

Bible Basics

Ifishinte Fya Muli Baibele

DUNCAN HEASTER

Carelinks, PO Box 152, Menai NSW 2234 AUSTRALIA

www.carelinks.net email: info@carelinks.net

Ifishinte Fya Muli Baibele

Iciputulwa 1:

"The things concerning the Kingdom of God"

"Ifintu ifikumine Ubufumu bwakwa Lesa"

ISAMBILILO 1: LESA 1

1.1 Ukubako Kwakwa Lesa

1.2 Umusango Wakwa Lesa

1.3 Ishina No Musango Wakwa Lesa

1.4 BaMalaika

Cakulundapo 1: "Lesa Mupashi" (Yohane 4:24)

Cakulundapo 2: Ukubomfya Ishina Lyakwa Lesa

Cakulundapo 3: Ukusokoloka Kwakwa Lesa

ISAMBILILO 2: UMUPASHI WAKWA LESA 31

2.1 Umupashi wakwa Lesa: Ukulondolola

2.2 Ukuputwamo

2.3 Ifya bupe Fya Mupashi Wa Mushilo

2.4 Ukufumishiwapo Kwa Fyabupe

2.5 Baibele E Maka Eka

Cakulundapo 4: Bushe Umupashi wa Mushilo muntu?

Cakulundapo 5: Umusango wa kucita bu Muntu

Cakulundapo 6: Ubwina Kalvini

Cakulundapo 7: "Imwe mukapokelela ica bupe ca Mupashi wa Mushilo"

Cakulundapo 8: "Ifishibilo ifi fikakonka bene abatetekela"

ISAMBILILO 3: IFILAYO FYAKWA LESA 92

3.1 Ifilayo Fyakwa Lesa: Ukulondolola

3.2 Icilayo mu Edeni

3.3 Icilayo kuli Nowa

3.4 Icilayo kuli Abrahamu

3.5 Icilayo Kuli Dabidi

Cakulundapo 9:Ukonaula Kwa Myulu Ne Calo

Cakulundapo 10 Ukutunga Kwa 'Bwina Israele Bwa Bwina Briteni'

ISAMBILILO 4: LESA NE MFWA 130

4.1 Umusango wa Muntu

4.2 Umweo

4.3 Umupashi Wa Muntu

4.4 Imfwa Ili Kukaanaishiba

4.5 Ukubuuka Kwa Bafwa

4.6 Ubupingulo

4.7 Icifulo Ca Cilambu: Umulu Nangu Icalo?

4.8 Ukukuma Kuli Lesa

4.9 Hell4.9 Ku Mbo

Cakulundapo 11: Umutwala

Cakulundapo 12: Ifiwa No Kubwela Ku bafwa

Cakulundapo 13: Bushe Musango Nshi Ifwe Tubuuka Nao Ukufuma Ku Bafwa?

Cakulundapo 14: 'Ukuululwa'

ISAMBILILO 5:UBUFUMU BWAKWA LESA 171

5.1 Ukulondolola Ubufumu

5.2 Ubufumu Nomba Tabulapampamikwa

5.3 Ubufumu Bwakwa Lesa Mu Nshita Sha Kale

5.4 Ubufumu Bwakwa Lesa Kuntanshi

5.5 Millennium

Cakulundapo 15: Icituntulu Ca Bufumu

Cakulundapo 16: Ukwipifya Kwa Lyashi Lya Kale Lyakwa Israele

ISAMBILILO 6: LESA NO BUBI 201

6.1 Lesa No Bubi

6.2 Kasebanya Na Satana

6.3 Ifiwa

Cakulundapo 17: Ubuloshi

Cakulundapo 18: Bushe Cinshi Cacitike Mu Edeni?

Cakulundapo 19: Lusifa

Cakulundapo 20: Amatuunko Yakwa Yesu

Cakulundapo 21: Ubulwi Mu Mulu

Iciputulwa 2:

"Ifintu ifikumine... ishina lyakwa Yesu Kristu"
(Imilimo 8:12)

ISAMBILILO 7: INTULO YAKWA YESU 254

7.1 Amasesemo Ya Cipingo Ca Kale palwakwa Yesu

7.2 Ukufyala Kwakwa Nacisungu

7.3 Icifulo Cakwa Kristu Mu Kupekanya Kwakwa Lesa

7.4 "Mu Kutendeka Mwali Icebo", Yohane 1:1-3.

*Cakulundapo 22: Yesu Wa Kale**Cakulundapo 23: "Ine Nafumine Ku Mulu"**Cakulundapo 24: Bushe Yesu Aapangile Icalo?**Cakulundapo 25: "Intanshi Abrahamu taaliko, Ine Eko Ndi"**Cakulundapo 26: Melkisedeki***ISAMBILILO 8: UMUSANGO WAKWA YESU 287**

8.1 Umusango Wakwa Yesu: Ukulondolola

8.2 Ubupusano Pakati Kakwa Lesa Na Yesu

8.3 Umusango Wakwa Yesu

8.4 Ubuntunse Bwakwa Yesu

8.5 Ukwampana Kwakwa Lesa Na Yesu

*Cakulundapo 27: "Pa Kuba Mu Musango Wakwa Lesa"***ISAMBILILO 9: UMULIMO WAKWA YESU 306**

9.1 Ukucimfya Kwakwa Yesu

9.2 Umulopa Wakwa Yesu

9.3 Ukupeela Pali Ifwe No Mwine

9.4 Yesu Ngo Mwiminishi Wesu

9.5 Yesu Na Mafunde Yakwa Mose

9.6 Isabata*Cakulundapo 29: Bushe Yesu aafyelwe pa 25 December?***ISAMBILILO 10: ULUBATISHO MULI YESU 334****10.1 Ubukulu Bwa Kucindama Kwa Lubatisho****10.2 Bushe Ifwe Tulingile Ukubatishiwa Shani?****10.3 Umwalola Ulubatisho****10.4 Ulubatisho Ne PusuKilo***Cakulundapo 30: Ulubatisho libili**Cakulundapo 31: Icipimo Ca Kwishiba Ukufwaikwa Intanshi Ya Lubatisho**Cakulundapo 32: Umupuupu Pa Capindama**Cakulundapo 33: Icilangililo Ca Kuboomba Pa Lubatisho***ISAMBILILO 11; UMWEO MULI KRISTU 372****11.1 Ukulondolola****11.2 Umushilo****11.3 Umweo Wa Kwikala Kwa Bwina Kristu****11.4 Icupo****11.5 Isenge****APPENDIX 1: Amashiwi Mu Bwipi Aya Masambilisho****Yatuntulu Aya Muli Baibele 403****APPENDIX 2: Imibeele Yesu Ku Kusambilila Icine Ca****Muli Baibele 407****APPENDIX 3: Ukupalama Kwa Kubwela Kwakwa Kristu 409****APPENDIX 4: Ubupingushi Bwakwa Lesa 415****Please respond to:****PO Box 3034
South Croydon**

Surrey CR2 0ZA
ENGLAND

Carelinks, PO Box 152, Menai NSW 2234 AUSTRALIA

www.carelinks.net email: info@carelinks.net

Part 1:
Iciputulwa 1:

*"The things concerning
the Kingdom of God"*
*"Ifintu ifikumine
Ubufumu bwakwa Lesa"*

STUDY 1
ISAMBILILO 1

GOD

LESA

1.1 The Existence Of God

1.1 Ukubako Kwakwa Lesa

"Wene uyo uwisa kuli Lesa afwile ukutetekela ukuti Wene eko ali, kabili ukuti Wene e kalambula wa abo bene abafwaya Wene na maka" (Aba Hebere 11:6). Umulimo wa masambililo aya uli wa kwafwa abo abafwaya ukwisa kuli Lesa, intanshi ukutetekela "ukuti Wene eko ali"; eico ifwe tatwasakamane fwebene ne cishinka ico icishininkisha icitetekelo mu kubako kwakwa Lesa. Ukulolekesha pa kupangwa kwa cipeshamano kwa mibili yesu (pashanya Amalumbo 139:14), icishinka mu kupangwa kwe luba, ukulolesha mu ciyeyeye ca mulu mu bushiku ilyo kushili amakumbi, ifi ne minshipendwa imbi ya kubeeka kwa kuteekanya pa mweo icine cine ficita ukukaana Lesa cintu cabulamo amano. Ukutetekela ukuti takuli Lesa icine cine kulekabila icitetekelo nganshi ukucila ukutetekela ukuti Wene eko ali. Ukwabula Lesa takuli muyano, ukupekanya nangu ukulondolola kwa kupelekesha mu fintu fyonse ifya mu mulu na pa calo, eico kabili ici cilangililwa fye mu mweo wakwa mukaana Lesa. Pa kusunga ici mu mano, cene tacili cakupapa pakuti ubwingi bwa bantunse bwalisuminisha mu musango umo uwa kutetekela muli Lesa - nangu fye ni mu bantu umo ubunonshi bwaishibikwa nomba e 'lesa' wa myeo ya bantu.

Lelo kuli ubupusano ubukalamba pakati ka kukwata icitetekelo ca bufi ukuti kuli amaka aya pa mulu, no kushininkisha mu cituntulu ukwa ifyo Wene alepeela pamulandu wa kubomba kuli Wene ukwa citetekelo. Aba Hebere 11:6 acita icishinka ici; ifwe

"tufwile ukutetekela ukuti (Lesa) eko ali

KABILI

ukuti Wene e kalambula wa abo bene abafwaya Wene na maka".

Ubwingi bwa Baibele buli kulembwa kwa lyashi lya kale lya bantu bakwa Lesa Israele; inshita ne nshita icishinka cilacitwa ukuti ukupokelela kwabo ukwa kubako kwakwa Lesa takwali ukwalingana ne citetekelo cabo mu filayo Fyakwe. Bene baebelwe kuli Mose intungulushi yabo ikalamba: "Eico ishiba...no kutontonkanya

cene mu mutima obe, ukuti Yehoba wene e Lesa mu mulu pamulu, na pa calo pesamba: takuli na umbi. *Eico* iwe sunga ifipoope fyakwe, na mafunde yakwe" (Amalango 4:39,40).

Eco icishinka cimo cine cacitwa - ukwishiba kwesu mukati kesu ukuti Lesa eko ali tacipilibula ukuti ifwe ilyo line twaba abapokelelwa kuli Lesa. Nga ifwe mu kusakamana twasuminisha ukuti ifwe icine cine twalikhwata kalenga, ifwe tulingile "*eico* ukusunga amafunde...yakwe". Wene mulimo wa kukonkana uku ukwa masambililo ukulondolola ifyo amafunde aya yali no musango wa kusungilamo yene. Ilyo ifwe twafwailisha Amalembo pa kucita ici, ifwe tulesanga ukuti icitetekelo cesu mu kubako kwakwa Lesa cilekoseleshiwa:

"Icitetekelo ciishila mu kuumfwa, no kuumfwa ku cebo cakwa Lesa" (Abena Roma 10:17). Umusango umo wine, Esaya 43:9-12 alanga ifyo ukwiluka kwa masesemo pa fyakuntanshi kulenga ifwe ukwishiba "ukuti ine e wene" (Esaya 43:13) - ekutiila lilya Ishina lyakwa Lesa 'ine ndi ifyo ine ndi' lili lya cine icapwililila (Ukufuma 3:14). Umutumwa Paulo aishile ku mushi uwitwa Berea, ku kapinda ka kukuso ka calo ca Greece pali nomba. Pamo nga lyonse, wene abilile imbila nsuma ('ilyashi ilisuma') yakwa Lesa; lelo mucifulo ca bantu ukupokelela fye icebo cakwa Paulo fintu cene cali, "bene bapokelele icebo (cakwa Lesa, te Paulo) no kupekanya konse ukwa mano, no kufwailisha amalembo cila bushiku, nga ifintu filya fyali ifyo fine. Eico abengi ba muli bene balitetekele" (Imilimo 17:11,12). Icitetekelo cabo cali pamulandu wa kufwailisha kwabo ukupula muli Baibele ukwa mano ayaisuka, lyonse ("cila bushiku") kabili ukwatantikwa ("ifintu filya"). Eico ukunonka kwa citetekelo ca cine takwali pamulandu wakwa Lesa ukulenga bene ukukwata cene mu kupumikisha mu musango umo uwa kubombelwa umutima muli bumupashi, ukwapusana ku cebo cakwa Lesa. Eico bushe abantu be sonde abo abaya mu kulongana kwakwa Billy Graham ukwa cintubwingi nangu mu kulongana kwa kubuuka kwa buPentekoste kuti babwelako shani nga 'abatetekela'? Bushe kufwailisha kwa musango shani ukwa cila bushiku ukwa Malembo ukucitwa mu misango iyi? Ukubulwa uku ukwa citetekelo icashintilila pali Baibele icine cine mu kushininkisha kulondolola ukubulwa kuntu abengi 'abapilibuka' ba musango uyu basanga mu kubomba kwabo kwa bwina Kristu panuma, no mulandu abengi sana bapilibukila ukufuma mu kubomba kwa bakashimika ba mbila nsuma.

Umulimo wa kutantika uku ukwa masambililo uli kupeela ishintililo lya kufwailisha kobe ukwa Malembo ukwatantikwa, pakuti iwe pamo "eico" wingatetekela. Ukusuntikana pakati ka kuumfwa Mbila nsuma ya cine no kukwata icitetekelo ca cine ilingi kulalangililwa nganshi mu fyalembwa fya kubila kwa Mbila nsuma:

- "Abengi mu bena Korinti pa *kuumfwa* balitetekele no kubatishiwa" (Imilimo 18:8)
- Abantu "*bomfwa* icebo ca Mbila nsuma no kutetekela" (Imilimo 15:7)
- "Efyo ifwe *tubila*, kabili efyo imwe mwatetekele" (1 Abena Korinti 15:11)
- "Ulubuto" mu mulumbe wakwa katanda e cebo cakwa Lesa (Luka 8:11); ilyo muli ulya uwa cimuti ca lubanga lwene luli citetekekelo (Luka 17:6), pa kumona ukuti icitetekelo cifuma mu kupokelela "icebo ca citetekelo" (Abena Roma 10:8), "ifyebo fya citetekelo ne sambilisho lisuma" (1 Timote 4:6), mu mutima uwaisuka ku kutetekela muli Lesa ne cebo Cakwe (Abena Galatia 2:2 pashanya Aba Hebere 4:2)
- Umutumwa Yohane alanda palwa fyalembwa palwa mweo wakwa Shikulwifwe ukuti "wene alanda icine (ekutiila icine ici) ukuti imwe mwingatetekela" (Yohane 19:35). Eco kabili icebo cakwa Lesa cileitwa "icine" (Yohane 17:17) - ukuti ifwe twingatetekela.

1.2 The Personality Of God

1.2 Umusango Wakwa Lesa

Cene cili ca maka, ca bukata icikomo ca Baibele icakuti Lesa alisokololwa ngo muntu umutuntulu, uwa cine, uwakwata no mubili. Kabili lyene lili lisambilisho likankaala lya Bwina Kristu ilyakuti Yesu Mwana wakwa Lesa. Nga Lesa tali

muntu umutuntulu (no mubili), ninshi cene tacingacitwa kuli Wene ukukwata umwana uyo uwali e "cipasho ca *musango* Wakwe" (Aba Hebere 1:3). Ukulundapo, cene casanguka icakosa ukukwata ukwampama kwa mweo, na 'Lesa' umwine, nga 'Lesa' ali fye mano mu matontonkanyo yesu, itoni lya mupashi ilili kumo pa mulu mu kufumuka kwa mulu. Cene ca busanso icakuti imipepele iingi yakwata ukwelenganya uku ukushili kutuntulu, ukwa bufi palwakwa Lesa.

Lesa pakuba umukulu wa ciyayaya ukucila ifwe, cene ca kwiluka ukuti icitetekelo ca bantu abengi calikaana ifilayo ifili apabuuta ifyakuti mu kupelekesha ifwe tukamona Lesa. Cene tacingacitwa ku muntu wa lubembu ukumona Lesa (Ukufuma 33:20 RSV) - nangu ici calosha mukuti cene nga tacali pamulandu wa lubembu lwesu, Lesa alikwata umusango wa mubili uyo uwingamonwa. Israele abulilwe icitetekelo cakumona "icata" cakwa Lesa (Yohane 5:37), ukulanga bwino bwino ukuti Wene alikwata umubili utuntulu. Icitetekelo ca musango uyu cifuma pa kwishiba Lesa no kutetekela Icebo Cakwe:

"Balipaalwa aba mutima uwasanguluka: pantu benebakamona Lesa" (Mateo 5:8).

"Ababomfi bakwe (abakwa Lesa) bakabombela wene: kabili bene bakamona impumi yakwe: ne shina lyakwe (ishina lyakwa Lesa - Ukusokolola 3:12) likaba mu mpumi shabo" (Ukusokolola 22:3,4).

Isubilo lya cipeshamano ilya musango uyu, nga ifwe twatetekela lyene icine cine, lili no kukwata ukubomba ukwashika mu cituntulu pa myeo yesu:

"Konkeeni umutende na bantu bonse, no mushilo, ukwabula wene takuli umuntu nangu umo ukamona Shikulu" (Aba Hebere 12:14).

Ifwe tatulingile ukulapa, "wene uyo uukalapa pa mulu, alapa pa cipuna ca bufumu cakwa Lesa, na pali wene uyo uwaikalapo" (Mateo 23:22). Ici cili buwelewele nga Lesa tali muntu no mubili.

"Ifwe tukamona wene ngefyo wene ali (uwasokololwa muli Kristu). Kabili umuntu onse uukwete isubilo ili muli wene aisangulula umwine, ngafintu wene ali uwasanguluka" (1 Yohane 3:2,3).

Mu mweo uyu ukwiluka kwesu palwakwa Shifwe wa mu Mulu kuli ukushapwililika, lelo ifwe kuti twalolesha kuntanshi, ukupula mu mfifi ya cimfulumfulu iya mweo uyu, ku kukumanya Wene mu kupelekesha. Ukumona kwesu ukwa Wene ukwabula ukutwishika kukalinganishiwa no kwishiba kwesu ukwa mamu ayacilapo ukwa Wene. Eco ukufuma mu bucushi ubwashika ubwapwililika ubwa buntu, Yobo ali no kusekelela mu kwampana na Lesa umwine ukwapwililika kuntu wene ali no kukwata ukwapwililika pa bushiku bwa kupelekesha:

"Nangu panuma inkanda yandi (ekutiila imfwa) imyambo yaonaula umubili uyu, lelo mu mubili wandi wa munofu
ine nkamona Lesa: untu ine nkaimweena ne mwine, na
menso yandi yakamona, kabili te umbi" (Yobo 19:26,27).
No mutumwa Paulo abilikiishe ukufuma mu mweo umbi uwa bukali ne cimfulumfulu:

"Ifwe nomba tumona ukupula mu cilola, umwafiita; lelo panuma impumi ne mpumi" (1 Abena Korinti 13:12).

OLD TESTAMENT EVIDENCE ICISHININKISHO CA CIPINGO CA KALE

Ifilayo ifi ifya Cipingo Cipyu fikuula pa bwingi bwa mupili wa cishininkisho ca Cipingo ca Kale pali Lesa umuntu, umutuntulu. Cene tekuti cikonkomeshiwe ukucila apa icakuti cene cili cikankaala ukwishiba umusango wakwa Lesa nga ifwe tuli no kukwata ukwiluka kwa cine pali ifyo imipepele yashintilila pali Baibele ili. Icipingo ca Kale catwalilila ukulanda palwakwa Lesa ngo muntu, ukwampana kwa muntu-no-muntu na Lesa uko Ifipingo fibili ica Kale ne Cipyu fisosapo kuli ukwasuntikana fye kwi subilo lya cine ilya Bwina Kristu epela. Ifyalakonkapo ifi fili fyakulanda ukwakosa mu kusuminisha palwakwa Lesa umuntu, umutuntulu:

- "Lesa alandile, Lekeneni tupange umuntu mu cata cesu, panuma ya cipasho cesu" (Ukutendeka 1:26). Eco umuntu apangwa mu cata ne cipasho cakwa Lesa, nge fyasokololwa ukupitila muli baMalaika. Yakobo 3:9 asosa palwa "...abantu, abo

abapangilwe mu cipasho cakwa Lesa". Amashiwi aya tekuti yasonte ku cata ca mano ya muntu, pantu ukulingana no musango wa cifyalilwa amano yesu mu kupwililika yalitaluka ukufuma kuli Lesa na mu nshila ishingi yalapiinkana mu cituntulu no bulungami Bwakwe: "Pantu amatontonkanyo yandi te matontonkanyo yenu, nangu inshila shenu te nshila shandi, efyo Yehoba alanda. Pantu ifyo imyulu ili pamulu ukucila icalo, efyo inshila shandi shili pamulu ukucila inshila shenu, na matontonkanyo yandi ukucila amatontonkanyo yenu" (Esaya 55:8,9). Eico icata ne cipasho ico ifwe twaakana na Lesa cifwile ukuba cata ca mubili. Lyonse ilyo baMalaika bamonwa pa calo bene balondololwa nga abakweete ukumoneka kwa bantu - pamo nga Abrahamu asekelele baMalaika ukwabula ukwishiba, ukutontonkanya ukuti bene baali bantu fye. Ukupangwa kwesu mu cipasho cakwa Lesa icine cine capilibula ukuti ifwe kuti twatunganya icintu cimo pa cintu ca mpomfu cintu ifwe tuli fye icipasho caciko. Eco Lesa, untu ifwe tulangisha ukubeeka, te cintu cimo ica fye ico ifwe tatwingeshiba. Esekiele amweene Lesa naikala pa cipuna ca bufumu pamulu wa bakerubi, no kubengeshima kwa "cipasho ca muntu". Conse ici nacikwata ubukulu bwa kubomba ukwacindama; pantu ifwe tuli mu cipasho cakwa Lesa, pantu cene cili icapampaminwa pa ciputulwa conse ca mibili yesu, ifwe tufwile ukupeela umubili ulya kuli Lesa, ngefyo abantu baali no kupeela ulupiya kuli Kaesari ulo ulwakweete icipasho cakwa Kaesari pali lwene (Luka 20:25).

- BaMalaika abene beka bali kubengeshima kwakwa Lesa. Eco Lesa aali no kulanda palwakwa Mose "Ine nkalandi na wene pa kanwa na kanwa, kabili apabuuta...ne cipasho cakwa Yehoba wene akamona" (Impendwa 12:8). Ici cilelosha kuli Mose ukwebwa kuli Malaika uyo uwasendele ishina lyakwa Yehoba (Ukufuma 23:20,21). Nga Malaika aali e cipasho cakwa Yehoba cene cakonka ukuti Lesa ali mu kumoneka kumo kwine nga baMalaika - ekutiila mu kumoneka kwa bantunse ukwa kupangwa umubili, lelo mu musango wa pamulu uwamuyayaya ukucila pa mubili wa munofu no mulopa. "Yehoba asosele kuli Mose impumi ne mpumi, ngafintu umuntu asosa kuli cibusa wakwe" (Ukufuma 33:11; Amalango 34:10). Yehoba asokolwelwe muli Malaika Wakwe, uyo impumi yakwe na kanwa fyalelangisha filya ifyakwa Yehoba Umwine.

- "Wene (Lesa) aishiba ukupangwa kwesu" (Amalumbo 103:14); Wene alefwaya ifwe ukwishiba palwa Wene ngo muntu, Shifwe untu ifwe tuli no kukumako. Ici

kuti calondolola ifyakusontelela ifingi ku minwe, amaboko, amenso yakwa Lesa na fimbipo. Nga Lesa ali fye litoni lya cintu cimo kumo mu myulu - ico icili no kuba e kwishiba kwesu palwakwa Lesa nga ifwe twakaana Wene ukuba umuntu - ninshi ifyakusontelela ifi fili fyakulufya kabili tafibomba mulimo wa kusambilisha.

- Ukulondolola kwa cifulo ca bwikalo bwakwa Lesa kulelanga ukuti "Lesi" alikwata icifulo umwine: "Lesi ali mu Mulu" (Lukala milandu 5:2); "Wene alamona panshi ukufuma pamulu wa cakwikalamo Cakwe; ukufuma mu Mulu Yehoba aliloleshe icalo" (Amalumbo 102:19,20); "Umfweni Imwe mu Mulu icifulo ca bwikalo Bwenu" (1 Ishamfumu 8:39). Lelo icakushininkisha ukucila ni ici, ifwe tubelenga ukuti Lesi alikwata "icipuna ca bufumu" (2 Imilandu 9:8; Amalumbo 11:4; Esaya 6:1; 66:1).

Inoselo ya musango uyu ili iyakosa ukubomfya pa cintu icishingalondololwa ico icaikala kumo mu bufumu bwa mu Mulu. Mu cituntulu, kuli icishininkisho icalinga icakuti kuli icakwikalamo/itempele lya mu Mulu ilituntulu, lintu icakwikalamo/itempele lya pa calo lyapashaniweko (Ukufuma 25:9,40; Amalumbo 11:4; 102:19; Mika 1:2,3; Aba Hebere 8:1,2; 9:23,24; Ukusokolola 8:3; 9:13; 11:19; 15:5). Lesi asoselwa ngo "uleisa panshi" ilyo Wene aisokolola Umwine. Ici calangilila icifulo cakwa Lesi ica mu Mulu. Cene tacingacitwa ukwiluka amano ya 'ukusokololwa kwakwa Lesi' ukwabula ukwishiba umusango wa mubili wakwa Lesi umwine.

- Esaya 45 aisulamo ifyakusontelela fyakwa Lesi ku kuibikamo Kwakwe umwine mu mikalile ya bantu Bakwe: "Ine nine Yehoba, kabili takuli na umbi...Ine Yehoba ncita ifintu fyonse ifi...Ine Yehoba nincita cene. Ubulanda kuli wene uyo ushomboka na kapanga wakwe... Ine, kabili iminwe yandi e yatanika imyulu ...lolesheni kuli ine, na imwe mwalapusushiwa, mwe mpela shonse sha calo". Amashiwi aya

aya kupelekesha nokucila yalanga ukubako kwakwa Lesi ngo muntu - wene alefwaya abantu ukulolesha kuli Wene, ukwishiba kwa kubako Kwakwe mu cituntulu ne linso lya citetekelo.

- Lesi asokololwa kuli ifwe nga Lesi uweleela, u usosa ifyebo ku bantu. Nomba ukweleela ne nsoselo kuti fyafuma fye ku muntu: fyene milimo ya matontontanyo. Eco Dabidi ali muntu uwakonkele pa mutima wakwa Lesi umwine (1 Samwele 13:14), ukulanga ukuti Lesi alikwata amatontontanyo (umutima), ayali na maka ya kupashaniwa no muntu mu musango unono, nangu

umuntu mu cifyalilwa takonka pa mutima wakwa Lesa. Amashiwi pamo nga, "Cene calangulwishe Yehoba pakuti Wene alipangile umuntu...kabili cene cafishishe Wene ku mutima Wakwe" (Ukutendeka 6:6), yasokolola Lesa ngo Muntu uumfwa, umutuntulu, ukucila icushi ca mano ya Mupashi mu mwela. Ici cileafwa ifwe ukwishiba ifyo ifwe icine cine twingasekesha no kukaanasekesha Wene pamo, ngefyo umwana engacita wishi wa cifyalilwa.

IF GOD IS NOT PERSONAL...

LESA NGA TALI MUNTU...

Lesa nga tali muntu , uwa cine, ninshi amano ya bumupashi yali ayakosa ukukwata. Lesa nga ali uwalungama umupwilapo lelo tali cintu cituntulu, ninshi ifwe tekuti icine cine twishibe palwa bulungami Bwakwe ukusokololwa mu bantunse. Ubwina Kristu bwaluba no bwina Yuda pamo bonse balikwata icitetekelo cakuti ubulungami bwakwa Lesa bwingila mu myeo yesu ukupitila muli fubefube wa 'Mupashi wa mushilo' uyo mu musango umo upanga ifwe mu cata ca matontonkanyo yakwa Lesa, no kupokelelwa kuli Wene. Mu kulanshanya, ilyo ifwe twaishiba ukuti kuli umuntu uwitwa Lesa, ninshi ifwe kuti twabomba pa misango yesu, no bwafwilisho Bwakwe no kubomba kwa cebo Cakwe, ukulangisha imibeele yakwa Lesa mu mibili yesu.

Ukupekanya kwakwa Lesa kuli kwa kuisokolola Umwine muli cinkupiti wa fibumbwa fya bukata. Ishina Lyakwe ilyacibukisho, Yehoba Elohimu, lilangilila ici ("Wene u ukaba abamaka, e kupilibula ukwalinga). Lesa nga tali muntu umutuntulu, ninshi icilambu ca batetekela cili kukwata ukwikala ukwabula imibili nga Lesa. Lelo ukulondolola kwa cilambu ca batetekela mu kwisa kwa Bufumu bwakwa Lesa pa calo kulanga ukuti bene bakakwata ukwikala kwa mu mubili, utuntulu, nomba te kuba libili abateekwa ku kunaka kwa musango wacifyalilwa uwa buntunse. Yobo afulwike "ubushiku bwa kuntanshi" lintu wene akakwata ukubuuka kwa mubili wakwe (Yobo 19:25-27); Abrahamu afwile ukuba umo pa "abengi ba mu basendama mu lukungu lwa mushili (abo) bakabuuka...ku mweo wa muyayaya" (Daniele 12:2) pakuti wene engapokelela icilayo ca bupyani bwa pee na pee ica calo ca Kanani, icifulo icituntulu icaba pa calo cino (Ukutendeka 17:8). "Abamushilo bakabilikisha apakalamba no buseko...lekeni bene bembe mukubilikisha pa masanshi yabo...no kuleeta ubupingulo pa basenshi" (Amalumbo

132:16; 149:5,7). Ukufilwa kwa muYuda pamo no Mwinafyalo ukwishiba amashiwi pamo nga aya, pamo no bukulu bwa filayo kuli Abrahamu ifituntulu, ifya cine, ifya cindama kwatungulula ku mano ya kuluba aya "umweo ushifwa" ngo musango wa cine uwa kwikala kwa muntunse. Amano ya musango uyu yali ayabulwa ukusuminisha kutuntulu kwa Baibele. Lesa ali muntu uwabukata, uushifwa, kabili Wene alebomba ukupekanya Kwakwe ukuti abaume na banakashi bengeetwa ku kwikala mu Bufumu Bwakwe bwa kuntanshi pa calo cino, ukwaakana imibeele Yakwe, ukumonekela mu musango wa mubili.

Abatetekela balaywa ukuti bene bakapyana umusango wakwa Lesa (2 Petro 1:4). Lesa nga tali muntu, ninshi ici calola mukuti ifwe tukekala pee na pee nge mipashi iyabula imibili. Lelo uku te kusambilisha kwa Baibele. Ifwe tukapeelwa umubili uwapala ulya uwakwa Yesu (Abena Filipi 3:21), kabili ifwe twaishiba ukuti wene akakwata umubili utuntulu mu Bufumu uyo ukakwata iminwe, amenso na matwi (Sekaria 13:6, Esaya 11:3). Eico isambilisho palwa musango wakwa Lesa lisuntikeene ku Mbila nsuma ya Bufumu.

Cene cilingile ukushininkishiwa ukuti tekuti kube umusango wa mano ya kupepa, imipepele nangu ukwishibana na Lesa Umwine kano ilyo cene caishibikwa ukuti Lesa ali muntu, ukuti ifwe tuli mu cata Cakwe ica mubili, nangu cata icishapwililila nganshi, no kukabila ukukuusha icata Cakwe ica matontonkanyo pakuti ifwe twingabuula ukupwililika kwa cata Cakwe ica mubili mu Bufumu bwakwa Lesa. Amano ayengi nomba no kusansamusha kuti fyanonkwa ukufuma mu mashiwi yantu yasosa palwakwa Lesa nga Shifwe wakutemwa, aleebaula ifwe ngefyo Shifwe acita umwana wakwe umwaume (pamo nga Amalango 8:5). Mu mashiwi ya kucula kwakwa Kristu ifwe tubelenga ukuti, "Cene casekeeshe Yehoba ukucena Wene" Esaya 53:10; nangu wene "alilile kuli Lesa: wene aumfwile ishiwi lyandi...no musowa wandi waishile kuntanshi yakwe, na mu matwi yakwe" (Amalumbo 18:6). Icilayo cakwa Lesa kuli Dabidi ica lubuto uwali no kuba umwana wakwa Lesa calefwaya ukufyalwa kwacisungusho ukwa muntunse; Lesa nga tali muntu, Wene tekuti akwate umwana wa musango uyu.

Ukwiluka kwalungama palwakwa Lesa e lufungulo ulwisula incende ishingishacindama ishe sambilisho lya Baibele. Lelo ngafintu ubufi bumo butungulula ku bufi bumbi, efyo ukwishiba kwa bufi palwakwa Lesa kwisalila umusango wa cine

cintu Amalemba yapeela. Iwe nga wasanga iciputulwa ici ukushininkisha, nangu lubali fye, ilipusho lyaima: 'Bushe iwe icine cine walishiba Lesa?' Ifwe nomba twalatwalilila ukufwailisha ukusambilisha kwa Baibele palwa Wene.

1.3 God's Name And Character

1.3 Ishina No Musango Wakwa Lesa

Lesa nga eko ali, cene ca mano ukutontokanya ukuti Wene ali no kupekanya inshila imo iya kwebelamo ifwe pa Lwakwe Umwine. Ifwe twatetekela ukuti Baibele e kusokolola kwakwa Lesa ku muntu, no kuti muli wene emo ifwe tumona umusango wakwa Lesa ukusokololwa. Uyu e mulandu icebo cakwa Lesa calondololwa ngo "lubuto" Lwakwe, (1 Petro 1:23) pantu nga cene cabombela pamo na mano yesu, icibumbwa icipya cilapangwa mukati keesu ico icikweete imisango yakwa Lesa (Yakobo 1:18; 2 Abena Korinti 5:17). Eico ilyo lyonse ifwe twaipeela sana fwebene ku cebo cakwa Lesa no kubuula amasambililo aya fwebene, elyo ifwe tulesanguka sana "ukupalana ne cata ca Mwana Wakwe" (Abena Roma 8:29) uyo mu misango aali e cata cakwa Lesa icapwililila (Abena Kolose 1:15). Muli ici e mwalaala umutengo wa kusambilila ifiputulwa fya fyacitike kale muli Baibele; fyene fyaisulamo ne milandu ya kusambilila kwa ifyo Lesa abomba na bantu ne nko, lyonse ukulanga imisango ituntulu imo ine.

Mu ciHebere na mu ciGreek ishina lya muntu ilingi lilangisha umusango wakwe nangu ilyashi pali wene. Ifyakulangilila fimo pambilibili:-

'Yesu' = 'Umupusushi' - "wene akapususha abantu bakwe ukufuma ku membu shabo" (Mateo 1:21).

'Abrahamu' = 'Wishi wa cinkupiti icikalamba' - "pantu ine nacita iwe ukuba wishu wa nko ishing" (Ukutendeka 17:5).

'Efa' = 'Uwa mweo' - "pantu wene aali e nyina wa ba mweo bonse" (Ukutendeka 3:20).

'Simeoni' = 'ukuumfwa' - "Pantu Yehoba aumfwa ukuti ine nali uwapatwa, eico Wene apeela ine umwana umwaume uyu" (Ukutendeka 29:33).

Muli Yeremia 48:17, ukwishiba abantu bakwa Moabu kwalinganishiwa no kwishiba ishina lyakwa Moabu. Amalumbo ilingi yalinganya Lesa Umwine ne Shina Lyakwe, icebo Cakwe ne micitile Yakwe (Amalumbo 103:1; 105:1; 106:1,2,12,13).

Eico cene cili no kwenekelwa ukuti amashina yakwa Lesa ne fyakwiitwa fyakwa Lesa fili no kupeela ifwe ilyashi ilingi pa Lwakwe Umwine. Pamulandu wakuti kuli inshila ishing'isha musango ne mifwaile yakwa Lesa, Wene mu cituntulu alikwata ukucila pe Shina limo. Isambililo ilyashika palwe shina lyakwa Lesa lilafwaikwa panuma ya lubatisho, ukwishiba na kumbi palwa musango ne shina lyakwa Lesa ngafintu fyalondololwa mwi shina Lyakwe kuli cintu cimo ico icilingile ukutwalilila mu nshita yonse iya mweo wesu muli Shikulu. Eico ico icalakonkapo cili fye ca kulondolola.

Ilyo Mose afwaile ukwishiba ukwashika palwakwa Lesa ku kukoselesha icitetekelo cakwe mu kupula mu nshita ya bwafya mu mweo wakwe, Malaika "abiliishe ishina lyakwa Yehoba: Yehoba, Yehoba Lesa, wa luse kabili wa cikuuku, wa kushipikisha, kabili uwa fula ubusuma ne cine, ukusunga uluse pa makana, ukweleela ubupulumushi, na mampulu no lubembu, kabili u ushakaleke fye uwamulandu" (Ukufuma 34:5-7).

Ici cili cishininkisho apabuuta icakuti amashina yakwa Lesa yaikata imisango Yakwe. Ukukwata Kwakwe ukwa yene e cishininkisho cakuti Lesa ali muntu - cene ca buwelewele ukutontokanya ukuti umwela wa mupashi kuti wakwata imibeele iyi iya musango intu ingakwaatwa muli fwe bantunse pamo.

Lesa alisala ishina limo ilyaibeela ilyo Wene afwaya ukwishibikwapo no kwibukishiwapo ku bantu Bakwe; lyene e kulanda mu bwipi, e cishibilo, mu kubomba Kakwe na bantu.

Abena Israele baali abasha mu Egupti, no kukabila ukwibukishiwako kwa kubomba kwakwa Lesa na bene. Mose aebelwe ukweba bene Ishina lyakwa Lesa, pakuti ili lingaafwa ukukoselesha bene ukusha Egupti no kutendeka ulwendo

ukulola ku calo icalailwe (pashanya 1 Abena Korinti 10:1). Ifwe pamo tulekabila ukwiluka ifishinka fya fipoope ifikumine kwi Shina lyakwa Lesa intanshi ifwe tatulabatishiwa no kutendeka ulwendo ukulola ku Bufumu bwakwa Lesa.

Lesa aebele Israele ukuti Ishina Lyakwe lyali ni YAHWEH, ukupilibula "Ine nine untu ine ndi" nangu, ukupilibulwa mu kulungika, 'Ine nkaba untu ine nkaba' (Ukufuma 3:13-15). Ishina ili panuma lyaishiletanununwa panono: "Lesa alandile kabili (ekutiila mu kulundako) kuli Mose, Efyo iwe ukalande ku bana bakwa Israele, Yehoba (Yahweh) Lesa wa bashiinwe, Lesa wakwa Abrahamu, Lesa wakwa Isaki kabili Lesa wakwa Yakobo...ili e shina Lyandi umuyayaya, kabili iliacibukisho ku nkulo shonse" (Ukufuma 3:15).

Eico ishina lyonse ilyakwa Lesa ni " YEHOBABA Lesa".

Icipingo ca kale calembelwe ifingi mu ciHebere, no kupilibula kwesu kwa Cingeleshi icine cine kwalilufya amashiwi ayengi ilyo cene caisa ku kupilibula amashiwi ya ciHebere pali 'Lesa'. Limo pa mashiwi ya ciHebere ayaishibikwa ayapilibulwa 'Lesa' ni 'Elohimu', ukupilibula 'aba maka'. Eico Ishina lyakwa Lesa "ilya cibukisho", ilyo Wene afwaya ifwe ukwibukisha Wene, ni

YAHWEH ELOHIMU *ukupilibula*

WENE U UKASOKOLOLWA MWI BUMBA LYA BA MAKABA

Eico kwene kupekanya kwakwa Lesa ukusokolola umusango Wakwe no butuntulu Bwakwe icine cine mwi bumba lya bantu ilikalamba. Pa kunakila ku cebo Cakwe ifwe kuti twakwata imisango yakwa Lesa imo mukati keesu nombaba, ukuti mu musango wa cimpeleesha nganshi Lesa aleisokolola Umwine mu batetekela ba cine mu mweo uyu. Lelo Ishina lyakwa Lesa lili busesemo bwa nshita ileisa ilyo icalo cikesushiwamo na bantu abo abali nga Wene, monse mu musango na mu mubili (pashanya 2 Petro 1:4). Ifwe nga tulefwaya ukukuma ku kupekanya kwakwa Lesa no kusanguka nga Lesa ukukaana ukufwa nakalya, ukwikala umuyayaya mu kupwililika kwa mibeele iyapwililila, ninshi ifwe tufwile ukuikuminisha fwebene kwi Shina Lyakwe. Inshila ya kucita ici ili ya kubatishiwa mwi Shina - ekutiila Yahweh Elohimu (Mateo 28:19). Ici pamo cacita ifwe ukuba ubufyashi ("ulubuto") bwakwa Abrahamu (Abena Galatia 3:27-29) abo abaalailwe

ubupyani bwa calo ubwa pee na pee (Ukutendeka 17:8; Abena Roma 4:13) - ibumba lya 'ba maka' ('Elohimu') muli abo ubusesemo bwe Shina lyakwa Lesa bukafikilishiwa. Ici cilelondololwa mu mashiwi ayengi mu Isambililo 3.4.

1.4 The Angels

1.4 BaMalaika

Fyonse ifyo ifwe tumwene ukufika pano mwi Sambililo ili fyaleetwa capamo pa kumona palwa BaMalaika:

- bantu aba mibili ituntulu
- abaseenda Ishina lyakwa Lesa
- inshila umo Umupashi wakwa Lesa uboombela ukucita ukufwaya Kwakwe
- ukulingana no musango no kupekanya Kwakwe
- na pa kucita ifi ukusokolola Wene.

Ifwe twalandile mwi Sambililo 1.3 ukuti limo pa mashiwi ayaishibikwa aya ciHebere ayapilibulwa 'Lesa' ni 'Elohimu', ilyo icine cine lyapilibula 'aba maka'; 'aba maka' abo abaseenda Ishina lyakwa Lesa kuti icine cine baitwa 'Lesa' pamulandu wa kwampama kwabo ukwapalama kuli Wene. Ifibumbwa ifi e baMalaika.

Ifyalembwa fya kulengwa kwe sonde mu Ukutendeka 1 fyaeba ifwe ukuti Lesa asosele amashiwi yamo ukukuma ku kulengwa, "kabili cene calicitilwe". Bene ni baMalaika e balebomba pa mafunde aya:

"BaMalaika, abo abaacilamo ku maka, abo abacita
amafunde Yakwe, ukuumfwa kwi shiwi lya Cebo Cakwe"
(Amalumbo 103:20).

Eico cene ca mano ukutunganya ukuti ilyo ifwe tubelenga palwakwa 'Lesá' ukulenga isonde, umulimo uyu icine cine wacitilwe kuli baMalaika. Yobo 38:4-7 asontelela mu nshila iyi pamo. Nomba e nshita isuma ukulanda mu bwipi pa milimo ya kulengwa ngefyo yalembwa mu Ukutendeka 1:

Ubushiku 1 "Lesá alandile, Lekení kube ulubuuto: kabili kwali ulubuuto" (vesi 3)

Ubushiku 2 "Lesá alandile, Lekení kube iulu (ulwelele, incende) mukati ka menshi, kabili lekeni lyene lilekanye amenshi (pa mushili) ukufuma ku menshi (mu makumbi)...kabili cene cali ifyo" (vesi 6,7)

Ubushiku 3 "Lesá alandile, Lekení amenshi pesamba lya mulu yakolonganikwe capamo ukucita babemba (na fibemba)...kabili lekeni umushili uwauma umoneke; kabili cene cali ifyo" (vesi 9)

Ubushiku 4 "Lesá alandile, Lekení kube ifyalubuuto...mu mulu...kabili cene cali ifyo" (vesi 14,15)

Ubushiku 5 "Lesá alandile, Lekení amenshi yaleete mu bwingi ifibumbwa ifyeenda...ne fyuni ifya kupupuka...kabili Lesá *alengele* icibumbwa ca mweo conse" (vesi 20,21) - ekutiila "cene cali ifyo"

Ubushiku 6 "Lesá alandile, Lekení umushili uleete ifibumbwa fya mweo...ing'ombe, ne fintu ifikulika...kabili cene cali ifyo" (vesi 24).

Umntu apangilwe pa bushiku bulya bwine ubwa mutanda. "Lesá alandile, Lekení ifwe tupange umuntu mu cata cesu, umwabeela icipasho cesu" (Ukutendeka 1:26). Ifwe twalandile pali vesi uyu mu Isambililo 1.2. Pali ino nshita, ifwe tulefwaya ukumona ukuti "Lesá" pano talesonta fye kuli Lesá Umwine wine - "Lekení *ifwe* tupange umuntu" calanga ukuti 'Lesá' alesonta ukucila ku muntu umo. Ishiwi lya ciHebere ilyapilibulwa 'Lesá' pano ni 'Elohimu', ilipilibula 'Aba maka', no kusonta kuli baMalaika. Icishinka cakuti baMalaika bapangile ifwe mu cata cabo capilibula

ukuti bene balikwata umubili wa kumoneka ngefyo ifwe twakwata. Eico bene fibumbwa ifya cine, ifituntulu, ifya mubili, ifikwete umusango umo wine nga Lesa.

Mu nshila iyi 'umusango' ulesonta kuli ico umuntu ali mu cituntulu pamulandu wa kupangwa kwakwe ukwa mubili. Muli Baibele muli 'imisango' ibili; pa kupilibula fye kwe shiwi cene tacingacitwa ukukwata imisango ibili iyi pa nshita imo ine.

God's Nature ('Divine nature')

Umusango wakwa Lesa ('umusango wa Bumupashi')

- Tekuti acite ulubembu (uwapwililila) (Abena Roma 9:14; 6:23 pashanya Amalumbo 90:2; Mateo 5:48; Yakobo 1:13)
- Tekuti afwe, ekutiila uushifwa (1 Timote 6:16)
- Uwaisulamo amaka no kubomba (Esaya 40:28).

Uyu e musango wakwa Lesa na baMalaika, kabili uyo uwapeelwe kuli Yesu panuma ya kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa (Imilimo 13:34; Ukusokolola 1:18; AbaHebere 1:3). Uyu e musango uyo ifwe twalaywa (Luka 20:35,36; 2 Petro 1:4; Esaya 40:28 pashanya vesi 31).

Human nature

Umusango wa buntunse

- Ukutuunkwa ukucita ulubembu (Yakobo 1:13-15) ku matontonkanyo ayaonaika ayacifyalilwa (Yeremia 17:9; Marko 7:21-23)
- Ukulola ku mfwa, ekutiila uwakufwa (Abena Roma 5:12,17; 1 Abena Korinti 15:22)
- Wa maka ayanono nganshi, mu mubili (Esaya 40:30) na mu

matontonkanyo pamo (Yeremia 10:23).

Uyu e musango abantu bonse, abasuma na babi, bakwata nomba. Impela ya musango uyu ni mfwa (Abena Roma 6:23). Wene wali e musango untu Yesu aakwete mu nshita ya mweo wakwe uwakufwa (AbaHebere 2:14-18; Abena Roma 8:3; Yohane 2:25; Marko 10:18).

Cene ca bulanda icakuti ishiwi lya Cingeleshi ilya 'umusango' talyalondoloka: ifwe kuti twabomfya lyene mu mashiwi nga 'Yohane ali wa musango wa bukaapeekapee - cene tacili fye mu musango wakwe ukuba wa bupapa; lelo wene kuti aba ne cilumba pali motoka wakwe, uyo ine ndesubila, uli fye musango wa buntunse'. Ifi teifyo ifwe twakulabomfya ishiwi lya 'umusango' mu masambililo aya.

ANGELIC APPEARANCES

UKUMONEKA KWA BAMALAIKA

BaMalaika pakuba mu musango wakwa Lesa, bene bafwile ukuba ababula ulubembu, kabili eico tabengafwa - pakumona ukuti ulubembu e luleta imfwa (Abena Roma 6:23). Bene bafwile ukukwata umusango wa kwikala uwa mubili, uwa cine cine. Cene ni pamulandu uyu lintu baMalaika bamoneka pa calo bene bamoneka ukupalana na bantu fye:

- BaMalaika baishile kuli Abrahamu ukusosa ifyebo fyakwa Lesa kuli wene; bene balondololwa nga "abaume batatu", abo Abrahamu pa kwamba asungile fye nga abantunse, pakuti

ukumoneka kwabo efyo kwali: "Ine napaapaata imwe, lekeni amenshi ayanono yaleetwe, no kusamba amakasa yenu, no kutuusha mwebene, mwisamba lya muti" (Ukutendeka 18:4).

- Elyo babili pali abo baMalaika baile kuli Loti mu musumba wa Sodomu. Nakabili, bene baishibikwe fye nga abaume kuli Loti pamo na ku bantu ba mu Sodomu. "Kwaishile baMalaika babili ku Sodomu", abo Loti aitile ukwikala ubushiku na wene. Lelo abantu ba mu Sodomu baishile ku ng'anda yakwe, ukwipusha mu

nshila ya kupangisha: "Bushe bali kwi abaume abo abeshile muno kuli iwe buno bushiku?". Loti apaapaatile: "Mwicita cintu ku baume aba". Ifyalembwa

ifyapuutwamo fyaita bene "abaume"; "Abaume (baMalaika) batambiike ukuboko kwabo" no kupokolola Loti; "Na baume balandile kuli Loti...Yehoba atuma ifwe ku konaula" Sodomu (Ukutendeka 19:1,5,8,10,12,13).

- Ukulanda kwa Icipingo Cipyu pa fyacitiike kushininkisha ukuti baMalaika bali mu musango wa bantu: Mwiba abalaba ukusekelela abeni, pantu bamo (pamo nga Abrahamu na Loti) basekelele baMalaika ukwabula ukwishiba" (AbaHebere 13:2).

- Yakobo ashashele ubushiku bonse no muntu umweni (Ukutendeka 32:24), uyo ifwe panuma twaebwa ukuti ni Malaika (Hosea 12:4).

- Abaume babili mu nsalu ishabengeshima ishabuuta baali pa kubuuka ukufuma ku bafwa (Luka 24:4) na pa kunina ukuya mu mulu (Imilimo 1:10) kwakwa Yesu. Aba baali ni baMalaika apabuuta.

- Tontontokanya pa kulanda kwa "icipimo ca muntu, ekuti, icakwa Malaika" (Ukusokolola 21:17).

ANGELS DO NOT SIN BAMALAIKA TABACITA ULUBEMBU

BaMalaika pakuba mu musango wakwa Lesa, bene tekuti bafwe. Pakumona ukuti ulubembu e luleta imfwa, eico cene cakonka ukuti bene tekuti bacite ulubembu. Amashiwi ya cine aya ciGreek ne ciHebere ayapilibulwa 'Malaika' yapilibula 'inkombe'; baMalaika e nkombe nangu ababomfi bakwa Lesa, abanakila kuli Wene, eico cene tacingacitwa ukutontontokanya palwa bene nga abali balubembu. Eco ishiwi lya ciGreek 'Aggelos' ilyo ilyapilibulwa 'baMalaika' kabili lyapilibulwa 'inkombe' mu nshita ya kusosa palwa bantunse - pamo nga Yohane kabatisha (Mateo 11:10) ne nkombe shakwe (Luka 7:24); inkombe shakwa Yesu (Luka 9:52) na baume abo abailelengula Yeriko (Yakobo 2:25). Kwena, cene kuti cacitika, ukuti 'bamalaika' mu musango wa nkombe sha *buntunse* kuti bacita ulubembu.

Amashiwi ayalakonkapo yalanga bwino bwino ukuti baMalaika bonse (te bamo fye muli bene!) ukulingana no musango banakila kuli Lesa, eico kabili tekuti bacite ulubembu:

"Yehoba alipekanya icipuna Cakwe ica bufumu mu myulu; no bufumu bwakwe buteeka pali bonse (ekutiila tekuti kube ubusangu bwa kwimina Lesa mu Mulu). Paaleeni Yehoba, imwe baMalaika Bakwe, abacilamo mu maka, abacita amafunde yakwe, abomfwa kwi shiwi lya Cebo Cakwe. Imwe paaleeni Yehoba *bonse* Mwe mulalo Wakwe; mwe babomfi Bakwe, abacita ukufwaya kwakwe" (Amalumbo 103:19-21).

"Lumbanyeni wene, *bonse* baMalaika bakwe...umulalo wakwe" (Amalumbo 148:2).

"BaMalaika...bushe *bonse* bene te mipashi ya kubomba, iyatumwa ku kubombela bene (abatetekela) abakaba impyani she pusukilo?" (AbaHebere 1:13,14).

Ukubwekeshapo kwe shiwi lya "*bonse*" kwalanga ukuti baMalaika tabali abalekana mu mabumba yabili, limo ilisuma na limbi ilya lubembu. Ukucindama kwa kwiluka bwino bwino umusango wa baMalaika kuli kwakuti icilambu ca batetekela cili ca kwaakana umusango wabo: "Bene abo abakapendwa abawamina...taboopa...nangu bene ukufwa libili nakalya: pantu bene balingana na baMalaika" (Luka 20:35,36). Ici cishinka icacindama ukukwata. BaMalaika tekuti bafwe: "Imfwa...taikata kuli baMalaika" (AbaHebere 2:16 amashiwi ya kwafwa muli Baibele wakwa Diaglott). BaMalaika nga kuti bacita ulubembu, ninshi abo abakasangwa abawamina icilambu pa kubwela kwakwa Kristu kabili bakaba na maka ya kutwalilila ukucita ulubembu. Kabili pakumona ukuti ulubembu luleeta imfwa (Abena Roma 6:23), eico bene tabakakwate umweo wa pee; ifwe nga twingalacita ulubembu, ifwe tuli na maka ya kufwa. Eco ukulanda ukuti baMalaika kuti bacita ulubembu kulenga ifilayo fyakwa Lesa ifya mweo wa pee ukuba ifyafye, pakumona ukuti icilambu cesu cili kwaakana umusango wa baMalaika. Icakusontelela kuli "*baMalaika*" (Luka 20:35,36) calanga ukuti takuli ubulekano bwa baMalaika nga abasuma nangu abalubembu; kuli fye umusango umo uwa baMalaika.

BaMalaika nga kuti bacita ulubembu, ninshi Lesa ashala uwabula amaka ya kubomba kwa bulungami mu myeo yesu ne mikalile ye sonde, pakumona ukuti Wene alisosa ukuti Wene abomba ukupitila muli baMalaika Bakwe (Amalumbo

103:19-21). Bene 'bacitwa Umupashi' kuli Lesa mu musango wakuti Wene afikilisha ifintu fyonse ku umupashi/amaka Yakwe, ukubomba ukupitila muli baMalaika (Amalumbo 104:4). Eico icakuti bene kuti baba abashinakila kuli Wene tacingacitwa. Umwina Kristu alingile cila bushiku ukupepela Ubufumu bwakwa Lesa ukwisa pa calo, ukuti ukufwaya Kwakwe kulingile kucitwe pano ngefyo kwene kucitwa nomba mu mulu (Mateo 6:10). BaMalaika bakwa Lesa nga balikwete ukucimfyanya na BaMalaika balubembu mu mulu, ninshi ukufwaya Kwakwe tekuti kupwililike ukucitwa mulya, eico kabili umusango umo wine kuti wacitika mu Bufumu bwakwa Lesa ubwa kuntanshi. Ukwikala muli bu pee na pee mwi sonde ilikaba icibansa ca bulwi bwa lyonse pakati ka lubembu no kunakila takuli lisubilo ilyakukoselesha, lelo cilya, icine cine, tacili ifyo.

ANGELS AND BELIEVERS BAMALAIKA NA ABATETEKELA

Kuli umulandu usuma uwakutetekela ukuti uwatetekela onse uwa cine alikwata baMalaika - nalimo umo uwaibeela - abaleafwa wene mu mweo wakwe:-

- "Malaika wakwa Yehoba acita inkambi ukushinguluka bene abo abatiina wene, no kupokolola bene" (Amalumbo 34:7).
- "...abanono aba abo abatetekela muli ine (ekutiila abasambi abanaka - Sekaria 13:7 pashanya Mateo 26:31)...mu mulu bamalaika babo lyonse bamona impumi yakwa Shifwe" (Mateo 18:6,10).
- "Abena Kristu bantanshi batetekeele bwino bwino ukuti Petro alikweete Malaika kasunga (Imilimo 12:14,15).
- Abantu bakwa Israele baapulile muli Bemba wa Kashika, no kutungululwa kuli Malaika ukupula mu matololo ukulola ku calo calailwe. Ukupula muli Bemba wa Kashika kwaimininako ulubatishe Iwesu mu menshi (1 Abena Korinti 10:1), eico kabili cene tacili icabula amano ukutunganya ukuti panuma ifwe, pamo, tulatungululwa no kwafwiwa kuli Malaika lintu ifwe twenda

ukupula mu matololo ya mweo ukulola ku calo calailwe ica Bufumu bwakwa Lesa.

BaMalaika ngacakuti bali ababi mu mano ya kuba abalubembu, ninshi ifilayo fya musango uyu ifya kutungulula kwa baMalaika no kubomba mu myeo yesu fyanguka icitiipu mucifulo ce paalo.

Ifwe twamona, nomba, ukuti BaMalaika fibumbwa...

- no musango wakwa Lesa uwa pee na pee no kumoneka kwa mu mubili
- abo tekuti bacite ulubembu
- abo abakonka lyonse amafunde yakwa Lesa
- kabili abo bali e nshila umo umupashi-amaka yakwa Lesa yasosela no kubombela (Amalumbo 104:4).

LELO...?

Ifilonganino ifingi ifya "bena Kristu" fyalikwata amano yakuti baMalaika kuti bacita ulubembu, no kuti baMalaika abalubembu nomba eko bali abo abali no mulandu pa lubembu no bwafya pa calo. Ifwe tukalanda bwino bwino pa kwishiba uku ukwa bufi mwi Sambililo 6. Pali nomba ifwe twalalanga ifishinka ifyalakonkapo:-

- Cene kuti cacitika icakuti kwali ifibumbwa intanshi yesu, ekutiila filya ifyalembwa mu Ukutendeka 1. Kabili cene kuti catontonkanishiwa ukuti baMalaika ba nomba baishilekwata ukwishiba kwa "busuma no bubi" (Ukutendeka 3:5) ukupitila mu kuba mu musango uwapalana kuli uyo ifwe tuli mu mweo uno. Ukuti fimo mu fibumbwa ifyo ifyaikeele mu nshita ilya fyalicitile ulubembu tekuti cisuulwe; lelo ifi fyonse fili fyakutunganya fye ifyo amano ya bantu yatemwa ukuiposamo. Baibele aeba ifwe ifyo ifwe tulekabila ukwishiba pamulandu wa nshita ilipo, intu ili yakuti takuli baMalaika abalubembu; baMalaika bonse banakila kuli Lesa umupwilapo.

- Tekuti kube ifibumbwa fyalubembu mu Mulu, pakumona ukuti Lesa ali "wa menso ayasanguluka ukucila ukumona ububi" (Habakuki 1:13). Mu nshila iyapalana, Amalumbo 5:4,5 yalondolola: "Takuli nangu ububi ukwikala na Imwe. Abatumpa tabakeminine" mu cifulo ca bwikalo bwakwa Lesa mu Mulu. Amano ya kubako ubusangu bwa baMalaika abalubembu ubwa kwimina Lesa mu Mulu yapinkana fye no kulangilila ukwapeelwa na mashiwi aya.
- Ishiwi lya ciGreek ilyapilibulwa "Malaika" lyapilibula "inkombe" kabili kuti lyasonta ku bantunse, ngefyo ifwe tulangile. "Inkombe" sha musango uyu isha buntunse kuti, ukwabula ukutwishika, shacita ulubembu.
- Ukuti kuli ifibumbwa ifibi, ifyalubembu pali ifyo umusango onse uwa mweo wa bubi uli no kubiikwa cili cimo pa fitetekelo ifyacilamo ifyaishibikwa mu busenshi. Mu nshila imo ine ifyo amano ya busenshi ukukuma kuli Christmas yaingila mu cipita nge ca 'bwina Kristu', ifyo fine, ne citetekelo ca busenshi, pamo.
- Kuli fye amashiwi pa lupi muli Baibele ayo yengalufyanishiwa ukwilukwa pa kutungilila amano aya palwa baMalaika abalubembu ukubako nomba. Aya yalondololwa mwi buuku iliitwa "In Search of Satan" ("Ukufwailisha Satana"), ililesangwa kuli bakasabankanya. Amashiwi ya musango uyu tekuti yasuminishiwe ukupinkana no bwingi bwa kusambilisha kwa Baibele ukwapusana ne fyalangililwa.

Digression 1: "God Is a Spirit" (Jn. 4:24)

Cakulundapo 1: "Lesa Mupashi" (Yohane 4:24)

Mwi Sambililo 2 ifwe tulelondolola bwino bwino cintu Umupashi wakwa Lesa uli. Ifwe kuti twalanda mu bwipi ukulondolola ukwalangwa mulya pa kulanda ukuti Umupashi wakwa Lesa e maka Yakwe nangu umupu Wakwe umo Umwine wine, ukubako Kwakwe no musango Wakwe, fisokolweelwa ku muntu ukupitila mu micitile intu Umupashi ulya ubomba. Eco "Lesa Mupashi", ngefyo Yohane 4:24

alingile ukupilibulwa bwino bwino (mona R.S.V., N.I.V.), pantu umupashi Wakwe ulangilila umusango Wakwe.

Lesa alondololwa ngo kuba ifintu ifingi, pamo nga ifi

- "Lesa wesu mulilo uupwisha" (AbaHebere 12:29)
- "Lesa lubuuto" (1 Yohane 1:5)
- "Lesa kutemwa" (1 Yohne 4:8)
- "Icebo (mu ciGreek 'logos' - ukupaanga, ukupekanya, amano) cali Lesa" (Yohane 1:1).

Eco "Lesa e" misango Yakwe. Cene cili cilubo apabuuta ukulanda ukuti umusango wa kutemwa uushili cintu e 'Lesa', pantu fye ifwe twabelenga ukuti "Lesa kutemwa". Ifwe kuti twaita umuntu umo 'uluse ulwine', lelo ici tacipilibula ukuti wene takwete ukwikala mu mubili - cene cili musango wa kwikala kwakwe mu butuntulu e kwasokolola uluse kuli ifwe.

Umupashi pakuba amaka yakwa Lesa, ifwe ilingi tubelenga palwakwa Lesa ukutuma nangu ukutungulula Umupashi Wakwe ukubomba ifintu ukulingana no kufwaya Kwakwe no musango Wakwe. Wene kabili alelondololwa ngo kulenga umupashi (Amose 4:13 amashiwi yakwafwilisha muli A.V.). Ukulanda ukuti Lesa e Mupashi Wakwe mu mano yatuntulu ayapwililika kuli kubwekeshapo kwe shiwi limo line - cene icine cine cakaana ukubako kwakwa Lesa.

Ifilangililo fyakwa Lesa ukutungulula Umupashi Wakwe fili ifingi, ukulanga ukupaatuka kwakwa Lesa no Mupashi Wakwe:

- "Wene (Lesa) uwabiikile Umupashi Wakwe wa Mushilo mukati kakwe" (Esaya 63:11)
- "Ine (Lesa) nkabiika umupashi Wandu pali wene (Yesu)" (Mateo 12:18)
- "Shifwe apeela Umupashi wa Mushilo" (Luka 11:13)

- "Umupashi ukwiikila ukufuma mu Mulu" (Yohane 1:32)
- "Ine (Lesa) nkapongolola Umupashi Wandu pa mubili wa munofu onse" (Imilimo 2:17).

Icine cine, ifyakusontelela ilingi ku "Umupashi wakwa Lesa" filingile ukuba cishininkisho icakumanina icakuti Umupashi te Lesa umwine. Ubupusano ubu pakati kakwa Lesa no Mupashi Wakwe buli bwafya bumbi kuli abo abatetekela ukuti Lesa ali 'patatu' muntu Lesa Tata alinganishiwa na Yesu no Mupashi wa Mushilo. Ici nga cali ca cine, na Lesa nga aletunganishiwa ukuba uushili muntu, ninshi cene kuti cakonka ukuti Yesu taali kabili tali cibumbwa icituntulu.

Icacingama nganshi, Lesa uushili muntu alenga ipepo ubuwelewele -ukufika ku cishinka uko ipepo lyaba kulanshanya pakati ka kwishiba kweesu na mano yakwa Lesa ayo ayekala fye mu matontokanyo yesu fwebene. Ifwe tuleibukishiwako mu kutwalilila ukuti ifwe tupepa kuli Lesa uwakwata icifulo icituntulu mu Mulu (Lukala milandu 5:2; Mateo 6:9; 5:16; 1 Ishamfumu 8:30), no kuti Yesu nombala ali ku kuboko kwa kukulyo kwakwa Lesa kulya, ku kupeela amapepo yesu (1 Petro 3:22; AbaHebere 9:24). Lesa nga tali muntu, amalembo ya musango uyu yacitwa ayaafye. Lelo ilyo Lesa ailukwa nga Shifwe uwakutemwa, umutuntulu, ipepo kuli Wene lyasanguka icintu icituntulu, ica mpomfu nganshi - mu cituntulu ukulanda ku muntu umbi untu ifwe twatetekela ukuti alekabila nganshi kabili ali na maka ya kwasuka.

Digression 2: The Use Of God's Name

Cakulundapo 2: Ukubomfya Ishina Lyakwa Lesa

Ifwe twamona ukuti Ishina lyakwa Lesa ne lya Mwana Wakwe Yesu lyalikwata ico lipilibula icashika nganshi. Ilyo ifwe tusosa palwakwa 'Lesa' ifwe tulekumya pa cishinka conse ca kupekanya Kwakwe ukwa cipeshamano ukwa kutemwa ne cine. Eico icakuti Ishina lyakwa Lesa kuti lyaboomfiwa apaafye nge shiwi lya kulapa nangu ilya kulangilamo ubukali, cili cimo pa fintu fya musaalula nganshi ifyo

umuntu engacita kuli Kapaanga wakwe. Pa mulandu uyu umuntu onse u ulefwaya ukuseksha Lesa no kucindika Wene ali no kuboomba na maka yonse ukukaana ukuboomfya Ishina lyakwa Lesa mu musamwe. Mu bantu abengi mwi sonde monse ukupoonta kwa musango uyu kwalisanguka iciputulwa icalinga ica nsoselo ya nshiku shino; Ukufumako kuli ico icili e musango wa nshita shonse tacili no kuba icanaka. Ipepo lya pa mutima ku kwafwilisha kwakwa Lesa muli ici icine cine talili na kuya ukwabula ukumfwiikwa kuli Wene. Abo abali mu ncende ya butungulushi bweesu na maka yesu, pamo nga abana, kuti baibukishiwo pamo palwa mulandu ukalamba wa kupoonta: "Pantu Yehoba takalinge wene uwabula umulandu uyo ubuula Ishina Lyakwe apaafye" (Amalango 5:11).

Ku lubali lumbi kuli abo abapatikisha ukuti ulukuta lwa cine ulwa Bwina Kristu lufwile ukuboomfya amashiwi ya ciHebere Yahweh nangu Yehoba mwi shina lyaluko. Abantanshi pakati ka aba ni baCitawala, abo abapatikisha ukuti kano fye umwina Kristu aiita umwine ukuti ni 'Inte yakwa Yehoba' nga teifyo ninshi wene takweete ukwampaana na Lesa.

Pakucita ici, abantu ba musango uyu baleboomfya Ishina lyakwa Lesa ilya mushilo kabili ilya cipeshamano ku kukosha umusango wa kuimona ukusanguluka kwa bumupashi, na mu kucita ifi bene basuula abantu bambi pa kulumbula fye nangu ukuboomfya kwe shiwi limo. Uku te kulanda ukuti ukuboomfya kwe Shina lyakwa Lesa kuli cilubo; cene cili icalinga nganshi ku mapepo yesu cila muntu panuma ifwe twabatishiwa bwino bwino mwi Shina ili. Lelo, Icipingo Cipya, taciyeela kuli ifwe icilangililo nangu cimo icakuti ici cilefwaikwa nangu fye ukukabilwa kuli Lesa. Wene acilingenye ukupuutwamo kwa Cipingo Cipya pakuti cene cilembwe mu ciGreek, ukuboomfya fye ishiwi limo pali 'Lesa' - 'theos', ilipilibula 'umukalamba umo'. Takuli ukulekanya muli lyene pakati kakwa 'Lesa' na 'Yahweh', nangu ukubako ifunde ilyashininkishiwa ilikumine kuli ifyo abatetekela balingile ukuita abene nge bumba. Petro asosa palwa watetekela nga "Umwina Kristu" ukucila nga 'umuntu wakwa Yehoba' nangu icintu cimo icapalako (1 Petro 4:16). Ukukonkomesha ukucilamo pa kuboomfya kwe shina 'Yehoba' kutungulula ku kuceefya kwa mulimo ne cifulo cakwa Shikulu Yesu, mu nshila iyapalana kuli ifyo 'abena Kristu bakabila ba mbila nsuma' abengi balandikisha pe shina ne cifulo cakwa Yesu ku kusuula kwa cifulo icikalamba icacilapo icakwa Lesa.

Amashina yambi yantu ibumba lya Bena Kristu bantanshi abatetekela baleiita abene tayalundapo ishina 'Yehoba':

- "Ubukaaya bwakwa Israele" (Abena Efese 2:12)
- "Ukulongana kwa bonse kabili ulukuta lwe beli" (AbaHebere 12:23)
- "Ulukuta lwakwa Lesa" (Imilimo 20:28)
- "Ulukuta lwakwa Lesa wa mweo, ululi uluceshi kabili icishinte ca cine" (1 Timote 3:15)
- "Ing'anda yakwa Lesa" (1 Timote 3:15).

Mu kupita, mona ukuti abatetekela tabaiitile abene 'Abena Kristu'; ili lyali lishina lyakutuumfya ilipilibula, 'abantu bakwa Kristu aba', ilyapangilwe na balwani babo.

Digression 3: God Manifestation

Cakulundapo 3: Ukusokoloka Kwakwa Lesa

Icalakonkapo tacili icanaka ukwikata umupwilapo pa kubelenga kwantanshi, lelo ukucindama kwe sambililo kuli no kushininkishiwa bwino lintu amasambililo yobe yatwalilila. Ifwe twalundapo cene pa nshita ino pakuti iwe ufume mwi Sambililo ili panuma ya kutontonkanya bwino bwino pa kusokolola kutuntulu kwa Baibele pamulandu wakwa Lesa Umwine.

Ishina lyakwa Lesa kuti lyasendwa kuli onse ukupitila muli uyo Wene asala 'ukusokolokela' nangu ukuisokolola Umwine. Eico abantu na baMalaika pamo na Yesu kuti basenda Ishina lyakwa Lesa. Icikomo ici cintu cacindama ico iciisula ifingi palwa Baibele kuli ifwe. Umwana umwaume no kucila kuti asenda ishina

lyakwa wishu; wene alikwata fimo ifyapalana na wishu, wene kuti akwata ishina limo line ilyantanshi - lelo wene tali muntu umo wine nga wishu. Mu nshila imo ine umwiminishi wa kampani kuti asosa pa lubali lwa kampani; wene kuti atuma telefoni ku muntu umo pafya milimo no kulanda, 'Halo, uyu kuno ni Unilever'; wene tali Unilever, lelo wene asenda ishina lya kampani pantu wene alebomba pa lubali lwabo. Kabili efyo cene cili na Yesu.

ANGELS CARRYING GOD'S NAME BAMALAIKA UKUSENDA ISHINA LYAKWA LESA

Ifwe twaebwa mu Ukufuma 23:20,21 ukuti Lesa aebele abantu bakwa Israele ukuti Malaika ali no kuya pa ntanshi yabo; "Ishina Lyandi lili muli Wene", efyo bene baebelwe. Ishina lyakwa Lesa umwine ni 'Yahweh'. Eico Malaika asendele ishina lya Yahweh, kabili eco kuti aitwa 'Yahweh', nangu 'SHIKULU', mu malembo ayakalamba, ngefyo ishiwi 'Yahweh' lyapilibulwa muli N.I.V. na A.V. Ifwe twaebwa mu Ukufuma 33:20 ukuti umuntu nangu umo tekuti amone impumi yakwa Lesa no kwikala no mweo; lelo mu Ukufuma 33:11 ifwe tubelenga ukuti "Yehoba (Yahweh) asosele kuli Mose impumi ne mpumi, ngefyo umuntu asosa kuli cibusa wakwe" - ekutiila mu nshila iyatambalala, iya bucibusa. Cene tekuti cibe ni Yehoba, Yahweh, Umwine mu butuntulu, uwasosele kuli Mose impumi ne mpumi, pantu umuntu nangu umo tekuti amone Lesa Umwine. Cene cali ni Malaika uwasendele Ishina lyakwa Lesa uwacitile ifyo; eico kabili ifwe tubelenga palwakwa Yehoba ukusosa impumi ne mpumi na Mose lintu cali icine cine ni Malaika uwacitile ifyo (Imilimo 7:30-33).

Kuli ifilangililo fimbi ifingi palwa mashiwi 'Lesa' na 'Yehoba' ukusonta kuli BaMalaika ukupusana kuli Lesa Umwine. Icilangililo cimo bwino bwino cili mu Ukutendeka 1:26: "Kabili Lesa (baMalaika) alandile, Leken i tucite umuntu mu cata cesu".

MEN WITH GOD'S NAME ABANTU NE SHINA LYAKWA LESA

Yamo pa mashiwi ayo ayali ayakwafwa ukucilamo mu kulangilila ici conse yali muli Yohane 10:34-36. Pano abaYuda baacitile icilubo cintu abo abeetwa 'abena

Kristu' bacita ilelo. Bene baatontonenye ukuti Yesu aalelanda ukuti wene aali ni Lesa Umwine. Yesu alungiike bene pa kulanda, 'Bushe cene tacalembwa mu mafunde yenu, Ine nalandile, Imwe muli balesa? Wene nga aitile bene 'balesa'...imwe mwalanda shani palwa (ine)...'Iwe wapoonta' pantu ine nalandile, Ine ndi mwana wakwa Lesa?" Yesu icine cine alelanda ukuti 'Mu Cipingo ca Kale abantu baleitwa 'balesa'; ine ndelanda fye ukuti ine ndi *Mwana* wakwa Lesa; eico bushe mulandu nshi imwe mulefulilwa?' Yesu icine cine alelanda pa Amalumbo 82, apo abapingushi bakwa Israele baleitwa 'balesa'.

Ngefyo calangwa, ishina ilituntulu ilyakwa Lesa mu ciHebere ni 'Yahweh Elohimu' - ilipilibula 'Ine nkasokololwa mwi bumba lya bamaka'. Abatetekela abacine e abo abengi abamaka mu musango wa cimpelesha mu mweo uyu, kabili bakaba ifyo mu kupwililika mu Bufumu. Ici conse calangwa mu kuyemba pa kupashanya kwakwa Esaya 64:4 na 1 Abena Korinti 2:9. "Abantu tabaumfwa, nangu kwishiba no kutwi, nangu linso ukumona, Mwe Lesa, pamo na imwe, ifyo Wene apekanisha wene uyo ulolela wene". Paulo alandapo pali ici muli 1 Abena Korinti 2:9,10: "Cene calilembwa, Ilinso talyamona, nangu ukutwi ukuumfwa, nangu ukwingila mu mutima wa muntu, ifintu ifyo Lesa apekanisha bene abo abaatemwa Wene. Lelo Lesa alisokolola fyene kuli ifwe ku Mupashi Wakwe". Amashiwi muli Esaya 64 yalanda ukuti takuli muntu nangu umu kano Lesa uwingeeluka ifintu ifyo Wene apekanisha abatetekela; lelo 1 Abena Korinti 2:10 alanda ukuti ifintu ifyo fyalisokololwa kuli ifwe; eico ifwe mu musango umu tuli 'Lesa': te Lesa Umwine mu butuntulu, lelo ukusokololwa kwakwa Lesa nge cafuma mu kuba abaabatishiwa mwi shina Lyakwe no kwishiba Iicine.

JESUS AND THE NAME OF GOD YESU NE SHINA LYAKWA LESA

Cene tacili cakupapusha ukuti Yesu, ngo Mwana wakwa Lesa kabili ukusokoloka Kwakwe ku bantu ukwacilamo, alingile ukusenda pamo Ishina lyakwa Lesa. Wene aali no kulanda "Ine naisa mwi Shina lyakwa Tata" (Yohane 5:43). Pamulandu wa kunakila kwakwe, Yesu aaninine ukuya ku Mulu na Lesa "aapeele wene Ishina ilili pamulu we shina lyonse" - ishina lya Yahweh, ilyakwa Lesa Umwine (Abena Filipi 2:9). Eico ici e mulandu ifwe tubelenga Yesu ukulanda mu Ukusokolola 3:12: "Ine nkalemba pali wene (uwatetekela) ishina lyakwa Lesa wandi...kabili ine nkalemba

pali wene ishina lyandi ilipya". Pa bupingulo Yesu akapeela ifwe Ishina lyakwa Lesa; elyo ifwe tukasenda ishina lyakwa Lesa umupwilapo. Wene aita ishina ili, "Ishina Lyandi Ilipya". Ibukisha, Yesu aalepeela ibuuku lya Ukusokolola imyaka imo panuma ya kunina kwakwe ukuya mu Mulu no kupeelwa ishina lyakwa Lesa, ngefyo calondololwa muli Abena Filipi 2:9. Eico wene kuti aita ishina lyakwa Lesa "Ishina lyandi ilipya"; ishina wene aapeelwe inshita isho shine. Ifwe nomba kuti twailuka bwino bwino Esaya 9:6, umo ifwe twaebwa palwakwa Yesu, "*Ishina* lyakwe (mona ukuti) likalaitwa, Wacipeshamano, Kabilo, Lesa wamaka, Tata wa muyayaya...". Ubu busesemo bwakuti Yesu aali no kusenda amashina yakwa Lesa yonse - ukuti wene abe e kusokoloka ukwapwililika nangu ukusokololwa kwakwa Lesa kuli ifwe. Cene cali ni mu musango uyu icakuti wene aali no kwiitwa 'Emanweli', icipilibula, 'Lesali na ifwe', nangu Wene umwine taali Lesa. Eco ubusesemo bwakwa Yoele 2 ukuti abantu bali no kwita pe shina lyakwa Yahweh bwalifikilishiwe na bantu pa kubatishiwa mwi shina lyakwa Yesu Kristu (Imilimo 2:21 pashanya 38); ne ci pamo calondolola umulandu ifunde lya kubatisha mwi shina lyakwa Tata lyafifikilishiwe, ngefyo calangwa mu fyalembwa mu Imilimo, pa lubatisho mwi shina lyakwa Yesu.

STUDY 1: Questions

ISAMBILILO 1: Amepusho

1. Bushe cinshi cingafwilisha nganshi ukukusha icitetekelo cesu muli Lesa?
 - a) Ukuya ku cilonganino
 - b) Ukusambilila Baibele no kupepa
 - c) Ukulanda ku bena Kristu
 - d) Ukulolesha pa filengwa na Lesa.
2. Bushe pali ifi ifyalakonkapo cinshi cili e kulondolola kwalungama nganshi ukwakwa Lesa?
 - a) Litontonkanyo fye mu mano yesu
 - b) Iciputulwa ca Mupashi mu lwelele
 - c) Takuli Lesa
 - d) Umuntu umutuntulu, no mubili.
3. Bushe Lesa
 - a) Alikumanina
 - b) Ni lesa patatu
 - c) Ni balesa abengi muli umo
 - d) Tekuti alondololwe mu nshila yonse?
4. Bushe Ishina lyakwa Lesa 'Yahweh Elohimu' lipilibula nshi?
 - a) Wene u ukaba
 - b) Wene u ukasokololwa mwi bumba lya bamaka
 - c) Umo umukalamba
 - d) Amaka.
5. Bushe ishiwi 'Malaika' lipilibula nshi?
 - a) Cipala-muntu
 - b) Ukufimbwa ne pindo
 - c) Inkombe
 - d) Inkonkani.

6. Bushe baMalaika kuti bacita ulubembu?

7. Bushe cinshi cashininkisha nganshi kuli iwe ukuti Lesa eko ali?

STUDY 2
ISAMBILILO 2

THE SPIRIT OF GOD
UMUPASHI WAKWA
LESA

2.1 God's Spirit: Definition

2.1 Umupashi wakwa Lesa: Ukulondolola

Apo Lesa wa cine, muntu umutuntulu uwa kwata ukumfwa, na matontonkanyo, cili ca kwenekela ukuti ali no kukwata inshila umwa kwakanisha imifwaile Yakwe ne mitontonkanishe Yakwe kuli ifwe, fwe bana bakwe, no kubomba mu myeo yesu mu nshila iya lingana ne mibele Yakwe. Lesa abomba ifi fyonse ku "mupashi" Wakwe. Nga ifwe tufwaya ukwishiba Lesa no kukwata ukwampama na Wene mu kubomba, ifwe tufwile ukwishiba uyu "mupashi wakwa Lesa" cinshi, no musango wene ubombelamo.

Ta cili icayanguka ukulondolola mu kupwililila cintu ishiwi "umupashi" lipilibula. Ngacakuti iwe waile ku bwinga, nge cilangililo, kuti iwe walandapo ati, "Kwali umupashi usuma icine cine kulya!" Ici iwe ulepilibula ukuti imicitile yali isuma, limbi ifintu fyonse pa bwinga fyali fisuma; umuntu onse alifwele ubusaka, ifilyo fyali fisuma, abantu balelanshanya bwino, nabwinga alemoneka uwayemba, na fimbipo. Ifi fyonse ifyalekanalekana fyapangile pamo "umupashi" wa bwinga. Ifyo fine umupashi wakwa Lesa mu nshila imo usondwelela ifintu fyonse pali Wene. Ishiwi lya Cihebere ilyapilibulwa "umupashi" mu Cipingo ca Kale mu kushikimika lipilibula "umupu" nangu "amaka"; eico umupashi wakwa Lesa e "kupeema" Kwakwe, ubutuntulu bonse ubwakwa Lesa, ukulanga amano Yakwe. Ifwe tukapeela ifilangililo fintu ishiwi "umupashi" libomfiwa pa mano ya muntu nangu imifwaile yakwe mwi Isambililo 4.3 Icakuti umupashi ta ulosha fye ku maka yakwa Lesa ayali pa mbilibili cashininkishiwa ukufuma mu Abena Roma 15:19 "ku maka ya mupashi wakwa Lesa".

Kusambilisha ukwaishibikwa ukwa Baibele ukwakuti ifyo umuntu atontonkanya fimonekela mu micitile yakwe (Amapinda 23:7; Mateo 12:34); ukulolesha panono pa micitile yesu fwebene kwalashininkisha ifi. Ifwe tutontonkanya pa cintu elyo twacicita. 'Umupashi' wesu nangu amano kuti yalanga icishinka cakuti tuli ne nsala no kukabila icakulya. Ifwe twamona inkonde naikalafye mu muputule wa kwipikamo; kulya kukabila kwa 'mupashi' lyene kwapilibukila mu micitile - ifwe twabuula iya nkonde, twabuula yene no kulya. Ici cilangililo cayanguka catulanga

umulandu ishiwi lya Cihebere ilya 'umupashi' lipilibwila fyonse fibili umupu nangu amano, na amaka pamo. Umupashi wesu, e ifyo tuli, usontelela ku matontontokanyo yesu na kabili ku micitile pamo intu ifwe tucita ku kulanga ayo matontontokanyo nangu imifwaile mukati kesu. Pa kupashanya kwa lulumbi nganshi, umupashi wakwa Lesa e cimo cine; maka yantu Wene alangilako umusango Wakwe umwine, imifwaile Yakwe no kubomba Kwakwe. Lesa alatontontokanya elyo acita ifintu: "Ifyo ine natontontokanya, ifyo fine eflyo cene cikaba; ifyo ine napekanya, eflyo cene cikeminina" (Esaya 14:24).

THE POWER OF GOD AMAKA YAKWA LESA

Amalembo ayengi yasonta bwino umupashi wakwa Lesa ku maka Yakwe. Pa kulenga umulu ne calo, "umupashi wakwa Lesa waleenda pa mulu wa menshi. Na Lesa atile, Leka kube ulubuuto: elyo kwali ulubuuto" (Ukutendeka 1:2,3).

Umupashi wakwa Lesa wali e maka yantu ifintu fyonse, pamo ngefi ulubuuto, fycitilweko. "Ku mupashi Wakwe Wene alipanga imyulu; ukuboko Kwakwe kwalipanga insoka iyanyongananyongana" (Yobo 26:13). "Ku cebo cakwa Yehoba imyulu yalipangilwe; no mulalo onse wa iko ku mupu wa mukanwa Kakwe" (Amalumbo 33:6). Umupashi wakwa Lesa eico ulondololwa nga:-

Umupu Wakwe
Icebo Cakwe
Ukuboko Kwakwe.

Eico wene uli maka Yakwe yantu Wene afikilishishako ifintu fyonse. Eco abatetekela balafyalwa cipya cipya ku kufwaya kwakwa Lesa (Yohane 1:13), uku e ku mupashi Wakwe (Yohane 3:3-5). Ukufwaya Kwakwe kubombelwa ku mupashi. Ukulanda pa kubumbwa kwa fintu fyonse, ifwe tubelenga ati, "Imwe mutuma umupashi wenu, fyene fyalengwa: kabili (kuli wene) imwe musangula cipya cipya pa cinso ca mushili (Amalumbo 104:30). Uyu umupashi /amaka kabili e waikatilila ifintu fyonse, pamo pene e nshila fyene fyapangilwemo. Cintu cayanguka ukutontontokanya ukuti ubu bwikashi bwa busanso bwenda fye ukwabula ukubamo ukubomba kwa uyu mupashi wakwa Lesa. Yobo, umuntu uwatendelwe

no bwikashi ubu, aibukishiweko pali ici na kasesema umbi: "Nga wene (Lesa) alonganikila ku mwine umupashi wakwe no mupu wakwe; umubili wa munofu onse waloba, no muntu abwelela ku lukungu" (Yobo 34:14,15). Ilyo alepita mu kushikitika kumo kwine, Dabidi aipwishe Lesa ukutwalilila ukumutungilila kuli uyu mupashi, e kutiila ukusunga umweo wakwe (Amalumbo 51:12).

Ifwe tukamona mwi Isambililo 4.3 ukuti umupashi uwa peelwa kuli ifwe ne fibumbwa fyonse ewa ikata umweo wesu. Ifwe twalikiwata "umupu wa mupashi wa mweo" mukati kesu (Ukutetendeka 7:22) uwa peelwe na Lesa kuli ifwe pa kufyalwa (Amalumbo 104:30; Ukutendeka 2:7). Ici e calenga Wene ukuba "Lesa wa mipashi ya mubili wa munofu onse" (Impendwa 27:16 pashanya Abahebere 12:9). Pantu Lesa e maka ya mweo aya ikata ifibumbwa fyonse, umupashi Wakwe waba konse konse. Dabidi aishibe ukuti ukupitila mu mupashi Wakwe Lesa lyonse ali pamo nankwe konse kuntu aleya, kabili ukupitila muli ulya umupashi/amaka Wene ali na maka ya kwishiba conse icali mu mano no kutontokanya kwakwa Dabidi. Eco umupashi wakwa Lesa e musango untu Wene asangilwamo konse konse, nangu Wene umwine aikala mu mulu.

"Imwe mwaishiba ukwikala kwandi no kwima kwandi, imwe mwailukila amatontokanyo yandi ukutali...Ni kwi ine ndeya ukufuma ku mupashi wenu? nangu ni kwi ine ningafulumukila ukufuma ku cinso cenu? Nga ine naikala panshi ya bamba; nangu ni kulya kwine... ukuboko kwenu ukwa kulyo (e kutiila ukupitila mu mupashi) kukanjikata" (Amalumbo 139:2,7,9,10).

Ukwiluka bwino ili isambililo kulesokolola Lesa kuli ifwe ngo muntu umo uwa maka, u ubomba. Abantu abengi bakula ne 'citetekelo' ca bufi muli Lesa, lelo mu cishinka 'Lesa' ali fye litontokanyo mu mano yabo, akabokoshi kafiita mu ciputulwa ca bongobongo wabo. Ukwiluka kwa pali Lesa wa cine no kubapo Kwakwe mu cine cine ukutushinguluka ukupitila mu mupashi Wakwe kuti kwapilibula umupwilapo ubwikalo bwa mweo wesu. Ifwe twalishingulukwa no mupashi, lyonse ukulamona imicitile yauko, i isokolola Lesa kuli ifwe. Dabidi asangile ukukoseleshiwa kwa ifi fyonse ukumupesha amano: "Ukwishiba uku kwampesha mano; kwalisansuka, teti mfikeko" (Amalumbo 139:6). Lelo ukukumako kwishila pamo no kwishiba uku; tuli no kusuminisha ukuti ukutontokanya ne micitile yesu fyaba ifyaisuka umupwilapo ku menso yakwa

Lesa. Ilyo ifwe twaesha imibele yesu ku cinso Cakwe, nokucila ilyo ifwe twatontonkanya pa lubatisho, ifwe tufwile ukubika ici mu mano yesu. Amashiwi ayabukata ayakwa Lesa kuli Yeremia yali kuli ifwe pamo: "Bushe umuntu umo kuti afisama mu fifulo fishaishibikwa ukuti ine nshamumone? eflyo asosa Yehoba. Bushe ine nshakumana (ukupitila mu mupashi) umulu ne calo?" (Yeremia 23:24).

THE HOLY SPIRIT UMUPASHI WA MUSHILO

Ifwe natumona ukuti umupashi wakwa Lesa mano ayashika pa kuyeshiba; e mano Yakwe ne mifwaile Yakwe, kabili pamo e maka yantu abombelako ifyo Wene atontonkanya. Ifyo umuntu atontonkanya mu mutima wakwe, e ifyo umwine ali" (Amapinda 23:7); eico Lesa matontonkanyo Yakwe, muli ulya musango Lesa mupashi Wakwe (Yohane 4:24), nangu ici ta cilepilibula ukuti Lesa tali muntu mutuntulu (mona Cakulundapo 1). Ukutwafwa ukwishiba ubukulu bwa mupashi wakwa Lesa, limo limo ifwe tubelenga ulwa "Umupashi wa Mushilo" Wakwe.

Amashiwi "Umupashi wa Mushilo" yalesangwa fye nalimo mu Cipingo Cipy. Muli Baibele wa Cingeleshi u witwa mu bwipi A.V. amashiwi "Holy Ghost" (Umupashi wa Mushilo) e yabomfiwa ilingi, nomba yafwile lyonse ukupilibulwa "Holy Spirit" (Umupashi wa Mushilo), ngefyo ama Baibele ya ino nshita aya Cingeleshi yalanga bwino. Ici cimo cine na mashiwi ya mu Cipingo ca Kale ayakuti "Umupashi wakwa Lesa" nangu "Umupashi wakwa Yehoba". Ici cilemoneka bwino mu mashiwi nga yali mu Imilimo 2, ayalembwa pa kupongololwa kwa Mupashi wa Mushilo pa batumwa pa bushiku bwa Pentekoste. Petro alondolwele ukuti ici cali kufikilishiwa kwa busesemo bwakwa Yoele, umo calondololwa ngo kupongololwa kwa "Umupashi wandi (wakwa Lesa)" (Imilimo 2:17). Kabili, Luka 4:1 alemba ukuti Yesu abwelele ukufuma ku Yordani "naisulamo Umupashi wa Mushilo"; panuma muli uyu wine chapta Yesu asosa ulwa ici ati kufikilishiwa kwakwa Esaya 6:1 "Umupashi wakwa Yehoba Lesa waba pali ine". Mu milandu iyi ibili (na muli imbi iingi) Umupashi wa Mushilo walinganishiwa na mashiwi "Umupashi wakwa Lesa" mu Cipingo ca Kale.

Mona, kabili, ifyo Umupashi wa Mushilo fyaendela pamo na maka yakwa Lesa muli aya mashiwi yakonkapo:

- "Umupashi wa Mushilo (Umupashi) ukesa pali iwe (Maria), na maka ya Wapulamo yakakufimba" (Luka 1:35).
- "Amaka ya Mupashi wa Mushilo ... ifishibilo fya maka ne fipesha mano, ku maka ya Mupashi wakwa Lesa" (Abena Roma 15:13,19).
- "Imbila nsuma yesu (ukubila) yaishile...mu maka, na mu Mupashi wa Mushilo (1 Abena Tesalonika 1:5).
- Icilayo ca Mupashi wa Mushilo ku basambi casoselwe nga bene "ukufwikwa na maka ukufuma mu mulu" (Luka 24:49).
- Yesu umwine "asubilwe...no Mupashi wa Mushilo na maka" (Imilimo 10:38).
- Paulo aleshininkisha ukubila kwakwe ne filangililo fyabulo kutwishika ifya maka yakwa Lesa:
"Ukusosa kwandi no kubila kwandi kwali...mu kulangisha kwa mupashi no kwa maka" (1 Abena Korinti 2:4).

2.2 Inspiration

2.2 Ukuputwamo

Ifwe twalilondolola umupashi wakwa Lesa nga amaka Yakwe, amatontonkanyo Yakwe ne mifwaile Yakwe ifyo asokolola ku micitile intu umupashi Wakwe ubomba. Ifwe twalilumbwile mu ciputulwa capita ifyo umupashi wakwa Lesa wamoneke pa mulimo mu kulengwa kwa fintu: "Ku mupashi wakwe wene alengele imyulu ukupangwa" (Yobo 26:13) - umupashi wakwa Lesa waleenda pa mulu wa menshi ku kuleta ukulengwa kwa fintu ifilipo ino nshita (Ukutendeka 1:2). Lelo kabili tubelenga ukuti "Ku cebo cakwa Yehoba" isonde lyalipangilwe (Amalumbo 33:6), ngefyo calondololwa ne lyashi mu Ukutendeka ilyalembwa ukuti "Lesa atile" ifintu fyali no kulengwa, kabili calicitike. Umupashi wakwa Lesa, eico,

walisokololwa nganshi mu cebo Cakwe - pamo fye ngefyo amashiwi yesu yalondolola amatontonkanyo yesu aya mukati ne mifwaile yesu bwino bwino - "ba ifwe" icine cine. Yesu asontelele mano mano ati: "Ukufuma mu bwingi bwa mutima (amatontonkanyo) emo akanwa kasosela" (Mateo 12:34). Eico ngacakuti ifwe twafwaya ukutungulula amashiwi yesu, ifwe tufwile intanshi twabombela pa matontonkanyo yesu. Eco, icebo cakwa Lesa, e kusokololwa kwa mupashi Wakwe, nangu amatontonkanyo Yakwe. Cili lipaalo nganshi pakuti muli Baibele ifwe twalikwata amashiwi yakwa Lesa ayalembwa pakuti ifwe twiluke umupashi nangu amano Yakwa Lesa. Lesa afikilishe ici cisungusho ca kusokolola umupashi Wakwe mu kulembwa kwa mashiwi mu musango wa UKUPUTWAMO. Iyi nsoselo yashinguluka ishiwi lya "umupashi":-

**IN-SPIRIT-ATION.
BU-MUPASHI-MO.**

"Umupashi" ukupilibula "umupu" nangu ukupeema, "Ukuputwamo" cipilibula "ukupeemenamo". Ici cipilibula ukuti amashiwi yantu abantu balembela lintu bali mu "kuputwamo" ukufuma kuli Lesa yali mashiwi ya mupashi wakwa Lesa. Paulo akoseshe Timote ukukana leka ukubeleshanya kwakwe na Baibele ukutungulula wene ku kulaba icipesha mano ca cishinka cakuti ali mashiwi ya mupashi wakwa Lesa, kabili eico apeela fyonse ifyo ifwe tukabila pa kukwata ukwishiba kwa cine kwakwa Lesa:-

"Ukufuma ku bwaice iwe walishiba Amalembo ya mushilo, ayali na maka ya kulenga iwe ukuba na mano ukufika kwi pusukilo ukupitila mu citetekelo icili muli Kristu Yesu. Amalembo yonse yapeelwa ku kuputwamo kwakwa Lesa, kabili ya mulimo kwi sambilisho, ku kwebaula, ku kulungika, ku kufunda mu bulungami: ukuti umuntu wakwa Lesa abe uwalungama (ukupwililika), uwateyanishiwa bwino (ukuipangasha bwino) ku milimo yonse isuma" (2 Timote 3:15-17).

Ngacakuti Amalembo yaputwamo yenga leta ukupwililika kwa kwishiba uku, ninshi ta kuli kukabila kwa 'lubuuto lwa mukati' ukulanga ifwe icine pali Lesa. Lelo miku inga abantu basosa ulwa myumfwile yabo ne mibombele yabo ngo kuba e ntulo ya kwishiba kwabo kwakwa Lesa! Ngacakuti ukupokelela mu citetekelo

icebo caputwamo cakwa Lesa cili icakumanina ukuteyanya umuntu mu kupwililila mu mweo wa Bwina Kristu, ta kuli kukabila kwa maka yambi ya bulungami mu myeo yesu. Ngacakuti kwali ukufwaya kwa musango uyu, ninshi icebo cakwa Lesa ta cateyanya ifwe mu kupwililila, nga fintu Paulo alaya ati cene cikacita. Ukwikata Baibele mu minwe yesu no kutetekela ukuti wene icine cine Cebo ca mupashi wakwa Lesa kwena cilafwaya icitetekelo nganshi. Abena Israele kwena balitemenwe ifyo icebo cakwa Lesa cali no kulanda, ngefyo "abena Kristu" abengi bali mu bushiku buno. Ifwe bonse tulekabila ukutontontokanya bwino bwino pa Aba Hebere 4:2:-

"Kuli ifwe kwabililwe imbila nsuma, pamo pene na kuli bene (Israele mu matololo): lelo icebo cabililwe ta cali na mulimo kuli bene, pakubulwa ukusankanya ne citetekelo muli bene abo abaumfwile cene".

Mu cifulo ca kukwata icitetekelo capwililika mu maka ya mupashi/cebo cakwa Lesa ico icipokelelwa, caba icawamisha ukusenda inshila ya bumupashi iipi: ukutontontokanya ukuti amaka ya bulungami yesa pali ifwe mukupumikisha, ico icilenga ifwe ukupokelelwa kuli Lesa, ukucila ukubomba na mano ku kuleta imyeo yesu mu kunakila ku cebo cakwa Lesa, na muli ici e kusuminisha umupashi wakwa Lesa ukwalula imitima yesu icine cine.

Uku ukukanasuminisha ukupokelela amaka yakalamba yakwa Lesa ayali mu cebo cakwa Lesa kwalenga "abena Kristu" abengi ukwipusha ngacakuti Amalembo yonse yaliputwamo umupwilapo kuli Lesa. Bene balandapo ukuti ifingi ifyo ifwe tubelenga muli Baibele fyali fye matontontokanyo ya bantu ba mano aba kale. Lelo Petro asuusha na maka ukutontontokanya kwa cimfulumfulu kwa musango ulya:-

"Ifwe twalikwata icebo ca bakasesema icapangwa mu cishinka bwino, kabili imwe mukacita bwino pa kusakamana cene...pa mulu wa fyonse imwe mufwile ukwiluka (ici cikalamba!) ukuti ubusesemo bwa Amalembo ta bwaishile no kwilula kwakwa kasesema umwine. Pantu ubusesemo ta bwakwete intendekelo mu kufwaya kwa muntu, lelo abantu basosele ukufuma kuli Lesa ngefyo bene batungulwilwe no Mupashi wa Mushilo" (2 Petro 1:19-21).

"Pa mulu wa fyonse" ifwe tufwile ukutetekela ukuti Baibele aliputwamo. Pa mulandu uyu ifwe twalibika ici e cikomo cakubalilapo mu Calembwa ca Citetekelo ca Bamunyina muli Kristu (Christadelphian Statement of Faith).

THE WRITERS OF THE BIBLE BAKALEMBA WA BAIBELE

Icitetekelo cituntulu mu kuputwamo konse kwa Amalembo cene cikalamba; abantu abalembale Baibele batungulwilwe ukwabulo kukaana no mupashi untu waputile muli bene, ukuti amashiwi yabo yabe te yabo abene. Icebo cakwa Lesa pa kuba cine (Yohane 17:17) no kupekanya ukukalipila no kulungika (2 Timote 3:16,17), teti cibe cakupapa ukuti ku bantu abengi ta calumbuka - pantu icine cilakalifya. Kasesema Yereimia aliculile ukucincintilwa ukwingi pa kusosa mu cine amashiwi Lesa aputile wene na yene, eico wene apangile ukukana ukulemba nangu ukusabankanya ku bantu amashiwi yantu yapeelwe kuli wene. Lelo pantu ukulemba kwa Cebo cakwa Lesa kuli kufwaya kwakwa Lesa ukucila ukukabila kwa bantunse, "wene alitungulwilwe ku Mupashi wa Mushilo" icakuti wene ta kwete ukusala muli uyu mulandu. "Ine naba mu kusekwa cila bushiku, umuntu onse alepumya ine...Elyo ine natile, ine nshakalumbule wene, nangu ukusosela kabili mwi shina lyakwe. Lelo icebo cakwe cali mu mutima wandi kwati mulilo ulebilima uwaisalilwa mu mafupa yandi, kabili ine nalinakile ukushipikisha, kabili ine nafililwe ukuleka" (Yereimia 20:7,9).

Mu musango umo wine ilyo Balamu apangile ukutiipa Israele, umupashi wakwa Lesa walengele wene ukusosa ipaalo pali bene mu kufipilibula (Impendwa 24:1-13 pashanya Amalango 23:5).

Impendwa ya bantu abo Lesa aputile muli bene ku kusosa icebo Cakwe bapitile mu nshita sha kupatikishiwa ukubomba ifyo. Ukutantika ilyashi kulepapusha:-

Mose (Ukufuma 4:10)
Esekiele (Esekiele 3:14)
Yona (Yona 1:2,3)
Paulo (Imilimo 18:9)
Timote (1 Timote 4:6-14)

Balamu (Impendwa 22-24)

Ici conse cileshininkisha ifyo ifwe twasambilile muli 2 Petro 1:19-21 - ukuti icebo cakwa Lesa te kutontokanya kwa bantu abene, lelo caishile ku bantu ukupitila mu kuputwamo ku kulemba ifyo ifyasokolwelwe kuli bene. Kasesema Amose alangile: "Yehoba Lesa nasosa, ni nani ushingasesema?" (Amose 3:8). Pa nshita imo Mose alufishe umusango wakwe umwine, ukuputwamo kwakwe kuli Lesa kwalikosele nganshi: "Aya yonse amafunde, ayo Yehoba asosele kuli Mose..." (Impendwa 15:22,23); aya mashiwi icine cine yalandilwe na Mose (Impendwa 15:17). Icishininkisho cimbi pali ici cakuti bakalemba wa Baibele bailwike ukuti bene ta bailwike umupwilapo ifintu ifyo bene balelemba. Bene "bafwailishe" ubupilibulo bwalungama - "kuli abo cene casokolwelwe, ukuti te kuli bene abene, lelo kuli ifwe eko bene balembela ifintu" ifyo bene balembela (1 Petro 1:9-12). Amashiwi yatuntulu ayo bene balembela ta yali kwilula kwabo, pakumona ukuti ici e cintu bene balefwailisha. Ifi ifyalakonkapo filangililo fine fine: Daniele (Daniele 12:8-10); Sekaria (Sekaria 4:4-13); Petro (Imilimo 10:17).

Ngacakuti aba bantu bali abaputwamo lubali fye, ninshi ifwe ta tukwete ukufika ku Cebo nangu ku mupashi wa cine wakwa Lesa. Ngacakuti ifyo bene balembela fyali e Cebo cakwa Lesa icine cine, ninshi lyene cene cakonka ukuti bene balikwete ukutungululwa no mupashi wakwa Lesa mukupwililila mu nshita ya kuputwamo - nga teifyo icafuminemo nga ta cali Cebo cakwa Lesa mu kusanguluka. Ukupokelela ukuti Icebo cakwa Lesa Cakwe mukupwililila, kupeela ifwe umundowendowe na umbi wa kubelenga no kunakila cene. "Icebo cenu calisanguluka; eico umubomfi wenu alitemwa cene" (Amalumbo 119:140).

Eco amabuku ya muli Baibele yene mulimo wakwa Lesa ukuptila mu mupashi Wakwe, ukucila pa kulemba kwa bantunse. Icinine ici cilelangwa pa kutontokanya umusango Icipingo Cipya cisonta ku malembo ya mu Cipingo ca Kale:-

- Mateo 2:5 asosa ifyo "cene calembelwe ukupitila muli bakasesema" - Lesa alelemba ukupitila muli bene. Baibele wa Cingeleshi uwitwa mu bwipi R.V. lyonse abomfya ishiwi lyakuti "ukupitila muli" pa kulondolola ifyo Lesa alembela na bakasesema.

- "Umupashi wa Mushilo pa kanwa kakwa Dabidi walandile..." (Imilimo 1:16).
 - Uyu e musango Petro alandile ukufumya mu Amalumbo: pashanya Aba Hebere 3:7).
 - "Umupashi wa Mushilo walandile bwino na Esaya" (Imilimo 28:25 - uyu e musango Paulo alandile ukufumya muli Esaya). Luka 3: 4 alanda palwe "buuku lya *mashiwi yakwa Esaya*" ukucila fye ukuti, 'ibuuku lyakwa Esaya'. Bakalemba wa Baibele abantunse ta bali abacindikwa muli uyu mulimo ku Bena Kristu bantanshi; ni pa mulandu wakuti amashiwi yabo yali ayaputwamo no Mupashi wakwa Lesa e cali icacindama.
- Ifwe twalasondwelela ici ciputulwa no kutantikwa kwa ma vesi ayo ayalelanga ukuti Umupashi wakwa Lesa ulesokololwa kuli ifwe ukupitila mu cebo Cakwe icalembwa:-
- Yesu asosele pa mbilibili ati, "Ifyebo ifyo ine nsosa ...fyene mupashi" (Yohane 6:63); Wene asosele pa kuputwamo ukufuma kuli Lesa (Yohane 17:8; 14:10).
 - Ifwe tulondololwa nga bafyalwa libili kuli fyonse fibili umupashi (Yohane 3:3-5) ne cebo cakwa Lesa (1 Petro 1:23).
 - "Ifyebo fintu Yehoba wa milalo atumine mu mupashi wakwe...kuli bakasesema" (Sekaria 7:12).
 - "Ine nkapongolola umupashi wandi pali imwe, ine nkalenga ifyebo fyandi ukwishibwa kuli imwe" (Amapinda 1:23) yakumbinkanya ukwiluka kwa cine kwa cebo cakwa Lesa no kubomba kwa mupashi Wakwe pali ifwe
 - ukubelenga ili Buku ukwabulo kwiluka ta cili cintu, pakumona ukuti umupashi/amano yakwa Lesa ta yalesokololwa kuli ifwe.
 - Kuli ukwendela pamo pakati ka Mupashi wakwa Lesa ne cebo Cakwe mu mashiwi ayengi: "Umupashi wandi uyo uli pali iwe, ne fyebo fyandi ifyo ine nabika mu kanwa kobe..." (Esaya 59:21); "Pa mulandu wa cebo Cenu, no kulingana no mutima wenu mwe bene (umupashi)" (2 Samwele 7:21); "Ine nkabika

umupashi wandi mu kati kenu (umutima wenu - mona mu lyashi)..."; "ine nkabika ifunde lyandi...mu mitima yabo" (Esekiele 36:27; Yereimia 31:33).

THE POWER OF GOD'S WORD AMAKA YA CEBO CAKWA LESA

Umupashi wakwa Lesa ukukana losha fye ku mano/imifwaile Yakwe lelo pamo na ku maka ayo Wene alangilako ayo matontonkanyo, cili cakwenekelo kuti umupashi-icebo Cakwe ta cili fye mashiwi ya mano Yakwe; kuli pamo amaka ayaluma mu cebo cilya.

Ukwishiba kwa cine kwa maka yalya kufwile ukulenga ifwe ukupimpa ukubomfya yene; konse ukumfwe nsoni ukukumine ku kubombe fyo kufwile ukucimfiwa no kwishiba kwesu ukwakuti ukunakila ku cebo cakwa Lesa ku kapeela ifwe amaka ayo ifwe tulekabila ku kubutuka ukufuma mu tuntu tunono utwa bwikashi buno, ukulola kwi pusukilo. Ukupitila mu kwishiba kwa kubomba ifi, Paulo alembele ati:-

"Ine nshili na nsoni ku Mbila nsuma (icebo) yakwa Kristu: pantu yene maka yakwa Lesa ukufika kwi pusukilo" (Abena Roma 1:16).

Luka 1:37 asosa pa cikomo cimo cine:

"Icebo conse cakwa Lesa ta cakabule maka (umupashi)".

Ukusambilila Baibele no kulenga wene ukubomba mu myeo yesu kwena ni nshila ya maka. Cene cili icapusanako ku musango wa talala wa bakasambilisha wa mipepele na kabili ku bwina Kristu 'bwa kumfwa fye busuma' bwa filonganino ifingi, uko bene basosa fye panono pa mashiwi yanono, lelo ta kuli ukubikako amano ku kwiluka nangu ukulenga yene ukubomba. "Icebo cakwa Lesa ca mweo kabili ca maka"; "icebo ca maka Yakwe (Lesa)" (Aba Hebere 4:12; 1:3). "Icebo cakwa Lesa...cibomba na maka pamo muli imwe mwe batetekela" (1 Tesalonika 2:13). Ukupitila mu Cebo, Lesa alebomba na maka mu mano ya batetekela abacine, cila nshita cila bushiku.

Eico icishinte ca lyashi lya Mbila nsuma lintu iwe ulesambilila cili pa maka ya cine yakwa Lesa; ngacakuti iwe wasuminisha yene ukubomba, kuti yabomba mu mweo

obe ku kusangula iwe umwana wakwa Lesa, ukulangisha umupashi/amano yakwa Lesa mu musango umo mu bwikashi buno, ukuteyanya iwe ku kwalukila ku musango wakwa Lesa uwa bumupashi uyo ukesa pa kubwela kwakwa Kristu (2 Petro 1:4). Ukubila kwakwa Paulo kwali "mu kulangilila kwa mupashi no kwa maka" (1 Abena Korinti 2:4).

Ifwe tuli abashingulukwa na abo abakwata icitetekelo ca lubali muli Baibele nge cebo cakwa Lesa, nangu bene baitunga ukuipeela kuli Kristu. Umusango umo wine bene baitunga ukutetekela muli Lesa, lelo bene bafilwa ukusuminisha ukuti Wene muntu icine cine. Pa kukana ukuputwamo konse kwa Amalembo no bukulu bwa yako pa mulu wa kufwaya no kusumina kwesu fwe bene, bene balekana amaka yakwa Lesa. Amashiwi yakwa 2 Timote 3:5 yaisa ku mano: "abakwata umusango wa bulesa, lelo abakana amaka ya buko", e kutiila amaka ya cebo ca Mbila nsuma.

Ukutetekela kwesu kulesentekwa ne sonde ("Teti iwe utetekele ici muli ulya musango, te ifyo?!"), na Paulo eflyo cali ne mpuka yakwe iya bakabila: "Ukubila palwa capindama kwene buwelewele kuli abo abaleonaika; lelo kuli ifwe fwe balepusuka, kuli maka yakwa Lesa" (1 Abena Korinti 1:18).

Pa kubika ici mu mano, bushe te kuti ifwe umo umo twikate Baibele mu minwe yesu no mucinshi ukalamba nganshi, no kubelenga wene no kupimpa kukalamba nganshi ku kwiluka no kunakila?

THE ATTITUDE OF GOD'S PEOPLE TO HIS WORD IMIBELE YA BANTU BAKWA LESA KU CEBO CAKWE

Ukubelenga mu kusakamana ifyalembwa fya Baibele kulelangilila ukuti bakalemba wa Baibele ta baishibe fye ukuti bene bali abaputwamo, lelo bene baishibe ukuti na bakalemba wa Baibele bambi bali abaputwamo pamo. Shikulu Yesu e wantanshi muli ici. Ilyo Yesu alandile ukufumya mu Amalumbo yakwa Dabidi, wene atendeke na mashiwi ati, "Dabidi mu mupashi..." (Mateo 22:43), ukulango kusuminisha kwakwe kwa cishinka cakuti amashiwi yakwa Dabidi yali ayaputwamo. Yesu kabili asosele ulwa "malembo" yakwa Mose (Yohane 5:45-47), ukulanga ukuti wene alitetekele Mose ukulemba amabuku yalya yasano ayakubalilapo mu Cipingo ca Kale. Abena Kristu abetwa 'aba fikansa ifyacilamo'

balatwishika nga Mose enga lembe, lelo imibele yakwa Kristu pa mbilibili yapinkana ne mitontonkanishe yabo. Wene aitle amalembo yakwa Mose "ifunde lyakwa Lesa" (Marko 7:8,9). Ibumba limo line lya bakatwishika bashili ba cishinka litunganya ukuti ifingi mu Cipingo ca Kale lyashi lya kwelenganya fye, lelo Yesu nangu Paulo ta baleficita muli uyo musango. Yesu asosele ulwakwa Namfumu waku Sheba nge lyashi lya kusuminisha lya ficitike icine cine kale (Mateo 12:42); wene ta sosele ati, 'Nge fyo ilyashi lili pali Namfumu waku Sheba...'.

Imibele ya batumwa yapalene kuli iyo iyakwa Shikulu wabo. Ici cashininkishiwa na Petro uwa landile ukuti imicitile yakwe mu kwishiba kwa kumfwa ifyebo fyakwa Kristu na matwi yakwe umwine yafimbilwe ne "cebo ca cine ca busesemo icacilamo" (2 Petro 1:19-21). Petro atetekele ukuti amakalata yakwa Paulo yali "Amalembo" pamo nga "amalembo yambi", amashiwi yabomfiwa ilingi pa fyalembwa mu Cipingo ca Kale. Eco Petro amwene amakalata yakwa Paulo nga yali na maka pamo nge Cipingo ca Kale.

Kuli ifyakusontelela ifingi mu Imilimo, mu Makalata na mu Ukusokolola ku Mbila nsuma (icilangililo, pashanya Imilimo 13:51; Mateo 10:14), te kulangilila fye ukuti fyonse fyali ifyaputwamo ku Mupashi umo wine, lelo ukuti ifyalembwa mu Mbila nsuma fyacitilwe na bakalemba wa Cipingo Cipyia nge fyaputwamo. Paulo muli 1 Timote 5:18 alanda pamo pa Amalango 25:4 (mu Cipingo ca Kale) na pali Luka 10:7 nga "Amalembo". Paulo ashininkisha umulandu wakuti imbila yakwe yafumine kuli Kristu, te ku mwine (Abena Galatia 1:11,12; 1 Abena Korinti 11:23; 15:3). Ici casuminishiwa na batumwa bambi; eco Yakobo 4:5 alanda pa mashiwi yakwa Paulo ku Abena Galatia 5:17 nga "Amalembo".

Lesa "alanda" kuli ifwe muli Kristu; eico ta kuli kukabila kwa kusokolola kumbi (Aba Hebere 1:2). Kuti camonwa ukuti Baibele asontelela kuli fimbi ifyalembwa ifyaputwamo ifyo pali nomba ta filesangwa (ifilangililo, ibuku lyakwa Yashere, ifyalembwa fyakwa Natani, Eliya, Paulo ku bena Korinti, ne buku lya citatu lyakwa Yohane lipilibula ukuti Yohane alilembele kalata untu ashasungilwe ku lukuta uyo Diotrefesi akene ukunakila). Bushe mulandu nshi ifi ifyalembwa ta fyasungilwa pa mulandu wesu? Ica cishinka ni pa mulandu wakuti fyene ta fyali na mulimo kuli ifwe. Eico ifwe tuli no kwikala mu kushininkisha kwakuti Lesa alisunga fyonse ifyo ifili no mulimo kuli ifwe.

Limo limo cene cilatungwo kuti amabuku ya Cipingo Cipya yaishile suminishiwa panono panono nga yaputwamo, lelo icishinka cakuti Abatumwa bacitile ifyalembwa fya cila umo no mubiye nge fyaputwamo ta cisuminisha ici icine cine. Kwali icabupe ca cisungusho ca Mupashi uwa liko ku kwesha ngacakuti amakalata na mashiwi yantu yatungile ukuputwamo icine cine yali ifyo (1 Abena Korinti 14:37; 1 Yohane 4:1; Ukusokolola 2:22). Ici cilepilibula ukuti amakalata yaputwamo yali ayasuminishiwa apo pene nga ayaputwamo. Nga kwali ukusala kwa buntunse ukwabulo kutungululwa kwa ifyo ifyaile muli Baibele wesu, ninshi ibuku ili nga ta lyakwete maka.

2.3 Gifts Of The Holy Spirit

2.3 Ifya bupe Fya Mupashi Wa Mushilo

Pa nshita shalekanalekana mu kubomba Kwakwe na bantu, Lesa alapeela ku bantu ukubomfya amaka Yakwe ("Umupashi wa Mushilo"). Lelo, ici ta catala aciba mu musango wa cibomfye bomfye, ukupeela bene amaka ya kucita ico bene balefwaya; lyonse ukubomfya kwa uyu Umupashi wa Mushilo kuba kwa mulimo uwashininkishiwa. Ilyo wene wapwililike, ica bupe ca Umupashi wa Mushilo calipokolwelwe. Ifwe tufwile ukwibukisha ukuti umupashi wakwa Lesa ubomba mu nshila intu itwala kuntanshi ukufwaya kuntu kuli mu mano Yakwe. Ukufwaya Kwakwe ilingi kusuminisha ukucula kwa nshita inono mu myeo ya bantu mu kuletapo ukufwaya Kwakwe kwa nshita itali (mona Isambililo 6.1), eico cene cili kusubilwa ukuti Umupashi wa Mushilo Wakwe ta wingabomfiwa ku kucefya ubucushi bwa bantunse mu mweo uno. Ukwafwilisha konse uko wene ufikilisha ku kaba kwa kufwaya Kwakwe ukwacilamo ukwa kulanga amano yakwa Lesa kuli ifwe.

Ici capusana nganshi ku mibele ya bena Kristu balumbuka ukullosha ku Mupashi wa Mushilo mu bushiku buno; icilangililo cipeelwa kwati ukutetekela muli Kristu

bunonshi pa mulandu wa fisuma fya ku mubili, pamo nga ifi, ukuposhiwa ku bulwele, kuntu Umupashi wa Mushilo uletunganishiwa ukupeela. Ici kuti calondolola umulandu mu fyalo fyaonaika ku bulwi nga Uganda kuli ukwisa kwa bantu abengi abo abaleitunga ukukwata ifya bupe bwa kuposha ifya mupashi elyo, ukulingana ne ficitika, ukuitunga uku ilingi fyendela pamo ne nshita sha kukabila kukalamba ukwa buntunse. Ici cine calenga ukuitunga kwa shino nshita ukukwata umupashi ukuba mu kutunganya; ngacakuti umuntu umo alefwaya ukukwata ubwishibilo bwa kupula mu bwafya bwa nshita ino ubwa buntunse, cene cili icayanguka ukuitunga ukusanga icintu cimo icilepwisha ubu bwafya.

Abengi 'abena Kristu' ilelo baitunga ukukwata ifya bupe fya mupashi ifyacisungusho, nomba ilyo bene baipushiwa pa kushininkisha umulimo wa fiko cinshi, kuli ukutwishika nganshi. Lesa lyonse apeela umupashi Wakwe ku kufikilisha imilimo yashininkishiwa, iyalondoloka. Pa mulandu wa ici, abo kale abakwete icine cine ifya bupe fya mupashi balishibe bwino bwino ico cintu bene bali no kubomfyako fyene, kabili eico bene ta bafikilishe mulimo lubali fye mu kubomfya kwabo kwa fiko. Ici capusana no kufilwa ukwingi no kuposha kwa lubali uko abengi bacita abo abaitunga ukukwata ifya bupe fya mupashi fya kuposha amalwele lelo.

Ifilangililo ifi ifyalakonkapo fyonse filanga imilandu mu kushininkisha kabili imilimo iya lengele ukupeela kwa fya bupe fya mupashi. Mu milandu yonse iyi ta muli cintu ca kuitemenwa ku kukwata ifya bupe ifi, nangu abo abakwete ifi fya bupe ukuba na maka abene ku kubomfya fye fyene nga fintu bene bamwene ukulinga. Pa mulandu wakuti ifwe tulelanda palwa mupashi wakwa Lesa, ta cingasuminishiwa ukutontonkanya ukuti abantu kuti batungulula ukubomfya kwa uko, pa kumona ukuti wene wapeelwe kuli bene ku kubomba mu kushikimika imifwaile yakwa Lesa, ukucila iyo iya bantu abo abakwete ukubomfyako wene pa nshita inono (pashanya Esaya 40:13).

- Mu nshita shakubalilapo mu milandu ya kale ya Bena Israele, bene balipeelwe ifunde lya kupanga itenti ilya yemba ("ica kwikalamo" umo mwali no kusungilwa icakufutumwinapo ne fintu fimbi fya mushilo; amafunde ayatantikwa yalipeelwe palwa kupanga ifintu fyonse ifyo fyalefwaikwa pa kupepa Lesa. Pa kufikilisha ici, Lesa apeelee umupashi Wakwe ku bantu bamo. Bene bali, "abaisulamo umupashi

wa mano, ukuti bene bapange ifyakufwala fyakwa Aarone..." na fimbipo (Ukufuma 28:3).

- Umo pali aba bantu, Besaleele, ali uwaisulamo umupashi wakwa Lesa, mu mano, na mu kwiluka, na mu kwishiba, na mu musango onse wa kubomba, ku...kubomba muli golde na... mu kuputula kwa mabwe...mu musango onse wa kubomba" (Ukufuma 31:3-5).

- Impendwa 11:14-17 yalemba ifyo umupashi/ amaka yamo ifyapeelwe kuli Mose fyapokelwe ukufuma kuli wene no kupeelwa ku bakalamba bakwa Israele, pa mulandu wa kupeela bene amaka ku kupingula imilandu ya bantu bwino bwino pakuti kube ukutubilisha kuli Mose. Pantanshi fye ya mfwa yakwa Mose, ica bupe ca mupashi caliseshiwe ukufuma kuli wene ukuya kuli Yoshua pakuti wene, pamo, engatungulula abantu bakwa Lesa bwino bwino (Amalango 34:9).

- Ukufuma pa nshita abantu bakwa Israele baingile mu calo cabo ukufika pa mfumu yabo ya ntanshi (Sauli) bene baletekwa na bantu abaleitwa abapingushi. Mu nshita iyi ilingi bene balecushiwa ku balwani, nomba ibuku lya Abapingushi lyalemba ifyo umupashi wakwa Lesa waleisa pali bamo aba mu bapingushi ku kupokolola Israele mu kusungusha ukufuma ku bakucandilila babo - Otinie (Abapingushi 3: 10), Gideone (Abapingushi 6:34) na Yefuta (Abapingushi 11:29) fyalangilila bwino.

- Umupingushi umbi, Samusoni, alipeelwe umupashi pakuti epaye inkalamo (Abapingushi 14:5,6); ukwipaya abaume 30 (Abapingushi 14: 19) no kuputaula intambo shintu wene akakilweko (Abapingushi 15:14). Uyu "Umupashi wa Mushilo" eico ta wakwetwe na Samusoni ukutwalilila - wene waishile pali wene ku kufikilisha ifintu fyashininkishiwa na panuma walipokolwelwe.

- Ilyo Lesa alekwata imbila ya bantu Bakwe iyaibela, umupashi waleputa mu muntu umo ku kusosa icebo cakwa Lesa mu cine. Ilyo imbila yapwile, icabupe ca mupashi wa kusosa ukufuma kuli Lesa calepokololwa, na mashiwi ya ulya muntu lyene yali yakwe umwine ulya muntu kabili, ukucila ayo ayakwa Lesa.

"Umupashi wakwa Lesa waishile pali Sekaria...no kusosa kuli bene (abantu), Efyo Lesa asosa, Bushe cinshi imwe mwapulila mu mafunde yakwa Yehoba...?" (2 Imilandu 24: 20).

Mona 2 Imilandu 15:1,2 na Luka 4:18,19 pa filangililo fimbi.

Ukufuma pali ici cene cilingile ukushininkishiwa ukuti ukupokelela kwa kubomfya umupashi wakwa Lesa pa mulimo umo ta kwali

- Cikatilo ce pusukilo
- Cintu cimo catwalilile mu mweo onse wa muntu
- Maka yabulo kwishibikwa mukati kabo
- Cintu canonkelwe ku muntu ukupitila mu 'kusansamuka kwakwe'.

Cene cili no kusoswa ukuti kuli ukufulungana kwa kutontontanya palwa fya bupe fya Mupashi wa Mushilo. Abantu baitunga "ukupokelela Umupashi wa Mushilo" na mu Mayanda ya Mbila nsuma ayengi kashimika apeela amaka ya 'kupokelela ifya bupe fya mupashi' kuli abo abaletontontanya 'ukupokelela Yesu'. Lelo kufwile ukupatikisha ilipusho, Bushe fya bupe nshi? Cene ta cingaba cakutontontanyapo ukuti abantu ta beshiba bwino bwino fya bupe nshi fintu bene bakwata. Samusoni alipeelwe ca bupe ca mupashi ku kwipaye nkalamo (Abapingushi 14:5,6); lintu wene alungatene ne nama yalebuluma wene aishibe bwino bwino ico umupashi wapeelwe kuli wene. Ta kwali kutwishika mu mano yakwe. Ici cene caiminina mu kupusana sana kuli abo buno bushiku abaitunga ukupokelela Umupashi wa Mushilo, lelo ta babomba umulimo washininkishiwa nangu umo; nangu ukwishiba ica bupe nangu ifya bupe fintu bene balingile ukukwata.

Icine cine ta kuli mwakulosha mumbi lelo kuli fye ukusondwelela kwa mulandu ukuti abo bantu bakwata fye inkuntu-mutima ya bwishibilo kwasuntikana no Bwina Kristu, no kufutatuka ukwisapo mu mibele yabo ya bwikashi kwaleta kuli bene ukumfwa kwa bupya ubwaibela mukati kabo abene. Pa kuba abaibukila ici, bene balifyambata amashiwi ya muli Baibele ayali pa fya bupe fya Mupashi wa Mushilo, no kusondwelela umulandu ati, 'Ici kwena e cintu ine ndeumfwa!' na

Pasta wabo uwasamwa auma bene pa mutwe panono no kulanda ati, 'Walungika iwe! Lesa alumbaniwe!' no kubomfye misango iyi nge 'cishininkisho' ilintu wene ale esha ukushininkisha kuli bambi ukupokelela Umupashi wa Mushilo. Icishinte ca mulandu wa kuluba uku cili mu kubulwa kwa kwiluka kwa Baibele kuntu abo bantu bakwete intanshi ta balakwata ico abene bamwene ati e 'kupilibuka'.

Lintu ifwe tulelwishanya no kubepwa kwa mifwaile yesu fwe bene (Yeremia 17:9), ifwe tufwile ukubika amakasa yesu pa cilibwe icakosa ca fishinka fya Baibele. Ta kuli cimbi icakukabila ukucila pa kusambilila fintu umupashi wakwa Lesa ubomba. Ifwe bonse twalitemwa ukutontontanyo kuti amaka yakwa Lesa yalebomba na ifwe mu myeo yesu. Nomba bushe ni mu musango nshi kabili mulandu nshi Wene alebombe fyo? Bushe icine cine ifwe twalikhwata ifya bupe fya mupashi ngefyo abantu bakwete mu fyalembwa muli Baibele? Ngacakuti ifwe tulefwaisha icine cine ukwishiba Lesa no kukwata isenge lya mweo na Wene, ifwe tuli no kwishiba ukupamfya kwa kwiluka ifintu ifi bwino bwino.

REASONS FOR THE GIFTS IN THE FIRST CENTURY IMILANDU YALENGELE IFYA BUPE MU MYAKA YA MWANDA WA NTANSI

Ukwibukisha amasambililo ya ntanshi ayo ifwe tusambilile kale pa mulandu wa fya bupe fya mupashi wakwa Lesa, nomba ifwe twaisa ku fyalembwa palwa fya bupe fya mupashi mu Cipingo Cipy a ifyo ifya kwetwe mu lukuta lwa ntanshi (e kutiila, amabumba ya batetekela abaikela mu nkulo ya panuma ya nshita yakwa Yesu).

Ifunde lyakwa Yesu ilya kupelekesha lyali ku batumwa ukuya mwi sonde monse ukulashimike Mbila nsuma (Marko 16:15,16). Ici bene balicitile, no bukulu bwa mulandu bwali ni mfwa yakwa Kristu no kubuuka Kwakwe e fyali pa ntanshi mu mbila yabo. Lelo ibukisha ukuti ilya nshita ta kwali Cipingo Cipy ngefyo ifwe twaishiba cene. Ilyo bene baleiminina mu mansa na mu masunagoge ukusosa pa

mulandu wa muntu uyu Yesu wa ku Nasareti, ilyashi lyabo lyaleumfwikwa kwati kwangala fye - kabasa wa mbao uwa fumine ku Israele uwali uwapwililila, uwa fwile elyo no kubuushiwa mu kufikilisha bwino ubusesemo bwa Cipingo ca Kale, kabili nomba alelomba bene ukuti babatishiwe no kukonka icakumwenako Cakwe.

Mu nshiku shilya, abantu bambi nabo bale esha ukupanga amabumba ya mipepele ya bufi. Kwalefwaikwa ukuba inshila imo ya kushininkisha ku bantu bonse ukuti imbila iyalebilwa na Abena Kristu yafumine kuli Lesa Umwine, ukucila ukuba masambilisho fye ya buntunse ya mpuka ya balondo ukufuma ku Israele wa ku kapinda ka ku kuso.

Mu nshiku shesu, ifwe tubutukila ku fyalembwa mu Cipingo Cipywa palwa mulimo wakwa Yesu ne sambilisho Lyakwe pakuti ifwe tushininkishe ukuti imbila yesu yafuma kuli Lesa; lelo mu nshiku shilya, intanshi cene ta cilalembwa no kubapo, Lesa alisuminishe bakashimika ukubomfya kwa Mupashi Wakwe wa Mushilo pakuti kube ukushininkishe cine ca fintu bene balesosa. Uyu e mulandu walengele ukubomfya kwa fya bupe mu cinso ca bantu bonse; ukukanabapo kwa kulembwa kwa Cipingo Cipywa nga kwalengele pamo ubwafya ku mabumba yapywa ya baletetekela ukukula mu citetekelo cabo. Ubwafya ubwingi ubwaleisa mu kubomba kwabo pakati kabo nga tekuti bukwate inshila yaishibikwa ya kupwisha bwene; nga kwali fye inshila inono ya kutungulula kuli bene ku kukula mu citetekelo muli Kristu. Eico pa milandu iyi ifya bupe fya Mupashi wa Mushilo fyalilengelwe ukubapo ku kutungulula abatetekela ba ntanshi ukupitila mu mbila shaputwamo, fisuke ifyalembwa fya Cipingo Cipywa fya mbila nsuma no kusambilisha kwakwa Yesu filembwe no kusabankana.

Pamo nga pe, iyi milandu ya kupeela kwa Mupashi wa Mushilo yalengele ukwishibikwa apabuuta:-

- "Ilyo wene (Yesu) aninine pa mulu (ku mulu), wene...apeele ifya bupe (fya mupashi) ku bantu...ku kulungamika abashila, ku kubomba kwa (kushimika) kupyunga, ku kukusho mubili wakwa Kristu", e kutiila abatetekela (Abena Efese 4:8,12).

- Eico Paulo alembele ku batetekela ba pa Roma ati, "Ine ndefuluka ukumona imwe, ukuti ine mpeepepo pali imwe ca bupe ca mupashi, ku kuleka imwe mube abalimbwa" (Abena Roma 1:11).

Pa mulandu wa kubomfya ifya bupe ku kushininkisha ukubila kwa Mbila nsuma, ifwe tubelenga ati:-

- "Mbila nsuma yesu ta yaishile kuli imwe mu cebo fye, lelo mu maka pamo, na mu Mupashi wa Mushilo, na mu kushininkisha kwine kwine" ukuptila mu fisungusho ifya citilwe (1 Tesalonika 1:5 pashanya 1 Abena Korinti 1:5,6).

Paulo alelanda ulwa "ifyo fintu ifyo Kristu abombela muli ine, ku kulenga Abena fyalo ukunakila pa mulandu wa cebo ne milimo (ya fisungusho), ukuptila mu filangililo fya maka, ne fipesha mano, ku maka ya Mupashi wakwa Lesa" (Abena Roma 15:18,19).

- Pa mulandu wa bakashimika wa Mbila nsuma, ifwe tubelenga ati, "Na Lesa pamo alebeela bene ubunte, ku fishibilo ne fipesha mano pamo, na ku fisungusho fyalekanalekana...ifya bupe fya Mupashi wa Mushilo" (Aba Hebere 2:4).

- Umulimo wa kubile Mbila nsuma mu calo ca Saiprasi (Cyprus) wa afwilishiwe ne fisungusho, icakuti "umulashi (governor) wene ilyo amwene ifyo ifya citilwe, alitetekele, pa kusunguka pe sambilisho" (Imilimo 13:12).

Eco ifisungusho fyatungulwile wene ku kucindika mu cishinka amasambilisho ayalesambilishiwa. Pa Ikoniamu pamo, "Shikulu...apeele ubunte ku cebo ca kusenamina kwakwe, no kusuminisha ifishibilo ne fipesha mano ukucitwa" (Imilimo 14:3).

Ifi fyonse fyapwishishiwa mu bwipi no kulandwapo pa kunakila kwa batumwa kwi funde Iya kubila: "Bene baile, no kubila konse konse, Shikulu alebomba na bene, no kushininkishe cebo ku fishibilo ifyalekonka" (Marko 16:20).

SPECIFIC THINGS AT SPECIFIC TIMES

IFINTU IFYASHININKISHIWA PA NSHITA IYASHININKISHIWA

Eico ifya bupe ifi ifya mupashi fyapeelwe pa mulandu wa kubomba ifintu ifyashininkishiwa pa nshita iyashininkishiwa. Ici calanga icilubo ca kutunga ukuti ukukwata kwa kusungusha ukwa fya bupe cintu caisa mu kwikalilila mu mweo wa muntu. Abatumwa, ukubikapo Petrol, "baisushiwemo Umupashi wa MUshilo" pa mutebeto wa Pentekoste, bwangu bwangu panuma ya kunina kwakwa Yesu (Imilimo 2:4). Eico bene bali na maka ya kulandila mu ndimi isheni pa mulandu wa kutendeka ukubila kwa Mbila nsuma ya Bwina Kristu mu musango wa kupapa. Ilyo ababuteko baeseshe ukulesha bene, elyo "Petro, pakuba uwaisula no Mupashi wa Mushilo" ali na maka ya kwasuka bene mu kushininkisha (Imilimo 4:8). Pa kuleka bene ukufuma mu cifungo bene bali na maka ya fya bupe ku kulenga bene ukuya balebila - "bene bonse baiswilemo Umupashi wa Mushilo, kabili bene basosele cebo cakwa Lesa no kushipa" (Imilimo 4:31).

Kabelenga u ulolekesha ali no kumona ukuti cene ta calembwa ati "Bene, pa kuba libeela abaisula no mupashi", bacitile ifintu ifyo. Bene bali abaisushiwamo umupashi ku kubomba ifintu fimo, lelo bene bali no kwisushiwamo na kabili ku kubomba umulimo wa konkapo mu kupekanya kwakwa Lesa. Paulo na wene pamo "aisushiwemo Umupashi wa Mushilo" pa lubatisho lwakwe, lelo panuma ya myaka wene ali kabili no "kwisushiwamo Umupashi wa Mushilo" pakuti wene akande umuntu mubifi ku bupofu (Imilimo 9:17; 13:9).

Mu kusosa palwa fya bupe fya cisungusho, Paulo alembele ati abatetekela ba ntanshi balikwete fyene "umwabeela umulingo wa ca bupe cakwa Kristu" (Abena Efese 4:7). Ishiwi lya ciGreek ilya "umulingo" lipilibula "iciputulwa ca nshita inono" (mona mwi buku lya Strong's Concordance). Yesu eka e wakwete ifya bupe ukwabula umulingo, e kutiila ukuba no buntungwa bonse ku kubomfya fyene monse umo Wene afwaile (Yohane 3:34).

Nomba ifwe twalalondolola ifya bupe fya mupashi ifyo ifimoneka ukulumbulwa sana nge fyakwetwe mu myaka ya mwanda wa ntanshi.

**THE FIRST CENTURY SPIRIT GIFTS
IFYA BUPE FYA MUPASHI MU MYAKA
YA MWANDA WA NTANSI**

PROPHECY UBUSESEMO

Ishiwi lya ciGreek ilya 'kasesema' lipilibula umuntu umo u ulanda icebo cakwa Lesa mu cishinka - e kutiila umuntu onse uwaputwamo ku kusosa ifyebo fya kwa Lesa, ico pa nshita shimo icalelenga ukulandila libeela ifintu ifikesacitika ku ntanshi (mona 2 Petro 1:19-21). Eco "bakasesema" - abo abali ne ca bupe ca kusesema -baishile "ukufuma ku Yerusalemu ukwisa ku Antioke. Na umo uwa muli bene uwitwa Agaba aiminine, no kulangilila ku Mupashi ukuti kuli no kuba icipowe (insala) mwi sonde lyonse: ico caishile citika mu nshiku shakwa Klaudi Kaesare. Elyo abasambi, umuntu onse umwabeela amaka yakwe, bapangile ukutuma ifyakwafwilisha ku ba bwananyina" (Imilimo 11:27-29). Uyu musango uwashininkishiwa nganshi uwa busesemo, uyo uwaishilefikilishiwa bwino mu myaka inono fye, ta uli pakati ka abo abaitunga ukukwata ica bupe ca busesemo pali nombu; icine cine, aba lukuta lwa ntanshi balicetekele ukuti ici ica bupe icine cine calikwetwe pakati kabo, icakuti bene bapeele inshita yabo ne ndalama ku kwafwilisha ukupwisha ubwafya ubo bwasesemwe. Ifilangililo finono fye ifya musango wa cintu ici ifingasangwa mu nshiku shino mu fileitwa ifilonganino 'fyaisulamo umupashi'.

HEALING UKUNDAPA

Pa kumona ukuti abatumwa balebila ilyashi lisuma (Imbila nsuma) lya Bufumu bwakwa Lesa ubwalungama ubuleisa pa calo, cene cali icalinga ukuti bene bali no kushininkishe mbila yabo mu kucite fisungusho ifyo fyaletete ukusonda kwa ilya nshita fintu ikaba, lintu "amenso ya mpofu ya kesuka, na matwi yakwa nkoma-matwi yaka komonwa. Elyo umuntu uwalemana amolu akacilauka..." (Esaya 35:5,6). Na fimbi pa misango ya Bufumu bwakwa Lesa, mona Isambililo 5. Ilyo Ubufumu bwakwa Lesa bukapampamikwa pa calo, ifilayo fya musango uyu ta fyakafikilishiwe lubali iyo, nangu ukubapo ukutwishika pa Bufumu nga epo buli nangu iyo. Eico ukushininkisha kwakwa Lesa ukwacisungusho ukwa mbila ya Bufumu bulya, kwali mu musango utuntulu uwakupwililisha uwabulo kutwishika;

pa mulandu uyu ukundapa ukwingi ukwakusungusha ukwacitilwe na batetekela ba ntanshi kwali mu cinso ca cintubwingi.

Icilangililo icisuma cilesangwa mu kundapa kwakwa Petro pali kalombalomba walemana amolu uyo uwalebikwa cila lucelo pa mwinshi we Tempele. Imilimo 3:2 ilelumbula ukuti bene balebika wene palya ubushiku no bushiku - eco wene ali uwaishibikwa nganshi. Pa kundapwa kuli Petro ku kubomfya kwa ca bupe ca mupashi, "wene pa kuciluka aliminine, no kwenda, no kwingila pamo na bene mwi Tempele, aleenda no kucilauka...Na bantu bonse balimwene wene aleenda no kutasha Lesa: kabili bene balishibe ukuti ni ulya uwaleikala ku kulomba ifya nkumbu pa mwinshi Wayemba we Tempele: kabili bene baiswilemo ukupapa no uwaundepwe pali ico caponene pali wene. Awe ilyo umuntu walemana amolu uwaundepwe aikete Petro...abantu bonse babutukile capamo kuli bene pa lukungu...balepapa apakalamba (Imilimo 3:7-11).

Petro ilyo line atendeke ilyashi lya palwalala pa kubuuka kwakwa Kristu ku bafwa. Pa kukwata icishinka cabulo kutwishika, icishingakaanwa ku ntanshi yabo, mu musango wa ulya kalombalomba waundepwe, kuti ifwe twacetekelo kuti bene bapokelele amashiwi yakwa Petro ukuba yakwa Lesa. Umwinshi we Tempele "pa nshita ya kupepa" (Imilimo 3:1) ufwile wakolongenepo abantu, kwati listolo likalamba pa Chibelushi ulucelo. Ni mu cifulo ca musango ngo yu emo Lesa asalile ukushininkisha ukubila kwa cebo Cakwe kuli ici cisungusho palwalala. Cimo cine mu Imilimo 5:12 ifwe tubelenga ati "ku minwe ya batumwa ifishibilo ne fipesha mano ifingi fyacitilwe pakati ka bantu". Ukuitunga kwa lelo ukucitwa na bakondapa ba bu 'Pentekoste' na ba musango ngo yu kushinguluka pa fintu ificitika mu filonganino mu kufisama ukucila mu misebo ya mishi, kabili ficitika mu mabumba ya 'batetekela' abafulungana no mupashi wa kwenekela 'icisungusho' ukucitika, ukucila ku cinso ca bantu bonse ba nkosa-mitima.

Lekeni cisoswe ukuti kalemba we buku ili alikwata ubwishibilo ubwingi mu kulanshanya pa fintu ifi na baitunga pali nomba ukukwata umupashi, kabili no kumona ukubomba kwa kuitunga ukukwata umupashi. Lelo 'ubunte bwandi' ne mwine ubwa kumona 'ukundapa' ukwingi ukwabulo kushininkisha, elyo no kupola lubali, ta cingakabilwa no kulondolole fingi; umuntu onse uwa mukati ka filonganino ifi uwa cishinka ali no kusuminisha ukuti ifingi ifi filacitika. Pa nshita

ishingi ine ndasosa ku fibusa fyandi fya bu Pentekoste ati, "Ine nshili u ushatemwa ukutetekelo kuti limbi imwe mwalikwata aya maka ayakalamba. Lelo Lesa lyonse alalanga bwino bwino uyo u ukwete amaka Yakwe na uyo u ushikwete; eico cene ta cili calubana kuli ine ukwipusha imwe ukulangilila kuli ine ichishinka ici - elyo lyene ine kuti nayalukila ku kupokelela icituntulu ce sambilisho lyenu, ilyo pali ino nshita ine ndefilwa ukuwikishanya na Malembo". Ta kwatala akuba "ukulanga kwa mupashi na maka" bwino bwino kuli ine.

Ukupusana ku mibele yandi, abaYuda ba ilya nkulo ya myaka ya mwanda wa ntanshi bali na mano ya kukaana ukuti Abena Kristu balikwete ifya bupe fya mupashi wakwa Lesa ifyakusungusha. Lelo nabo bene balisumine, "Uyu muntu acite fisungusho ifingi" (Yohane 11:47) kabili, "Ukuti icine cine icisungusho icalumbuka cacitwa...na cimoneka kuli bonse abekala mu Yerusalemu; kabili tekuti ifwe tukaane" (Imilimo 4:16). Pamo pene abo abaumfwile abatumwa balelandila mu ndimi "balisungwike" (Imilimo 2:6). Ici nomba ta cicitika mu kusuminisha ku fyacisosesose fya baPentekoste. Icishinka cakuti abantu abasuminisha ba 'Pentekoste' ba nomba ilingi balakaana ukuti bene balacita ifisungusho, icine cine cili cituntulu mu kutaalikana uku. Ngacakuti icisungusho cimo caishibikwe mu Yerusalemu monse, bushe tekuti cene cibe ca mano ukusosa ati ngacakuti icisungusho ca cine cacitilwe mu Lubansa lwa Trafalgar mu musumba wa London nangu mu cibansa ca Nyaharuru mu musumba wa Nairobi, kuti lyene kwaba ukusuminisha mwi sonde lyonse ukuti ifya bupe fya mupashi wakwa Lesa ifyakusungusha fyalikwatwa na lelo? Nomba, ba Pentekoste benekela abantu bonse ukusenda 'ifishinka' ifi ifyalakonkapo nge milandu yabo mu kutetekela muli ifi:-

- Ukuposhiwa (ku nshita imbi) ku filonda fya mu mala; umusango wa kuposhiwa ulingile ukutendeka panuma ya kulongana kwa mapepo.

- Ifilundwa ifyalemana ukulaololoka.

- Ukumona nangu ukumfwa ukulawaminako, nangu ilingi filabwelela mu musango untu fyalimo kale.

- Ukusakamana ukufumishiwapo.

Ku filangililo ifi kuti kwalundwa ne cishinka cakuti ba motoka abasenda abalwele baletele abalwele ku kulongana kwa kundapwa ukwalecitwa na T.O. Osborn mu musumba wa Nairobi mu calo ca Kenya; banamutekenya, pakuba abasakamikwa nga kulolela nangu kubwekelamo, balikeele - bacitile bwino, pantu abalwele ta bapolele.

Lelo kuba ukulemba ifilembo ifingi ukwita kwa kupatikisha ukwisa ku kulongana kwa musango uyu: "Iseni no kumona icisungusho!" Ici cilenga amano ukwisamo ayakumone cisungusho nangu conse icipaleneke. Mu Cipingo Cipyta ta muli nangu panono apalanga ukuti ukupekanya amano ukumone cisungusho kwalefwaikwa intanshi icisungusho ta cilacitika. Cene ca cishinka icakuti bamo pali balya abaundepwe mu myaka ya mwanda wa ntanshi ta bakwete citetekelo - umuntu umo ta ishibe Yesu ali ni nani (Yohane 5:13; 9:36).

Icipalene mu kufulunganya amano cilacitika ukupitila mu kubwekesho bwekeshapo amapepo ayo ayalenga ukulufya mano, ukulisha kwa ng'oma elyo ne nyimbo sha kubilikisha. Tekuti kube kutwishika ukuti ukwibukila kutuntulu ukwakwa Lesa - na fimbi fyonse - kulafumishiwapo kuli ifi. Kalembe wa ili ibuku kuti aibukisha ukusangwako ku kulongana ukwingi kwa musango uyu mu fifulo fyalekanalekana, na cila nshita ukulaumfwa umutwe ubukali pa mulandu wa kulwisha ukusunga ukwibukila kutuntulu kwa Baibele mu cinso ca kutunkwa ukulubila mu ciunda ca ng'oma no kutoota indupi. Ukuti ifi fyonse fimoneka ukuba e ntendekelo ya 'cisungusho' ca buPentekoste cili cishininkisho nganshi cakuti 'ukundapa' kufuma mu nkuntu-mutima na mu mano yapangwa fye, ukucila mu kubomba kwatambalala kwa mupashi Wakwa Lesa. Ku kupusanako, Petro ali na maka ya kubomfya ica bupe ca cine ca fisungusho ku kundapa abantu ngafintu bene balambalele mu misebo (Imilimo 5:15); ukubomfya kwakwa Paulo kwa fya bupe fya cisungusho kwashininkishiwe no mubomfi wa Buteko umwine u ushatetekele (Imilimo 13:12,13), na kabili na bengi abasenshi abaleikala mu musumba wa Listra (Imilimo 14:8-13). Ngafintu cene calefwaikwa ku mulimo uwine no musango wa fya bupe fya mupashi, ifi fintu fyalecitwa pa cintubwingi, kabili tekuti kube kutwishika mu kulondolola kumbi ukucila ukusuminisha ukuti apa epo amaka yakwa Lesa yalalangwa apabuuta ku babomfi Bakwe.

Cimo icafumine mu fisungusho fya kundapa fyakwa Kristu cali icapalana: "Bene balisungwiye (abo abalemona), no kulumbanya Lesa, baleti, Ifwe ta twatala atumonapo ica musango uyu" (Marko 2:12).

TONGUES INDIMI

Abatumwa, bamo pali abo bali balondo be sabi abaswangana, bapokelele umulimo ukalamba wa kuya konse konse mwi sonde, ukubile Mbila nsuma (Marko 16:15,16). Nalimo ukwasuka kwabo kwa ntanshi kwali kwakuti, "Nomba ine nshaishiba indimi!" Kuli bene ta wali mulandu wakuti, "Ine nshali bwino pa sukulu mu kwishiba indimi," pantu bene ta basambilile isukulu. Cene calishibikwe fye kuli bonse ukuti "bene bali abashasambilila kabili abantu abatuutu" (Imilimo 4:13) nga kulosha mu cintu cilya. Nangu fye kuli bakabila abasambilile sana (pamo nga Paulo), ukukanaishiba indimi kwali ca kucilinganya nganshi. Ilyo abantu baletetekela, ukwikatana pamo uko bene bali no kukwata pa kukula ku mupashi (ilyo Icipingo Cipyta ta cilalembwa) kwali kwakuti nga bene ta baleumfwa ululimi lya muntu no mubiye ninshi kwali no kuba ubwafya ubukalamba.

Pa kucimfya ubwafya ubu, ica bupe ca kulandila mu ndimi shimbi ("indimi") no kuba na maka ya kwiluka ishi ndimi, calipeelwe kuli bene. Baibele wa Cingeleshi uwitwa mu bwipi N.I.V. alumbula "indimi shimbi" ati "indimi". Icine cine pali ubupusano ubukalamba pakati ka kumona kwa ishi "ndimi" na uko ukwa bena Kristu abengi 'abafyalwa cipya cipya', abo abalondolola ukusosasosa kwabo kwa kusansamuka kwa fiunda fyabulo kwishibikwa ati ni 'ndimi'. Ici cimfulumfulu kuti cafumishiwapo pa kulanga ukuti ukulondolola kwa baibele kwa "ndimi" kwalola mukuti "indimi sha bantu bambi".

Pa mutebeto wa baYuda uwa Pentekoste, panuma fye yakwa Kristu ukunina ku mulu, abatumwa "bonse baisushiwe no Mupashi wa Mushilo, no kutendeka ukulandila mu ndimi shimbi...Amabumba yaishile pamo (na kabili, ukulanga kwa fya bupe pa cintubwingi!) no kusunguka, pantu umuntu onse aleumfwa bene balelandila mu lulimi lwakwe lwine. Kabili bonse balepapa baleti, Moneni, bushe aba bonse abalelanda te bena Galile? Kabili ifwe tuleumfwa bene shani cila muntu mu lulimi lwesu (ishwi limo line lya ciGreek ilyapilibulwa 'indimi') umo ifwe

twafyalilwe? Abena Parte na bena Madai...ifwe tuleumfwa bene balelandila mu ndimi shesu...Kabili bonse balisungwike" (Imilimo 2:4-12). Cene tekuti cibe icalinga ukulemba imiku ibili pa kusunguka no kupapa kwa bantu ngacakuti bene baumfwile fye ukuwowota kuntu abo bacita abaitunga ukukwata ica bupe lelo; ukuleta ukulufyanya nangu ukupusana ukucila ukusunguka no kushininwa ukufuma mu kwiluka amashiwi yalesoswa, uko kwamoneke mu Imilimo 2.

Ukulundapo pa kulingana kuntu kwaba pakati ka "ndimi" ne "ndimi abantu basosa" ukwalembwa mu Imilimo 2:4-11, ishiwi lya "ndimi" lilabomfiwa ku kupilibula "indimi abantu basosa" ngafintu ifwe tumona mu fiputulwa fimbi fya Cipingo Cipy; amashiwi yakutiila "abantu, inko, ne ndimi" yalibomfiwa imiku isano mu Ukusokolola ku kulanda ulwa bantu bonse aba pano pa calo (Ukusokolola 7:9; 10:11; 11:9; 13:7; 17:15). Ishiwi lya ciGreek ilya "ndimi" limoneka mu Cipingo ca Kale ca ciGreek (iciitwa 'Septuagint') mu musango wa ndimi abantu basosa (mona Ukutendeka 10:5; Amalango 28:49; Daniele 1:4).

Muli 1 Abena Korinti 14 e mwanantikwa amafunde yakumine kulwa kubomfya kwa ca bupe ca ndimi; 1 ABena Korinti 14:21 alanda pali Esaya 28:11 ukukuma kufyo ici ca bupe cali no kubomfiwa ku kube nte ku kushinina abaYuda: Mu mafunde calilembwa, Ku bantu aba ndimi shimbi na ba milomo imbi eko ine nkalandila kuli aba bantu...". Esaya 28:11 pa kubala alesonta ku balwani ba bena Israele abaleisa mu kusansa bene abalesosa ku baYuda amashiwi ("indimi") bene ta baishibe. Ukulingana ukwaba pakati ka "ndimi" ne "milomo" kusontelelo kuti "indimi" shali ni ndimi shimbi. Kuli ukusontelela kumbi ukwingi muli 1 Abena Korinti 14 ukuti "indimi" shisonta ku ndimi shimbi. Uyu chapta e musobololo waputwamo wakwa Paulo palwa kubomfya bubi bubi kwa fya bupe ukwalecitika mu lukuta lwa ntanshi, eico cene cilesambilisha ifingi palwa musango wa fya bupe fya ndimi no busesemo. Muli 1 Abena Korinti 14:37 e muli ubukulu bwa mulandu:-

"Nga umuntu atontonkanya umwine ukuba kasesema, nangu uwa bumupashi, lekeni wene asuminishe ukuti ifintu ifyo ine ndelemba kuli imwe e mafunde yakwa Shikulu".

Nga umuntu aitunga ukuba ne ca bupe ca bumupashi, eico wene afwile ukusuminisha ukuti aya mafunde yaputwamo kuli Lesa palwa kubomfya ifya bupe. Bonse abakaana ukunakila ayo mafunde lelo ninshi bene balesuminisha apabuuta ukuti cili fye bwino kuli bene ukusuula ifyebo fyakwa Lesa ifyaputwamo. 1 Abena Korinti 14:11-17:-

"Eico nga ine nshishibe umulolele shiwi, ine ndi no kuba umweni ku ulesosa, na wene u ulesosa akaba umweni kuli ie.

Ifyo fine na imwe, ico muli abapimpa palwa fya bupe fya bumupashi, imwe fwaisheni ukuti imwe mube abacincila ukukuula ulukuta.

Eico lekeni wene u ulelandila mu lulimi lushaishibikwa apepe ukuti wene elule.

Pantu ine nga napepela mu lulimi lushaishibikwa, umupashi wandi ulepepa, lelo amano yandi ta yalekula.

Bushe cene cinshi nomba? Ine ndi nokupepa no mupashi, kabili ine ndi nokupepa no kwiluka pamo; ine ndi nokwimba no mupashi, ine ndi nokwimba no kwiluka pamo.

Limbi ilyo iwe wapaala no mupashi, bushe wene u ushaishiba kuti alanda shani Amene pafyo iwe wapeela ukutootela, pakumona ukuti wene te lwike fintu iwe walanda?

Pantu icine cine iwe wapeela ukutootela bwino, lelo umbi ta kulile".

Ukusosela mu lulimi luntu abo abali pa kulongana ta baleiluka ninshi ca fye. Ukubomfya amashiwi ya 'cisosesose yabulo kwishibikwa' kuli ukwaleshiwa - pantu bushe kuti "Amene" wa cine alandwa shani pa mpela ye "pepo" lintu lyaisulamo ifya cisosesose fintu fishingelukwa? Ibukisha ukuti "Amene" apilibula ukuti 'Cibe ifyo fine', e kutiila, 'ine nasuminisha fyonse ifyalandwa muli ili ipepo'. Ukusosela mu lulimi luntu lushailukwe na babwananyina bobé ta cikusha bene, efyo Paulo alanda.

Ine ndeibukisha ukusabankanya utupepala kunse ya kulongana kwa cinkupiti kwakwa Billy Graham, ukulomba abantu ukubwelela ku Bwina Kristu bwashintilila pali Baibele. Umwanakashi umo uwa samwa aeseshe ukumpatikisha ukuti isambilisho lyandi lya Christadelphian lyali "lyakutungululwa na kasebanya" - pa kusosasosa ifyabulo kwishibikwa mu "ndimi" pali ba mineti 10. Ulya ta wali musango wakuti ine "nkule"; icine cine ici e cintu Paulo alekonkomesha ukukaana cita. 1 Abena Korinti 14.

Vesi 18:-

"Ine ndetasha Lesa wandi, ine ndasosa ne ndimi ukucila imwe bonse".

Pa mulandu wakwe wa kwenda mu ncende ishingi mu kubila Kristu, Paulo akabiile ca bupe ca ndimi abantu basosa ("indimi") ukucila abengi.

Vesi 19:-

"Lelo mu lukuta ine kuti nasosa amashiwi yasano no kwiluka kwandi, pakuti kwi shiwi lyandi ine nsambilishe bambi pamo, ukucila amashiwi amakana ikumi mu lulimi lushaishibikwa".

Ici cili apabuuta. Amashiwi yanono pali Kristu mululimi lwa Cingeleshi yali no kwafwa ine nganshi ukucila inshita amaora ayengi ya kubila kuli ine mu lulimi lumbe - nangu 'ukusosasosa ifyabulo kwishibikwa'.

Vesi 22:-

"Eico indimi shili cishibilo, te kuli abo abatetekela, lelo kuli abo abashatetekela: lelo ukusesema ta kubomba kuli abo abashatetekela, lelo kuli abo abatetekela".

Eico ukubomfya kwa ndimi kwali ilingi ku kubomfiwa ku kubila Imbila nsuma kunse. Nomba shino nshiku ukwingi ukuitunga kwa kukwata 'indimi' kucitika pakati ka mabumba ya 'batetekela' nangu (mu kutunganya) muli cila muntu mu kwishiba kwakwe umwine, lintu ali eka. Kuli icipowe ca mutatakuya ca filangililo

fya bantu ba musango uyu ukuba na maka ya kusosela mu ndimi shimbi mu kusungusha pa mulandu wa kutande Mbila nsuma. Mu kutendeka kwa myaka ya 1990 umwinshi we shuko waliswike ku kubila Kristu mu fyalo fya ku Kabanga ka Bulaya (Eastern Europe), lelo (ifyo fiitwa) ifilonganino fya 'bakashimika wa mbila nsuma' fyali no kusabankanya amashiwi yalembelwe mu lulimi lwa Cingeleshi pa mulandu wa kufilwa indimi shimbi! Bushe icine cine nga kwali ukukwata ica bupe ca ndimi nga tekuti cene cibomfiwe? Na kashimika wa mbila nsuma ku mabumba yakalamba we shina lya Reinhardt Seiber, ilintu aitunga ukukwata ici ca bupe ca Mupashi, nalyo line ali no kulanda ku mabumba mu musumba wa Kampala mu calo ca Uganda, ukupitila muli kelula wa lulimi.

Vesi 23:-

"Eico nga ulukuta lonse lwalongana mu cifulo cimo, na bonse balasosela mu ndimi, kabili baisesa mukati abo abashasambilila, nangu abashatetekela, bushe bene tekuti balande ukuti imwe mwalipena?"

Icine cine ici e cicitika. BaMuslimu na basenshi pamo balapumya imisango ya musamwe ya abo abaitunga ukukwata ica bupe ca ndimi monse mu calo ca ku kapinda ka kukulyo ka Afrika (West Africa). Nangu umwina Kristu uwatekanya ilyo apita apalongene baPentekoste kuti apatikishiwa ukutontokanya ukuti aba bantu balipena.

Vesi 27:-

"Ngo muntu onse alesosela mu lulimi lushaishibikwa, lekeni cene cibe kuli babili nangu ukufika kuli batatu epela, kabili mu kukonkana; kabili lekeni umuntu umo elule".

Abantu fye babili nangu batatu e balekabilwa ukusosela mu ndimi mu nshita yonse ya kulongana. Cene ta cilingile ukutontokanya kuti kuli no kuba indimi ukucila pali shitatu ishalekanalekana ishingalandwa na balongene bonse. Umulimo kuti bwangu walufya ukutunguluka ngacakuti cile shiwi lyakwa kasosa lyali no kwilulwa ukucila pa miku ibili. Nga ica bupe ca ndimi calikwetwe pa kulongana

mu cifulo ca Central London, umusangilwe abantu ba Cingeleshi, pamo na batandashi bamo abaFrench na baGerman epo bali, abakusosa kuti batendeka ifi:-

Pasta: *Good evening.* (Cingeleshi)

Kasosa wa ndimi wa ntanshi: *Bon soir* (ciFrench)

Kasosa wa ndimi wa cibili: *Guten a bend* (ciGerman).

Nomba cisuma bene bafwile ukusosa "mu kukonkana", umo panuma ya mubiye. Icimfulumfulu kuti cafuma muli bene mu kusosa pa nshita imo ine; lelo, pamulandu wa musango wa nomba wa nkuntu-mutima wa 'kusosela mu ndimi', ici cilacitika ukufuma mu tunwa twa bantu abengi pa nshita imo ine. Ine nalilolekesha no kumona ukuti ilyo umuntu umo atendeka, bambi balambukilwa bwangu bwangu ukucite fyo fine.

Ica bupe ca ndimi ilingi cali no kubomfiwa pamo na cilya ica busesemo, pakuti imbila yaputwamo ukufuma kuli Lesa isoswe mu cine (ku ca bupe ca busesemo) mu lulimi ulweni kuli kasosa (ku ca bupe ca ndimi). Icilangililo ca kubomfya kwa musango uyu kwa fya bupe ifi fibii kuti casangwa mu Imilimo 19:6. Nomba, ngacakuti mu musumba wa London apasangilwe abantu ba Cingeleshi elyo na batandashi ba ciFrench abengi, kasosa asosela mu lulimi lwa ciFrench, abantu ba Cingeleshi abalipo tekuti "bakuulwe".

Eico ica bupe ca kwilule ndimi (nangu indimi abantu basosa) cili no kubapo, pakuti umuntu onse eluke - mu cilangililo cesu, ukupilibula ukufumya mu ciFrench ukutwala mu Cingeleshi. Pamo pene ngacakuti ilipusho lyaipushiwe na umo uwa muli bakasosa wa ciFrench, kasosa tekuti abe na maka ya kwiluka ifyo wene aipushiwa ukwabulo kwafwilishiwa, nangu fye wene alikwete ica bupe ca kusosela mu ciFrench ukwabulo mwine ukwishiba cene. Eico ica bupe ca kwilula cili no kubapo ku kwafwilisha muli ici.

Ukwabulo kubapo kwa umo u uli ne ca bupe ca kwilula lintu cene cilekabilwa, ica bupe ca ndimi tekuti cibomfiwe: "...lekeni umo elule. Lelo nga ta pali kelula, lekeni wene ekale tondolo mu lukuta" (1 Abena Korinti 14:27,28). Icishinka cakuti abengi

nomba abaitunga ukukwata 'indimi' basosela mu 'lulimi' luntu umuntu nangu umo teti eluke, kabili ukwabula kelula, icine cine uyu mulandu ukalamba wa kukaana ukunakila aya mafunde.

Vesi 32, 33:-

"Ne mipashi ya bakasesema inakila kuli bakasesema. Pantu Lesa tali ntulo ya cimfulumfulu, lelo wa mutende, nga mu nkuta shonse sha bamushilo."

Eico ukukwata ifya bupe fya Mupashi wa Mushilo ta kuli na kukumbinkaniwa no kwishiba kwa kumfwa uko kufumya umuntu mu butuntulu; umupashi uli no kunakila ukutungulula kwa ubomfya, ukucila ukuba amaka ya kutungulula bene ukuti bene bacite ukwabulo kuitemenwa. Ilingi cene cilatungwa mu kuluba ukuti ifiwa nangu 'imipashi ibi' ilekata 'abashapusuka' (mona Isambililo 6.3), lelo Umupashi wa Mushilo wisusha abatetekela. Lelo amaka ya mupashi ayasontelelwe muli 1 Abena Korinti 14:32 yalenakila ukutungulula kwa bakwete yene ku kubomba ifyashininkishiwa; yene ta yali maka ya kwelenganya ya busuma ayapusana ku maka ya bubi yantu yaba mu buntunse. Ukulundapo, ifwe natulanga kale ukuti aya maka ya Mupashi wa Mushilo yaishile pa batumwa pa nshita shimo ku kubomba ifintu ifyashininkishiwa, ukucila ukuba na bene ukwikalilila.

Ukupapata ku bakwete ifya bupe ukubomfya fyene mu nshila iyalinga no kutemwa kwakwa Lesa ukwa mutende no kupata icimfulumfulu (1 Abena Korinti 14:33), kulemoneka kwati kuponena pa matwi yakoma mu filonganino fya lelo fya 'buPentekoste'.

Vesi 34:-

"Leken i abanakashi bekale tondolo mu lukuta: pantu ta casuminishiwa kuli bene ukusosa; lelo bene bapeelwa ifunde lya kunakila, pamo ngefyo amafunde yalanda."

Mu musango uyu wakubomfya ifya bupe fya mupashi, cene cili icatantikwa ukwabulo kukaanwa ukuti umwanakashi ta lingile ukubomfya fyene lintu ulukuta nalulongana. Ukusuula konse kwa ici kuli no kubako nga umusango wa ino nshita uwa kusosela mu ndimi mu 'cisosesose' ulelondolwelwa mu musango wa kusamwa

kwa nkuntu-mutima ukufuma pa muntu umo no kuya pali umbi mwi bumba. Umwanakashi, abaice - mu cishinka umuntu onse u ulipo u uli no mutima wa kuitemenwa - kuti aambukilwa ku filecitika, kabili eico kuti asosa ifya kusansamuka, ifyo ifimoneka nge 'ndimi'.

Ukupimpa kwa banakashi mu kuitunga kwa 'kusosela mu ndimi' no 'busesemo' mu filonganino fya lelo tekuti fye kuwikishiwe ne funde ilili apabuuta ilya muli aya mashiwi yali pa mulu. Ifikansa fya kupelelela, ifya buwelewele ifyakuti Paulo ali ni kapata wa banakashi fyaonaulwa na mashiwi yakonkapo: "Ngo muntu atontonkanyo mwine ukuba kasesema, nangu uwa bumupashi, lekeni wene asuminishe ukuti ifintu ifi ine nalemba kuli imwe e mafunde yakwa Shikulu" (1 Abena Korinti 14:37) - te Paulo umwine.

Onse uwatetekela muli Baibele waputwamo afwile ukusuminisha ukuti aya mafunde yakwa 1 Abena Korinti 14 yafwile ukupokelelwa nganshi; ukusuula yene apabuuta kuti kwasontelela fye ukubulwe citetekelo mu kuputwamo kutuntulu kwa Malembo - nangu ukuisokolola kwakuti umuntu umo tali na ca bupe ca bumupashi, pakumona ukuti umuntu umo u ushikwete fya bupe ifi ali no kukaana ukuti amafunde yakwa 1 Abena Korinti 14 te mafunde yakwa Shikulu kuli ifwe. Amano yali mu fikansa ifi yalepapusha, mu cituntulu yali ya bonaushi. Muli uyu musango, bushe kuti iwe waikalilila shani nga umo uwa mu cilonganino ca ifi, nangu ukuba uwaitemenwa ukuba ne senge na bene?

Nge shiwi lya kulundapo pali ici ciputulwa, cintu caishibikwa nganshi ukuti ayo mabumba yantu yaitunga ukusosela mu ndimi yalifwailishiwa no kushininkishiwa ukukwata imilingo ya kupelelwa iya sansuka ukucila pa bantu ba mikalile imbi. Keith Meador, Kafundisha wa masambililo ya pa bushilu pe sukulu likalamba lya Vanderbilt University, mu calo ca Amerika, abuulile isambililo likalamba ukufwailisha ukwampana pakati ka kupelelwa ne mikalile ya mipepele. Wene asangile ukuti "icipimo ca kupelelwa nganshi ...mukati ka filonganino fya buPentekoste cali 5.4% ukupashanya kuli 1.7% we bumba lyonse lintu wene alemonapo". Fintu wene .asangile mu mulimo wakwe fyalilembwa mu lupapulo ulwitwa, 'Amasambililo ya pa bushilu mu Cipatala na mu bekala calo', ulwa mu December, 1992 ('Hospital and Community Psychiatry', Dec., 1992).

Ilyashi lyakusekesha, ilyafikile pa kusondwelela kumo kwine kwa mulandu, lyamoneke mu lupapulo ulwitwa 'International Herald Tribune', pa bushiku bwa 11 February, 1993; umutwe wa lyashi uleisosela uwine: "Aba buPentekoste e bali pa mulu wa bonse lintu cene caisa mu fya bufi". Bushe cinshiabela ifi? Icinene cine cene cifwile ukuba pamo ne cishinka cakuti 'ukwishiba kwa kumfwa' kwa kukwata umupashi, kuntu aba buPentekoste (na bambi) baitunga ta kucilile pa bukali bwa kubepa amatontonkanyo.

2.4 The Withdrawal Of The Gifts

2.4 Ukufumishiwapo Kwa Fyabupe

Ifya bupe fya cisungusho ifya mupashi wakwa Lesa fikabomfiwa kabili na batetekela pa mulandu wa kupilibula isonde ili ililipo ukuba Ubufumu bwakwa Lesa, panuma ya kubwela kwakwa Kristu. Ifya bupe eico fileitwa "amaka ye sonde (inshita) ilileisa" (Aba Hebere 6:4,5); na Yoele 2:26-29 alondolola ukupongololwa kukalamba kwa fya bupe fya mupashi panuma ya kulapila kwakwa Israele. Ici cishinka cakuti ifya bupe ifi fikapeelwa ku batetekela pa kubwela kwakwa Kristu e cishininkisho cakumanina icakuti fyene ta filakwatwa nombra - pakumona ukuti ku mwina Kristu onse u uli na menso ayaisuka ku Malembo na ku filecitika mwi sonde pamo, ukubwela kwakwa Shikulu icine cine kufwile ukuba bwangu (mona Appendix 33).

Kuli ubusesemo bwa muli Baibele apabuuta ubwakuti pa nshita imo pakati ka myaka ya mwanda wa ntanshi, lintu ifya bupe fyakwetwe, elyo no kubwela kwa cibili, ifya bupe fyali no kufumishiwapo:-

"Nangu kube amasesemo, yene yakapwa; nangu kube indimi, shene shikaleka; nangu kube (ica bupe ca) kwishiba, kwene kukapita. Pantu ifwe twaishiba lubali, kabili ifwe tusesema lubali. Lelo ilyo cilya icili icapwililila caisa, lyene cilya icili lubali cikapwa" (1 Abena Korinti 13:8-10). Ifya bupe "fya nshita inono" (G.N.B.).

Ifya bupe fya mupashi ifyakwetwe mu myaka ya mwanda wa ntashi, fyali no kufumishiwapo "ilyo cilya icapwililila caisa". Ici tekuti cibe kwisa kwa cibili kwakwa Kristu, pakumono kuti pa nshita ilya ifya bupe fikapeelwa kabili. Ishiwi lya ciGreek ilyapilibulwa "icapwililila" mu kushikimika lipilibula 'cilya icili icaisula nangu icapwishishiwa'; cene ta cipilibula fye icintu cimo icabulo lubembu. Icintu ici icapwishishiwa cali no kubuule cifulo ca kwishiba lubali kuntu Abena Kristu ba ntanshi bakwete pa mulandu wa ca bupe ca busesemo. Ibukisha ukuti ubusesemo bwali ca bupe ca kusosa icine ifyebo fyaputwamo fyakwa Lesa; ifyalembwa fya fyebo filya e fyapanga Baibele.

Mu myaka ya mwanda wa ntanshi, uwatetekela aishibe fye iciputulwa ca Cipingo Cipya ngefyo ifwe twaishiba cene. Wene aleumfwa ifyebo fimo fya busesemo ukufuma ku bakalamba ba lukuta lwakwe pa milandu ya mikalile yalekanalekana; wene aishibe ifyali imikalile yakwa Yesu, kabili pamo no kumfwa ukubelengwa kwa kalata umo nangu yabili yakwa Paulo. Nomba lintu ukulembwa kwa fyebo fya busesemo kwapwishishiwe no kusabankaniwa, takwali kukabila kwa kukwata kabili ica bupe ca busesemo. Cilya icali icapwishishiwa, kabili icabuulile icifulo ca mulimo wa fya bupe fya mupashi, eico cali e Cipingo Cipya icapwishishiwa:-

"Amalembo yonse yapeelwa pa kuputwamo kwakwa Lesa, kabili ya mulimo kwi sambilisho, ku kwebaula, ku kulungika, ku kufunda mu bulungami: ukuti umuntu wakwa Lesa abe uwapwililila (ukupwishishiwa)" (2 Timote 3:16,17).

Cilya icilenga ukupwililila, nangu ukupwishishiwa, e "malembo yonse"; eico panuma lintu "amalembo yonse" yaputilwemo no kulembwa, "cilya icali icapwishishiwa" caishile, ne fya bupe fya cisungusho fyalifumishiwepo.

Abena Efese 4:8-14 nomba yaingila bwino mu ncende ku kupwishishisha bwino bwino ubwile:-

"Ilyo wene (Yesu) aninine pa mulu (ku mulu), wene ...apeele ifya bupe (fya mupashi) ku bantu...ku kukula kwa mubili wakwa Kristu: tusuke ifwe bonse twise mukati (muli) buumo bwa citetekelo (e kutiila icitetekelo ici cimo), no kwishiba kwa Mwana wakwa Lesa, mu muntu uwapwililila...ukuti ukufuma

nomba ifwe twiba abaice, abasensenunwa, no kusendwa no mwela onse we sambilisho."

Ifya bupe fya mu myaka ya mwanda wa ntanshi fyali no kupeelwa asuke afikepo umuntu uwapwililila, nangu uwakula, na 2 Timote 3:16,17 alanda ukuti "umuntu wakwa Lesa (aba) uwapwililila" ukupitila mu kupokelela ukutungulula kwa "malembo yonse". Abena Kolose 1:28 asambilisha pamo ukuti 'ukupwililila' kwishila mu kunakila Icebo cakwa Lesa. Ilyo Amalembo yonse yakwatwa, takuli kabili umwakubepesha pa kuba uwafulungana no bwingi bwa masambilisho ayapeelwa ne filonganino fyalekanalekana. Kuli fye Baibele umo, elyo ngefyo "Icebo cenu e cine" (Yohane 17:17), ukupitila mu kusambilila ifyo ifyalembwamo kuti ifwe twasanga "buumo bwa citetekelo", ici cimo ico Abena Efese 4:13 asosapo. Abena Kristu ba cine eico balifika pa kukwata ico citetekelo cimo; muli uyo musango bene bali abapwishishiwa ("abapwililila") pa mulandu wa "cilya icapwililila" nangu icapwishishiwa - Icebo cakwa Lesa, icalembwa, icapwishishiwa.

Mu kupita, mona ifyo Abena Efese 4:14 alepashanya ukuba mu mulimo wa fya bupe fya cisungusho, ku bwaice bwa bumupashi; kabili, mu mashiwi ya kusesema, ifyo ifya bupe fya cisungusho fyali no kufumishiwapo. 1 Abena Korinti 13:11 alanda cimo cine. Ukupimpa kwa musango uyu palwa kukwata ifya bupe fya mupashi eico tali cilangililo ca kukula ku mupashi. Ubuyantanshi bwakwa kabelenga onse wa aya mashiwi ubo nomba alingile ukucita bwa kwishiba kwa Cebo cakwa Lesa icalembwa, ukusekela mu kupwishishiwa kwa kusokolola kwakwa Lesa Umwine kuli ifwe ukupitila muli cene, no kupokelela cene mu kunakila ukwafuuka.

PRESENT CLAIMS OF SPIRIT POSSESSION

UKUTUNGA UKULIPO UKWA KUKWATA UMUPASHI

Icakulekelesha, ifishinka fimbi ifingi fili no kususwa pa mulandu wa kutunga kwa kubwekeshabwekeshapo kwa abo abatontonkanya ukuti pali nomba bene balikwata ifya bupe fya cisungusho:-

- "Ukusosela mu ndimi " ukulipo kuba fye kwa kubwekeshabwekeshapo amashiwi ayepi yamo yene, pamo ngefi: "Lala, lala, lala, shama, shama. Yesu,

Yesu...". Ici ta cili mu nsoselo ya lulimi nangu lumo; ilyo umuntu aumfwa abantu bamo balesosela mu lulimi lumbe ulusosa abantu, ilingi cene cileshibikwa ukuti bene balesosa amashiwi yatuntulu ukulingana no kutantikwa kwa mashiwi yantu bene balebomfya, nangu ifwe ta tuleiluka ayo mashiwi. Lelo ukusosela mu ndimi kwa nomba ta kulanga ici, ukushininkisha icishinka cakuti cene ta cileleta ukukula, cintu cali e mulimo wa fya bupe fya mu myaka ya mwanda wa ntanshi.

- Aba buPentekoste bamo batungo kuti ukusosela mu ndimi e cishibilo ca kuba "uwapusuka" kabili eico cili no kwendela pamo no kupilibuka konse kwa cine.

-

Ukutunga uku kwaponena mu bwafya ubukalamba ku kulondololwa kwa nkuta sha ntanshi ngo mubili umo, muntu abo abakwete ifya bupe fyalekanalekana bali nge filundwa ifyalekanalekana. Te muntu onse ali ukuboko nangu ukuulu, kabili eco mu musango umo wine te muntu onse akwete ica bupe cimo cine, pamo nge ndimi. 1 Abena Korinti 12:17-30 alondolola ici bwino bwino:-

"Ngo mubili onse waba ilinso, bushe ukumfwa ku kaba kwi? Nga onse waba kumfwa, bushe ukununsha ku kaba kwi? ...Nomba imwe muli mubili wakwa Kristu, kabili ifilundwa cimo cimo. Kabili Lesa abika bamo mu lukuta, aba ntanshi batumwa, aba cibili bakasesema, aba citatu bakasambilisha, panuma yabo ifisungusho, elyo fya bupe fya kundapa, abakwafwa, ukuteeka, ukulekana kwa ndimi. Bushe bonse batumwa? bushe bonse ni bakasesema, bushe bonse ni bakasambilisha? bushe bonse ni bakabomba wa fisungusho? Bushe bonse balikwata ifya bupe fya kundapa? bushe bonse basosa ne ndimi? bushe bonse balelula?"

Icishinka cimo cine calondolwelwe intanshi muli ulya chapta:-

"Pantu kuli umo kwapeelwa no Mupashi icebo ca mano; kuli umbi icebo ca kwishiba no Mupashi umo wine; kuli umbi icitetekelo no Mupashi umo wine; kuli umbi ifya bupe fya kundapa no Mupashi umo wine; Kuli umbi ukubomba kwa fisungusho; kuli umbi ubusesemo; kuli umbi ukupeelulule mipashi; kuli umbi indimi shalekanalekana; kuli umbi ukwilule ndimi: Lelo ifi fyonse e fibomba uyo Mupashi umo wine, ukwakanya ku muntu onse ifyo wene watemwa. Pantu ifyo

umubili uli umo, no kukwata ifilundwa ifingi, ne filundwa fyonse fya mubili uyo umo, pakuba ifingi, fili mubili umo; ifyo fine pamo eflyo Kristu ali" (1 Abena Korinti 12:8-12).

Ukukonkomesha kwa musango uyu tekuti fye kusuulwe.

Ubwafya bumbi ubuli ku fikansa fya ba Pentekoste buli bwakuti Filipi apilibwile abantu abengi mu Samaria - e kutiila bene balibatishiwe mu menshi panuma ya kumfwa Imbila nsuma, lelo bene ta bapokelele fya bupe fya Mupashi; pantu panuma ya ici, Petro na Yohane baishile kuli bene: "Bene, ilyo batentemukileko, bapepele pali bene, ukuti bene bapokelele Umupashi wa Mushilo...elyo bene babikile indupi shabo pali bene, kabili bene bapokelele Umupashi wa Mushilo...Simoni amwene ukuti ukupitila mu kubikapo kwa ndupi sha batumwa Umupashi wa Mushilo walepeelwa" (Imilimo 8:4-18). Cene ca kwishibo kuti ukupeela kwa fya bupe fya Mupashi kwali fye mu kubikapo uku ukwa ndupi, ico icishicitwa ilingi na bakatunga ba nomba.

Bambi aba buPentekoste balanda ukuti ukusosela mu ndimi ta cili cishibilo ca kuba uwapusuka. Ici calangilila bwino icishinka cakuti kuli ukupusana ukwingi kwa masambilisho pakati ka abo abaitunga ukukwata ifya bupe ifi. Eco bamo 'abacite fisungusho' balitetekela ukuti Ubufumu bwakwa Lesa bukaba pa calo, ilyo bambi balanda ukuti ni mu mulu. 'Abacite fisungusho' aba buKatolika batunga ukuti Umupashi wa Mushilo weba bene ukupepa Maria na Papa, ilyo bamo 'abacite fisungusho' aba buPentekoste balanda ukuti ukukwata kwabo kwa Mupashi wa Mushilo kukonkomesha bene ukusuusha Papa nga mukanya-Kristu, no kupata isambilisho lya buKatolika. Lelo Yesu alandile mu kushininkisha ukuti abo abakwete Kasansamusha, "u uli e Mupashi wa Mushilo", bali no kutungululwa "mu cine conse...muli ubo bushiku imwe ta mwakalombe (ta mwakakabile) cintu kuli ine...Kasansamusha...akasambilisha imwe ifintu fyonse, no kulenga imwe ukwibukisha ifintu fyonse, fyonse fye ifyo ine nalanda kuli imwe" (Yohane 16:13,23; 14:26).

Tekuti kube ukulekana mwi sambilisho lituntulu pakati ka abo abakwete Kasansamusha - ici cishinka cakuti epo kuli, calangililo kuti abo abaitunga ukukwato Mupashi tekuti fye ifwe tubomfwe. Ukufilwa kwa bamo abaitunga kuntu

bafilwa ukulungamika icitetekelo cabo ukulingana na Baibele kulelangilila ukuti bene ta batungululwa na Kasansamusha mu cine conse na mu kwishiba konse.

-Ukucindama ukukalamba uko bamo babika ku kusosela mu ndimi kuli ukwapusana ne fyalembwa fya Baibele. Ifyatantikwa palwa fya bupe fya Mupashi muli Abena Efese 4:11 ta filumbulapo ici, kabili cene cisangwa pe samba lya fyatantikwa fyapalana ifili muli 1 Abena Korinti 12:28-30. Icine cine, kuli fye inshita shitatu ishalembwa mu Cipingo Cipyapo apo ica bupe ici cabomfiwe (Imilimo 2:4; 10:46; 19:6).

Ukutunga kwa kusosela mu ndimi ne fisungusho ukulacitwa na bena Kristu ba fisungusho kufwile ukupimwa ku bwingi bwa lyashi lintu ifwe tulongile mwi sambililo ili ukukuma ku mulimo wa Mupashi wakwa Lesa. Ubukulu bwa mulandu bwakuti fyonse ifyo abantu ba musango ulya bengatunga ukucita, tekuti fibe ni pa mulandu wa kukwata kwabo kwa Mupashi wa Mushilo. Uyo onse u ulepatikisho kuti bene balikwata ifya bupe ifi, nakwata umulimo ukalamba pa kwasuka ku fyalondololwa muli Baibele ifyo ifwe tulongile.

Nomba, cene cili icalolamo ukwenekelo kulondolola kumo ukulenga umusango wa kundapa lubali ne 'ndimi' (mu musango wa 'cisosese ifyabulo kumfwa') ukucitika.

Cene caishibikwa ukuti abantunse babomfya fye iciputulwa cinono nganshi ca maka ya bongobongo wabo (1%), ukulingana ne fipimo fimo. Kabili cene calishibikwa ukuti amano kuti yakwata 'amaka' yakutungulula umubili; eico ukupitila mu mano yabo abene ukutetekela ukuti umulilo tekuti oce, abaHindu balenda pa mulilo na makasa pambilibili ukwabulo kupya. Mu nshita ya kucincimuka, kuti cene cacitika kuli ifwe ukubomfya iciputulwa cikalamba nganshi ca maka ya bongobongo ukucila lyonse, elyo kabili no kukwata amaka ya kucita fimo ne mibili yesu, na pa mibii yesu, ifyo ifishingacitwa lyonse mu mikalile yesu. Eco, mu nshita ya kucincimuka mu bulwi, umushilika tekuti eshibe ukuti iminwe yakwe naiputuka yasuka amaora ayengi yapita.

Mu nshita sha citetekelo cakupatikisha ca bukapapa no kusansamusha kwa nyimbo shimo, no kubeleleka kwa ntungulushi ya fisungusho, kuti cene cacitika icakuti ifintu ifishimoneka lyonse mu mikalile ya buntunse kuti fyacitika. 'Ifisungusho'

ifitungwa na 'bena Kristu' ba lelo fili fya musango wapusanako umo wine pamo ngo kubomba kwa butuntulu bwa lubali kwa mipepele imbi; eco bakapepa ba buloshi (voodoo) bacita umusango umo wine wa 'cisosese ifyabulo kumfwa', na baMuslimu pamo kuti bashininkishe fisungusho fya musango umo wine nga filya ifitungwa no bwina Kristu bwa lelo. Lelo ubukulu bwa mulandu bwa fya bupe fya Mupashi ukukwatwa mu myaka ya mwanda wa ntanshi bwali ku kulanga ubukulu bwabulo kutwishika bwa Bwina Kristu bwa cine ukucila yonse imipepele imbi; icishinka cakuti 'ifisungusho' fya bwina Kristu bwa shino nshiku fili fya musango umo wine nga filya ifya mipepele imbi, cilango kuti ifya bupe fya mu myaka ya mwanda wa ntanshi ta fyakwatwa nomba.

Ilyashi ilingi ilyakushininkisha pali uyu mulandu lyalilembwa na William Campbell mwi buku lyakwe iliitwa 'BuPentekoste' (Ifilonganino fyakwa Kristu, 1967) mu Cingeleshi 'Pentecostalism' (The Churches of Christ, 1967). Wene alanga ukuti imipepele ya busenshi iingi yalikhata uyu musango umo wine wa kusosela mu 'ndimi'. Eico mu Kawaii, bashimapepo bakwa lesa Oro batungwa ukusokolola ukufwaya kwakwe ne fiunda fya munsante ifyo fipilibulwa na bashimapepo bambi. Icalingana cimo cine cicitika mu kulongana kwa baPentekoste.

Ukutwalilila kwa kucimfya kwa Islamu pa bwina Kristu umwingi mu Afrika icine cine tekuti kumoneke nga cakuti 'ubwina Kristu' ubwaishibikwa bulecita ifisungusho fya cine pa mulingo na maka ya kushininkisha aya ifyo ifya mu myaka ya mwanda wa ntanshi. Kabili abo abakwete icine cine "Kasansamusha" wa fya bupe fya Mupashi wa Mushilo bali no kucita "imilimo ikalamba ukucila" pali ilya Yesu acitile (Yohane 14:12,16). Ica kuipokolola icakuti abena Kristu kuti bacita ifisungusho nga filya nga bene balikwete icitetekelo icacilapo, cakumanya ubwafya nganshi pano. Limbi bene balikwata ifya bupe fyacisungusho ifyakwa Kasansamusha, nangu ta bakwete, elyo nga bene baleitunga ukuti bene balikwata - "imilimo ikalamba iyi imwe *mukabomba*" (Yohane 14:12) - te kutiila 'imwe *nalimo mukabomba*'!

2.5 The Bible The Only Authority

2.5 Baibele E Maka Eka

Ukufuma muli ifyo ifwe twamona mwi sambililo ili, umupashi wakwa Lesa usonta ku mano no kupanga Kwakwe, elyo na ku maka yantu Wene acitilako ifyo fintu mu kubomba fyene. Ifwe natulondolola bwino ukuti umupashi wasokolokela bwino kuli ifwe mu fyalembwa fya Cebo cakwa Lesa. Ubwafya ubwingi bwa bwina Kristu bwa nomba bonse bwisa mu kubulwa kwa kwishibe ci. Pa mulandu wakuti cene calikosa ukutetekelo kuti amaka yakalamba umusango uyu yabikwa mwi buku limo, mu fiputulwa fimo fintu ifwe tusanga ukukosa ukwiluka, cene ca anguka ukutontokanyo kuti kuli umusango umbi wa kusokololwa kwakwa Lesa ku bantu, ukucila Baibele. Pa mulandu wakuti umusango wesu uwa buntunse uwa kuluba (Yeremia 17:9) usanga Icebo casanguluka ica cine icakwa Lesa ukukosa nganshi ukwishiba cene, abengi balisuminisha kuli uku kutunkwa pa kubuula imisango imbi ya kusokolola intu ili iyayemba ku mano ya cifyalilwa. Ifilangililo fimo nomba fyalapeelwa:-

Buka pepa	Umusango umbi uwa kusokolola uwatungwa	Ubusuma ku muntunse/ icikonkelelo ca ici
Inte shakwa Yehoba	Ifyalembwa fya baCitawala, ifyo ifipokelelwa nge fyaputwamo.	Tacilefwaikwa umuntu umwine ukuitontonkanisha ukwilula kwa Baibele ukwalungama; e kwasuko ku fintu fyonse.
Ubwina Romani Katolika	Ukupingula kwakwa Papa no kulanda kwa bashimapepo, fintu bene batunga ukuti fyene e kusokolola kwa cine cine kwa mano yakwa Lesa.	Takuli kukabila kwa muntu umwine ukubelenga Baibele - ku kale, buKatolika bwalefubalisha kabili fye no kulesha ici. Ukutetekela mu bantu ukucila ukukwata ukuibombela ku kushininkisha

		ifintu umuntu umwine.
BaMormoni	Ibuuku lyakwa Mormoni	Cifumyapo ukukabila kwa kutetekela mu masambilisho ya Baibele ayo ayakosa ukusuminisha - Ibuuku lyakwa Mormoni lipeela ishuko lya kupusuka kwa calo conse, munshita Baibele alanda ukuti kuli abantu abengi abekala no kufwa ukwabula isubilo ukupitila mu kuba abashaitwa ku kwishiba Imbila nsuma.
Ubwina Kristu bwa fisungusho	Ulubuuto lwa 'mukati' ulo ulutungwa ukuba e Mupashi wa Mushilo	Bene batetekela conse ico bene baumfwa ukuti cili icalungama ngefyo, cene citontonkanishiwa, Umupashi wakwa Lesa utungulula no kupuuta muli bene mu nshila isho ishishasuntikana na Baibele.

Ifi fyonse fyashininkisha ukukabila kwa kusuminisha kukalamba kwa Baibele nge Cebo cakwa Lesa, no kufwailisha mu fyalembwa fya ciko imbila ya cine. Ilipusho ili, "Baibele Umo, Ifilonganino Ifingi - Bushe mulandu nshi?" lileasukwa apakalamba lintu cene caishibikwa ifyo cila cilonganino nacikwata, mu nshila imo, ukuitunga ukuba no musango umbi wa kusokolola kwa Mupashi wakwa Lesa, ekutiila ukufwaya Kwakwe, isambilisho Lyakwe no kutontonkanya Kwakwe, ukubika pali kulya ukwa Baibele.

Ngacakuti iwe ulefwaya ukusanga icilonganino ca cine cimo fye, icitetekelo ca cine cimo fye no lubatisho lwa cine lumu fye (Abena Efese 4:4-6), ubwite bulingile bwaisa kuli iwe mu kubilikisha apabuuta - "Ukubwekela kuli *Baibele*!"

Digression 4: Is the Holy Spirit a person?

Cakulundapo 4: Bushe Umupashi wa Mushilo muntu?

Isambililo 2.1 na 2.2 nafipeela ubunte ubwingi ukuti umupashi wakwa Lesa usontelela ku maka Yakwe, uyo u ulangisha "amano" Yakwe mu musango ukalamba nganshi. Pa mulandu wakuti umusango umupashi wakwa Lesa ubombelamo e kulangisha kwapwililila kwa musango ne mibele yakwa Lesa, abantu bamo bapatikisho kusosa ukuti umupashi wakwa Lesa muntu uyo u uli Lesa pamo. Ukuteekanya ukubelenga libili ifiputulwa fya mashiwi yali panuma kuli no kulanga ukuti umupashi wakwa Lesa e mano na maka Yakwe; ngacakuti ici efyo cili, lyene takuli umusango wakuti amano nangu amaka kuti yaba muntu. Amalaiti maka ayashimoneka ayengabomba ifintu ifingi ku muntu u uletungulula yene, nomba tekuti yabe muntu. Ukutemwa ciputulwa ca musango wa muntu, nomba tekuti kube muntu. Umupashi wakwa Lesa ukumbinkanya ukutemwa Kwakwe, nge ciputulwa ca musango Wakwe, kabili usonta ku maka Yakwe, nomba tekuti wene usonte ku muntu u uli uwalekana ukufuma kuli Wene.

Nangu cili cakupapa kabili cili pa mbilibili icilubo ici (ica mupashi ukuba umuntu), lelo cene catetekelwa ku bengi 'abena Kristu', pa kumono kuti bene batetekela mwi sambilisho lya 'Lesa patatu'. Ili sambilisho lifunda na maka ukuti kuli balesa batatu abo mu musango umo bali cimo cine pamo - Lesa Wishi, Umupashi wa Mushilo na Yesu. Abantu bamo bene batungo kuti Lesa tali muntu, nomba kabili bene balanda ukuti Umupashi wa Mushilo muntu; pano e pali ukuitalika. Ici pamo, kuti cacita Umupashi wa Mushilo e wishi wakwa Yesu.

Kuli umulandu usuma uwa kutetekela ukuti 'Lesa patatu' ali intanshi mano ya basenshi ayaishile mu bwina Kristu - eico ishiwi ili talisangwa muli Baibele. Panuma ya kupokelela aya mano yakuti Lesa patatu, abena Kristu lyene balapatikishiwa ukufika ku kusondwelela kwa cimfulumfulu nganshi kwakuti mu musango umo amaka/umupashi wakwa Lesa muntu, u uli Lesa pamo, nangu cingaba tali Lesa. Ilyo lyonse basanga ukubulwa mano kwabo, inshila imo iyaishibikwa nganshi iyakupusukilamo aba bantu ya kutunga ukuti Lesa Wene ca

nkaama, kabili ifwe tufwile ukusuminisha ifi fintu mu citetekelo ukwabula ukulondolola kwa mano.

Ici casonta ku kusuula ifyalembwa mu Cipingo Cipyia ifyasontelela ku ca nkaama cakwa Lesa ukusokololwa ukupitila mu cebo no mulimo wakwa Kristu:-

"Ine tekuti ntemwe, mwe bamunyina, ukuti imwe mube abashaishiba ica nkaama ici" (Abena Roma 11:25).

"Ukubila kwakwa Yesu...ukusokolola kwa ca nkaama" (Abena Roma 16:25).

"Ine nalanga (ukulondolola) kuli imwe ica nkaama..." (1 Abena Korinti 15:51).

"Pa kulenga ukwishibikwa kuli ifwe ica nkaama ca kutemwa kwakwe" (Abena Efese 1:9; 3:3).

Ukushimika kwakwa Paulo kwali "kulenga ukwishibikwa kwa ca nkaama ca Mbila nsuma" (Abena Efese 6:19; Abena Kolose 4:3).

"Ica nkaama...nomba calengwa ukumoneka ku baashila bakwe". (Abena Kolose 1:26,27).

Ifishinka fyonse ifi - kabili cene cakuti - nomba apo takuli ca nkaama icasuntikana ku masambilisho ya cine, cene cili fye ku muntu u uli mu mfifi nanomba ewingatunga ukuti eko cili. Kabili umuntu wa musango uyu bushe ta sakamana ukuti ishina lya "Babiloni" muli Baibele, umusango wa mipepele ya bufi iyalandololwa mu Ukusokolola, ni "Ica nkaama" (Ukusokolola 17:5)? Ubwafya ubuli pa mbilibili bwakuti uyu musango utunga ukuti icitetekelo cauko ca nkaama; lelo abatetekela bachine bailuka ica nkaama ca ulya mwanakashi (Ukusokolola 17:7).

Ukutontonkanya kwa musango uyu ukwafulungana, icine cine, kuli no kwenekelwa ukufuma kuli abo ababika ukwiluka kwabo kwa pali Lesa pa fintu fyafye pamo nge fyakwishiba fya buntunse, nangu imicitile yabulo kulondololwa ya maka ya kunse ya bumupashi, ya mu mulu i ibomba mu mano yabo. Nga ifwe tuleenekelwa ukuba abanakila ku kusambilisha kwa Cebo cakwa Lesa, cene

cakonka ukuti ifwe pamo tulefwaikwa ukubomfya amaka yakutontankanya no kwiluka pa kusanga imbila ya ciko.

Takuli kabila wa Mbila nsuma, uwalembwa muli Baibele, uwasosele ati, 'Ici ca nkaama icapwililika, tekuti imwe mutendeke ukwiluka cene', Lelo, ifwe tubelenga bene ukupapata ku bantu ukupitila mu kutontankanya no kusondwelela kwa mano ukufumya mu Malembo.

Mu kushimika kwakwe kwa musango wa fishinka fya Mbila nsuma ifyo ifwe tulelandapo muli aya Masambililo, Paulo "alepelulushanya na bene ukufuma mu Malembo, ukulondolola no kulangilila, ukuti Kristu ali no kucula, no kubuuka kabili" (Imilimo 17:2,3). Pano epali umusango watambalala, uwamano uwakupelulula Baibele mu kulungika; na mashiwi ya ntanshi yatiila, "Paulo, ngo musango wakwe...alepelulula...". Eico, uyu, ewali umusango wakwe lyonse (mona pamo Imilimo 18:19). Mu kutwalilila mu musango umo wine, mu nshita ya kubila kukalamba pa Korinti, Paulo "*alepelulula*" mwi sunagoge pe sabata lyonse, no kupapata abaYuda...(lelo) ilyo bene bakeene abene..." (Imilimo 18:4-6). Abo abapilibwike bapitile mu nshila ya kupapatwa na Paulo ukwa kupelulula ukwashintilila pali Baibele; apa ta kwali 'icimonwa cakwa Yesu mu muputule wandi wakusendamamo', 'ukumfwa uko ukushingalondololwa kwaishile pali ine', 'ine nakumenye fye Shikulu icungulo cimo'.

Lolesha, kabili, ukuti ifyalembwa fyaputwamo filelomba ukubomfya amano no kusala, pa kusontelela ukuti bene "bakeene abene". Mu musango umo wine pa Antioke, Paulo na Barnabasi "pa kusosa (icebo) kuli bene, bapapatiile bene..." (Imilimo 13:43). Apakwiminina pabo apakonkelepo ni pa Ikoniamu, apo bene "basosele nganshi, icakuti ibumba likalamba...lyalitetekele" (Imilimo 14:1).

Lintu wene aiminine ku kupingulwa pa mweo wakwe inshita inono panuma, umusango umo wine wakubomfya amano ukwa lulumbi watwalilile ukukoselesha isubilo lya cishinka lyakwa Paulo ilya fyakuntanshi: "Wene *alepelulula* ulwa bulungami, ukuteko mutima no bupingushi ubukeesa" mu musango uwalondoloka icakuti na ulya wine nkosa-mutwe, kapingula wakwe wa bupondamishi "alitutwime" (Imilimo 24:25).

Pa mulandu wakuti ukupilibuka kwesu kulingile ukwiminina mu nshila ya musango uyu iya kupelulula, ifwe tulingile ukuba na maka ya kulondolola kwa mano kwa fyalembwa fya muli Baibele ifye subilo ne sambilisho lyesu:-

"Mube abaiteyanya lyonse ku kupeela ubwasuko ku muntu onse uwaipusha imwe umulandu we subilo lintu lili muli imwe" (1 Petro 3:15).

Ukulandila mwi shiwi lya bulanda pali ifyo fintu umuntu umwine aishiba ta cilelondolola umulandu we subilo lya Mbila nsuma. Ukutwalilila ukushintilila pa 'bunte bwa muntu umwine' nge nshila ya kushimikilamo kwa bengi 'bakashimika ba mbila nsuma' abena Kristu, kulelangilila bwino ukubulwa kwa "bwasuko bwa mano" palwe "subilo" lyabo. Abena Kristu ba musango uyu balifwaya amashiwi ya kusosa pakati kabo ayakulenga bene 'ukwakana ifyo Shikulu acita mu mweo wandi' na fimbipo. Umusango uyu uwa kuishimika umuntu umwine wapusana nganshi na mashiwi yakwa Paulo, 'Ifwe ta tuibila fwe bene, lelo ni Kristu' (2 Abena Korinti 4:5) - ifi fyafuma ku muntu uwali 'ne senge umwine na Kristu' ukucila abengi.

Umusango wa mano, uwawamina Baibele uwakupilibuka kwesu ulingile ukulange nshila kuli ifwe iyakuba ne senge likalamba na Lesa inshiku shesu shonse ishashalako. Ifyakumwenako fyesu, pamo nga lyonse, ni balya Abena Kristu ba ntanshi abo abalebomfya "ukupelulula" pa kusanga ubwasuko bonse ku bwafya bwabo bonse bwa kutungulula imilimo (Imilimo 6:2). Amakalata ya mu Cipingo Cipya nayo yenekela ukupokelela kwa kubomfya amano ya Baibele kuli ba kabelenga ba yako. Eco "pa kupelulula kwa" musango Bashimapepo Bakalamba bali mwi Funde lyakwa Mose, ifwe kuti twailuka ifishinka pa mulimo wakwa Kristu (Aba Hebere 5:3). Panuma ya kusosa pa kutemwa kwakwa Lesa ukwacilamo muli Kristu, Paulo alepapata ukuti cene e "kubomba kwa mano (mu ciGreek 'logikos' - ekutiila ica mano) kwenu" ukuipeela ifwe kuli Wene umupwilapo mu kunakila (Abena Roma 12:1). Ishiwi 'logikos' lyafuma kuli 'logos' mu ciGreek, ishiwi ilingi ilipilibulwa "icebo" no kulosha ku Cebo cakwa Lesa. Eico ifwe ukubomba kwesu ukwa "mano" mu musango wa Baibele ni uko ukufuma mu Cebo cakwa Lesa.

Mu kumona fyonse ifi, cene cilingile ukuba apabuuta ukuti tacili ca mano ukutunga ukuti umupashi wakwa Lesa muntu u uli te Lesa lelo kabili ni Lesa - kabili no kucingilila cene pa kulanda ukuti icintu ici conse ca nkaama, no kuti ukubomfya amano pali ici ta cilefwaikwa, ici kwena ta cilesuminisiwa mu musango wa Baibele. Nga ifwe tatulesanga kusondwelela kwa mano ukufuma mu Malembo, ninshi ukusambilila Baibele konse takuli cintu, kabili no kubako kwa Baibele ta kulefwaikwa, untu engacitwa fye nge fyakwangasha ifisuma nangu icintu cimo icalembwa cakusansamusha. Ifi fyonse eflyo wene amoneka pa mashelufu ya mabuku ya bena Kristu ayengi.

Kwena, ku nsambu yabo, bamo abo abatetekela ukuti Umupashi wakwa Lesa muntu baleesha ukupeela ifishinka fya muli Baibele. Ama vesi yasoswapo ni ayo ayasosa palwa mupashi wakwa Lesa mu nsoselo sha buntu, pamo ngefi nga "kasansamusha" muli Yohane 14-16, nangu ukullosha ku mupashi ukuba "uwabulanda".

Ifwe tulelangilila mwi Sambililo 4.3 ukuti "umupashi" wa muntu kuti wakalipa (Imilimo 17:16), ukusakamikwa (Ukutendeka 41:8) nangu ukusansamuka (Luka 10:21). "Umupashi wakwe", ekutiila umwine onse, amano na mapange yakwe, ifyo ifilenga imicitile yakwe, eico ifi filesoselwa kwati muntu umbi uwalekana, lelo, icine cine, tacili ifi mucituntulu. Umupashi wakwa Lesa, pamo, kuti wasoselwa mu musango umo wine.

Cene cifwile kabili ukwilukwa ukuti Baibele ilingi abomfya insoselo ya kucita bu muntu lintu alelanda pa fintu ifishimoneka, pamo ngefi, amano yaloshiwa ku mwanakashi mu Amapinda 9:1. Ici cili kulangilila kuli ifwe ifyo umuntu u ukwete amano ali no kuba mu micitile; 'amano' tekuti yabeko kano mu mutwe wa muntu, eico uyu musango wa kucita bu muntu wabomfiwa. Ukulanda pali ifi, mona Cakulundapo 5, "Umusango wa kucita bu Muntu".

Digression 5: The Principle Of Personification ***Cakulundapo 5: Umusango wa kucita bu Muntu***

Bamo kuti basanga cene ukukosa ukusuminisha ukulondolola kwa kucita kasebanya bu muntu, pantu kasebanya ilingi muli Baibele asontelelwa kwati muntu kabili limbi ici cifulunganya abantu bamo. Ici cili icanaka mu kulondolola pa kusontelela ukuti cene cintu caishibikwa ca Baibele icakuti ifintu ifyo ifishili bantu nangu ifishakwata mweo pamo nga amano, ifyuma, ulubembu, ulukuta filacitwa bu muntu, lelo fye pa mulandu wakwa kasebanya epo amashiwi yakufulunganya yashinguluka. Ifilangililo ifi ifyalakonkapo fyalalondolola icishinka ici:-

WISDOM IS PERSONIFIED. AMANO YACITWA BU MUNTU.

"Wa nsansa umuntu u usanga amano, no muntu u ukwata ukwiluka. Pantu umutengo wa yako wawama ukucila umutengo wa silfere, no bunonshi bwa yako bwacila golde umusuma. Wene *mwanakashi* wa mutengo ukucila amabwe yaumo mutengo (rubies): ne fintu fyonse ifyo iwe wingakabila tekuti fipashaniwe kuli *wene*" (Amapinda 3:13-15).

"Umwanakashi mano nakuula ing'anda *yakwe*, *wene* nabaasa inceshi *shakwe* cinelubali" (Amapinda 9:1).

Aya mavesi, na machapta icine cine yene ayashalako umo yene yasangwa, yalanga ukuti amano yacitwa bu muntu ngo mwanakashi, lelo pa mulandu wa ici takuli umuntu nangu umo uwakwata ukutontonkanya ukuti amano yali mwanakashi uwayemba mu butuntulu uwendauka pa calo; bonse baishiba ukuti yene cintu icikabilwa ca musango ico abantu bonse balingile ukwesha ukukwata.

RICHERS ARE PERSONIFIED. IFYUMA FYACITWA BU MUNTU.

"Umuntu tekuti abombele *bashikulu* babili; pantu limbi wene ali no kupata umo, no kutemwa umbi; nangu limbi wene ali no kulambatila kuli umo, no kusuula umbi. Imwe tekuti mubombele Lesa na mammoni" (Mateo 6:24).

Pano, ifyuma fyapashaniwa kuli *shikulu*. Abantu abengi balatukuta nganshi ku kunonke fyuma na mu nshila iyi ifyuma fisanguka e bashikulu babo. Pano Yesu ale eba ifwe ukuti ifwe tekuti tucite filya no kubombela Lesa bwino bwino pa nshita imo ine. Ukusambilisha uku kuli ukwa anguka kabili ukwamaka, lelo umuntu nangu umo ta tunganya ukuti ici cilesambilisha ukuti ifyuma muntu uwitwa Mammoni.

SIN IS PERSONIFIED. ULUBEMBU LWACITWA BU MUNTU.

"...Uyo onse u ucita ulubembu mubomfi wa lubembu" (Yohane 8:34). "Ulubembu lwali *teeka* mu mfwa" (Abena Roma 5:21). "Bushe imwe ta mwaishiba, ukuti kuli wene uyo imwe mwaipeela nga babomfi ku kunakila, imwe muli babomfi *bakwe* uyo wine imwe munakila; nangu aba lubembu mu mfwa, nangu aba kunakila ku bulungami?" (Abena Roma 6:16).

Pamo nga mu musango wa fyuma, pano ulubembu lwapashaniwa kuli shikulu na balya abacita ulubembu bali e babomfi ba luko. Tekuti ukubelenga kwa mano kwa aya mashiwi kulenge ukutunganya ukuti Paulo alesambilisha ukuti ulubembu luli muntu.

THE SPIRIT IS PERSONIFIED. UMUPASHI WACITWA BU MUNTU.

"Ilyo *wene*, Umupashi wa cine, akeesa, *wene* akatungulula imwe mu cine conse: pantu *wene* ta kasose ifyakwe *umwine*..." (Yohane 16:13).

Pano Yesu ale eba abasambi Bakwe ukuti bene bali no kupokelela amaka ya Mupashi wa Mushilo, ne ci cafikilishiwe pa bushiku bwa Pentekoste, ngefyo calembwa mu Imilimo 2:3-4, apo cene calembwa ukuti "kwamoneke kuli bene indimi ishatwa nge sha mulilo, na wene waikela pali bonse umo na umo. Kabili bene baisushiwe no Mupashi wa Mushilo", uyo wapeele kuli bene amaka

yakalamba ku kucita ifintu fyakupapa ku kushininkisha ukuti amaka yabo yafumine kuli Lesa. Umupashi wa Mushilo wali te muntu, wene wali amaka, lelo ilyo Yesu alesosa palwa wene Wene abomfeshe insoselo kwati ni pa muntu umwaume ati, "wene".

**DEATH IS PERSONIFIED.
IMFWA YACITWA BU MUNTU.**

"Moneni kabalwe uwabutulukila: ne shina lyakwe uwaikele pali wene lyali ni Imfwa" (Ukusokolola 6:8).

**THE NATION OF ISRAEL IS PERSONIFIED.
ULUKO LWA ISRAELE LWACITWA BU MUNTU.**

"Umuku wa cibili ine nkakuula iwe, na iwe ukaba uwakuulwa, *We nacisungu wakwa Israele*; iwe ukafwikwa no tuoma tobe na kabili..." (Yeremia 31:4). "Ine icine cine naumfwa Efraimu aleilililo bulanda *umwine* ati; Imwe mwasalapwile ine, na ine nalisalapwike, nge ng'ombe ilume iyeni kwi koli: imwe pilibuleni ine, na ine nkapilibulwa; pantu imwe muli Yehoba wandi" (Yeremia 31:18). Ilyashi mukati ka aya mashiwi lilesokolola bwino bwino ukuti uyu kasesema talesonta kuli nacisungu mu butuntulu nangu kuli Efraimu ngo muntu, lelo ku luko lwa Israele, ulo mu nshila iyi lulecitwa bu muntu, mu musango umo ngefyo icalo ca Great Britain limo limo cicitwa bu muntu nga 'Britannia' nangu 'John Bull'. Ta kwaba abantu ba musango ngo yu mwanakashi no yu mwaume, lelo ilyo bene basontelelwa mu mabuku nangu ukulengwa pa fikope umuntu onse eshiba ukuti calola kuli Great Britain.

**THE BELIEVERS IN CHRIST ARE PERSONIFIED.
ABATETEKELA MULI KRISTU BACITWA BU MUNTU.**

"Tusuke ifwe bonse twise mu kwikatana kwa citetekelo, na mu kwishiba kwa Mwana wakwa Lesa, mu *muntu uwapwililila*, mu mulingo we fumbi lya mwisulo wakwa Kristu" (Abena Efese 4:13). "Kuli *umubili* umo" (Abena Efese 4:4). "Imwe muli *umubili wakwa Kristu*, kabili ifilundwa cimo cimo" (1 Abena Korinti 12:27).

"...Kristu e mutwe wa lukuta: kabili Wene e mupusushi wa *mubili*" (Abena Efese 5:23). "Wene (Kristu) e mutwe wa *mubili*, ulukuta...abo nomba abasekela mu macushi yandi pali imwe, kabili abesusha cilya icashala icabulila ca fya bucushi fyakwa Kristu mu munofu wandi pa mulandu wa *mubili* wakwe, untu uli e lukuta" (Abena Kolose 1:18,24). "Ine nakobekela imwe ku mulume umo, ukuti ine nkapeele imwe nga *nacisungu* kuli Kristu" (2 Abena Korinti 11:2). "...ubwinga bwa Mwana wa mpanga bwaisa, no *mukashi wakwe* naiteyanya umwine" (Ukusokolola 19:7).

Amavesi aya yonse icine cine yasonta kwi bumba lya bantu abo abali abatetekela muli Kristu abacine, limo limo abalesontwa ngo "ulukuta", nangu ici ta cifwile kulufyanisha pamo ne nkuta shonse ishilipo, isho shaleka kale ukuba abatetekela muli Kristu abacine.

Abatetekela bacine, ekutiila, abo abaikata no kutetekela amasambilisho yacine ayasambilishiwa muli Baibele, bene balesontelelwa nga "nacisungu", ukulangilila ukusanguluka kwa myeo intu bene balingile ukutungulula, kabili ngo "umubili", icilangililo icalinga pantu ngefyo umubili wa cifyalilwa ukwete incito ishing, efyo no lukuta lwacine lukwete imilimo iingi no kubomba ifintu fyalekanalekana. Ilyo ulukuta lwasontelelwa ngo "umubili", umuntu nangu umo ta lufyanya lwene ku muntu, nangu tekuti bene balufyanye kasebanya nangu satana kuli cishimweshimwe nangu kuli malaika uwaponene ngacakuti amashiwi aya yalondololwa bwino bwino, nangu ngacakuti abaume na banakashi ta bakwete amano ya kuluba ayafumine ku filonganino fyabufi mu nshiku shapita.

Cafuma mwi buku "*Christendom Astray*" (*Ubwina Kristu Bwaluba*) ilyalembwa na Robert Roberts.

Digression 6: Calvinism

Cakulundapo 6: Ubwina Kalvini

Imyaka imyanda inono kunuma, Kalvini asambilishe amano yakuti kuli ukutantikila limo kwa myeo yesu, icakuti ukupingula kwesu kwa kuitemenwa

takuli cintu pe pusukilo lyesu; ifwe tuli abatanikilwa limo ku kupusuka nangu ku kukaanwa. Isambiisho ili na kabili nalimoneka mu mano ya nomba ayalekanalekana:

- Ukuti tamuli cintu mu kubika amano mu kusambilila Baibele nangu mu mipepele, pantu ifwe nga tuli no kupusuka ninshi ni fyo fine ifwe tukapusuka.

- Ukuti kuli icibumbwa iciitwa kasebanya uyo u upatikisha ifwe ukucita ulubembu no kuleta ubwafya mu myeo yesu ukwabulo kufwaya kwesu. Isambilisho ili ilya bufi lilondololwa mwi Isambililo 6.

- Ukuti takuli kukabila ukwipusha ukusunga kwakwa Lesa mu nshita shonse sha mikalile, pamo nga ukusungwa umutende pa lwendo, pantu ifintu fyonse fye fyalitanikilwa limo. Isonde lyalikwata insoselo, ilingi yumfwikwa mu miputule ya balendo pa fibansa fya ndeke, 'Nga impemdwa yobe ileisa, ili no kwisa'.

- Ifilonganino fya bakabila wa mbila nsuma fisambilisha ukuti tekuti cene cicitike ukutetekela nangu ukwiluka Baibele ukwabula Umupashi wa Mushilo ukucita ifi kuli ifwe.

Kuli imilandu isuma iingi iya muli Baibele iyakulenga ukukaana isambilisho lya musango uyu:-

- Cene cilenga ubuwelewele amano yonse ayakunakila Lesa. Ifwe lyonse tule ebwa muli Baibele ukuti ifwe tufwile ukusunga amafunde yakwa Lesa, na pakucita ifi ifwe kuti twapeela Wene insansa nangu ubulanda. Aya mano ya mafunde yali ayashili cintu ngacakuti Lesa alepatikisha ifwe ukuba abanakila. Kristu apeela ipusukilo "kuli bonse abanakila wene" (Aba Hebere 5:9).

- Aba Hebere 11 alanga ukuti ukuibikamo kwakwa Lesa mu myeo yesu no kupeela kwe pusukilo ukwa kuntanshi kuli ukwaampama ne citetekelo cesu. Ifilangililo ifingi ifya muli Baibele ifya kupepa kuli Lesa ku kupokololwa mu nshita ya bwafya fili ifyabula akantu ngacakuti ifintu fyonse fili ifyatantikilwa limo umupwilapo. Mu musango umo wine amano ye pusukilo ukuba icintu icifuma mu citetekelo cesu muli Kristu naco cilecitwa icabula akantu.

- Ulubatisho luli cintu cakubalilapo icifwaikwa pe pusukilo (Marko 16:16; Yohane 3:3-5). Ici cilekaanwa na bena Kalvini. Lelo, ipusukilo lyaishilebako pa mulandu wa mulimo wakwa Kristu (2 Timote 1:10), te kupitila mu mano yafye yakutantikila limo kwa fintu. Ifwe tufwile ukuba abaibukila ukusala ukwampama kwesu na Wene, kuntu ifwe tucita ukupitila mu lubatisho. Abena Roma 6:15-17 asosa ulwa ifwe ukucinja ba shikulu pa lubatisho, ukufuma mu mweo wa lubembu ukuya kuli uyo uwa kunakila. "Kuli uyo imwe mwaipeela mwebeene nga babomfi ku kunakila, imwe muli babomfi bakwe". Iyi nsoselo ya kuipeela umuntu umwine ilelanga bwino bwino ukuitemenwa ukupusana ku musango wa kutantikila limo kwa fintu. Ukuipeela kuli mu kupitila mu kunakila mu mutima amasambilisho ya Mbila nsuma (Abena Roma 6:17).

- Kweni ta cilolemo Lesa ukusosa icebo Cakwe, nga ifwe tuli abatantikilwa limo ku fya kuntanshi. Kabili tacili na ncito ukushimika; lelo Baibele, mu kukonkomesha pamo na mu filangililo fyalembwa pa cintu ici, alanga ukuti ni mukupitila mu kushimika kwa cebo emo abaume na banakashi beshila kwi pusukilo. "Icebo ce...pusukilo" (Imilimo 13:26) cali no kuya ku bantu.

- Ifwe tukapingulwa ukulingana ne milimo yesu (Ukusokolola 22:12). Bushe mulandu nshi, nga imicitile yesu iyakuitemenwa ili iishacindama ukukuma kwi pusukilo? Paulo alandile ukuti abaYuda baipingwile abene ukuba abashawamina mweo wa pee pa kukaana kwabo kwa cebo cakwa Lesa (Imilimo 13:46). Bene baleipingula abene - Lesa taleseshe bene. Nga ifwe tulelanda ukuti Lesa aletantikila limo abantu bamo ku kupusuka na bambi ku konaulwa, ninshi Lesa alepatikisha na maka abantu ukuba ababembu, mu nshila imo ine ngefyo Wene aletunganishiwa ukupatikisha abantu ukuba abalungami. Pa mulandu wa lubembu lwakwa Adamu, "imfwa yaponene pa bantu bonse, pantu bonse balibembuka" (Abena Roma 5:12). Uyu e mulandu abantu bafwila, pamo ngo kukandwa kwa pa lubembu (Abena Roma 6:23), te mulandu wakuti Lesa alipatikishe bene ukuba ababembu pa nshita imo ilyo ulubembu lwakwa Adamu lwali talulabako.

- 1 Abena Korinti 10 na yambi amashiwi ayengi fyalikwata ifilangililo fya balya mu nshita sha kale abakwete ukwampama na Lesa, lelo balifumineko, ngo kusoka ku batetekela. Icishinka cakuti cene calinaka 'ukufuma mu cikuuku' (Abena Galatia 5:4) cilepilibula ukuti tekuti kube umusango we pusukilo uwakuti 'nga iwe

wapusuka ninshi lyonse waba uwapusuka' untu ufwaikwa no bwina Kalvini. Ni pa kutwalilila ukukwata isambilisho lya cine epo ifwe twingapusukila (1 Timote 4:16).

- Yesu asambilishe bwino ukuti ukwiluka icebo cakwa Lesa kuli ukwashintilila mu musango umo pa kubomba kwesu kwa kuitemenwa. "Uyo onse u ubelenga, lekeni eluke" (Mateo 24:15). Eco ifwe tuleka fwebene ukwiluka icebo - ifwe tatulepatikishiwa. Kuli ukulingana pakati ka ici na mashiwi ayabwekeshiwapo ilingi ayakwa Yesu, "Wene u uli na matwi ya kumfwa...lekeni omfwe", nangu ukwiluka. Ukukwata amatwi ya kumfwa eico cilelingana no kubelenga icebo cakwa Lesa. Pa mulandu wa kuti Umupashi wakwa Lesa uli uwasokololwa na maka ukupitila mu cebo Cakwe icakuti Yesu engalanda ukuti amashiwi Yakwe yaputwamo "yene Mupashi" (Yohane 6:63), cene tacingacitwa icakuti Umupashi wakwa Lesa kuti wabomba pa muntu, ukwabula icebo Cakwe, pa mulandu wa kupatikisha umuntu ukuba uwanakila ku cebo.

- "Uyo onse u utemenwe " kuti anwako amenshi ya mweo apabulo mutengo" (Ukusokolola 22:17), ukupitila mu kusuminisha icebo ca mweo icisangwa mu Mbila nsuma. Apa epali icine cine ukuitemenwa ukucila ukutantikilwa limo nangu fwebene tatulekabila ipusukilo. Mu musango umo wine Imilimo 2:21 "Uyo onse u ukakuutila pa (mwine) ishina lyakwa Shikulu akapusushiwa" ukupitila mu kubatishiwa mwi shina lilya.

Digression 7: "Ye shall receive the gift of the Holy Spirit" (Acts 2:38).

Cakulundapo 7: "Imwe mukapokelela ica bupe ca Mupashi wa Mushilo" (Imilimo 2:38).

Petro ashimike kwi bumba lya bantu likalamba pa Pentekoste, ukusondwelela pa kupaapaata mu vesi 38 ukulapila, ukubatishiwa no kupokelela ica bupe ca Mupashi wa Mushilo. Uku kusontelela ku ca bupe ca mupashi wakwa Lesa kuli mu mashiwi

ya batumwa abakwete ukubomfya ifya bupe filya mu kusosela mu ndimi kwi bumba, ukulondolola ukuti pa kucita filya bene balepeela ukufikilisha kwa busesemo bwakwa Yoele palwa kupeela kwa fya bupe fyacisungusho (Imilimo 2:16-20). Eico cene ca mano ukutunganya ukuti Petro alelaya ifya bupe fyacisungusho ifya mupashi kwi bumba lilya lya baYuda abo abaumfwile kuli wene. Ibumba lilya lyali lya baYuda, te Benafyalo (Imilimo 2:5). Ubusesemo bwakwa Yoele bwa kupeela kwa fya bupe bwakumine mu kutendeka ku baYuda. Eco Petro alondolola umulandu kuli bene: "icilayo ici cili kuli imwe, na *ku bana benu*" (Imilimo 2:39), nalimo ukusonta ku busesemo bwakwa Yoele ukuti umupashi wali no kupeelwa ku baYuda *na* ku *bana babo* (Imilimo 2:17 pashanya Yoele 2:28-32). Kabili pano kuti paba ukullosha mukuti icilayo ca ifi fya bupe fyacisungusho cali fye kuli isho nkulo shibii - balya abaumfwile kuli Petro, na bana babo.

Ifwe twalanga ukuti pa mpela ya myaka ya mwanda wa ntanshi (ekutiila nalimo pa myaka 70 panuma ya kusosa kwakwa Petro), ifya bupe fyalipwile. Ici naco cileshininkishiwa ne fyalembwa fya malyashi ya kale. Mu nshita ya isho nkulo shibili ifya bupe fya mupashi fyali no kusangwa na ku Benafyalo pamo: "Na kuli bonse abali ukutali, abo bonse Shikulu Lesa wesu akeeta" (Imilimo 2:39). Mona ifyo Abenafyalo balondololwa nga "abo abali ukutali" muli Abena Efese 2:14-17.

Lelo, kuli umulandu usuma uwakutetekela ukuti filya ifyacitike mu Imilimo 2 fyali kufikilisha kunono kwa yalya mashiwi yakwa Yoele 2. Ukufikilisha kukalamba kukaba ilyo Israele akacandililwa kabili impuka ya balwani ikonaulwe (Yoele 2:20), kabili ilyo Israele akalapila no kwikala mwi senge lya nsansa na Lesa (2:27). "Kabili cene cikeesapita panuma (ekutiila panuma ya ifi), elyo ine nkapongolola umupashi wandi..." (Yoele 2:28). Takuli kanofye panuma ya ifi fyonse ifyantanshi nafimoneka elyo ifwe twingafwaya ukufikilisha kumbi kwa mashiwi yakwa Yoele, ukufumyako kulya kufikilisha kunono kuntu kwamwenwe pa bushiku bwa Pentekoste ngafintu calondololwa mu Imilimo 2.

Icilayo ca kupokelela ica bupe ca mupashi panuma ya lubatisho, kuti na nomba cabelengwa no kullosha kuli ifwe lelo. Kuli Umupashi umo, lelo kuti wene wasokololwa mu nshila shalekanalekana (Abena Korinti 12:4-7; Abena Efese 4:4). Mu myaka ya mwanda wa ntanshi ici cali mukupitila mu fya bupe fyacisungusho;

nomba apo fyene fyalifumishiwapo cene cili fye icalungama ukumona ukufikilisha kwa ici cilayo ca "ca bupe ca Mupashi" mu nshila imbi. Ici "ca bupe ca Mupashi wa Mushilo kuti calosha ku 'ca bupe icili e Mupashi wa Mushilo', nangu ku 'ca bupe ico Umupashi wa Mushilo usosapo' - ekutiila ica bupe ca kwelela ne pusukilo fintu icebo cakwa Lesa icaputwamo no Mupashi calaile. Kuli ifilangililo ifingi ifya kubomfya kwe shiwi lyakuti "ca" nangu "kwa" ('ukubomfya kuti kwafula', kano ukusambibilapo). "Ukwishiba *kwakwa* Lesa" (Abena Kolose 1:10) kuti kwalola mukuti ukwishiba kuntu Lesa akwata, nangu ukwishiba pali Lesa. "Ukutemwa *kwakwa* Lesa" no "kutemwa *kwakwa* Kristu" (1 Yohane 4:9; 3:17; 2 Abena Korinti 5:14) kuti kwalola mukuti ukutemwa kuntu Lesa na Yesu bakwata pali ifwe; nangu ukutemwa kuntu ifwe twakwata pali bene. "Icebo cakwa Lesa" kuti calola mukuti icebo ca pali Lesa, nangu icebo icafumine kuli Lesa. Ica bupe "ca" Mupashi wa Mushilo eico kuti calosha ku ca bupe cintu Umupashi wa Mushilo ulenga ukubapo kabili usosapo, pamo pene na ku ca bupe icilimo amaka ya Mupashi wa Mushilo.

THE GIFT OF THE SPIRIT: FORGIVENESS? ICA BUPE CA MUPASHI: KWELELA?

Abena Roma 5:16 na 6:23 alondolola ipusukilo nge "ca bupe" - ukuleta ukupashanya ne "ca bupe" ca Mupashi mu Imilimo 2:38. Iciné cine Imilimo 2:39 imoneka ukulanda pali Yoele 2:32 palwe pusukilo kwati ili e lyali ca bupe ca Mupashi. Ukullosha kwakwa Petro ku ca bupe calailwe ukuba kuli abo "abali ukutali" casonta kuli Esaya 57:19: "Umutende (na Lesa ukupitila mu kwelela) ku muntu u uli ukutali". Abena Efese 2:8 nao alondolola ica bupe ukuba ipusukilo, ukulanda ukuti "ku Mupashi umo (ica bupe ici) ifwe bonse natukwata inshila ya kuli Shifwe" (2:18). Ici casuminishiwa kabili ne cishinka cakuti Abena Efese 2:13-17 nao alesonta kuli Esaya 57:19: "Imwe inshita shimo mwe baali ukutali nomba mwacitwa abali mupepi no mulopa wakwa Kristu. Pantu Wene e mutende wesu...(uyo) aishile no kushimika umutende kuli imwe mwe baali ukutali". Esaya 30:1 aseka abaYuda pa kufwaya ukwelela mu nshila yabo abene ukucila mu ca bupe ca Mupashi wakwa Lesa: bene "bafimbana ne cakufimbana (ukuwikishanya), lelo te ca Mupashi wandi, pakuti bene balundeko (ukucila ukufumyako) ulubembu ku lubembu". Esaya 44:3 alondolola ukwelela kwakwa Israele ku nshiku sha kuntanshi mu musango umo wine: "Ine nkapongolola...mulamba pa mushili

uwauma (ukubulwa umupashi - Esaya 53:2): Ine nkapongolola Umupashi Wandu pa lubuto lobe, ne paalo lyandi pa bufyashi bobe". Ipaalo lya lubuto lwakwa Abrahamu lili mu kwelela kwabo ukupitila muli Kristu (Imilimo 3:25,26) - uko pano kulelinganishiwa ku kpongolola kwa mupashi pa baYuda. Iyi apabuuta e nsoselo yakwa Yoele 2 na Imilimo 2. Abena Galatia 3:14 abika fyonse ifi mu mashiwi ayengi nganshi: "Ukutu ipaalo lyakwa Abrahamu (ukwelela) lise pa Benafyalo ukupitila muli Yesu Kristu; ukutu ifwe twingapokelela icilayo ca Mupashi". Eco 1 Abena Korinti 6:11 asosa ulwa kuba abasambwa ukufuma ku membu shesu "no mupashi wakwa Lesa wesu". Kuli ukulinganya muli Abena Roma pakati ka ifwe ukupokelela "icikuku...ukuwikishanya...umupashi" (1:5; 5:11; 8:15), ukulanga ukusuntikana pakati ka bupe ("icikuku") ca Mupashi no kwelela uko ukutungulula ku kuwikishanya. Cene calikosa ukushimikisha ifyo Icipingo Cipyu cikuula pa nsoselo no kusambilisha kwa Cipingo ca Kale, no kucila mu kumona intanshi pa kubelenga no kufunda kwa baYuda kuntu amakalata yali no kukwata. Inshita ishingini mu mabuku yakwa Mose na Yoshua Lesa alaya ukupeela icalo ku bantu Bakwe - "icalo ico Yehoba Lesa obe alepeela kuli iwe ku kukwata cene", iyi ni nsoselo iyaishibikwa. Icalingana ne calo ici mu cipingo cipyu lipusukilo; eico ili e ca bupe cakwa Lesa nombamba mu kulolela, pamo no kwelela kwa membu.

Abena Galatia 3:2,5 ukupashanya 3:8-11, alinganya ukupokelela kwa mupashi no kupokelela amapaalo yakwa Abrahamu aye pusukilo no kwelela. "Icilayo ca mupashi" (Abena Galatia 3:14) casoselwa mu mashiwi ya filayo kuli Abrahamu.

Petro aipwishe abaYuda ukulapila intanshi ta balapokelela ca bupe; ici cali no kusankana ne pepo lya muntu umwine. Kwamoneka umulandu wa kutetekelo kuti ica bupe ca Mupashi cili e nshila ya kulondolwelamo ipepo ilya asukwa. Ukupeela kwa "fintu ifisuma kuli abo abaipusha" mwi pepo e cimo cine ngo kupeela kwa (ca bupe) Umupashi wa Mushilo (Mateo 7:11) pashanya Luka 11:13). Abena Filipi 1:19 alinganya "Ipepo lyenu, no kupeela kwa Mupashi wakwa Yesu Kristu". Umusango umo wine, 1 Yohane alanda ukutu ifwe twalipeelwa Umupashi nge cafuma mu kunakila kwesu ku mafunde; vesi 22 alanda ukutu ukunakila ku mafunde ayo kulenga amapepo yesu ukwasukwa. Eco ukupama kwesu kuli mu kumfwikwa kwa mapepo yesu (1 Yohane 5:14) elyo na mu kukwata Umupashi (1 Yohane 3:21,24; 4:13), pakumona ukutu ishi nsoselo shili ishalingana.

Ukusambilila pe shiwi lya ciGreek 'charis', ilingi ilipilibulwa "icikuku", kulelanga ukuti lyene ilingi libomfiwa mu kusuntikana ne ca bupe ca Mupashi.

"Ukupitila mu cikuku (ica bupe) cakwa Shikulu Yesu Kristu ifwe tukapusushiwa"(Imilimo 15:11). Lelo umusango wa "cikuku" ilingi ulesuntikana ne pepo ilya asukwa (pamo ngefi Ukufuma 33:12; 34:9; Impendwa 32:5; Amalumbo 84:11; 2 Abena Korinti 12:9; Aba Hebere 4:16; Yakobo 4:6 pashanya vesi 3). Sekaria 12:10 asosa palwa bushiku bwa kupelekesha ubwa kupongolola kwa "mupashi wa cikuku kabili uwa kupaapaata" pa baYuda. Ici casoswa mu bwipi ifyo ifwe tule esha ukulondolola - ukuti ipepo ("ukupaapaata") lileta ica bupe ca mupashi mu musango wa kwelela, no kuti uku ukupeela kwa mupashi ku kwasuka ipepo kwamonekela mu kulapila kwa baYuda ba mu myaka ya mwanda wa ntanshi na mu nshiku sha kupelekesha. Mu musango umo wine Paulo asosa ulwa, "Ifya bupe no bwite bwakwa Lesa" ku kulapila no kwelela (Abena Roma 11:29).

THE COMFORTER KASANSAMUSHA

Umusango umo wine kuti wabomfiwa ku cilayo cakwa Kasansamusha mu ma chapta yakwa Yohane 14 na 16. Mu kutendeka ici casontele ku maka ya fisungusho ayapeelwe ku basambi, kuli abo kwapeelwe icilayo intanshi, kabili kuti caba pamo kuli ifwe mu musango ushili wa fisungusho. Ifya bupe fyali no "kuleta ifintu fyonse ku kwibukisha kwenu, fyonse ifyo ine nalanda kuli imwe". (Yohane 14:26), nalimo ni pa kupeela amaka ya kulemba ifyalembwa fya Mbila nsuma. Ishiwi lya "kwibukisha" iline lyeka lyasonta ku musango wa fisungusho uwa cilayo cakwa Kasansamusha ukuba ku basambi, abo abaikela na Yesu mu nshita ya mulimo wakwe. Bene beka fye e bengakwata amashiwi yakwa Yesu ukuletwa ku kwibukisha mu mano yabo na Kasansamusha. Insoselo ya filayo fyakwa "Kasansamusha" ilesonta pamo ku maka ya Baibele uwapwililika. Eico kuti ifwe twasondwelela ukuti ifi filayo fimbi ifya mupashi fyafikilishiwe mu musango wa fisungusho mu myaka ya mwanda wa ntanshi, lelo nomba filebomba kuli ifwe mu kumoneka kwa mupashi ukupitila mu Cebo cakwa Lesa icalembwa muli Baibele.

Cene, kwena, ca cine icakuti umupashi wakwa Lesa wasokolwelwe ukupitila mu cebo calembwa mu nshita sha kale, lelo ici cali fye kusokolola kwa *lubali* nga

kupashanya ku cituntulu ("ukupwililila") cintu ifwe nomba tukwete mu Cebo cakwa Lesa icapwililika (1 Abena Korinti 13:9-13). Ici cakonka ukufuma muli ici icakuti ta kwingaba ukusokolola kumbi ukwalembwa ukufuma kuli Lesa panuma ya kufumishiwapo kwa fya bupe pa kupwilishisha kwa Cipingo Cipy. Ukulanda kwe Buku lyakwa Mormoni ne fyacitwa fimbi ifya musango uyu, filosha mukuti Baibele ena *tali* kusokolola kutuntulu - kuntu ukukaanabapo kwa fya bupe fya Mupashi mu nshiku shino kuleshininkisha ukuti ena efyo ali. Nga ifwe tuli no kubomfya nganshi *ubutuntulu* bwa kusokolola kwakwa Lesa muli Baibele, ifwe tufwile ukubomfya iciputulwa ca Baibele conse, Icipingo ca Kale pamo ne Cipingo Cipy, elyo fye umuntu wakwa Lesa enga tendeka ukuba uwapwililika ukulingana no butuntulu bwakwa Lesa, ubwasokololwa mu Cebo.

Digression 8: "These signs shall follow them that believe" (Mark 16:17).

Cakulundapo 8: "Ifishibilo ifi fikakonka bene abatetekela" (Marko 16:17)

Cene cilasoswa ukufuma muli ici, ukuti umuntu onse uwatetekela mu cine alapokelela ifya bupe fyacisungusho. Lelo, ici cashininkisha ukucilamo - "bene *baka* buula insoka; kabili nga bene banwa icintu cabwanga, ta cakacite bene ububi; bene *baka* biika indupi pa balwele, na bene bakapola" (Marko 16:18). Ici te cilayo ca fintu ifyo ifingacitika mu kusosa fye nga uwatetekela akwete icitetekelo icakumanina; ifi fyali filayo ifya cine fya fintu fyali no kucitwa icine cine na batetekela. Kano ifisungusho fya musango uyu fyalacitwa icine cine, nga teifyo ninshi icilayo ca muli uyu vesi teti cibombe kuli ifwe pa nshita ino. Kuti iwe waibukisha ifyo Paulo ali na maka ya kwikata insoka ya busungu ukwabula ukusumwa (Imilimo 28:3-7), mwafumine icishininkisho ca kubila kwakwe ngo kwafumine kuli Lesa.

Muli bonse abena Kristu ba fisungusho abo abaitunga ukukwata ifya bupe mu myaka umwanda umo iyapita, ta kwaba icishininkisho bwino bwino ica maka ya musango uyu ukubombwa. Kano uwatetekela *onse* enga cita kabili *acita* ifishibilo fya musango uyu, nga teifyo ninshi icilayo ici teti cibombe lelo. Ici casha kuli ifwe ukusondwelela kuntu ifwe tusangile kale ukufuma mu kufwailisha kwesu kwa kusambilisha kwa Baibele palwa Mupashi: ifi ifya bupe fyacisungusho fyakwetwe na batetekela abena Kristu ba ntanshi mu myaka ya mwanda wa ntanshi, lelo fyalilekele ukukwatwa panuma ya kupwilishisha Amalemba ya Cipingo Cipya.

Vesi wakushalikisha wakwa Marko 16 alelanga ukuti ifisungusho "ukukonka" abo abatetekele fyali fya mulimo washininkishiwa wa kushininkisha icebo casoswa ca Mbila nsuma: "Ifishibilo ifi fika *konka* bene abatetekela...bene bafumine, no kushimika monse monse, Shikulu alebomba na bene, no kushininkisha icebo ne fishibilo *ukulakonka*"(Marko 16:17,20). Ilyo icebo cilya icasoswa calembelwe mu kupwilishisha, ngefyo ifwe twakwata cene mu Cipingo Cipya, takwali kukabila kumbi kwa fishibilo fyacisungusho ukukonka abo abatetekele.

Ishiwi ilinono: Ukutunga kwa shino nshita kwa kukwata ifya bupe fya Mupashi kwaliya monse monse icakuti mu mwaka wa 1989 ukutaalikana kwa pa cintubwingi kubili kwalicitike pakati kakwa Pasta wa bwina Kristu bwafisungusho, John Liliekas, na Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) babili, John Allfree na kalemba we buuku ili. Umutwe wa lyashi wali: "Bushe Ifya bupe Fyacisungusho ifya Mupashi wa Mushilo Fyalikwatwa lelo?" Ubwite bwatuminwe ku filonganino ifingi mu calo conse ca Bulaya (U.K.), umo mwafumine ibumba ilyacilile pa mpendwa 1000. Cene ca mano ukutunganya ukuti 'icishinka' icawamisha ca pali ino nshita ukukwata ifya bupe e capeelwe. Ifyalembwa fya fyacitike epo fili ukufuma kuli: PO Box 3034 South Croydon Surrey CR2 0ZA ENGALND

STUDY 2: Questions

ISAMBILILO 2: Amepusho

1. Bushe finshi pali ifi ifyalakonkapo e fipilibula ishiwi lya 'Umupashi'?
 - a) Amaka b) Umushilo
 - c) Umupu d) Ulukungu.
2. Bushe Umupashi wa Mushilo cinshi?
 - a) Umuntu
 - b) Amaka
 - c) Amaka yakwa Lesa
 - d) Ciputulwa ca lesa patatu.
3. Bushe Baibele alembelwe shani?
 - a) Abantu balembele amano yabo abene
 - b) Abantu balembele ifyo bene batontonkenye ukuti emo Lesa aloseshe
 - c) Ukupitila mu kuputwamo kwa bantu, no Mupashi wakwa Lesa
 - d) Cimo icakwe cali icaputwamo, fimo ifiputulwa ta fyali.
4. Bushe finshi pali ifi ifyalakonkapo e milandu yalengele ifya bupe fya Mupashi fyacisungusho ukupeelwa?
 - a) Ku kutungilila ukubila kwa Mbila nsuma mu mashiwi ya mu kanwa
 - b) Ku kukusha ulukuta lwa ntanshi
 - c) Ku kupatikisha abantu ukuba abalungama
 - d) Ku kupususha abatumwa ukufuma ku bwafya bwabo bwa muntu umwine.
5. Bushe nikwi uko ifwe twingasambilila icine cakwa Lesa?
 - a) Fimo ukufuma muli Baibele, fimo ukufuma mu kutontonkanya kwesu fwebene
 - b) Ukufuma ku Mupashi wa Mushilo ukweba ifwe ifintu mukulolenkana, ukufumyako ukubelenga kwa Baibele c) Ukufuma muli Baibele eka
 - d) Ukufuma ku babomfi ba mipepele/ bashima pepo.
6. Lumbula fimo ifya bupe fya mupashi ifyakwetwe mu myaka ya mwanda wa ntanshi.
7. Bushe ni lilali fyene fyafumishiwepo? Bushe kuti cacitika ukukwata fyene nomba?

8. Bushe Umupashi wa Mushilo kuti wabomba shani mu myeo yesu lelo?

STUDY 3
ISAMBILILO 3

**THE PROMISES OF
GOD
IFILAYO FYAKWA
LESA**

--

3.1 The Promises Of God: Introduction

3.1 Ifilayo Fyakwa Lesa: Ukulondolola

Pali ino nshita mu masambililo yesu ifwe natufika pa kwiluka kukalamba kwa ifyo Lesa ali na fintu abomba. Mu kucite fi ifwe natufumyapo ukukaanailuka ukwaishibikwa palwa fintu ifi. Nomba ifwe tulefwaya ukulolesha bwino bwino pa fintu ifyo Lesa "alaile kuli bene abatemwa wene" (Yakobo 1:12; 2:5) pa kusunga amafunde Yakwe (Yohane 14:15).

Ifilayo fyakwa Lesa mu Cipingo ca Kale e fintu fyapanga isubilo lya cine lya Bena Kristu. Mu nshita yakulubulula pa mweo wakwe, Paulo asosele palwa cilambu ca kuntanshi pali ico wene ali uwaiteyanya ukulufya ifintu fyonse: "Nomba ine ninjiminina no kupingulwa pa mulandu we subilo lya cilayo cacitilwe na Lesa kuli bashifwe...pa mulandu we subilo lya ciko...ine ndeshininwa" (Imilimo 26:6,7). Wene aliposele inshita ikalamba ya mweo wakwe ukubila "ilyashi lya nsansa (e Mbila nsuma), ifyo icilayo ico icacitilwe kuli bashifwe, Lesa alifikilisha...mukuti wene aliimya Yesu" (Imilimo 13:32,33). Paulo alondolwele ukuti ukutetekela mu filayo filya kwapeele isubilo lya kubuuka ukufuma ku bafwa (Imilimo 26:6-8 pashanya 23:8), ukwishiba kwa kwisa kwa cibili kwakwa Yesu mu bupingushi no kwa Bufumu bwakwa Lesa ubuleisa (Imilimo 24:25; 28:20,31).

Ifi fyonse fyaibisha umulumbe wakuti Icipingo ca Kale cili fye lyashi lya cilandelande ilya kale ilyakwa Israele ilyo ilishisosa palwa mweo wa pee. Lesa tapumikiishe ukupingula imyaka 2,000 kunuma ukuti Wene ali no kupeela ifwe umweo wa pee ukupitila muli Yesu. Ukupanga uku kwali na Wene ukufuma ku kutendeka:-

"(Ili) isubilo lya mweo wa pe, lintu Lesa, u ushinga bepa, alaile intanshi isonde talilatendeka; lelo mu nshita shino alanga icebo cakwe (pali lyene) ukupitila muli kubila" (Tito 1:2,3).

"Ulya umweo wa pee, untu wali na Wishi, kabili wasokolwelwe kuli ifwe" (1 Yohane 1:2).

Pa kumona ukuti ukupanga kwakwa Lesa ukwa kupeela abantu Bakwe umweo wa pee kwali na Wene ukufuma ku kutendeka, cene tacili icalinga ukuti Wene ali no kwikala tondolo pali kwene mu nshita ya myaka 4,000 ya kubomba Kwakwe na bantu iyalembwa mu Cipingo ca Kale. Mu cishinka, Icipingo ca Kale caisulamo amasesemo ne filayo fintu cila cimo cipeela amashiwi ayengi palwe subilo ili lintu Lesa apekanisha abantu Bakwe. Cene ni pa mulandu wa ici eco ukwiluka kwa filayo fyakwa Lesa kuli bawishi ba bwina Yuda kuli ukwacindama palwe pusukilo lyesu: icakuti Paulo aibukisheko abatetekela mu Efese ukuti ilyo bene bali tabalaishiba ifi fintu, bene "bali ababulwa Kristu, bali bambibambi ukufuma ku bukaya bwakwa Israele, kabili abeni ku fipingo fya cilayo, ababula isubilo, kabili ababulwa Lesa mwi sonde" (Abena Efese 2:12) - nangu cibe ukwabulo kutwishika bene baletontankanya ukuti ukutetekela kwabo kwa kale ukwa busenshi kwapeele kuli bene isubilo limo no kwishiba kwakwa Lesa. Lelo ici e bwafya bwa kukaanaishiba ifilayo fyakwa Lesa ifya Cipingo ca Kale - mu cituntulu "ukwabula isubilo, kabili ukwabula Lesa mwi sonde". Ibukisha ifyo Paulo alondolwele isubilo lya Bwina Kristu nge "subilo lya cilayo cacitilwe na Lesa kuli bashifwe (ba bwina Yuda)" (Imilimo 26:6).

Cene cili cishinka ca bulanda icakuti ifilonganino finono fibika ukukonkomesha uku pa fiputulwa ifi fya Cipingo ca Kale cintu fyene filingile ukucita. "Ubwina Kristu" kwasangukila mu mipepele yashintilila pa Cipingo Cipya - nangu nalyo line kutemwa ukubomfya fye amavesi yanono ukufuma muli cene. Yesu abikile bwino bwino ukukonkomesha mu nshila iyalungama mu kupilibula:

"Nga bene tabomfwa kuli Mose (ekutiila amabuku yalya yasano yakubalilapo ya Baibele yantu wene alembele), na bakasesema, tekuti bene bapatikishiwe, nangu umuntu umo abuuka ukufuma ku bafwa" (Luka 16:31).

Amano yacifyalilwa kuti yatontankanya ukuti ukutetekela fye mu kubuuka kwakwa Yesu ninshi calinga (pashanya Luka 16:30), lelo Yesu alandile ukuti ukwabula ukwiluka kutuntulu kwa Cipingo ca Kale, ici tekuti cicitike mu kupwililila.

Ukuwa kwa citetekelo ca basambi panuma ya kukulikwa pa capindama kwaishibikwe kuli Yesu ukutuntuka ku kubulwa kwabo kwa kubika amano bwino bwino ku Cipingo ca Kale:-

"Wene alandile kuli bene, Mwe bapumbu, kabili abafina imitima ukutetekela (bwino bwino) fyonse fintu bakasesema basosa: bushe tacilingile Kristu ukucula ifi fintu, no kwingila mu bukata bwakwe? Kabili ukutendeka pali Mose na bakasesema *bonse*, wene alondolwele kuli bene mu Malembo *yonse* ifintu ifyakumine wene umwine" (Luka 24:25-27).

Mona ukukonkomesha Kwakwe pa musango Icipingo ca Kale *conse* calandile palwa Wene. Cene ta cali cakuti abasambi bali ababulo kubelenga nangu ukumfwa amashiwi ya Cipingo ca Kale, lelo bene tabailwike aya mashiwi bwino bwino, kabili eico bene ta batetekele yene mu cine. Eico ukwiluka kwalungama kwa Cebo cakwa Lesa, ukucila fye ukulabelenga cene, e cifwaikwa pa kukusha icitetekelo ca cine. AbaYuda bali abapimpa mu kubelenga kwabo kwa Cipingo ca Kale (Imilimo 15:21), lelo pa mulandu wakuti bene tabailwike ifintu fya ciko ifyasontele ku fintu fyakwa Yesu ne Mbila nsuma Yakwe, bene tabatetekele cene mu cituntulu, eico kabili Yesu alandile kuli bene:-

"Imwe nga mwatetekela Mose, imwe nga mwalitetekela ine, pantu wene alembele palwa ine. Lelo imwe nga ta mutetekela mu kulemba kwakwe, bushe imwe mukatetekela shani amashiwi yandi?" (Yohane 5:46,47)

Nangu bene balebelenga Baibele, bene ta balemona imbila ituntulu pali Yesu, nangu bene batemenwe ukutontokanya ukuti bene balishininkishiwe kwi pusukilo. Yesu ali no kubeba:-

"Fwayeni mu Malembo (ekutiila bwino bwino - pashanya Imilimo 17:11); pantu muli yene imwe mutontokanya (muli abaishininkisha) ukuti imwe mwalikwata umweo wa pee: kabili yene e yashimika ubunte palwa ine" (Yohane 5:39).

Kabili cene kuti caba ifi na bantu abengi abo abakwata ukwishiba kwa pa mulu kwa fimo fimo ifyacitike no kusambilisha kwa Cipingo ca Kale kuntu bene batoola mukupulikisha. Imbila yacipeshamano yakwa Kristu ne Mbila nsuma ya Bufumu

bwakwa Lesa na nomba ilataluka kuli bene. Wene e mulimo wa ili isambililo ukufumya iwe mu cifulo cilya pa kulangilila mu cituntulu umwalola ifilayo fikalamba fya Cipingo ca Kale:-

- Mwi bala Iya Edeni

- Kuli Nowa

- Kuli Abrahamu

- Kuli Dabidi

Amashiwi pali fyene yasangwa mu mabuku ya ntanshi yasano aya Baibele (Ukutendeka-Amalango) ayo yalembelwe na Mose, na muli bakasesema ba mu Cipingo ca Kale. Fyonse ifintu fya Mbila nsuma ya Bwina Kristu fisangwa muno. Paulo alondolwele ukuti ukubila kwakwe kwa Mbila nsuma iyi ta kwalandile "fintu fimbi ukucila filya ifyo bakasesema na Mose balandile ukuti fili no kwisa: ukuti Kristu ali no kucula, no kuti wene ali no kuba wa ntanshi ku kubuuka ukufuma ku bafwa, no kulanga ulubuuto ku bantu" (Imilimo 26:22,23), na munshiku shakwe shakupelekesha ulwimbo ulu lwashele umusango umo wine: "wene (Paulo) alelondolola no kushimiko bunte bwakwa Lesa...ukufuma mwi funde lyakwa Mose pamo na muli bakasesema, ukufuma ulucelo ukufika icungulo" (Imilimo 28:23).

Isubilo lyakwa Paulo, umwina Kristu ulya uwacilamo, lilingile ukuba e subilo lya kukoselesha ifwe pamo; pantu lyene lyali lubuuto ulwa lulumbi pa mpela ya bwendo bwa mweo wakwe, cene eflyo cilingile ukuba ku mwina Kristu onse uwasakamana. Pa kuba abaleaka no kukoseleshiwa uku, ifwe nomba kuti twa "fwaya mu Malembo".

3.2 The Promise in Eden

3.2 Icilayo mu Edeni

Ilyashi libi ilya kuwa kwa muntu lyalondololwa mu Ukutendeka chapta 3. Insoka yalitipilwe pa mulandu wa kupusanya Icebo cakwa Lesa no kutunka Efa ukukaana ukunakila cene. Uyu mwaume no mwanakashi balikandilwe pa mulandu wa kukaananakila kwabo. Lelo icengelo ce subilo caisa mu cikope ici icafiita ilyo Lesa alanda ku nsoka:-

"Ine nabika ubulwani (ulupato, ukutaalikana) pakati ka iwe no mwanakashi, na pakati ka lubuto lobe no lubuto lwakwe; lwene (ulubuto lwa mwanakashi) lukacena umutwe obe, na iwe ukacena akatende kakwe" (Ukutendeka 3:15).

Iyi vesi ili iyakondenkana nganshi; ifwe tulekabila ukulondolola bwino bwino ifintu fyalekanalekana ifilimo. "Ulubuto" lupilibula ubufyashi nangu umwana, lelo kuti lwasonta pamo ku bantu abakumine ku "lubuto" ulwaiabeela. Ifwe tukamona inshita imbi ukuti "ulubuto" lwakwa Abrahamu lwali ni Yesu (Abena Galatia 3:16), lelo nga ifwe tuli "muli" Yesu ukupitila mu lubatisho, ninshi ifwe pamo tuli lubuto ulu (Abena Galatia 3:27-29). Ili shiwi "ulubuto" lisonta pamo ku musango wa menshi ya bwaume (1 Petro 1:23); eico ulubuto lwa cine luli no kukwata imisango yakwa wishi wa luko.

Ulubuto lwa nsoka eico lufwile ukusonta kuli cilya cakwata icipasho ca lupwa ica nsoka:-

- ukulufyanya Icebo cakwa Lesa
- Ukubepa
- Ukutungulula bambi mu lubembu.

Ifwe tukamona mwi Isambililo 6 ukuti takuli umuntu umutuntulu u ulecita ifi, lelo ukuti mukati kesu e muli

- "umuntu wesu mukote" uwa bumubili (Abena Roma 6:6)
- "umuntu wa cifyalilwa" (1 Abena Korinti 2:14)

- "umuntu mukote, uwaonaika, ukulingana no lunkumbwa lwa kufutika" (Abena Efese 4:22)

- "umuntu mukote ne micitile yakwe" (Abena Kolose 3:9).

Uyu "umuntu" wa lubembu mukati kesu e "kasebanya" wa muli Baibele, ulubuto lwa nsoka.

Ulubuto lwa mwanakashi lwali no kuba umuntu uwashininkishiwa - "iwe (ulubuto lwa nsoka) ukacena akatende *kakwe*" (Ukutendeka 3:15). Uyu muntu ali no kufwanta ulubuto lwa nsoka mukubeelelela, ekutiila ulubembu - "Iwene lukacena umutwe obe". Ukuma insoka ku mutwe ni mpumo ya mfwa - pa kumona ukuti bongobongo waiko ali mu mutwe waiko. Umuntu umo fye u ulemoneka ukulinga ukwimininako ulubuto lwa mwanakashi afwile ukuba ni Shikulu Yesu:-

Yesu Kristu, uyo (ku capindama) apwisha imfwa (eico kabili e maka ya lubembu - Abena Roma 6:23), no kuleta umweo no kukaanafwa apabuuta ukupitila mu Mbila nsuma" (2 Timote 1:10).

"Lesu ukutuma Umwana Wakwe umwine mu cipasho ca mubili wa lubembu, na pa mulandu wa lubembu, asekele ulubembu mu mubili", ekutiila kasebanya wa muli Baibele, ulubuto lwa nsoka (Abena Roma 8:3).

Yesu "alengelwe ukumoneka ku kusenda imembu shesu" (1 Yohane 3:5).

"Iwe ukeeta ishina lyakwe Yesu (ukupilibula "Umupusushi"): pantu wene akapususha abantu bakwe ukufuma ku membu shabo" (Mateo 1:21).

Yesu mucituntulu "apangilwe ukufuma ku mwanakashi" (Abena Galatia 4:4) ngo mwana wakwa Maria, nangu Lesu e wali Wishi. Eco mu musango uyu, pamo, wene e wali ulubuto lwa mwanakashi, nangu apeelwe na Lesu mu nshila intu umuntunse umbi ta tala acitwa ifi. Ulu lubuto lwa mwanakashi lwali no kucenwa ku lubembu pa nshita inono, ulubuto lwa nsoka - "iwe ukacena akatende *kakwe*" (Ukutendeka 3:15). Ukusumwa ku nsoka ku katende ilingi ciba cilonda ca nshita

inono, ukupashanya ku cakwikalilila ca kuma insoka ku mutwe. Insooselo ishingira shalikiwata imishila ya muli Baibele: "puma cene pa mutwe" (ekutiila iminika nangu pwisha icintu cimo) ni nsoselo nalimo iyaiminina pa busesemo ubu ubwakwa Yesu ukuma iyi nsoka ku mutwe.

Ukusekwa kwa lubembu, ulubuto lwa nsoka, kwali mukubalilapo ukupitila mwi lambo lyakwa Kristu pa capindama - mona umusango amavesi yalembelwe pa mulu yasosa mu mashiwi ya kale palwa kucimfya kwakwa Kristu pa lubembu. Icilonda ca nshita inono ku katende cintu Kristu aculileko cali eico cilesonta ku mfwa yakwe pa nshiku shitatu. Ukubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa kwashininkishe ukuti ici cali fye cilonda ca nshita inono, ukupashanya ku mpumo ya mfwa intu Wene apeeke ulubembu. Cene cakupapa icakuti ifyalembwa fya kale ifishili fya muli Baibele fisontelela ukuti abantu abalekulikwa pa capindama balepoopwa imisumali ukupula mu katende kabo ukupoopa ku mulando wa cimuti. Eico Yesu "acenenwe ku katende" ukupitila mu mfwa Yakwe. Esaya 53:4,5 alondolola Kristu ngo wali "uwacenza" kuli Lesa ukupitila mu mfwa yakwe pa capindama. Ici pambilibili cisona ku busesemo bwa Ukutendeka 3:15 ukuti Kristu ali no kucenza ku lubuto lwa nsoka. Lelo, mukupwililisha Lesa abombele ukupitila mu bubi buntu Kristu amwene, *Wene* pano alondolwelwe ngo ulecita ukucena (Esaya 53:10), ukupitila mu kutungulula amaka ya bubi ayo ayacene Umwana Wakwe. Kabili efyo Lesa abomba pamo ukupitila mu ficitika ifibi kuli cila umo na umo wa bana Bakwe.

THE CONFLICT TODAY UBULWI LELO

Nomba ilipusho kuti naliima mu mano yobe: "Nga Yesu alyonaula ulubembu ne mfwa (ulubuto lwa nsoka), bushe mulandu nshi ifi fintu na nomba epo fili lelo?" Ubwasuko buli bwakuti pa capindama Yesu aonawile amaka ya lubembu muli wene umwine: ubusesemo bwa Ukutendeka 3:15 mukubalilapo buli pa bulwi pakati kakwa Yesu no lubembu. Nomba ici cipilibula ukuti pamulandu wakuti Wene aliita ifwe ukwakana ukucimfya Kwakwe, ku mpela ifwe, pamo, kuti twacimfya ulubembu ne mfwa. Abo abashaitwa ku kwakana ukucimfya Kwakwe, nangu abakaana ubwite ubu, bene, mu cishinka, bakalamona ulubembu ne mfwa. Nangu ulubembu ne mfwa filemonwa ku batetekela abacine pamo, ukupitila mu

kuikuminisha kwabo ku lubuto lwa mwanakashi pa kuba ababatishiwa muli Kristu (Abena Galatia 3:27-29), bene kuti bakwata ukwelelwa kwa membu shabo kabii ku mpela ukuba abapusuka ukufuma ku mfwa, intu ili e cifuma mu lubembu. Eico mukulolesha kuntanshi Yesu "alipwishishe imfwa" pa capindama (2 Timote 1:10), namgu ici tacili ifi kukasuke ukupanga kwakwa Lesa pa calo kukapwililike pa mpela ya myaka ikana limo elyo abantu bakaleka ukufwa mu cituntulu - lintu imfwa tayakamonwe libili pano calo: "Pantu wene afwile ukuteeka (mu ciputulwa ca ntanshi ca Bufumu bwakwa Lesa), akasuke wene abiika abalwani bonse pe samba lya makasa yakwe. Umulwani wa kupelekesha uyo u ukonaulwa ni mfwa" (1 Abena Korinti 15:25,26).

Nga ifwe tuli "ababatishiwa *muli* Kristu ninshi ifilayo fya pali Yesu, pamo nga cilya ica mu Ukutendeka 3:15, fyasanguka fyesu kuli ifwebene; tafili kabili fiputulwa fye fyawama fya Baibele, fyene fyaba busesemo ne filayo fintu fyacitwa kuli ifwe mukulungatana! Ngo lubuto lwa mwanakashi, ifwe, pamo tukamona ukucimfya kwa lubembu pali ifwe mu nshita inono. Kano Shikulu abwela mu nshita ya mweo wesu, ifwe, pamo, tukaba abacenwa ku katende ngefyo Yesu ali, mukuti ifwe, pamo tukafwa. Lelo nga ifwe tuli lubuto lwa mwanakashi icine cine, ninshi cilya "cilonda" cikaba ca nshita inono. Abo ababatishiwa bwino bwino muli Kristu pa kwibisha mu menshi, baikuminisha abene ku mfwa Yakwe no kubuuka Kwakwe - ukulangwa mu cishibilo pa kwima ukufuma mu menshi (mona Abena Roma 6:3-5).

Nga ifwe tuli lubuto lwa cine lwa mwanakashi, ninshi imyeo yesu ikalanga amashiwi ya Ukutendeka 3:15 - kuli no kuba umusango wa bulwi lyonse ("ubulwani") mukati kesu, pakati ka kulungama no kuluba. Umutumwa mukalamba Paulo alondolwele ubulwi bwa cipeshamano pakati ka lubembu no mwine umutuntulu ubo bwalelulunkana mukati kakwe (Abena Roma 7:12-25).

Panuma ya lubatisho lwa muli Kristu, ubu bulwi no lubembu buntu buli muli ifwe bulingile ukukula - no kutwalilila ukucite fi inshiku shesu shonse. Mu nshila imo cene calyaafya, pantu amaka ya lubembu yalikosa. Lelo mu nshila imbi tacili ifi, pakumona ukuti ifwe tuli *muli* Kristu, Uwalwile kale no kucimfya ubu bulwi. Mona ifyo abatetekela balondololwa ngo mwanakashi muli Abena Efese 5:23-32, kwati pakuba ulubuto lwa mwanakashi ifwe pamo tuli uyu mwanakashi.

Mu musango umo wine untu ulubuto lwa mwanakashi luleimininako Yesu pamo na balya abeesha ukukwata imisango Yakwe, eflyo ulubuto lwa nsoka lusosa palwa lubembu ("kasebanya" wa muli Baibele) pamo na balya mukuitemenwa balangisha imisango ya lubembu ne nsoka. Abantu ba musango ulya basuula nangu ukupusanya Icebo cakwa Lesa, ico mukushalikisha cikatwala bene mu nsoni sha lubembu no kupaatuka kuli Lesa, ico cacitike kuli Adamu na Efa. Pakumona ukuti abaYuda bali e bantu mu cituntulu abaipeye Yesu -ekutiila bacenene ulubuto lwa mwanakashi ku katende - cene cakwenekela ukuti bene e bali fyakumwenako fya ntanshi fya lubuto lwa nsoka. Ici cashininkishiwa na Yohane kabatisha na Yesu:-

- "Ilyo wene (Yohane) amwene abengi ba mu baFarise na baSaduke (ibumba lya baYuda abapingwile Yesu ukufwa) baisa ku lubatisho lwakwe, wene alandile kuli bene, Imwe mwe nkulo ya (ekutiila ukufyalwa, ukupangwa ku) mafwafwa (insoka), bushe ni nani wasoka imwe ukufulumuka ukufuma ku cipyu cikeesa?" (Mateo 3:7).

" Yesu aishibe amatontonkanyo yabo (abaFarise), no kulanda...Imwe mwe nkulo ya mafwafwa, bushe kuti imwe, pakuba ababi, mwasosa shani ifintu ifisuma?" (Mateo 12:25,34).

Isonde - nangu fye isonde lya mipepele - lyakwata imisango iyi imo ine ya nsoka. Kano fye balya ababatishiwa muli Kristu e bakuminishiwa ku lubuto lwa mwanakashi; bambi bonse bali mukucilanacilana, lubuto lwa nsoka. Umusango Yesu acitile ku bantu balya abali lubuto lwa nsoka ufwile waba e cakumwenako cesu:-

- Wene abilile kuli bene mu mupashi wa kutemwa no kwangwa kwa cine, lelo

- Wene tasuminishe inshila shabo no kutontonkanya kwabo ukwambukila kuli Wene, kabili

- Wene alangile kuli bene umusango wakwa Lesa uwa kutemwa mu nshila iyo Wene aikalilemo.

Lelo pali ifi fyonse bene bapatile Wene. Ukubomba Kwakwe umwine ku kunakila Lesa kwalengele bene ukuba na kalumwa. Nangu fye balupwa Bakwe (Yohane 7:5; Marko 3:21) ne fibusa fya mupepi (Yohane 6:66) balemukaanya na bamo baile ukufuma kuli Wene. Paulo amwene icintu cimo cine lintu aililile ubulanda kuli balya pa nshita imo baiminine pamo nankwe mu busuma na mu bubi:-

"Bushe ine eico nasanguka umulwani wenu, pantu ine na eba imwe icine? (Abena Galatia 4:14-16).

Icine tacatala acilumbuka; ukwishiba cene no kwikalila cene ngefyo ifwe tulingile ukucita kukapanga lyonse umusango umo wa bwafya kuli ifwe, ukufika na ku kucushiwa:-

"Nga filya wene uwafyelwe ku mubili acushishe wene uwafyelwe ku Mupashi (pakwishiba kwa cine kwa Cebo cakwa Lesa - 1 Petro 1:23), ifyo efyo cili na nombra" (Abena Galatia 4:29).

Nga ifwe tuli abauminkaniwa kuli Kristu icine cine ifwe tufwile ukwishiba amacushi Yakwe yamo, pakuti ifwe pamo tukaakane icilambu Cakwe ca lulumbi. Kabili Paulo alanga icakumwenako cikalamba kuli ifwe muli ici:-

"Iyi ni nsoselo ya cishinka: Pantu ifwe nga twaba abafwa pamo na wene (Kristu), ifwe pamo tukateeka na wene...eico ine ndeshipikisha ifintu fyonse (2 Timote 2:10-12).

"Nga bene bacusha ine (Yesu), bene bakacusha imwe pamo...ifi fintu fyonse bene bakacita kuli imwe pamulandu we shina lyandi" (Yohane 15:20,21).

- ekutiila pantu ifwe tuli ababatishiwa mwi shina lyakwa Yesu (Imilimo 2:38; 8:16).

Pakulolenkana na mavesi ya musango uyu, cene cakweshu ukutontonkanya ati, "Ifi nga ukuikuminisha kuli Yesu, ulubuto lwa mwanakashi, efyo kuli, ninshi ine teti ncite". Kwena ca cine ifwe teti tube abaenkelwa ukupita mu cintu ico ifwe tatwingashipikisha. Ilyo ukuipeela ilambo kwene kulefwaikwa nganshi pa

kukumbinkanya ifwe bene kuli Kristu umupwilapo, ukwampana kwesu na Wene kukafumamo icilambu ca bukata "icakuti amacushi ya ino nshita tayalingile ukupashanya ku bukata ubo ubukasokololwa muli ifwe". Na nomba line, ilambo Lyakwe lilenga amapepo yesu ya bwafwilisho bwakupula mu macushi ya bwikashi ukuba aya maka nganshi kuli Lesa. Pali ici lundapo ne cishinka ca bukata ici, cintu muli baBaibele ba Bamunyina muli Kristu (Christadelphian) abengi cashilwapo imishilwa nganshi:-

"Lesi wa cishinka, u ushakaleke imwe ukutunkwa ukucila ico imwe muli na maka ya kucita; lelo ku kutunkwa kwine eko akacita inshila ya kufyukilamo, ukuti imwe mube na maka ya kushipikisha cene" (1 Abena Korinti 10:13).

"Ifintu ifi ine nasosa kuli imwe, ukuti muli ine imwe mukwate umutende.

Mwi sonde imwe mukakwata ubucushi: lelo mube abasansamuka: ine nincimfya isonde" (Yohane 16:33).

"Bushe nomba ifwe tulelanda shani kuli ifi fintu? Bushe Lesi nga ali na ifwe, ni nani e ngaba umulwani kuli ifwe?" (Abena Roma 8:31).

3.3 The Promise to Noah

3.3 Icilayo kuli Nowa

Ilyo ukwikala kwa bantunse kwatwalilile panuma ya nshita ya ba Adamu na Efa, abantu basangwike ababi ukulundapo. Ifintu fyafikile pa nshita ilyo ukutumpuluka kwa bantu kwabipile imibeele icakuti Lesi apingwile ukonaula ulya musango wa fintu, ukufumyako fye Nowa no lupwa lwakwe (Ukutendeka 6:5-8). Wene aebelwe ukupaanga araka mukati ka uko wene ne njiminishi sha nama shonse emo bali no kwikala mu nshita lintu isonde lyaleonaulwa ku lyeshi. Mu kupita, kuli icishininkisho cikalamba mu fyakusangasanga ica kutetekela ukuti ilyeshi ili ilikalamba icine cine lyalicitike, ukulunda pa mashiwi ya mu Malembo ayali apabuuta! Mona ukuti icalo (ekutiila icalo ca mushili) tacaonawilwe, kano fye ubuntunse bubifi ubwaimikwe ubwali pali cene: "ica munofu conse califwile icaleenda pa calo" (Ukutendekaa 7:21). Yesu (Mateo 24:37) na Petro (2 Petro 3:6-

12) bonse pamo bamwene ubupingushi pe sonde lyakwa Nowa ngo bukwete ifipalene ne fintu fikacitika pa kubwela kwa cibili kwakwa Kristu. Efyo ububi bwa kupamfya ubwa bantu mu nshita yakwa Nowa bwalinganishiwa kwi sonde lyesu lya ino nshita, lintu lili mupepi no kukandwa pa kubwela kwakwa Kristu.

Pamulandu wa bantu ukuba mu musango ukulamba wa lubembu no kupekanya kwa kuyonaula kuntu ici calo cilebombapo, kuli ukwima kwa kutetekela, na pakati fye ka bena Kristu, ukuti ici calo cikonaulwa. Aya mano yalanga apabuuta ukupwililika kwa kubulwo kwishiba kwa mbila ituntulu ya Baibele - iyakuti Lesa na NOMBA alisakamana mu kubomba ne fintu fya calo ici, no kuti bwangu Yesu akabwela ku kupampamika Ubufuma bwakwa Lesa pano pa calo. Nga abantu basuminishiwa ukonaula icalo ici ninshi ifilayo ifi tekuti fye fisungwe. Ubunte ubwingi ubwakuti Ubufumu bwakwa Lesa buli no *kuba* pa calo bulesangwa mwi Isambililo 4.7 na Isambililo 5. Ino nshita, ifi ifyalakonkapo filingile ukuba icishininkisho icalinga cakuti icalo cino no musango wa fintu fya mu mulu tafyakonaulwe:-

- "Icalo cintu wene apampamika umuyayaya" (Amalumbo 78:69).

- "Icalo caikalilila umuyayaya" (Lukala milandu 1:4).

- "Akasuba no mweshi...intanda...imyulu... wene pamo alipampamika fyene umuyayaya umuyayaya: wene alipanga icipoope cintu cishakapite" (Amalumbo 148:3-6).

- "Icalo cikaba icaisulamo ukwishiba kwakwa Yehoba ngafintu amenshi yafimba pali bamba" (Esaya 11:9; Impendwa 14:21) - cakosa, nga Lesa aleka icalo ukuyonaula icine. Ici cilayo tacilafikilishiwa.

- "Lesa umwine uwabumbile icalo no kupanga cene; wene alipampamika cene; wene talengele cene mukuicusha, wene apangile cene ukwikalwamo" (Esaya 45:18). Nga Lesa apangile fye icalo ku kumona cene ukonaulwa, ninshi umulimo Wakwe wali mu kuicusha.

Lelo kunuma fye mu Ukutendeka Lesa alaile ici conse kuli Nowa. Lintu wene atendeke ukwikala na kabili mwi sonde lipya ilyalengelwe ne lyeshi, nalimo Nowa

alikhwete umwenso wakuti kuti kwaba ubonaushi bumbi bwa fyonse. Ilyo lyonse imfula yatendeke ukuloka panuma ya lyeshi, ili itontonkanyo lifwile lyaleisa mu mano yakwe. Eico Lesa apangile icipingo (ekutiila ifilayo ifyakonkana) ukuti ici tacakatale acicitika libili:-

"Ine, mona, ine napampamika icipingo candi na imwe...Ine nkapampamika icipingo candi na imwe (mona ukukonkomesha pali "INE" - ica *cipeshamano* cakwa Lesa ukusala ukucite filayo ku muntu wa kufwa!); kabili takwakabe conse ica munofu ukuputulwa libili na menshi ya lyeshi; kabili takwakabe libili ilyeshi ku konaula icalo" (Ukutendeka 9:9-12).

Ici cipingo cashininkishiwe no mukolamfula:-

"Ilyo ine naleta ikumbi (lya mfula) pa mulu wa calo, ubuta bukamoneka mwi kumbi: na ine nkebukisha icipingo candi...pakati kandi na imwe...icipingo ca muyayaya pakati kakwa Lesa na conse icibumbwa ca mweo ca mu fyamunofu fyonse ifili pa calo...Ici (umukolamfula) e cishibilo ca ici cipingo" (Ukutendeka 9:13-17).

Pamulandu wakuti cene cili cipingo ca pee pakati kakwa Lesa na bantu ne nama ifya pa calo, cene cakonka ukuti icalo cifwile ukukwata abantu ne nama ukulaikala pali cene umuyayaya. Ici icine ceka cili cishininkisho cakuti Ubufumu bwakwa Lesa bukaba pa calo ukucila mu mulu.

Eico icilayo kuli Nowa cili e cakukuulapo ca Mbila nsuma ya Bufumu; cene cilangilila ifyo ukwangwa kwakwa Lesa kwalolekesha pa calo ici, ne fyo Wene akwata ukubomba kwa pee na cene. Nangu fye mu cipyu Wene alebukisha uluse lukalamba (Habakuki 3:2), kabili uyu e musango wa kutemwa Kwakwe uwakuti Wene asakamana no kubumbwa kwa nama (1 Abena Korinti 9:9 pashanya Yona 4:11).

3.4 The Promise to Abraham

3.4 Icilayo kuli Abrahamu

Imbila nsuma iyasambilishiwe na Yesu na batumwa ta yali iyalekana mu cituntulu ukufuma kuli ifyo yaishibikwe kuli Abrahamu. Lesa, ukupitila mu Malembo, "Abilile intanshi imbila nsuma kuli Abrahamu" (Abena Galatia 3:8). Fyalicindama nganshi ifi filayo icakuti Petro atendeke no kuleka ukubila kwa Mbila nsuma pa cintubwingi na mashiwi ya kusonta kuli fyene (Imilimo 3:13,25). Nga ifwe kuti twailuka ifyo ifyasambiishiwe kuli Abrahamu, ifwe ninshi tukakwata icikope cituntulu ca Mbila nsuma ya Bwina Kristu. Kuli ifyakusontelela fimbi ukuti "imbila nsuma" ta ili cintu cimo icatendeke fye pa nshita yakwa Yesu:-

- "Ifwe twalanga kuli imwe ilyashi lya nsansa (e mbila nsuma), ifyo icilayo cintu caciitwe kuli bashifwe (ba bwina Yuda), Lesa afikilisha" (Imilimo 13:32,33).

- "Imbila nsuma yakwa Lesa, intu wene alaile kale ukupitila muli bakasesema bakwe (pamo nga Abrahamu, Ukutendeka 20:7) mu malembo ya mushilo" (Abena Roma 1:1,2).

- "Pamulandu uyu eco imbila nsuma yabililwe kuli bene abali abafwa" (1 Petro 4:6) - ekutiila abatetekela abo abaikela no kufwa intanshi imyaka ya mwanda wa ntanshi tailafika.

- "Pantu kuli ifwe eko imbila nsuma yabililwe, pamo pene na kuli bene" (Aba Hebere 4:2) - ekutiila Israele mu matololo.

Ifilayo kuli Abrahamu fikwete imitwe ituntulu ibili:

- (1) ifintu fya pa lubuto lwakwa Abrahamu (ubufyashi ubwaibeela) na
- (2) ifintu fya pa calo cilya calailwe kuli Abrahamu.

Ifi filayo fyalilandwapo mu Cipingo Cipyra, kabili, mu kusunga icikomo cesu ca kuleka Baibele ukulondolola umwine, ifwe twalakumbinkanya ukusambilisha kwa

Fipingo fyonse fibili ku kupeela ifwe icikope icapwililika ca fipingo fyacitilwe na Abrahamu.

Abrahamu intanshi aikele mu Uri, umusumba wa bunonshi mu calo ico nomba ciitwa Iraq. Ifyakushula mu mushili ifya nomba fisokolola ubwikashi bwa kutumpuluka nganshi ubo ubwafikile pa nshita yakwa Abrahamu. Kwali umusango wa mabanki, ababomfi ba buteko na fimbi ifyalingana ne fi. Ukwabulo kwishiba kwaibeela, Abrahamu aikele mu musumba uyu; ukulingana na fintu ifwe twaishiba, umuntu we sonde. Lelo kwena ubwite bwa cipeshamano bwakwa Lesa bwaishile kuli wene - ukusha ubwikalo bwawama filya no kutendeka ulwendo lwa ku calo calailwe. Ukwakuya ne cakucita kulya tafyalondolwelwe bwino bwino. Fyonse fyalilandwa, lwene lwali lwendo lwalepele ba mailoshi 1,500. Icalo cali ni Kanani - Israele wa nomba.

Limo limo mu nshita ya mweo wakwe, Lesa alemoneka kuli Abrahamu no kubwekeshapo no kukusha ifilayo Fyakwe kuli wene. Filya filayo e fishinte fya Mbila nsuma yakwa Kristu, eico nga Abena Kristu ba cine ubwite bulya bwine bwaisa kuli ifwe nga filya bwene bwaishile kuli Abrahamu, ukusha ifintu fya nshita inono ifya mweo uno, no kuya ku ntanshi mu mweo wa citetekelo, ukusunga ifilayo fyakwa Lesa ngafintu fili, ukuba aba mweo ku Cebo Cakwe. Ifwe kuti kabili twaelenganya ifyo Abrahamu alelolesha pa filayo pa kwenda kwakwe. "Ku citetekelo Abrahamu, lintu wene aitolwe ukuya (ukufuma mu Uri) ku kwingila mu cifulo (Kanani) cintu wene panuma ali no kupokelela nge cakupyaninina, alinakiile; kabili wene alifumine, ukwabulo kwishiba kuntu wene aleya" (Aba Hebere 11:8).

Lintu ifwe tuletontonkanya pa filayo fyakwa Lesa pa muku wa ntanshi, ifwe, pamo, kuti twaumfwa ukuti ifwe tatwishibe bwino fintu icalo ca Bufumu bwakwa Lesa cikaba. Lelo icitetekelo mu Cebo cakwa Lesa cilingile ukuba mu musango wakuti ifwe pamo tunakile mukufwaisha.

Abrahamu tali fye muntu wa kwendauka ukucila ukwesha fye ukukonka ifi filayo. Wene ali mu mikalile intu, mukupalanya, ili mu musango umo wine ne mikalile yesu. Ifintu fya misango misango, ifyakutontonkanya ifyakucita fintu wene amwene fyali ifyapalana kuli ifyo ifwe twingamona pamo lintu ifwe

twatontonkanya ukusuminisha no kubomba pa filayo fyakwa Lesa - ukumoneka ukwaibeela ukufuma ku bancito banensu, ukulolesha kwa kutumfya ukufuma ku benamupalamano ("wene alapepa!")...ifintu ifi fyali ifyaishibikwa kuli Abrahamu. Icacukoselesha cintu Abrahamu alekabila pa kupula muli fyonse ifi cali cikalamba. Icintu cimo fye icaletele icacukoselesha cilya mu nshita yonse yakwenda kwakwe kwa myaka iingi cali cebo ca cilayo. Wene afwile alisungile mu mutima yalya mashiwi no kutontonkanya cila bushiku pa fintu yene yalepilibula kuli wene mu cituntulu.

Pa kulanga icitetekelo icapalana no kubomba pali cene, ifwe kuti twakwata umucinshi umo wine ngo wakwa Abrahamu - ukwitwa ba cibusa bakwa Lesa (Esaya 41:8), ukusanga ukwishiba kwakwa Lesa (Ukutendeka 18:17) no kukwata isubilo lya cishinka lya mweo wa pee mu Bufumu. Kabili ifwe twakonkomesha ukuti Imbila nsuma yakwa Kristu yashintilila pa filayo ifi kuli Abrahamu. Pa kutetekela icine cine mu mbila ya Bwina Kristu ifwe, pamo, tufwile ukwishiba na maka ifilayo kuli Abrahamu. Ukwabula fyene icitetekelo cesu tali citetekelo. Eico na menso ayafwaisha ifwe tulingile ukubelenga no kubelenga libili ukulanshanya pakati kakwa Lesa na Abrahamu.

THE LAND

ICALO

1) "Iwe fuma mu calo cobe...ukuya ku calo cintu ine nkalanga iwe" (Ukutendeka 12:1).

2) Abrahamu "aendele inyendo shakwe...ukufika ku Betele (mu Israele wa pakati). Kabili Yehoba alandile kuli Abrahamu...imya amenso yobe, no kulolesha ukufuma pa cifulo apo iwe uli ukulola ku kapinda ka kuso, na ku kapinda ka kukulyo, na ku kabanga, na ku masamba; pantu icalo conse cintu iwe wamona, kuli iwe eko ine nkapeela cene, na ku lubuto lobe umuyayaya...endauka mu calo ici...pantu ine nkapeela cene kuli iwe" (Ukutendeka 13:3,14-17).

3) "Yehoba apangile icipingo na Abrahamu, ukutiila, Ku lubuto lobe ine napeela icalo ici, ukufuma ku mumana wa ku Egupti ukufika ku mumana ukalamba, umumana wa Yufurate" (Ukutendeka 15:18).

4) "Ine nkapeela kuli iwe, na ku lubuto lobe panuma yobe, icalo umo mwine iwe uli umweni, icalo conse ca Kanani, ukuba icikwatwa ca muyayaya" (Ukutendeka 17:8).

5) "Icilayo cakuti wene (Abarhamu) engaba impyani ye sonde" (Abena Roma 4:13).

Ifwe twamona pano ukusokolola mukukonkana kuli Abrahamu:-

1) 'Kuli icalo cintu ine ndefwaya iwe ukuyako'.

2) 'Iwe nomba wafika mu cifulo. Iwe na bana bobo mukekala pano umuyayaya'. Mona ifyo ici cilayo ca mweo wa pee cilembelwe ukwabulo kutwishika nangu ukukonkomesha; kalemba wa buntunse ukwabulo kutwishika kuti alumbilisha cene.

3) Incende ya calo calailwe yali iyalandololwa bwino bwino.

4) Abrahamu tali na kwenekela ukupokelela ici cilayo mu mweo uno - wene ali no kuba "umweni" mu calo, nangu wene ali no kwikala mulya umuyayaya. Ukusontelela kwa ici kwakuti wene ali no kufwa na panuma elyo ukubuushiwa ku kulenga wene ukupokelela icilayo ici.

5) Paulo, mukuputwamo, alimwene mu cishinka ifilayo kuli Abrahamu nge fyalola mu bupyani bwakwe bwa calo conse cituntulu.

Amalembo yafuma mu nshila ya yako ku kwibukisha ifwe ukuti Abarhamu tapokelele ukufikilisha kwa filayo mu nshita ya mweo wakwe:-

"Ku citetekelo wene aendele (ukupilibula inshila ya mweo wa nshita inono) mu calo ca cilayo, nga mu calo ca bweni, ukwikala mu nsakwe (amatenti)" (Aba Hebere 11:9).

Wene aikele ngo muntu umbi umbi mu calo, nalimo na mano yamo yene aya mwenso no kutwishika kuntu imbutushi shumfwa. Wene taikele no lubuto lwakwe mu calo cakwe cine. Pamo no bufyashi bwakwe, Isaki na Yakobo, (kuli abo ifilayo fyabwekeshiwepo), wene "afwile mu citetekelo, ukwabulo kupokelela ifilayo, lelo pa kumona ifi apatali, kabili (bene) ukukoseleshiwa na fyene no kusekelela fyene, no kushininkisha ukuti bene bali beni kabili abalebeshi pano calo" (Aba Hebere 11:13). Mona intampulo shine:-

- Ukwishiba ifilayo - nga fintu ifwe tulecita ukupitila mwi sammibililo ili.

- Ukuba no "kukoseleshiwa na fyene" - nga cene casendele inshila ya kukoselesha kuli Abrahamu, nga kuli ifwe kuti caba shani ukucilamo?

- Ukusekelela fyene - pa kuba ababatishiwa muli Kristu (Abena Galatia 3:27-29).

- Ukushininkisha kwi sonde mu misango ya mweo wesu ukuti isonde ili tali mushi wesu wa cine, lelo ifwe tuleikala mwi subilo lya bwikashi bulya ubwakuntanshi ubukeesa pano calo.

Abrahamu asanguka impalume yesu ikalamba kabili icakumwenako cesu nga ifwe twaishiba ifintu ifi. Ukwishiba kwine kwine ukwakuti ukufikilisha kwa filayo ifi kwalele mu fyakuntanshi kwaishile ku muntu uyu umukote uwanaka lintu umukashi wakwe afwile; wene mu cituntulu ali no kushita iciputulwa ca calo calailwe umwa kushiika wene (Imilimo 7:16). Icinine cine Lesa "tapeele wene icakupyaninina nangu cimo muli cene, nakalya, nangu fye apakunyanta ulukasa lwakwe: lelo wene alaile ukuti wene akapeela cene kuli wene ukube cikwatwa" (Imilimo 7:5). Ulubuto lwa nomba ulwakwa Abrahamu kuti lwaumfwa ububi bumo bwine lintu bene bashita nangu ukwashima ifipe pa mutengo - pa calo ico icili icalaywa kuli bene ukube cakupyaninina cabo abene, ica pee!

Lelo Lesa alasunga ifilayo Fyakwe. Kufwile kwaisa ubushiku bumo lintu Abrahamu na bonse abakwata ifilayo filya ukulaywa kuli bene bakalambulwa. Aba Hebere 11:13,39,40 ashindikisha icishinka:-

"Aba bonse balifwile mu citetekelo; ukwabula ukupokelela ifilayo; Lesa pa kupekanya kuli ifwe icintu icawama ukucila, ukuti bene ukwabula ifwe tekuti bacitwe abapwililila".

Eico bonse abatetekela abacine bakalambulwa pa nshita imo ine, ekutiila pa cipuna ca bupingushi pa bushiku bwa kupelekesha (2 Timote 4:1,8; Mateo 25:31-34; 1 Petro 5:4). Cene cakonka ukuti pa kubapo ku kupingulwa, Abrahamu na bambi balya abaishibe ifilayo filya bafwile ukubuushiwa ukufuma ku bafwa pa ntanshi fye ya bupingushi. Nga bene tabalapokelela nombamba ifilayo ifi kabili bakacita fye ifyo panuma ya kubuuka kwabo no bupingushi pa kubwela kwakwa Kristu, takuli cimbi icakusalapo kano fye ukusuminisha ukuti abali nga Abarahamu bali nombamba mu kukaanaishiba cintu, ukulolela ukwisa kwakwa Kristu; lelo amagalashi mu mawindo ya filonganino monse mu calo ca Bulaya yaishibikwa ukulangilila Abrahamu ngo uli nombamba mu mulu, alesansamuka mu cilambu calailwe pa mweo wa citetekelo. Amakana ya bantu pa myanda ya myaka balatantama ukupita pa fikope filya, mu kusuminisha amano ya musango ulya muli bukapapa. Bushe iwe uli no kukwata ukushipa ukwashintilila pali Baibele ukufumina kunse ya mulongo?

THE SEED ULUBUTO

Ngafintu calondolwelwe mwi Isambililo 3.2, icilayo ca lubuto intanshi cilesonta kuli Yesu kabili, ica cibili, kuli bonse abo abali "muli Kristu" na kabili eico bene pamo balependwa ngo lubuto lwakwa Abrahamu:-

1) "Ine nkapanga muli iwe uluko ulukalamba, kabili ine nkapala iwe...kabili muli iwe indupwa shonse sha pa calo shikapalwa" (Ukutendeka 12:2,3).

2) "Ine nkapanga ulubuto lobe ngo lukungu lwa pa calo: icakuti ngo muntu enga penda ulukungu lwa pa calo, ninshi ulubuto lobe lukapendwa pamo...icalo conse cintu iwe wamona, kuli iwe ine nkapeela cene, na ku lubuto lobe umuyayaya" (Ukutendeka 13:15,16).

3) "Lolesha nomba ukulola mu mulu, no kulanda (ukupenda) intanda, nga iwe uli na maka ya kupenda shene...Efyo ulubuto lobe lukaba...Ku lubuto lobe ine napeela icalo ici" (Ukutendeka 15:5,18).

4) "Ine nkapeela ku...lubuto lobe panuma yobe... ici calo ca Kanani, ukuba icikwatwa ca muyayaya; kabili ine nkaba Lesa wabo" (Ukutendeka 17:8).

5) "Ine nkafusha ulubuto lobe nge ntanda sha mu mulu, kabili ngo musensenga u uli pa lulamba lwa bamba; kabili ulubuto lobe lukakwata impongolo ya balwani bakwe; kabili mu lubuto lobe inko shonse sha pa calo shikapaalwa" (Ukutendeka 22:17,18).

Kabili, ukwiluka kwakwa Abrahamu ukwa "ulubuto" kwalitwaliliile ukulundwako:-

1) Intanshi wene aebelwe fye ukuti mu musango umo wene ali no kukwata impendwa ya bufyashi iya cipeshamano, no kuti ukupitila mu "lubuto" lwakwe icalo conse cali no kupaalwa.

2) Wene panuma aebelwe ukuti wene ali no kukwata ulubuto uwali no kwisakumbinkanya abantu abengi. Abantu aba bakekala mu mweo wa pee, pamo na wene umwine, mu calo mulya wene afikile, ekutiila Kanani.

3) Wene aebelwe ukuti ulubuto lwakwe lukaba ngo bwingi bwa ntanda sha mu lwelele. Ici limbi calangile kuli wene ukuti wene akakwata ubufyashi bwa bumupashi ubwingi (intanda mu mulu) pamo pene no bwa cifyalilwa ubwingi (ngo "lukungu lwa pa calo").

4) Ifilayo fya ntanshi fyene fyakonkomeshiwe ne cakushininkisha icalundilepo icakuti abantu abengi abo abali no kusanguka iciputulwa ca lubuto kuti bakwata ukwampana kwabo abene na Lesa.

5) Ulubuto lukakwata ukucimfya abalwani bakwe.

Mona ukuti ulubuto lwali no kuleta "amapaalo" ukuba ku bantu ukufuma pa calo conse. Muli Baibele umusango we paalo ilingi wasuntikana no kweleela kwa membu. Panuma ya fyonse, ici e paalo likalamba uwatemwa Lesa enga fwaya. Eico ifwe tubelenga ifintu nga ifi: "Alipaalwa wene uyo ukulungana kwakwe kwaeleelwa" (Amalumbo 32:1); "Ulukombo lwe paalo" (1 Abena Korinti 10:16), ukulondolola ulukombo lwa mwangashi ulo lwimininako umulopa wakwa Kristu, ulo ukupitila muli lwene ukweleela kulacitika.

Ubufyashi bwakwa Abrahamu bweka fye ubwaleta ukweleela kwa membu kwi sonde bwene, ukwabulo kutwishika, ni Yesu, ne fyakulanda fya mu Cipingo Cipya pa filayo kuli Abrahamu fileta ukusuminisha kutuntulu:-

" Wene (Lesa) talandile ati, 'Na ku mbuto', nga ku bengi (ekutiila mu fingi), lelo nga kuli umo (muli cimo) 'Na ku lubuto lobe', u uli ni Kristu" (Abena Galatia 3:16).

"...icipingo cintu Lesa apangile na bashifwe, ukulanda kuli Abrahamu, Kabili mu lubuto lobe indupwa shonse sha pa calo shikapaalwa. Kuli imwe intanshi Lesa, pa kwimya umwana wakwe Yesu (ekutiila ulubuto) atumine wene ku kupaala imwe, mu kupilibula onse uwa muli imwe ukufuma ku mpulumushi shakwe" (Imilimo 3:25,26).

Lolesha pano ifyo Petro alandapo no kwilula Ukutendeka 22:18:-

Ulubuto = Yesu

Ipaalo = ukweleela kwa membu.

Icilayo cakuti Yesu, ulubuto, akakwata ukucimfya abalwani bakwe nomba caingila mu cifulo busaka busaka nga ici cabelengwa mu kulosha ku kucimfya kwakwe pa lubembu - umulwani mukalamba uwacilamo uwa bantu bakwa Lesa, eico kabili uwakwa Yesu, pamo.

JOINING THE SEED UKUSUNTIKANA KU LUBUTO

Pali nomba cene cilingile ukuba apabuuta ukuti ifintu fya cishinte fya Mbila nsuma ya Bwina Kristu fyene fyalilwiikwe na Abrahamu. Lelo ifilayo ifi ifyacindama fyali kuli Abrahamu na ku lubuto lwakwe, Yesu. Bushe ni shani ku muntu umbi onse? Nangu fye bufyashi bwa cifyalilwa bwakwa Abrahamu tekuti ubwine bweka bucite umuntu umo ukuba iciputulwa ca lulya lubuto lumu ulwashininkishiwa (Yohane 8:39; Abena Roma 9:7). Mu musango umo ifwe tuli no kusanguka bwino bwino iciputulwa cakwa Yesu, pakuti ifilayo ku lubuto fyakanishiwe kuli ifwe pamo. Ici cili pa lubatisho muli Yesu (Abena Roma 6:3-5); ilingi ifwe tubelenga palwa lubatisho mwi shina lyakwe (Imilimo 2:38; 8:16; 10:48; 19:5). Abena Galatia 3:27-29 tekuti alondolole icishinka ukucila apa:-

"Abo bonse muli imwe (ekutiila abo bene fye capwa!) ababatishiwa muli Kristu nabafwala Kristu. Takuli muYuda nangu muGreek (Umwinafyalo), takuli uwakakwa nangu umuntungwa, takuli umwaume nangu umwanakashi: pantu imwe bonse muli umo (ukupitila) muli Kristu Yesu (mu lubatisho). Kabili nga imwe muli bakwa Kristu (pa lubatisho muli wene), ninshi imwe muli ulubuto lwakwa Abrahamu, kabili impyani ukulingana ne cilayo".

- Icilayo ca mweo wa pee pa calo, ukupitila mu kupokelela "ipaalo" lya kweleela ukupitila muli Yesu. Cene ni pa kuba ababatishiwa muli Kristu, ulubuto, epo ifwe twaakana ifilayo fycitilwe kuli wene; kabili eico Abena Roma 8:17 aita ifwe "impvani shinankwe na Kristu".

Ibukisha ukuti ipaalo lyali no kwisa pa bantu ukufuma mu fiputulwa fyonse fya calo, ukupitila mu lubuto; no lubuto lwali no kusanguka ibumba lya bantu isonde lyonse, pamo ngo musensenga wa pa namba ne ntanda sha mu lwelele. Cene cakonka ukuti ici cili pamulandu wabo ukupokelela intanshi ipaalo lyakuti bene basanguke ulubuto. Eco (ishwi limo) ulubuto "lukapendelwa Yehoba ku kube nkulo" (ekutiila abantu abengi; Amalumbo 22:30).

Ifwe kuti twalanda mu bwipi inshinga ishi shibili sha filayo fyapeelwe kuli Abrahamu:-

(1) THE LAND

(1) ICALO

Abrahamu no lubuto lwakwe, Yesu na balya abali muli Wene bakapyana icalo ca Kanani kabili mukutanununa e calo conse, no kwikala mulya umuyayaya. Mu mweo uno bene tabakapokelele cene, lelo bakacita ifi pa bushiku bwa kupelekesha, ilyo Yesu akabwela.

(2) THE SEED**(2) ULUBUTO**

Mukubalilapo ulu lwali ni Yesu. Ukupitila muli Wene imembu sha bantunse ("abalwani") shali no kucimfiwa pakuti amapaalo ya kweleela yabepo isonde lyonse.

Pa kubatishiwa mwi shina lyakwa Yesu ifwe twasanguka iciputulwa ca lubuto ulu.

Intambo ishi shibili shimo shine shacitika mu kushimika kwa mu Cipingo Cipy, kabili, ukwabulo kupapa, cene ilingi calembwa ukuti ilyo abantu baumfwile fyene filesambilishiwa, elyo bene babatishiwe. Ici cali, kabili cili, e nshila umo ifi filayo fingacitilwa kuli ifwe. Ifwe kuti nomba twailuka umulandu, ngo muntu umukote uwalungatene ne mfwa, Paulo alondolwele isubilo lyakwa nga "isubilo lyakwa Israele" (Imilimo 28:20): isubilo lya cine lya Bwina Kristu lili lisubilo lya cine cine lya bwina Yuda. Ukulandapo kwakwa Kristu ukuti "ipusukilo lili lya baYuda" (Yohane 4:22) kufwile ukusonta pamo ku kukabila kwa kusanguka abaYuda ba bumupashi, ukuti ifwe tukwate ifisuma ififuma ku filayo fye pusukilo ukupitila muli Kristu fintu fyacitilwe kuli bashifwe ba buYuda.

**Ifwe tubelenga ukuti Abena Kristu
bantanshi bashimiike:-**

- 1) "Ifintu ifyakumine ku Bufumu bwakwa
Lesa ne**

2) shina lyakwa Yesu Kristu" (Imilimo 8:12).

Ifi e fintu fibili icine cine ifyalondolwelwe kuli Abrahamu pesamba lya mitwe ya lyashi iyapusanako panono:-

1) Ifilayo fya pa mulandu wa calo ne

2) Ifilayo fya pa mulandu wa lubuto.

Mu kupita mona ukuti "ifintu" (mu bwingi) pa mulandu wa Bufumu na Yesu fyene fyalandwa mu bwipi ngo "kubila Kristu" (Imilimo 8:5 pashanya vesi 12). Ilingi line ici cisendwa mu kupilibula "Yesu alitemwa iwe! Landa fye ati iwe watetekela ukuti Wene alifwile pali iwe ninshi iwe waba umuntu uwapusuka!" Lelo ishiwi "Kristu" lilelanda bwino bwino mu bwipi ukusambilisha kwa fintu ifingi pa mulandu wakwe no Bufumu bwakwe ubuleisa. Ilyashi ilisuma pa mulandu wa Bufumu ubu lintu lyabililwe kuli Abrahamu lyasendele iciputulwa icikalamba mu kubila kwa ntanshi kwa Mbila nsuma.

Mu Korinti, Paulo "imyeshi itatu, alelungika no kukonkomesha ifintu ifikumine ku Bufumu bwakwa Lesa" (Imilimo 19:8); mu Efese wene aile aleshinguluka "Ukubila Ubufumu bwakwa Lesa" (Imilimo 20:25), kabili ulwimbo lwakwe ulwa ng'uni mu Roma lwali lumu lwine, "Wene alondolwele bwino no kushininkisha Ubufumu bwakwa Lesa, ukukonkomesha bene ifikumine kuli Yesu...ukufuma mu mafunde...no kufuma muli bakasesema" (Imilimo 28:23,31). Icakuti kwali ifyakulandapo ifingi calanga ukuti ilyashi lya cishinte ilya Mbila nsuma pa mulandu wa Bufumu na Yesu talyali fye mulandu wa kulanda ati "Tetekela pali Yesu". Ukusokolola kwakwa Lesa kuli Abrahamu kwali ukwalondololwa nganshi ukucila filya, kabili ifintu ifyalailwe kuli wene fyali e cishinte ca Mbila ya Bwina Kristu iya cine.

Ifwe natulanga ukuti ulubatiso muli Yesu lucita ifwe ukuba iciputulwa ca lubuto eico kabili ukuba na maka ya kupyana ifilayo (Abena Galatia 3:27-29), lelo ulubatiso lweka taluli ulwakumanina ukunonkela ifwe ipusukilo ilyalailwe. Ifwe tufwile ukwikalilila mu lubuto, muli Kristu, nga ifwe tuli no kupokelela ifilayo

fyacitilwe ku lubuto. Eico ulubatishe luli fye ni ntendekelo; kanshi ifwe twaingila mu lubilo luntu ifwe tulekabila ukubutuka. Wilaba ukuti ukuba fye ulubuto lwakwa Abrahamu takulepilibula ukuti ifwe tuli abapokelelwa kuli Lesa. Abena Israele lubuto lwakwa Abrahamu mu nshila shimo, lelo ici tacilepilibula ukuti bene kuti bapusushiwa ukwabula ukuba ababatishiwa no kulinganya imyeo yabo kuli Kristu ne cakumwenako cakwa Abrahamu (Abena Roma 9:7,8; 4:13,14). Yesu aebele abaYuda, "Ine ninjishiba ukuti imwe muli lubuto lwakwa Abrahamu; lelo imwe mulefwaya ukwipaya ine...Nga imwe muli bana bakwa Abrahamu, imwe kuti mwacita imilimo yakwa Abrahamu" (Yohane 8:37,39), ico cali kwikala umweo wa citetekelo muli Lesa na Kristu, ulubuto lwalailwe (Yohane 6:29).

"Ulubuto" lufwile ukukwata imisango ya cikolwe caluko. Nga ifwe tuli no kuba ulubuto lwa cine lwakwa Abrahamu eico ifwe tatufwile ukuba fye ababatishiwa lelo ukukwata pamo icitetekelo ca mpomfu nganshi mu filayo fyakwa Lesa, pamo fye ngafintu wene akwete. Eico wene aleitwa "wishi wa bonse abatetekela...abo kabili abenda mu ntampulo sha cilya citetekelo cakwa shifwe Abrahamu, cintu wene akwete" (Abena Roma 4:11,12). "Eico imwe ishibeni (ekutiila sungeni ici mu mitima!) ukuti bene abo abali abacitetekelo, abo bene e bana bakwa Abrahamu" (Abena Galatia 3:7).

Icitetekelo ca mpomfu cifwile ukuilanga icine ceka mu musango umo uwakubomba, nga te ifyo, mu menso yakwa Lesa, cene tacili citetekelo (Yakobo 2:17). Ifwe tulatingilila icitetekelo cesu mu filayo ifi ifyo ifwe twasambilila pa kubalilapo ukubatishiwa, ukuti fyene fiise ku kubomba kuli ifwe fwebene (Abena Galatia 3:27-29). Eico bushe icine cine iwe walitetekela ifilayo fyakwa Lesa? Ili e lipusho ifwe tufwile ukutwalilila ukuipusha fwebene lyonse mu myeo yesu.

THE OLD AND NEW COVENANT ICIPINGO CAKALE NE CIPYA

Cene cilingile ukuba icakushininkisha pali nombamba ukuti ifilayo kuli Abrahamu filanda mu bwipi Imbila nsuma yakwa Kristu. Iciputulwa cimbi icikalamba ica filayo fintu Lesa acitile cali ku baYuda mu mashiwi ya mafunde yakwa Mose. Ifi fyalandile ukuti nga abaYuda bali abanakila ku mafunde aya, ninshi bali no kupaalwa ku mubili mu mweo uyu (Amalango 28). Takwali icilayo icalungatana

no mweo wa pee mukukonkana uku ukwa filayo, nangu "icipingo". Eco ifwe twamona ukuti kuli "ifipingo" fibili ifyacitwa:-

1) Kuli Abrahamu no lubuto lwakwe, ukulaya ukweleela no mweo wa pee mu Bufumu bwakwa Lesa lintu Kristu akabwela. Icilayo ici kabili cacitilwe mu Edeni na kuli Dabidi.

2) Ku bantu ba ciYuda pa nshita yakwa Mose, ukulaya bene umutende ne nsansa mu mweo uyu uwa nomba nga bene banakila amafunde ayo Lesa apeepe kuli Mose.

Lesalaile Abrahamu ukweleela no mweo wa pee mu Bufumu, lelo ici cali fye no kucitika ukupitila mwi lambo lyakwa Yesu. Pa mulamdu uyu ifwe tubelenga ukuti imfwa yakwa Kristu pa capindama yashininkishe ifilayo kuli Abrahamu (Abena Galatia 3:17; Abena Roma 15:8; Daniele 9:27; 2 Abena Korinti 1:20), eico umulopa Wakwe uleitwa "umulopa wa cipingo cipya" (icipingo, Mateo 26:28). Cene ni ku kwibukisha ici eco Yesu alandile kuli ifwe lyonse ukunwa ulukombo lwa mwangashi, icishibilo ca mulopa wakwe, ku kwibukishako ifwe ulwa fintu ifi (mona 1 Abena Korinti 11:25): "Ulukombo ulu e cipingo cipya (icipingo) mu mulopa wandi" (Luka 22:20). Tacili cintu "ukumokaula umukate" ku kwibukisha Yesu no mulimo wakwe kano nga ifwe twailuka ifintu ifi.

Ilambo lyakwa Yesu lyapanga ukweleela no mweo wa pee mu Bufumu bwakwa Lesa ukucitika; eico wene acitile ifilayo kuli Abrahamu ukuba ifya cine; wene ali "e ciikatilo ca cipingo cawama ukucilapo" (Aba Hebere 7:22). Aba Hebere 10:9 asosa pa lwakwa Yesu "ukufumyapo ica ntanshi (icipingo), ukuti wene apampamike ica cibili". Ici cilelenga ukuti ilyo Yesu ashininkishe ifilayo kuli Abrahamu, wene afumishapo icipingo cimbi, cilya icali cipingo icapeelwe ukupitila muli Mose. Ama vesi yantu yalandilwepo kale pa mulandu wakwa Yesu ukushininkisha icipingo cipya ku mfwa yakwe, yalelosha mukuti kwali icipingo ca kale cintu wene afumishapo (Aba Hebere 8:13).

Ici cilepilibula ukuti nangu icipingo icakumine kuli Kristu cacitilwe intanshi, cene tacaishile mu kubomba mukupwililika kano panuma ya mfwa yakwe, eico cene cileitwa icipingo "cipya". Umulimo wa cipingo "ca kale" icacitilwe ukupitila muli

Mose wali wa kusonta kuntanshi ku mulimo wakwa Yesu, no kulangilila bwino ukucindama kwa citetekelo mu filayo ifyakumine kuli Kristu (Abena Galatia 3:19,21). Mu musango uyu, icitetekelo muli Kristu cishininkisha icine ca mafunde ayapeelwe kuli Mose (Abena Roma 3:31). Paulo alanda mu bwipi pali ici: "amafunde yali kafundisha ku kuleeta ifwe kuli Kristu, ukuti ifwe tube abalungamikwa ku citetekelo" (Abena Galatia 3:24). Cene cili ni pa mulimo uyu eco ifunde ilyapitile muli Mose lyasungilwa, kabili na nomba lili lya kwafwa kuli ifwe ukusambilila.

Ifintu ifi tafili ifyanaka ukwiluka pa kubelenga kwa ntanshi; ifwe kuti twalanda mu bwipi nga ifi ifyalakonkapo:-

Ifilayo ifikumine kuli Kristu ifyacitilwe kuli Abrahamu - Icingo Cipyu.

Ifilayo kuli Israele ifili pamo na mafunde ayapeelwe kuli Mose - Icingo ca Kale.

Imfwa yakwa Kristu. Icingo ca Kale calipwile (Abena Kolose 2:14-17). Icingo Cipyu caishile mu kubomba.

Pa mulandu uyu ifintu pamo nga ukupeela ica pe kumi, ukusunge Sabata na fimbi po, ifyo ifyali ciputulwa ca Cipingo ca Kale, tafilefwaikwa nomba - mona Isambililo 9.5. Icingo Cipyu cikacitwa na bena Israele bacifyalilwa lintu bene bakalapila no kupokelela Kristu (Yeremia 31:31,32; Abena Roma 9:26,27; Esekiele 16:62; 37:26), nangu cili, ukwabulo kutwishika, umuYuda onse uwacita filya pali nomba no kubatishiwa muli Yesu, kuti apo pene aingila mu Cipingo Cipyu (muli ico tamuli kulekanya kwa muYuda/Umwinafyalo - Abena Galatia 3:27-29).

Icine cine ukwishiba ifintu ifi kulenga ifwe ukwiluka ifishinka fya filayo fyakwa Lesa. Abafikansa bacitile ulufyengo lwa kushinina bakashimika ba Bwina Kristu ba ntanshi ukuti bene tabalepeela imbila ya cine. Paulo ayaswiike pa kulanda ukuti pa mulandu wa kushininkisha kwakwa Lesa ukwa filayo Fyakwe palwa mfwa yakwa Kristu, isubilo bene balesosapo talyali cintu ca mu lubilo, lelo lyali bupe bwa cishinka ubwapwililika: "Pamo ngafintu Lesa wa cine, icebo cesu (ica kubila) kuli imwe tacali ee na iyoo. Pantu Umwana wakwa Lesa, Yesu Kristu, uwabililwe

na ifwe pakati kenu...tali ee na iyoo, lelo muli wene mwali ee. Pantu ifilayo fyonse ifyakwa Lesa muli wene fili ee, kabili muli wene, Amene" (2 Abena Korinti 1:17-20). Iicine cine ici catobaula imibeele ya kusosa ukuti, 'Cisuma, ine ndetunganya bushe *limbi* kuli icine cimo muli fyonse filya...?'

3.5 The Promise To David

3.5 Icilayo Kuli Dabidi

Dabidi, pamo nga Abrahamu na bambi abengi abakapokelela ifilayo fyakwa Lesa, takwete ubwikashi ubwanaka. Wene akulile ngo mwana mwaume uwacepesha mu lupwa ulukalamba ico, mu Israele wa myaka 1000 intanshi ya kwisa kwakwa Kristu, calepilibula ukulacema impanga no kutwala ifyalefwaikwa kuli bamunyina abakalamba abacilumba (1 Samwele 15-17). Mu nshita iyi wene asambilile icipimo ca citetekelo ica muli Lesa cintu abantu abanono fye bafikako ukufuma pa nshita ilya.

Ubushiku bwaishile lintu abaIsraele bafikiilwe no kusonsombwa ukufuma ku benamupalamano babo abalubuli, abaPelishiti; bene basonsombelwe ukuleka umo uwa mu baume babo alwe na cimuntu ci Goliati, impalume ya baPelishiti, pa kumfwana ukuti uyo onse uwacimfya ubulwi bulya e wali no kuteeka abacimfiwa. Ku kwafwa kwakwa Lesa Dabidi acimfishe Goliati pa kubomfya umulegeni, ico icanonkeelele wene ukulumbuka ukwacilapo na pa mfumu yabo (Sauli), "Akalumwa kali bunkalwe nge nshiishi" (Ulwimbo lwa nyimbo 8:6), amashiwi yashininkishiwe na Sauli pa kulacusha Dabidi pa myaka 20 iyakonkelepo, ukulabutusha wene nga kwindi ukushinguluka amatololo ya ku kapinda ka kukulyo ka Israele.

Panuma ya fintu ifi Dabidi asangwike imfumu, na pa kulanga ukutasha kwakwe pa kutemwa kwakwa Lesa kuli wene mu nshita ya matololo ya mweo wakwe, wene apingwile ukukuulila Lesa itempele. Ubwasuko ubwafumine kuli Lesa bwakuti umwana mwaume wakwa Dabidi, Solomoni, akakuula itempele no kuti Lesa

alefwaya ukukuulila *Dabidi* ing'anda (2 Samwele 7:4-13). Elyo pakonkele icilayo icalondololwa ico icabwekeshapo ifingi pa fyalandilwe kuli Abrahamu, kabili ifyo pamo fyaiswishemo ukulondolola na kumbi:-

"Kabili ilyo inshiku shobe shafikilishiwa, na iwe ukasendama na ba wiso, ine nkemika ulubuto lobe panuma yobe, ulo ulukafuma mu mala yobe, na ine nkapampamika ubufumu bwakwe. Wene akakuula ing'anda ye shina lyandi, na ine nkapampamika icipuna ca bufumu bwakwe umuyayaya. Ine nkaba wishi, na wene akaba umwana wandi umwaume. Nga wene acita ubupulumushi, ine nkafopaula wene ku nkoto ya bantu, na ku mpumo sha bana ba bantu: Lelo uluse lwandi talwakafumepo pali wene, ngafintu ine nafumishopo lwene pali Sauli, untu ine natamfishe ukufuma kuntanshi yobe. Kabili ing'anda yobe no bufumu bobo fikaba ifyapampamikwa umuyayaya kuntanshi yobe: icipuna cobe ca bufumu cikaba icapampamikwa umuyayaya" (vesi 12-16).

Ukufuma mu masambililo yesu ayali panuma ifwe kuti twaenekela "ulubuto" ukuba Yesu. Ukulondololwa kwakwe ngo mwana mwaume wakwa Lesa (2 Samwele 7:14) kwashininkisha ici, nge ficita ifyakusontelela fimbi ifingi mu fiputulwa fimbi ifya Baibele:-

- "Ine nine...bufyashi bwakwa Dabidi",

efyo Yesu alandile (Ukusokolola 22:16).

- "(Yesu), uwacitilwe ku lubuto lwakwa Dabidi ukulingana no mubili wa munofu" (Abena Roma 1:3).

- "Mu lubuto lwa muntu uyu (Dabidi) Lesa, ukulingana ne cilayo Cakwe, naimya umupusushi mu Israele, Yesu" (Imilimo 13:23).

- Malaika aebele nasisungu Maria ulwa mwana wakwe umwaume, Yesu: "Shikulu Lesa akapeela kuli wene icipuna ca bufumu cakwa wishi (icikolwe) Dabidi... na ku bufumu bwakwe takwakabe impela (Luka 1:32,33). Ici cilesonta icilayo ca lubuto lwakwa Dabidi, muli 2 Samwele 7:13, kuli Yesu.

Na pa kushininkishiwa bwino bwino ulubuto nga Yesu, ifyakulondolola ifingi nomba fyaishibikwa:-

-1) THE SEED

-1) ULUBUTO

"Ulubuto lobe...ulukafuma mu mala yobe...ine nkaba wishi, na wene akaba umwana wandi umwaume." "...uwa mu cisabo ca mubili obe ine nkabiika pa cipuna cobe ca bufumu" (2 Samwele 7:12,14; Amalumbo 132:10,11). Yesu, ulubuto, ali no kuba wa mu bufyashi bwakwa Dabidi mu mubili, icine cine, lelo no kukwata Lesa nga Wishi. Ici cali fye no kufikilishiwa pa kufyala kwakwa nacisungu ngafintu calondololwa mu Cipingo Cipy; nyina wakwa Yesu ali ni Maria, uwa mu bufyashi bwakwa Dabidi (Luka 1:32), lelo takwete wishi wa buntunse. Lesa abombele mu cisungusho mwi fumo lyakwa Maria ku Mupashi wa Mushilo pa kulenga wene ukwimita Yesu, eico kabili Malaika alandilepo ati, "eico kabili cilya cintu ica mushilo icikafyalwa muli iwe cikeetwa umwana mwaume wakwa Lesa" (Luka 1:35). Uku "ukufyala kwakwa nacisungu" kwali e nshila imo fye intu icilayo ici kuli Dabidi cali no kufikilishiwa bwino bwino.

-2) THE HOUSE

-2) ING'ANDA

"Wene akakuulila ishina lyandi ing'anda" (2 Samwele 7:13) calanga ukuti Yesu akakuula itempele lyakwa Lesa - ilya cine cine ne lya bumupashi pamo. Esekiele 40-48 alondolola ifyo mu Millennium (imyaka 1000 ya kubalilapo ya Bufumu bwakwa Lesa panuma Yesu nabwela pa calo) itempele likakuulwa mu Yerusalemu. "Ing'anda" yakwa Lesa ni mulya Wene atemwa ukwikala, na Esaya 66:1,2 aeba ifwe ukuti Wene akeesa ku kwikala mu mitima ya bantu abo abanakila ku cebo Cakwe. Eico Yesu alekuula itempele lya bumupashi ukuti Lesa ekale muli lyene, ilyapangilwa na batetekela ba cine. Ukulondololwa kwakwa Yesu nge libwe lya kutendeka lye tempele lyakwa Lesa (1 Petro 2:4-8) no kwa Bena Kristu nga mabwe ye tempele (1 Petro 2:5) nomba kwaingila bwino mu cifulo.

-3) THE THRONE

-3) ICIPUNA CA BUFUMU

"Ine nkapampamika icipuna cakwe (Kristu) ica bufumu umuyayaya...ing'anda yobe (Dabidi) no bufumu bobbe...icipuna cobe ica bufumu cikaba icapampamikwa umuyayaya (2 Samwele 7:13,16 pashanya Esaya 9:6,7)". Eico ubufumu bwakwa Kristu bukhintilila pa bufumu bwakwa Dabidi ubwakwa Israele; ici capilibula ukuti ubufumu bwakwa Lesa ubuleisa bukhaba e kupampamikwa libili kwa bufumu bwakwa Israele - mona Isambililo 5.3 ukulundapo pali ici. Pa kufikilisha icilayo ici, Kristu afwile ukuteeka pa "cipuna ca bufumu" cakwa Dabidi, nangu pa cifulo ca bukhateeka. Ici cishininkisho cimbi icakuti ubufumu bufwile ukupampamikwa pano pa calo pa mulandu wa kufikilisha ifilayo ifi.

-4) THE KINGDOM

-4) UBUFUMU

"Ing'anda yobe no bufumu bobbe fikaba ifyapampamikwa umuyayaya kuntanshi yobe" (2 Samwele 7:16) calangilila ukuti Dabidi akamona ukupampamikwa kwa bufumu bwa pee bwakwa Kristu. Eico ici cali cilayo ca mu musango umbi ukuti wene akabuushiwa ukufuma ku bafwa pa kubwela kwakwa Kristu pakuti wene akamone na menso yakwe umwine lintu ubufumu bulebiikwa pe sonde lyonse, na Yesu ukulateeka ukufuma ku Yerusalemu.

Ifintu ifi ifyalailwe kuli Dabidi fili ifyacindama nganshi ukufiiluka. Dabidi mu buseko asosele ulwa fintu ifi nge "cipingo ca muyayaya...ici cili e pusukilo lyandi lyonse no kukabila kwandi konse" (2 Samwele 23:5). Ifintu ifi fikumine kwi pusukilo lyesu pamo; ukusekelela muli fyene cilingile ukuba e kukabila kwesu konse mu musango umo wine. Eico na kabili icishinka cacitwa ukuti amasambilisho aya yali ayacindama. Cene ca busanso icakuti ubwina Kristu bwalelo busambilisha amasambilisho ayo ayapinkana ne fintu ifi ifya cine ifyawamisha:-

- Nga Yesu mu cituntulu "akale eko ali", ekutiila wene aikele ngo muntu intanshi wene talafyalwa, ninshi ici cacita ubuwelewele ifilayo ifi ifyakuti Yesu akaba "ulubuto" lwakwa Dabidi, nangu uwa mu bufyashi bwakwe.

- Nga ubufumu bwakwa Lesa bukaba mu mulu, ninshi Yesu tekuti apampamike libili ubufumu bwakwa Dabidi ubwakwa Israele, kabili tekuti wene ateeke pa "cipuna ca bufumu" cakwa Dabidi nangu pa cifulo ca bukateeka. Ifintu ifi fyali icine cine pa calo, eico kabili ukupampamikwa libili ukwa fyene kufwile ukuba mu cifulo cimo cine.

FULFILMENT IN SOLOMON? UKUFIKILISHA MULI SOLOMONI?

Umwana mwaume wakwa Dabidi icine cine, Solomoni, afikiliishe iciputulwa cimo ca filayo kuli Dabidi. Wene akuulile itempele mu cituntulu ilyakwa Lesa (1 Ishamfumu 5-8), na wene akwete ubufumu bwa bunonshi nganshi. Inko ukufuma ukwashingulukako shatumine abeminishi ku kupeela umucinshi kuli Solomoni (1 Ishamfumu 10), kabili kwali ukupaalwa kukalamba kwa bumupashi ukufuma mu kubomfya kwe tempele. Eico ukuteeka kwakwa Solomoni kwasontele kuntanshi ku kufikilisha kukalamba sana ukwacilapo kwa filayo kuli Dabidi uko ukukamonwa mu Bufumu bwakwa Kristu.

Bamo batunga ukuti ifilayo kuli Dabidi fyalifikilishiiwe umupwilapo muli Solomoni, lelo ici taciiminishiwe kuli ifi ifyalakonkapo:-

- Ifyakushininkisha ifingi ifya mu Cipingo Cipy a filanga ukuti "ulubuto" lwali ni Kristu, tali Solomoni.

- Dabidi amoneka kwati asuntikanya ifilayo Lesa acitile kuli wene na filya ifya kuli Abrahamu (1 Imilandu 17:27 = Ukutendeka 22:17,18).

- Ubufumu bwa "lubuto" bwali no kuba bwa muyayaya - ubwakwa Solomoni ta bwali ifyo.

- Dabidi aishiibe ukuti ifilayo fyakumine ku mweo wa pee, ifyo ifishasontele ku lupwa lwakwe ulwa mupepi: "Nangu ing'anda yandi taili ifyo na Lesa; lelo wene nacita na ine icipingo ca muyayaya" (2 Samwele 23:5).

- Ulubuto lwakwa Dabidi ni Mesiya, Umupusushi ukufuma ku lubembu (Esaya 9:6,7; 22:22; Yereimia 33:5,6,15; Yohane 7:42). Lelo Solomoni panuma

apilibwike ukufuma kuli Lesa (1 Ishamfumu 11:1-13; Nehemia 13:26) pa mulandu wa cupo cakwe na balya abali kunse ye subilo lyakwa Israele.

Digression 9: The Destruction Of Heavens And Earth (Rev. 21:1; 2 Peter 3:6-12).

Cakulundapo 9: Ukonaula Kwa Myulu Ne Calo (Ukusokolola 21:1; 2 Petro 3:6-12).

Apo ukupekanya kwakwa Lesa kuli kwa kupampamika Ubufumu Bwakwe pano pa calo (mona Isambililo 5), cene tacilingile ukutontonkanyo kuti Wene akonaula icalo ici ica mushili, ne Sambililo 3.3 nalilangilila ukuti Wene alitwalilila ukulaya ukukaana cita icintu ca musango uyu. Eico ifi ifili pa mulu ifyakusontelela ku konaula kwa myulu ne calo fifwile ukusendwa mu mulumbe.

Amashiwi ukufuma muli Petro yalelanga ukupalana pakati ka bupingushi pa calo pa nshita yakwa Nowa na fintu fikacitika pa "bushiku bwakwa Shikulu" kuntanshi. "Tsonde ilyaliko pa nshita ilya, pakuba no kubundwa na menshi, lyalilobebe: lelo imyulu ne calo, ifilipo nomba...fyasungilwa umulilo pa bushiku bwa bupingushi" (2 Petro 3:6,7).

Petro alesonta ubupusano pakati ka menshi ayali cakubomba ca bonaushi pa nshita yakwa Nowa, no mulilo untu ukabomfiwa pa kwisa kwa cibili. "Imyulu ne calo" ifya pa nshita yakwa Nowa tafyaonawilwe mu cituntulu - "onse umubili wa munofu" uyo uwali wa lubembu walyonawilwe (Ukutendeka 7:21 pashanya 6:5,12). Eico 'Imyulu ne calo' filesonta ku musango wa fintu nangu ku kubomba kwa buntunse. Abo abashiiluka aya mashiwi batemwa ukusuula ukonaula kwa 'myulu' kuntu kulesoswapo. Ici tekuti cisendwe mu cituntulu - yene ili cifulo ca bwikalo bwakwa Lesa (Amalumbo 123:1), kulya takwaba ulubembu (Habakuki 1:13; Amalumbo 65:4,5), kabili cilangisha ubukata bwakwa Lesa (Amalumbo 19:1). Nga fyene fyasonta ku cintu cimo ica mulumbe, eico cifwile ne 'calo' ni ifyo fine.

Amashiwi ayakonkapo yalanga ifyo 'imyulu ne calo' mu fiputulwa fimbi fya Baibele tafili na kusendwa mu cituntulu, lelo fisonta fye ku musango wa fintu pa calo:

- "Ine namwene icalo, kabili, moneni, cene tacali cintu, kabili icafumuka, ne myulu, na yene tayakwete lubuuto...Pantu eflyo Yehoba alanda, Icalo conse (ca Israele) cikaba icapomoka...Pa mulandu uyu icalo cikaloosha, ne myulu pamulu ikaba iyafiita" (Yeremia 4:23-28). Ubusesemo ubu bwa bupingushi ubukeesa pa 'myulu ne calo' fya calo ca bena Israele na bantu ba ciko, pa mulandu uyu bene bakaloosha (te mulu ne calo mu cituntulu).

- Mose intanshi aebele abena Israele bonse: "Peeni amatwi, Imwe mwe myulu, na ine ndesosa; kabili umfwa, We calo, amashiwi ya mu kanwa kandi" (Amalango 32:1). Cene calishininkishiwa ukuti kwali imisango ibili ya bantu abo wene asoseleko: 1) "Abakalamba ba mitundu yenu" na 2) "ulukuta lonse lwakwa Israele" (Amalango 31:28,30). Eico abakalamba kuti balingana ne 'myulu' elyo abantu fye ne 'calo'.

- Esaya aiswile ubusesemo bwakwe mu musango uwapalana: "Umfweni, Mwe myulu no kupeela amatwi, We calo...Umfweni icebo cakwa Yehoba, imwe bakateeka...peeni amatwi ku mafunde yakwa Lesa wesu, mwe bantu" (Esaya 1:2,10). Kabili kuli ukulingana pakati ka myulu na bakateeka; na pakati ka calo na bantu.

- "Wene akakuuta ku myulu ukufuma pamulu, na ku calo, ukuti wene apingule abantu Bakwe" bakwa Israele (Amalumbo 50:4). Ici caisosela icine ceka.

- "Ine nkasunkanya inko shonse...Ine nkasunkanya imyulu ne calo" (Hagai 2:7,21) cimo cine.

- "Pantu ulupanga lwandi lukooweshiwa mu mulu: moneni, lwene lukeesa panshi pali Idumea...Ulupanga lwakwa Yehoba nalwisula no mulopa...pantu Yehoba nakwata...ukwipaya kukalamba mu calo ca Idumea" (Esaya 34:5,6). 'Umulu' pano walinganishiwa kuli Idumea; eico ubusesemo bwantashi ubwakuti "umulalo wa mulu onse ukasunguluka" (Esaya 34:4) bulesonta ku kusunguluka kwakwa Idumea.

- Imyulu ne calo ifilumbwilwe ngo kusunguluka muli Esaya 13 filesonta ku bantu ba mu Babiloni. Mu kukonkana kwa mashiwi pa mulandu wakwa Babiloni ifwe tubelenga ukuti Lesa "akasunkanya imyulu, ne calo cikafuma mu cifulo caciko...cene cikaba nge mpombo iletamfiwa...bene umuntu onse akapilibukila ku bantu bakwe bene, no kufulumukila mu calo cakwe cine" (Esaya 13:13,14). Eico ukufulumuka kwa myulu ne calo kwalinganishiwa na kulya ukwa bantu. Aba Hebere 9:26 asosa palwa "mpela ye sonde" ngo kwacitike mu myaka ya mwanda wa ntanshi panuma ya kufyalwa kwakwa Kristu - mu musango wakuti isonde lya bwina Yuda elyo lyalepwa.

Na pa kwikata na maka ifintu ifi mu mano yesu, cene cakwenekela ukuti ifyakusentelela kwa Cipingo Cipyu ku mulu upya ne calo cipyu pa kubwela kwakwa Kristu fisona ku musango upya wa fintu untu ukeesamoneka lintu Ubufumu bwakwa Lesa bukapampamikwa.

Ukulolekeshu muli 2 Petro 3 kwashininkisha ici. Panuma ya kulondolola ifyo 'imyulu ne calo' ifya ino nshita fikapwa, vesi 13 akonkanyapo: "Lelo ifwe, ukulingana ne cilayo cakwe, tufwaya imyulu ipya ne calo cipyu, umo umwaikala ubulungami". Uku kulanda kwapa cilayo Cakwe (Lesa) ica muli Esaya 65:17: "Moneni, ine nalenga imyulu ipya ne calo cipyu". Ifyashalapo muli Esaya 65 fyatwalilila ukulondolola uyu musango upya uwa fintu ngo uli bwikalo bwapwililila pano pa calo:

"Moneni, ine nalenga Yerusalemu icakusekelela...Bene tabakakuule na umbi ukwikalamo...umwaice akafwa ne myaka umwanda umo (ekutiila imyeo ya bantu ikalundako)...umumbulu no mwana wa mpaanga fikaliila pamo" (Esaya 65:18-25).

Amapaalo aya icine cine yali no mulimo ku Bufumu bwakwa Lesa ubuleisa pa calo - e 'myulu ne calo' cipyu ifikeesaikala pa cifulo ca mikalile ya nombu iya bulanda.

Digression 10: The Claims Of 'British Israelism'

Cakulundapo 10 Ukutunga Kwa 'Bwina Israele Bwa Bwina Briteni'

Amano yalileetwa na ba musango wa kabungwe kakwa H.W. Armstrong aka 'Icine Icatambalala' ukuti ifilayo kuli Abrahamu fyalifikilishiwa mu bantu ba bwina Briteni na abena Amerika, abo, cene citungwa, ukuti e mitundu yakwa Efraimu na Manase. Abantu abali mu kabungwe ka 'Umwina Israele wa bwina Briteni' batetekela ukuti ishamfumu na Banamfumu ba ku England bufyashi bwafuma mu mulongo wakwa Yuda untu watendeke ne mfumu Dabidi. Pa kulungamika amano yabo, bene basondwelela ukuti abaYuda balitamfiwa nga abantu bakwa Lesa na bantu ba bwina Briteni e basalwa mu cifulo cabo.

Nga ukulanda kwa mwi Sambililo 3 kwalikonkwa, cene cilingile ukumoneka pa mbilibili ukuti ukulingana na Baibele amashiwi ya kutunga uku tayali yalungama mu nshila yonse. ifi ifyalakonkapo fili fye finono pa fingi ifishinka fintu fingacitwa:

- Abantunse *bonse* bali abalingaana pe samba lya citiipu ca lubembu (Abena Roma 3:23), kabili eico Kristu alifwile ku kupeela amaka ku bantu ukufuma mu nko shonse ukukwata ishuko lye pusukilo. Ifwe ukufuma mu nko sha misango yonse tacili mulandu nga ifwe twalibatishiwa muli Kristu no kusanguka iciputulwa cakwa Israele wa bumupashi (Abena Galatia 3:27-29). Ifwe twalipeelwa ifunde ukubile Mbila nsuma ku nko shonse, ukubatisha abantu umo na umo abo abaletetekela yene (Marko 16:15,16,); eco Israele mupya apangwa na bantu ukufuma mu nko shonse, te bena Briteni beka fye.

- Cene calyafya sana ukushininkisha intendekelo ya bantu abena Briteni na abena Amerika; bene kusankana kwa bantu ukufuma mu fiputulwa ifingi fye sonde. Pa mulandu fye wa kuti umuntu umo afyalilwe mu fyalo filya tacipilibula ukuti bene e bantu bakwa Lesa abasalwa.

- Abena Israele ba bwina Briteni batungo kuti amapaalo ayalailwe ku lubuto lwakwa Abrahamu yalifikilishiwa mu bantu ba bwina Briteni, ukunakila Lesa tacili na mulimo. Ici cabutuka mu kupusana ku cipope calandwa libili libili icakuti amapaalo yakwa Lesa yakonka pa kunakila. Fyonse Ubwina Lebi 26 na Amalango

28 fyalondolola amapaalo yantu yali no kwisa pali Israele nga bene banakiile icebo Cakwe, ne fitiipu fintu fyali no kufuma mu kukaanankila kwabo. Ukutunga ukuti Lesa alipeela Briteni amapaalo aya nangu fye bene tabanakila ku cebo Cakwe, ne lingi bene bamoneka ababulo kunakila cene, icine cine kucito lubuli ku fipope fintu Lesa apeeelapo amapaalo aya.

- Ukutunganya kwakuti Lesa alitamfya abantu Bakwe bakwa Israele no kubiika abena Briteni mu cifulo cabo capupukila mu cinso ca mashiwi nga Abena Roma 11:1,2: "Bushe Lesa alitamfya abantu Bakwe? Lesa wisuminisha. Pantu ine (Paulo) ndi mwina Israele pamo, uwa mu lubuto lwakwa Abrahamu...Lesatamfya abantu Bakwe abo Wene aishiibe ukufuma ku kale.

- Ubufumu bakwa Lesa bwali Bufumu bwakwa Israele mu nshita ya kale (2 Imilandu 9:8). Bwene bwaliwishiwe pa mulandu wa kukaanankila kwabo, lelo Ubufumu ubu bukeesaba ubwa pampamikwa libili (Esekiele 21:25-27). Ubufumu bukabwelela ku Yerusalemu (Mika 4:8) lintu Yesu akateeka kulya pa cipuna ca bufumu cakwa Dabidi (Luka 1:32).

- Abantu bakwa Israele abasalanganiwa pali ino nshita bali no kulonganikwa libili ukufuma mu fiputulwa fyalekanalekana fya calo umo bene basalanganiwa: "Ine nkabuula abana bakwa Israele ukufuma mukati ka basenshi, umo bene baya...no kubwesha bene mu calo cabo abene; na ine nkacita bene uluko lumu mu calo pa mpili shakwa Israele" (Esekiele 37:21,22). Ici cilefikilishiwa mu musango wa baYuda ba *cifyalilwa* abalebwelela ku calo cabo; ukufikilisha kwaciko ukwapwililika ku kaba mu Bufumu, buntu ukubwela kwa ino nshita kwakwa Israele ku calo kulangilila ukuti bufwile ukwisa bwangu.

Ishiwi ilinono: Abo abengatemwa umutwe we sambililo ili kuti bakwata akabuku aka kubupe fye, *'British Israelism Examined'* (*'Ubwina Israeli bwa bwina Briteni bwalekeshiwamo'*), kalesangwa ukufuma kuli bakasabankanya.

STUDY 3: Questions

ISAMBILILO 3: Amepusho

1. Bushe pa filayo fyakwa lesa cilayo nshi cisosa pa kutwalilila kwa bulwi pakati ka lubembu na balungami?
 - a) Icilayo kuli Nowa
 - b) Icilayo mu Edeni
 - c) Icilayo kuli Dabidi
 - d) Icilayo kuli Abrahamu.
2. Bushe pa mashiwi aya ayakonkapo mashiwi nshi ayali ya cine ukukuma ku cilayo mu Edeni?
 - a) Ulubuto lwa nsoka ni Lusifa
 - b) Kristu na balungami e lubuto lwa mwanakashi
 - c) Ulubuto lwa nsoka lwali pa nshita inono ulwacenwa kuli Kristu
 - d) Ulubuto lwa mwanakashi lwali ulwacenwa ku mfwa yakwa Kristu.
3. Bushe nikwi ulubuto lwakwa Abrahamu lukekala umuyayaya?
 - a) Mu mulu
 - b) Mu musumba wa Yerusalemu
 - c) Pa calo
 - d) Bamo mu Mulu na bamo pa calo.
4. Bushe finshi pali ifi fyalakonkapo fyalailwe kuli Dabidi?
 - a) Ukuti uwa mu bufyashi bwakwe umukalamba akateeka umuyayaya
 - b) Ukuti 'ulubuto' lwakwe lukakwata Ubufumu mu Mulu
 - c) Ukuti ulubuto lukaba mwana mwaume wakwa Lesa
 - d) Ukuti ulubuto lwakwe, Yesu, akekala mu Mulu intanshi talafyalwa pa calo.
5. Bushe kuti twasanguka shani ulubuto lwakwa Abrahamu?
6. Bushe icalo cikatala aconaulwa?
7. Bushe ni mu musango nshi ifilayo fyakwa Lesa fyashininkisha ubwasuko bobbe ku lipusho 6?
8. Londolola icilayo mu Edeni mu Ukutendeka 3:15.

STUDY 4
ISAMBILILO 4

GOD AND DEATH
LESA NE MFWA

4.1 The Nature Of Man

4.1 Umusango wa Muntu

Ubwingi bwa bantunse bumoneka ukuposa inshita inono ukutontankanya palwa mfwa, nangu palwa musango wabo abene, untu uli e mulandu wa ntendekelo ya mfwa. Ukubulwa kwa kuilingulula kwa musango uyu kutungulula ku kubulwa kwa kuishiba, eico kabili abantu basensenuka ukupula mu bwikashi, ukucita ukupingula kwabo ukulingana no kupatikisha kwa kufwaya kwabo abene ukwacifyalilwa. Kuli ukukaana - nangu cili icafisama - ukusumina icishinka cakuti umweo uli uwipi sana icakuti bwangu bwangu fye icakupelekesha ca mfwa cikaba pali ifwe. "Pantu bushe umweo wenu cinshi? Wene uli fye mume, untu umoneka pa nshita inono, na panuma waluba wafumapo". "Ifwe tufwile ukufwa, kabili tuli nga amenshi ayaitikila pa mushili, ayo ayashingalonganikwa libili". "Pamo nge cani ico icikula; mu lucelo (ubwaice bwesu) cene cilaleemba, no kukula; mu cungulo cene cilateetwa, no kulokota" (Yakobo 4:14; 2 Samwele 14:14; Amalumbo 90:5,6). Mose, umuntu uwa matontontankanyo icine cine, aishiibe ici, no kupaapaata kuli Lesa: "Eico sambilisheni ifwe ukupenda inshiku shesu, ukuti ifwe tubiike imitima yesu ku mano" (Amalumbo 90:12). Eico, mu kumona kwa bwipi bwa mweo, ifwe tulingile ukucita ukukwata kwesu kwa mano ya cine e cacindama cakubalilapo.

Ukwasuka kwa muntu ku cakupelekesha ca mfwa kuli ukwalekanalekana. Intambi shimo shesha ukucita imfwa na malilo nge ciputulwa ca mikalile, pa kuceefya ukulanguluka kwa kulufya ne cakupelekesha. Ubwingi bwa abo abalangisha ishina lya 'abena Kristu' balisondwelela ukuti umuntu alikwata 'umweo ushifwa' nangu umusango umo mukati kakwe wakukaanafwa untu upusuka pa mfwa, panuma ukuya ku cifulo cimo ica cilambu nangu ku kukandwa. Imfwa pakuba icikalamba ca bwafya ubwacilamo kabili ubusanso bwa kwishiba kwa muntunse, cene cakwenekelo kuti amano ya muntu yalisambilishiwa ukuceefya inkuntumutima; eico amasambilisho ya bufi ayengi yaliima pa mulandu wa mfwa no musango wine wa muntu. Pamo nga lyonse, ifi fifwile ukweshiwa na Baibele pa kusanga icine cituntulu pa mulandu wa lyashi ili ilikalamba. Cene cilingile ukwibukisha ukuti ubufi fye bwa ntanshi ubwalembwa muli Baibele ni bulya ubwa nsoka mwi bala lya Edeni. Ukupusanya ku mashiwi yakwa Lesa ayatambalala ukuti umuntu "icine

cine akafwa" ngacakuti wene abembuka (Ukutendeka 2:17), insoka yasosele ukuti "Imwe icine cine tamwakafwe" (Ukutendeka 3:4). Ukwesha uku ukwakusangula icabufi icakupelekesha no mupwilapo ifya mfwa kwasanguka musango wa mipepele yonse ya bufi. Cene cileshininkishiwa ukuti mu musango uyu, isambilisho limo ilya bufi litungulula ku libiye, ne libiye, ne libiye. Ifyo fine, iciputulwa cimo ica cine citungulula ku cibiye, ngafintu calangwa na 1 Abena Korinti 15:13-17. Pano Paulo atoloka ukufuma pa cine cimo ukuya pa cibiye (mona ishiwi lyakuti "nga...nga...nga...").

Pa kwiluka umusango wesu uwacine, ifwe tulekabila ukutontokanya ifyo Baibele alanda pa mulandu wa kulengwa kwa muntu. Icalembwa cili mu nsoselo iyatambalala, intu, nga yasendwa mu cituntulu, ilebika ifwe mu kukaanatwishika pa mulandu wa musango ifwe tuli (mona Cakulundapo 18 icikumine ku cituntulu ca Ukutendeka). "Yehoba Lesa acitile umuntu ku lukungu lwa mushili...ukufuma muli wene (umushili) iwe (Adamu) emo wabuulilwe: pantu ulukungu e iwe, na ku lukungu iwe eko ukabwelela" (Ukutendeka 2:7; 3:19). Pano tapali nangu panono ukusontelela kwakuti umuntu alikwata umusango umo wakukaanafwa uwakwe; takuli ciputulwa cakwe icikekala no mweo ukutwalilila panuma ya mfwa.

Kuli ukukonkomesha nganshi kwa Baibele pa cishinka cakuti umuntu mu cituntulu apangilwa fye no lukungu: "Ifwe tuli ibumba" (Esaya 64:8); "umuntu wa calo, wa mushili" (1 Abena Korinti 15:47); umuntu "intendekelo yakwe ili mu lukungu" (Yobo 4:19); "no muntu akapilibuka ulukungu na kabili" (Yobo 34:14,15). Abrahamu alisuminishe ukuti wene ali "lukungu kabili imito fye" (Ukutendeka 18:27). Bwangu bwangu fye panuma ya kukaananakila ifunde lyakwa Lesa mu Edeni, Lesa "alitamfishe umuntu kunse...epali wene afungulula ukuboko kwakwe, no kubuula pamo ifya muti wa mweo, no kulya, no kwikala no mweo umuyayaya" (Ukutendeka 3:24,22). Ngacakuti umuntu alikwete umusango wa kukaanafwa muli wene mu cifyalilwa, ici nga tacafwaikwe.

CONDITIONAL IMMORTALITY UKUKAANAFWA KWA CILAYO

Imbila yakubwekeshabwekeshapo lyonse iya Mbila nsuma ili yakuti umuntu kuti asanga inshila yakunonka umweo wa pee no kukaanafwa ukupitila mu mulimo

wakwa kristu. Uyu pakuba e musango weka uwakukaanafwa untu Baibele asosapo, cene cakonka ukuti amano ya bu pee na pee ubwakucula mu butuntulu pa kucite filubo tayali na kutungililwa kwa Baibele. Inshila yeka iyakunonka ukukaanafwa ili kupitila mu kunakila ku mafunde yakwa Lesa, na abo abali abanakila ifyo bakekala mu kukaanafwa mu musango wapwililila - e cilambu pa bulungami.

Amashiwi aya ayalakonkapo yalingile ukuba cishininkisho icalinga icakuti ukukaanafwa uku kuli kwa filayo, kabili takuli cintu cimo ico ifwe twakwata mu cifyalilwa:-

- "Kristu...alileta umweo no kukaanafwa apa buuta ukupitila mu mbila nsuma" (2 Timote 1:10; 1 Yohane 1:2).

- "Kano nga imwe mwalya umunofu wa Mwana wa muntu, no kunwa umulopa wakwe, imwe tamukwete mweo muli imwe (ekutiila 'muli imwe mweka'). Uyo onse uulya umunofu wandi no kunwa umulopa wandi, alikwata umweo wa pee; na ine nkeemya wene pa bushiku bwa kupelekesha"

- ukupeela wene "umweo wa pee" uyu (Yohane 6:53 54,). Ukulondolola kwakwa Kristu ukupula monse muli Yohane chapta 6 kuli kwakuti wene e "mukate wa mweo", no kuti kano ukupitila fye mu kwasuka kuli wene ukwalungama elyo kwingaba isubilo lya kukaanafwa (Yohane 6:47,50,51,57,58).

- "Lesi alipeela kuli ifwe (abatetekela) umweo wa pee, no mweo uyu uli mu Mwana wakwe" (1 Yohane 5:11). Tekuti kube isubilo lya kukaanafwa kuli abo abashili "muli Kristu". Ukupitila fye muli Kristu emo ukukaanafwa kwapangwa icingacitwa; Wene e "kalenga wa mweo (wa pee)" (Imilimo 3:15) - "e kalenga we pusukilo lya pee kuli abo bonse abanakila wene" (Aba Hebere 5:9). Eico Ukukaanafwa kwa bantu kwacitilwe ukupitila mu mulimo wakwa Kristu.

- Uwatetekela uwa cine afwaya ukukaanafwa, kabili akalambulwa pali ici ne cabupe ca mweo wa pee - icintu cimo ico wene takwete mu cifyalilwa (Abena Roma 2:7; 6:23; Yohane 10:28). Umubili wesu uwa mfwa "ufwile ukufwala

ukukaanafwa" pa kubwela kwakwa Kristu (1 Abena Korinti 15:53); eco ukukaanafwa kuli cintu cimo icalailwe, tacikwetwe nombamba (1 Yohane 2:25).

- Lesa eka ewakwata ukukaanafwa muli Wene (1 Timote 6:16).

4.2 The Soul

4.2 Umweo

Mu lubuuto lwa fyafumapo cene cifwile ukuba icishili cakutontokanya ukuti umuntu alikwata 'umweo ushifwa' nangu cimo icishifwa mukati kakwe mu cifyalilwa. Ifwe nombamba twalaesha ukufumyapo icimfulumfulu icashinguluka ishiwi lya 'umweo'.

Amashiwi ya ciHebere ne ciGreek ayo ayapilibulwa 'umweo' muli Baibele ('Nephesh' na 'Psuche') yapilibulwa kabili mu nshila ishalakonkapo ishi:-

Umubili Umupu
Icibumbwa Umutima
Amano Umuntu
Umwine

Eico 'umweo' ulelosa ku muntu, umubili nangu umwine. Insoselo ya Cingeleshi iyalumbuka iyakuti 'Pususheni Imyeo Yesu' 'Save Our Souls' (S.O.S.) ipilibula bwino bwino ukuti 'Pususheni ifwe ukufuma ku mfwa!' Eico 'umweo' ni 'iwe', nangu ukusankanya kwa fintu fyonse ifyo ifyapanga pamo umuntu. Eico, cene cakwiluka, ukuti ba Baibele abengi abalelembwa nombamba (pamo nga N.I.V.) te lyonse babomfya ishiwi iyakuti 'umweo', lelo lipilibulwa nga 'iwe' nangu 'umuntu'. Inama shintu Lesa alengele shileitwa "ifibumbwa ifileenda...icibumbwa conse ica mweo" (Ukutendeka 1:20,21). Pano ishiwi lya ciHebere ilyapilibulwa "icibumbwa" ni 'nephesh', ilyo pamo ilyapilibulwa 'umweo'; ngefyo calangililwa mu Ukutendeka 2:7: "...no muntu asangwike umweo uuleenda". Eco umuntu e 'mweo', ngafintu

inama 'myeo'. Ubupusano fye pakati ka muntunse ne nama bwakuti umuntu ali na mano ukucila shene; wene alilengwa mu mubili wa cipasho cakwa Lesa (Ukutendeka 1:26; mona Isambililo 1.2), na bantu bamo baleitwa ukwisaishiba Imbila nsuma intu ukupitila muli yene isubilo lya kukaanafwa lileisulwa kuli bene (2 Timote 1:10). Nga kukonka ku musango wesu utuntulu no musango wa mfwa yesu, tapali ubupusano pakati ka muntu ne nama:-

"Ico iciponena abana ba bantu ciponena inama; ifyo fine icintu cimo ciponena fyonse (mona ukukonkomesha kubili): nga ifyo umo afwa, efyo na imbi ifwa...icakuti umuntu takwete kutangilila pa mulu wa nama...fyonse (ekutiila umuntu ne nama) fiya ku cifulo cimo (inshiishi); fyonse fili ulukungu, na fyonse fipilibukila ku lukungu na kabili" (Lukala milandu 3:19,20). Kalembe waputwaamo wa Lukala milandu apepele ukuti Lesa engaafwa abantu ukwishiba icishinka ici icakosa, "ukuti (abantu) bengamona ukuti bene abene ni nama" (Lukala milandu 3:18). Eico cene cakwenekela ukuti abantu abengi bakasanga icishinka ici icakosa ukupokelela; icine cine, cene kuti caba kucendwa pa kwiluka ukuti ku cifyalilwa ifwe tuli nama fye, ishileikala mu musango umo wine wa micitile yabulo kutontontanya iya kuisunga fwe bene, ukupusuka kwa bali na maka nganshi no kutwalilila ukuipanga. Ukwilula kwa Lukala milandu 3:18 muli Baibele wa Cingeleshi uwitwa mu bwipi N.I.V. kulanda ukuti Lesa 'esha' umuntu pa kulenga wene ukumona ukuti wene ni nama fye; ekutiila abo abali abanakila ukuba abantu Bakwe abacine bakeeluka icine ca ici, lelo abo abashili bakafilwa 'ukweshwa' uku. Icikomo ca bumuntu - amano yakuti abantunse bali no musango wapulamo uwakucindama no mutengo - calisalanganina umutalalila mwi sonde monse mu myaka ya myanda ya makumi yabili. Cene mulimo ukalamba pa kuwanya ukutontontanya kwesu ukufuma ku fyaleetwa fya bumuntu. Amashiwi ayatambalala aya Amalumbo 39:5 ya kwafwa: "Umuntu mu musango wa busuma bwakwe ubwacilamo ali onse pamo wafye". Cene tacili mu muntu u wenda ukutungulula intampulo shakwe" (Yeremia 10:23).

Cimo pa fintu ifikalamba ifyacilamo ifyo ifwe twaishiba cili cakuti imibili ya bantunse yonse - icine cine fye na fyonse "ifibumbwa fya mweo" - filafwa. Eico, 'umweo' ulafwa; cene e bupusano bwino bwino ku cintu cimo icishifwa. Cene tali cakupapa pa kusanga ukuti mupepi ne cakaniko cimo pali fitatu ica kubomfya konse kwa mashiwi ayapilibulwa 'umweo' muli Baibele kukuminishiwa ne mfwa

no konaulwa kwa mweo. Icishinka cakuti ishiwi lya 'umweo' libomfiwa mu nshila iyi cilelanga ukuti wene tekuti ube cintu cimo ico icishingonaulwa no kukaanafwa:-

- "Umweo u ubembuka, wene ukafwa" (Esekiele 18:4).
- Lesa kuti aonaula umweo (Mateo 10:28). Fimbi ifyakusontelela ku myeo ukonaulwa ni: Esekiele 22:27; Amapinda 6:32; Ubwina Lebi 23:30.
- "Imyeo" yonse iyali mukati ka musumba wa Hasore yaipaiwe ku lupanga (Yoshua 11:11; pashanya Yoshua 10:30-39).

- "...umweo onse uwaleenda walifwile" (Ukusokolola 16:3; pashanya Amalumbo 78:50).

- Ilingi amafunde yakwa Mose yakonkomeeshe ukuti "umweo" onse u ushanakiile amafunde yamo walingilwe ukwipaiwa (icilangililo mu Impendwa 15:7-31).

- Ifyakusontelela ku mweo ukutitilwa pa mukoshi nangu ukwikatwa ku citeyo kuti fyaba fye ifya mano nga cene cailukwa ukuti umweo kuti wafwa (Amapinda 18:7; 22:25; Yobo 7:15).

- "Takuli nangu umo uwingasunga umweo wakwe ukwikala no mweo" (Amalumbo 22:29).

_ Kristu "apongolwele umweo wakwe ku mfwa" ukuti "umweo" wakwe, nangu ubumi, ucutwe icakupeela pa lubembu (Esaya 53:10,12).

Icakuti 'umweo' usontelela ku muntu nangu ku mubili ukucila ku lusase lumu ulushifwa mukati kesu cilelangwa ku bwingi bwa ma vesi umo ishiwi ili lisangwa. Ifilangililo fimo ifyaishibikwa ni:-

- "Umulopa wa myeo" (Yeremia 2:34).
- "Nga umweo wabembuka, no kumfwa ishiwi lya kulapa...nga wene tasosele ici...nga umweo wakumya icintu conse icishili ca busaka...nga umweo walapa, ukulumbulula ne milomo yakwe" (Abwina Lebi 5:1-4).

- "We mweo wandi...conse icili mukati kandi ...Lumbanya Yehoba, We mweo wandi...Wene e wikusha akanwa kobe ne fintu ifyawama" (Amalumbo 103:1,2,5).

- "Uyo onse akapususha ubumi bwakwe; ('umweo') akalufya wene; lelo uyo onse akalufya ubumi bwakwe ('umweo') pa mulandu wandi...akapususha bwene" (Marko 8:35).

Ici cishininkisho icakumanina icakuti umweo tausontelega ku cintu ca bumupashi mukati ka muntu; pano, 'umweo' (mu ciGreek 'psuche') ulepilibula fye ubumi bwa muntu umutuntulu, ico e musango capilibulwa pano.

- Impendwa 21:4 yalanga ukuti ibumba lya bantu kuli lyakwata "umweo" umo. Eico "umweo" tekuti usontelega ku lusase lumo lwa kukaanafwa kwa muntu ululi mukati kesu cila muntu.

4.3 The Spirit Of Man 4.3 Umupashi Wa Muntu

Kuli ubulanda bwa cimfulumfulu mu mano ya bantu abengi pakati ka mweo no mupashi. Ici calundwa ne cishinka cakuti mu ndimi shimo no kwilula kwa Baibele kumo, amashiwi ya Cingeleshi aya 'umweo' na 'umupashi' yakwata fye ukulingana kumo. 'Umweo' mu cituntulu pa kusontelega ku fintu fyonse ifyapanga umuntu kuli limo limo wasontelega ku mupashi pamo. Lelo, kuli ubupusano mu kupilibula pakati ka 'umweo' na 'umupashi' ngafintu fibomfiwa muli Baibele; umweo na umupashi kuli fyaba 'ifyalekanishiwa' (Aba Hebere 4:12).

Amashiwi ya ciHebere ne ciGreek aya 'umupashi' ('Ruach' na 'Pneuma') kabili yapilibulwa mu nshila ishalakonkapo:-

Umweo Umupashi

Amano Umwela
Umupu

Ifwe natusambilila umusango wa 'umupashi' mwi Isambililo 2.1. Lesa abomfya umupashi Wakwe ku kusunga ifibumbwa fya cifyalilwa, ukubikapo no muntu. Eico umupashi wakwa Lesa untu uli mukati ka muntu uli e maka ya mweo mukati kakwe. "Umubili ukwabula umupashi untu wafwa" (Yakobo 2:26). "Lesa apeemene mu myona (yakwa Adamu) umupu (umupashi) wa mweo; no muntu asangwike umweo uleenda (icibumbwa [Ukutendeka 2:7])". Yobo asosa palwa "umupashi wakwa Lesa" ngo uli "mu myona yandi" (Yobo 27:3 pashanya Esaya 2:22). Eico umupashi wa mweo mukati kesu upeelwa kuli ifwe pa kufyalwa, no kwikalilila lyonse ilyo umubili wesu uli no mweo. Ilyo umupashi wakwa Lesa wafumishiwa mu cintu conse, ilyo line cene caloba - umupashi e maka ya mweo. Nga Lesa "alonganya ku Mwine umupashi Wakwe no mupu Wakwe; umubili wa munofu onse uleonaika capamo, no muntu alepilibukila libili ku lukungu. Nga nomba iwe uli no kwiluka, umfwa ici" (Yobo 34:14-16). Ishiwi ili ilya kupelekesha lyalangilila libili ukuti umuntu asanga ukusokolola uku ukwa musango wakwe utuntulu ukukosa nganshi ukusuminisha.

Ilyo Lesa afumyapo umupashi Wakwe kuli ifwe pa mfwa, umubili wesu taufwa fye, lelo no butuntulu bwesu bonse bulapwa. Ukwiluka kwakwa Dabidi ukwa ici kwatwele wene ku kutetekela muli Lesa ukucila mu fibumbwa ifyanaka ngo muntu. Amalumbo 146:3-5 yali kukaana ukwakosa ku kutunga kwa bumuntu: "Mwibiika citetekelo cenu mu bana ba mfumu, nangu mu mwana wa muntu, muli wene tamuli kwafwa. Umupu wakwe (umupashi) waya kunse, wene abwelela ku mushili wakwe (e lukungu luntu ifwe twapangwa ukufuma kuli lwene); mu bushiku bulya bwine amatontonkanyo yakwe yaloba. Wene wa nsansa uyo ukwete Lesa wakwa Yakobo e kwafwa kwakwe".

Pa mfwa, "ulukungu (luka) bwelela ku mushili ngafintu lwene lwali; no mupashi ukabwelela kuli Lesa uwapeele wene" (Lukala milandu 12:7). Ifwe natulanga intanshi ukuti Lesa eko ali konse konse ukupitila mu mupashi Wakwe. Mu mano aya "Lesa ali Mupashi" (Yohane 4:24). Ilyo ifwe tufwa ifwe 'tupeema ukupelekesha kwesu' mu mano yakuti umupashi wakwa Lesa mukati kesu ulaya ukufuma muli

ifwe. Umupashi uyu usankanishiwa mu mupashi wakwa Lesa untu uli konse konse ukushinguluka ifwe; eico pa mfwa "umupashi ukabwelela kuli Lesa".

Pamulandu wakuti umupashi wakwa Lesa usunga ifibumbwa fyonse, umusango uyu umo wine uwa mfwa ucitika ku nama. Abantu ne nama bakwata umupashi umo wine, nangu amaka ya mweo, mukati muli fyene. "Cilya iciponena abana ba bantu ciponena inama; ne cintu cimo ciponena fyonse: ifyo umo afwa, efyo na imbi ifwa; ee, fyonse fikwete umupu (umupashi) umo (ekutiila uwapalana); icakuti umuntu takwete ukutangilila pa mulu wa nama" (Lukala milandu 3:19). Kalembe uyu atwalilila ukulanda ukuti takuli bupusano bwa kwishiba pakati ka uko umupashi wa bantu ne nama uya (Lukala milandu 3:21). Ukulondolola uku ukwa bantu ne nama ukukwata umupashi umo wine no kufwa imfwa imo ine, kwamoneka ukusontelela ku numa ku kulondolola kwa musango wa fyonse abantu pamo ne nama, ifyo fyonse pamo fyakwete umupashi wa mweo ukufuma kuli Lesa (Ukutendeka 2:7; 7:15), fyaonawilwe ku mfwa imo ine pa lyeshi: "Umubili wa munofu onse walifwile untu waleenda pa mushili, onse uwa cuni, no wa ng'ombe, no wa nama, no wa conse icintu icisenya ico cisenya pa mushili, no muntu onse: fyonse mu myona yafiko umwali umupu (umupashi) wa mweo...fyalifwile...icintu conse ica mweo calyonawilwe "(Ukutendeka 7:21-23). Mu kupita mona umusango Amalumbo 90:5 yapashanya imfwa ku lyesi. Icalembwa ca mu Ukutendeka 7 cilanga bwino bwino ukuti mu musango utuntulu, umuntu ali mu musango umo wine nga "umubili wa munofu onse...icintu conse ica mweo". Ici cili pa mulandu wakwe uwa kukwata umupashi wa mweo umo wine mukati kakwe ngafintu shene shakwata.

4.4 Death Is Unconsciousness

4.4 Imfwa Ili Kukaanaishiba

Ukufuma ku fintu ifwe twasambilila ukufika na pano pa mulandu wa mweo no mupashi, cene cilingile ukukonka ukuti mu mfwa umuntu aba uushiishiba cintu. Ilyo imicitile ya abo abakumine kuli Lesa ikaba iyaibukishiwa kuli Wene (Malaki

3:16; Ukusokolola 20:12; Aba Hebere 6:10), tamuli cintu muli Baibele icakulanga ukuti ifwe tulakwata ukwishiba kumo mu nshita tuli mu mfwa. Cene cakosa ukupinkana na mashiwi ayali apabuuta aya ayakonkapo ayakumine kuli ici:-

- "Umupu (wa muntu) waya kunse, wene abwelela ku mushili wakwe; mu bushiku bulya bwine (inshita) amatontonkanyo yakwe yaloba" (Amalumbo 146:4).

- "Abafwa tabaishiba cintu conse...ukutenwa kwabo, no lupato lwabo, na kafindwe kabo, nomba fyaloba" (Lukala milandu 9:5,6). Tamuli "amano mu nshiishi" (Lukala milandu 9:10) - eico takuli kutontonkanya kabili takuli kwishiba.

- Yobo alanda ukuti pa mfwa wene akaba "kwati wene tabalile abako" (Yobo 10:19); wene amweene imfwa ngo kukaanabapo, ukukaanaishiba no kubulwa konse kwa kubako kuntu ifwe twakwete intanshi tatulafyalwa.

- Umuntu afwa ngefyo inama shicita (Lukala milandu 3:18); nga umuntu alapusuka mu butuntulu pa mfwa ukuya ku cifulo cimo, ifyo fine shifwile, lelo Amalemba pamo ne fyakusangasanga fili tondolo pali ici.

- Lesa "alebukisha ukuti ifwe tuli lukungu. Nga muntu, inshiku shakwe shili nge cani: nge luba lya mu mpanga, efyo wene abalula...lyene lyaya; ne cifulo caliko tacakeeshibe lyene libili" (Amalumbo 103:14-16).

Ukuti imfwa icine cine ili kukaanaishiba, nangu fye ku balungami, cilelangililwa ku kupaapaata libili libili kwa babomfi bakwa Lesa ukusuminisha imyeo yabo ukuba iitali, pantu bene baishiibe ukuti panuma ya mfwa bene tabakabe na maka ya kutasha no kulumbanya Lesa, pakumona ukuti imfwa ili kwikala mu kukaanaishiba. Hesekia (Esaya 38:17-19) na Dabidi (Amalumbo 6:4,5; 30:9; 39:13; 115:17) bali fyakumwenako ifisuma palwa ici. Imfwa ilasontelelwako libili libili ngo tulo nangu ukutuusha, kwa balungami na babifi pamo (Yobo 3:11,13,17; Daniele 12:13).

Icishininkisho icakumanina nacimoneka nomba icakuti ifwe tusose mu kushipa ukuti isambilisho ilyaishibikwa ilya balungami ukuya ku cifulo ca kutuusha ne

cilambu mu mulu ilyo line fye panuma ya kufwa kwabo, mu cishinka talisangwa muli Baibele. Isambilisho lya cine palwa mfwa no musango wa muntu lipeela amano yakalamba aya mutende. Panuma ya bucushi no bukali bwa mweo wa muntu, inshiishi ili cifulo ca kukaanabapo ukwapwililika. Kuli abo abashikwete ukwishiba imifwaile yakwa Lesa, ukukaanabapo uku kukaba umuyayaya. Amapange ya kale aya mweo uyu wa cifyalilwa uwabusanso kabili uwabulo kufikilishiwa tayakabushiwe nakalya; isubilo lya fye no mwenso wa mano ya buntu bwa cifyalilwa tanyakacitike nangu ukututumya.

Mu kusambilila kwa Baibele, muli umusango wa cine u uli no kusokololwa; lelo, icabulanda, kuli kabili umusango wa kulufyanya mu kutontonkanya kwa mipepele ya bantu, pamulandu wa kukaanabiika amano kuli Baibele. Ukutulukusha kwa muntu pa kunasha icakupelekesha ca mfwa kwatungulula wene ku kutetekela ukuti wene alikwata 'umweo ushifwa'. Ilyo ici capokelelwa icakuti icintu ici icishifwa caikala mu muntu, cene cafwaikwa ukutontonkanya ukuti cene cifwile ukuya ku ncende imo panuma ya mfwa. Ici catungulula kwi tontonkanyo lyakuti pa mfwa pafwile ukuba ubupusano bumo pakati ka ficitika ku balungami na babifi. Pa kusuminisha ici, cene calisondwelelwa ukuti kufwile ukuba icifulo ukwa kuya 'imyeyo ishifwa isuma', iciitwa Umulu, ne cifulo cimbi ukwa kuya 'imyeyo ishifwa ibi', iciitwa ku mbo. Ifwe tulatingile intanshi ukuti 'umweo ushifwa' muli Baibele tacingacitika. Amano yambi aya bufi ayali mu kupeelulula kwalumbuka nomba yalalondololwa:-

1. Ukuti icilambu pa myeyo yesu cipeelwa pa mfwa mu musango wa 'mweo ushifwa' ukutwalwa ku cifulo cimo.
2. Ukuti ukupaatukana pakati ka balungami na babifi kucitika pa mfwa.
3. Ukuti icilambu ca balungami kuya ku mulu.
4. Ukuti nga umuntu onse alikwata 'umweo ushifwa', ninshi umuntu onse afwile ukuya ku mulu nangu ku mbo.
5. Ukuti 'imyeyo' ibi ikaya ku cifulo ca kukandwa iciitwa ku mbo.

Umulimo wa kulondolola kwesu tauli fye wa kukaana; pa kutontonkanya pa mashiwi aya mu kushika, ifwe twatetekela ukuti ifwe tulesokola ifintu ifingi ifya cine ca muli Baibele ifyo ifili ifiputulwa fyaacindama fya cikope ca cine palwa musango wa muntu.

4.5 The Resurrection

4.5 Ukubuuka Kwa Bafwa

Baibele akonkomesha ukuti icilambu ca balungami cikaba pa kubuuka kwa bafwa, pa kwisa kwakwa Kristu (1 Tesalonika 4:16). Ukubuuka kwa bafwa abo cikumine (mona Isambililo 4.8) kukaba e cintu ca ntanshi Kristu akacita; ici cikakonkwa no bupingulo. Nga 'umweo' waile ku mulu pa mfwa tekuti kube ukukabila ukubuuka kwa bafwa. Paulo alandile ukuti nga takuli kubuuka kwa bafwa, ninshi ukutukuta konse ukwa kuba uwanakila kuli Lesa kuli kwa fye (1 Abena Korinti 15:2). Bushe icine cine wene kuti apeelulula umusango uyu nga wene atetekele ukuti wene kabili akalambulwa no 'mweo' wakwe ukuya ku mulu pa mfwa? Icisontelelo ici cakuti wene atetekele ukubuuka kwa mubili ukuba e musango weka uwa cilambu. Kristu akoseleshe ifwe no kwenekela kwakuti icilambu pa kwikala kwa cishinka nomba kukaba pa "kubuuka kwa bafwa" (Luka 14:14).

Kabili icishinka cifwile ukukonkomeshiwa icakuti Baibele tasambilisha umusango nangu umo uwa kwikalilamo kano fye mu musango wa mubili - ici cakuma kuli Lesa, Kristu, Bamalaika na bantu. Pa kubwela kwakwe, Kristu "akapilibula umubili wesu uwasaaluka ukuti wene ube uwapangwa mu kupalana no mubili wakwe wa bukata" (Abena Filipi 3:20,21). Ngafintu wene nomba alikwata umusango wa mubili utuntulu, uubombela fye no Mupashi ukucila umulopa, efyo ifwe tukaakana icilambu icapalana. Pa bupingulo ifwe tukapokelela icilambu pafyo ifwe twaikala

mu mweo wesu uyu mu musango wa mubili (2 Abena Korinti 5:10). Abo abaleikala mu mweo wa bumubili bakashala no mubili wabo wa mfwa uulipo, untu ukabwelela ku lukungu mu kubola; ilyo abo mu myeo yabo baleesha ukucimfya amano ya bumubili kuli yalya aya Mupashi "ku Mupashi eko bakaseepa umweo wa muyayaya" (Abena Galatia 6:8) mu musango wa mubili-waisushiwamo Umupashi.

Kabili kuli icishininkisho icalinga icakuti icilambu ca balungami cikaba mu musango wa mubili. Ilyo ici casuminishiwa, icikalamba ca kucindama kwa kubuuka kwa bafwa cilingile ukuba pa mbilibili. Umubili wesu uulipo mu cishinka ulaleka ukubako pa mfwa; nga ifwe kuti twaishiba fye umweo wa pee no kukaanafwa mu musango wa mubili, ninshi cene cakonka ukuti imfwa ifwile ukuba musango wa kukaanaishiba, ukufika ku nshita ilyo umubili wesu ukalengwa libili elyo no kupeelwa umusango wakwa Lesa.

Onse 1 Abena Korinti 15 asosa mu kushika palwa kubuuka kwa bafwa; cene lyonse calinga ukubelengwa bwino bwino. 1 Abena Korinti 15:35-44 alondolola umusango wakuti ngafintu ulubuto lubyalwa elyo kabili lwafuma mu mushili ku kupeelwa umubili kuli Lesa, efyo abafwa mu musango umo wine bakeema, ku kulambulwa no mubili. Ngafintu Kristu aimine ukufuma mu nshiishi no kukwata umubili wakwe wa mfwa ukupilulwa ukuba uushifwa, efyo uwatetekela wa cine akaakana icilambu cakwe (Filipi 3:21). Ukupitila mu lubatisho ifwe twaikuminisha fwebene ku mfwa yakwa Kristu no kubuuka kwakwe ku bafwa; ukulanga icitetekelo cesu ukuti ifwe, pamo, tukaakana icilambu cintu wene apokelele ukupitila mu kubuuka kwakwe ku bafwa (Abena Roma 6:3-5). Ukupitila mu kwaakana amacushi yakwe nomba, ifwe kabili tukaakana icilambu cakwe: "Ukusenda konse konse (nomba) mu mubili ukufwa kwakwa Shikulu Yesu, ukuti kabili umweo wakwa Yesu wingacitwa ukumoneka mu mubili wesu" (2 Abena Korinti 4:10) "Wene uyo uwaimishe Kristu ukufuma ku bafwa kabili akabuusha imibili yenu ya mfwa ku mupashi wakwe" (Abena Roma 8:11). Pakuba ne subilo ili, eico ifwe tulolela "ukulubuka kwa *mubili*" wesu (Abena Roma 8:23), ukupitila mu mubili ulya ukuba uushifwa.

Subilo ili ilya cilambu mu mubili mu cituntulu lyailukwa na bantu bakwa Lesa ukufuma ku nshita sha kuntanshi sana. Abrahamu alailwe ukuti wene, umwine, akapyana icalo ca Kanani umuyayaya, ngafintu wene icine cine aendawike muli

cene (Ukutendeka 13:17; mona Isambililo 3.4). Icitetekelo cakwe mu filayo filya cali no kuleta ukutetekela kwakwe ukuti umubili wakwe mu musango umo, pa bushiku bumo kuntanshi, ukapuuputulwa no kucitwa uushifwa, pakuti ici cikabe icingacitwa.

Yobo alondolwele bwino bwino ukwiluka kwakwe ukwakuti, nangu umubili wakwe ukaliwa ne myambo mu nshiishi, wene, mu musango wa mubili, akapokelela icilambu cakwe: "Kalubula wandi aikala no mweo, kabili...akeminina pa *bushiku bwa kuntanshi* pa calo kabili: nangu panuma ya nkanda yandi imyambo yaonaula umubili uyu ("panuma inkanda yandi yaonaulwa", R.A.V.), lelo mu mubili wa munofu wandi (nangu mu musango wa mubili) ine nkamona Lesa: untu ine nkaimwena nemwine, na menso yandi yakamona, kabili tali umbi: nangu imfyo shandi shibe ishaonaika mukati kandi" (Yobo 19:25-27). Isubilo lyakwa Esaya lyali ilyapalana: "Umubili wandi uwafwa uka...buuka" (Esaya 26:19).

Amashiwi ayapalana nganshi yasangwa mu lyashi lya mfwa yakwa Lasaro, cibusu wine wakwa Yesu. Mu cifulo cakusansamusha inkashi sha muntu uyu pa kulanda ukuti umweo wakwe waile ku mulu, Shikulu Yesu asosele ulwa bushiku bwa kubuuka kwa bafwa: "Indume yobe ikabuuka libili". Ukwasuka bwangu kwa nkashi yakwa Lasaro Marita kwalanga ifyo ici caishibiikwe nganshi na Bena Kristu bantanshi: "Marita alanda kuli wene, ine ninjishiba ukuti wene akabuuka libili mu kubuuka kwa bafwa pa bushiku bwa kupelekesha" (Yohane 11:23,24). Pamo nga Yobo, umwanakashi tailwiike imfwa ukuba e mwinshi ku mweo wa kutuusha mu mulu, lelo, mu kupilibula, aloleeshe kuntanshi ku kubuuka kwa bafwa "pa bushiku bwa kupelekesha" (pashanya "ubushiku bwa kuntanshi" bwakwa Yobo). Shikulu alaya ukuti: "Eico umuntu onse uwaumfwa, no kusambilila palwakwa Tata...ine nkabuusha wene pa bushiku bwa kupelekesha" (Yohane 6:44,45).

4.6 The Judgment

4.6 Ubupingulo

Ukusambilisha kwa Baibele palwa bupingulo kuli cimo pa fipoope fya ntanshi ifya citetekelo cimo, ifyo fifwile ukwilukwa bwino bwino intanshi ya lubatisho (Imilimo 24:25; Aba Hebere 6:2). Ilingi Amalemba yasosa palwa "bushiku bwa bupingulo" (pamo nga 2 Petro 2:9; 3:7; 1 Yohane 4:17; Yuda 6), inshita ilyo abo abapeelwa ukwishiba Lesa bakapokelela icilambu cabo. Abo bonse bafwile "ukwiminina kuntanshi ya cipuna ca bupingulo icakwa Kristu" (Abena Roma 14:10); ifwe "kumoneka kuntanshi ya cipuna ca bupingulo icakwa Kristu" (2 Abena Korinti 5:10) ku kupokelela icilambu pa myeo yesu mu musango wa mubili.

Ifimonwa fyakwa Daniele palwa kwisa kwa cibili kwakwa Kristu, fyalundilepo cimo ica ici cipuna ca bupingulo mu musango wa cipuna ca bufumu (Daniele 7:9-14). Imilumbe ileafwa ukulanga bwino amashiwi mu musango umo. Ulya uwa matalanta wapashanya wene ku kubwela kwakwa shikulu, uwaita ababomfi bakwe no kulolesha nga bene babomfya bwino ulupiya luntu wene ashile kuli bene (Mateo 25:14-29). Umulumbe wa balondo wapashanya ubwite bwa mbila nsuma ku busumbu bwe sabi, ukulonganya imisango yonse ya bantu; abaume elyo baikele panshi (pashanya ubupingulo ukwikala) no kwakanya isabi lisuma ukufuma ku libi (Mateo 13:47-49). Ukwilula kuli apabuuta: "Pa mpela ye sonde bamalaika bakeesa, no kuputula ababifi ukufuma pakati ka balungama".

Ukufuma kuli ifyo ifwe twamona ukufika apa, cene calinga ukulanda ukuti panuma ya kubwela kwakwa Shikulu no kubuuka kwa bafwa, kukaba ukulongana pamo kwa bonse abaitwa ku Mbila nsuma ku cifulo cimo pa nshita iyashininkishiwa, ilyo bene bakakumanya Kristu. Ukulubulula kuli no kupeelwa na bene, kabili wene akalangilila ngacakuti bene bakasuminishiwa ukupokelela icilambu ca kwingila mu Bufumu nangu iyo. Ni pa nshita fye iyi epo abalungami bakapokelela icilambu cabo. Ici conse caleetwa pamo no mulumbe wa mpanga ne mbushi: "Umwana wa muntu akeesa mu bukata bwakwe, na bamalaika ba mushilo bonse pamo nankwe, elyo wene akeekala pa cipuna ca bufumu ca bukata bwakwe (icipuna ca bufumu cakwa Dabidi mu Yerusalemu, Luka 1:32,33): kabili kuntanshi yakwe kukalonganikwa inko shonse (ekutiila abantu ukufuma mu nko shonse, pashanya Mateo 28:19): kabili wene akapaatulula bene umo ukufuma kuli umbi, ngefyo umucemi alekanya impanga shakwe ukufuma ku mbushi. Kabili wene akabiika impanga ku kuboko kwakwe kwa kukulyo, lelo imbushi ku kuso. Elyo Imfumu

ikalanda kuli bene abali ku kuboko kwaiko kwa kukulyo, Iseni, imwe abapaalwa bakwa Tata, pyaneni Ubufumu ubwapekanishiwa imwe" (Mateo 25:31-34).

Ukupyana Ubufumu bwakwa Lesa, ukupokelela ifilayo kuli Abrahamu ukukuma kuli bwene, e cilambu ca balungami. Lelo ici cikaba fye panuma ya bupingulo, ico cikaba pa kubwela kwakwa Kristu. Eico cene tacingacitika ukupokelela icilambu calailwe ica mubili uushifwa intanshi Yesu talabwela; eico ifwe tuli no kusondwelela ukuti ukufuma pa nshita ya mfwa ukufika pa kubuuka kwa bafwa, uwatetekela takwete kwikala kwa kwishiba konse nakalya, pakumona ukuti cene tacingacitika ukwikala mu musango onse ukwabula ukukwata umubili.

Cene lisambilisho lya Baibele ilibwekeshiwapo ilyakuti *ilyo* Kristu akabwela, *elyo* icilambu cikapeelwa - kabili te pantanshi iyoo:-

- "*Ilyo* Umucemi mukalamba (Yesu) akamoneka, imwe mukapokelela icilongwe ca bukata" (1 Petro 5:4 pashanya 1:13).

- "Yesu Kristu...akapingula abamweo (abali no mweo) na bafwa pa kumoneka kwakwe no bufumu bwakwe icilongwe ca bulungami, cintu Shikulu, kapingula mulungami, akapeela *pa bushiku bulya*" (2 Timote 4:1,8).

- Pa kubwela kwakwa Mesiya mu nshiku sha kupelekesha, "abengi ba muli bene abasendama mu tulo mu lukungu lwa mushili (pashanya Ukutendeka 3:19) bakabuuka, bamo ku mweo wa muyayaya, na bamo ku nsoni" (Daniele 12:2).

- Ilyo Kristu akeesa mu kupingula, abali "mu nshiishi...bakeesa kunse; bene abo abacita icisuma, ku kubuuka kwa mweo; na bene abo abacita ububi, ku kubuuka kwa kusekwa" (Yohane 5:25-29).

- "Ine (Yesu) ndeisa bwangu; ne cilambu cili na ine, ukupeela umuntu onse ukulingana ngefyo umulimo wakwe ukaba" (Ukusokolola 22:12). Ifwe tatuya ku mulu ku kukwata icilambu - Kristu aleleeta cene kuli ifwe ukufuma ku mulu.

Yesu ukuleeta pamo nankwe icilambu cesu calola mukuti cene calipekanishiwa ifwe mu mulu, lelo cene cikaleetwa kuli ifwe pa calo pa kwisa kwa cibili;

"ubupyani" bwesu bwa calo icalailwe kuli Abrahamu buli mu musango uyu "ubwasungilwa imwe mu mulu, mwe bali abasungwa na maka yakwa Lesa ukupitila mu citetekelo mwi pusukilo ilyaiteyanya ukusokololwa mu nshita ya kupelekesha" iya kwisa kwakwa Kristu (1 Petro 1:4,5).

Ukwishiba ici cilepeela ifwe amaka ya kwilula amashiwi ayashiilukwa bwino muli Yohane 14:2,3: "Ine (Yesu) ndeya ku kupekanisha imwe icifulo (pashanya icilambu "icasungwa mu mulu"), ine nkabwela libili, no kupokelela imwe kuli nemwine, ukuti uko ine nkaba, imwe mwingaba kulya pamo". Yesu alanda pambi ukuti wene akeesa libili ku kupeela ifwe ifilambu fyesu (Ukusokolola 22:12), na ifwe natumona ukuti ifi fikapeelwa pa cipuna cakwe ca bupingulo. Wene akateeka pa cipuna ca bufumu cakwa Dabidi mu Yerusalemu "umuyayaya" (Luka 1:32,33). Wene akekala pee na pee pano pa calo, kabili uko wene akaba - mu Bufumu bwakwa Lesa pa calo - ifwe tukaba kulya pamo. Eico icilayo cakwe "ukupokelela imwe kuli nemwine" kuti cabelengwa ngo kulondolola ifwe ukuba abapokelelwa na wene pa bupingulo. Amashiwi mu ciGreek, "ukupokelela imwe kuli nemwine", yacitika kabili muli Mateo 1:20 ukukuma kuli Yosefe "ukubuula ku mwine" Maria ngo mukashi wakwe. Eico cene tacilekabila ukusontelela fye ku kwenda kwa mubili ukulola kuli Yesu.

Apo icilambu cikapeelwa fye pa bupingulo pa kubwela kwakwa Kristu, cene cakonka ukuti abalungami na babifi baya ku cifulo cimo cine lintu bene bafwa, ekutiila inshiishi. Takuli bulekano ubupangwa pali bene mu mfwa shabo. Ifyalakonkapo fili cishininkisho nganshi pali ici:-

- Yonatani ali mulungami lelo Sauli mubifi, nomba "mu mfwa yabo bene tabali abalekana" (2 Samwele 1:23).

- Sauli, Yonatani na Samwele bonse baile ku cifulo cimo cine pa mfwa (1 Samwele 28:19).

- Umulungami Abrahamu "alonganikwe ku bantu bakwe", nangu ifikolwe, pa mfwa; bene bali ni bakapepa ba tulubi (Ukutendeka 25:8; Yoshua 24:2).

- Abamano ya bumupashi na bapumbu bamona imfwa imo ine (Lukala milandu 2:15,16).

Ifi fyonse fyapinkana nganshi no kutunga kwa 'bwina Kristu' ubwalumbuka. Ukusambilisha kwabo ukuti abalungami baya ku mulu ilyo line fye pa mfwa kwaonaula ukukabila kwa kubuuka kwa bafwa no bupingulo. Lelo ifwe natumona ukuti ifi fili milimo iyacindama mu kupanga kwakwa Lesa ukwe pusukilo, eico kabili mu mbila ya Mbila nsuma. Amano ayalumbuka yalanda ukuti umuntu umo umulungami afwa no kulambulwa ukuya ku mulu, ukukonkwa na bambi ubushiku bwakonkapo, umweshi wakonkapo, umwaka wakonkapo. Ici capinkana nganshi no kusambilisha kwa Baibele ukuti abalungami *bonse* bakalambulwa *capamo*, pa nshita imo ine:-

- Impanga shalekanishiwa ukufuma ku mbushi pa bupingulo, imo imo. Ilyo ubupingulo bwapwa, Kristu akalanda ku mpanga *shonse* ishilongene ku kuboko kwakwe kwa kukulyo, "Iseni, imwe abapaalwa bakwa Tata, pyaneni Ubufumu ubwapekanishiwa imwe" (Mateo 25:34). Eco impanga shonse shikapyana Ubufumu pa nshita imo ine (pashanya 1 Abena Korinti 15:52).

- Pa "kuseepa" kwa kubwela kwakwa Kristu no bupingulo, abo bonse ababomba mu Mbila nsuma "bakasekelela *capamo*" (Yohane 4:35,36 pashanya Mateo 13:39).

- Ukusokolola 11:18 kulondolola "inshita ya bafwa, ukuti bene bapingulwe" nge nshita ilyo Lesa "akapeela icilambu ku babomfi Benu...abashila...bene abo abatiina ishina Lyenu" - ekutiila abatetekela bonse capamo.

- Aba Hebere 11 ni chapta atantika abengi ba mu bantu abalungami ba mu Cipingo ca Kale. Vesi 13 alandapo: "Bonse aba balifwile mu citetekelo, ukwabulo kukwata ukupokelela ifilayo" ifyacitilwe kuli Abrahamu pamulandu we pusukilo ukupitila mu kwingila mu Bufumu bwakwa Lesa (Aba Hebere 11:8-12). Cene cakonka ukuti pa mfwa yabo, abantu aba, umo umo, tabaile ku mulu ku kupokelela icilambu. Umulandu wa ici wapeelwa mu vesi 39,40: Bene "tabapokelele icilayo: Lesa pa kupekanisha ifwe icintu icisuma ukucilapo, ukuti bene ukwabula ifwe becitwa abapwililila". Ukukokola mu kupeela icilambu cabo icalailwe kwali mulandu wakuti cene cali kupanga kwakwa Lesa ukuti abatetekela bonse balingile "ukucitwa abapwililila" capamo, pa nshita imo ine. Ici cikaba pa bupingulo, pa kubwela kwakwa Kristu.

4.7 The Place Of Reward: Heaven Or Earth?

4.7 Icifulo Ca Cilambu: Umulu Nangu Icalo?

Ukufumyako imilandu iyi pa mulu, onse u ucili aleumfwa ukuti umulu ukucila icalo ukaba e cifulo ca Bufumu bwakwa Lesa, ekutiila icilambu calailwe, alekabila kabili ukulondolola kwa kufumyapo ifishinka ifyalakonkapo:-

- 'Ipepo lyakwa Shikulu' lilomba Ubufumu bwakwa Lesa ukwisa (ekutiila ukupepela ukubwela kwakwa Kristu), lintu ukufwaya kwakwa Lesa kukacitwa pa calo ngafintu kwene kucitwa nombamba mu mulu (Mateo 6:10). Eico ifwe tulapepela Ubufumu bwakwa Lesa ukwisa pa calo. Cene busanso icakuti cila bushiku amakana ya bantu bapepa amashiwi aya ukwabulo kutontontanya ilyo kabili batetekela ukuti Ubufumu bwakwa Lesa bwalipampamikwa kale nombamba mu mulu bwino bwino, no kuti icalo cikonaulwa.

- "Balipaalwa abafuuka: pantu bene bakapyana icalo" (Mateo 5:5) - tekuti '...pantu imyeo yabo ikaya ku mulu'. Ici cilesonta ku Amalumbo 37, uyu chapta onse akonkomesha ukuti icilambu ca balungami ica kupelekesha cikaba pa calo. Mu cifulo cimo cine fye umo ababifi basekelele ubukulu bwa nshita inono, abalungami bakalambulwa no mweo wa pee, no kukwata icalo ici cimo cine ico ababifi inshita imo bakwetepo amaka (Amalumbo 37:34,35). "Abafuuka bakapyana icalo...Nga abapaalwa na wene bakapyana icalo... Abalungami bakapyana icalo, no kwikala mulya umuyayaya" (Amalumbo 37:11,22,29). Ukwikala *mu* calo/icalo calailwe umuyayaya capilibula ukuti umweo wa pee mu mulu tacingacitika.

- "Dabidi...alifwa no kushiikwa pamo...Dabidi tanina mu myulu" (Imilimo 2:29,34). Mukupilibula, Petro alondolwele ukuti isubilo lyakwe lyali kubuuka ukufuma ku bafwa pa kubwela kwakwa Kristu (Imilimo 2:22-36).

- Icalo e cibansa ca milimo yakwa Lesa na bantu: "Umulu, nangu fye imyulu, yakwa Yehoba, lelo icalo Wene apeela ku bana ba bantu" (Amalumbo 115:16).

- Ukusokolola 5:9,10 kulanda icimonwa ca ifyo abalungami bakalanda ilyo bene bakapokelelwa pa cipuna ca bupingulo: "(Kristu) alicita ifwe kuli Lesa wesu imfumu na bashimapepo: kabili ifwe tukateeka pa calo". Icikope ici ica kuteeka mu Bufumu bwakwa Lesa pa calo cili icataluka sana ku matontonkanyo ya bufi ukuti ifwe tukasekelela 'ukutuusha' ku cifulo cimo mu mulu.

- Amasesemo yakwa Daniele chapta 2 na 7 yalangilila ukukonkana kwa maka ya kuteeka, uko mu kupelekesha kukesafumishiwapo ku Bufumu bwakwa Lesa pa kubwela kwakwa Kristu. Amaka ya Bufumu ubu yakaba "*pesamba* lya mulu onse", no kwisula "*icalo* conse" (Daniele 7:27; 2:35 pashanya vesi 44). Ubufumu ubu ubwa muyayaya "bukapeelwa ku bantu ba bashiila ba Wapulamo" (Daniele 7:27); eico icilambu cabo mweo wa pee mu Bufumu ubu ubukaba pa calo, *pesamba* lya myulu.

4.8 Responsibility To God

4.8 Ukukuma Kuli Lesa

Nga umuntu mu cifyalilwa alikwata 'umweo ushifwa', wene alepatikishiwa ukukwata ukwakuya kumo ukwa pee na pee - nalimo mu cifulo ca cilambu nangu ica kukandwa. Ici calanga ukuti umuntu onse alikuma kuli Lesa. Mu kupusanako, ifwe natulanga ifyo Baibele asambilisha ukuti mu cifyalilwa umuntu apalana ne nama, ukwabula ukukaanafwa mukati kakwe. Lelo, abantu bamo balipeelwa isubilo lya mweo wa pee mu Bufumu bwakwa Lesa. Cene cilingile ukuba apabuuta ukuti te muntu onse uwaikalapo no mweo akabuushiwa ukufuma ku bafwa; pamo nge nama, umuntu alekala no mweo no kufwa, ku kubola mu lukungu. Nomba pantu kukaba ubupingulo, na bamo ukusekwa na bambi ukulambulwa no mweo wa pee, ifwe tuli no kusondwelela ukuti kukaba ibumba limo pakati ka bantunse ilikabuushiwa ukufuma ku bafwa ku kupingulwa no kulambulwa.

Nga umuntu umo akabuushiwa ukufuma ku bafwa nangu iyoo cili kuli wene ngacakuti alikuma ku bupingulo. Icishinte ca bupingulo bwesu cikaba kufyo ifwe twaasuka ku kwishiba kwesu kwa cebo cakwa Lesa. Kristu alondolwele: "Wene uwakaana ine, no kukaanapokelela amashiwi yandi, nakwata cimo icikapingula wene: icebo cintu ine nasosa, cimo cine cikapingula wene mu bushiku bwa kupelekesha" (Yohane 12:48). Eico abo abashaishiba nangu ukwiluka icebo cakwa Kristu, kabili tabakwete ishuko lya kupokelela nangu ukukaana wene, tabakakume ku bupingulo. "Ifyo abengi babembuka ukwabula (ukwishiba) amafunde (yakwa Lesa), ifyo fine kabili bakaloba ukwabula amafunde: na ifyo abengi babembuka mu mafunde (ekutiila ukwishiba yene), ifyo fine bakapingulwa ku mafunde" (Abena Roma 2:12). Eico abo abashaishiba ifintu Lesa afwaya bakaloba nge nama; ilyo abo mu kwishiba batoba amafunde yakwa Lesa balekabila ukupingulwa, kanshi kubuushiwa ukufuma ku bafwa ku kumona ubupingulo bulya.

Mu cinso cakwa Lesa "ulubembu talupendwa ilyo takuli amafunde"; "ulubembu e kupula kwa mafunde (yakwa Lesa)"; "ku mafunde kuli ukwishiba kwa lubembu" (Abena Roma 5:13; 1 Yohane 3:4; Abena Roma 3:20) Eico ukwabula ukwishiba amafunde yakwa Lesa ngefyo yasokololwa mu Cebo Cakwe, "ulubembu talupendwa" ku bantu, kabili bene tabakapingulwe nangu ukubuushiwa ukufuma ku bafwa. Eico abo abashaishiba Icebo cakwa Lesa bakashala nabafwa, nge fikaba inama ne filimbwa, pa kumona ukuti bene bali mu cifulo cimo cine. "Umuntu u...ushailuka, ali nge nama ishiloba" (Amalumbo 49:20). "Nge mpanga bene babiikwa mu nshiishi" (Amalumbo 49:14).

Eico cene nipa kukwata ukwishiba kwa nshila shakwa Lesa e cilenga ifwe ukukuma kuli Wene pa micitile yesu kabili cifwaya ukubuuka kwesu ukufuma ku bafwa no kumoneka pa cipuna ca bupingulo. Eico cene cilingile ukwilukwa ukuti cene tacili cakuti abalungami beka nangu abo ababatishiwa e bakabuushiwa ukufuma ku bafwa, lelo bonse abakumine kuli Lesa pa mulandu wabo uwakwishiba Wene. Ici cikomo ca Malembo icibwekeshiwapo ilingi:-

- Yohane 15:22 alanga ukuti ukwishiba kwa Cebo kuleta ukukumako: "Nga ine (Yesu) nshaishile no kusosa kuli bene, bene tekuti bakwate ulubembu: lelo nomba bene tabakwete cakufimbana ('umwakulesesha') pa lubembu lwabo". Abena Roma 1:20,21 alanda umusango umo wine ukuti ukwishiba Lesa kusha abantu "ukwabula icakuleseshamo".

- "Eico umuntu onse uwaumfwa, no kusambilila kuli Tata...ine (Yesu) nkeemya wene pa bushiku bwa kupeleksha" (Yohane 6:44,45).

- Lesa eka "apisha amenso bwangu" pa micitile ya abo abali abatuutu icine cine ne nshila Shakwe. Abo abaishiba inshila Shakwe, Wene alamona no kwenekela ubwasuko (Imilimo 17:30).

- "Umubomfi ulya, uwaishibe ukufwaya kwakwa shikulu wakwe, no kukaanaipekanya umwine, nangu ukucita umwalola ukufwaya kwakwa, akapumwa na membya ayengi. Lelo wene uushaishiibe, no kucita ifintu ifyawamina amembya, akapumwa na membya ayanono (e kulangilila ukushala uwafwa). Pantu kuli onse ukwapeelwa ifingi, kuli wene kukafwaikwa ifingi: na kuli uyo *abantu* babikako ifingi, kuli wene bene bakafwayako ifyacilapo" (Luka 12:47,48) - bushe nishani *Lesa* ukucishamo ubwingi ifyo fine?

- "Eico kuli wene *uwaishiba* ukucita icisuma, no kukaanacita cene, kuli wene cene lubembu" (Yakobo 4:17).

- Ukukuma kwakwa Israele kuli Lesa ukwaibeela kwali pa mulandu wa fyakusokolola Fyakwe kuli bene ukukuma ku Mwine (Amose 3:2).

- Pamulandu we sambilisho ili ilya kukuma, "cene caliwemeko kuli bene (abo panuma abapilibuka ukufuma kuli Lesa) ukukaanaishiba inshila ya bulungami, ukucila, panuma bene baishiba yene, ukupilibuka ukufuma kwi funde lya mushilo ilyapeelwe kuli bene" (2 Petro 2:21). Amashiwi ayalingile yambi yakumbinkanya: Yohane 9:41; 3:19; 1 Timote 1:13; Hosea 4:14; Amalango 1:39.

Ukwishiba kwakwa Lesa kulenga ifwe ukukuma ku bupingulo, cene cakonka ukuti abo abashili na kwishiba uku tabakabuushiwe ukufuma ku bafwa, pa kumona ukuti bene tabalekabila ukupingulwa, no kuti ukubula kwa kwishiba kwabo kulenga bene "ukupalana ne nama ishiloba" (Amalumbo 49:20). Kuli ifilangililo ifyalinga ifyakuti te bonse abaikalapo no mweo abakabuushiwa ukufuma ku bafwa:-

- Abantu ba luko lwa kale lwa Babiloni "tabakeeme" panuma ya mfwa yabo pantu bene bali batuutu kuli Lesa wa cine (Yeremia 51:39; Esaya 43:17).

- Esaya aikoseleshe umwine: "Mwe Yehoba Lesa wesu (wakwa Israele), bashikulu bambi pa mbali na imwe balikwata amaka pali ifwe (e kulangilila abaPelishiti na bena Babiloni)...Bene balifwa, bene tabakeekale na mweo (libili); bene balifwa, bene tabakeeme... ukwibukisha kwabo konse ukuloba" (Esaya 26:13,14). Mona pano ukukonkomesha kutatu pa kukaanabushiwa kwabo ukufuma ku bafwa: "Tabakeekale na mweo (libili)...tabakeeme...ukwibukisha kwabo konse ukuloba". Mu kupusanako, Israele alikwete isubilo lya kubuuka ukufuma ku bafwa pa mulandu wa kwishiba kwabo kwakwa Lesa wa cine: "Abantu bobe abafwa (bakwa Israele) bakekala no mweo, pamo no mubili wandi uwafwa bene bakeema" (Esaya 26:19).

- Ukusosa pamulandu wa bantu bakwa Lesa Israele, ifwe twaebwa ukuti pa kubwela kwakwa Kristu, "abengi ba muli bene abalala mu lukungu lwa mushili bakabuuka, bamo ku mweo wa muyayaya, na bamo ku nsoni no kusuulwa kwa muyayaya" (Daniele 12:2). Eco "abengi", lelo te bonse, ba mu baYuda bakabuushiwa ukufuma ku bafwa, ukulingana no kukuma kwabo kuli Lesa nga abantu Bakwe abasalwa. Abo muli bene abali batuutu icine cine ku kwishiba Lesa wabo wa cine "bakawa, no kukaanaima libili", pa kumona ukuti bene tabali na maka ya kusanga "icebo cakwa Yehoba" (Amose 8:12,14).

WE HAVE NOW LEARNT THAT:-

IFWE NOMBA TWASAMBILILA UKUTI:-

- 1. Ukwishiba kwa Cebo cakwa Lesa kuleta ukukuma kuli Wene.**
- 2. Beka abakumineko e bakabuushiwa ukufuma ku bafwa no kupingulwa.**
- 3. Eico abo abashaishiba Lesa wa cine bakashala abafwa nge nama.**

Ifishinka fya kusondwelela uku fyauma impumo ikalamba pa cilumba ca muntunse na fintu ifwe mu cifyalilwa twingasalapo ukutetekela: imintependwa ya bantu, pali

nomba no kupula mu nshita sha kale pamo, abali batuutu ku Mbila nsuma ya cine; amashilu, abashili na maka ya kwishiba imbila ya Baibele; utunya na bana banono abafwa intanshi tabalakula ku kwishiba Imbila nsuma; amabumba aya yonse yali mukati ke bumba lya abo abashakwete ukwishiba kwa cine kwakwa Lesa, kabili eico tabakumine kuli Wene. Ici capilibula ukuti bene tabakabuushiwe ukufuma ku bafwa, imikalile ya bafyashi babo iya bumupashi taikweteko umulimo. Ici mu kupwililika cabutukila ku kupinkana no kufwaya kwa buntu na fyonse ifya kukabila no kumfwa kwa cifyalilwa; nomba ukunakila kwa cine ku Cebo cakwa Lesa ica cine conse, ukubikapo no kutontonkanya kusuma ukwakunakila ukwa musango wesu fweka, kukatungulula ifwe ku kupokelela icine ca ici. Ukulingulula kwa cine ukwa fishinka fya kwishiba kwa muntunse, nangu fye ukwabula ukutungulula kwa Malembo, nako kuletungulula ku kusondwelela ukuti tekuti kube isubilo lya mweo wa kuntanshi ku mabumba ayalumbwilwe pa mulu.

Ukwipusha kwesu ukwa nshila shakwa Lesa mu milandu iyi kwafuma mu nshila apakalamba: "We muntu, niwe nani u utaalikana na Lesa?" (Abena Roma 9:20). Ifwe kuti twasuminisha ukufilwa ukwiluka, lelo ifwe tatufwile ukushinina Lesa palwa bupondamishi bwa bupingushi nangu ububifi. Ukusontelela ukuti Lesa kuti mu nshila imo aba uwabula ukutemwa nangu mu cilubo kwaisula inshila ya busanso bwa kumona Lesa nga Lesa wa maka yonse, Wishi kabili Kalenga u usunga ifibumbwa Fyakwe mu nshila iishalungama iishilolelemo. Ifyalembwa palwa mfumu Dabidi ukulufya akanya kakwe fyakubelenga ifyakwafwa; 2 Samwele 12:15-24 alemba ifyo Dabidi apepele sana pa kana aka lintu kali no mweo, lelo wene mu kwiluka asuminishe icakupelekesha ca mfwa yakako: "Ilyo umwana acili no mweo, ine nalekele ukulya no kulila: pantu nalandile, Bushe ni nani uwingalanda nalimo Lesa akaba ne cikuuku kuli ine, ukuti umwana ekale no mweo? Lelo nomba wene nafwa, bushe mulandu nshi ine ndelekele ukulya? Bushe kuti ine nabwesha wene libili?...wene takabwele kuli ine". Elyo Dabidi asansamwishe umukashi wakwe, no kukwata umwana umbi bwangu bwangu.

Icakupelekesha, cene cili no kulandwa ukuti abantu abengi, pa kwishiba isambilisho ili ilya kukuma kuli Lesa, batontonkanya ukuti bene tabalefwaya ukunonka ukwishiba ukwingi palwa Wene epali bene basanguka abakumako kuli Wene no bupingulo. Nomba mu musango umo cene cilemoneka ukuti abantu ba musango uyu bali abakumako kale kuli Lesa, pa kumona ukuti ukwishiba kwabo

ukwa Cebo cakwa Lesa nakucita bene ukwiluka kwa cishinka cakuti Lesa alebomba mu myeo yabo, ukupeela bene ukwampana na Wene ukwa cine.

Cene lyonse cifwile ukwibukishiwa ukuti "Lesa E kutemwa", Wene "tafewayaya ukuti umuntu nangu umo akalobe", kabili "apeele Umwana Wakwe uwafyalwa eka, ukuti uyo onse uutetekela pali wene talingile ukuloba, lelo ukukwata umweo wa muyayaya" (1 Yohane 4:8; 2 Petro 3:9; Yohane 3:16). Lesa alefwaya ifwe ukuba mu Bufumu Bwakwe.

Umucinshi wa musango uyu ne shuko e fileta ukukumako. Nomba ifi tafyapekanishiwa ukuba ifyafinisha nangu ifyakutitikisha pali ifwe; nga ifwe twalitemwa Lesa icine cine, ifwe tukeshiba ukuti ukupeela Kwakwe kwe pusukilo te cilambu cakuleta fye pa milimo imo isuma, lelo kufwaya kwa kutemwa pa lubali Lwakwe ukucita conse ico Wene engacitila abana Bakwe, ukupeela bene umweo wa pee wa nsansa, ukupitila mu kwishiba kwa musango Wakwe wa cipeshamano.

Lintu ifwe twaisa ku kwishiba no kumfwa ubwite bwakwa Lesa kuli ifwe ukupitila mu Cebo Cakwe, ifwe tukeeluka ukuti ilyo ifwe twenda ukupula mu mabumba, Lesa alamona ifwe na maka ayaibeela, ukusakamana ukufwaya ifilangililo fya kwasuka kwesu ku kutemwa Kwakwe, ukucila ukulolela ifwe ukufilwa ukwikala ukwalingana no kukumako kwesu. Takuli inshita ilyo ilinso lilya ilya kutemwa lifuma pali ifwe; takuli inshita ilyo ifwe twingalaba nangu ukucitulula ukwishiba kwesu palwa Wene pamulandu wa kupeela umubili wa munofu, ubuntungwa ukufuma ku kukuma kuli Lesa. Eico mukupilibula, ifwe kuti twasekelela kabili tulingile ukusekelela mu kupalamina ukwaibeela kuntu ifwe twakwata kuli Lesa, no kutetekela mu bukulu bwa kutemwa Kwakwe, ukuti ifwe lyonse tufwaye ukwishiba ifingi palwa Wene, ukucila ifinono. Ukutemwa kwesu ukwa nshila shakwa Lesa, no kukabila ukwishiba shene, ukuti ifwe twingapashanya Wene bwino bwino, kulingile ukufumyapo ukutiina kwesu kwa cifyalilwa ukwa bumushilo Bwakwe ubwapulamo.

4.9 Hell

4.9 Ku Mbo

Ukutontonkanya kwalumbuka ukwa ku mbo kuli kwakuti cifulo ca kukandwa kwa 'myeo ishifwa' ya babifi panuma fye ya mfwa, nangu cifulo ca kulunguluka kwa abo abakakaanwa pa bupingulo. Cene cili kushininkisha kwesu ukuti Baibele asambilisha ukuti ku mbo ni nshiishi, uko abantu bonse baya pa mfwa.

Nge shiwi fye, ishiwi lya cine mu ciHebere 'sheol', ilyapilibulwa 'ku mbo', lipilibula 'icifulo icafimbwaapo'. 'Hell' e kupilibulwa kwe shiwi 'sheol' mu Cingeleshi; eco ilyo ifwe tubelenga palwa 'ku mbo' ifwe tatubelenga ishiwi ilyapilibulwa mu kupwililika. Ishiwi lya Cingeleshi 'helmet' mu cituntulu ni 'hell-met', ilipilibula icakufimba umutwe. Muli Baibele, ici 'icifulo icafimbwaapo', nangu 'ku mbo' ni 'nshiishi'. Kuli ifilangililo ifingi apo ishiwi lya cine 'sheol' lyapilibulwa 'inshiishi'. Icine cine, ba Baibele bamo aba nshita shino babomfya panono fye ishiwi lya 'ku mbo', ukupilibula lyene bwino bwino nge 'nshiishi'. Ifilangililo fimo apo ili ishiwi 'sheol' lyapilibulwa 'inshiishi' filingile ukutobaula ukutontonkanya kwalumbuka ukwa ku mbo nge cifulo ca mulilo no kulunguluka kwa babifi:-

- "Leken i ababifi...babe tondolo mu nshiishi" (sheol [Amalumbo 31:17]) - bene tabakalepuunda mu bukali.

- "Lesa akalubula umweo wandi ukufuma ku maka ya nshiishi" (sheol [Amalumbo 49:15]) - ekutiila umweo nangu umubili wakwa Dabidi ukabuushiwa ukufuma mu nshiishi, nangu 'ku mbo'.

Icitetekelo cakuti ku mbo cifulo ca kukandwa kwa babifi uko bene tekuti bafume tekuti fye cilingane ne ci; umuntu umulungami kuti aya ku mbo (inshiishi) no kufumina kunse libili. Hosea 13:14 ashininkisha ici: "Ine nkalubula bene (abantu bakwa Lesa) ukufuma ku maka ya nshiishi (sheol); ine nkalubula bene ukufuma ku mfwa". Ici calandwapo muli 1 Abena Korinti 15:55 no kusonta ku kubuuka ukufuma ku bafwa pa kubwela kwakwa Kristu. Ifyo fine mu cimonwa ca kubuuka kwa cibili ukufuma ku bafwa (mona Isambililo 5.5), "imfwa na ku mbo fyaletetele

abafwa abali muli fyene" (Ukusokolola 20:13). Mona ukulingana pakati ka mfwa, ekutiila inshiishi, na ku mbo (mona pamo Amalumbo 6:5).

Amashiwi yakwa Hanna muli 1 Samwele 2:6 yali apabuuta nganshi: "Yehoba alepaya, no kulenga ukuba no mweo (ukupitila mu kubuuka ukufuma ku bafwa): wene alatentemushisha ku nshiishi (sheol), no kuleeta pa mulu".

Pa kumona ukuti 'ku mbo' ni nshiishi, cene caenekelwa ukuti abalungami bakapusushiwa ukufuma kuli yene ukupitila mu kubuuka kwabo ukufuma ku bafwa ukuya ku mweo wa pee. Eco cene kuti cacitika ukwingila 'ku mbo', nangu ku nshiishi, kabili panuma ukufuma kuli yene ukupitila mu kubuuka ukufuma ku bafwa. Icilangililo icikulu ni cilya icakwa Yesu, uyo "umweo wakwe tawashiilwe ku mbo, nangu umubili wakwe wa munofu tawamwene ukubola" (Imilimo 2:31) pantu wene alibuushiwe ukufuma ku bafwa. Mona ukulingana pakati ka 'mweo' wakwa Kristu no 'mubili wa munofu' wakwe nangu umubili. Ukuti umubili wakwe "tawashiilwe ku mbo" calangilila ukuti wene wali kulya pa nshita imo, ekutiila mu nshiku shitatu isho umubili wakwe wali mu nshiishi. Icakuti Kristu aile 'ku mbo' cilingile ukuba cishininkisho icalinga icakuti cene tacili fye cifulo uko ababifi baya.

Abasuma pamo na babi baya 'ku mbo', ekutiila inshiishi. Eco Yesu "acitile inshiishi yakwe na babifi" (Esaya 53:9). Mu kukonka ici, kuli ifilangililo fimbi ifya bantu abalungami ukuya ku mbo, ekutiila inshiishi. Yakobo alandile ukuti wene ali no "kuya panshi mu nshiishi (ku mbo)...aleloosha" pa mwana wakwe Yosefe (Ukutendeka 37:35).

Cene cili cimo pa fipoope fyakwa Lesa icakuti ukukanda pa lubembu ni mfwa (Abena Roma 6:23; 8:13; Yakobo 1:15). Ifwe akale natulanga imfwa ukuba ni nshita ya kukaanaishiba ukwapwililika. Ulubembu lulenga ubonaushi ubwapwililika, te kulunguluka kwa pee (Mateo 21:41; 22:7; Marko 12:9; Yakobo 4:12), mu cishinka nga filya abantu baonawilwe ku Lyeshi (Luka 17:27,29), kabili nga filya abena Israele bafwile mu matololo (1 Abena Korinti 10:10). Pa nshita shonse shibili ishi ababembu *balifwile* ukucila ukuba abalungulushiwa pee na pee. Eico cene tacingacitika icakuti ababifi balakandwa kuli bu pee na pee bwa kulunguluka no kucula mu kwishiba.

Ifwe kabili natumona ukuti Lesa tapenda lubembu - nangu ukusansha lwene ku micitile yesu - nga ifwe tuli abatuutu ku cebo Cakwe (Abena Roma 5:13). Abali mu cifulo ici bakashala abafwa. Abo abaishiba ifintu Lesa afwaya bene bakabuushiwa ukufuma ku bafwa no kupingulwa pa kubwela kwakwa Kristu. Nga babifi, ukukandwa bene bakapokelela kukaba ni mfwa, pantu iyi e bupingulo pa lubembu. Eico panuma ya kwisa kuntanshi ya cipuna ca bupingulo icakwa Kristu, bene bakakandwa na panuma bakafwe libili, ukwikala abafwa umuyayaya. Iyi ikaba "e mfwa ya *cibili*", iyasoswa mu Ukusokolola 2:11; 20:6. Abantu aba bakaba balifwilepo umuku umo, imfwa ya kukaanaishiba ukwapwililika. Bene bakabuushiwa ukufuma ku bafwa no kupingulwa pa kubwela kwakwa Kristu, na panuma ukukandwa ku mfwa ya cibili, iyo, ukupalana ne mfwa yabo ya ntanshi, ikaba kukaanaishiba ukwapwililika. Iyi ikaba umuyayaya.

Cene cili mu musango uyu icakuti ukukandwa pa lubembu ni mfwa ya 'muyayaya', mukuti takwakabe impela ku mfwa yabo. Ukushala uwafwa umuyayaya cili kukandwa kwa muyayaya. Icilangililo ca Baibele ukubomfya ukulanda kwa musango uyu cisangwa mu Amalango 11:4. Ici calondolola ukonaula kwakwa Lesa limo-na-limo ukwa mpuka yakwa Farao muli Bemba wa Kashika ngo konaula kwa kutwalilila, pee na pee mukuti iyi mpuka mu cituntulu tayatalile ukucusha Israele libili, "Wene alengele amenshi yakwa Bemba wa Kashika ukwibisha bene...Yehoba aonaula bene ukufika ku bushiku buno".

Nangu mu nshita sha ntanshi sha Cipingo ca Kale abatetekela bailwike ukuti kukaba ukubuuka ukufuma ku bafwa pa bushiku bwa kupelekesha, panuma elyo ababifi abakumineko bakabwelela ku nshiishi. Yobo 21:30,32 ali apabuuta nganshi: "Umubifi...akaleetwa kunse (ekutiila ukubuushiwa ukufuma ku bafwa) ku bushiku bwa cipyu...nomba wene akabwekeshiwa (panuma) ku nshiishi". Umo pa milumbe pa kubwela kwakwa Kristu no bupingulo usosa palwa babifi 'ukwipaiwa' mu cinso cakwe (Luka 19:27). Uyu wafilwa ukulinga mu mano yakuti ababifi bakekala umuyayaya mu musango wa kwishiba, ukutwalilila ukupokelela ukucululusha. Mu nshila yonse, uku kuti kwaba kwati kukanda ukwabula amano - ukucululusha *kwa pee na pee* pa milimo ya myaka 70. Lesa takwata kusekela mu kukanda abantu ababifi; eico cene cakwenekela ukuti Wene takacite kukanda pali bene kuli bu pee na pee (Esekiele 18:23,32; 33:11 pashanya 2 Petro 3:9).

Ubwina Kristu bwabufi bukuminisha ilingi 'ku mbo' no musango wa mulilo no kulunguluka. Ici capinkana nganshi ku kusambilisha kwa Baibele pamulandu wa

ku mbo (inshiishi). "Nge mpanga bene balalikwa mu nshiishi (ku mbo); imfwa ikalya bene" (Amalumbo 49:14) yalondolola ukuti inshiishi cifulo ca mutende icakukaanabapo. Nelyo umweo wakwa Kristu, nangu umubili, wali ku mbo pa nshiku shitatu, wene tawamwene kubola (Imilimo 2:31). Ici nga tacingacitika nga ku mbo cali cifulo ca mulilo. Esekiele 32:26-30 apeela icikope ca babulwi ba maka aba nko ishashingulukako, abalaala mu mutende mu nshiishi shabo: "Abamaka abo abawa (mu bulwi)...abo abaya panshi ku mbo ne fyanso fyabo fya bulwi: kabili babika impanga shabo pesamba lya mitwe yabo...bene bakalaala...na bene abo abaya panshi ku cilindi". Ici casontelela ku lutambi lwa kushiika ababulwi ne fyanso fyabo, no kubiika umutwe wa citumbi pamulu wa canso caciko. Nomba ici e kulondolola kwa "ku mbo" - nangu inshiishi. Abantu aba abamaka ukulala nanomba ku mbo (ekutiila mu nshiishi shabo), takusuminisha amano yakuti ku mbo cifulo ca mulilo. Ifintu ifituntulu (pamo nga impanga) fiya kumo kwine "ku mbo" nga abantu, ukulanga ukuti ku mbo te cibansa ca kulungulusha kwa mipashi. Eco Petro alandile ku muntu umubifi, "Ulupiya lobe lulobe na iwe" (Imilimo 8:20).

Ifyalembwa fya pa mikalile yakwa Yona fyapinkana ne ci pamo. Panuma ya kuminwa umumi kwi sabi ilikalamba, "Yona apepele kuli Yehoba Lesa wakwe ukufuma mwi fumo lye sabi, no kulanda, Ine nalilile...kuli Yehoba...ukufuma mwi fumo lya ku mbo ine nalilile" (Yona 2:1,2). Ici calinganya "ifumo lya kumbo na lilya ilya cisabi. Ifumo lya cisabi icine cine lyali 'cifulo icafimbwaapo', ico mu cituntulu e mwalola ishiwi lya 'sheol', ilyapilibulwa 'ku mbo'. Ukwabulo kutwishika, lyene talyali cifulo ca mulilo, na Yona alifumine kunse ye "fumo lya ku mbo" lintu icisabi calukile wene kunse. Ici casontele kuntanshi ku kubuuka kwakwa Kristu ukufuma 'ku mbo' (inshiishi) - mona Mateo 12:40.

FIGURATIVE FIRE

UMULILO WA CIPASHO

Lelo, Baibele ilingi abomfya icipasho ca mulilo wa pee pa kwimininako ubukali bwakwa Lesa pa lubembu, ubo bukafikilishiwa mu konaula kwa mubembu umupwilapo mu nshiishi. Sodomu akandilwe ku "mulilo wa pee" (Yuda 7), ekutiila wene aonawilwe umupwilapo pamulandu wa bubifi bwa beekashi. Ilelo umusumba ulya uli mu cibolya, uwaibishiwa pesamba lya menshi ya Bemba wa Kashika; mu nshila nangu imo wene tauli mu mulilo pali nomba, ico cili icafwaikwa nga ifwe tuli no kwiluka 'umulilo wa pee' mu cituntulu. Ifyo fine Yerusalemu asokelwe

ukonaulwa ku mulilo wa pee wa bukali bwakwa Lesa, pamulandu wa membu shakwa Israele: "Elyo ine nkakosha umulilo mu mpongolo shauko, na wene ukalya amasano ya Yerusalemu, na wene tawakashime" (Yeremia 17:27). Yerusalemu pa kuba uwasesemwa ukuba umusumba ukalamba wa Bufumu bwakwa Lesa kuntanshi (Esaya 2:2-4; Amalumbo 48:2), Lesa taloseshe ifwe ukubelenga ici mu cituntulu. Amayanda ayakalamba ya Yerusalemu yalyocelwe ku mulilo (2 Ishamfumu 25:9), lelo umulilo ulya tawatwalilile pee na pee.

Mu kupalana, Lesa akandile icalo ca Idumea ku mulilo uyo "ushakashime ubushiku nangu akasuba; icushi cauko cikaya mu mulu umuyayaya: ukufuma ku nkulo ukuya ku nkulo cene cikalaala amapopa...icipululu na mwankole fikeekala muli cene...imyunga ikamena mu cifulo ca mwanakashi uyu" (Esaya 34:9-15). Pa kumona ukuti inama ne filimbwa fyali no kwikala mu cibolya ca calo ca Idumea, insoselo ya mulilo wa pee ifwile ukusonta ku bukali bwakwa Lesa no konaula Kwakwe umupwilapo kwa cifulo ici, ukucila ukusendwa mu cituntulu.

Amashiwi ya ciHebere ne ciGreek ayo ayapilibulwa "umuyayaya" icine cine yapilibula, "pa nshita imo". Limo limo ici cisonta ku cishipwa mu cituntulu, pamo nga inshita ya Bufumu, lelo te lyonse. Esaya 32:14,15 ali e cilangililo: "Ifyamba ne mpungu fikaba imimba umuyayaya...usuke umupashi upongololwe pali ifwe". Iyi ni nshila imo iyakwilukilamo 'bu pee na pee' bwa 'mulilo wa pee'

Inshita ne nshita ubukali bwakwa Lesa pa membu shakwa Yerusalemu na Israele bwapashaniwa ku mulilo: "Ubukali bwandi ne cifukushi candi fikapongololwa pa cifulo ici (Yerusalemu)...cene cikapya, kabili tacakashime" (Yeremia 7:20; ifilangililo fimbi fikumbinkanya Inyimbo sha bulanda 4:11 na 2 Ishamfumu 22:17).

Umulilo kabili wakuminishiwa no bupingulo bwakwa Lesa pa lubembu, maka maka pa kubwela kwakwa Kristu: "Pantu, moneni, ubushiku bwaisa ubo ubukapya nge buku; na bonse abaituumika, ee, na bonse abo abacita ububifi, bakaba fisooso: no bushiku ubo ubwaisa bukooca bene" (Malaki 4:1). Ilyo ifisooso, nangu fye umubili wa muntunse, fyaocewa ku mulilo, fyene fibwelela ku lukungu. Cene tacingacitika ku cintu conse, maka maka umubili wa munofu wa muntunse, mu cituntulu ukutwalilila ukupya umuyayaya. Eico insoselo ya 'mulilo wa pee' tekuti isonte mu cituntulu ku kulunguluka kwa pee. Umulilo tekuti wikale umuyayaya

nga tapali cintu cakooa. Cene cilingile ukumonwa bwino ukuti "ku mbo" kwine "kwapooswa muli bemba wa mulilo" (Ukusokolola 20:14). Ici calangilila ukuti ku mbo tali cimo cine nga "bemba wa mulilo"; ici caimininako ukonaula ukwapwililika. Mu musango wa cishibilo uwe buuku lya Ukusokolola, ifwe tuleebwa ukuti inshiishi ili no konaulwa ukwapwililika, pantu pa mpela ya myaka ikana limo (Millennium) takwakabe imfwa kabili.

GEHENNA GEHENNA

Mu Cipingo Cipya muli amashiwi yabili aya ciGreek ayapilibulwa 'ku mbo'. 'Hades' e kulingana kwa 'sheol' mu ciHebere kuntu ifwe tusambilile akale. 'Gehenna' li shina lya cilindi ca fisooso ico icali kunse fye ya Yerusalemu, umo ubusaali ukufuma mu musumba bwaleocelwa. Ifilindi fya musango uyu ifya fisooso filasangwa ilelo mu misumba iyingi iya fyalo ifileeya pantanshi (pamo nga 'Ulupili lwa Cushi' kunse ya musumba wa Manila mu calo ca Philippines). Pamo nge shina lya cine - ekutiila ishina lya cifulo icituntulu - lyene nga lyashele fye nga 'Gehenna' ukwabula ukupilibulwa ukucila ukupilibulwa nga 'ku mbo'. Mu ciAramaic 'Gehenna' e kulingana kwa 'Ge-ben-Hinnon' mu ciHebere. Ici calesangwa mupepi na Yerusalemu (Yoshua 15:8), na pa nshita yakwa Kristu cene cali e chishala ca musumba. Imibili ya nama ishafwa yalepooswa pa mililo iyo iyaleepya lyonse palya, icakuti Gehenna asangwike icishibilo ca konaulwa ukwapwililika no kusuulwa.

Na kabili icishinka cili no kupeelwa icakuti conse icapooselwe pa mililo ilya tacaikleele palya umuyayaya - imibili yalibolele mu lukungu. "Lesa wesu (akaba) mulilo *wakupwishishisha*" (Aba Hebere 12:29) pa bushiku bwa bupingulo; umulilo wa bukali Bwakwe pa lubembu ukapwisha ababembu ku konaulwa ukucila ukusha bene mu musango wa kocewa fye kuli wene no kutwalilila ukubapo. Pa nshita ya bupingushi bwakwa Lesa ubwa kunuma ubwa bantu Bakwe Israele ku kuboko kwa bena Babiloni, Gehenna aiswilemo imibili ya bafwa ababembu pakati ka bantu bwakwa Lesa (Yeremia 7:32,33).

Mu nshila yakwe ya kwishibisha, Shikulu Yesu aletele pamo amano aya yonse aya mu Cipingo ca Kale mu kubomfya kwakwe kwe shiwi lya 'Gehenna'. Wene ilingi alandile ukuti abo abakakaanwa pa cipuna ca bupingulo pa kwisa Kwakwe bakaya

"mu Gehenna (ekutiila "ku mbo"), mu mulilo uyo ushakashime; uko umwambo wabo taufwa" (Marko 9:43,44). Gehenna aleetele mu kutontonkanya kwa baYuda amano ya kukaanwa no konaulwa kwa mubili, na ifwe natumona ukuti umulilo wa pee ni nsoselo ileimininako ubukali bwakwa Lesa ukukaanya ulubembu, no konaula kwa pee kwa babembu ukupitila mu mfwa.

Icacusontelela "uko umwambo wabo taufwa", cili ciputulwa mu kushininkisha palwa nsoselo iyi imo ine pa konaulwa ukwapwililika - cene tecakutontokanyo kuti kuti kwaba imyambo mu cituntulu iyo ishakafwe. Icishinka cakuti Gehenna ali e cifulo kunuma ica kukandwa kwa babifi, pakati ka bantu bakwa Lesa, calundapo ukulunga ukulungika kwakwa Kristu ukwa kubomfya icikope ici ca Gehenna.

Digression 11: Purgatory

Cakulundapo 11: Umutwala

Icilonganino ca Romani Katolika cisambilisha ukuti imyeo ya bantu bakwa Lesa kuti yaya ku cifulo iciitwa 'umutwala' panuma ya mfwa, ico cili ni ng'anda ya pakati ka nshila ku 'mulu' na 'ku mbo'. Bene basambilisha ukuti cene cifulo ca kusangulula, umo umweo uli no kucula pa nshita inono intanshi ya kuba uwalinga ukunonka ipusukilo mu mulu. Amapepo, ukwasha amakandulo ne fyabupe fya lupiya ku cilonganino ifya muntu ne fibusa fyakwe filetungwa ukwipifya ubutali bwa nshita iyakuti umweo ucule mu 'mutwala'. Icilubo icikalamba ica mano ya musango uyu cilingile ukushininkishiwa ukufuma ku fyalakonkapo:-

- Baibele ali tondolo pamulandu wa kubako kwa cifulo ca musango uyu.
- Ifwe natulanga ukuti umweo usonta ku mubili wesu, ukucila ku cintu cimo icishifwa mukati kesu, no kuti 'ku mbo' ni nshiishi ukucila icifulo ca kukandwa.
- Abalungami tabalaywa ipusukilo mu mulu. Ukupeela kwe pusukilo kukaba pa cipuna ca bupingulo pa kubwela kwakwa Kristu, ukucila pa nshita imo panuma ya mfwa ilyo mukutunganya ifwe tufuma mu 'mutwala' (Mateo 25:31-34; Ukusokolola 22:12).

- Abalungami bonse bakapokelela icilambu cabo pa nshita imo ine, ukucila cila muntu ukunonka ipusukilo pa nshita ishapusanapusana (Aba Hebere 11:39,40; 2 Timote 4:8).

- Icionka pa mfwa kukaanaishiba ukwapwililika, ukucila imilimo intu ilandwa ne sambilisho lya umutwala. - Ifwe tulasangululwa ukufuma ku membu shesu ukupitila mu lubatisho muli Kristu no kukwata icitetekelo icakosa mu mulimo wakwe mu nshita ya mweo wesu wa nomba, ukucila ukupitila mu nshita imo ya kucula panuma ya mfwa. Ifwe twaebwa "ukusanguluka nomba ukufuma ku citutumushi ca kale" ca lubembu mu myeo yesu (1 Abena Korinti 5:7); ukuisangulula fwebene ukufuma ku milimo ya lubemmbu (2 Timote 2:21; Aba Hebere 9:14). Eico inshita yesu ya kusanguluka ni nomba, mu mweo uno, ukucila mu cifulo ca kusangulula ('umutwala') umo ifwe twingila panuma ya mfwa. "Nomba e bushiku bwe pusukilo ...nomba e nshita yasuminishiwa" (2 Abena Korinti 6:2). Ukunakila kwesu kuli Lesa mu lubatisho no kukusha kwa musango wa bumupashi mu mweo uyu, fikatungulula kwi pusukilo lyesu (Abena Galatia 6:8) - te ku kwikala inshita mu 'mutwala'.

- Imilimo ya bambi ku kwafwa ifwe ukupitila mu kwasha amakandulo na fimbi ifyabupe ku cilonganino ca Katolika, tafyakacite cintu kwi pusukilo lyesu nakalya. "Bene abo abatetekela mu fyuma fyabo...takuli umo muli bene uwingalubula munyina mu nshila yonse, nangu ukupeela kuli Lesa icilubula pali wene...ukuti wene engekala no mweo umuyayaya" (Amalumbo 49:6-9).

Digression 12: Ghosts And Reincarnation

Cakulundapo 12: Ifiwa No Kubwela Ku bafwa

Icitetekelo cakuti umuntu alatwalilila ukwikala no mweo mu musango wa muntu umbi nangu inama ukwikatwa no mupashi wakwe, cali umo pa misango yantanshi umo umuntu aeseshe ukuishininkisha umwine ukuti imfwa tayali e cakupelekesha ngafintu yene imoneka.

Ifwe natulanga ukuti umupashi wa muntu usonta ku maka ya umupu/umweo mukati kakwe, uyo ubwekela kuli Lesa lintu wene afwa (Lukala milandu 12:7). Ici capilibula ukuti umupashi wakwe tawendauka nge 'ciwa', nangu ukuba na maka ya kwikata umuntu umbi nangu inama pakuti umusango wa umuntu uyu utwalilile muli fyene. Ifwe umo umo tukapingulwa pa milimo yesu fweka (2 Abena Korinti 5:10). Nga imicitile ne misango yesu fili milimo ya musango wa muntu uwalipo kale, ninshi aya mano yakwa Lesa ukupingula no kulambula ifwe ukulingana ne milimo yesu (Ukusokolola 22:12) yacitwa ubuwelewele.

Umupashi ubwelela kuli Lesa pa mfwa, no butuntulu bonse ubwakwishiba bwapwa. Eico ukwasha konse ukwa kumfwana na bafwa kulanga ubukulu bwa kukaanailuka kwa kusambilisha kwa Baibele ukwalinga ukukumine kuli ici (mona Esaya 8:19,20). Baibele alilanga bwino bwino ukuti abantu tababwelela ku ng'anda shabo nangu imishi yabo ya kale mu musango onse panuma bene balifwa; takwingaba icintu ca musango nga 'umupashi' nangu 'iciwa' ukulaisa pa cifulo ca musango uyo panuma umuntu alifwa. Yobo 20:7-9 tekuti alondolole ici mu musango wa kushininkisha ukucilapo: "(Umuntu) akaloba umuyayaya nga amafi yakwe: bene abo abamwene wene bakalanda, Bushe wene ali kwi? Wene...takasangwe...Ilinso kabili ilyamwene wene talyakamone wene nakabili; nangu icifulo cakwe (ing'anda/umushi) ukumona wene nakabili". Yobo 7:9,10 alipalana: "Wene uyo uuya panshi ku nshiishi...takabwele nakabili ku ng'anda yakwe, nangu icifulo cakwe ukwishiba wene nakabili". Ukusuminisha ici mu kunakilila kukatwala ifwe ku kusuula ukutunga konse kwa kumona 'ifiwa' fya bantu abafwa, ukulaisa ku ng'an da shabo. Ukumona kwa fintu ifi kuli fye bwile bwa kwelenganya.

Digression 13: With What Nature Are We Resurrected?

Cakulundapo 13: Bushe Musango Nshi Ifwe Tubuuka Nao Ukufuma Ku Bafwa?

Ifwe Natulanga ukuti umweo wa pee no kwalulwa ukuba mu musango wakwa Lesa fikapeelwa ku batetekela panuma ya bupingulo. Kristu intanshi akabuusha ukufuma ku bafwa abo abakumine ku bupingulo bwakwe, kabili elyo ukupingula bene panuma bene nabalonganikwa kuli wene. Pa kumona ukuti icilambu ca musango wa kukaanafwa cikapeelwa pa bupingulo, cene cakonka ukuti abo bonse abakabuushiwa ukufuma ku bafwa bakakwata umusango wa kufwa intanshi ya fyonse. Nga bene bakabuushiwa ukufuma ku bafwa ne mibili ishifwa, ninshi takwakabe mulandu wa cipuna ca bupingulo apakaba ukwakanya ifilambu.

Ifwe tukengila mu Bufumu bwakwa Lesa panuma fye ya cipuna ca bupingulo (Mateo 25:34); eico abatetekela tabali mu Bufumu bwakwa Lesa intanshi ya bupingulo. "Umubili wa munofu no mulopa tekuti upyane Ubufumu bwakwa Lesa (eico)...ifwe bonse tukapilibulwa...Pantu icibola ici cifwile ukufwala ukukaanabola, ne cifwa ici cifwile ukufwala ukukaanafwa" (1 Abena Korinti 15:50,51,53). Cene cakonka ukuti ukupilibuka uku ukwa musango, ukufuma ku cifwa ukuya ku cishifwa, kukacitika pa cipuna ca bupingulo, pakumona ukuti epo ifwe tukengilila mu Bufumu.

Lelo, Paulo umutumwa waputwaamo ilingi asosa palwa "ukubuuka ukufuma ku bafwa" mu mano ya "ukubuuka kwa mweo" - ukubuuka kwa balungami ukufuma ku bafwa, abo panuma bakapokelela umweo wa pee panuma ya bupingulo. Wene, ukwabulo kutwishika, ailwiike "ukuti kukaba ukubuuka kwa bafwa, kwa balungama pamo na bashalungama" (Imilimo 24:15). Wene alingile ukwishiba ukuti abo cikumine "bakeesa kunse (ukufuma mu nshiishi); bene abo abacita ifisuma, ku kubuuka kwa mweo; na bene abo abacita ububi, ku kubuuka kwa kusekwa" (Yohane 5:29).

Mu nshila iyi ituntulu, Paulo amoneka ukusonta ilingi ku "kubuuka kwa mweo" uku lintu wene asosa palwa "ukubuuka ukufuma ku bafwa". Abalungami bakafuma kunse ya nshiishi shabo "*ku* kubuuka kwa mweo" - panuma ya kumoneka ukufuma mu mushili bene bakapingulwa na panuma ukupeelwa umweo wa pee. Inshila yonse iyi e "kubuuka kwa mweo". Kuli ubupusano pakati ka "kwisa kunse" kwabo ukufuma mu nshiishi, na "ukubuuka kwa mweo". Paulo asosa palwa kushomboka kwakwe ukwikala umweo wa Bwina Kristu, "nga mu nshila yonse; ine ningafika ku kubuuka kwa bafwa" (Abena Filipi 3:11). Pantu wene alikumineko wene akabuushiwa ukufuma ku bafwa ku kulubulula pa bupingulo mu mulandu onse;

ukuti wene ashombweke ku "kufika ku kubuuka" eico cifwile ukupilibula ukuti "ukubuuka" pano kwasonta ku "ukubuuka kwa mweo".

Ifyakulangilila fimbi ifya "ukubuuka" ukupilibula "ukubuuka kwa mweo" (pashanya Luka 14:14) fyalundapo Luka 20:35; Yohane 11:24; 1 Abena Korinti 15:21,42; Aba Hebere 11:35; Ukusokolola 20:6. Mu Amalumbo 17:15 Dabidi asosa palwa kupokelela icilambu cakwe inshita wene "akabuuka". Wene alikwete ukwishiba kumo kwine kwa ukubuuka ukufuma ku bafwa, nangu wene aishiibe ukuti kukaba ubupingulo. Ukubomfya kwa mashiwi aya, "ukubuuka ukufuma ku bafwa", mu musango uyu muli 1 Abena Korinti 15 kuleafwilisha ukulondolola 1 Abena Korinti 15:52 - "abafwa bakabuushiwa ukukaanabola". Cene cilingile ukumoneka ukuti amashiwi "abafwa" limo limo (no kucila muli 1 Abena Korinti 15) yasonta ku bafwa abalungami, abo abakabuushiwa ku kupokelela umweo wa pee pa bupingulo: 1 Abena Korinti 15:13,21,35,42; 1 Abena Tesalonika 4:16; Abena Filipi 3:11; Ukusokolola 14:13; 20:5,6.

1 Abena Tesalonika 4:16,17 atantika ifikacitika ifyakuminisha ku kubwela kwakwa Kristu:-

1. Kristu abwela mu kumoneka

2. Abafwa babuushiwa

3. Abakumineko abo abali no mweo pa nshita iyi bakasompolwa ukuya ku bupingulo.

Ukupeela kwa mweo wa pee kukaba *panuma* ya kukolongana capamo uku (Mateo 25:31-34; 13:41-43); eico ukukaanafwa tekuti kupeelwe pa kubuuka ukufuma ku bafwa, pakumona ukuti uku kukatangilila ukukolongana capamo. Ifwe natulanga ukuti abalungami bonse bakalambulwa pa kashita kamo kene (Mateo 25:34; Aba Hebere 11:39,40). Ici tekuti cicitike nga ukukaanafwa kwapeelwa pa kubuuka ukufuma ku bafwa, pakumona ukuti ukubuuka ukufuma ku bafwa kukatangilila ukukolongana capamo kwa abo cikumine aba mweo.

Lelo, cene cilingile ukumonwa, ukuti ukwishiba kwesu ukwa nshita kuli kwa buntunse sana; Lesa tali uwakakwa kuli yene nakalya. Cene kuti cacitika ukuya sana mu kwesha ukusanga ukukonkana kwashininkishiwa kwa fintu ifikacitika ukushinguluka inshita ya kubwela kwakwa Kristu. Ukubuuka ukufuma ku bafwa no kupilibuka kwesu ku kukaanafwa pa cipuna ca bupingulo fyalondololwa nga "Mu kashita akanono, mu kukapa kwa linso" (1 Abena Korinti 15:51,52). Mu kufwaikwa, inshita ikaya mu kupenda ukwalekana pa kashita ka kubwela kwakwa Kristu, maka maka pali abo abali no kupingulwa. Kwene kufunda kwa Baibele ukwaishibikwa ukuti cila umo uwa muli abo abakumine ku bupingulo akalubulula pa mweo wakwe pa cipuna ca bupingulo, no kukwata umusango umo uwa kulanshanya na kapingula wabo, Shikulu Yesu (Mateo 25:44 na yambi; Lukala milandu 3:17; 12:14; Luka 12:2,3; 19:23; Esekiele 18:21,22; 1 Timote 5:24,25; Abena Roma 14:11,12). Pa kuba ne mpendwa ikalamba ya abakumineko, ifwe tuli no kutunganya ukuti inshita ikafumapo nangu ukuceefiwa nganshi pakuti ifwe bonse tukapingulwe apo pene, lelo cila muntu. Pakumona ukuti inshita ikaceefiwa pa nshita iyi, pakuti umusango onse wa kubuuka ukufuma ku bafwa no bupingulo ucitike "mu kashita akanono, mu kukapa kwa linso", cene cailukwa ukuti ukubuuka ukufuma ku bafwa limo limo kusoselwa nge nshila intu abalungami bakapokelamo umweo wa pee. Lelo, ici cili pamulamdu wa kwendesha kuntu ifwe tukasendelwamo ukufuma ku nshiishi ukuya ku cipuna ca bupingulo, elyo kabili, mu cikuuku cakwa Lesa, ukuya mu musango wa kukaanafwa. Icinshika cicili naciminina, ukufuma mu ma vesi yalandilwepo intanshi, icakuti Baibele asambilisha ukuti umweo wa pee ukapeelwa pa cipuna ca bupingulo ukucila pa kubuuka ukufuma ku bafwa. Pa mulandu uyu 1 Abena Tesalonika 4:17 asosa palwa balungami ukwitwa ku bupingulo ku kubilikisha kwe penga, ilyo 1 Abena Korinti 15:52 asosa palwe penga limo line ukukuminishiwa ku kupeelwa kwabo kwa kukaanafwa. Ici kabili calondolola umulandu Paulo atontonkenye palwa kubuuka ukufuma ku bafwa nge capalana no kupokelelwa pa cipuna ca bupingulo (pamo nga Abena Filipi 1:23).

Digression 14: The 'Rapture'

Cakulundapo 14: 'Ukuululwa'

Kuli icitetekelo konse konse pakati ka filonganino fya 'ba kabila wa mbila nsuma' icakuti abalungami 'bakoolulwa' ukuya ku mulu pa kwisa kwakwa Kristu. Icitetekelo ici ilingi caampama pamo na mano yakuti panuma icalo cikonaulwa. Ifwe tumona mu Cakulundapo 9 ukuti ici tacingacitika. Ifwe kabili natulanga mu Isambililo 4.7 ukuti icifulo ca cilambu calo, te mulu. Ifitetekelo ifi ifyaluba fyashintilila pa kwilula kwa 1 Abena Tesalonika 4:16,17 mu cilubo: "Shikulu umwine akeekila ukufuma ku mulu...na bafwa muli Kristu bakabuuka intanshi: elyo ifwe fwebali abamweo kabili abashalapo tukasendwa capamo na bene mu makumbi, ku kukumanya Shikulu mu lwelele: kabili eflyo ifwe tukaba lyonse na Shikulu".

Ukulunda pa busanso bwa cishinka bwa kushintilisha icitetekelo ca kula umusango uyu pa mashiwi fye yamo ya Malembo, cene cilingile ukumonwa ukuti pano tapali ukulumbula kwa balungami ukusendwa ku *Mulu*. Kristu akeekila ukufuma ku mulu intanshi abatetekela tabalakumanya wene. Kristu akateeka umuyayaya pa cipuna ca bufumu cakwa Dabidi mu Yerusalemu, na ifwe tukaba na wene, pano pa calo. Eico cene tacingacitika icakuti ifwe tulingile ukwikala muli bu pee na pee na wene pa mbilibili mukati ka lwelele. 'Ulwelele' pa kutantalila fye ama kilomita ayanono pa mulu wa calo, cilepilibula ukuti lwene tekuti lusonte ku Mulu, icifulo ca bwikalo bwakwa Lesa.

Amashiwi ya ciGreek ayapilibulwa "ukusendwa" icine cine yapilibula ukusompolwa; cene tacileta amano ya ntunga iyashininkishiwa. Cene camoneka mu Ubwina Lebi 6:4 na Amalango 28:31 mu Cipingo ca Kale ca ciGreek (Septuagint) ku kulondolola 'ukusompolwa' kwa fipe mu kwiba. Cene kabili camoneka mu Imilimo 8:39: "Umupashi wakwa Shikulu *wasendele* Filipi, icakuti mutungwi tamwene wene libili...Lelo Filipi asangilwe pa Asotasi". Ici calemba ifyo Filipi asendelwe mu cisungusho ukufuma pa cifulo cimo pa calo ukuya pali cimbi.

Lintu Kristu akeesa, abo cikumine bakakolonganikwa capamo ku cifulo ca bupingulo; bene tabakashiiwe ku kufwaya inshila yabo abene ukuya kulya. Cene kuti cacitika icakuti umusango wa myendele ukuya ku cifulo cilya ukaba mu lwelele mu cituntulu.

Yesu alandile ati "mu bushiku ilyo Umwana wa muntu akasokololwa...abantu babili bakaba mu mpanga; umu akasendwa, na umbi akashiiwa" (Luka 17:30,36). Ici capeela icikope cimo cine ica kusompolwa mu kupumikisha. Abasambi baipwishe mu kufwailisha, "Bushe ni kwi, Shikulu? Na wene alandile kuli bene, Uko konse umubili ukaba, uko kwine e kukakolonganikwa amakubi capamo" (Luka 17:37). Ilyo amakubi yapupuka mu mulosha mukati ka lwelele elyo no kwikala pa calo uko ukuli icitumbi, efyo abo cikumine bakaleetwa ku cifulo uko bene bakakumanya Shikulu wabo mu bupingulo.

Ifwe twakonkomesha libili ukucindama kwe sambilisho lya cipuna ca bupingulo cakwa Kristu; abo cikumine bafwile ukumoneka intanshi kulya, intanshi abalungami pakati kabo tabalambulwa. Ukubelenga kwa bufi ukwa 1 Abena Tesalonika 4:16,17 kuti kwatwala ifwe ku kusondwelela ukuti abo cikumine bonse bakasompolwa ukuya mu lwelele, no kwikalilila na Kristu mulya umuyayaya. Mu kupusanako, ifwe twaishiba ukuti abo cikumine bakakolonganikwa ku cifulo ca bupingulo, ukupitila nalimo mu myendele ya kupula mu lwelele, na *panuma* ukupokelela ifilambu fyabo.

STUDY 4: Questions

ISAMBILILO 4: Amepusho

1. Bushe cinshi cicitika panuma ya mfwa?
 - a) Umweo uya ku Mulu
 - b) Ifwe tuba mu kukaanaishiba
 - c) Umweo ulasungwa kumo ukufika pa bupingulo
 - d) Imyeo ibi iya ku mbo ne isuma ku Mulu.
2. Bushe umweo cinshi?
 - a) Ciputulwa icishifwa ica kubapo kwesu
 - b) Lishiwi ilipilibula 'umubili, umuntu, icibumbwa'
 - c) Calingana pamo pene no mupashi
 - d) Cintu cimo iciya ku Mulu nangu ku mbo panuma ya mfwa.
3. Bushe umupashi wa muntu cinshi?
4. Mu bwipi londolola umusango wa muntu.
5. Tantika ama vesi yabili ya Baibele ayashininkisha ukuti imfwa musango wa kukaanaishiba.
6. Bushe cinshi iwe waishiba pamulandu wa cipuna ca bupingulo cakwa Kristu?
7. Bushe ni bani bakabuushiwa no kupingulwa?
8. Bushe ku mbo cinshi?
9. Bushe Gehenna cinshi?

STUDY 5
ISAMBILILO 5

**THE KINGDOM OF
GOD
UBUFUMU BWAKWA
LESA**

5.1 Defining The Kingdom

5.1 Ukulondolola Ubufumu

Amasambililo ya kunuma yalanga ukuti kwene kupekanya kwakwa Lesa ukulambula umweo wa pee ku bantu Bakwe abatetekela pa kubwela kwakwa Kristu. Umweo wa pee uyu ukeekalwa pa calo; ifilayo fyakwa Lesa ifibwekeshiwapo ifikumine kuli uyu tafipilibula nangu panono ukuti abatetekela bakaya ku mulu. "Imbila nsuma (ilyashi ilisuma) ya bufumu bwakwa lesa" (Mateo 4:23) yabililwe kuli Abrahamu mu musango wa filayo fyakwa Lesa ifikumine ku mweo wa pee pa calo (Abena Galatia 3:8). Eico "ubufumu bwakwa Lesa" ni nshita panuma ya kubwela kwakwa Kristu ilyo ifilayo ifi fikafikilishiwa. Ilyo Lesa mu kutangilila e Mfumu ya fibumbwa Fyakwe fyonse nangu pali nomba, Wene alipeela umuntu ubuntungwa bwa mifwaile ku kuteeka isonde no mweo wakwe wine ngefyo wene alefwaya. Eco pa nshita ino isonde liswilemo "ubufumu bwa bantu" (Daniele 4:17).

Pa kubwela kwakwa Kristu, "ubufumu bonse ubwe sonde ili (bukaba) bufumu bwakwa Shikulu wesu, na Kristu wakwe; na wene akateeka umuyayaya no muyayaya" (Ukusokolola 11:15). Elyo ukufwaya no kukabila kwakwa Lesa fikacitwa mu calo ici mu kupwililika kabili apabuuta. Eco ifunde lyakwa Yesu kuli ifwe ukupepa: "Ubufumu Bwenu bwise (ukuti) ukufwaya Kwenu kucitwe mu calo, ngefyo bwene buli (nomba) mu mulu" (Mateo 6:10). Pamulandu wa ici, "ubufumu bwakwa Lesa" mashiwi ayabombela pamo na "ubufumu bwa mu mulu" (Mateo 13:11 pashanya Marko 4:11). Mona ukuti ifwe tatubelenga palwa 'ubufumu *mu* mulu'; bwene buli bufumu *bwa* mu mulu ubo ubukapampamikwa na Kristu pa calo pa kubwela kwakwe. Ngefyo ubufwayo bwakwa Lesa mu kupwililika bunakilwa na bamalaika mu mulu (Amalumbo 103:19-21), efyo bwene bukaba mu bufumu bwakwa Lesa kuntanshi, ilyo icalo cikeekalwamo fye na balungami, abo aba kaba "abalingana na bamalaika" (Luka 20:36).

Eico ukwingila mu bufumu bwakwa Lesa pa kubwela kwakwa Kristu e cikafuma mu kutulukusha kwesu konse ukwa Bwina Kristu mu mweo uyu (Mateo 25:34; Imilimo 14:22); ecalenga, cene cili icacindama ukukwata ukwiluka ukwalungama

pali ubu. Ukubila kwakwa Filipi palwakwa "Kristu" kwalondololwa nga ukusambilisha "ifintu ifikumine ku bufumu bwakwa Lesa ne shina lyakwa Yesu Kristu" (Imilimo 8:5,12). Amashiwi na mashiwi yaleibukishako ifwe ifyo "ubufumu bwakwa Lesa" bwali e cisendo cikalamba ca kubila kwakwa Paulo (Imilimo 19:8; 20:25; 28:23,31). Eico cene cili icacindama nganshi ukuti ifwe twiluke bwino bwino isambilisho lya Bufumu bwakwa Lesa, pakumona ukuti bwene bwacita iciputulwa icacindama ica bukombe bwa Mbila nsuma. "Ifwe tufwile ukwingila mu bufumu bwakwa Lesa ukupitila mu bucushi ubwingi" (Imilimo 4:22); eico bwene e lubuuto pa mpela ya bwendo bwa mweo uyu, kabili e nkosho ku kucita amalambo yantu umweo wa cine wa Bwina Kristu ufwaya.

Nebukadnesa, imfumu ya Babiloni, alefwaya ukwishiba ifya kuntanshi mwi sonde, (mona Daniele 2). Wene apeelwe icimonwa ica mushiinku ukalamba, icapangilwe ne fyela ifyalekanalekana. Daniele ailwile umutwe wa golde ngo kwimininako imfumu ya Babiloni (Daniele 2:38). Panuma yaiko, kwali no kwisa ukukonkana kwa mabufumu mu ncende iyashinguluka Israele, ku kusondwelelwa no musango umuli "ngefyo ifikondo fya makasa fyali lubali fya cela, na lubali ifye bumba, eflyo ubufumu bukaba lubali ubwakosa, na lubali ubwatobeka" (Daniele 2:42).

Ukulinganya kwa maka mwi sonde kuli ukwaakanishiwa pakati ka nko ishing, shimo sha maka na shimo ishanaka. Daniele elyo amwene ilibwe ilinono lyauma icipasho pa makasa, ukoonaula cene, na lyene lyeka lyalaakula ukuba ulupili ulukalamba ulwaiswiile icalo conse (Daniele 2:34,35). Ilibwe lyaimininako Yesu (Mateo 21:42; Imilimo 4:11; Abena Efese 2:20; 1 Petro 2:4-8). "Ulupili" ulo Wene akapanga ponse pa calo lwaimininako Ubufumu bwakwa Lesa ubwa muyayaya, ubo ubukapampamikwa pa kwisa kwakwe kwa cibili. Ubusesemo ubwine bweka buli cishininkisho icakuti ubufumu bukaba pa calo, te mu mulu.

Icakuti ubufumu bukapampamikwa mu kupwililika mu cituntulu pa kubwela kwakwa Kristu cili cikomo ca mashiwi yambi. Paulo asosa palwakwa Yesu ukupingula abali no mweo na bafwa "pa kumoneka kwakwe no bufumu bwakwe" (2 Timote 4:1). Mika 4:1 atoola amano yakwa Daniele ya bufumu bwakwa Lesa ukuba ngo lupili ulukalamba: "Mu nshiku sha kupelekesha cene cikeesapita, icakuti ulupili lwa ng'anda yakwa Yehoba lukapampamikwa", palya elyo pakonka ukulondolola kwa musango untu ubufumu ubu bukaba pa calo (Mika 4:1-4). Lesa

akapeela Yesu icipuna ca bufumu cakwa Dabidi mu Yerusalemu: "Wene akateeka...umuyayaya, na ku bufumu bwakwe takwakabe impela" (Luka 1:32,33). Ici cafwaya ukubako kwa nshita imo apo Yesu ali no kutendekela ukuteeka pa cipuna ca bufumu cakwa Dabidi, no bufumu bwakwe ukutendeka. Ici cikaba pa kubwela kwakwa Kristu. "Na ku bufumu bwakwe takwabe impela" casuntikana na Daniele 2:44: "Lesu wa mu mulu (aka) biikapo ubufumu ubushakonaulwe: (bwene) tabwakashiilwe ku bantu bambi". Ukusokolola 11:15 kwabomfya insoselo iyapalana mu kulondolola ukuti pa kwisa kwa cibili, "Ubufumu bonse ubwe sonde ili kwasanguka ubufumu bwakwa Shikulu wesu na Kristu wakwe; na wene akateeka *umuyayaya no muyayaya*". Nakabili, kufwile ukuba inshita iyashininkishiwa ilyo ubufumu bwakwa Kristu no kuteeka Kwakwe fikatendeka pa calo; ici cikaba pa kubwela Kwakwe.

5.2 The Kingdom Is Not Now Established

5.2 Ubufumu Nomba Tabulapampamikwa

Kuli icitetekelo icasabankana monse monse icakuti Ubufumu bwakwa Lesu nomba bwalibiikwapo umupwilapo, ukupangwa na batetekela abalipo - 'e cilonganino'. Ilyo mwi subilo abatetekela ba cine 'balipusushiwa' no kupeelwa ififulo mu Bufumu, kuti kwaba ukutwishika ukuti ifwe kuti nomba twaba mu Bufumu umupwilapo, pakumona ukuti Kristu talabweela ku kupampamika bwene.

Cene cilingile ukumoneka bwino ukufuma kuli ifyo ifwe tusambilile ukufika pano "ukuti umubili wa munofu no mulopa tekuti *upyane* ubufumu bwakwa Lesu" (1 Abena Korinti 15:50). Ifwe tuli "*mpyani* sha bufumu ubo wene alaya kuli bene abatemwa wene" (Yakobo 2:5), pakumona ukuti ulubatisho lucita ifwe impyani sha filayo kuli Abrahamu - ifyo ifilayo ifyapanga Imbila nsuma ituntulu ya Bufumu (Mateo 4:23; Abena Galatia 3:8,27-29). Eico cene calishibikwa ukusanga ifilayo fya *kupyana* ubufumu pa kubwela kwakwa Kristu, ilyo ifilayo kuli Abrahamu fikafikilishiwa (Mateo 25:34; 1 Abena Korinti 6:9,10; 15:50; Abena Galatia 5:21;

Abena Efese 5:5). Umusango fye wa kubomfya insoselo iyi iya bupyani bwa kuntanshi ulelanga ukuti ubufumu tabuli cikwaatwa ca nomba ca watetekela.

Yesu alandile umulumbe ku kulungika abo abaletontonkanya "ukuti ubufmu bwakwa Lesa bulingile ukumoneka apo pene. Eico wene alandile, Umuntu umukankala aile ku calo ca kutali ku kupokelela ubufumu umwine no kubwela". Mu nshita iyi, wene ashiile ababomfi bakwe ne milimo imo. "Ilyo wene abwelele, napokelela ubufumu, elyo wene asosele ifunde lyakuti ababomfi aba beetwe kuli wene", kabili apingwile bene (Luka 19:11-27).

Umuntu umukankala aimininako Kristu ukuya ku "calo ca kutali" ca ku mulu ku kupokelela ubufumu, ubo wene akabwela na bwene pa nshita ya bupingulo, ekutiila ukwisa kwa cibili. Eico cene tacingacitika ukuti "ababomfi" balingile ukukwata ubufumu nomba, mu nshita Shikulu wabo talipo.

Ifyalakonkapo fipeela icishininkisho cimbi palwa ici:-

- "Ubufumu bwandi tabuli bwe sonde ili (inshita)", Yesu alandile bwino bwino (Yohane 18:36). Lelo, nangu pa nshita ilya Wene alilandile, "Ine ndi mfumu" (Yohane 18:37), ukulanga ukuti 'ubufumu' bwa nomba ubwakwa Kristu tabupilibula ukuti Ubufumu Bwakwe nomba bwalipampamikwa. Nangu abatetekela ba mu myaka ya mwanda wa ntanshi balondololwa ngo KULOLEELA "ubufumu bwakwa Lesa" (Marko 15:43).

- Kristu aebele abasambi bakwe ukuti wene takanwe libili umwangashi "nkasuke ine nkanwe wene icipya na imwe mu bufumu bwakwa Tata" (Mateo 26:29). Ici calanga bwino bwino ukuti ubufumu bwali no kuba kuntanshi, ico cili efyo abantu bailwike ukubila kwakwa Kristu kwa "ilyashi lya buseko (ekutiila ukubilisha kwa kutangilila) ilya bufumu bwakwa Lesa" (Luka 8:1). Wene alipaalwa uyo *ukalya* (kuntanshi) umukate mu bufumu bwakwa Lesa", kwali e kulandapo kwabo (Luka 14:15). - Luka 22:29,30 akonkanyapo icikomo ici: "Ine *napeela* kuli imwe ubufumu, ukuti *imwe kuti* mwalya no kunwa pe tebulo lyandi mu bufumu bwandi".

- Yesu alondolwele ifilangililo ifikasobela ukwisa kwakwe kwa cibili, no kusondwelela pa kulandapo, "Ilyo imwe mwamona ifintu ifi fyaisa mu kupita,

imwe mwishibe ukuti ubufumu bwakwa Lesa buli mupepi" (Luka 21:31). Ici cili ca buwelewele nga ubufumu nomba epo buli intanshi ya kwisa kwa cibili.

- "Ifwe tufwile ukwingila mu bufumu bwakwa Lesa ukupitila mu bucushi ubwingi" (Imilimo 14:22). Tali cakupapa pa kumona ukuti uwatetekela onse apepele mu cishinka pa bufumu *ukwisa* (Mateo 6:10).

- Lesa "aita imwe ukwisa mu bufumu bwakwe" (1 Abena Tesalonika 2:12); mu kwasuka, ifwe tufwile *ukufwaya* umwinshi wa ku bufumu bulya ukupitila mu mweo wa bumupashi nomba (Mateo 6:33).

THE KINGDOM OF GOD IS WITHIN YOU? UBUFUMU BWAKWA LESA BULI MUKATI KENU?

Nangu fye kuli ukukonkomesha kwa kula ifi, 'abena Kristu' bankosamitima abengi basala ukushintilisha icitetekelo cabo ukuti ubufumu nomba epo buli mu mitima ya batetekela, pa mashiwi yamo fye: "Ubufumu bwakwa Lesa buli mukati kenu" (Luka 17:21). Ici capilibulwa mu kulungika "ubufumu bwakwa Lesa buli *pakati* kenu" (mona amashiwi ya kwafwilisha muli A.V.). Amashiwi yalanga ukuti Yesu asosele ku baFarise (vesi 20); eico ishiwi lya "imwe" lisonta kuli bene. Bene mu cishinka tabaali Abena Kristu abatetekela - ubufumu bwakwa Lesa tabwapampamikwe mu mitima *yabo*.

AbaYuda balelangisha pa cintubwingi ukupimpa kwabo mu kufwaya Mesiya. Mu mashiwi aya, "ubufumu bwakwa Lesa " bwamoneka ukuba lishina lyakwa Mesiya, pakumona wene ali no kuba e mfumu ya bufumu ubu. Eco ilyo Yesu aingile mu Yerusalemu, abantu balebilikisha, "Wene alipaalwa (Mesiya) uyo uleishila mwi shina lyakwa Shikulu: bube ubwapaalwa ubufumu bwakwa shifwe Dabidi, ubo ubuleishila mwi shina lyakwa Shikulu" (Marko 11:9,10). Ici calinganya Mesiya no "bufumu". Eco Yohane kabatisha abilile ukuti "ubufumu bwa mu mulu buli mupepi. Pantu wene uyu (Yesu) e uyo (uwasesemwe)" (Mateo 3:2,3). Mu mashiwi yesu muli Luka 17:20-24, Yesu alyaswike ilipusho lyabo pamulandu wa "nshita ubufumu bwakwa Lesa bulingile ukwisa", pa kusosa pamulandu wa kwisa kwa "mwana wa muntu".

Icishinka cakwa Yesu cali cakuti abaYuda balelangisha nganshi palwa kuba abaibukila ukwisa kwakwa Mesiya, ukwenekela wene ukusokololwa mu maka mu kupulikisha, icakuti bene bafililwe ukwiluka ukuti Mesiya - "ubufumu bwakwa Lesa" - ali kale pakati kabo mu muntu uwafuuka Yesu. Eco wene asokele bene: "Ubufumu bwakwa Lesa (Mesiya) tabuleisa no kulangisha kwa kunse...moneni, ubufumu bwakwa Lesa buli pakati kenu" (Luka 17:20,21).

5.3 The Kingdom Of God In The Past

5.3 Ubufumu Bwakwa Lesa Mu Nshita Sha Kale

Ubufumu bwakwa Lesa e cilambu ca kuntanshi ica batetekela. Mu musango uyu, bwene buli e cakusansamusha cabo ku kwikala umweo wa kuipeela ku kupashanya icilangililo cakwa Kristu - icintu cimo icikalundamo ukucula no bulanda ifya nshita inono. Eico cene cili no kwenekelwa ukuti inshiku shabo shonse bene bakasendwa no kufwaya ukwalundapo lyonse ukwakwishiba no kwiluka ifipeshamano fya nshita ya kuntanshi ilya. Cene cikaba e kufikilisha kwa kutulukusha kwabo konse ukwa bumupashi, no kubilisha ukwapwililika ukwakwa Lesa untu bene baisa mu kutemwa nga Shibo.

Amalembo yaisula ne fishinka fya ifyo Ubufumu bukaba, kabili iwe ukasanga cene mulimo wa nshita ya mweo obe onse ukusanga fye ifinono fya muli fyene. Inshila imo umo ifwe twingeshila mu kwiluka fimo ifya fipoope fya ntanshi ifya Bufumu ubu ubwa kuntanshi ili kwishiba ukuti Ubufumu bwakwa Lesa epo bwali mu nshita sha kale mu musango wa luko lwakwa Israele. Ubufumu ubu buli no kupampamikwa libili pa kubwela kwakwa Kristu. Icikulu ca Baibele cipeela ifwe ilyashi ilikumine ku luko lwakwa Israele, pa mulandu wakuti ifwe twiluke, mu kutanunuka, umusango Ubufumu bwakwa Lesa ubwa kuntanshi bukapangilwamo.

Lesa ilingi alondololwa nga "imfumu yakwa Israele" (Esaya 44:6 pashanya Esaya 41:27; 43:15; Amalumbo 48:2; 89:18; 149:2); cene cakonka ukuti abantu bakwa Israele baali e bufumu Bwakwe. Bene batendeke ukuba Ubufumu bwakwa Lesa ukupitila mu kwingila mu cipingo na Wene pa Lupili lwa Sinai, inshita inono panuma bene nabafyuka ukufuma mu Egupti ukupula muli Bemba wa Kashika. Mu kwasuka ku kutemwa kwabo kwa kusunga icipingo ici, bene baali no "kuba

kuli (Lesa) ubufumu...kabili uluko lwa mushilo" (Ukufuma 19:5,6). Eco "Ilyo Israele aile ukufuma mu Egupti...Israele (ali) buteko Bwakwe" nangu ubufumu (Amalumbo 114:1,2). Panuma ya kwingila mu kumfwana uku, Israele aendele ukupula mu matololo ya Sinai no kwikala mu calo ca cilayo ica Kanani. Pakuti Lesa ali e Mfumu yabo, bene baletekwa na "Abapingushi" (pamo nga Gideoni na Samusoni) ukucila imfumu. Abapingushi aba tabaali imfumu, lelo ni bakateeka abaletungululwa no Mupashi abaleteeka mu fiputulwa fimo fya calo ukucila ukuteeka pa calo conse. Bene ilingi baleimikwa na Lesa pa milimo iyashininkishiwa, pamo nga ukutungulula Israele ku kulapila no kupokolola bene ukufuma ku balwani babo. Ilyo abena Israele baipwishe umupingushi Gideoni ukuba imfumu yabo, wene ayaswike, "Ine nshateke pali imwe...Yehoba aleteeka pali imwe" (Abapingushi 8:23).

Umupingushi wa kupelekesha ali ni Samwele. Mu nshita yakwe abena Israele bafwaile imfumu ya buntunse pa kuba nge nko ishashingulwike bene (1 Samwele 8:5,6). Ukufuma fye mu nshita sha kale, abantu bakwa Lesa aba cine balatuunkwa ukuceefya ukupalama kwa kwampana kwabo na Lesa, no kulufya uku pa kumoneka kwa kwishibana ne sonde ilyashinguluka bene. Amatuunko aya yalifula nganshi mwi sonde lyesu ililipo. Lesa alilandile mu bulanda kuli Samwele: Bene bakaana ine, ukuti ine nshilingile ukuteeka pali bene" (1 Samwele 8:7). Lelo, Lesa apeele imfumu kuli bene, ukutendeka na Sauli umubifi. Panuma yakwe kwaishile Dabidi umulungami, no mulongo onse uwa mfumu wafyelwe ukufuma muli wene. Imfumu sha mano ayafulako aya bumupashi shailwike ukuti Israele ukufika na ilya nshita ali bufumu bwakwa Lesa, nangu fye bene bakeene ubufumu Bwakwe. Eico bene baishiibe ukuti bene baleteeka Israele pa cifulo cakwa Lesa ukucila mu nsambu shabo abene.

Ukwiluka ukufunda uku kupeela amaka kuli ifwe aya kumona ica mano cakulondolola kwakwa Solomoni, umwana wakwa Dabidi, ukuteeka pa "cipuna ca bufumu (cakwa Lesa), ukuba imfumu kuli Yehoba Lesa obe" (2 Imilandu 9:8; 1 Imilandu 28:5; 29:23). Ukuteeka kwakwa Solomoni ukwa mutende ukalamba no buyantanshi kwasontele kuntanshi ku (nangu kwali 'cipasho' ca) Bufumu bwakwa Lesa ubwa kuntanshi. Ici cili e mulandu cene cilekonkomeshiwa ukuti wene ali imfumu pali Israele pa cifulo cakwa Lesa, ngefyo Yesu pamo akeekala pa cipuna

ca bufumu cakwa Lesa nge Mfumu yakwa Israele kuli Lesa (Mateo 27:37,42; Yohane 1:49; 12:13).

Imfumu ishing'ishalungama ishalembwa mu Cipingo ca Kale shailemeene ukuteeka ukwali icipasho ca Bufumu bwakwa Kristu ubwa kuntanshi. Eco ngafintu Solomoni akuulile itempele lyakwa Lesa mu Yerusalemu, ifyo fine, pamo, Kristu akakuula mu Bufumu bwa kuntanshi (mona Esekiele 40-48). Ngafintu Hesekia na Solomoni bapokelele ifyabupe no mutuulo ukufuma ku nko ishashingulukako (1 Ishamfumu 10:1-4; 2 Ishamfumu 20:12), no kumona icalo cakwa Israele ukupaalwa no mufundo wa cipeshamano no buyantanshi (1 Ishamfumu 10:5-15; Esaya 37:30), ifyo fine mu Bufumu bwa calo conse ubwakwa Kristu ifintu fimo fine fikamonwa mu musango ukalamba uwacilamo.

MARRIAGE ICUPO

Nangu Solomoni akwete intendekelo isuma, ilyo acili fye umulumendo wene acitile ifilubo ukupitila mu kwampana kwakwe kwa cupo uko mu kuya kwa nshiku kwaceefeshe amaka yakwe ya bumupashi lintu akotele. "Imfumu Solomoni yatemenwe abanakashi abeni abengi...abanakashi ba bena Moabu, abena Amoni, abena Edomu...aba nko isho Yehoba alandile ku bana bakwa Israele, Imwe mwikaya muli bene, nangu bene ukwisa muli imwe: pantu icine cine bene bakapilibula imitima yenu ukukonka balesa babo: Solomoni alambatile kuli aba mu kutemwa...na bakashi bakwe bapilibwile umutima wakwe. Pantu cene caishile mu kupita icakuti, ilyo Solomoni ali mukote, abakashi bakwe bapilibwile umutima wakwe ukukonka balesa bambi: no mutima wakwe tawali uwapwililila kuli Yehoba...na Solomoni acitile ububi mu cinso cakwa Yehoba, no kukaana ukukonka Yehoba ukupwililika...na Yehoba alifulilwe pali Solomoni...Eico Yehoba alandile ...Ine icine cine nkalepula ubufumu ukufuma kuli iwe" (1 Ishamfumu 11:1-11).

Ukushelemuka kwakwa Solomoni mu kuluba kwali ni nshila iitali mu mweo wakwe. Ukwampana kwakwe na banakashi abashali na kwishiba kwakwe kumo kwine ukwakwa Lesa wakwa Israele kwatungulwile wene ku kukwata ukulanguluka pali balesa babo ba bufi. Ukutemwa kwakwe pa bakashi bakwe

kwapilibwile ukuti wene nomba talemona balesa aba nge fyakulufyanya fyakwa Lesa wa cine ifya bumupashi kuntu fyene fyali. Lintu inshita yapitile, umutima wakwe nomba tawali mu kupepa Lesa wakwa Israele. "Umutima wakwe tawali uwapwililila", ekutiila kampingu wakwe nomba amusopele ku kupepa balesa ba bufi. Ukubulwa kwakwe ukwa kubomba no mutima onse kuli Lesa wa cine kwali "bubi mu cinso cakwa Yehoba", ukwamonekele muli Lesa ukulepula ukwampana kwakwe na Solomoni. Israele bamwebele inshita ne nshita ukukaana upa abanakashi be sonde ilyashingulukako (Ukufuma 34:12-16; Yoshua 23:12,13; Amalango 7:3).

Pa lubatisho muli Kristu ifwe tusanguka Israele wa bumupashi. Nga ifwe tuli abashimbe, ifwe tulingile ukuupa fye mukati ka Israele wa bumupashi, "muli Shikulu" (1 Abena Korinti 7:39) - ekutiila bambi abatetekela ababatishiwa "muli Kristu". Ifwe nga tuli abaupa kale pa nshita ya kubatishiwa kwesu, ifwe tatulingile ukulekana na bakashi besu; ukwampana kwesu kwa cupo kuli ukwashishiwa pa mulandu wa citetekelo cesu (1 Abena Korinti 7:12-14). Ukusala mu kwishiba ukuupa abo abashaishiba Lesa wa cine, mu nshita ntali, kukatungulula ku kuluba kwesu. Solomoni mu cishinka afililwe ukwishiba amaka ya kusoka kwakwa Lesa pamulandu wa bakashi ba musango uyu: "*Icine cine bene bakapilibula umutima obe*" (1 Ishamfumu 11:2; Ukufuma 34:16). Kano fye umusango wa cipeshamano wa kuiteeka no bukulu bwa kulapila e fingalenga ifwe ukufumako kwi funde ili.

Ifwe natulanga kale ifyo ubwina Kristu bwa bankosamitima tabwaishiba icishinte ca buYuda ice subilo lya Bwina Kristu; bene tabaishiba Lesa wa cine wakwa Israele. Ukuupana na bantu ba musango uyu ilingi kutungulula ku kuluba ukufuma ku fishinka fya masambilisho ya bukata ifyo ifili e cishinte ce pusukilo lyesu. Pamulandu uyu Isaki na Yakobo baile intamfu ya cipeshamano ku kuupa abanakashi abakwete bwino bwino icitetekelo ca cine, Isaki ukulolela ukufika lintu wene ali ne myaka 40 pa kusanga fye umwanakashi uwalinga (Ukutendeka 24:3,4; 28:1). Ubulanda bwakwa Esra na Nehemia pa kuumfwa ukuti bamo aba mu baYuda balyupile abashili baYuda bwalanga mu kulundapo ubukulu bwa mulandu uyu (Esra 9:12; Nehemia 10:29,30).

Ifwe twaimya uyu mulandu pa nshita iyi pa kupekanya amatontonkanyo bwino bwino; icupo cilelondololwa mu mashiwi ayengi mwi Sambililo 11.4.

THE JUDGMENT OF GOD UBUPINGULO BWAKWA LESA

Pa mulandu wa kuluba kwakwa Solomoni, ubufumu bwakwa Israele bwalyakanike pabili; umwana wakwa Solomoni, Rehoboamu, ateekele pa mitundu yakwa Yuda, Benjamini na hafu wa mutundu wakwa Manase, ilyo Yeroboamu ateekele pa mitundu imbi ikumi. Ubu bufumu bwa mitundu ikumi bwaleitwa Israele, nangu Efraimu, ilyo imitundu ibili yaleitwa Yuda. Abantu ba mitundu yonse iyi, mu ciputulwa icikulu, bakonkele icilangililo cakwa Solomoni icibi - bene batungile ukutetekela muli Lesa wa cine, ilyo pa nshita imo ine ukulapepa ifilubi fya nko ishashingulukako. Inshita ne nshita Lesa alepaapaata kuli bene, ukupitila muli bakasesema, ukulapila, lelo nakalya. Pamulandu wa ici, Wene alikandile bene mu kutamfya bene ukufuma mu bufumu bwakwa Israele ukuya mu fyalo fya balwani babo. Ici cali mu kupitila mu bena Asiria na bena Babiloni ukucandilila Israele no kusenda bene bunkole: "Imyaka iingi imwe (Lesa) mwashipikishe na bene, no kushinina bene ku mupashi wenu (icebo) muli bakasesema benu: nomba tekuti bene bapeele ukutwi: eico imwe mwapeele bene mu minwe ya bantu ba fyalo (fyashingulukako)" (Nehemia 9:30).

Ubufumu bwa mitundu ikumi ubwakwa Israele tabwakwete imfumu ishisuma nakalya. Yeroboamu, Ahabu, Yehoahasi na bambi bonse balembwa mwi buku lya Ishamfumu nga bakapepa ba filubi. Imfumu yabo yakupelekesha yali ni Hoshea, uyo mu nshita yakwe Israele alicimfiwe kuli Asiria, ne mitundu ikumi yalisendelwe muli bunkole (2 Ishamfumu 17). Ukufuma kuli ici bene tabatalile ababwela.

Ubufumu bwa mitundu ibili ubwakwa Yuda bwalikwete imfumu ishisuma shimo (pamo nga Hesekia na Yosia), nangu ishing shali ishabipa. Pamulandu wa bantu ukubwekeshapo imembu, Lesa awishishe Yuda ngo bufumu Bwakwe mu kuteeka kwa mfumu yabo ya kupelekesha, Sedekia. Ici cacitilwe pa kucandililwa kwabo ku bena Babiloni, abasendele bene bunkole ku Babiloni (2 ishamfumu 25). Bene baikeele mu Babiloni pa myaka 70, panuma bamo babwelele ku Israele pesamba lya butungulushi bwakwa Esra na Nehemia. Bene tabaakwete imfumu yabo abene libili nakalya, baleteekwa na bena Babiloni, abaGreek na bena Roma. Yesu

afyelwe mu nshita ya kuteeka kwa bena Roma. Pamulandu wakwa Israele ukukaana Yesu, abena Roma bacandilile bene mu mwaka wa A.D. 70 no kusalanganya bene mwi sonde monse. Mu myaka fye 100 iyapita elyo bene batendeka ukubwela, ici cilesobela ukubwela kwakwa Kristu (mona Appendix 3).

Esekiele 21:25-27 aseseme ukupwa uku ukwa bufumu bwakwa Lesa ngefyo kwamoneka mu luko lwakwa Israele: "Iwe, uwasuulwa, umwana wa mfumu umubifi wakwa Israele (ekutiila Sedekia), ubushiku bobwe bwaisa...Efyo Yehoba alanda; Fumya icitambala, no kufuula icilongwe (ekutiila Sedekia ali no kuleka ukuba imfumu); ubu tabwakabe cimo cine...Ine nkawisha, ukuwisha, ukuwisha bwene: kabili bwene tabwakabepo libili, *ukufika ilyo* wene akeesa uyo insambu shabuko shakwe; na ine nkapeela bwene kuli wene". Amashiwi na mashiwi muli bakasesema yalila ubulanda bwa kupwa kwa bufumu bwakwa Lesa (Hosea 10:3; Ulwimbo lwa bulanda 5:16; Yereimia 14:21; Daniele 8:12-14).

'Ukuwisha' imiku itatu ukwakwa Esekiele 21:25-27 kusonta ku kucandilila kutatu ukwacitilwe na Nebukadnesa, imfumu ya Babiloni. Umusambi u ulolekesha kuti amona mu mavesi aya icilangililo cimbi ca ifyo ubufumu bwakwa Lesa ne mfumu yabuko fingacitwa nge fyalingana; Ukuwishiwa kwakwa Sedekia kwali e uko ukwa bufumu bwakwa Lesa (mona Iciputulwa 5.2). Eco ubufumu bwakwa Lesa ngefyo bwali mu luko lwakwa Israele bwalipwile: "Ine...nkalenga ubufumu bwa ng'anda yakwa Israele ukuleka" (Hosea 1:4). Amashiwi yakuti "Bwene tabwakabepo libili, *ukufika ilyo*..." yalelanda ukuti ubufumu bukabuushiwa ilyo "wene akeesa uyo insambu shabuko shakwe; na (Lesa) akapeela bwene kuli wene". Lesa "akaapeela (Yesu) icipuna ca bufumu cakwa Dabidi wishi...na ku bufumu bwakwe takwakabe impela" (Luka 1:32,33) - pa kubwela kwakwa Kristu. Eico, iyi, e nshita lintu icilayo ca kubweshiwa kwa bufumu cikafikilishiwa.

RESTORATION OF ISRAEL

UKUBWESHIWA KWAKWA ISRAELE

Kuli icishinka ca cipeshamano monse muli bakasesema ba mu Cipingo ca Kale ica *kubweshiwa* kwa Bufumu bwakwa Lesa pa kubwela kwakwa Mesiya. Abasambi bakwa Kristu balitetekele muli ici: "Eico ilyo bene baishile capamo, bene baipwishe wene, ukulanda, Shikulu, bushe ni pa nshita iyi *mwlabwesha libili*

Ubufumu kuli Israele?" ekutiila 'Bushe Esekiele 21:27 alafikilishiwa nomba?' Yesu ayaswike pa kulanda ukuti inshita iyalingana bwino bwino iya kwisa kwakwe kwa cibili bene tabakeeshibe nakalya, nangu bamalaika ilyo line panuma bashininkishe kuli bene ukuti wene, icine cine, akabwela pa nshita imo (Imilimo 1:6-11).

Eico ukubweshiwa kwa bufumu bwakwa Lesa/Israele kukaba pa kwisa kwa cibili. Eco Petro abilile ukuti Lesa akatuma "Yesu Kristu...uyo umulu ufwile ukupokelela (ekutiila wene afwile ukwikala kulya) *ukufika pa* nshita sha *kubweshiwa* kwa fintu fyonse, ifyo Lesa asosa pa kanwa ka bakasesema ba mushilo bonse" (Imilimo 3:20,21). Ukwisa kwa cibili kukaleeta ukupampamikwa libili kwa bufumu bwakwa Lesa ngo kubweshiwa kwa bufumu bwakwa Israele ubwa kale.

Ukubweshiwa kwa bufumu bwakwa Lesa kuli e cishinka icine cine ca "bakasesema ba mushilo (bakwa Lesa) bonse":-

- "Mu luse icipuna ca bufumu cikapampamikwa: na wene (Yesu) akeekala pali cene mu cine mu cakwikalamo cakwa Dabidi (pa kwisa kwa cibili - Luka 1:32,33), ukupingula...no kwangufyanya ubulungami" (Esaya 16:5).

- "Mu bushiku bulya ine nkeemya icakwikalamo cakwa Dabidi (ekutiila "icipuna ca bufumu" cakwa Luka 1:32, 33) ico icawa, no kwisala ifipunda fyaciko; na ine nkeemya ifyapomonwa fyakwe; na ine nkakuula cene *nga mu nshiku sha kale*" (Amose 9:11). Amashiwi ya kupelekesha ni nsoselo bwino bwino ya kubweshiwa.

- "Abana babo (bakwa Israele) kabili bakaba *nga mu nshita sha ntanshi*, no lukuta lwabo lukapampamikwa ku ntanshi yandi" (Yeremia 30:20).

- "Yehoba akasala Yerusalemu *libili*" (Sekaria 2:12), ukucita wene umusumba ukalamba wa Bufumu Bwakwe bwe sonde lyonse (pashanya Amalumbo 48:2; Esaya 2:2-4).

- "Ine nkalenga bunkole bwakwa Yuda na bunkole bwakwa Israele ukubwela, no kukuula bene, *nga pa kutendeka...libili* kukaba ukumfwikwa mu cifulo ici...ishiwili buseko...Pantu ine nkalenga bunkole bwa calo ukubwela, *nga pa*

kutendeka...libili mu cifulo ici (Yerusalemu)...mukaba ubwikalo bwa bacemi...imikuni (ikapita) *libili*" (Yeremia 33:7-13).

Ukubwela kwakwa Kristu ku kupampamika Ubufumu ubu icine cine e "isubilo lyakwa Israele", ilyo ifwe tufwile ukukumako mu lubatisho.

5.4 The Kingdom Of God In The Future

5.4 Ubufumu Bwakwa Lesa Kuntanshi

Ifiputulwa 1 na 3 ifye Sambililo ili nafieta ilyashi ilingi ilyalinga pamulandu wa musango Ubufumu ubu bukaba. Ifwe natumona ukuti Abrahamu alilailwe ukuti ukupitila mu Lubuto lwakwe abantu ukufuma mu fiputulwa fye sonde lyonse bakapaalwa; Abena Roma 4:13 atanununa ici ukupilibula ukuti icalo conse cikekalwamo na bantu abo abali 'mu' Lubuto lwakwa Abrahamu, ekutiila Kristu. Ubusesemo bwa cimpashanya ubwakwa Daniele 2 bulondolola ifyo Kristu akeesa nge libwe linono, na panuma ubufumu bukatanunuka panono panono ukukumana isonde lyonse (pashanya Amalumbo 72:8). Ici capilibula ukuti Ubufumu bwakwa Lesa tabwakekale fye mu Yerusalemu nangu mu calo cakwa Israele, ngefyo bamo bashimika, nangu icine cine incende ishi shikaba e fifulo fya pakati.

Abo abakonka Kristu mu mweo uyu bakaba "imfumu na bashima pepo; na ifwe tukateeka pa calo" (Ukusokolola 5:10). Ifwe tukateeka pa mabumba ayalekanalekana ubukulu ne mpendwa; umo akateeka pa misumba ikumi, na umbi pa misumba isano (Luka 19:17). Kristu akaakana na ifwe ukuteeka kwakwe pa calo (Ukusokolola 2:27; 2 Timote 2:12). "Imfumu (Yesu) akateeka mu bulungami, na bana ba mfumu (abatetekela) bakateeka mu bupingulo" (Esaya 32:1; Amalumbo 45:16).

Kristu ali no kuteeka umuyayaya pa cipuna cakwa Dabidi ica bufumu ubukapampamikwa libili (Luka 1:32,33), ekutiila wene akakwata incende yakwa Dabidi ne cifulo ca kuteeka, ico cali mu Yerusalemu. Pakuti Kristu akateeka

ukufuma mu Yerusalemu, uyu e ukaba musumba ukalamba wa Bufumu bwa kuntanshi. Mwene ni mu ncende iyi emo itempele likakuulwa (Esekiele 40-48). Ilyo abantu bakalalumbanya Lesa mu fifulo ifyalekanalekana isonde lyonse (Malaki 1:11), itempele ili likaba e pakati ka kupepa kwe sonde. Inko "shikaya ukufuma ku mwaka no mwaka ku kupepa Imfumu, Yehoba wa milalo, kabili ku kusunga umutebeto wa nsakwe" ukushinguluka itempele mu Yerusalemu (Sekaria 14:16).

Ulwendo ulu ulwa kuya ku Yerusalemu cila mwaka lwalisesemwa kabili muli Esaya 2:2,3: "Mu nshiku sha kupelekesha, ulupili (ubufumu - Daniele 2:35,44) lwa ng'anda yakwa Yehoba (itempele) lukapampamikwa pa mulu wa mpili (ekutiila Ubufumu bwakwa Lesa ne tempele fikasansabikwa pamulu wa bufumu bwa bantu)...ne nko shonse shikapongolokela kuli lwene. Na bantu abengi bakaya no kulanda, Iseni imwe, no kuleka ifwe tuye ku lupili lwakwa Yehoba, ku ng'anda yakwa Lesa wakwa Yakobo; na wene akasambilisha ifwe palwa nshila shakwe...pantu mu Sioni mukafuma amafunde, ne cebo cakwa Yehoba ukufuma mu Yerusalemu". Ici camoneka ukuba icikope ca nshiku shantanshi sha Bufumu, ilyo abantu bakasalanganya ukwishiba kwa kuteeka kwakwa Kristu kuli bambi, na bene bakaya ku "lupili" lwa Bufumu bwakwa Lesa, ubukalasalangana panono panono isonde lyonse. Ifwe pano twakwata icikope ca kupimpa kwine kwine mu kupepa kwa cintubwingi.

Cimo pa masanso yakalamba ya buntunse aya nshiku shesu cakuti abantu abengi 'bapepa' Lesa pamulandu wa miteekele, imiikalile, intambi nangu inkuntumutima, ukucila pa kushintilila kwa kwiluka kwa cine pali Wene nga Shibo kabili Kalenga. Mu Bufumu mukaba ukupimpa kwe sonde lyonse ukwa kusambilila inshila shakwa Lesa; abantu bakakoseleshiwa sana no kukabila uku icakuti bene bakeenda ukufuma monse mu mpela sha calo ukuya ku Yerusalemu ku kunonka ukulundapo ukwishiba Lesa.

Mu cifulo ca cimfulumfulu no kucishanya ifyacitilwe no muntu mu misango ya mafunde no butungulushi bwa bupingushi, kukaba umusango umo uwa mafunde konse konse - "amafunde, ne cebo cakwa Yehoba ", ifyo ifikasoswa na Kristu ukufuma mu Yerusalemu. "Inko shonse *shikapongolokela*" ku nshita sha kusambilila ishi, ukullosha mukuti ukukabila uku ukwakusanga ukwishiba kwa cine

kwakwa Lesa kukaceefya ukushenkana kwa cifyalilwa pakati ka nko, ngafintu cene cicitika pakati ka bantu abaipeela abene ku kunonka ukwishiba kwa musango uyu mu mweo uyu.

Ukulondolola uku ukwa nko shonse *ukupongolokela* ku Yerusalemu kuli ukwapalana ne cikope icilangilwe muli Esaya 60:5, uko abaYuda "bakapongolokela capamo" ukwendela pamo na Benafyalo (abashili baYuda) ku kupepa Lesa mu Yerusalemu. Ici casuntikana bwino bwino no busesemo bwakwa Sekaria 8:20-23 ubwa Bufumu:-

"Kukeesa abantu, na abekashi ba misumba iyingi; na abekashi ba musumba umo bakaya kuli umbi, ukulanda, Lekenii tutwalilile ukuya (ukulondolola kwa A.V. - pashanya Sekaria 14:16 'umwaka no mwaka') ku kupepa kuntanshi yakwa Yehoba, no kufwaya Yehoba wa milalo:

na ine ndeya. Ee, abantu abengi ne nko ishakosa bakeesa ku kufwaya Yehoba wa milalo mu Yerusalemu...abantu ikumi bakekata ukufuma mu ndimi shonse sha nko, no kwikata ku cakufwala ca wene uyo uli umuYuda, ukulanda, Ifwe tukaya na imwe: pantu ifwe natuumfwa ukuti Lesa ali na imwe".

Ici calenga icikope ca bantu ba bwina Yuda ukucitwa "umutwe, kabili te mucila" wa nko, pamulandu wa kulapila no kunakila kwabo (Amalango 28:13); ukupekanya kwakwa Lesa ukwe pusukilo ilyashintilila pa baYuda elyo kukeshibikwa ku muntu onse. Ubutuutu bwa ici pakati ka bwina Kristu bwa nomba elyo bukapwa apo pene. Elyo abantu bakalanshanya ifintu ifi mu kucankwa, pakuti bene bengalanda ku baYuda, "ifwe *natuumfwa* ukuti Lesa ali na imwe". Elyo ukulanshanya kukashunguluka pa fintu fya bumupashi, ukucila ifyakwelenganya ifya bufi ifyaisula mu kutontonkanya kwe sonde ukulipo.

Pa kumona ukuipeela uku ukukalamba kuli bulesa, cene te cakupapa ukuti Kristu "akapingula pakati ka nko...bene bakafula impanga shabo ukuba ifyakuliminako, na mafumo yabo ukuba ifyakutungwilako imiti: uluko talwakeemye ulupanga pa lukio, nangu bene ukusambilila ubulwi nakabili" (Esaya 2:4). Ubuteko bonse bwakwa Kristu no bupingushi bonse bwa kulamununa kwakwe mu fikansa fikamonekela mu nko ukupilibula mu kuitemenwa ifyanso fyabo ukuba ifibombelo fya bulimi, no kuleka ukusambilila konse ukwa bulwi. "Mu nshiku shakwe abalungami

bakabalula" (Amalumbo 72:7) - ifya bumupashi elyo fikasansabikwa, no mucinshi ukapeelwa kuli abo abalangisha imisango yakwa Lesa iya kutemwa, uluse, ubupingushi na fimbi po. Pusanyako ici ku kusansabala kwa nomba ukwa baituumika, abayumfwa, na baitemwa.

Ukuitemenwa kwa kufula "impanga ukuba ifyakuliminako" kukaba ciputulwa ca kupilibuka kukalamba nganshi kwa bulimi uko ukukeesa pa calo. Pamulandu wa lubembu lwakwa Adamu, umushili walitiipilwe pamulandu wakwe (Ukutendeka 3:17-19), icalenga ukuti ukubomba sana pali nomba kulafwaikwa pa kukwata ifyakulya ukufuma muli wene. Mu Bufumu "mukaba ing'ano ishalinga mu mushili pamulu wa mpili (ishali ishabula umufundo kale); ifisabo fyauko fikasunkana nga (ifisabo fya) Lebanoni" (Amalumbo 72:16). "Umuntu uleelima akatangilila uuleseepa, no ulekama imyangashi wene uulebyaala ulubuto; ne mpili shikaponya umwangashi uwalowa" (Amose 9:13), umusango uyu e fikaba ukuwamishiwa kwa mufundo wa calo, no kuceefya kwa citiipu pa mushili icasoselwe mu Edeni.

Umulimo wa bulimi uwa musango uyu ukakwata abantu abengi. Amasesemo ya Bufumu yapeela ukwelenganya ukuti abantu bakabwelela ku musango wa mikalile ya bulimi, iya kuikalila:-

"Bene bakeekala cila muntu pesamba lya mwangashi wakwe na pesamba lya muti wa mukunyu wakwe; kabili nangu umo takalenge bene umwenso" (Mika 4:4).

Ukuikalila uku kukacimfya ukucusha ukwaikala mu musango onse wa kwingisha abancito ya lupiya. Elyo ukwikala umweo onse mu kubomba ku kucita bambi abakankaala kukaba cintu ca kale.

"Bene bakakuula amayanda, no kwikala muli yene (abene beka); kabili bene bakalima amabala ya myangashi no kulya ifisabo fyaiko. Bene tabakakuule na umbi aikalamo; bene tabakalime na umbi alya...abasalwa bandi bakailmena umulimo wa minwe yabo pa nshita itali. Bene tabakabombele ibusha..." (Esaya 65:21-23).

Esaya 35:1-7 akwata ubusesemo ubwacilamo ubwa ifyo umushili uwabulo mufundo ukapilibulwa, ukumonekela mu musango wa buseko ne nsansa mupepi

ukufuma mu mushili, pamulandu wa nshila ya mweo iyanaka kabili iya bumupashi iya abo abakabomba pali wene: "Amatololo...yakasansamuka...iciswebeye cikasekelela, no kubalula nge luba. Cene...cikasekelela no buseko no kwimba...pantu mu matololo mukalepuka amenshi, ne milonga mu ciswebeye. No mushili uwauma ukasanguka icishiba". Nangu fye ubunkalwe pakati ka nama bukafumishiwapo: "umumbulu no mwana wa mpanga fikaliila capamo", na baice bakaba na maka ya kwangala ne nsoka (Esaya 65:25; 11:6-8).

Mu nshila imo ine ngefyo icitiipu icabiikilwe pa fibumbwa fya cifyalilwa cikaceefiwa apakalamba, eflyo ico icabiikilwe pa muntunse cikaceefiwa pamo. Eco Ukusokolola 20:2,3 kwasosa mu nsoselo ya filangililo palwakwa kasebanya (ulubembu ne milimo ya luko) "ukukakwa", nangu ukuleshiwa, mu nshita ya Millennium. Ukwikala no mweo kukalundako, icakuti umuntu umo nga afwa ne myaka 100, wene akalapendwa ngo mwaice fye (Esaya 65:20). Abanakashi bakamona ubulanda bunono pa kufyala abana (Esaya 65:23). "Elyo amenso ya mpofu yakeesulwa, na matwi yakwa nkomamatwi yakakomonwa. Elyo umuntu uwalemana akaciluka nge nsebula, no lulimi lwakwa cibuuu lukemba" (Esaya 35:5,6). Ici cikaba pamulandu wa fyabupe fyacisungusho ifya Mupashi ukukwatwa libili (pashanya Aba Hebere 6:5).

Cene tekuti cikonkomeshiwe na maka ukuti Ubufumu bwakwa Lesa tabulingile ukumonwa ngo kutuusha kwa pa cishi ca pakabile bwino, kuntu abalungami bakailenena mu nshila iyapalana kuli iyo abantu bailemenamo ukonta akasuba mukati ka bukata bwa fyapangwa na Lesa. Ubukulu bwa mulimo wa Bufumu bwakwa Lesa buli bwa kupeela ubukata kuli Lesa, ukufika ilyo icalo cikeesula no bukata kuli Wene "ngafintu amenshi yafimba pali bamba" (Habakuki 2:14). Uku e kupekanya kwakwa Lesa ukwakulisha: "Icine cine ngafintu ine naikala no mweo, icalo conse cikeesula no bukata bwakwa Yehoba" (Impendwa 14:21). Ubukata kuli Lesa bulepilibula ukuti abekashi ba mu calo bakeshiba, ukutasha no kwambula imibeele Yakwe iyabulungami; pakuti isonde likaba mu musango uyu, Lesa akasuminisha icalo ca mushili ukulangisha ici, pamo. Eco "abafuuka bakapyana icalo (mu Bufumu), no kuisansamusha abene mu bwingi bwa mutende (wa bumupashi)" (Amalumbo 37:11), ukucila ukuilemena umweo uwayanguka. Abo "abaleumfwa insala ne cilaka ca bulungami...bakeekuta" na bwene mu Bufumu (Mateo 5:6).

Itontonkanyo fye lya kukwata umweo wa pee mu Bufumu ilingi libomfiwa nge 'cilyo' ca kusembeleka abantu ukutemwa ubwina Kristu. Lelo, ukukwata kwesu ukwa wene mu nshita ilya, mupepi kukaba ukushalingana no mulandu utuntulu untu ifwe tukabeela mu Bufumu - uyo uli wa kupeela ubukata kuli Lesa. Mu nshita yonse intu ingashala kuli ifwe panuma ya lubatisho lwesu, ukwishiba kwesu ukwa ici kulingile ukutwalilila ukukula.

Kuli kalemba wa ili ibuku, imyaka fye ikumi iyakwikala mu buseko bwa kupwililila kutunulu na kampingu musuma na Lesa kuti kwalingana no bwafya bonse ubwa mweo uyu. Icakuti umusango uyu uwa bukata ukeekala umuyayaya icine cine upeesha amano, ukusenda ifwe ukucisha pa mpela sha kwiluka kwa buntunse.

Nangu fye ilyo bwamonwa mu musango wa mubili panono, ukuba mu Bufumu bwakwa Lesa kulingile ukuba e kukoseleshiwa kwesu kukalamba ukwa kusuula ifisuma fye sonde no bunonshi. Mu cifulo cakutontonkanya sana pa fyakuntanshi ifili mupepi, Yesu apandile amano, "Imwe intanshi fwayeni ubufumu bwakwa Lesa, no bulungami bwakwe; na fyonse ifintu ifi fikalundwako kuli imwe" (Mateo 6:30-34). Icintu conse ico ifwe twingelenganya no kubombela tekuti cilingane ku kufikilisha kukalamba kwa kuba mu Bufumu bwakwa Lesa.

Ifwe tulekabila ukufwaya "ubulungami (bwakwa Lesa)", ekutiila ukweshu ukukuula ukutemwa kwa musango wakwa Lesa, icilepilibula ukuti ifwe tulefwaya ukuba mu Bufumu bwakwa Lesa pantu ubulungami bukalumbuka mulya, pantu ifwe tulefwaya ukuba abapwililila mu misango iyapwililika ukucila fye pantu ifwe, fwebene, tulefwaya ukufyuka imfwa no kwikala umweo uwanaka muli bu pee na pee.

Ilingi isubilo lya Imbila nsuma lipeelwa mu nshila ishakusekesha ukutemwa kwa buntunse. Ukwabulo kutwishika ukukoseleshiwa kwesu kwa kuba mu Bufumu kulalekanalekana ukufuma ku bushiku no bushiku. Ico ifwe tulelanda pano cili cituntulu; icantanshi icikalamba cili kusambilila Imbila nsuma no kulanga ukunakila kwesu kuli yene mu lubatisho ukufuma mu kukoseleshiwa kwa kutemwa ukunakila kuli Lesa. Ukwishiba kwesu kwe subilo ilyo Lesa alepeela, ne

milandu yesu iyalingana iyakufwaya ukuba mu Bufumu, fikakula no kufikapo panuma ya lubatisho lwesu.

5.5 The Millennium

5.5 Millennium

Pa nshita iyi mwi sambililo lyesu lya mweo mu Bufumu, kabelenga uutontonkanya sana ali no kwipusha, 'Bushe icikope ici ica Bufumu bwakwa Lesa tacimoneka conse nge ca buntunse?' Abantu mu Bufumu bacili bakalafyala abana (Esaya 65:23) nangu fye no kulafwa (Esaya 65:20). Abantu aba bacili bakalakwata imilandu ya fikansa intu Kristu akalapwisha (Esaya 2:4), kabili bacili bakalakabila ukubomba pa mushili pa kwikala no mweo, nangu fye uku kukaba ukwanaka nganshi ukucila ino nshita. Fyonse ifi fyamoneka ngo musowa uli ukutali ukufuma ku filayo fyakuti abalungami bakapokelela umweo wa pee, no musango uwapala uwakwa Lesa, ukucitwa abalingana na bamalaika, abo abashuupa nangu ukufyala (Luka 20:35,36). Ubwasuko bwalaala mu cishinka cakuti iciputulwa cantanshi ica Bufumu bwakwa Lesa cikapwa imyaka 1,000 - e 'Millennium' (mona Ukusokolola 20:2-7). Mu nshita ya Millennium uyu kukaba amabumba ya bantu yabili pa calo:-

1 Abamushilo - abo muli ifwe abalekonka Kristu bwino bwino mu mweo uyu, abo abakapeelwa umweo wa pee pa cipuna ca bupingulo. Mona: 'uwamushilo' cilepilibula umuntu 'uwaitwa ukufumamo', kabili cilesonta kuli onse uwatetekela uwacine.

2 Abantu abakufwa, abalifye abashakeshibe Imbila nsuma pa nshita ya kubwela kwakwa Kristu - ekutiila bene tabakakume ku cipuna ca bupingulo.

Ilyo Kristu akeesa, abantu babili bakaba mu mpanga, umo akasendwa (ku bupingulo), na umbi akashala (Luka 17:36); abo "abakashala" bakaba mwi bumba lya cibili ili.

Panuma ya kupokelela umusango wakwa Lesa pa cipuna ca bupingulo, abamushilo tabakabe na maka ya kufwa nangu ukufyala abana. Eico ukulondololwa kwa bantu ukumona ifintu ifi mu Bufumu kufwile ukusonta kwi bumba lya cibili - abo abakaba no mweo pa nshita ya kubwela kwakwa Kristu, lelo abashaishiibe ififwaya Lesa. Icilambu ca balungami cili kuba "imfumu na bashimapepo: kabili tukateeka pa calo" (Ukusokolola 5:10). Imfumu shilakwata ukuteeka abantu; eico abantu abo abakaba abatuutu ku Mbila nsuma pa nshita ya kwisa kwa cibili bakashala abamweo, pakuti bateekwe. Ukupitila mukuba "muli Kristu" ifwe tukaakana icilambu Cakwe - ico icili ukuba imfumu ye sonde: "Wene uwacimfya...kuli wene ine nkapeela amaka pamulu wa nko: na wene akateeka bene ne nkonto ya cela...ngefyo *ine* napokelele ukufuma kuli Tata" (Ukusokolola 2:26,27).

Umulumbe wakwa Kristu uwa mondo nomba waponena mu cifulo - ababomfi abatetekela balilambwilwe ne mishi ikumi nangu isano ukuteeka pali yene mu Bufumu (Luka 19:12-19). Ukwishiba inshila shakwa Lesa takwakasalangane ilyo line fye Kristu akabilishiwa ukuba Imfumu mu Yerusalemu; abantu bakalaya ku Yerusalemu ku kusanga ukulundapo ukwishiba pali Lesa (Esaya 2:2,3). Ibukisha, kabili, ifyo ulupili lwakwa Daniele 2:35,44 (ukwimininako Ubufumu bwakwa Lesa) lwakumene panono panono pa calo. Eico wene ukaba e mulimo wa bamushilo ukusalanganya ukwishiba kwakwa Lesa no Bufumu Bwakwe.

Kunuma lintu Israele ali e bufumu bwakwa Lesa, umulimo wa bashimapepo wali kusambilisha ukwishiba kwakwa Lesa (Malaki 2:5-7). Pamulandu wa mulimo uyu bene babiikilwe mu mishi iyalekanalekana mu Israele monse. Mu kupampamikwa libili kwa Bufumu ukwa bukata ubwacilapo, abamushilo bakapyana umulimo wa bashimapepo (Ukusokolola 5:10).

Should Christ come today:

Nga Kristu aisa lelo:

1. Abafwa abakumineko bakabuushiwa elyo, pamo na bamweo abakumineko, bakatwalwa ku cipuna ca bupingulo.

2. Ababifi abakumineko bakakaandwa ku mfwa, na balungami bakapeelwa umweo wa pee. Ubupingulo kabili bukapelwa pa nko ishikakaana Kristu.

3. Elyo abalungami bakateeka pa bantu abo abakaba no mweo, lelo abashakakume kuli Lesa; bene nge "mfumu kabili bashimapepo" (Ukusokolola 5:10) bakasambilisha Imbila nsuma kuli bene.

4. Ici cikapwa imyaka 1,000. Eico mu nshita iyi abantu bonse abakufwa bakomfwa Imbila nsuma no kuba abakuma kuli Lesa. Abantu aba bakeekala ne myeo iitali iyacilapo kabili iya nsansa.

5. Pa mpela ya Millennium kukaba ubusangu bwa kulwisha Kristu na bamushilo, ubo Lesa akapwisha (Ukusokolola 20:8,9).

6. Pa mpela ya myaka 1,000, abo bonse abakafwa mu nshita ilya bakabuushiwa no kupingulwa (Ukusokolola 20:5,11-15).

7. Ababifi mukati kabo bakonaulwa, na balungami bakakumbinkana na ifwe mu kukwata umweo wa pee.

Umulimo wakwa Lesa ne calo elyo ukapwililika. Cene cikeesushiwa na bantu abalungami, abashifwa. Ishina lyakwa Lesa 'Yahweh Elohim' (ilipilibula 'Wene uukasokololwa mwi bumba lya ba maka') elyo likafikilishiwa. Eico ulubembu, ne mfwa, tafyakamonwe libili pa calo nakalya; icilayo cakuti ulubuto lwa nsoka lukonaulwa umupwilapo pa kupumwa pa mutwe, elyo cikafikilishiwa mu kupwililika (Ukutendeka 3:15). Mu nshita ya Millennium, Kristu akateeka "ukufika ilyo wene akabiika abalwani bonse pesamba lya makasa yakwe. Umulwani wa kupelekesha uyo ukonaulwa ni mfwa...Kabili ifintu fyonse fikanakila kuli wene (Lesa), elyo Umwana umwine pamo akanakila kuli wene (Lesa) uyo uwabiikile ifintu fyonse pesamba lyakwe, pakuti Lesa engaba onse muli fyonse" (1 Abena Korinti 15:25-28).

Iyi "e mpela, ilyo wene (Kristu) akalubwila ubufumu kuli Lesa, kabili Shifwe" (1 Abena Korinti 15:24). Ifyo ifikakonkapo mu nshita iyi lintu Lesa akaba "conse muli fyonse" ifwe tatwaebwa; ico ifwe twaishiba cakuti ifwe tukakwata umweo wa pee, umusango wakwa Lesa, kabili ifwe tukeekala ku kupeela ubukata no

kutemuna Lesa. Cene ca musamwe ukwipusha fimbi ifyo cikaba panuma ya Millennium.

Ukwishiba kwa "imbila nsuma ya bufumu bwakwa Lesa" kuli ukwacindama pe pusukilo lyakwa kabelenga onse wa mashiwi aya. Ifwe twapaapaata kuli iwe ukubelenga libili isambililo ili no kulolesha amashiwi ya Baibele ayalandilwepo.

Lesalefwaya ifwe ukuba mu Bufumu Bwakwe. Ukubomba Kwakwe konse kwapekanishiwe ifwe ukukwatamo iciputulwa cituntulu, ukucila fye ukulangisha, amaka Yakwe ayakupanga. Ulubatisho lutukuminisha ku filayo ifikumine ku Bufumu ubu. Cene cili icakosa ukutetekela ukuti ulubatisho, ukukonkwapo ne myaka inono iyakufuuka mu kunakila ku cebo cakwa Lesa, kuti fyanonkela ifwe ukwingila mu nshita ilya iyabukata, iya pee. Nomba icitetekelo cesu mu kutemwa kwakwa Lesa ukwafulisha cifwile cibe icaiminina ndi. Bushe nangu kube ubwafya shani ubwa nshita inono, icine cine ifwe natukwata umulandu wa mano uwakukaana ubwite bwa Mbila nsuma?

"Nga Lesa ali na ifwe, ninani engaba umulwani wesu?" (Abena Roma 8:31).

"Amacushi ya ino nshita tayalingile ukulinganishiwa ku bukata ubo ubukasokololwa muli ifwe" (Abena Roma 8:18). "Ukucula kwesu ukunono, ukuli fye kwa nshita inono, kubomba kuli ifwe ubukata ubwafina ubwa pee ubwacilisha" (2 Abena Korinti 4:17).

Digression 15: The Literality Of The Kingdom Cakulundapo 15: Icituntulu Ca Bufumu

Ukulondolola kwa Bufumu mu cituntulu ukusangwa muli bakasesema ba mu Cipingo ca Kale kulasekwa kuli bakasambilisha ba mipepele na abo abasangwa mu

filonganino ifingi. Cene cilatungwa ukuti insoselo ili cishibilo ca cifulo cimo ica cilambu ukucila pa calo, pakumona ukuti icalo ici ica mushili cili no kupya.

Mu kwasuka kuli ici, cene cifwile ukwilukwa ukuti ubukulu bwa kusambilila kwa Baibele bwakuti ifwe tulingile lyonse ukusenda Baibele mu cituntulu kano fye nga kuli umulandu usuma uwakubikapo ukwilula kwa bumupashi. Pamo nge cakumwenako, ivesi lya kutendeka ilye buuku lya Ukusokolola lileeba ifwe ukuti icimonwa cili fye cishibilo (Ukusokolola 1:1), ico icilingile ukutungulula ifwe mu kwishiba pali cene. Kabili kuli umusango wa mano no butuntulu mu kubomfya kwa nsoselo uko ukwingalangilila nga kubelenga nangu te kubelenga amashiwi mu cishibilo. Eco ilyo ifwe tubelenga palwa calo ukupungashima ngo muntu ukolelwe (Esaya 24:20), cene ca cishinka ukufuma ku musango wa nsoselo intu ibomfiwe ukuti ifwe tulefwaikwa ukubelenga ici mu cishibilo. Mu kupusanako, insoselo intu ibomfiwe pa kulondolola Ubufumu bwa kuntanshi ili iyanaka nganshi ukwiluka mu cituntulu; takuli ukusontelela ukuti ifwe tulingile ukusenda yene mu cishibilo.

Cene kuti camoneka ukuti pa mulandu wa bantu ukubulwa ukukwata icitetekelo icalinga ica kutetekela ukuti inshita ya musango uyu icine cine ikeesa pano pa calo, bene balipanga amano ayakulondolola yene. Ukubikapo kwabo ukwa bufumu bwa bumupashi, nangu ubwa kwikala mu mulu, kuli kwa bufi kabili kwabulwa ifishinka, eico kuli utunono utwakutetekelamo, ne citetekelo icinono e cifwaikwa nangu ukukoseleshiwa. Nga icine cine ukulondolola kwa bantu abalemana ukuposhiwa, nangu ifiswebebe ukucitwa ifya mufundo, fili cishibilo fye, ninshi ilipusho ili lifwile ukwasukwa mu kushikimika bwino bwino: "Mu cishibilo ca nshi?" Amashiwi aya yalelondolola Ubufumu bwakwa Lesa. Eico ifwe nga tatushininkishe cintu yene yaliko icishibilo bwino bwino, ninshi ifwe tatwaishiba Imbila nsuma ('ilyashi ilisuma') pa Bufumu, kabili tatwingeenekela icifulo muli bwene.

Ukukonkanyapo, cene cilingile ukumoneka bwino ukufuma mu fishinka fyonse ifipeelwe ukufika pano, ukuti Lesa alikwata umulimo wa pee no muntu pa calo ici; Wene tekuti onaule icalo ca mushili cintu Wene alaile ku lubuto lwakwa Abrahamu umuyayaya. Eico ifwe tulingile ukwenekela ukubako ukulondolola mu cituntulu muli Baibele ukwa Bufumu ubo ubukeesa pa calo.

Amashiwi ayalakonkapo yashininkisha ici:-

- "Lesu umwine uwapangile icalo no kucicita; wene alipampamika cene; wene tapangile cene mu kuicusha, wene apangile cene ukwikalwamo" (Esaya 45:18). Ukupanga kwa calo *kukaba* kwa kuicusha nga Lesu akonaula cene, lelo, mu kupusanako, kwene kuli kupekanya kwakwa Lesu ukwikalika muli cene abantu abashifwa.

- "Icalo caikalilila umuyayaya" (Lukala milandu 1:4). - Wene kabili alipampamika fyene (ifintu fya mu mulu) umuyayaya umuyayaya: wene alicita icipoope icishakapite" (Amalumbo 148:6).

Ukupwa kwa Millennium imyaka 1,000, ngefyo calembwa mu Ukusokolola 20:4, kulingile ukusuminishiwa mu cituntulu pamo, pamulandu wa kwampana no kulanda kumbi kwa mu masesimo ayakumine ku musango wa nshita iyi. Nangu fye mu Ukusokolola, te mpendwa yonse ikwete umulimo wa kusendwa mu cishibilo. Ukusontelela ukwingi muli kwene ku "cakaniko ca pali fitatu" kuli cakumwenako sana. Ica cindamisha, Millennium alelondololwa muli Aba Hebere 4:4-9 ngo bushiku bwe Sabata ubwa kutuusha. Kuli Lesu "ubushiku bumo buli nge myaka ikana limo" (2 Petro 3:8). Panuma ya 'nshiku' mutanda sha myaka ikana limo mu kubomba kwakwa Lesu ne calo, ku keesa 'ubushiku' bwe Sabata ubwa Millennium.

Ukulingana no bushiku bwa kulenga ubwa Baibele, imyaka 6,000 (ekutiila 'inshiku' 6) ukufuma ku kulenga kwaleta ifwe kuli 2,000 A.D. (ekutiila ukulenga kwali mupepi na 4,000 B.C.). Ici kuti capilibula ukuti ukutendeka kwa Millennium kuti kwali mupepi na 2,000 A.D. Kuli ifwe bonse, inshita yaliceepa. Pa kulungatana no kwenekela kwa kubwela kwakwa Kristu bwangu, ifwe tulekabila ukubomfya akashita konse akalipo mu mweo uyu uwipi ku kupekanya ifwe no kwisa kwakwe.

Digression 16: Summary Of The History Of Israel

Cakulundapo 16: Ukwipifya Kwa Lyashi Lya Kale Lyakwa Israele

ABRAHAMU aitolwe ukufuma mu Uri wa bena Kadi; umuYuda wa ntanshi. Lesa acitile ifilayo kuli wene na ku lubuto lwakwe, ukukuma ku calo ca Kanani. Wene alifwile ukwabula ukupokelela ifilayo ifi.

ISAKI. Abrahamu ali uwaiteyanya ukupeela umwana wakwe Isaki nge lambo. Pamulandu wakuti Abrahamu ali wa citetekelo, Lesa ashininkishe icilayo Cakwe kuli Abrahamu ku mulapo. Ukuipeela kwakwa Isaki ku kufwa mu kunakila kwi funde lyakwa wishu kuli cishibilo cakwa Kristu. Ifilayo fyalicitilwe cipya cipya kuli Isaki (Ukutendeka 26:3-5).

YAKOBO ali mwana wakwa Isaki. Ifilayo fyalibwekeshiwepo kuli wene pamo. Wene akwete abana abaume 12 - Rubeni e wali umukalamba, Benjamini e wali uwacepesha. Lebi e wali umuntu umo umwafumine bashimaepo. Yosefu e wali uwatemwiikwa.

YOSEFU. Lintu ali umwaice alilotele ifiloto fibili ifyalangile wene nga kateeka pamulu wa bamunyina. Bene baumfwile ubufuba, no kushitisha wene ngo musha ukuya mu Egupti. Wene asangwike kateeka mulya, no kupekanya ukusunga kwa ng'ano sha kubomfya mu nshita ya myaka cinelubali iya cipooowe ico icacushishe icalo cilya. Mu nshita iyi, Yakobo na bana bakwe baishile ku kwikala na Yosefu mu Egupti. Bene no bufyashi bwabo baikela mu Gosheni, iciputulwa ca Egupti. Farao wa panuma acushishe abantu bwakwa Israele, ukucita bene abasha.

MOSE afyelwe pa nshita iyi; wene alifishilwe mu matete nga akanya, elyo no kusangwa ku mwana mwanakashi wakwa Farao no kusungwa kuli wene. Lintu acili umulumendo, wene alipeeye umwina Egupti uwaleuma umwina Israele. Elyo Mose afulumukiile ku Midiani, uko wene abombele imyaka 40 ngo mucemi na Yeturo. Elyo Lesa amoneeke kuli wene mu cimpuusa icallepya. Wene aebelwe ukuya kuli Farao no kufwaya ukulubuka kwakwa Israele. Wene acitile ifishibilo fyacisungusho ku kushininkisha ukuti wene icine cine e watumina ukufuma kuli Lesa. Lelo, Farao talekele Israele ukuya, eico ifinkuunka ikumi fyalituminwe pali

Egupti, pamo nga ifyula, imfifi, imfula ya citalawe, na mu kupelekesha ukwipaya amabeli ayaume. Abena Israele bali no kwipaya umwana wa mpanga no kusaansa umulopa pa fiibi fya mayanda yabo. Ici casontele kuntanshi ku musango wa mulopa wakwa Yesu uwingapususha ifwe ukufuma ku mfwa. Uyu mutebeto waishibiikwe nga Icacucilila.

UKUFUMA. Mu kupelekesha abena Israele balisuminishiwe ukufuma mu Egupti. Bene baendele ukutungululwa na Malaika wakwa Lesa mu lureshi lwe kumbi mu nshita ya kasuba, no lureshi lwa mulilo ubushiku. Umulalo wa fita fyakwa Farao wakonkele bene ukufika pali Bemba wa Kashika. Amenshi yaiswiwe mu cisungusho ukuleka abantu bapulemo, elyo kabili amenshi yabwekeelele ku kwiibisha abena Egupti. Elyo Israele aendele ukupula mu matololo ukulola ku calo calailwe ica Kanani. Lesa apeeke bene amenshi ya kunwa ukufuma mu cilibwe, no mukate mu musango wa mana walipekanishiwe cila lucelo. Ilyo bene bafikile pa lupili lwa Sinai, Lesa apeeke bene amafunde ikumi na Mafunde yakwa Mose. Elyo bene bacitilwe Ubufumu bwakwa Lesa. Bene bapeelwe ifunde lya kupanga itenti ilyaibeela, iliitwa icakwikalamo, umo Lesa engalapepelwa. Bene balipeeelwe Shimapepeo Mukalamba na bashimapepo abo abengapeela amalamba yabo kuli Lesa. Ifintu fyonse ifya mu cakwikalamo na bushimapepo fyasontele kuntanshi kuli Yesu.

ICALO ICALAILWE casukile capalamwa. Inengu 12 shalituminwe, ikumi muli abo babwelele balelanda ukuti cene cali icayafya sana ukukwata icalo ca Kanani. Inengu shimbi shibili, Yoshua na Kalebu, shalandile icine - ukuti icalo *kuti* cakwatwa kuli bene, ngacakuti bene balikwete icitetekelo mu filayo fyakwa Lesa. Pakuti abantu bayakeene umusango wa nengu ikumi, Israele ali no kwenda mu matololo pa myaka 40 ukufika ilyo bafwile abo bonse abaali ne myaka ukucila 20 lintu bene baafumine mu Egupti.

YOSHUA ali e mpyani yakwa Mose, kabili atungulwile Israele ukufika mu calo ca Kanani. Umusumba wa ntanshi ukupokwa wali ni Yeriko, umo Rahabu aikeele, kabili panuma Ai. Ilyo bene bapampamiikwe mu calo, bene baletungululwa na **ABAPINGUSHI** limo limo, nangu Lesa e wali imfumu yabo iya cine cine. Aba baali mwi bumba lya bantu umwali Gidioni, Yefuta na Samusoni. Bene bonse bapokolwele Israele ukufuma ku balwani babo, lintu bene balapiile ukufuma ku kubembuka kuli Lesa. Ilyashi lya kale lyakwa Israele lyaisulamo ifilangililo

fyakwa Israele ukukaananakila kuli Lesa, ukukandwa ku kucandililwa ukufuma ku nko isha mupeepi, ukulapila ukufuma ku membu shabo na Lesa ukupokolola bene - elyo kabili ukubembuka libili. Umupingushi wa kupelekesha ali ni Samwele. Mu nshita yakwe, abantu bakwa Israele bakeene Lesa nge Mfumu yabo pa kulomba imfumu ya buntunse, ukupalana ne nko shimbi ishashingulwiike bene.

IMFUMU. Imfumu yabo iyantanshi ali ni Sauli uyo, nangu atendeke bwino, apilibwike ukuba umuntu umubifi, uyo ushanakiile ku mafunde yakwa Lesa, no kucusha Dabidi. Panuma ya mfwa yakwe, Dabidi asangwike imfumu yakonkelepo, kabili ali umo pa basuma abacilamo bakwa Israele. Lesa acitile ifilayo ifikalamba kuli wene. Panuma yakwe paishile umwana wakwe umwaume Solomoni uyo, panuma ya kutendeka bwino, apilibwiilwe ukufuma ku citetekelo ca cine ku bakashi bakwe abengi abo wene abuulile ukufuma mu nko ishashingulukako. Panuma ya mfwa yakwe ubufumu bwalyakanike pabili - imitundu ikumi yapangile ubufumu bwakwa Israele, intanshi pesamba lyakwa Yeroboamu; imitundu imbi ibili, Yuda na Benjamini, yapangile ubufumu bwakwa Yuda, intanshi pesamba lyakwa Rehoboamu, umwana mwaume wakwa Solomoni.

Ubufumu bwakwa Israele (imitundu ikumi) tabwakwete imfumu ishisuma. Shene shatwalilile ukupondoka ukufuma kuli Lesa. Wene atumine kuli bene bakasesema abengi ku kupaapaata kuli bene ukulapila, lelo bene tabaacitile iyoo. Eico abena Asiria bacandilile bene, no kusenda bene ukuya muli bunkole. Bene basalanganiwe mwi sonde monse.

Ubufumu bwakwa Yuda (imitundu 2) bwalikwete imfumu ishinono ishisuma (pamo nga Asa, Hsekia), lelo bene, pamo, mu kukumbinkanya tabaalenakila kuli Lesa. Eico abena Babiloni balituminwe ku kucandilila bene, no kusenda bene muli bunkole mu Babiloni pa myaka 70. Bene tabaakwete imfumu libili nakalya. Panuma ya myaka 70, bamo balibwelele ku calo ca Israele pesamba lya butungulushi bwakwa Esra, Nehemia, Yoshua (Shimapepo Mukalamba pa nshita ilya) na Serubabele Kateeka. Bene intanshi baleteekwa kuli Persia, elyo kuli Greece, na mukupelekesha kuli Roma. Bene baali pesamba lyakwa Roma lintu Yesu afyelwe. Pamulandu wa baYuda ukukaana wene, Lesa atumine abena Roma ku konaula Yerusalemu mu AD70, na mukupelekesha abaYuda bonse balitamfiuwe ukufuma mu calo cakwa Israele.

Mu myaka ya nomba, abaYuda balitendeka ukubwelela ku calo, mu kufikilisha kwa lubali kwa masesimo ya Cipingo ca Kale. Ukubuuka kwa Calo cakwa Israele kuli cishibilo ica cishinka ukuti bwangu Kristu akabwela ku kupampamika libili Ubufumu bwakwa Israele ngo Bufumu bwakwa Lesa.

STUDY 5: Questions

ISAMBILILO 5: Amepusho

1. Bushe pali ifi ifyalakonkapo cinshi cili e nshita ya kupampamika kwa Bufumu bwakwa Lesa?
 - a) Bwene bwalipampamikwa lyonse
 - b) Pa kubwela kwakwa Kristu
 - c) Pa bushiku bwa Pentekoste mu myaka ya mwanda wa ntanshi
 - d) Mu mitima ya batetekela pa kupilibuka kwabo.
2. Bushe Ubufumu bwakwa Lesa eko bwali mu nshita sha kale? Nga eflyo, bushe ni mu musango nshi?
3. Bushe ni nshita nshi bwene bwapwile?
4. Bushe Millennium cinshi?
 - a) Ukuteeka kwa cikuuku mu mitima yesu
 - b) Ukuteeka kwa batetekela imyaka 1000 mu Mulu
 - c) Ukuteeka kwakwa Satana imyaka 1000 pa calo
 - d) Imyaka yantanshi 1000 iya Bufumu bwakwa Lesa pa calo ubwa kuntanshi.
5. Bushe Ubufumu bukaba shani?
6. Bushe cinshi abatetekela ba ino nshita bakacita mu Millennium?
 - a) Ukuba bakateeka pa bantu abakufwa
 - b) Ukuba bakateeka mu Mulu
 - c) Ifwe tatwaishiba
 - d) Ukwikala no mweo pa calo ca mushili cimbi
7. Bushe imbila ya pa Bufumu bwakwa Lesa yalibililwe:
 - a) Mu Cipingo Cipya fye
 - b) Na Yesu fye na batumwa
 - c) Mu Cipingo ca Kale pamo na mu Cipingo Cipya
 - d) Mu Cipingo ca Kale fye.

STUDY 6
ISAMBILILO 6

GOD AND EVIL
LESA NO BUBI

6.1 God And Evil

6.1 Lesa No Bubi

Ifiputulwa ifingi ifya bwina Kristu, pamo ne mipepele imbi iingi, fyatetekela ukuti kuli icibumbwa nangu ci shimweshimwe iciitwa Kasebanya nangu Satana u uli e ntulo ya bwafya bonse buntu buli mwi sonde na mu myeo yesu fwebene, kabili u uli no mulandu pa lubembu luntu ifwe tucita. Baibele asambilisha bwino bwino ukuti Lesa e wa maka yonse. Ifwe natumona mwi Sambililo 1.4 ukuti baMalaika tekuti bacite ulubembu. Ifwe nga twatetekela ifintu ifi icine cine, ninshi cene tacingacitwa ukuti kuli icibumbwa icacila pa cifyalilwa icilebomba mu fintu fyonse ifi ico icilepiinkana na Lesa wa Maka yonse. Ifwe nga twatetekela ukuti icibumbwa ca musango uyu *eko* cili, ninshi mu cishinka ifwe tuletwiishika ubukulu bwakwa Lesa wa Maka yonse. Uyu mulandu uli uwacindama icakuti ukwiluka kwalungama palwakwa kasebanya na satana kufwile ukutontonkanishiwa nge sambilisho ilikalamba. Ifwe tweekbwa muli Aba Hebere 2:14 ukuti Yesu aonawile kasebanya pa mfwa yakwe; eico kano ifwe twakwata ukwiluka kwalungama palwakwa kasebanya, ifwe tekuti twiluke umulimo nangu umusango wakwa Yesu.

Mwi sonde monse, no kucila mwi sonde lya beetwa 'abena Kristu', muli amano yakuti ifintu ifisuma mu mweo fifuma kuli Lesa ne fintu ifibi kuli Kasebanya nangu Satana. Aya tayali mano ayapya; kabili yene tayali mano ayali fye ku bwina Kristu bwaluba. Abena Babiloni, nge cilangililo, batetekeele ukuti kwali balesa babili, lesa wa busuma no lubuuto, na lesa wa bubi ne mfifi, no kuti abo babili baikeele mu bulwi bwa kufwa. Sairasi, imfumu ikalamba ya ku Persia, ici eco yatetekeele. Eico Lesa aebele wene, "*Ine* nine Yehoba, kabili takuli *nangu umbi*, takuli Lesa mupepi na ine...ine ncita ulubuuto, no kupanga imfifi: ine ncita umutende, no kupanga ububi (N.I.V. "ubusanso"): ine Yehoba ncita ifintu ifi fyonse" (Esaya 45:5-7,22). Lesa alapanga umutende kabili Wene alapanga ububi, nangu ubusanso. Lesa e ntulo, kapanga wa "bubi" mu musango uyu. Mu musango uyu kuli ubupusano pakati ka "bubi" no lubembu, ululi e cilubo ca muntu; lwene lwaingile mwi sonde pamulandu wa muntu, te Lesa (Abena Roma 5:12).

Lesa aebe Sairasi na bantu bakwa Babiloni ukuti "takuli Lesa (umbi) mupepi na ine". Ishiwi lya ciHebere 'el' iliyapilibulwa "Lesa" mu cishinka lipilibula 'amaka,

nangu intulo ya maka'. Lesa alelanda ukuti takuli intulo ya maka imbi iiliko ukucila pali Wene. Uyu e mulandu uwatetekela icine muli Lesa tengasuminisha amano ya palwakwa kasebanya uwacila pa cifyalilwa nagu palwa fiwa.

GOD: THE CREATOR OF DISASTER LESA: KAPANGA WA BUSANSO

Baibele alifula ne filangililo palwakwa Lesa ukuleeta "ububi" mu myeo ya bantu na mwi sonde ili. Amose 3:6 alanda ukuti nga muli ububi mu musumba, Lesa e ucitile bwene. Pamo nge cilangililo, ngacakuti muli icinkukuma mu musumba, ilingi cene cumfwiika ukuti 'kasebanya' e wapekeenye pa musumba ulya, no kuleeta ubusanso bulya. Lelo uwatetekela uwacine afwile ukwiluka ukuti cene ni Lesa e ucitile ici. Eco Mika 1:12 alanda ukuti "ububi *ukufuma kuli Yehoba* bwaishileponena pa mwinshi wa Yerusalemu". Mwi buuku lyakwa Yobo ifwe tubelenga ifyo Yobo, umuntu umulungami, alufishe ifintu ifyo wene akwete mu mweo uyu. Ibuku lisambilisha ukuti ukupita mu 'bubi' mu mweo wa muntu takuli ukwakonkana pa kulinganya ne fintu wene anakila nangu ukukaananakila kuli Lesa. Yobo aishiibe ukuti "Yehoba alipeele, kabili Yehoba asenda" (Yobo 1:21). Wene tasosele 'Yehoba alipeele kabili Satana alisendele'. Wene alandile ku mukashi wakwe: "Bushe ifwe tuli no kupokelela ubusuma ku minwe yakwa Lesa, kabili ifwe tatuli na kupokelela (pamo) ububi?" (Yobo 2:10). Pa mpela ye buuku, ifibusa fyakwa Yobo fyasansamwishe wene "pa bubi bonse ubo *Yehoba* aletele pali wene" (Yobo 42:11 pashanya 19:21; 8:4). Eco Lesa e ntulo ya "bubi" mu musango wa kuba mu kupelekesha e kasuminisha wa bwafya bonse ubo ifwe tukwata mu myeo yesu.

"Pantu uyo Shikulu atemwa wene alamusalapula...Nga imwe mushipikisha ukusalapula..panuma kwene kuleeta icisabo ca bulungami ica mutende kuli bene abo abalesambililako" (Aba Hebere 12:6-11), ici calanga ukuti ifyakwesha fintu Lesa apeela ifwe mu kupelekesha fitungulula ifwe ku kukula kwesu kwa bumupashi. Kwene kulwishanya icebo cakwa Lesa icine ceka pa kulanda ukuti kasebanya e cibumbwa ico icipatikisha ifwe ukucita ulubembu no kuba abashalungama, ilyo pa nshita imo ine wene mu kutunganya aleta ubwafya mu myeo yesu ubo ubutungulula ku kukusha kwesu kwa "cisabo ca bulungami ica mutende". Amano ya bankosamitwe palwakwa kasebanya yabutukila mu bwafya sana pano. Nokucila ubwafya sana pali yene pa mashiwi ayo ayasosa palwa

kutwala umuntu kuli satana "pakuti umupashi wingapusushiwa", nangu pakuti wene engasambilila ukukaanapoonta" (1 Abena Korinti 5:5; 1 Timote 1:20). Nga Satana icine cine e cibumbwa icakonkomana pa kulenga abantu ukucita ulubembu no kukwata ukubomba kwa bumupashi *ukwakulufyanya* pa bantu, bushe mulandu nshi amashiwi aya yasosela palwakwa 'Satana' mu lubuuto lwa *kulungika*? Ubwasuko bwalaala mu cishinka cakuti umulwani, "Satana" nangu ubwafya mu mweo, ilingi kuti aleeta imisango ya bumupashi iya kulungika mu mweo wa watetekela.

Nga ifwe twasuminisha ukuti ububi bufuma kuli Lesa, ninshi ifwe kuti twapepa kuli Lesa ukucita icintu cimo pa bwafya buntu ifwe tukweete, pamo nga ukufumyapo bwene. Nga Wene tacitile ninshi ifwe twaishiba ukuti bwene butuminwe ukufuma kuli Lesa pa kuwamya ifwe kuli bumupashi. Nomba nga ifwe twatetekela ukuti kuli icibumbwa ca bubi cimo iciitwa kasebanya nangu satana icilelenga ubwafya bwesu, ninshi takuli inshila ya kwishibilamo ubu. Ukulemana, ubulwele, imfwa ya kupumikisha nangu ubusanso fili no kusendwa fye ngo kushama. Nga kasebanya ni malaika umo uwa maka, uwa lubembu, ninshi wene ali no kuba uwa maka nganshi ukucila ifwe, na ifwe teti tukwate ca kusala kanofye ukucula ku minwe yakwe. Mu kupusanako, ifwe twasansamushiwa pakuti pesamba lya kutungulula kwakwa Lesa, "ifintu fyonse (mu mweo) fibomba capamo pa *kuwamya*" ku batetekela (Abena Roma 8:28). Eico takuli icintu ca musango ngo 'kushuka' mu mweo wa watetekela.

THE ORIGIN OF SIN INTULO YA LUBEMBU

Cene cifwile ukukonkomeshiwa ukuti *ulubembu* lufuma mukati kesu. Wene mulandu wesu uwakuti ifwe tulacita ulubembu. Ukwabula ukutwishika, cene kuti caba icisuma ukutetekela ukuti wene tauli mulandu wesu uwakuti ifwe tulacita ulubembu. Ifwe kuti twacita ulubembu mu kuitemenwa elyo no kuipokolola fwebene ne tontonkanyo lyakuti icine cine wene uli mulandu wakwa kasebanya, no kuti umulandu wa lubembu lwesu mu kupwililika ulingile ukubiikwa pali wene. Cene tacili iceni icakuti mu mulandu ya micitile ya bubi sana, umuntu wa mulandu alalomba uluse pantu wene alanda ukuti wene aikeetwe na kasebanya pa nshita ilya eico kabili tali na mulandu umwine eka. Lelo, mu kulungika fye, ukuipokolola

kwanaka umusango uyu kupingulwa ukushiikata amenshi nakalya, no muntu akwaata ubupingulo ukucitwa pali wene.

Ifwe tulekabila ukwibukisha ukuti "amalipilo ya lubembu ni mfwa" (Abena Roma 6:23); ulubembu lutungulula ku mfwa. Nga wene tauli mulandu wesu uwakuti ifwe tulabembuka, lelo uli wakwa kasebanya, ninshi Lesa uwalungama alingile ukukanda kasebanya ukucila ifwe. Lelo icishinka cakuti ifwe tupingulwa pa membu shesu fwebene calanga ukuti ifwe tuli no mulandu pa membu shesu. Amano palwakwa kasebanya ukuba umuntu uwashininkishiwa kunse yesu ukucila isambilisho lya lubembu *mukati* kesu yali kwesha ukusesha umulandu wa membu shesu ukufumya pali ifwe. Ici kabili cili cilangililo cimbi ica bantu ukukaana ukusuminishanya ne fintu Baibele asambilisha pa musango wa muntu: ukuti wene uli wa lubembu apakalamba.

"Takuli *icintu* ukufuma kunse ya muntu, ico pa kwingila muli wene kuti cakowesha wene...Pantu ukufuma mukati, ukufuma mu mutima wa bantu, mufuma amatontonkanyo ya bubi, ubucende, ubulalelale, ukwipaya...icilumba, ukutumpa: ifintu ifi fyonse ifya bubi fifuma mukati no kukowesha umuntu" (Marko 7:15-23).

Amano yakuti *kuli* icintu cimo ica lubembu kunse yesu ico icingila muli ifwe no kulenga ifwe ukucita ulubembu yapusana no kusambilisha kwatambalala ukwakwa Yesu pano. Ukufuma *mukati*, ukufuma mukati ka mutima wa muntu, mufuma ifi *fyonse* ifintu fya bubi. Uyu e mulandu, pa nshita ya lyeshi, Lesa asangile ukuti "ukwelenganya kwa mutima wa muntu kwa bubi ukufuma ku bwaice bwakwe" (Ukutendeka 8:21). Yakobo 1:14 aeba ifwe ifyo ifwe tutuunkwa: "Umuntu onse (wene musango umo wine pali cila muntunse) atuunkwa, lintu wene asendwa ku lunkumbwa lwakwe *umwine* ("ku kufwaya kwakwe umwine ukwa bubi", N.I.V.) no kubelelekwa". Ifwe tutuunkwa ku lunkumbwa lwesu *fwebene*, ukufwaya kwesu fwebene ukwa bubi; te ku cintu cimo kunse ya ifwe. "Bushe ni kwi ukufuma ubulwi no kulwa pakati kenu?", Yakobo aipusha; "Bushe fyene te mukati fifuma, kabili ku lunkumbwa *lwenu* fye?" (Yakobo 4:1). Cila umo uwa muli ifwe alikwata amatuunko umwine, ayashininkishiwa. Eico yene yali no kupangwa ku kufwaya kwesu *fwebene* ukwa bubi, pantu yene yali yesu fwebene. Icine cine cene calilandwa ukuti ifwe tuli balwani besu fwebene ababipisha.

Ibuku lya Abena Roma mu bukulu lyalanda palwa lubembu, intulo yaluko, no musango wa kucimfya lwene. Cene cili ica cindama nganshi pakuti kuli fye ukulumbula panono palwakwa Kasebanya na Satana mwi buku ili; mu mashiwi ya kusosa pa ntulo ya lubembu, Paulo talumbwiile Kasebanya nangu Satana. Mu nshila imo ine, "kasebanya" lisambilisho lya Cipingo Cipy. Nga kuli icibumbwa kunse icilenga ifwe ukucita ulubembu, icine cine bushe cene nga tacalumbulwa apakalamba mu Cipingo ca Kale? Lelo kuli ukwikala tondolo ukukalamba nganshi pali ici. Ifyalembwa fya nshita ya Abapingushi, nangu Israele mu matololo, filanga ukuti pa nshita shilya Israele alecita ulubembu apakalamba. Lelo Lesa taasokele bene pa cibumbwa ica maka cimo icacila pa cifyalilwa nangu amaka yamo ayo ayengengila muli bene no kulenga bene ukucita ulubembu. Mu kupilibula, Wene akonkomeeshe bene ukuipeela abene ku Cebo Cakwe, pakuti bene beponena mu nshila sha mubili wabo abene uwa munofu (pamo nga Amalango 27:9,10; Yoshua 22:5).

Paulo alila ubulanda: "Muli ine (ekuti, mu mubili wandi uwa munofu) tamwaikala icintu icisuma...pantu icisuma ico ine mfwaya ine nshicita...nga ine ncita ico ine nshifwaya, cene te ine ncita cene, lelo lubembu ulo ulwaikala muli ine" (Abena Roma 7:18-21). Wene nomba talepeela mulandu wa kucita kwakwe kwa lubembu pa cibumbwa ca kunse iciitwa kasebanya. Wene asangile umusango wakwe umwine uwa bubi nge ntulo ya cine ya lubembu: "Cene te ine ncita cene, lelo *lubembu ulo ulwaikala muli ine*. Ine elyo nasanga ifunde (mukati kandi), ilyakuti, ilyo ine nafwaya ukucita icisuma, ububi *e bulipo* pamo (mukati) na ine". Eico wene alanda ukuti ukupiinkana ku kuba bumupashi kufuma ku cintu cimo ico wene aita "lubembu ulwaikala muli ine". Umuntu onse uutontonkanya, uwa mano ya bumupashi ali no kwisa ku musango umu wine wa kuishiba umwine. Cene cilingile ukumonwa ukuti nangu fye Umwina Kristu uwapulamo nga Paulo taumfwile ukwaluka kwa musango wa cifyalilwa panuma ya kupilibuka, nangu wene ukubiikwa mu cifulo umwakuti wene talecita kabili tekuti acite ulubembu. Ibumba lya nomba ilya 'bakashimika ba mbila nsuma' litunga ukuti bene bali mu cifulo ca musango uyu, no kubika Paulo bwino bwino mukati ka mulongo wa abo 'abashapusuka' pamulandu wa mashiwi yakwe pano muli Abena Roma 7:15-21. Amavesi aya yashininkisha ubwafya ubukalamba pa kutunga kwabo. Dabidi, umuntu umbi ukwabula ukutwishika umulungami, mu musango umu wine alandile pa kutwalilila kwa lubembu mu musango wakwe wine uwacifyalilwa: " Ine

napangilwe mu bupulumushi; na mu lubembu emo mayo aimitiile ine" (Amalumbo 51:5).

Baibele alilondolola bwino pa musango wa cifyalilwa ca muntu ica bubi mu cituntulu. Nga ici caishibikwa, takuli kukabila ukupanga umuntu wa kwelenganya kunse ya musango wa buntunse uwacifyalilwa cesu uyo uuli no mulandu pa membu shesu. Yeremia 17:9 alanda ukuti umutima wa muntu walyonaika ku bubi kabili wa kufutika icakuti ifwe tekuti twishibe mu cituntulu ubukulu bwa kushika kwa musango wauko uwa lubembu. Yesu pamo alangile umusango wa muntu uwacifyalilwa ngo wa bubi icine cine muli Mateo 7:11. Lukala milandu 9:3 (mu ciHebere) tekuti alangilile bwino ukucila apa: "Umutima wa bana ba bantu waisulamo ububi". Abena Efese 4:18 apeela umulandu wa musango wa bantu uwacifyalilwa uwa kotaluka kuli Lesa ngo uli "mu kupitila mu butuutu ubo ubuli *muli* bene, pamulandu wa bupofu bwa *mutima* wabo". Cene ni pamulandu wa mitima yesu ya bupofu no butuutu bwa bumupashi, inshila yesu ya kutontonkanya intu ili mukati keesu, e catalusha ifwe kuli Lesa. Ukukonka muli ici, Abena Galatia 5:19 asosa palwa membu shesu nge "milimo ya mubili wa *munofu*"; Wene mubili wesu fwebene uwa munofu, ukubapo kwesu kwine no musango wesu wacifyalilwa, e ulenga ifwe ukucita ulubembu. Pa mashiwi yonse aya tapali ayalelondolola intulo ya lubembu mukati keesu nge cibumbwa pantu kasebanya abiikile cene mulya; imibeele ya lubembu ili cintu cimo ico ifwe bonse mu cifyalilwa twakwata ukufuma pa kufyalwa; cene cili ciputulwa cituntulu ca kupangwa kwa muntunse.

6.2 The Devil And Satan

6.2 Kasebanya Na Satana

Limo limo amashiwi ayantanshi ayali mu mashiwi ya Baibele yalashala ukwabula ukupilibulwa ("Mammoni", muli Mateo 6:24, e cilangililo ca ciAramaic palwa ici). Nge shiwi fye, 'satana' lishiwi ilishapilibulwa ilya ciHebere ilipilibula 'umulwani', elyo 'kasebanya' bupilibulo bwe shiwi lya ciGreek ilya 'diabolos', ilipilibula

kabeepa, umulwani nangu kashinina wa bufi. Ifwe nga tuli no kutetekela ukuti Satana na Kasebanya bali cibumbwa cimo icili kunse ya ifwe ico icili no mulandu wa kucita ulubembu, ninshi lyonse ilyo ifwe twasanga amashiwi aya muli Baibele, ifwe tuli no kupanga yene ukullosha ku muntu uyu umubi. Ukubomfya kwa Baibele ukwa mashiwi aya kulelenga ukuti yene kuti yabomfiwa nga mashiwi fye ayeminako ifintu, ukulondolola abantu fye. Icishinka ici calenga cene icishingacitwa ukutontokanya ukuti amashwi ya kasebanya na satana ngefyo yabomfiwa muli Baibele ayene yeka yallosha ku muntu umukulu umubi nangu cibumbwa kunse ya ifwe.

THE WORD 'SATAN' IN THE BIBLE ISHIWI LYA 'SATANA' MULI BAIBELE

1 Ishamfumu 11:14 lyalemba ukuti "Yehoba aimishe umulwani (ishwi lya ciHebere limo line pambi ilyapilibulwa "satana") pali Solomoni, Hadadi umwina Edomu". "Na Lesa aimishe umulwani umbi (satana umbi)...Resoni...wene ali mulwani (satana) kuli Israele" (1 Ishamfumu 11:23,25). Ici tacilepilibula ukuti Lesa aimishe umuntu uwacila pa cifyalilwa nangu Malaika ukuba satana/umulwani kuli Solomoni; Wene aimishe abantu fye. Mateo 16:22,23 apeela icilangililo cimbi. Petro ayeshe ukucilinganya Yesu ukuya ku Yerusalemu ku kufwa pa capindama. Yesu apilibwiike no kulanda kuli *Petro* "Kabiye iwe kunuma yandi, Satana...iwe tautemenwe ifintu fyakwa Lesa, lelo filya ifya bantu". Eco Petro aitolwe satana. Icalembwa cili icamwenekesha nganshi ukuti Kristu talelanda kuli Malaika nangu ci shimweshimwe ilyo wene asosele amashiwi yalya; wene alelanda kuli Petro.

Pantu ishiwi 'satana' lipilibula fye umulwani, umuntu umusuma, nangu fye Lesa Umwine, kuti aitwa 'satana'. Mu cituntulu, tapali umusango onse uwa lubembu pe shwi ili iline lyeka. Ukutunganya kwa lubembu uko ishiwi lya 'satana' lyakwata lubali ni pamulandu wa cishinka cakuti umusango wesu fwebene uwa lubembu e 'satana' wesu uwakulisha nangu umulwani, na pamo pamulandu wa kubomfya kwe shwi mu nsoselo ye sonde ukullosha ku cintu cimo icakuminkana no lubembu. Lesa Umwine kuti aba satana kuli ifwe mu musango wa kuleeta ifyakweesha mu myeo yesu, nangu pa kwiminina mu nshila ya kubomba ukwaluba uko ifwe tulepekanya ukucita. Lelo icishinka cakuti Lesa kuti aitwa 'satana' tacilepilibula ukuti Wene wa lubembu Umwine.

Amabuku yakwa Samwele na Imilandu yali ayalingana ukulondolola kwa fyacitiike fimo fine, ngafintu imbila nsuma shine shili e fyalembwa fya fyacitiike fimo fine lelo ukubomfya insoselo ishapusana. 2 Samwele 24:1 alemba: "Yehoba...aimishe David pali Israele" pamulandu wa kulenga wene ukutendeka ukupenda Israele. Ifyalembwa ifyalingana mu 1 Imilandu 21:1 fyalanda ukuti "Satana aiminine pali Israele, no kwimya Dabidi" ukupenda abantu. Mu mashiwi yamo Lesa e waimishe, muli yambi Satana e waimishe. Icakusondwelela cimo fye cakuti Lesa e wabombele nga 'satana' nangu umulwani kuli Dabidi. Wene acitile cimo cine kuli Yobo pa kuleeta ifyakweesha mu mweo wakwe, icakuti Yobo alandile pali Lesa: "Ku minwe yenu iyamaka imwe mwebene mwapiinkana na ine" (Yobo 30:21); 'Imwe mulebomba nga satana kuli ine', eflyo Yobo alelanda mu cishinka.

THE WORD 'DEVIL' IN THE BIBLE ISHIWI LYA 'KASEBANYA' MULI BAIBELE

Kabili cene eflyo cili ne shiwi lya 'kasebanya' pamo. Yesu alandile, "Bushe ine nshasala imwe (abasambi) ikumi na babili, na umo uwa muli imwe ni kasebanya? Wene asosele palwakwa Yuda Iskarioti..." uyo uwali muntu fye, uwakufwa. Wene talesosa palwa cibumbwa ca muntu ne nsengo, nangu iciitwa fye 'icibumbwa ca mupashi'. Ishiwi lya 'kasebanya' pano lyasonta fye ku muntu umubi. 1 Timote 3:11 apeela icilangililo cimbi. Abakashi ba bakalamba ba lukuta tabaali na kuba "abalwambo"; ishiwi lituntulu ilya ciGreek pano ni 'diabolos', ilili e shiwi limo line ilyapilibulwa 'kasebanya' pambi. Eco Paulo asoka Tito ukuti abanakashi abakote mu lukuta tabalingile ukuba "bakashinina ba bufi" nangu 'bakasebanya' (Tito 2:3). Na mu musango umo wine wene aebele Timote (2 Timote 3:1,3) ukuti "mu nshiku sha kupelekesha...*abantu* bakaba...bakashinina ba bufi (bakasebanya)". Ici tacilepilibula ukuti abantunse bakapilibuka ukuba ifibumbwa ifyacila pa bantunse, lelo ukuti bene bakalundako ukuba ababi. Ukufuma muli fyonse ifi cene cifwile ukumoneka apabuuta fye ukuti amashiwi aya 'kasebanya' na 'satana' tayasonta kuli Malaika uwaponene nangu ku cibumbwa ca lubembu kunse ya ifwe.

SIN, SATAN AND THE DEVIL ULUBEMBU, SATANA NA KASEBANYA

Amashiwi ya 'satana' na 'kasebanya' yabomfiwa mu cipasho mu kulondolola amatontontkanyo yacifyalilwa aya lubembu mukati keesu ayo ifwe tusoselepo mu Isambililo 6.1. Aya yali e 'satana' nangu umulwani wesu umukalamba. Yene kabili yacitwa bumuntu, na mu musango uyu yene kuti yasoselwa nga 'kasebanya' - umulwani wesu, kasosa wa lwambo pa cine. Ifi efyo 'umuntu' wesu uwacifyalilwa ali - kasebanya wine wine. Ukusuntikana pakati kakwa kasebanya no kufwaya kwesu kwa bubi - ulubembu mukati keesu - kwalondololwa bwino mu mashiwi ayengi: "Ngafintu abana (ifwebene) bakwata umubili wa munofu no mulopa, wene (Yesu) pamo umwine umusango umo wine aakweete fimo fine; ukuti ukupitila mu mfwa (yakwe) wene engonaula wene uwakweete amaka ya mfwa, ekuti, kasebanya" (Aba Hebere 2:14). Kasebanya pano alondololwa ngo uli na maka ya mfwa. Lelo "amalipilo ya lubembu ni mfwa" (Abena Roma 6:23). Eico ulubembu na kasebanya fifwile ukwendela pamo. Mu musango umo wine Yakobo 1:14 alanda ukuti ukufwaya kwesu ukwa bubi e kutuunka ifwe, ukutungulula ifwe ku kucita ulubembu eico kabili ku mfwa; lelo Aba Hebere 2:14 alanda ukuti kasebanya e uleta imfwa. Ivesi limo line lyalanda ukuti Yesu alikwete umusango wesu wacifyalilwa pakuti onaula kasebanya. Pusanya ici na Abena Roma 8:3: "Lesu pa kutuma Umwana wakwe wine mu cipasho ca mubili wa munofu wa lubembu (ekuti, mu musango wesu wacifyalilwa ca buntunse) asekele ulubembu mu mubili wa munofu". Ici cilelanga ukuti kasebanya no kufwaya kwa lubembu uko mu cifyalilwa ukuli mukati ka musango wacifyalilwa ca buntunse fili cimo cine mu cituntulu. Cene cili icacindama nganshi ukwiluka ukuti Yesu alituunkilwe pamo fye nga ifwe. Ukufilwa ukwiluka isambilisho palwakwa kasebanya cilepilibula ukuti ifwe tekuti mu kulungika twishibe umusango wacifyalilwa no kubomba kwakwa Yesu. Cene ni pamulandu wakuti Yesu alikweete umusango wesu wacifyalilwa ca buntunse - e 'kasebanya' mukati keesu - eco ifwe twingakwatila isubilo lye pusukilo (Aba Hebere 2:14-18; 4:15). Pa kucimfya ukufwaya kwa musango wakwe wine wacifyalilwa, kasebanya wa muli Baibele, Yesu alikwete amaka ya konaula kasebanya pa capindama (Aba Hebere 2:14). Nga kasebanya *ali* cibumbwa ca buntunse, ninshi wene talingile ukubako libili. Aba Hebere 9:26 alanda ukuti Kristu asokolwelwe "ku kufumyapo ulubembu pa kuipeela ilambo umwine" Aba Hebere 2:14 alinganya ici na mashiwi yakuti ukupitila mu mfwa yakwe Kristu aonawile kasebanya muli wene umwine. Mu mfwa Yakwe Yesu mwi subilo aonawile "umubili wa lubembu" (Abena Roma

6:6), ekutiila umusango wacifyalilwa ca buntunse, ulubembu ulusokololwa mu (musango wa) mibili yesu fye.

"Uyo wene uucita ulubembu wakwa kasebanya" (1 Yohane 3:8), pantu ulubembu e cifuma mu kusuminisha ku kufwaya kwa bubi, ukwa musango wesu fwebene wacifyalilwa, (Yakobo 1:14,15), kuntu Baibele aleita 'kasebanya'. "Pa mulimo uyu eco umwana wakwa Lesa asokolwelwe, ukuti wene engonaula imilimo yakwa kasebanya" (1 Yohane 3:8). Ifwe nga twalungika mu kulanda ukuti kasebanya ali kufwaya kwesu kwa bubi, ninshi imilimo ya kufwaya kwesu kwa bubi, ekutiila ififumamo, ni membu shesu. Ici cashininkishiwa na 1 Yohane 3:5: "Wene (Yesu) asokolwelwe ku kusenda imembu shesu". Ici cashininkisha ukuti "imembu shesu" ne "milimo yakwa kasebanya" fili fimo fine. Imilimo 5:3 yapeela icilangililo cimbi palwa kusantikana uku pakati kakwa kasebanya ne membu shesu. Petro alanda kuli Anania: "Bushe mulandu nshi Satana esushiishe mu mutima obe?" Elyo mu vesi 4 Petro alanda "Bushe mulandu nshi iwe *wimitiile icintu ici mu mutima obe?*" Ukwimita icintu cimo icibi mukati ka mutima wesu e cimo cine nga Satana ukwisusha mu mutima wesu. Ifwe fwebene nga twaimita icintu cimo, pamo nga amapange ya lubembu, elyo yene yatendeka *mukati keesu*. Umwanakashi nga aimita umwana, wene teekala kunse ya mwanakashi; wene atendeka mukati ka mwanakashi. Yakobo 1:14,15 abomfya icipasho cimo cine mu kulondolola ifyo ulunkumbwa lwesu *lwimita* no kufyala ulubembu, ulo ulufyala imfwa. Amalumbo 109:6 yalinganya umuntu wa lubembu na 'satana': "Iwe biika umuntu wa bubi pamulu wakwe: kabili leka Satana eminine ku kuboko kwakwe kwa kukulyo", ekutiila mu maka pamulu wakwe (pashanya Amalumbo 110:1).

PERSONIFICATION UKUCITA BUMUNTU

Nomba, iwe kuti walanda mu kwasuka: 'Lelo cene cilanda kwati kasebanya ali muntu!' Ici cili fye icalungama; Aba Hebere 2:14 asosa palwa "wene uyo ukwete amaka ya mfwa, ekuti, kasebanya". Nangu fye ukubelenga kwa Baibele ukunono kulelenga ukuti wene ilingi abomfya ukucita bumuntu - ukusosa palwa mano ayashili cintu kwati yene yali muntu. Eco Amapinda 9:1 yasosa palwa mwanakashi uwitwa 'Amano' ukukuula ing'anda, na Abena Roma 6:23 apashanya ulubembu ku mwine wa ncito ukupeela amalipilo ya mfwa. Umusango uyu ulelundwapo

ukulondolola mu Cakulundapo 5. Kasebanya wesu, 'diabolos', ilingi emininako ukufwaya kwesu ukwa bubi. Lelo iwe tekuti ukwate bukasebanya ubushili cintu; ukufwaya ukubi ukuli mu mutima wa muntu tekuti kwikale ukwalekana ukufuma ku muntu; eico 'kasebanya' acitwa bumuntu. Ulubembu ilingi lucitwa bumuntu ngo mwine wa ncito (pamo nga Abena Roma 5:21; 6:6,17; 7:3). Eico, cene cili cakwiluka, ukuti 'kasebanya' alacitwa bumuntu pamo, pakumona ukuti 'kasebanya', asonta ku lubembu pamo. Mu nshila imo ine, Paulo asosa palwa ifwe ukukwata abantu babili, kwati cene efyo cili, mukati ka mubili wesu uwa munofu (Abena Roma 7:15-21): umuntu wa mubili wa munofu, 'kasebanya' alalwa no muntu wa Mupashi. Nomba cene cileshininkishiwa ukuti takuli mu cituntulu, abantu babili abaleelwa mukati keesu. Iciputulwa ici ica lubembu ica musango wesu wacifyalilwa e cicitwa bumuntu nga "umubi umo" (Mateo 6:13 R.V.) - e kasebanya wa muli Baibele. Amashiwi yamo yene mu ciGreek ayapilibulwa "umubi umo" pano yapilibulwa nga "umuntu umubi" muli 1 Abena Korinti 5:13, ukulanga ukuti ilyo umuntu asuminisha ulubembu, "umubi umo" - wene umwine - asanguka "umubi umo", nangu 'kasebanya'.

'DEVIL' AND 'SATAN' IN A POLITICAL CONTEXT 'KASEBANYA' NA 'SATANA' MU MASHIWI YA BUTEEKO

Amashiwi 'kasebanya' na 'satana' yalabomfiwa pamo ukulondolola imikalile ye sonde ibi, iya bupulumushi umo ifwe twaikala. Ukutantika kwa buntunse ukwa mikalile, ubuteeko ne mipepele ya bufi kuti fyasoselwa mu mashiwi ya 'kasebanya'. Kasebanya na satana mu Cipingo Cipyia ilingi fisonta ku maka ya buteeko ne mikalile ya misango ya buYuda nangu ubwina Roma. Eco ifwe tubelenga palwakwa kasebanya ukupoosa abatetekela mu cifungo (Ukusokolola 2:10), ukusonta ku buteeko bwa bena Roma ukukaka abatetekela mu cifungo. Mu mashiwi aya yamo yene ifwe tubelenga palwa lukuta mu Pergamo ukuba mu ncende umo icipuna cakwa Satana, nangu icipuna ca bufumu, cali - ekutiila icifulo ca buteeko ica ciputulwa ca bena Roma mu Pergamo, umo e mwali pamo ibumba lya batetekela. Ifwe tekuti tulande ukuti Satana umwine, ngacakuti eko ali, alikweete icipuna ca bufumu umwine mu Pergamo.

Ulubembu lwa muntu umo lulondololwa ngo kupula ifunde lyakwa Lesa (1 Yohane 3:4). Lelo ulubembu ululondololwa mu kukumbinkanya nga amaka ya

buteeko ne mikalile ayapiinkana na Lesa luli maka ayacila pa muntu no muntu; yene ni aya maka mu kukumbinkanya limo limo eyacitwa bumuntu nge cibumbwa ica maka iciitwa kasebanya. Mu mano aya icalo ca Iran na maka yambi aya bwina Islamu baleita icalo ca Amerika, "e Satana mukalamba" - ekutiila e mulwani mukalamba ku mulimo wabo, mu nshila ya buteeko ne mipepele. Ifi eflyo amashiwi 'kasebanya' na 'satana' ilingi yabomfiwa muli Baibele.

Mu kusondwelela, limbi cene ca cine ukulanda ukuti mwi sambililo ili ukucila muli yonse yambi, cene cikalamba ukushintilisha ukwiluka kwesu pa kumona ukwalingaana kwa Baibele *onse*, ukucila ukukuula amasambilisho ayakalamba pa mavesi ayanono ayalimo amashiwi ayakosa ayo ayamoneka ukusonta ku fitetekelo fyaishibikwa ifikumine kuli kasebanya. Isambililo 6.1 ne ciputulwa ici fikanonsha libili ukubelenga libili kwa kuteekanya, no kupepa. Cene calilandwa ukuti icishinka ce sambilisho icalondololwa mulya e nshila fye imo iya kuba na maka ya kwiluka ukwalinga palwa mashiwi *yonse* ayo ayasonta kuli kasebanya na satana. Amashiwi aya kuti yabomfiwa nga amashiwi fye ayakulondolola ifintu, nangu mu fifulo fimo yene yasonta ku lubembu ulu ulusangwa mukati ka musango wesu wacifyalilwa uwa buntunse. Amashiwi yamo ayaishibikwa nganshi ukukaanailukwa ayo ayalandwapo mu kutungilila amano ayalumbuka yalondololwa mu Fyakulundapo ifyo ifili ne sambililo ili.

Abo abakweete ubwafya mu kusuminisha ukusondwelela kwesu balingile ukuipusha abene: (1) Bushe ulubembu lulacitwa bumuntu? Lwene lulacitwa icine cine. (2) Bushe cene ca cine icakuti 'satana' kuti abomfiwa nge shiwi fye ilyakulondolola ifintu? Ee, cene ca cine. Eico, bushe bwafya nshi ubutuntulu, bwingaba mu kusuminisha ukuti ulubembu lulacitwa bumuntu ngo mulwani/satana? Isonde ilingi lilacitwa bumuntu mu makalata yakwa Yohane na mu Mbila nsuma (mona R.V.); bushe lishina nshi lingawama pa kucita bumuntu uku ukucila ilya 'satana' nangu 'kasebanya'?

6.3 Demons

6.3 Ifiwa

Ifiputulwa fibili ifyapita fyalondolola umulandu ifwe tatwatetekela kasebanya nangu satana ukuba icibumbwa ca buntu nangu ci shimweshimwe. Ifwe nga twasuminisha ukuti takuli icibumbwa ca musango uyu, ninshi cene icine cine cakonka ukuti ifiwa, ifyo ifilandwa ukuba e babomfi bakwa kasebanya, tafiliiko pamo. Abantu abengi bamoneka ukutontontanya ukuti Lesa apeela ifwe ifintu fyonse ifisuma ifya mu mweo, na kasebanya ne fiwa fyakwe apeela ifwe ifintu fyonse ifibi, no kufumyapo ifintu ifisuma ifyo Lesa apeela ifwe.

Baibele asambilisha bwino bwino ukuti Lesa e ntulo ya maka yonse (mona Isambililo 6.1), no kuti Wene ali na maka pali fyonse fibili ifintu ifisuma *ne* fintu ifibi mu myeo yesu:-

"Ine ndapanga ulubuuto, no kulenga imfifi; ine ncita umutende, no kulenga ububi: ine Yehoba ncita fyonse ifi", Esaya 45:7;

"Ububi bwaponene pa mwinshi wa Yerusalemu ukufuma kuli Yehoba", Mika 1:12;

"Bushe ipenga lili no kulila mu musumba, na bantu ukusakamana iyo? bushe ububi buli no kuba mu musumba na Yehoba tacitile bwene?" Amose 3:6.

Eico ilyo ifwe twakwata ifyakwasha, ifwe tulingile ukusuminisha ukuti fyene fifuma kuli Lesa, ukukaanabiika fyene pali kasebanya nangu ifiwa. Yobo aali muntu uwalufishe ifingi fya fintu ifisuma ifyo Lesa apaalile wene nafyo, lelo wene talaandile, "Ifiwa ifi fyafumyapo fyonse ifyo Lesa apeelee ine". Iyoo; kutika ku fintu wene alaandile:-

"Yehoba alipeele, kabili Yehoba afumyapo; libe ilyapaalwa ishina lykwa Yehoba", Yobo 1:21;

"Bushe tuli no kupokelela ubusuma ku kuboko kwakwa Lesa, kabili tatuli no kupokelela ububi?" Yobo 2:10.

Ilyo ifwe twailuka ukuti ifintu fyonse fifuma kuli Lesa, ilyo ifwe twakwata ubwafya mu mweo kuti twapepa kuli Lesa ukuti Wene afumyepo ubu, kabili nga Wene tacitile, ifwe kuti twaikala abashininkisha ukuti Wene alepeela ubu kuli ifwe pamulandu wa kuwamya imisango yesu kabili pa fisuma fyesu kuntanshi:-

"We Mwana wandi umwaume, iwe wisuula ukweebaula kwakwa Yehoba, nangu ukunaka ilyo iwe wikalipilwa kuli Wene: pantu untu Yehoba atemwa Wene (te fiwa!) aleebaula, no kufopaula umwana onse umwaume untu Wene apokelela. Imwe nga mwashipikisha ukweebaula, Lesa alecita na imwe nga abana abaume; pantu mwana nshi umwaume wene uyo Shifwe teebaula? Lelo imwe nga muli abaabula ukweebaula, uko bonse bapitamo, ninshi imwe muli bamubucende tamuli abana abaume" (Aba Hebere 12:5-8).

GOD: SOURCE OF ALL POWER LESA: INTULO YA MAKAYONSE

Lesae ntulo ya makayonse:-

"Ine nine Yehoba, kabili takuli na umbi, takuli Lesa (ishwi lya ciHebere ilya 'lesa' mu cituntulu lipilibula 'amaka') mupepi na Ine" - Esaya 45:5;

"Bushe kuli Lesa mupepi na Ine? ee, takuli Lesa; ine nshaishiba nangu umo", Lesa alanda - Esaya 44:8;

"Yehoba Wene e Lesa; takuli na umbi mupepi na Wene" - Amalango 4:35.

Amavesi ya musango uyu yasangwa inshita ne nshita monse muli Baibele. Pamulandu wakuti Lesa e ntulo ya makayonse kabili e Lesa eka, eico Wene ni Lesa wa bufuba, ngefyo Wene ilingi aleibukishako ifwe (pamo nga Ukufuma 20:5; Amalango 4:24).

Lesae aleumfwa ubufuba lintu abantu Bakwe batendeka ukutetekela muli balesa bambi, ngacakuti bene basosa kuli Wene, 'Imwe muli Lesa umukulu, Lesa uwa maka, lelo ine icine cine natetekela ukuti kucili balesa bamo na bambi mupepi na

Imwe, nangu bene tabali ba maka nga Imwe'. Uyu e mulandu ifwe tekuti tutetekele ukuti kuli ifiwa nangu kasebanya ifyaikala elyo pamo pene na Lesa wa cine. Ici fye e cilubo Israele acitile. Ifingi mu Cipingo ca Kale fyasenda inshita ukulanga ifyo Israele talesekesha Lesa pa kutetekela muli balesa bambi elyo pamo pene na muli Wene. Ifwe tuli no kumona muli Baibele ukuti "ifiwa" ifyo abantu ilelo batetekelamo fili fye fimo fine nga balya balesa ba bufi Israele atetekelelemo.

DEMONS ARE IDOLS

IFIWA FILUBI

Muli 1 Abena Korinti, Paulo alondolola umulandu Abena Kristu tabalingile ukuba no mulimo ku kupepa ifilubi nangu ukutetekela mu fintu fya musango uyu. Mu nshita sha Baibele abantu balitetekele ifiwa ukuba balesa abanono abaali no kupepwa ku kucingilila ubwafya ukwisa mu myeo yabo. Eico bene bacitile ifipasho fya fiwa, ifyo ifyali fimo fine nge filubi, no kupepa fyene. Ici calondolola umulandu Paulo muli kalata wakwe abomfesho amashiwi "iciwa" na "icilubi" nge cintu cimo cine:-

"Ifintu ifyo Abenafyalo bapeela ilambo, bene bapeela ilambo ku fiwa, kabili te kuli Lesa: na ine nshilefwaya ukuti imwe mulingile ukukwata isenge ne fiwa...nga umuntu umo alanda kuli imwe, Ici capeelwa mwi lambo ku filubi, mwilya pamulandu wakwe..." (1 Abena Korinti 10:20,28). Eico ifilubi ne fiwa fili fye fimo fine mu cituntulu. Lolesha ifyo Paulo alanda ukuti bene bapeela ilambo "ku fiwa (ifilubi) te kuli Lesa" - ifiwa talyali Lesa, kabili ngefyo kuli Lesa umo fye, cene cakonka ukuti ifiwa talyakwata amaka yene yene nakalya, fyene talyali balesa. Icishinka icine cine cafikilisha muli 1 Abena Korinti 8:4:-

"Pamo nga ku fikumine...ifintu filya ifyo ifipeelwa mwi lambo ku filubi, ifwe twaishiba ukuti icilubi (calingana ne ciwa) *tacili cintu mwi sonde, no kuti takuli Lesa na umbi kano umo*". Icilubi, nangu iciwa, tacikweete ukwikala nakalya. Kuli fye Lesa wa cine umo, nangu amaka, mwi sonde. Paulo atwalilila (vesi 5,6):-

"Pantu nangu kube abo *abaleitwa* balesa...(ngefyo kuli balesa abengi na bashikulu abengi, [ngefyo abantu batetekela mu misango iingi iya fiwa ilelo - iciwa cimo ukulenga iwe ukulufya incito yobe, cimbi ukulenga umukashi obe ukusha iwe, na

fimbi po]] Lelo kuli *ifwe* (abatetekela ba cine) kuli fye Lesa *umo*, Shifwe, kuli uyo kwaba ifintu *fyonse* (ubusuma pamo no bubi, ngefyo ifwe tumweene mu fyakusontelela fyantanshi)".

Icishininkisho cimbi icakuti abantu mu nshita sha Cipingo Cipy a batetekeekele ifiwa ukuba filubi nangu 'balesa' cilesangwa mu Imilimo 17:16-18; ici calondolola ifyo Paulo abilile mu Atena, uwali "umusumba uwapeelwa onse ku kupepa ifilubi", eico ukupepa ifilubi ifingi ifyalekanalekana. Panuma ya kuumfwa Paulo ukubila Imbila nsuma, abantu balandile, "Wene amoneka ukuba kaleeta wa balesa abeni (ekutiila abapya) e (fiwa): pantu wene alebila kuli bene Yesu no kubuuka ukufuma ku bafwa". Eico abantu batontonkenye ukuti "Yesu" no "kubuuka ukufuma ku bafwa" fyali fiwa nangu ifilubi ifipya ifyo ifyalelondololwa kuli bene. Iwe nga wabelenga chapta onse, iwe uli no kumona ifyo Paulo atwalilila ukusambilisha icine ku bantu aba, na mu vesi 22 wene alanda, "Imwe muli bakapepa ba fyafye abacilamo" (mu cituntulu: ukuipeela ku kupepa ifiwa) kabili wene alondolola ifyo Lesa tali mu fiwa fyabo, nangu ifilubi. Ibukisha ukuti Lesa eka e ntulo ya maka. Wene nga tali mu fiwa, ninshi ifiwa tafyakwata amaka nakalya pantu takuli intulo ya maka imbi mu mulu na mu calo - ekutiila fyene tafiliiko.

OLD TESTAMENT 'DEMONS' WERE IDOLS MU CIPINGO CA KALE 'IFIWA' FYALI FILUBI

Ukubwelela mu Cipingo ca Kale, muli ifishininkisho ifingi ifyakuti "ifiwa" fili fimo fine nge filubi. Amalango 28:22-28, 59-61 yasobeele ukuti ubulwele bwa mu matontonkanyo bukaba bumo pa fyakukanda pa kupepa ifilubi/ifiwa. Ici calondolola ukwampama kwa fiwa no bulwele bwa mu matontonkanyo mu Cipingo Cipy a. Lelo leka cene cishibikwe ukuti insoselo ya fiwa ili iyaampama no bulwele, te lubembu. Ifwe tatubelenga palwa Bena Kristu ukutamfya ifiwa fya kafindwe, ukwipaya na fimbi po. Cene cifwile kabili ukwishibikwa ukuti Baibele asosela abantu *ukukwata* iciwa/ubulwele, ukucila ukulanda ukuti ifiwa e *fyalengele* ubulwele. Cene ca cishinka icakuti Icipingo ca Kale ica ciGreek (Septuagint) cabomfeshe ishiwi 'daimonion' pa "cilubi" mu Amalango 32:17 na Amalumbo 106:37; ili e shiwi ilyapilibulwa "iciwa" mu Cipingo Cipy a. Amalumbo 106:36-39 yalondolola ifilubo fyakwa Israele no kupashanya ifilubi fya Kanani ku fiwa:-

"Bene (Israele) babombele *ifilubi* fyabo; ifyo ifyali ifiteyo kuli bene. Ee, bene bapeele ilambo abana babo abaume na bana babo abanakashi ku *fiwa*, no kusuumya umulopa wa kaele, no mulopa wa bana babo abaume na bana babo abanakashi, abo bene bapeele ilambo ku *filubi* fya Kanani...Eco bene baali abakoweeshiwa ne milimo yabo abene, no kucita bucileende ne fyakwelenganya fyabo abene".

Pambilibili fye ifiwa fili fye lishina limbi ilya filubi. Ukupepa ifiwa kwabo kulelondololwa na Lesa ngo kupepa "imilimo yabo abene...ifyakwelenganya fyabo abene" pantu icitetekelo cabo mu fiwa cafumine mu kwelenganya kwa buntunse; ifilubi bene baacitile fyali "milimo yabo" abene. Eico abo ilelo abatetekela mu fiwabaletetekela mu fintu ifyo ifyaelenganishiwa na bantu, ifyakulengwa fya bantu, ukucila ifyo Lesa asambilisha ifwe.

Amalango 32:15-24 yalondolola fye ifyo Lesa afulwa lintu abantu Bakwe batetekela mu fiwa: Israele "acindiike panono Icilibwe ce pusukilo lyakwe. Bene baimishe ubufuba Bwakwe kuli balesa abeni, ku fyamuselu bene baimishe ubukali Bwakwe. Bene bapeele ilambo ku fiwa, te kuli Lesa; kuli balesa abo bene tabaishibe...abo bashiinwe bashatiinine...Na Wene (Lesa) alandile, Ine nkafisa impumi Yandi kuli bene...pantu bene ni nkulo iyabipa sana, abana abo icitetekelo muli bene tamuli. Bene baimya ubufuba Bwandi kuli cilya icishili Lesa; bene baimya ubukali Bwandi ku fyabufi fyabo...Ine nkabiika umupili wa fyabupondamishi fyabo pali bene".

Eico Lesa alondolola ifiwa umusango umo wine nge filubi, ifyamuselu ne fyabufi - ukutetekela mu fintu ifyabufi, ifishiliipo. Ukutetekela mu fiwa kulanga ukubulwa kwa citetekelo muli Lesa. Cene tacili icanaka ukukwata icitetekelo cakuti Lesa e upeela ifintu fyonse, ifisuma pamo ne fibi, mu mweo. Cene cili icanaka ukutontonkanya ukuti ifintu ifibi fifuma ku muntu umbi, pantu ilyo ifwe twalanda ukuti fyene fifuma kuli lesa, ninshi ifwe tulekabila ukukwata icitetekelo cakuti Lesa ali no kufumyapo fyene nangu fyene fili no kuba fyakwafwa kuli ifwe mu kupelekesha.

NEW TESTAMENT DEMONS IFIWA FYA MU CIPINGO CIPYA

Lelo, iwe kuti walanda, "Ni shani pa mashiwi yonse mu Cipingo Cipy ayo ayasosa apabuuta pamulandu wa fiwa?"

Icintu cimo ifwe tufwile ukwishiba bwino: Baibele tekuti aitaalike umwine eka, wene e Cebo cakwa Lesa wa Maka yonse. Ifwe ngatwaebwa ukuti Lesa e uleeta ubwafya bwesu no kuti Wene e ntulo ya maka yonse, ninshi Baibele tekuti kabili atweebe ifwe ukuti ifiwa - balesa abanono abalepiinkana na Lesa - e fileeta ifintu ifi pali ifwe. Cene camoneka ukushininkisha ukuti ishiwi "ifiwa" lisangwa fye imiku ine mu Cipingo ca Kale kabili lyonse lilondolola ukupepa ifilubi, lelo lisangwa imiku iingi mu fyalembwa fya Mbila nsuma. Ifwe twalanda ukuti ici cili pamulandu wakuti, pa nshita amabuuku ya Mbila nsuma yaleembelwe, yene yaali ni nsoselo ya nshiku shilya ukulanda ukuti ubulwele bonse ubo ubushaali na kwilukwa bwali mulandu wa fiwa. Ifiwa icine cine nga eko fili no kuba na maka ya kuleeta amalwele yesu no bwafya bwesu, ninshi ifwe nga kuti twabelenga ifingi palwa fyene mu Cipingo ca Kale. Lelo ifwe tatubelenga palwa fyene nakalya mu mashiwi ya musango uyu mulya.

DEMONS IN THE NEW TESTAMENT IFIWA MU CIPINGO CIPYA

Ukulanda ukuti ifiwa fyafumishiwe mu bantu e kulanda ukuti bene baleposhiwa ku malwele ya mu matontontkanyo yabo, nangu ubulwele ubo ubushailwiikwe pa nshita ilya. Abantu abaikeele mu myaka ya mwanda wantanshi basakameene ukubiika umulandu pa fibumbwa fyakwelenganya ifiitwa 'ifiwa' pa cintu conse ico icishailwiikwe pa nshita ilya. Ubulwele bwa mu matontontkanyo pakuba ubwakosa ukwilukwa ne cipimo ca kwishiba kwabo ukwakundapa, abantu balesosa palwa abo abalecushiwa nga 'abai katwa ne ciwa'. Mu nshita sha Cipingo ca Kale, umupashi ubi nangu uwakoweela wasontele ku musango wa matontontkanyo ayacushiwa (Abapingushi 9:23; 1 Samwele 16:14; 18:10). Mu nshita sha Cipingo Cipy a, insoselo ya umupashi ubi/ukwikatwa ne ciwa yaishile mu kusonta kuli abo abalecushiwa ku bulwele bwa mu matontontkanyo. Ukwampana pakati ka fiwa no

bulwele kwalangililwa kuli ici icalakonkapo: "Bene baleetele kuli (wene) Yesu abengi abo abaikeetwe ne fiwa: na Wene afumishe imipashi ku cebo Cakwe...ukuti cene cifikilishiwe cintu casoselwe na Esaya kasesema (mu Cipingo ca Kale), ukulanda, Umwine eka aseendele ubulema bwesu, no kuseenda amalwele yesu" (Mateo 8:16,17). Eico ubulema bwa bantunse na malwele fili fimo fine ngo kwikakwa ne "fiwa" ne "mipashi ibi".

Abantu batontonkeenye ukuti Yesu alipenene no kulanda ukuti ici cifwile ukuba ifyo pantu Wene alikwete iciwa - "Wene alikwata iciwa, kabili alipena" (Yohane 10:20; 7:19,20; 8:25). Eico bene batetekeele ukuti ifiwa e fyalelenga ukupena.

HEALING THE SICK UKUNDAPA ABALWELE

Lintu bene baundeepe, abantu "abaikeetwe ne fiwa" balandwa ukubwelela ku "matontonkanyo yalungama" yabo - Marko 5:15; Luka 8:35. Ici calanda ukuti "ukwikakwa ne fiwa" kwali musango umbi uwa kulanda ukuti umuntu tali bwino mu matontonkanyo - ekutiila tali mu matontonkanyo yakwe ayalungama.

Abo "abaikeetwe ne fiwa" balaandwa ukuti "baundeepe" nangu "ukuposhiwa" - Mateo 4:24; 12:22; 17:18 - ukulangilila ukuti ukwikakwa ne ciwa kuli ni nshila ya kulondolola ubulwele.

Muli Luka 10:9 Yesu aebele abasambi Bakwe 70 ukuya no "kundapa abalwele", cintu bene bacitile. Bene babwelele no kulanda, vesi 17, "nangu ifiwa filenakila kuli ifwe ukupitila mwi shina Lyenu" - kabili, ifiwa no bulwele fyalanganishiwa. Limo limo abatumwa baposeshe abantu mwi shina lyakwa Yesu na pano ifwe twakwata icakumwenako ca ici (mona pamo Imilimo 3:6; 9:34).

THE LANGUAGE OF THE DAY INSOSEO YA NSHIKU SHILYA

Eico ifwe twamona ukuti mu Cipingo Cipya yene yali ni nsoselo ya nshiku shilya ukulondolola umuntu ngo uli uwaikakwa ne ciwa nga wene ali umulwele wa mu matontonkanyo nangu akweete ubulwele ubo umuntu nelyo umo tailwike.

Icitetekelo ca ntambi sha bena Roma na baGreek ba nshita ilya cali cakuti ifiwa e fyaleikata abantu, na mu musango uyu ukulenga ubulwele bwa mu matontontkanyo. Abo 'abena Kristu' abatetekela mu kubako kwa fiwa bene balelanda icine cine ukuti icitetekelo ca basenshi ica nshita ilya mu ncende ishi cali icalungama icapwililila. Baibele alilembwa mu nsoselo intu abantu bengeeluka. Pantu wene abomfya insoselo ya nshiku shilya tacipilibula ukuti Wene nangu Yesu batetekeele mu fiwa. Mu nshila imo ine mu Cingeleshi ifwe twalikwata ishiwi lilya "lunatic" (ishilu) ukulondolola umuntu uwalwala mu matontontkanyo. Mu cituntulu lyene lipilibula umuntu "uwalaswa ku mweshi". Imyaka ya kale abantu batetekeele ukuti nga umuntu aile panse aleendauka ilyo kuli umweshi naubalika, wene kuti alaswa ku mweshi no kulwala mu matontontkanyo. Ifwe lelo tubomfya ishiwi lilya "lunatic" (ishilu) ukulondolola umuntu uwapena, lelo cene tacilepilibula ukuti ifwe twatetekela ukuti ukupena kulengwa no mweshi.

Amashiwi aya nga yalembwa no kubelengwa libili mu nshita ya myaka 2,000 kuntanshi - nga Yesu talaisa - abantu kuti batontontkanya ukuti ifwe twalitetekeele ukuti umweshi e walelenga ukupena, lelo bene kuti baluba pantu ifwe tubomfya fye insoselo ya nshiku shino, ngefyo Yesu acitile imyaka 2,000 kunuma. Cimo cine ifwe tulondolola umusango wa kulufyanya umu uwacishiilano ngo "Kucinda kwakwa St. Vitus" ico icishilengwa na "St. Vitus" nangu "ukucinda", lelo mu kubomfya insoselo ya nshiku shino ifwe tuleita wene "Ukucinda kwakwa St. Vitus". Cene cashininkishiwa ukuti Yesu Kristu taafyelwe pa 25 December; nomba kalemba we buuku ili nanomba alabomfya ishiwi 'ubushiku bwa Christmas' lintu alesosa palwa bushiku bulya, nangu ine nshatetekela ukuti ifwe tulingile ukusunga ubushiku bulya ngo kusefya kwa kufyalwa kwakwa Kristu. Amashina ya nshiku sha mulungu yashintilila pa kupepa ifilubi kwa basenshi - pamo nga 'pa Mulungu' bwapilibula 'ubushiku ubwapeelwe ku kupepa akasuba'; 'pa Cibelushi' bwali bushiku apo icalo ca Saturn cali no kupepwa, pali Cimo bwali bwa mweshi, na fimbi po. Ukubomfya aya mashina takupilibula ukuti ifwe twakuma ku citetekelo ca basenshi ica abo abatelele insoselo yesu iya nshiku shino. 'Influenza' mu musango umu wine lishiwi ilyaishibikwa mu kubomfya ilelo; lyene mu cishinka lyapilibula 'ukutungululwa ne fiwa'. Ilyo Daniele kabili ainikwe 'Belteshasari', ishiwi ilyalelangilila lesa wa basenshi, ifyalembwa ifyapuutwamo muli Daniele 4:19 fyaita wene 'Belteshasari' ukwabula ukusontelela ukuti ishiwi ili lyalangilile ukutontontkanya kwa bufi. Ine nsosa palwakwa 'Papa' ngo kushininkisha pa muntu

umo, nangu ine ntontonkanya cene nge cilubo ukutetekela icine cine ukuti wene ni 'papa' nangu tata (Mateo 23:9).

Mu nshita yakwa Esekiele kwali ilyashi ilyakwelenganya ukuti icalo cakwa Israele e cali no mulandu pa bwafya bwa abo abaali muli cene. Ici tacali ca cine lelo Lesa alandile na Israele, ukubomfya amano ayo ayaali ayaishibikwa pa nshita ilya, "Efyo Yehoba alanda, Pantu bene balanda kuli imwe, Iwe we calo ulalya abantu, no kulenga inko shobe buhashiwa; eico iwe we calo tawakalye abantu libili nakalya...Yehoba Lesa alanda" (Esekiele 36:13,14). Kwali icitetekelo ca busenshi icaishibikwa icakuti bamba aali ni ci shimweshimwe icikalamba icalefwaya ukwandatila icalo. Nangu ici cashininkishiwa ukuti te ca cine, Baibele ilingi abomfya umulumbe uyu pamulandu wa kwafwa bakabelenga bakwe bantanshi ukwikata amano ayo ayalelandwa: mona Yobo 7:12 (Ukupilibula kwa Baibele ukwakwa Moffat); Amose 9:3 (Moffat); Yeremia 5:22; Amalumbo 89:9; Habakuki 3:10; Mateo 14:24 (Baibele wa ciGreek); Marko 4:39: Ukwelenganya kwa bena Asiria kwaleita ci shimweshimwe ci bamba ici 'Rahabu'; kabili ili e shina mu kulingana ilyapeelwa kuli ci shimweshimwe ca bamba ica Egupti muli Esaya 51:9.

Pakumona ukuti Baibele untu apuutwamo kuli Lesa, cene tacingacitwa ukuti Baibele alelanga fye amano ya basenshi ayo ayaaliko pa nshita intu wene alembelwe. Cene cifwile ukuba cakuti Lesa mu kwishiba alesonta ku citetekelo ico icaliko pa nshita ilya, pamulandu wa kulanga ukuti *Wene* e ntulo ya maka iya kupelekesha; *Wene* eka e utungulula 'ci shimweshimwe' ca bamba, ukuti cene cicite ukufwaya *Kwakwe*. Eico Lesa alungiike icilubo cantanshi mu citetekelo ca bantu aba, ico icali cakuti kwali amaka ayalebomba mwi sonde ayo ayashali mu kutungululwa kwakwa Lesa, kabili eico yene yaali ya bubi mu kubomfya. Lelo, Baibele mu musango uyu, tafuma mu nshila yakwe ku kuseka ukutumpa kwa kutetekela ukuti kuli ci shimweshimwe icikalamba icendauka muli bamba, nangu ukuti bamba ni ci shimweshimwe.

Icilangililo cimbi cili ca kulondolola kwa nkuba na makumbi ya cipuupu nge "nsoka iyanyongana" (Yobo 26:13; Esaya 17:1). Ici mu kushininkisha cilesonta ku citetekelo ca basenshi pa nshita ilya icakuti inkuba no kupangwa kwa makumbi ukwa kutinya fyali icine cine fimonwa fya nsoka ikalamba. Amashiwi aya tayasokolola ukutumpa kwa mano ya musango ulya, nangu ukweesha ukulondolola

kwa fyakusangasanga. Mukupilibula yene yashininkisha ukuti *Lesa* e utungulula ifintu ifi. Imibeele yakwa Yesu ku citetekelo ca mu fiwa pa nshita ilya kuli ukwapalana mu nshila iyi; ifisungusho fyakwe fyalanga apabuuta ukuti amaka yakwa *Lesa* yaali ayakalamba kabili ayapwililika, ayabula ukukakwa ku mipepele ya bantu iya bufi ukukuma kuli ifyo ifiitwa 'ifiwa'. Abo abatetekela ukuti ifyalembwa fya Cipingo Cipy palwa 'fiwa' fyashininkisha ukuti ifibumbwa fya musango uyu icine cine eko fili bakakwa ku ncito ya kusuminisha ukuti bamba mu cituntulu ni ci shimweshimwe, no kuti inkuba mu cituntulu ni nsoka ikalamba. Icline cine ici cishininkisho icikalamba; *kufwile* ukuba ukwishiba ukuti Baibele abomfya insoselo ya nshiku shilya shintu wene alembelweemo, ukwabula ukutungilila icitetekelo ico icapangile ishintililo lya nsoselo ilya. Ifwe natulanga ukubomfya kwesu fwebene ukwa nsoselo ukuba ukwapalana. Baibele acita ici pamulandu wa kushininkisha umusango wa cine icituntulu ico ifwe twacilandapo mu Masambililo 6.1 na 6.2 - ukuti *Lesa* e wa maka ayafula; Wene e ulenga ukweshiwa kwesu; ulubembu lufuma mukati keesu - ifintu fyonse ifi kuti fyamoneka ifya mano pa kwishiba ubukulu bwa maka yakwa *Lesa* ku kupususha. Abo abeetwa 'abafikansa ifyacilamo' lyonse balesokolola ukusuntikana pakati ka nsoselo ya Malembo ne citetekelo na mano ya ntambi ifyashinguluka kulya Baibele apuutilwemo no kulembwa. Ifi kuti fyailukwa, ilyo cene cailukwa ukuti Baibele abomfya insoselo intu ingasonta ku citetekelo ca mu cifulo ca mupeepi, lelo acita ifi pamulandu wa kulanga icishinka cakuti Yahweh, *Lesa* wa cine eka, mukalamba nganshi ukucila icitetekelo ca bantu icinono ico icaishibiikwe kuli abo abaabelengele intanshi ifyebo ifyapuutwamo, ifipya ukufuma mu kanwa kakwa kasesema.

Pa kubika ici mu mano, cene cilapapusha pa filangililo ubwingi ifingasangwa mu Cipingo Cipy ifya nsoselo ya nshiku shilya ukubomfiwa ukwabula insoselo ukulungikwa. Ifilangililo fimo ni ifi:-

- AbaFarise baleshinina Yesu ukucita ifisungusho ku maka yakwa *lesa* wa bufi Belesebubu. Yesu alandile, "Ine nga ni kuli Belesebubu mfumisha ifiwa, bushe nga abana benu ni kuli nani bafumisha fyene?" (Mateo 12:27). 2 Ishamfumu 1:2 lyaeba ifwe bwino bwino ukuti Belesebubu ali ni *lesa* wa bufi wa baPelishiti. Yesu talandile, 'Nomba moneni, 2 Ishamfumu 1:2 lilanda ukuti Belesebubu ali ni *lesa* wa bufi, eico ukushinina kwenu tekuti kube kwa cine'. Iyoo, wene asosele kwati

Belesebubu eko ali, pantu wene alefwaya imbila yakwe ukuya ku bantu abo wene alebilako. Eico mu nshila imo ine Yesu alandile pamulandu wa kufumya ifiwa - wene taikaliile fye ukulanda, 'icine cine, fyene tafyabako', wene abilile fye Imbila nsuma mu nsoselo ya nshiku shilya.

- Imilimo 16:16-18 yali mashiwi yakwa Luka, pesamba lya kupuutwamo: "umukashana umo uwaiketwe no mupashi wa Lusato akumeenye ifwe". Ngefyo calondololwa mu mashiwi ayanono muli Baibele wakwa Diaglott, Lusato li shina lyakwa lesa wa bufi uwatetekeelwe mu myaka ya mwanda wantanshi, limbi umo wine nga lesa Appolo. Eico Lusato mu cishinka taaliko, lelo Luka talanda ukuti umukashana 'aiketwe no mupashi wa Lusato, untu, kwena, ali ni lesa wa bufi u ushiliko mu cituntulu...'. Mu nshila imo ine Amabuuku ya Mbila nsuma tayalanda ukuti Yesu 'atamfishe ifiwa ifyo, kwena, tafiliko mu cituntulu, yene ni nsoselo fye ya nshiku shilya pa malwele'.

- Luka 5:32 alemba pali Yesu ukulanda ku baYuda ababifi: "Ine nshaishile ku kwita abalungami...". Wene alelanga ukuti, 'Ine nshaishile ku kwita abo abatetekela ukuti bene balungami'. Lelo Yesu asosele kuli bene mu musango wabo abene, nangu kwena, mu mano, wene alebomfya insoselo intu ishali ya cine. Luka 19:20-23 alanga Yesu ukubomfya amashiwi ayashili ya cine palwa muntu we talanti limo mu mulumbe pa kulondolola kuli wene, lelo wene talelungika amashiwi ya cilubo ayo umuntu aboomfeshe.

- Baibele ilingi asosa palwa kasuba 'ukutula' no 'kuwa'; iyi ni nshila ya buntunse iyakulanda ifi, lelo cene tacili icalungama mu nshila ya fyakusangasanga. Mu musango umo wine ubulwele busoselwa mu mano ya nsoselo 'iishili iyalungama' iya 'fiwa'. Imilimo 5:3 yasosa pafyo Anania abepele Umupashi wa Mushilo. Ici, mu cituntulu, tacingacitwa, lelo ico Anania atontonkeenye ukuti wene aleecita casoselwa nge cishinka, nangu fye cene tacali.

- Kuli ifilangililo ifingi ifya muli Baibele palwa nsoselo ukubomfiwa iyo iyaishibiikwe pa nshita yene yaleembelwe, lelo tayaishibikwa nombi kuli ifwe, pamo nge cilangililo, "inkanda pa nkanda" (Yobo 2:4) aloseshe ku micitile ya kale iya kukabushanya impapa sha mutengo umo wine; cilende umwaume aleitwa "imbwa" mu Amalango 23:18. Insoselo ya fiwa e cilangililo cimbi.

- AbaYuda ba mu nshiku shakwa Kristu batontonkeenye ukuti bene baali balungami pantu bene baali e bufyashi bwakwa Abrahamu. Eico Yesu aitile bene nga "abalungami" (Mateo 9:12,13), no kulanda "Ine ninjishiba ukuti imwe muli lubuto lwakwa Abrahamu" (Yohane 8:37). Lelo wene tatetekeele ukuti bene baali balungami, ngafintu wene ilingi alandile apabuuta; kabili wene alangile bwino pa kulanda kwakwe muli Yohane 8:39-44 ukuti bene *tabaali* lubuto lwakwa Abrahamu. Eico Yesu asendele icitetekelo ca bantu ngafintu cali, ukwabula apo pene ukupinkana na bene, lelo alangile icine mu kupilibula. Ifwe twalanga ukuti uyu wali musango wakwa Lesa mu kubomba ne citetekelo ca basenshi icali icaishibikwa mu nshita sha Cipingo ca Kale. Imibeele yakwa Kristu pa fiwa mu nshita ya Cipingo Cipyu yali imo ine; ifisungusho fyakwe ifyapeelwe na Lesa fyashininkishe bwino bwino ukuti amalwele yaletelwe na Lesa, te maka yambi nakalya, pakumona ukuti ni Lesa e wakweete amaka ayakalamba ya kundapa yene.

- Paulo alandilepo ukufuma muli filya ifya bakashika ba milumbe, abaishibikwa pa buwelewele ubushili bwa Baible ubo bene balangile, pamulandu wa kusungusha abo abatetekeele fintu bakashika ba milumbe basambiliishe (Tito 1:12; Imilimo 17:28). Ico ifwe tulelanda calangililwa no kwasuka kwakwa Paulo pa kusanga iciipailo icapeelwe ku kupepa "Lesa Ushaishibikwa", ekutiila lesa onse uwa basenshi uwingabako, lelo uyo abantu ba mu Atena baalabileko. Mucifulo ca kukalipila bene pa kutumpa kwabo mu kutetekela muli ici, Paulo asendele bene ukufuma apo bene bali ukuya ku kwishiba Lesa umo uwa cine, untu bene tabaishiibe (Imilimo 17:22,23).

- Abena Efese 2:2 asosa palwa "mfumu ya maka ya mu lwelele". Ici casonta bwino bwino ku mano ya mulumbe wakwa Soroasta - umusango wa cintu ico bakabelenga bakwa Paulo batetekeele intanshi. Paulo alanda ukuti bene baikeele intanshi pesamba lya "mfumu ya maka ya mu lwelele". Muli vesi imo ine, Paulo alondolola ici nga "umupashi (imibeele ya matontonkanyo) untu... ulebomba" mu muntu wacifyalilwa. Kunuma bene batetekeele mu mano ya busenshi aya mupashi-mfumu; Paulo nombamba ashininkisha ukuti mu cituntulu amaka yantu akale bene baletewako yaali ya mano yabo abene ayabi. Eco amano ya busenshi yalesontwa no kusoselwa, ukwabula ukushikimika ukukalipila yene, ilyo icine palwa lubembu cilelangililwa.

- Imilimo 28:3-6 yalondolola ifyo insoka ya busungu yaimiine Paulo, ukulambatila ku kuboko kwakwe. Abantu abashingulukako batontonkeenye ukuti Paulo ni kepaya wa bantu, untu "icilandushi tacisuminiishe ukwikala no mweo". Ukupingula kwabo pa nshita ilya kwali cilubo icine cine. Lelo Paulo taalondolwele ici kuli bene mu kushika; mu kupilibula, wene acitile icisungusho - wene akuuntile insoka ukufumako ukwabula yene ukusuma wene.

Ifisungusho fyakwa Yesu fyasokolwele icilubo ca matontonkanyo ayaaliko, pamo nga palwa fiwa, ukwabula ukulungika yene mu mashiwi ayengi. Eco muli Luka 5:21 abaYuda baleetele amashiwi yabili aya bufi: ukuti Yesu alepoonta, no kuti Lesa eka e wingeelela imembu. Yesu pa kanwa talungiike bene; mu kupilibula wene acitile icisungusho ico icashininkiishe ubufi bwa mashiwi ayo.

- Cene apabuuta cali citetekelo cakwa Yesu icakuti imicitile isosa ukucila amashiwi. Wene te lingi alesuusha amano ya bufi pambilibili, eco wene tasuushishe amafunde yakwa Mose nga ayali ayabula amaka ya kupeela ipusukilo, lelo wene alaangile ku micitile yakwe, pamo nga ukundapa pe Sabata, cintu icine cali. Ilyo wene mu bufi ashininwe ukuba umwina Samaria, Yesu takeene (Yohane 8:48,49 pashanya 4:7-9) nangu fye ubuYuda, ngo lubuto lwakwa Abrahamu, bwali cikankaala mu kupekanya kwakwa Lesa ukwe pusukilo (Yohane 4:22).

- Nangu ilyo abaYuda bafikile pa kusondwelela kwa cilubo (ku mufulo!) ukuti Yesu "aleicita umwine ukulingana na Lesa" (Yohane 5:18), Yesu mu kulondolola takeene; mu kupilibula wene alaandile na maka ukuti ifisungusho fyakwe fyalangile wene ukuba umuntu uwalebomba pa cifulo cakwa Lesa, kabili eico wene TALI uwalingana na Lesa. Ifisungusho fyakwa Yesu pamo pene fyalangile icilubo ca kutetekela mu fiwa. Icisungusho cakwa Yesu ica kundapa umuntu uwalemana pa cishiba cali kulanga ukutumpa kwa mulumbe wa baYuda uwakuti pa nshita ya Cakucilila malaika aleikata mu menshi ya cishiba ca Betesda, ukubiikamo umuti wa kundapa muli yene. Umulumbe uyu walembwa ukwabula ukukaana pambilibili ukwa cine cauko; icalembwa ca cisungusho cakwa Kristu e kulanga apabuuta kwa bufi bwauko (Yohane 5:4).

- 2 Petro 2:4 alanda palwa bantu ababifi ukuya ku Taritarasi (icapilibulwa "ku mbo" mu kupilibula ukwingi kwa Baibele). Taritarasi mu mulumbe cali cifulo panshi ye sonde; nomba Petro talelungika amano yalya, lelo ukucila alebomfya cene nge cishibilo ca bonaushi ubwapwililika no kukaandwa pa lubembu. Ukubomfya kwakwa Kristu ukwe shiwi lya Gehenna kwali kumo kwine (mona Isambililo 4.9).

**DO DEMONS REALLY CAUSE ILLNESSES?
BUSHE IFIWA FILALENGA AMALWELE ICINE CINE?**

Umuntu onse uwatetekela ukuti ifiwa eko fili alingile ukuipusha umwine ilipusho: "Ilyo ine nalwala, bushe cene cilengwa ne fiwa?" Iwe ngacakuti watontontkanya ukuti ifyakusontelela fya Cipingo Cipyu ku fiwa fili pamulandu wa balesa abanono abendauka ukucita ububi, ninshi iwe ulingile ukulanda ukuti "ee". Mu mulandu uyu, bushe iwe kuti walondolola shani icishinka cakuti amalwele ayengi ayatunganishiwa ukuleetwa ne fiwa nomba kuti yaposhiwa nangu ukuceefiwa ku miti? Malaria (ubulwele bwa mpepo) e cilangililo icikalamba. Inshita fye inono iyapita abantu abengi mu Afrika batetekeele ukuti malaria alelengwa ne fiwa, lelo ifwe twaishiba ukuti malaria kuti aposhiwa kuli quinine ne miti imbi. Bushe iwe ninshi ulelanda ukuti lintu ifiwa fyamona utubulungwa twa manjano tulepita pa mukoshi obe fyene filomfwa umwenso no kubutuka? Yamo pa malwele ayo Yesu aposeshe, ayo ayalondololwa ngo kufuma ku kwikatwa ne fiwa, nomba yalishibikwa nga umusamfu nangu ukufuluba - yonse yabili kuti yaposhiwa ku miti.

Cibusa wandi afuma ku mushi uuli kunse fye ya musumba wa Kampala mu Uganda. Wene aebele ifwe ukuti abantu kale batetekeele ukuti malaria alelengwa ne fiwa, lelo ilyo bene bamweene ifyo imiti yaleposha ubulwele ubu mu nshila iyanaka, bene balekele ukubiika umulandu pa fiwa. Lelo, lintu umuntu akweete cerebral malaria (ukulenga ukulwala ukukalamba kwa mu matontontkanyo) bene batwalilile ukubiika umulandu pa fiwa. Dokota aishile ukufuma ku musumba uwapalamineko no kupeela kuli bene imiti iya maka iyakulesha malaria ngo kuposha, lelo bene balikeene pantu bene balandile ukuti bene balekabila icintu cimo ica kulwiisha ifiwa, te malaria. Panuma Dokota abwelele no kulanda ukuti, "Ine ninkwaata umuti uwa kutamfya ifiwa"; bwangu bwangu umulwele apokele umuti, no kuba bwino. Utubulungwa twacibili twali fye tumo twine ngo

twantanshi. Dokota taatetekeele mu fiwa, lelo wene aboomfeshe insoselo ya nshiku shilya pa kumfwana na bantu - pamo fye nga "Shing'anga Mukalamba", Shikulu Yesu, uwa myaka 2,000 kunuma.

Digresssion 17: Witchcraft ***Cakulundapo 17: Ubuloshi***

Cakulundapo ici calembwa no kucila ku kwafwa ukukabila kwa abo abali mu Afrika na mu fiputulwa fimbi mwi sonde umo ubuloshi buli cintu icaishibikwa mu mweo wa cila bushiku. Cene calishibikwa ku basambi ba cine bonse aba Baibele ukuti ukuya ku baloshi, bashing'anga ba bwina Afrika na abalingana na aba cintu icapusana no kwikata icine. Lelo, ine ninjishiba ukuti bashing'anga abaloshi pakuba abanaka umutengo ne lingi ukusangwa bwangu ukucila badokota ba miti, ukulundapo no kumoneka kwabo kwati babomba bwino, filenga bene ukukonkelelwa. Ifwe tulekabila ukumona pa bwafya ubu mu nshila ya mano, iya Baibele. Iyi e nshila fye imo muntu iwe wingasanga amaka ya kukaana ukutuunkwa ukubomfya abantu aba.

THE CLAIMS OF WITCHCRAFT **UKUTUNGA KWA BULOSHI**

Icantanshi, ukutunga uko abaloshi aba bacita palwa kubomba kulingile ukufwailisha. Ifwe kuti twashininkisha ukuti kuli ifyakulanda fye ifingi pa kutunga kwa kubomba kwabo. Ukuposha kwabo takucitwa apabuuuta, pakuti bonse bamone. Icinene cine ngacakuti bene balabomba ninshi limbi bene kuti balaboombela mu fipatala, no kusangwa mwi sonde monse. Umusango wa kushininkisha uwa abo bene batunga ukundapa tawishibikwa pamo nakalya - ifyo bene balundapo ukwishiba kwa kubomba takwaishibikwa.

Abo muli imwe abalungateene no kutuunkwa uku mulekabila ukuipusha mwebene ngacakuti imwe namukwata icishininkisho icituntulu ica maka yabo - pamo ngo kuti bushe imwe mwalimona (te kuumfwa fye) umuntu no kuboko kwakwe ukwaputulwa ku mashini ya mbao ukuya ku muloshi no kubwela no kuboko

ukupya kulebomba bwino bwino? Uyu e musango wa cishininkisho cintu ifwe tulekabila intanshi ifwe tatulapeela bene umucinshi onse. Amalango 13:1-3 yali ayamaka ukucila: Abena Israele basambilishiwe ukuti nga umuloshi acita icishibilo nangu icipeshamano ico icamoneka ukuba icisungusho, bene tabali na kutetekela umuntu ulya kano wene asosa isambilisho lya cine ukulingana ne cebo cakwa Lesa. Cene cili apabuuta ukuti bashing'anga abaloshi tabatetekela icine ngefyo casokololwa muli Baibele - eico ifwe tatulingile ukutuunkwa ukucindika bene nga abakweete amaka ayatuntulu, pakumona ukuti amaka yonse yafuma kuli Lesa (Abena Roma 13:1; 1 Abena Korinti 8:4-6).

Icacibili, umusango wa malwele yantu bene babombapo uli unono. Cene nomba caishibikwa ukuti ifwe tubomfya fye iciputulwa icinono nganshi 1% ca maka ya bongobongo. Icashala cimoneka ukuba icacila amaka yesu ukubomfya mu kwishiba (ukwabula ukutwishika ifwe tukabomfya cilya mu Bufumu). Ukwabula ifwe ukwishiba cene, amano yesu kuti yakwata ukubomba ukwakosa pa mibili yesu. Eco abamano (abo abasambilila pa mano) balishibikwa ukuposha abantu ku malwele ya mulopa pa kulenga bene ukwelenganya na maka ukuti umulopa wabo ule pangwa no kubomba bwino bwino. Badokota basumina ukuti limo limo ukuposha kwa musango uyu kulacitika ukushili ukwashintilila pa miti iyaishibikwa. Mukupalana, ukukwata ukupamfiwa ukwingi mu mano yesu kuti kwalenga ifilonda mu mala no bukali bwa mutwe. Amano ukutuusha nangu ukubeelesha yene mu nshila imo kuti kwalenga ifi ukufumapo. Lelo, nge cilangililo, nga ukuboko kweesu kwaputulwa ku mashini ya mbao, takuli ukubomfya kwa mano nangu kumo ukwingalenga kwene ukubwela libili. Yene malwele fye ayo ayatungululwa na mano yeesu eyo abaloshi bamoneka kwati bali na maka ya kubombapo. Pantu ifwe tatwailuka umupwilapo ifyo amano yeesu yabomba, ici *cimoneka* ukuba kwati ni pamulandu wa maka yamo ayatuntulu ayo abaloshi bakwaata. Lelo ici tacili ifyo, cene ni mukupitila mu kubomba pa mano ya bantu e cilenga bene baleete ukubomba uku.

THE SOURCE OF POWER

INTULO YA MAK

Lelo, amaka yonse yakwa Lesa. Ifintu ifisuma pamo ne fintu ifibi pamo nga ubulwele fileetwa na *Wene* - te baloshi. Ici cikomo icaishibikwa nganshi mu Malembo: Esaya 45:5-7; Mika 1:12; Amose 3:6; Ukufuma 4:11; Amalango 32:39;

Yobo 5:18. Aya yonse yali no kuilipila ukubelenga bwino bwino. Cene cakonka ukuti ni kuli *Wene* eko ifwe tulingile ukupilibukila mwi pepo ifwe nga twalwala, ukucita conse icingacitwa mu buntunse ukupitila mu kubomfya imiti iyaishibikwa ukulungika ubwafya. Ifwe nga twapilibukila kuli bashing'anga abaloshi, ifwe twapilibukila ku bantu abo abatunga ukuti bene balikwata ukutungulula pa 'maka ya mfifi' yantu yapeela bene amaka ya kuposha ifwe. Lelo ifwe twaishiba ukuti amaka ayo yantu bene batetekelamo tayaabako. Lesa e ntulo ya maka. Ukupilibukila ku baloshi e kutetekela ukuti Lesa tali wa maka yonse, ukuti te Lesa u uleleta ubulwele bwesu lelo aba maka yambi abo abaloshi batunga ukubomba nabo.

Ukutontonkanya kwa musango uyu takusansamusha Lesa, pantu *Wene* aishiba ukuti *Wene* e uleta amalwele, kabili *Wene* wa maka yonse. Abena Israele baasalile ukutetekela muli Lesa lelo pamo batetekele ukuti kwali amaka yambi ayalebomba mu myeo yabo, ayo bene baali no kubomba nayo pa kupepa ifilubi ifyacitilwe ku maka ayo. Ici cakaliifye Lesa icakuti *Wene* atamfishe bene ukufuma mukuba abantu Bakwe (Amalango 32:16-24). Kuli Lesa, ifwe tatuletekela muli *Wene* icine cine nakalya, kano ifwe twakwata icitetekelo icapwililika muli *Wene*. Ukutunga icitetekelo muli Lesa wa cine wakwa Israele lelo pamo ukusuminisha ukubako kwa maka yambi ukupaatuka kuli Lesa, no kuleka shing'anga wa buloshi ukwasha ukulenga amaka yalya ukutusha fwaka, kuli kuucita icalingana neco Abena Israele baacitile akale. Ilyashi lya kale, ilitali palwakwa Israele ukupepa ifilubi "Iyalilembwa pa kusambililako ifwe". Ifwe tatulingile nakalya ukukwata isenge na abo abatetekela mu maka yalya.

"Bushe kwampana nshi ulubuuto lukweete ne mfifi? Bushe kumfwaana nshi itempele lyakwa Lesa likweete ne filubi? Pantu ifwe tuli itempele lyakwa Lesa...Eico fumeeni mukati kabo no kuba imwe abapaatuka, Shikulu alanda, na ine...nkaba Wishi kuli imwe, na imwe mukaba abana Bandi abaume na bana Bandi abanakashi" (2 Abena Korinti 6:14-18).

Ifwe icine cine nga twabomba no kuipeela ku kupaatuka ku fintu ifi, ninshi ifwe twakwata icishinka cakuti ifwe icine cine tuli bana bakwa Lesa Umwine. Umufyashi wacifyalilwa icine cine alasakamana pa mwana wakwe ilyo wene

alwala. Bushe icine cine cene cili icakosa filya ukubiika icitetekelo cesu pa kutetekela ukuti Shifwe wa mu Mulu ali no kucita ifi ukucilapo?

Cene ca cishinka icakuti abaloshi bakwata fye ukubomba pali abo abatetekela muli bene. Mu nshila imo ine, umuntu umo uwalufya umutemwikwa kuti aya kuli kabuka nangu umuloshi no kwipusha ukumona umuntu ulya uwafwa. Kabuka ali no kweba wene ukushibata amenso no kwelenganya bwino bwino impumi ya muntu ulya. Umuntu kuti abiika amano yakwe pa cikope ca muntu ulya ico wene engeebukisha bwino bwino. Elyo kabuka kuti abelenga amano ya muntu, na pa kulundapo panono kuti asosa palwa muntu ulya mu musango uwaishibikwa, icakuti umuntu apatikishiwa ukuti kabuka namona umuntu uwafwa ali no mweo. Mona ukuti takuli icishininkisho icituntulu nakalya icipeelwa icakuti umuntu ulya ali no mweo. Lelo nga umuntu akaana ukutetekela nangu ukunakila kuli kabuka, ninshi takuli icifumamo.

'Abaloshi' abo abaleeba Farao na Nebukadnesa ifiloto fyabo tabaali no kukwaata ififulo fyabo fya ncito kano bene nga baleboomba bwino. Ukwabula ukutwishika bene baleboomfya sana umusango uyu uwa kubelenga amano. Lelo, ilyo Lesa aibiikile mu mweo wa muntu uyo bene baleboomba nankwe, ngefyo Wene acilingenye mu myeo yakwa Farao na Nebukadnesa, elyo bene balufishe amaka aya. Mukupalana, Balaki atetekele amaka yakwa Balamu aya kutiipa abantu - wene apeeke kuli wene ifilambu fya ndalama ifikalamba pa kubomba kwakwe, ukulanda ukuti wene aishiibe ukufuma ku kubomba kwa kale "ukuti wene uyo iwe watiipa ninshi atiipwa" (Impendwa 22:6). Lelo Balamu, uyo mu nshila shimo uwalingeene na shing'anga wa buloshi, asangile ukuti amaka yakwe yalifumine kuli wene lintu wene aleboomba na bantu bakwa Israele. Icine cine, abantu ba musango uyu tabakwata maka nakalya lintu bene baleboomba na bantu abo abaampama na Lesa wa cine, nangu bene benganoonka ululumbi lwa musango nshi pa kubomba kwabo lintu baleboomba na bantu bambi.

WITCHCRAFT IN THE BIBLE UBULOSHI MULI BAIBELE

Ukulondolola kwa kubomba kwa ici kuli kwakuti ifwe nga twatuunkwa ukuya kuli shing'anga wa buloshi, ninshi ifwe tuli no kukwata icitetekelo conse muli wene.

Tamuli amano mu kuboombfya abaloshi ifwe nga tulesubila fye ifisuma; na bene abene limbi bali no kulanga icishinka cimo cine. Ukubiika icitetekelo conse mu bantu ba musango uyu na mu kubako kwa maka ayo bene batunga ukutungulula, capilibula ukuti ifwe tuli icine cine abaabulwa icitetekelo muli bu maka yonse bwakwa Lesa wa cine. Ifwe nga twatetekela icine cine mu fyalembwa palwakwa Farao, Balaki na Nebukadnesa ifilumbwiilwe pamulu, ninshi ifwe tatwingaba na maka ya kwisa ku muloshi ne citetekelo cakuti wene ali no kukwata ukubomba kumo pali ifwe. Ifilangililo ifyalandwa fyalanga ukuti abaloshi tabakwata amaka pa bantu bakwa Lesa - ico ifwe twaishiba ukuti ifwe efyo tuli, pamulandu wa kwiitwa kweesu no lubatisho.

Ubuloshi bulembelwe na Paulo apabuuta nga "umulimo wa mubili wa munofu", mu musango umo wine nga "ukuluba" (isambilisho lya bufi), ubucende no kulangisha ubwamba (Abena Galatia 5:19-21). Wene alandapo: "Ine ndeeba imwe, ngefyo ine naebele imwe kabili mu nshita iyapita (ekutiila ici cali ciputulwa icakonkomeshiwa nganshi ica kusambilisha kwakwa Paulo), ukuti bene abacita ifintu fya musango uyu tabakapyane Ubufumu bwakwa Lesa". Icalingana ne ci pesamba lya Mafunde yakwa Mose cali lifunde lyakuti abaloshi bonse, abo abaleboomfya "ukubuka" (ishina limbi pa buloshi) na abo abalelenga abana babo ukupula mu mulilo baali no kwipaiwa ilyo line (Amalango 18:10,11; Ukufuma 22:18). Abo abalebiika abana babo mu mulilo tabaali abaloshi abene - abaloshi ne ntungulushi sha bakapepa ba filubi basambilishe ukuti pa kukwata ukucingililwa ukufuma ku maka ya bubi, abana ba abo abalefwaya ukucingililwa bali no kulengwa ukupula mu mulilo. Eico ifwe twamona ukuti bonse abaloshi pamo na abo abaleboomfya bene baali no kwipaiwa; na pesamba lya cipingo cipya ukukaandwa pa kucita icintu cimo cine kuli kufumishiwa mu Bufumu bwakwa Lesa.

Ukuboomfya ubuloshi nge nshila ya muntu ukuba bwino kuli cintu cimo ico Lesa tengafwaya ifwe ukucita. Mu kupingula konse uko ifwe twalungatana nako mu mweo wesu muli Kristu, ifwe tuli no kwipusha bwino bwino 'Bushe icine cine Lesa alefwaya ine ukucita ici? Bushe kuti ine nacita ici na Yesu naiminina mupepi na ine?' Mu kumona apabuuta kwakwa Lesa ukukaanya ubuloshi ine natontonkanya ubwasuko bufwile ukuba ubwaishibikwa - iyoo, Lesa talefwaya ifwe ukuboomfya cene. Ubuloshi bwalondololwa na Samwele ngo kuba ubwakuma ku "busangu"

(iciHebere calanga 'ukusonsomba') ukwimina Icebo cakwa Lesa (1 Samwele 15:23). Ukusonsomba Uwamaka yonse, ngefyo abena Israele baacitile pa citetekelo cabo mu filubi no buloshi (Amalango 32:16-19), te cakutontonkanyapo. Lesa alanga icishinka cakuti Wene apeelee ifunde ku bena Israele ukutamfya abena Kanani pamulandu wa citetekelo cabo mu buloshi ico icali ca makankamike sana kuli Wene; lelo mukupilibula, bene basuntikeene mu kucita kwaciko (Amalango 18:9-14). Eico kuli Israele mupya uwa batetekela ababatishiwa, ifwe tatufwile ukucita ifintu ifye sonde ili ilibi ilyashingulukako, nga eifyo ifwe tatwakabe na maka ya kupyana pee na pee icalo cesu icalailwe ica Bufumu. Ukutontonkanya ukuti wene muloshi fye e uleboomfya cene, te ifwe, tacili na mulimo. Ifwe nga twasubila ukuti amaka ya buloshi yali no kuumfwikwa pali ifwe, ninshi ifwe icine cine tuleboomfya bwene.

Lesa engapaala ifwe bonse lintu ifwe tuleenda ukupula mu nshiku ishi ishakupelakesha ishe sonde lya Benafyalo, ilya mfifi ukulola ku Bufumu Bwakwe bwa lubuuto ne cine no bukata.

"Pantu bene tabaapokelele ukutemwa kwa cine, ukuti bene bengapusushiwa...Lesa akatuma pali bene ukuluba ukwamaka, ukuti bene batetekele ubufi...Lelo ifwe tuli abaakakwa ku kupeela ukutasha inshiku shonse kuli Lesa pali imwe, bamunyina abatemwikwa kuli Shikulu...Eico bamunyina, iminineni ndi, no kwikata ifishilano fintu imwe mwasambilishiwa, kwi shiwi, nangu muli kalata wesu. Nomba Shikulu Yesu Kristu umwine, na Lesa, kabili Shifwe, uwatemwa ifwe, no kupeela ifwe ukusansamuka kwa pee na pee ne subilo ilisuma ukupitila mu cikuuku, asansamushe imitima yenu, no kupaampamika imwe mu cebo no mulimo onse usuma" (2 Abena Tesalonika 2:10-17).

Digression 18: What Happened In Eden?

Cakulundapo 18: Bushe Cinshi Cacitike Mu Edeni?

Ukutendeka 3:4-5: "Kabili insoka yalandile ku mwanakashi, Imwe icine cine tamwakafwe: Pantu Lesa aishiba ukuti mu bushiku imwe mukalyako, elyo amenso yenu yakeesulwa, kabili imwe mukaba nga balesa, ukwishiba ubusuma no bubi".

UKWILULA UKWAISHIBIKWA: Cene calitunganishiwa na maka ukuti insoka pano ni malaika uwacitile ulubembu, uwitwa "Satana". Panuma ya kupooswa ukufuma mu mulu pamulandu wa lubembu lwakwe, wene aishile pa calo no kutuunka Efa ukucita ulubembu.

IFYAKULANDAPO:

1. Amashiwi yalanda palwa "nsoka". Amashiwi "satana" na "kasebanya" tayamoneka monse mwi buuku lya Ukutendeka. Icishinka cakuti insoka mu cituntulu shili na ifwe, shilekalaba pa mafumo yashiko, e cishininkisho cakuti insoka mu Edeni yaali ni nama mu cituntulu. Abo abatetekela mu musango umbi limbi batontokanya ukuti ilyo lyonse bene bamona insoka mu cituntulu bene bamona 'satana' umwine.

2. Insoka tailondololwa nga malaika nakalya.

3. Eico cene te cakupapusha ukuti mu Ukutendeka tamuli cakusontelela ku muntu nangu umo ukupooswa ukufuma mu mulu.

4. Ulubembu luleta imfwa (Abena Roma 6:23). BaMalaika tekuti bafwe (Luka 20:35,36), eico tekuti bacite ulubembu. Icilambu ca balungami cili kucitwa abalingana na bamalaika ukukaanafwa libili (Luka 20:35,36). BaMalaika nga kuti bacita ulubembu, ninshi abalungami kuti pamo baba na maka ya kucita ulubembu eico kabili ukukwata ukufwa kuti cacitika, ico icapilibula ukuti bene tekuti icine cine bakwate umweo wa muyayaya.

5. Ifintu ifyasangwa mu fyalembwa fya mu Ukutendeka palwa kuwa kwa muntu ni ifi: Lesa, Adamu, Efa ne nsoka. Umuntu umbi nangu umo talumbwiilwe. Takuli icishininkisho cakuti icintu cimo caingile mukati ka nsoka ukulenga yene ukucita ifyo yene yacitile. Paulo alanda ukuti insoka "yabeepele Efa ukupitila mu bucenjeshi bwaiko (iyine)" (2 Abena Korinti 11:3). Lesa aebele insoka: "Pantu iwe wacita ici..." (Ukutendeka 3:14). Bushe "satana" nga alebomfya insoka, mulandu nshi wene talumbulwa kabili mulandu nshi wene takaandilwe pamo?

6. Adamu abiikile umulandu wa lubembu lwakwe pali Efa: "Umwanakashi apeepele ine ifya ku cimuti" (Ukutendeka 3:12). Efa abiikile umulandu pa nsoka: "Insoka yabeepele ine, na ine naalya" (Ukutendeka 3:13). Insoka tayabiikile umulandu pali kasebanya - yene tayakweete umwakufisama.

7. Cene nga calandwa ukuti ilelo insoka tashakwata amaka ya kusosa nangu ukulondolola nga filya insoka ya mu Edeni yakweete, ibukisha ukuti:-

(a) impunda inshita imo yalilengelwe ukusosa no kulondoloshanya no muntu (Balamu): "Impunda (mu nshita shonse) tayakwata kusosa pa kusosa ne shiwi lya muntu yaleseshe ubushilu bwakwa kasesema" (2 Petro 2:16) na (b) Insoka yaali imo iyacenjelesha pa nama shonse (Ukutendeka 3:1). Icitipu pali yene cali no kufumyapo amaka yantu yene yakweete aya kusosa na Adamu na Efa.

8. Lesa acitile insoka (Ukutendeka 3:1); icibumbwa cimbi iciitwa "satana" tacapilibukiile mu nsoka; ifwe nga twatetekela ici, ifwe icine cine tulelanda ukuti umuntu umo kuti aingila mu mweo wa muntu umbi no kutungulula wene. Aya mano ya busenshi, te mamo ya Baibele. Cene nga calandwa ukuti Lesa nga taacitile insoka pamulandu wa lubembu ulukalamba luntu yene yabeleleeke Adamu na Efa ukucita, ibukisha ukuti ulubembu lwaingile mwi sonde ukufuma ku muntu (Abena Roma 5:12); eico insoka yali iyabula ukuisunga, ukusosa ukufuma mu kumona kwaiko iyine ukwacifyalilwa, na mu musango uyu tayakumineko kuli Lesa kabili eico tayacitile ulubembu.

Bamo balanda ukuti insoka ya mu Ukutendeka 3 yaampama na baserafi. Lelo, ishiwi ilituntulu ilya ciHebere ilya "nsoka", ilyo ilyaboomfiwa mu Ukutendeka 3, lili ilyapusana nganshi kwi shiwi lya "baserafi". Ishiwi lya ciHebere ilyapilibulwa "baserafi" mu cituntulu lipilibula "uwa mulilo" no kupilibulwa "insoka ya mulilo" mu Impendwa 21:8, lelo ili te shiwi ilyapilibulwa "insoka" mu Ukutendeka 3. Ishiwi lya ciHebere ilya umukuba lyafuma ku mushila umo wine nge shiwi lya "insoka" mu Ukutendeka 3. Umukuba waimininako ulubembu (Abapingushi 16:21; 2 Samwele 3:34; 2 Ishamfumu 25:7; 2 Imilandu 33:11; 36:6), eco insoka kuti yasuntikana na mano ya lubembu, lelo te malaika walubembu.

UKULONDOLOLA UKWALANGWA nga uko amashiwi aya yapilibula:

1. Takuli umulandu wa kutwishika ukuti ifyo ifwe twaebwa palwa kulengwa kwa fintu fyonse no kuwa mu ma chapita yantanshi aya Ukutendeka tafilingile ukusendwa mu cituntulu. "Insoka" yali ni nsoka mu cituntulu. Icishinka cakuti ifwe lelo kuti twamona insoka ukukalaba pa mafumo yashiko mu kufikilisha kwa citiipu icabiikilwe pa nsoka ya kubalilapo (Ukutendeka 3:14), cashininkisha ici. Mu nshila imo ine ifwe tumona abaume na banakashi ukucula ukufuma ku fitiipu ifyabiikilwe pali bene pa nshita imo ine. Ifwe kuti twaishiba ukuti Adamu na Efa baali mwaume no mwanakashi mu cituntulu ngafintu ifwe twaishiba umwaume no mwanakashi ilelo, lelo ukuilemena umusango usuma uwacilapo uwa kwikala, eico insoka ya kubalilapo yali ni nama mu cituntulu, lelo mu musango uwa kucenjela uwacila pafyo insoka shilimo ilelo.

2. Ifyalakonkapo fili filangililo ukulundapo ukuti ama chapta yantanshi ya Ukutendeka yalingile ukubelengwa mu cituntulu:-

- Yesu aasontele ku fyalembwa palwa kulengwa kwakwa Adamu na Efa nge shintililo lya kusambilisha Kwakwe pa cupo no kulekana (Mateo 19:5,6); takuli ukulanga ukuti Wene aabelengele fyene mu cishibilo.

- "Pantu Adamu acitilwe intanshi, elyo ni Efa. Kabili Adamu taabeepelwe (ku nsoka), lelo umwanakashi pa kubeepwa aali mu kuluungana" (1 Timote 2:13,14) - eico Paulo, pamo, aabelengele Ukutendeka mu cituntulu. Kabili icacindamisha wene aalembelwe intanshi palwa "musango insoka yabeepele Efa ukupitila mu bucenjeshi bwaiko" (2 Abena Korinti 11:3) - mona ukuti Paulo talumbwile "kasebanya" ukubeepa Efa.

- Bushe kuli icishininkisho conse fye icakuti kuli icintu cimbi mu fyalembwa palwa kulengwa kwa fintu fyonse no kuwa icilingile ukubelengwa mu cishibilo? Isonde lyalengelwe mu nshiku mutanda ukulingana na Ukutendeka 1. Icakuti ishi shali ni nshiku sha maora 24 mu cituntulu cileshininkishiwa ku cishinka cakuti ifintu ifyapusanapusana ifyalengelwe pa nshiku ishalekanalekana tekuti fibeko bwino bwino ukucila pa nshiku ishinono ukwabula cimo ne cibiye mu musango wafiko uwaliko. Ukuti yene tayaali ni nshita ya myaka 1,000 nangu ukucilapo calangililwa ne cishinka cakuti Adamu alengelwe pa bushiku bwa mutanda, lelo aafwile panuma ya bushiku bwa cinelubali pa kwikala imyaka 930 (Ukutendeka

5:5). Ngacakuti ubushiku bwa cinelubali bwali ni nshita ya myaka 1,000 ninshi Adamu ali no kuba uwacila pa myaka 1,000 ilyo wene aafwile.

- Icishininkisho cakulunda pa nshiku mu cituntulu isha kulengwa kwa fintu fyonse kuti casangwa mu mafunde ye Sabata (Ukufuma 20:10,11). Isabata lyali no kuba amaora 24 aya kutuusha, pantu Lesa aatushishe pa bushiku bwa cinelubali, panuma ya kubomba inshiku mutanda (ngefyo abena Israele baalecita intanshi tabalasuunga Isabata lyabo). Ifilimbwa ifyacitilwe pa bushiku bwacibili fyali no kushintilila pa nshimu na fimbipo ifyalengelwe pa bushiku bwa mutanda. Eico incende ikalamba pakati ka kulengwa kwafiko tailingile.

3. Pamulandu wakuti insoka yalitiipilwe ukulaakalaba pe fumo lyaiko (Ukutendeka 3:14), ici kuti calanga ukuti yene yalikweete amolu ku nshiku sha kale; ukubiikapo ne cishinka ca maka yaiko ayakutontonkanya, yene limbi yaali musango wa bwina nama uwapalamiishe ku muntu, nangu yene icili yaali ni nama - imbi mu "nama sha mpanga shintu Yehoba Lesa aacitile" (Ukutendeka 3:1; 14).

4. Limbi insoka yaliliile kufya cimuti ca kwishiba, ico icingalondolola ubucenjeshi bwaiko. Efa "amweene ukuti icimuti cali...cimuti icakufwaikwa ukulenga umuntu ukuba na mano" (Ukutendeka 3:6). Bushe kuti umwanakashi amona shani ici kano wene amweene icafumine mu kulya icisabo mu mweo wa cintu cimo ico icacitile ifyo intanshi? Limbi cene kuti caba cakuti Efa alikwete ukulanshanya ukwingi ne nsoka intanshi yauko ukwalembwa mu Ukutendeka 3. Amashiwi yantanshi kuli Efa ayalembwa aya nsoka yali, "Ee, bushe Lesa alandile..." (Ukutendeka 3:1) - ishiwi "Ee" kuti lyalondolola ukuti ili lyaali kukonkanya kwa kulanshanya kwantanshi uko ukushalembwa.

Digression 19: Lucifer

Cakulundapo 19: Lusifa

Esaya 14:12-14: "Ifyo iwe wapona ukufuma mu mulu, We Lusifa, umwana mwaume wa lucelo! ifyo iwe waputulwa ukupona panshi, we wanashishe inko! Pantu iwe walanda mu mutima obe, ine nkanina ukuya mu mulu, ine

nkatuumpula icipuna candi ica bufumu pamulu wantanda shakwa Lesa: ine kabili nkeekala pa lupili lwe bumba, mu mbali ya kapinda ka kuso: ine nkanina pamulu wa kusansama kwa makumbi; ine nkaba nga Uwapulamo".

Cene catunganishiwa ukuti Lusifa inshita imo aali malaika uwa maka uwacitile ulubembu pa nshita yakwa Adamu eico kabili apooselwe panshi pa calo, apo wene alecita ubwafya pa bantu bakwa Lesa.

IFYAKULANDAPO:-

1. Amashiwi "kasebanya", "satana" na "malaika" tayasangwa muli chapta uyu nakalya. Ici e cifulo ceka mu Malembo apo ishiwi "Lusifa" lisangwa.
2. Takuli icishininkisho cakuti Esaya 14 alelondolola icintu cimo icacitiike mwi bala lya Edeni; cene nga eflyo cili, ninshi bushe mulandu nshi ifwe twashiilwa imyaka 3,000 ukufuma ku nshita ya Ukutendeka ukwabula ukweebwa ico icacitiike icine cine palya?
3. Lusifa alelondololwa ngo ufiimbilwe ne myambo (vesi 11) no kusekwa ku bantu (vesi 16) pantu wene tali na maka kabili nakalya panuma ya kupooswa kwakwe ukufuma mu mulu (vesi 5-8); eico tapali mulandu wa kulungamika pa kutontonkanya ukuti Lusifa nomba ali pa calo ukulaalufya abatetekela.
4. Bushe mulandu nshi Lusifa akaandilwa pa kulanda ukuti, "Ine nkanina ukuya mu mulu" (vesi 13), ngacakuti wene aali mulya inshita ilya?
5. Lusifa ali no kubola mu nshiishi: "Ululumbi lobe lwatentemushiwa mu nshiishi,...ne myambo yafiimba pali iwe" (vesi 11). Pakumona ukuti bamalaika tekuti bafwe (Luka 20:35,36), eico Lusifa tekuti abe malaika; insoselo ili iyawamina umuntunse.
6. Amavesi 13 na 14 yasuntikana na 2 Abena Tesalonika 2:3,4, ayo ayali pamulandu wa "muntu wa lubembu" - eco Lusifa asonta kuntanshi ku muntu umbi - te malaika.

UKULONDOLOLA UKWALANGWA:-

1. N.I.V. no kupilibulwa kwa baBaibele bambi kwalanga amashiwi yakwa Esaya mu machapta 13-23 ngo kukonkana kwa "fisendo" pa nko ishalekanalekana, pamo nga Babiloni, Turi, Egupti. Esaya 14:4 atantika amashiwi ya mavesi yantu ifwe tulelaandapo: "Iwe ukabuule ipinda ili (umulumbe) pa mfumu ya Babiloni...". Eico ubusesemo buli pamulandu wa muntunse imfumu ya Babiloni, untu alelondololwa nga "Lusifa". Pa kuwa kwakwe: "bene abo abamona iwe...bakatontonkanya iwe, ukulanda, Bushe uyu e muntu uwalengele icalo ukututuma..." (vesi 16). Eco Lusifa alondololwa pambilibili ngo muntu.

2. Pantu Lusifa aali imfumu umuntunse, "Imfumu shonse sha nko...shikasosa no kulanda kuli iwe, Bushe iwe pamo wasanguka uwanaka nga ifwe? bushe iwe wasanguka uwapalana kuli ifwe?" (vesi 9,10). Eico Lusifa aali ni mfumu nge mfumu shonse shimbi.

3. Vesi 20 alanda ukuti ulubuto lwakwa Lusifa luli no konaulwa. Vesi 22 alanda ukuti ulubuto lwakwa Babiloni luli no konaulwa, eco fyene fyalinganishiwa.

4. Ibukisha ukuti ili lili "lipinda (umulumbe) pa mfumu ya Babiloni" (vesi 4). "Lusifa" capilibula "ulutanda lwa lucelo", ululi ulwabuutisha pa ntanda shonse. Mu mulumbe uyu, ulutanda ulu mu cilumba lwafwaya "ukunina (ukucilapo) ukuya mu mulu...ukusansabika icipuna candi ica bufumu pamulu wa ntanda (shimbi) shakwa Lesa" (vesi 13). Pamulandu wa ici, ulutanda ulu lwapooswa panshi pa calo. Ulutanda lwaimininako imfumu ya Babiloni. Daniele chapta 4 alondolola ifyo Nebukadnesa imfumu ya Babiloni mu cilumba amweene ubufumu bukalamba ubo wene akuulile, ukutontonkanya ukuti wene aciimfishe inko shimbi mu kukosa kwakwe umwine, ukucila ukwishiba ukuti Lesa apeeke wene ukushuka. "Ukucindama kobe (icilumba) kwakula, no kufika mu mulu" (vesi 22). Pamulandu wa ici "wene atamfiiwe ukufuma mu bantu, no kulya icani nge ng'ombe ishilume, no mubili wakwe waboombele ku mume wa mu mulu, yasuka imishishi yakwe yaakulile nga amasako ya kapumpe, ne ngala shakwe nga amakasa ya fyuni" (vesi 33). Ukuceenda uku mu kupumikisha ukwa umo pa bantu abamaka ayacilisha aba mwi sonde ukusanguka ishilu ilyabula amano kwali ni nshita imo iyakwita umulumbe pamulandu wa kupona kwa lutanda lwa lucelo ukufuma mu mulu

ukuya pa calo. Intanda shili fishibilo fya bantu abamaka, pamo nga Ukutendeka 37:9; Esaya 13:10 (palwa ntungulushi sha Babiloni); Esekiele 32:7 (palwa ntungulushi ya Egupti); Daniele 8:10 pashanya vesi 24. Ukunina ukuya mu mulu no kupona ukufuma mu mulu fili musango wa nsoselo ya Baibele ilingi ibomfiwa pa kukula mu cilumba no kuceendwa ifyo fine - mona Yobo 20:6; Yeremia 51:53 (pali Babiloni); Inyimbo sha Bulanda 2:1; Mateo 11:23 (pali Kapenaumu): "Iwe, Kapenaumu, uwasansabikwa mu mulu, ukatentemushiwa panshi ku mbo" (inshiishi).

5. Vesi 17 ashinina Lusifa palwa kucita "isonde nga amatololo, (ukonaula) imisumba yaiko; ukukaana ukukakula abafungwa bobe ukuya ku mwabo...(uwacitile) ukwisusha isonde ne misumba"... "ukusendamo golde" (vesi 17,21, R.V.; vesi 4 A.V. amashiwi yakulondolola). Uku konse kulondolola kwa mano yakwa Babiloni aya bulwi - ukuponya incende shonse panshi (ngefyo bene baacitile kuli Yerusalemu), ukusenda bankole ku ncende shimbi no kukaana ukuleka bene ukubwela ku calo cabo (ngefyo bene baacitile ku baYuda), ukukuula imisumba ipya no kupoka umutuulo wa golde ukufuma ku nko shintu bene bacuushishe. Eco kuli ukukonkomesha pa cishinka cakuti Lusifa taali na kukwata ukushiikwa kuntu imfumu shimbi ishi shakweete (vesi 18,19), ukulangilila ukuti wene aali fye ni mfumu umuntunse nga bene, pakumona ukuti umubili wakwe walekabila ukushiikwa.

6. vesi 12 alanda ukuti Lusifa aali no "kuputulwa ukupona panshi" - ukulanga ukuti wene aali cimuti. Ici capeela ukusuntikana kumbi na Daniele 4:8-16, umo Nebukadnesa na Babiloni bapashaniwa ku cimuti ukuputulwa ukupona panshi.

7. Babiloni na Asiria ilingi fili mashiwi ayakabushanya muli bakasesema; eco, panuma ya kusosa palwa kuwa kwa mfumu ya Babiloni, vesi 25 alanda, "Ine nkafuna umwina Asiria..."

Amasesemo pali Babiloni muli Esaya 47 yabwekeshiwapo palwakwa Asiria muli Nahumu 3:5,4,18 na Sefania 2:13,15; na 2 Imilandu 33:11 lyalanda ukuti imfumu ya Asiria aseendele Manase bunkole ku Babiloni - ukulanga ukukabushanya kwa mashiwi. Amose 5:27 alanda ukuti Israele aali no kuya muli bunkole "ukucila Damaseke", ekutiila mu Asiria, lelo Stefani alandapo pali ici nga "ukucila Babiloni" (Imilimo 7:43). Esra 6:1 alondolola Darius imfumu ya Babiloni ukupanga ifunde

ilikumine ku kukuula libili itempele. AbaYuda baatashishe Lesa pa kupilibula "umutima wa mfumu ya Asiria" (Esra 6:22), nakabili ukulanga ukuti yene mashiwi ayakabushanya. Ubusesemo bwakwa Esaya chapta 14, ukwendela pamo na yambi ayengi muli Esaya, yalinga bwino na mashiwi palwa kucandilila kwakwa Asiria na Senakeribu mu nshita shakwa Heseikia, eco vesi 25 alondolola ukufuna kwa mwina Asiria. Vesi 13 ali uwanaka ukwiluka nga ene alelanda pa bena Asiria abamiponto ukucandilila Yerusalemu, ukufwaya ukwingila mu Yerusalemu no kwikata itempele pakuti libe lya balesa babo. Intanshi imfumu ya bena Asiria, Tilgati-Pilnesa, limbi alefwaya ukucita cimo cine (2 Imilandu 28:20,21); Esaya 14:13: "Pantu iwe walanda mu mutima obe, Ine nkanina ukuya mu mulu...(icishibilo ce tempele na araka - 1 Ishamfumu 8:30; 2 Imilandu 30:27; Amalumbo 20:2,6; 11:4; AbaHebere 7:26). Ine kabili nkeekala pa lupili lwe bumba (ulupili lwa Sioni apo itempele lyali) mu mbali ya kapinda ka kuso" (Yerusalemu - Amalumbo 48:1,2).

8. Eico cene cilefwaikwa ukwiluka "Ine nkanina ukuya mu mulu" nge nsoselo fye, ngefyo casoswa muli 1 Samwele 5:12; 2 Imilandu 28:9; Esra 9:6; Amalumbo 107:26.

Digression 20: The Temptations Of Jesus

Cakulundapo 20: Amatuunko Yakwa Yesu

Mateo 4:1-11: Elyo Yesu atungulwilwe no mupashi ukuya mu matololo ku kutuunkwa kuli kasebanya. Kabili ilyo wene alekele ukulya pa nshiku amakumi yane akasuba no bushiku, wene panuma aumfwile insala. Kabili ilyo katuunka aishile kuli wene, wene alaandile, Iwe nga uli Mwana wakwa Lesa, peela ifunde ukuti amabwe aya yacitwe umukate. Lelo wene ayaswiike no kulanda, Cene calilembwa, Umuntu tali na kwikala no mweo pa mukate weka kano pa cebo conse ico icifuma mu kanwa kakwa Lesa. Elyo kasebanya asenda wene ku musumba wa mushilo, no kubiika wene pa nsonshi ye tempele, no kulanda kuli wene, Iwe nga uli Mwana wakwa Lesa, pona wemwine panshi: pantu cene calilembwa, Wene akapeela ifunde kuli bamalaika bakwe palwa iwe: kabili bene mu minwe yabo bakasenda iwe, epali pa nshita yonse iwe wacena ulukasa lobe ku libwe. Yesu alaandile kuli wene, Cene calilembwa kabili, Iwe wikatuunka Shikulu Lesa obe.

Kabili, kasebanya asenda wene mu lupili ulwasansuka nganshi, no kulanga wene amabufumu yonse ye sonde, no bukata bwayako; no kulanda kuli wene, Ifintu fyonse ifi ine ndepeela iwe, nga iwe waponi panshi no kupepa ine. Elyo Yesu alanda kuli wene, Kabiye iwe, Satana: pantu calilembwa, Iwe uli no kupepa Shikulu Lesa obe, na wene eka iwe uli no kubombela.

Elyo kasebanya asha wene, kabili, moneni, bamalaika baishile no kubomba kuli wene".

UKWILULA UKWAISHIBIKWA:-

Amashiwi aya yabelengwa nga ayalepilibula ukuti icibumbwa iciitwa "kasebanya" catuunkile Yesu ukucita ulubembu pa kulangilila ifintu fimo kuli wene no kutungulula wene ukuya mu nshita sha kweshiwa.

IFYAKULANDAPO:-

1. Yesu "mu misango yonse alituunkilwe nga ifyo ifwe tuli" (AbaHebere 4:15), kabili: "umuntu onse atuunkwa, lintu wene aseshiwa ku lunkuumbwa lwakwe lwine, no kubelelekwa" (Yakobo 1:14). Ifwe tutuunkwa kuli "kasebanya" wa lunkuumbwa lwesu nangu ukufwaya kwa bubi, na Yesu eflyo aali. Ifwe tatutuunkwa ku cibumbwa icibi ukwiminina mu kupumikisha mupepi na ifwe no kupatikisha ifwe ukucita ulubembu - ulubembu no kutuunkwa "fifuma mukati", ukufuma mu mutima wa muntu" (Marko 7:21).

2. Amatuunko aya mu kushininkisha tekuti yasendwe mu cituntulu:-

- Mateo 4:8 alanga ukuti Yesu aatungulwilwe mu lupili ulwasansuka ku kumona amabufumu yonse aye sonde mu bukata bwayako ubwa kuntanshi "mu kashita akanono" (Luka 4:5). Takuli ulupili ulwasansuka ukumona isonde lyonse. Kabili bushe mulandu nshi ukusansuka kwa lupili kwingalenga Yesu ukuba na maka ya kumona ifyo isonde likaba kuntanshi? Icalo pakuba icabulungana, takuli icifulo pa ncende yaciko apo umuntu engamona ifiputulwa fye sonde fyonse pa nshita imo ine.

- Ukupashanya kwakwa Mateo 4 na Luka 4 kwalanga ukuti amatuunko yalondololwa mu kutantika ukwalekana. Marko 1:13 alanda ukuti Yesu aali "mu matololo inshiku amakumi yane, ukutuunkwa kuli Satana", munshita Mateo 4:2,3 alanda ukuti "ilyo wene alekele ukulya inshiku amakumi yane...katuunka (Satana) aishile kuli Wene...". Pantu Amalembo tekuti yapiinkane ayene, ifwe kuti twasondwelela ukuti amatuunko aya yamo yene yaikaliile fye ukubwekelapo ayene. Ukutuunkwa kwa kupilibula amabwe ukuba umukate e cilangililo icaishibikwa. Ici kuti calingana bwino ngacakuti amatuunko aya yacitiike mu mano yakwa Yesu. Pakuba no musango wesu wacifyalilwa, ukubulwa kwa filyo kuti kwabomba pali wene mu mano pamo pene na mu mubili, kabili eco amano yakwe kuti bwangu fye yatendeka ukwelenganya ifintu. Ukwenda ukwabula ifilyo pa nshiku fye ishinono kuti kwatungulula ku bushilu ku bantu bamo (pashanya 1 Samwele 30:12). Ukupalana pakati ka mikate na mabwe kwalumbulwa na Yesu muli Mateo 7:9, kabili ukwabula ukutwishika ifipasho filya ilingi fyaimine mu mano yakwe ayaleecushiwa - nangu lyonse yaleebweshiwa bwangu pesamba lya kutungulula pa kwibukisha kwakwe kwa Cebo.

- Yesu nalimo aebele bakalemba ba Mbila nsuma ilyashi lya matuunko yakwe, no kwibukisha mu mashiwi ubukali bwa ifyo wene aapulilemo, wene limbi aboomfeshe insoselo mu cishibilo icamonwa muli Mateo 4 na Luka 4.

- Cene camoneka icabula ukulolamo icakuti kasebanya aatungulwiile Yesu ukupula mu matololo na mu misebo ya Yerusalemu kabili elyo bene baaninine pa nsonshi ye tempele bonse capamo, fyonse ifi mu menso ya baYuda abaleipushanya. Yosefasi kalemba we lyashi mu nshiku shilya taaleembapo palwa cintu ca musango uyu ukucitika -nalimo cene ngacalengele impokota ikalamba. Mu kupashanya, bushe amatuunko aya nga yacitiike inshita ishingi mukati ka nshiku shilya amakumi yane ukubiikapo na pa mpela ya nshita ilya (ifyo yene yacitile nalimo ukucila pa miku ibili, pakumona ukuti Mateo na Luka babiika yene mu kutantika ukwapusana), kuti Yesu akwata shani inshita ya kwenda (mona bwino ukuti kasebanya "aatungulwile" Yesu kulya) ukufika ku lupili ulwasansuka ulwali mupepi (ulwali no kuba ni Hermoni ukutali ku kapinda ka kuso ka Israele), ukunina ukufika pa mulu no kwikila panshi libili, ukupilibuka ukuya ku matololo elyo no kubwekeshapo umulimo uyu? Amatuunko yakwe yonse yacitiike mu

matololo - wene aali mulya inshiku amakumi yane, ukutuunkwa inshita yonse kuli kasebanya (uyo uwafuminepo fye pa mpela - Mateo 4:11). Yesu nga aatuunkilwe kuli kasebanya cila bushiku, na matuunko yacitiike fye mu matololo, ninshi cene cakonka ukuti Yesu tengafuma mu matololo ukuya ku Yerusalemu nangu ukwenda ulwendo ukuya ku lupili ulwasansuka. Eico ifintu ifi tekuti ficitike mu cituntulu.

- Kasebanya nga muntu umutuntulu u ushakwata umucinshi pa Cebo cakwa Lesa kabili alitemwa ukulenga abantu ukucita ulubembu, ninshi mulandu nshi Yesu engalandila pa Malembo kuli wene ku kucimfya wene? Ukulingana na mano yaishibikwa, ici tekuti citamfye kasebanya. Mona ukuti Yesu aalandile pa mashiwi ya Baibele cila nshita. Kasebanya nga aali kufwaya kwakwe ukubi mukati ka mutima wakwa Yesu, ninshi cene cili no kwilukwa ukuti pa kukwata kwakwe kwa Cebo mu mutima wakwe no kuibukishako umwine palwa ciko, wene kuti acimfya ukufwaya kwa bubi kulya. Amalumbo 119:11 yali no mulimo uwakuti nalimo yene yalesesema mu kushikimika pa fyacitiike kuli Kristu mu matololo: "Icebo cenu ine nafishile mu mutima wandi, ukuti ine nicita ulubembu kuli Imwe"

- Mateo 4:1 alanda ukuti Yesu "aatungulwilwe no *mupashi* ukuya mu matololo ku kutuunkwa kuli kasebanya." Uyu wali Mupashi wakwa Lesa uyo mu nshita fye ilya uwabiikilwe pali wene (chapta 3:16). Cene kuti caba cintu icakupapa pa Mupashi wakwa Lesa ukutungulula Yesu ukuya mu matololo pakuti wene engatuunkwa ku cibumbwa icacila pa muntu icaikala mu kupinkana na Lesa.

UKULONDOLOLA UKWALANGWA:-

1. Lintu Yesu abatishiwe mu Yordani kuli Yohane, wene apokeleele amaka ya Mupashi wa Mushilo (Mateo 3:16). Ilyo line wene aafumine mu menshi, wene atweelwe mu matololo ku kutuunkwa. Pakwishiba ukuti wene alikweete amaka ya mupashi ayakupilibula amabwe ukuba umukate, ukutoloka ukufuma pa fikuulwa ukwabula ukuicena na fimbipo, amatuunko aya yafwile ukululunkana mukati ka mano yakwe. Umuntu nga aalelanda ifintu ifi kuli Yesu na Yesu aishiibe ulya muntu ukuba uwalubembu, ninshi amatuunko aya yaali ya bucenjeshi ubunono ukucila nga yene yaafumine mukati ka mano yakwa Yesu.

2. Ukutuunkwa ukubuula amabufumu kuli wene umwine kwali no kuba ukwamaka ukucilapo ngacakuti kwene kwafumine mukati kakwa Kristu. Amano yakwa Yesu yaali ayaisulamo Amalembu, na mu musango wa kucushiwa kwakwe mu mano, uwalengelwe no kuleka kwakwe kwa kulya ifilyo, cene kuti caba kutuunkwa ukupusanya ukwilula amashiwi ku kupeela wene amaka ukuboomfya yene ku kulungika ukubuula inshila iyanaka iyakufuma mu musango untu wene aalimo. Ukwiminina pa lupili ulwasansuka kwaleta ukwibukisha Esekiele ukulangwa ukufuma pa lupili ulwasansuka ifyo Ubufumu bwali no kuba (Esekiele 40:2), na Yohane ukumona "umusumba wa mushilo Yerusalemu" ukufuma pa "lupili ulukalamba kabili ulwasansuka" (Ukusokolola 21:10). Yesu aamwene amabufumu ye sonde ngefyo yene yakaba kuntanshi (Luka 4:5), ekutiila mu Bufumu, lintu "amabufumu ye sonde ili yasanguka mabufumu yakwa Shikulu na yakwa Kristu wakwe" (Ukusokolola 11:15). Limbi wene kuti aatontonkeenye palwakwa Mose pa mpela ya myaka 40 ya kwendauka mu matololo (pashanya inshiku Shakwe 40) ukulolesha pa Calo ca Cilayo (e ubufumu) ukufuma pa Lupili Iwa Nebo. Cene cilekonkomeshiwa muli Daniele (4:17,25,32; 5:21) ukuti "Uwapulamo ateeka mu bufumu bwa bantu, no kupeela bwene kuli onse untu Wene atemwa"; Yesu aali no kwishiba ukuti Lesa eka, te muntu umbi nakalya, ewingapeela wene Ubufumu ubu. Eico cene tekuti cibe kutuunkwa ukukalamba nga ci shimweshimwe icibi caitungile ukuba na maka ya kupeela Yesu Ubufumu, ilyo wene alishiibe ukuti Lesa eka ewakweete amaka yalya. Lelo, Yesu alishiibe ukuti kwene kwali kufwaya kusuma Kwakwe (kwakwa Wishi) ukupeela Yesu Ubufumu, kabili cene cifwile ukulandwa na "kasebanya" mukati kakwa Yesu ukuti wene kuti abuula ubufumu bulya apo pene. Nakuba, wene kuti atontonkeenye, ukuti Lesa aliipeela amaka yonse kuli ine mu kwenekela (Yohane 5:26,27), ukufika ukwakuti wene alikweete amaka yonse yabili ayakupeela umweo wakwe no kubuula wene libili (Yohane 10:18), nangu mukupelekesha amaka yonse yapeelwe fye kuli wene panuma ya mfwa yakwe no kubuuka ukufuma ku bafwa (Mateo 28:18).

3. Pa kwishibana kwakwe na Malembu, Kristu aali no kumona ukupalana pakati kakwe na Eliya, uyo ukucincila kwakwe kwabongolweeke panuma ya nshiku 40 mu matololo (1 Ishamfumu 19:8) na Mose, uwalufishe ubupyani bwa calo ubwa nshita ilya pa mpela ya myaka 40 mu matololo. Yesu, pa mpela ya nshiku 40, aali mu cifulo icapalana na bene - ukulolenkana no kufilwa kwine kwine ukwingacitika. Mose na Eliya balifililwe pamulandu wa kunaka kwa buntunse - te

mulandu wa muntu uwitwa "kasebanya". Kwene kwali kunaka uku kumo kwine ukwa buntunse, e "satana", nangu umulwani, ukwaletuunka Yesu.

4. "Kabili kasebanya alandile kuli wene, Iwe nga uli Mwana wakwa Lesa..." (Luka 4:3). Kwene kufwile kwali kutuunkwa ukwaikalilile mukati ka mano yakwa Kristu ukwipusha nga wene icine cine aali Mwana wakwa Lesa, pakumona ukuti umuntu umbi onse atontonkeenye ukuti wene mwana wakwa Yosefu (Luka 3:23; Yohane 6:42) nangu uwa mu buende (efyo Yohane 9:29 alangilila), no kuti ifyalembwa fya mwi tempele fyalondolwele wene ngo mwana wakwa Yosefu (Mateo 1:1,16; Luka 3:23, umo "ukutungwa" kwapilibula 'ukulingwa kwi funde'). Wene ewali umuntunse eka uwabula ukukwata wishu wa buntunse. Abena Filipi 2:8 alangilila ukuti Yesu aishile mu kwishiba ukuti wene icine cine aali muntu nga ifwe, ukusonta ukuti cene cali kutuunkwa kuli wene ukukaanatetekela ukuti wene aali Mwana wakwa Lesa, nangu ukukaanailuka umusango wakwe wine wacifyalilwa.

5. Amatuunko yatungulwilwe na Lesa pa kusambilila kwakwa Kristu ukwa bumupashi. Amashiwi ayalandilwepo na Yesu ku kuikoselesha umwine ukulwiisha ukufwaya kwakwe ukubi ("kasebanya") yonse yafumine mu ciputulwa cimo cine ca Amalango, ukukuma ku fyacitike kuli Israele mu matololo. Yesu amweene bwino bwino ukupalana pakati ka fyalecitika fyakwe ne fyabo:-

Amalango 8	Mateo 4/Luka 4
vesi 2 "Yehoba Lesa obe aatungulwile iwe imyaka amakumi yane mu matololo ku kunasha iwe, no kwesha iwe, ukwishiba ifyo ifyali mu mutima obe, iwe nga uli no kusunga Amafunde Yakwe (icebo) nangu iyoo."	"Yesu aatungulwilwe no mupashi" "inshiku amakumi yane" "mu matololo." Yesu aeshiwe ku matuunko. Yesu aalicimfishe pa kulanda pa Malembo ayo ayaali mu mutima wakwe (Amalumbo 119:11).
vesi 3 "Kabili wene aanashishe iwe, no kuleka iwe ne nsala, no kuliisha iwe mana...ukuti Wene alenge iwe	"Wene panuma aumfwile insala." Muli Yohane 6 mana ailulwa kuli Yesu ngo kwimininako Icebo cakwa Lesa - pali ico Yesu aikeele no mweo

ukwishiba ukuti umuntu tekala no mweo pa mukate weka, kano pa cebo conse...cakwa Yehoba..."	mu matololo. Yesu aasambiliile ukuti muli bumupashi wene aikeele no mweo pa Cebo cakwa Lesa. "Wene ayaswiike...cene calilembwa, Umuntu tali na kwikala no mweo pa mukate weka, kano pa cebo conse...cakwa Lesa."
vesi 5 "Iwe pamo ukatontonkanye mu mutima obe, ukuti, ngefyo umuntu asalapula umwana wakwe umwaume, eflyo Yehoba Lesa obe asalapula iwe."	Yesu ukwabula ukutwishika aatontonkeenye pa fyacitiike kuli wene. Lesa aasalapwiile Umwana Wakwe Umwaume, Yesu - 2 Samwele 7:14; Amalumbo 89:32.

Eco Yesu aalangile ifwe umusango wa kubelenga no kusambilila Icebo - wene aitontonkeenye umwine mu cifulo cakwa Israele mu matololo, eico no kubuula ku mwine amasambililo ayo ayengasambililwa ukufuma mu fyacitiike fyabo mu kweshiwa kwakwe mu matololo.

Digression 21: War In Heaven

Cakulundapo 21: Ubulwi Mu Mulu

Ukusokolola 12:7-9: "Kabili kwali ubulwi mu mulu Mikaeli na bamalaika bakwe baalwile ne cing'wena; ne cing'wena na bamalaika baciko baalwile, no kufilwa; nangu icifulo cabo tacasangilwe libili mu mulu nakalya. Kabili icing'wena icikalamba calipooselwe kunse, ilya insoka ikote, iitwa Kasebanya, kabili Satana, intu ibeepa isonde lyonse: wene aapooselwe kunse mu calo, na bamalaika bakwe baapooselwe kunse pamo nankwe".

UKULONDOLOLA UKWAISHIBIKWA:-

Aya yali yamo pa mashiwi ayaishibikwa ukucilamo ayabomfiwa ku kulanda ukuti kwali ubusangu mu mulu pakati ka bamalaika, umwafumine kasebanya na bamalaika bakwe ukupooswa panshi pa calo, apo, mu musango wa nsoka, bene baatendeke ukucita ubwafya no lubembu pa calo.

IFYAKULANDAPO:-

1. Fyonse ifyo ifwe tusambilile ukufika pano mwi sambililo ili fifwile ukuletwa ku kwafwilisha pa mashiwi aya. Ifwe natumona ukuti bamalaika tekuti bacite ulubembu no kuti tekuti kube ubusangu mu mulu. Eco amashiwi aya - ayali yeka fye mu musango wa yako - yafwile ukwilulwa mu nshila iyo iyabula ukusanshako bamalaika ukucita ulubembu nangu ukubako bamalaika abalubembu abalenga abantu ukucita ulubembu pa calo, pakumona ukuti ulubembu lufuma mukati keesu, te kufuma kunse ya ifwe (Marko 7:20-23).

2. Insoka yapooswa ukufuma ku mulu, ukulanga ukuti yene intanshi yali kulya. Lelo insoka ya cine cine mu Edeni yapangilwe kuli Lesa ukufuma ku lukungu lwa mushili (Ukutendeka 1:24,25). Takuli icakulangilila ukuti kasebanya aishile panshi ukufuma ku mulu no kwingila mukati ka nsoka.

3. Mona bwino bwino ukuti pano tapali icakusontelela kuli bamalaika ukucita ulubembu nangu ukusangukila Lesa, kano fye ku bulwi mu mulu. Tacingacitwa ku muntu nangu umo ukulwa na Lesa mu Mulu: "Umuntu nangu umo tekuti apinkane neco ine ncita" (Amalango 32:39 G.N.B.).

4. Panuma ya busanso bwa vesi 7-9, vesi 10 alanda ukuti kwali "ishwi ilikalamba lililanda mu mulu, *Nomba* fyaisa ipusukilo na maka, no bufumu bwakwa Lesa wesu, na maka yakwa Kristu Wakwe: pantu kashinina wa bamunyina besu napooswa panshi, uyo uwaleshinina bene kuntanshi yakwa Lesa wesu akasuba no bushiku". Bushe ifya vesi 7-9 nga fyacitiike pa kutendeka kwe sonde intanshi ya nshita yakwa Adamu na Efa, kuti cene calandwa shani ukuti panuma ya kuwa kwakwa satana kwaishile ipusukilo no bufumu bwakwa Lesa? Panuma ya lubembu lwakwa Adamu, ubuntunse bwatendeke ifyacitiike ifyabulanda fya buko ifya kuteekwa ubusha ku lubembu no kufilwa - umusango untu ushingalondololwa nge "pusukilo" no bufumu bwakwa Lesa. Kuli ukusekelela pakuti kasebanya - kashinina - apooswa panshi pa calo. Bushe mulandu nshi kulingile ukuba

ukusekelela ngacakuti ukwisa kwakwe pa calo kwali e ntendekelo ya lubembu no busanso ku muntu? Ukupona ukufuma mu mulu ukuya pa calo nga kwailukwa mu cishibilo ukucila mu cituntulu, ngo kwiminako ukupona ukufuma mu maka (nga Esaya 14:12; Yeremia 51:53; Inyimbo sha Bulanda 2:1; Mateo 11:23), amano ayengi ukucilapo kuti yaishibikwa palwa ici. Bushe ifi fyonse nga fyacitiike intanshi ya nshita yakwa Adamu, nangu inshita panono fye intanshi ya kuwa kwa muntu, kuti kasebanya aleshinina shani "bamunyina besu", pakumona ukuti bene inshita ilya tabaaliko?

5. Takuli icintu icilelangilila ukuti ifi fyonse fyacitiike mwi Bala Iya Edeni. Icishinka icikankaala cacitwa mu Ukusokolola 1:1 na 4:1 - ukuti Ukusokolola kuli busesemo palwa "ifintu ifyo ififwile ukwisa pita bwangu". Eico kwene takuli kulondolola kwa fintu fyacitiike mu Edeni, lelo busesemo bwa fintu ifili no kucitika pa nshita imo panuma ya myaka ya mwanda wantanshi, ilyo Ukusokololwa kwapeelwe na Yesu. Bonse abo mu cishinka abali abafuuka ku Cebo bakamona ukuti ukulondolola uku kweka fye kukalesha ukwesha konse ukwa kusontelela ku Ukusokolola 12 kwi bala Iya Edeni. Ilipusho kabili lilingile ukwasukwa nga mulandu nshi ukwishibikwa kwakwa kasebanya na mashiwi pa fintu fyacitiike mu Edeni filingile ukusungwa ukufika pa mpela ya Baibele elyo fyasokololwa.

6. "Icing'wena icikalamba cali...ilya insoka ikote" (Ukusokolola 12:9). Icing'wena cakweete "imitwe cinelubali ne nsengo ikumi" (vesi 3), eico mu cituntulu cene tacali ni nsoka. Cene pakwitwa "ilya insoka ikote" calanga ukuti cene cakweete imisango ya ilya nsoka ya mu Edeni, mu mano ya kuba kabeepa, ngefyo insoka yaali. Mukupalana, "ulubola lwa mfwa lubembu" (1 Abena Korinti 15:56), lelo ici tacipilibula ukuti imfwa ni nsoka mu cituntulu. Yene yakwata imisango ya nsoka, ukupitila mu kwampana kwaiko ku lubembu.

7. Kasebanya aapooselwe panshi pa calo kabili aali uwakalipa sana "pantu wene aishiba ukuti wene akweete inshita inono fye" (vesi 12). Kasebanya nga aapooselwe panshi mu Edeni, wene alikweete inshita ya kulungulusha umuntu mu nshita yonse itali ya kwikala kwakwe - intu ili te kukwata "nshita inono fye" umo umwakucitila ubonaushi.

8. Bushe kasebanya engabeepa shani "isonde lyonse" (vesi 9) intanshi wene talapooswa ukufuma mu mulu, pakumona ukuti takwali nangu umo mwi sonde intanshi yakwa Adamu?

9. Vesi 4 alanda ukuti icing'wena cakuliile pa calo no mucila waciko icakaniko ca fitatu ca ntanda sha mu mulu. Ici nga cabelengwa mu cituntulu - na Ukusokolola 12 kuli no kubelengwa mu cituntulu pa kusuminisha ukwilula ukwaishibikwa - ubukulu fye bwa cing'wena buli bukalamba - icakaniko ca fitatu ca mulu onse (nangu ukucepako monse umupita akasuba) kuti cabiikwa pa mucila fye waciko. Takuli inshila yakuti icalo ca mushili kuti caba icikulu ukulinga ukusunga icibumbwa cakula umusango uyu ukutambalala pamulu waciko. Intanda ishingi shikalamba ukucila icalo cesu - bushe ninshi icakanino ca fitatu ca shene kuti caikala shani pa calo? Cene calitunganishiwa ukuti icakaniko ca fitatu ca ntanda kuti catambalala ukufika na pali bamailoshi imintependwa isano imiku ikana lya makana. Ifi eflyo ubutali bwa mucila wa cing'wena buli no kuba! Kabili ibukisha ukuti ifi fyonse fyalicitika, nangu fikacitika, panuma ya myaka ya mwanda wantanshi A.D. lintu ubusesemo ubu bwapeelwe.

10. Mu kumona ifi ne fintu fimbi ifingi mu Ukusokolola 12 (no busesemo bonse) ifyo ifishili fye na maka yakufikilishiwa mu cituntulu, cene te cakupapa ukuti ifwe twaebwa intanshi ya fyonse (Ukusokolola 1:1) ukuti iyi ni imbila "iyalangililwa" - ekutiila ukubiikwa mu nsoselo ya cilangililo, nangu icishibilo. Kwati kukonkomesha ici mu mashiwi ya Ukusokolola 12, Ukusokolola 12:1 kwalondolola imicitile iyakonkapo nga "icishibilo icikalamba" (amashiwi yakulondolola muli A.V.).

11. Mu kubelenga kwa ifyo kasebanya acita lintu wene ali pa calo, takuli ukulondolola palwa wene ukulenga abantu ukucita ulubembu; icine cine, vesi 12-16 yalanga ukuti kasebanya alifililwe mu kwesha kwakwe ukulenga ubwafya pa calo ilyo wene aafikile palya. Ici capinkana no kwilula ukwaishibikwa.

12. Limo pa mepusho ayakankaala mu kwiluka ngacakuti amashiwi aya yasuminisha amano palwa bulwi mu cituntulu mu mulu, lili ngacakuti "umulu" uwasoselwa pano uli mu cituntulu nangu mu cishibilo. Ifwe twalondolwele intanshi ukuti "umulu" kuti mu cishibilo wasonta ku cifulo ca maka. Ukusokolola pakuba

ibuuku lya musango wa cishibilo, ifwe tuli no kwenekela ici ukuba e mulandu pano.

Umwanakashi wa mu vesi 1 "afwele akasuba, no mweshi pesamba lya makasa yakwe, na pa mutwe wakwe icilongwe ca ntanda ikumi na shibili". Ifintu ifi ifya mu mulu, pamo pene no mwanakashi, ifyamoneka mumbilibili mu mulu, tekuti fibe mu cituntulu. Umwanakashi mu cituntulu tekuti afwale akasuba, nangu ukukwata intanda ishikalamba nge calo pa mutwe wakwe mu cituntulu.

Icishibilo cimbi camoneka mu mulu muli vesi 3 - icing'wena icakashika. Ici ilingi cisendwa ngo mulu mu cituntulu, lelo mulandu nshi cene cilingile ukuba ifi, pakumona ukuti umulu umo wine wasontwaako muli vesi 1 kabili ici cili mu cishibilo bwino bwino? Vesi 4 alanga icing'wena ukupoosa pa calo icakaniko ca fitatu ca ntanda sha mu mulu. Ifwe natumona ukuti pamulandu wa bukulu bwa ntanda ne calo, ici tekuti cisonte ku ntanda nangu umulu mu cituntulu. Ubufumu bwakwa Lesa bukapaampamikwa pa calo (Daniele 2:44; Mateo 5:5), ico icishingacitika nga icalo caonaulwa (cene kuti caonaulwa) ku ntanda ishikalamba ukuponena pali cene.

Elyo umwanakashi mu "mulu" aafyele umwana wakwe, uyo "uwasendelwe kuli Lesa, na ku cipuna Cakwe ca bufumu" (vesi 5).

Icipuna cakwa Lesa ica bufumu cili mu mulu. Umwanakashi nga emo aali kale mu mulu, bushe mulandu nshi umwana wakwe ali no "kusendelwa" ku mulu? Umwanakashi afwile ukuba icishibilo ca cintu cimo pa calo, lelo mu "mulu" mu cishibilo. Elyo umwanakashi afulumuka "ukuya mu matololo" (vesi 6). Umwanakashi nga aali mu mulu mu cituntulu, ici capilibula ukuti kuli amatololo mu mulu. Cene cili icalinga ukucilapo ku mwanakashi ukuba mu cifulo ca mulu mu cishibilo, elyo no kufulumuka ukuya ku matololo pa calo mu cituntulu nangu mu cishibilo.

Elyo ifwe twaisa kuli vesi 7 - "kwali ubulwi mu mulu". Fimbi fyonse ifyakusontelela ku "mulu" mu Ukusokolola 12 pakuba mu cishibilo, cene camoneka fye ukulingana ukuti ubu bwali bulwi mu mulu mu cishibilo. Ici cifwile ukuba e mulandu, pantu takwingaba ubusangu nangu ulubembu mu mulu mu cituntulu (Mateo 6:10; Amalumbo 5:4,5; Habakuki 1:13). Amano ayaishibikwa

yatunga ukuti bamalaika ababi baisalilwa ku mbo; lelo pano bene bali mu mulu. Eico bene te bamalaika mu cituntulu.

Kalembe we buuku ili limo limo epusha abo abatetekela mu mano ya bunkosamutima palwakwa kasebanya ilipusho ili ilyakonkapo: *'Bushe imwe kuti mwapeela ine ilyashi lya kale ilya Baibele iliipi palwakwa kasebanya, ukulingana no kwilula kwenu kwa mashiwi ya Baibele?'*

Ubwasuko buli ubwakupinkana nganshi. Ukulingana na mano ya 'bunkosamutima', ubwasuko buli icintu cimo icapala ifi:

a) Kasebanya aali ni Malaika mu Mulu uyo uwapooselwe kunse ukuya mwi bala lya Edeni. Wene aapooselwe pa calo mu Ukutendeka 1.

b) Wene atunganishiwa ukwisa pa calo no kuupa mu Ukutendeka 6.

c) Pa nshita yakwa Yobo wene alandwa ukukwata inshila ya kuya ku Mulu pamo na pa calo.

d) Pa nshita yakwa Esaya 14 wene aapooswa kunse ya Mulu ukwisa pa calo.

e) Muli Sekaria 3 wene ali mu Mulu nakabili.

f) Wene ali pa calo muli Mateo 4. Wene "aapooswa kunse" pa nshita ya mfwa yakwa Yesu, ukulingana na mano ayaishibikwa palwa "mfumu ye sonde ili" "ukupooswa kunse" pa nshita ilya.

g) Kuli ubusesemo palwakwa kasebanya 'ukupooswa kunse' mu Ukusokolola 12.

h) Kasebanya "akakwa ku munyololo" mu Ukusokolola 20, lelo wene na bamalaika bakwe baakakilwe ku munyololo mu Ukutendeka, ukulingana na mano ayaishibikwa palwakwa Yuda vesi 6. Wene nga alikakilwe ne 'minyololo ya pee' ninshi, wene kuti akakwa shani libili mu Ukusokolola 20?

Ukufuma muli ifi cene cilingile ukumoneka ukuti amano ayaishibikwa ayakuti kasebanya alipooselwe kunse ya Mulu pa kucita ulubembu tekuti yabe ya cine, pakumona ukuti wene alondololwa ngo ucili mu Mulu panuma ya cila kucitika kwa 'kupooswa kunse'. Cene cili cikankaala ukwiluka 'Umulu' pamo na kasebanya mu mano ya cishibilo.

UKULONDOLOLA UKWALANGWA:-

1. Ukwesha ukulondolola chapta uyu umupwilapo kuli kunse ya kupekanya kwa mashiwi yesu pali nomba. Ukulondolola kwa mavesi aya kulefwaya ukwiluka kwe buuku lyonse ilya Ukusokolola pamulandu wa kwikata yene mu mashiwi.
2. Eico ubulwi mu mulu mu cishibilo - ekutiila icifulo ca maka -bwali pakati ka mabumba ya maka yabili, cila limo na bakonkelemo baliko, nangu bamalaika. Ibukisha ukuti ifwe twalanga ukuti kasebanya na satana ilingi baampama ne misango ya fintu fya bwina Roma nangu ubwina Yuda.
3. Ukuti kasebanya-icing'wena caimininako umusango umo uwa maka ya kuteeka calangwa pali cene ukukwata "ifilongwe pa mitwe yaciko" (vesi 3). Ukusokolola 17:9,10 pamo kwalandapo pali cing'wena ici: "Pano pali ukutontonkanya ukukweete amano" - ekutiila wiesha ukwiluka inama iyi nge cibumbwa mu cituntulu - "Imitwe cinelubali ni mpili cinelubali...ishi ni mfumu cinelubali". Imo pa mfumu ukutwalilila "pa nshita inono" nalimo casuntikana na kasebanya-icing'wena ukukwata "fye inshita inono" mu Ukusokolola 12:12.

STUDY 6: Questions

ISAMBILILO 6: Amepusho

1. Bushe mukupelekesha ninani aleenga ubwafya bwesu ne fyakwesha fyesu?
 - a) Lesa
 - b) Amankumanya
 - c) Icibumbwa ca lubembu iciitwa Satana
 - d) Ifibumbwa fya lubembu ifiitwa ifiwa.
2. Bushe cinshi cileenga ukutuunkwa kwesu ukucita ulubembu?
 - a) Umusango wesu fwebene uwa buntunse uwacifyalilwa
 - b) Lesa
 - c) Imipashi ibi
 - d) Icibumbwa ca lubembu iciitwa Satana.
3. Bushe 'kasebanya' apilibula nshi nge shiwi?
 - a) Ulubembu
 - b) Insoka
 - c) Kashinina wa bufi/ wa lwambo
 - d) Lusifa.
4. Bushe 'satana' apilibula nshi nge shiwi?
 - a) Umubembu b) Umulwani
 - c) Iciswango d) Imfumu ya fiwa
5. Bushe ishiwi 'satana' kuti lyaboomfiwa pa bantu abasuma?
6. Bushe 'satana' na 'kasebanya' kuti fyasonta kunshi mu cipasho?
7. Bushe ifwe tulingile ukwiluka shani 'ifiwa' ngefyo fyalangililwa mu Cipingo Cipy?
 - a) BaMalaika ababembu
 - b) Amalwele
 - c) Insoselo ya nshiku shilya pa malwele, ayo abantu batoontonkeenye ukuleetwa ku 'fiwa'
 - d) Ifibumbwa fya mupashi.

8. Bushe iwe cinshi wailuka pa nsoka mwi bala lya Edeni?

Part 2
Iciputulwa 2:

*"The things concerning...
the name of Jesus Christ"*
(Acts 8:12)

*"Ifintu ifikumine...
ishina lyakwa Yesu Kristu"*
(Imilimo 8:12)

STUDY 7
ISAMBILILO 7

THE ORIGIN OF JESUS

INTULO YAKWA YESU

7.1 Old Testament Prophecies Of Jesus

7.1 Amasesemo Ya Cipingo Ca Kale palwakwa Yesu

Isambililo 3 lyalondolwele ifyo ukupekanya kwakwa Lesa palwe pusukilo lya bantu kwashintilile pakati kakwa Yesu Kristu. Ifilayo ifyo Wene acitile kuli Efa, Abaramu na Dabidi fyonse fyasosele palwakwa Yesu ngo bufyashi bwabo mu cituntulu. Icine cine, conse Icipingo ca Kale cisonta kuntanshi, no kusesema, pamulandu wakwa Kristu. Amafunde yakwa Mose, ayo Israele aali no kunakila intanshi ya nshita yakwa Kristu, lyonse yaasontele kuntanshi kuli Yesu: "Amafunde yaali ni kafundisha wesu ukuleeta ifwe kuli Kristu" (Abena Galatia 3:24). Eco pa mutebeto wa Cakucilila, umwana wa mpaanga mu musango uwapwililila aali no kwipaiwa (Ukufuma 12:3-6); ici caiminineko ilambo lyakwa Yesu, "Umwana wa mpaanga wakwa Lesa, uyo usenda ulubembu lwe sonde" (Yohane 1:29; 1 Abena Korinti 5:7). Umusango uwabula akalema uyo uwalefwaikwa pa malambo yonse aya nama wasontele kuntanshi ku musango wakwa Yesu uwapwililila (Ukufuma 12:5 pashanya 1 Petro 1:19).

Ukupula monse mu Amalumbo na bakasesema ba mu Cipingo ca Kale muli amasesemo ayashingapeendwa pali ifyo Mesiya aali no kuba. Yene mukushininkisha yalolesha pa kulondolola ifyo wene aali no kufwa. Ukukaana kwa bwina Yuda ukusuminisha amano palwakwa Mesiya u ufwa kuti kwaba fye pamulandu wabo uwakukaanabiika amano ku maseseemo aya, yamo pali ayo nomba yalangililwa:-

Ubusesemo bwa Cipingo ca Kale	Ukufikilisha muli Kristu
"Lesa wandi, Lesa wandi, bushe mulandu nshi imwe mwalekelesha ine? (Amalumbo 22:1).	Aya yaali e mashiwi yakwa Yesu pa capindama (Mateo 27:46).
"Ine nasuulwa ku bantu. Bonse bene abo abamona ine baseka no kupumya ine: bene bapukunya	Israele aasuulile Yesu no kupumya wene (Luka 23:35; 8:53); bene baapukwiinye imitwe yabo (Mateo

umutwe, ukulanda, Wene aatetekeele pali Yehoba ukuti wene akapokolola wene: lekeni wene apokolole wene" (Amalumbo 22:6-8).	27:39), no kulanda ifi lintu Wene aakobeekwe pa capindama (Mateo 27:43).
"Ululimi lwandi lwakakatila ku nceendwa...bene baacenene indupi shandi na makasa yandi" (Amalumbo 22:15,16).	Ici cafikilishiwe mu cilaka cakwa Kristu pa capindama (Yohane 19:28). Ukucenwa kwa ndupi na makasa kwasonta ku musango utuntulu uwabomfiwe uwa kutanika.
"Bene bayakana amalaya yandi pakati kabo, no kupendula pa cakufwala candi" (Amalumbo 22:18).	Ukufikilisha ukwapwililika palwa ici kusangwa muli Mateo 27:35.

Mona ukuti Amalumbo 22:22 mukushininkisha yalandwapo ngo kusonta kuli Yesu mu Aba Hebere 2:12.

"Ine nasanguka umweni kuli bamunyina bandi, kabili umbi umbi ku bana bakwa mayo. Pantu ukupiimpa palwa ng'anda yenu kwalya ine" (Amalumbo 69:8,9).	Ici calondolola bwino amatontonkanyo yakwa Kristu palwa kutamfiwa ukufuma kuli bamunyina ba bwina Yuda no lupwa lwakwe lwine (Yohane 7:3-5, Mateo 12:47-49). Ici calandwapo muli Yohane 2:17.
"Bene kabili baapeele ine indusha nge cilyo candi; na mu cilaka candi bene baapeele ine umwangashi uwakaantuka ukunwa" (Amalumbo 69:21).	Ici cacitiike ilyo Kristu aali pa capindama (Mateo 27:34).

Onse Esaya 53 ali busesemo ubwashininkishiwa palwa mfwa yakwa Kristu no kubuuka ukufuma ku bafwa, cila vesi yauko alikweete ukufikilishiwa ukwabula ukulubika. Ifilangililo fye fibili e fyalapeelwa:-

"Ngefyo impaanga ikota ikala tondolo kuntanshi ya bakabeya baiko, eflyo wene tesula akanwa kakwe" (Esaya 53:7).	Kristu, umwana wa mpaanga wakwa Lesa, aikeele tondolo munshita ya kupingulwa kwakwe (Mateo 27:12,14).
Wene aacitile inshiishi yakwe pamo na babembu, kabili pamo no mukankala mu mfwa yakwe" (Esaya 53:9).	Yesu aataniikwe pamo na bantalamisoka ababembu (Mateo 27:38), lelo aashiikilwe mu nshiishi ya muntu umukankala (Mateo 27:57-60).

Cene cakupapa fye panono ukuti Icipingo Cipy acaibukishako ifwe ukuti "amafunde na bakasesema" ba mu Cipingo ca Kale fyali e shintililo lya kwiluka kweesu palwakwa Kristu (Imilimo 26:22; 28:23; Abena Roma 1:2,3; 16:25,26). Yesu umwine aasokele ukuti ifwe nga tatwilwike bwino bwino "Mose na bakasesema", ifwe tekuti twiluke wene (Luka 16:31; Yohane 5:46,47).

Ukuti Amafunde yakwa Mose yaasoontele kuntanshi kuli Kristu, na bakasesema baaseseme palwa wene, cilingile ukuba icishininkisho icakumanina icakuti Yesu taaliko mu butuntulu intanshi ya kufyalwa kwakwe. Isambilisho lya bufi palwa 'kubako intanshi' kwakwa Kristu mu butuntulu intanshi ya kufyalwa lyacita ubuwelewele palwa filayo ifyabweshapo ifyakuti wene aali no kuba *ulubuto* (ubufyashi) lwakwa Efa, Abrahamu na Dabidi. Wene nga eko aali kale ku mulu pa nshita ya filayo ifi, Lesa aali no kuba ne cilubo mu kulaya aba bantu uwa mu bufyashi uyo *uwali no kuba* Mesiya. Imfyalwa yakwa Yesu, ngefyo yalembwa muli Mateo 1 na Luka 3, yalanga ifyo Yesu aakwete imfyalwa iyo iyatungulwiike ukufuma kunuma ku bantu abo Lesa acitile ifilayo kuli bene.

Icilayo kuli Dabidi ukukuma kuli Kristu cakaana ukusuminisha ukubako kwakwe mu butuntulu pa nshita icilayo cacitilwe: "Ine *nkeemika* ulubuto lobe *panuma* yobe, ulo *ulukafuma* mu mala yobe...Ine *nkaba* wishu, na wene *akaba* umwana wandi

umwaume" (2 Samwele 7:12,14). Mona insoselo ya kuntanshi iyaboomfiwa pano. Pakumona ukuti Lesa *aali no kuba* Wishi wakwa Kristu, cene tacingacitwa ukuti Umwana wakwa Lesa kuti eko aali kale pa nshita ilya lintu icilayo cacitilwe. Ukuti ulubuto ulu "*lukafuma mu mala yobe*" calanga ukuti wene aali no kuba ubufyashi bwakwa Dabidi mu butuntulu, icine cine. "Yehoba alilapa mu cine kuli Dabidi...Uwa mu cisabo ca mubili obe ine nkeemika pa cipuna cobe ica bufumu" (Amalumbo 132:11).

Solomoni mu kubangilila aali e kufikilisha kwa cilayo, lelo wene eko aali kale mu butuntulu pa nshita ya cilayo ici (2 Samwele 5:14), ukufikilisha ukukalamba ukwa cilayo ici pamulandu wakwa Dabidi ukukwata uwa mu bufyashi bwakwe uyo uwali no kuba umwana wakwa Lesa, kufwile ukusonta kuli Kristu (Luka 1:31-33). Ine *nkeemya* muli Dabidi Umusambo ulungami " (Yeremia 23:5) - ekutiila Mesiya.

Insoselo sha kuntanshi ishapalana shaboomfiwa mu masesemo yambi ukukuma kuli Kristu. "Ine *nkeemya* (muli Israele) Kasesema uwapalana na (Mose)" (Amalango 18:18) calandwapo mu Imilimo 3:22,23, ico icalondolola "Kasesema" nga Yesu. "Nacisungu (Maria) *akeemita*, no kufyala umwana umwaume, kabili *akeeta* ishina lyakwe Emanyule" (Esaya 7:14). Ici cafikilishiwe bwino bwino mu kufyalwa kwakwa Kristu (Mateo 1:23).

7.2 The Virgin Birth

7.2 Ukufyala Kwakwa Nacisungu

Ifyalembwa palwa kwimitwa no kufyalwa kwakwa Kristu tafyasuminisha amano yakuti wene mu butuntulu eko aali intanshi. Abo abaikata isambilisho lya bufi ilya 'Lesa patatu' babutukila ku kusondwelela ukuti pa nshita imo kwali abantu batatu ku mulu, kabili elyo umo pali bene alifuminapo na mu musango umo apilibukiile mu kanya mwi fumo lyakwa Maria, ukusha fye babili ku mulu. Ifwe twamona mu Malembo ukuti ukubako konse - ukubikapo na kulya ukwakwa Lesa - kuli kubako mu mubili, mu butuntulu. Eico ifwe twashala no kusondwelela ukufuma mu citetekelo ca 'kubako intanshi' ukuti Kristu aishile panshi ukufuma ku mulu mu

musango umo mu butuntulu no kwingila mwi fumo lyakwa Maria. Ifi fyonse ifyakobenkana ifya masambilisho ya mipepele fili fye kunse ya kusambilisha kwa Malembo. Ifyalembwa palwa ntendekelo yakwa Kristu tafipeela mulandu nangu umo nakalya uwa kutontonkanya ukuti wene afumine mu butuntulu ku mulu no kwingila muli Maria. Ukubulwa kwa cishininkisho pali ici cili e cikalamba ca 'kulufya ukusuntikana' mu kusambilisha kwa bena lesa patatu.

Malaika Gabriele aamoneke kuli Maria ne mbila yakuti "iwe ukeemita mwi fumo lyobe, no kufyala umwana umwaume, kabili ukeeta ishina lyakwe Yesu. Wene akaba umukalamba, no kwiitwa Umwana wa Wapulamo...Elyo Maria alandile kuli malaika, Bushe ici cikaba shani, pakumona ine nshaishiba umwaume? (ekutiila umwanakashi aali ni nasisungu). Na malaika ayaswike no kulanda kuli wene, Umupashi wa Mushilo ukeesa pali iwe, na

maka ya Wapulamo yakafimba iwe: eico kabili icintu cilya ica mushilo ico icikafyalwa muli iwe cikeetwa Umwana wakwa Lesa" (Luka 1:31-35).

Imiku ibili cene cakonkomeshiwa ukuti Yesu *aali no kuba* Umwana wakwa Lesa pa kufyalwa kwakwe; mu kushininkisha Umwana wakwa Lesa taaliko intanshi ya kufyalwa kwakwe. Kabili, insoselo sha kuntanshi shilekabila ukumonwa - pamo nga "wene *akaba* umukalamba". Yesu nga eko aali kale mu butuntulu lintu malaika asosele amashiwi yalya kuli Maria, wene ninshi kale aali umukalamba. Yesu aali "ubufyashi" bwakwa Dabidi (Ukusokolola 22:16), iciGreek 'genos' calondolola Yesu 'ukupangwa ukufuma' kuli Dabidi.

THE CONCEPTION OF JESUS UKWIMITWA KWAKWA YESU

Ukupitila mu Mupashi wa Mushilo (umupu/amaka yakwa Lesa) ukuboomba pali wene, Maria aali na maka ya kwimita Yesu ukwabula ukukumana no mwaume. Eco Yosefu taali wishi wa cine wakwa Yesu. Cene cifwile ukwilukwa ukuti Umupashi wa Mushilo te muntu (mona Isambililo 2); Yesu aali Mwana wakwa Lesa, te wa Mupashi wa Mushilo. Ukupitila muli Lesa ukuboomfya Umupashi Wakwe pali Maria, "eico kabili icintu cilya ica mushilo" ico icafyelwe kuli wene "caleitwa Umwana wakwa Lesa" (Luka 1:35). Ukuboomfya ishiwi lya "eico"

kwalondolola ukuti ukwabula Umupashi wa Mushilo ukubomba pe fumo lyakwa Maria, Umwana wakwa Lesa, nga taishile bako.

Ukuti Yesu 'aimitwe' mwi fumo lyakwa Maria (Luka 1:31) cili kabili cishininkisho cakuti wene tekuti abeko mu butuntulu intanshi ya nshita iyi. Ifwe nga 'twaimita' itontonkanyo, lyene litendeka mukati keesu. Ifyo fine Yesu aimitwe mukati ke fumo lyakwa Maria - wene aatendeke mulya nga akanya, pamo fye ngo muntunse umbi. Yohane 3:16, ivesi lya Baibele ilyaishibikwa ukucilamo, lyalemba ukuti Yesu aali e "Mwana *uwafyalwa* eka" uwakwa Lesa. Imintapendwa ya bantu abo abapituluka mwi vesi ili bafilwa ukutontokanya pali ico lyene lilondolola. Yesu nga "alifyelwe", wene 'atendeke' (ishwi ilyapalana ku "kufyalwa") lintu wene aimitwe mwi fumo lyakwa Maria. Yesu nga afyelwe kuli Lesa nga Wishi, ici cili cishininkisho cakuti Wishi mukulu ukucila wene - Lesa takweete intendekelo (Amalumbo 90:2) kabili eico Yesu tekuti abe e Lesa Umwine (Isambililo 8 lyatanununa pa cishinka ici).

Cene ca cishinka icakuti Yesu "alifyelwe" kuli Lesa ukucila ukupangwa, ngefyo Adamu aacitilwe intanshi. Ici calondolola ukupalamana kwa kwampama kwakwa Lesa na Yesu - "Lesa muli Kristu, aalewikisha isonde ku Mwine" (2 Abena Korinti 5:19). Kristu *ukufyalwa* kuli Lesa, ukucila ukupangwa fye ukufuma ku lukungu, kabili cayafwilisha ukulondolola amano yakwe aya cifyalilwa ukulola mu nshila shakwa Wishi Lesa.

Esaya 49:5,6 ali no busesemo pali Kristu ngo lubuuto lwe sonde, buntu wene aafikilishe (Yohane 8:12). Wene alondololwa ngo kutontokanya pali "Yehoba uyo uwapangile ine ukufuma mwi fumo ku kuba umubomfi wakwe". Eico Kristu "aapangilwe" kuli Lesa mwi fumo lyakwa Maria, ukupitila mu maka ya Mupashi wa Mushilo Wakwe. Ifumo lyakwa Maria mu cishinka lyali e cifulo ca ntulo ituntulu yakwa Kristu.

Ifwe twamona mwi Sambililo 7.1 ukuti Amalumbo 22 yasesema amatontonkanyo yakwa Kristu pa capindama. Wene aatontonkenye ukuti Lesa "aabulile ine ukufuma mwi fumo...Ine napooselwe pali imwe ukufuma mwi fumo: imwe muli Lesa wandi ukufuma mwi fumo lyakwa mayo" (Amalumbo 22:9,10). Mu nshita ya kufwa kwakwe, Kristu aaloleshe kunuma ku ntulo shakwe - mwi fumo lyakwa

Maria nyina, ukupangwa ku maka yakwa Lesa. Ukulondolola fye kwakwa Maria mu Mbila nsuma nga "nyina" wakwa Kristu ukwine kweka kwaonaula amano yakuti wene eko aali intanshi ya kufyalwa kwakwe kuli Maria.

Maria aali muntunse fye, alikweete na bafyashi abantunse. Ici cashininkishiwa ne cishinka cakuti wene alikweete umufyala, uyo uwafyele Yohane kabatisha, umuntu fye (Luka 1:36). Amano ya Romani Katolika ayakuti Maria taali fye wa cifyalilwa ca buntunse yapilibula ukuti Kristu tekuti abe "umwana wa muntu" kabili "umwana wakwa Lesa" pamo. Aya ilingi e mashina yakwe ukupula monse mu Cipingo Cipy. Wene aali "umwana wa muntu" pamulandu wa kukwata nyina wa buntunse mu kupwililika, kabili "umwana wakwa Lesa" pamulandu wa kubomba kwakwa Lesa pali Maria ukupitila mu Mupashi wa Mushilo (Luka 1:35), ukupilibula ukuti Lesa aali e Wishi. Ukupekanya uku ukwayemba kulefulunganishiwa ngacakuti Maria taali mwanakashi fye.

"Bushe ninani engaleeta icintu ca busaka ukufuma mu ca busaali? Takuli nangu umo nakalya...Bushe umuntu cinshi, ukuti wene alinge ukuba uwa busaka? kabili wene uyo uwafyalwa ku mwanakashi, ukuti wene alinge ukuba umulungami?...bushe kuti aba shani uwa busaka uyo uwafyalwa ku mwanakashi?" (Yobo 14:4; 15:14; 25:4). Ici cafumyapo amano yonse ayakwimita ukwasanguluka ukuba icingacitwa, ukwakwa Maria nangu Yesu.

Maria pakuba "uwafyalwa ku mwanakashi", ukukwata abafyashi abantunse fye, afwile alikweete umusango wesu uwa buntunse, uwa busaali, uyo wene apeelee na kuli Yesu, uyo "uwapangilwe ku mwanakashi" (Abena Galatia 4:4). Insosele yakwe iya "kupangwa" ukupitila mu mulimo wakwa Maria ili cishininkisho cimbicakuti wene tekuti abeko mu butuntulu ukwabula ukufyalwa kwakwe kuli Maria. Baibele wa Diaglott alondolola Abena Galatia 4:4: "Pa kuba uwapangwa ukufuma ku mwanakashi".

Ifyalembwa fya Cipingo Cipy ilingi fisonta ku buntunse bwakwa Maria. Kristu aali no kukalipila wene pa miku itatu pa kubulwa kwa kwishiba kwa bumupashi (Luka 2:49; Yohane 2:4); wene afililwe ukwiluka fyonse ifyakulanda kwakwe (Luka 2:50). Ici mu kupwililika eco ifwe tuli no kwenekela ku mwanakashi uyo uwali wacifyalilwa ca butunse, uwakweete umwana uyo uwali umwana wakwa

Lesa, eico kabili uwakwishiba kwa bumupashi ukucila wene, nangu wene, pamo, ayakeene icifyalilwa ca buntunse. Yosefu aishiibe Maria panuma ya kufyalwa kwakwa Kristu (Mateo 1:25), kabili takuli umulandu wa kutontonkanya ukuti bene tabaakwete ukwampana kwa cupo ukwayana ukufuma pa nshita ilya ukuya kuntanshi.

Eico ukulumbula kwakwa "nyina na bamunyina" bakwa Kristu muli Mateo 12:46,47 kwali no kulondolola ukuti Maria alikweete abana bambi panuma yakwa Yesu. Yesu aali fye e "*beli* lyakwe". Eico ukusambilisha kwa baKatolika ukuti Maria aikele nasisungu elyo kabili aninine ukuya ku mulu icine cine takukweete ukusuminisha kwa Baibele nakalya. Pamo nge cibumbwa ca buntunse ica cifyalilwa ca kufwa, Maria aali no kukota no kufwa; ukulunda pali ici ifwe tubelenga muli Yohane 3:13, "umuntu nangu umo tanina ukuya ku mulu". Icishinka cakuti Yesu alikweete icifyalilwa ca buntunse (mona Aba Hebere 2:14-18; Abena Roma 8:3) cipilibula ukuti nyina afwile ukukwata cene pamo, pakumona ukuti Wishi taakweete cene.

7.3 Christ's Place In God's Plan

7.3 Icifulo Cakwa Kristu Mu Kupekanya Kwakwa Lesa

Lesa tappingula pa kupekanya Kwakwe pa kubutuka kwa nshita, ukwelenganya ifiputulwa fya kulunda ku kupekanya Kwakwe ngefyo imikalile ya buntunse ilesokoloka. Lesa alikweete ukupekanya ukwapwililika ukuteyanishiwa ukufuma fye ku kutendeka kwa kulengwa kwa fintu fyonse (Yohane 1:1). Eico ukufwaya Kwakwe ukukwata Umwana umwaume kwali mu kupekanya Kwakwe ukufuma ku kutendeka. Conse Icipingo ca Kale cisokolola ifishinka ifyalekanalekana ifya kupekanya kwakwa Lesa palwe pusukilo muli Kristu.

Ifwe ilingi tulangile ukuti ukupitila mu filayo, amasesemo ya bakasesema, ne fipasho fya Mafunde yakwa Mose, Icipingo ca Kale caikalilila ukusokolola ukupekanya kwakwa Lesa muli Kristu. Cene cali pa mulandu wa kwishiba kwakwa Lesa ukuti Wene ali no kukwata Umwana eco Wene aaleetele ukulenga kwa fintu fyonse mu kubako (Aba Hebere 1:1,2, amashiwi ya ciGreek; "kuli" muli A.V. yapilibulwa bwino ukucilapo nga "pa mulandu wa"). Cene ni pa mulandu wakwa Kristu eco inkulo sha mikalile ya buntunse shasuminishiwe kuli Lesa (Aba Hebere 1:2 (iciGreek). Cene cakonka ukuti ukusokolola kwakwa Lesa ku muntu ukupula mu myaka yonse, ngefyo calembwa mu Cipingo ca Kale, kuli ukwaisulamo ifyakusontelela kuli Kristu.

Ukupulamo kwakwa Kristu no kucindama no bukankaala bwakwe ubukalamba kuli Lesa fili ifyakosa kuli ifwe ukwiluka umupwilapo. Eico cene ca cine ukulanda ukuti Kristu aikele mu mano na mu kupekanya kwakwa Lesa ukufuma ku kutendeka, nangu wene aishile mu kubako fye mu butuntulu ukupitila mu kufyalwa kwakwe kuli Maria. Aba Hebere 1:4-7,13,14 akonkomesha ukuti Kristu taali malaika; munshita ya mweo wakwe uwakufwa wene aali uwacepako pali bamalaika (Aba Hebere 2:7), wene aasansabiikwe ku mucinshi ukalamba nganshi ukucila bene pakumona ukuti wene aali "*Mwana uwafyalwa eka*" wakwa Lesa (Yohane 3:16). Ifwe tulangile kale ukuti umusango fye uwa kwikala uwasambilishiwa mu Malembo uli kwikala mu musango wa mubili, eico Kristu taikeele ngo 'mupashi' intanshi ya kufyalwa kwakwe. 1 Petro 1:20 alanda mu bwipi umulandu: Kristu "aishibiikwe kale intanshi ya kutendeka kwe sonde lelo aasokolwelwe mu nshita ishi ishakupelekesha".

Yesu aali e cakushintilapo cikalamba ca Mbila nsuma, cintu Lesa "aalaile intanshi kuli bakasesema bakwe mu Malembo ya mushilo, pamulandu wa mwana wakwe, Yesu Kristu Shikulwifwe, uyo uwacitilwe (ukupangwa pa kufyalwa) ku lubuto lwakwa Dabidi ukulingana no mubili wa munofu; no kulangwa ukuba Umwana wakwa Lesa na maka, ukulingana no mupashi wa bumushilo, pa kubuuka ukufuma ku bafwa" (Abena Roma 1:1-4).

Ici calanda mu bwipi ilyashi lya kale palwakwa Kristu:-

1. Ukulaywa mu Cipingo ca Kale - ekutiila mu kupekanya kwakwa Lesa;

2. Ukupangwa ngo muntu uwa mubili ukupitila mu kufyala kwakwa nacisungu, ngo lubuto lwakwa Dabidi;
3. Pamulandu wa musango wakwe uwapwililila ("umupashi wa bumushilo"), ukulangwa munshita ya mweo wakwe uwakufwa;
4. Wene aabuushiwe ukufuma ku bafwa, na kabili ukulangwa pa cintubwingi ukuba Umwana wakwa Lesa pa kubila kwa batumwa ukwa fya bupe fya ndimi.

THE FOREKNOWLEDGE OF GOD UKWISHIBA KWAKWA LESA UKWA KUNTANSI

Ifwe tuli no kwafwiwa apakalamba mu kwishiba ifyo Kristu mu kupwililika aali mu mano yakwa Lesa pa kutendeka, ilyo taaliko mu butuntulu, nga ifwe twaisa mukusuminisha icishinka cakuti Lesa alishiba ifintu *fyonse* ifyo ifikacitika 'kuntanshi'; Wene alikwata 'ukwishiba kwa kuntanshi'. Eico Lesa kuti asosa no kutontokanya pa fintu ifyo ifishiliiko, kwati fyene eko fili. Uyu e musango wa kupwililika kwa kwishiba Kwakwe kwa fyakuntanshi. Lesa "aleita ifintu filya ifishiliiko kwati fyene eko fili" (Abena Roma 4:17). Eico Wene kuti alanga "impela ukufuma pa kutendeka, kabili ukufuma ku nshita sha kale ifintu ifyo ifishilaacitwa, ukulanda, Ukupanda amano kwandi kukeeminina, na ine nkacita ukufwaya kwandi konse" (Esaya 46:10). Pamulandu wa ici, Lesa kuti asosa palwa bafwa kwati bene bali no mweo, no kusosa palwa bantu kwati bene baali no mweo intanshi ya kufyalwa.

"Ukupanda amano", nangu icebo cakwa Lesa, kwaliseseme pali Kristu ukufuma ku kutendeka; wene lyonse aali mu kupekanya nangu mu "kufwaya" kwakwa Lesa. Eico cene cali ca cishinka ukuti pa nshita imo Kristu aali no kufyalwa mu butuntulu; Lesa aali no kufikilisha ukupekanya Kwakwe muli Kristu ukwalandilwe. Eico icishinka ca kwishiba kwakwa Lesa ukwa kuntanshi cilelangililwa mu kushininkisha kwa cebo Cakwe. IciHebere ca muli Baibele calikwata insoselo ya 'kusesema iyapwililila', intu iboomfya insoselo ya kale ukulondolola ifintu fya kuntanshi ifyo Lesa alaya. Eco Dabidi aalandile, "Iyi *ili* e ng'anda yakwa Yehoba Lesa" (1 Imilandu 22:1), lintu mu nshita ilya itempele elyo

lyalailwe fye kuli Lesa. Uyu wali e musango wa citetekelo cakwe mu cebo cilya ica cilayo icakuti Dabidi aaboomfesheshe insoselo ya nomba ukulondolola ifintu fya kuntanshi. Amalemba yalifula ne filangililo palwa kwishiba kwakwa Lesa ukwa kuntanshi. Lesa aali uwashininkisha nganshi ukuti Wene akafikilisha ifilayo kuli abrahamu, icakuti Wene aebele wene: "Ku lubuto lobe ine *napeela* icalo ici..." (Ukutendeka 15:18) pa nshita lintu Abrahamu taakwete nangu ulubuto. Mu nshita imo ine iyi intanshi ulubuto (Isaki/Kristu) talulafyaalwa, Lesa kabili alaile: "*Ine nacita iwe wishi wa nko ishingi*" (Ukutendeka 17:5). Icine cine, Lesa "aleita ifintu filya ifishiliiko kwati fyene eko fili".

Eco mu nshita ya mulimo wakwe Kristu asosele palwa ifyo Lesa "*alipeela* ifintu fyonse mu minwe yakwe (yakwa Kristu)" (Yohane 3:35), nangu ici tacali filya mu nshita ilya. "Imwe *mwabiika* ifintu fyonse mu kunakila pesamba lya makasa (yakwa Kristu)...lelo nomba ifwe tumona ifintu fyonse tafilabiikwa pesamba lyakwe" (Aba Hebere 2:8).

Lesa aasosele pa kupekanya Kwakwe palwe pusukilo ukupitila muli Yesu "ku kanwa ka bakasesema Bakwe bamushilo, abo abaliko ukufuma lintu isonde lyatendeka" (Luka 1:70). Pakuti bene baakumine sana ku kupekanya kwakwa Lesa, abantu aba baleesoswa kwati bene mu butuntulu eko baali pa kutendeka, nangu ici mu kushininkisha tacili filya. Mu kupilibula, ifwe kuti twalanda ukuti bakasesema baali mu kupekanya kwakwa Lesa ukufuma ku kutendeka. Yeremia e cilangililo ca ntanshi. Lesa aebele wene: "Intanshi ine nshilabumba iwe mwi fumo ine nalishibe iwe; kabili intanshi iwe taulafumina kunse ye fumo ine nashishishe iwe, kabili ine nasontele iwe ukuba kasesema" (Yeremia 1:5). Eco Lesa aishiibe ifintu fyonse pali Yeremia nangu fye intanshi ya kulenga kwa fintu fyonse. Mu musango umo wine Lesa kuti asosa pali Sairas infumu ya Persia intanshi ya nshita ya kufyalwa kwakwe, ukuboomfya insoselo iyo ilondolola ukuti wene eko aali inshita ilya (Esaya 45:1-5). Aba Hebere 7:9,10 ali cilangililo cimbi ca nsoselo iyi palwa kubako ukuboomfiwa pa muntu uyo ucili ashilafyalwa.

Mu nshila imo ine ngefyo Yeremia na bakasesema balesoswa kwati fye eko baali intanshi ya kulenga kwa fintu fyonse, pamulandu wa ciputulwa cabo mu kupekanya kwakwa Lesa, efyo abatetekela abacine basoswa kwati eko baali inshita ilya. Cene ca cishinka ukuti ifwe tatwaliko mu butuntulu inshita ilya kano fye mu

mano yakwa Lesa. Lesa "alipususha ifwe, no kwita ifwe no bwite bwa mushilo...ukulingana no kupekanya kwakwe ne cikuuku, ifyapeelwe kuli ifwe muli Kristu Yesu intanshi isonde talilatendeka" (2 Timote 1:9). Lesa "alisala ifwe (muli Kristu) intanshi ya kutendeka kwe sonde...pa kwishiba ifwe kuntanshi...ukulingana no kufwaya kusuma ukwa kutemwa Kwakwe" (Abena Efese 1:4,5). Amano yonse aya bantu ukuba abaishibikwa intanshi kuli Lesa ukufuma ku kutendeka, no kuba 'abasalwa' ('ukwishibikwa intanshi') kwi pusukilo, yalondolola ukuti bene eko baali mu mano yakwa Lesa pa kutendeka (Abena Roma 8:27; 9:23).

Mu lubuuto lwa fyonse ifi, cene te cakupapa ukuti Kristu, ngo kupwishishisha kwa kupekanya kwakwa Lesa, alingile ukusoswa kwati eko aali ukufuma ku kutendeka mu mano no kupekanya kwakwa Lesa, nangu mu butuntulu wene tekuti acite ifyo. Wene aali "umwana wa mpaanga uwaipaiwa ukufuma ku kutendeka kwe sonde" (Ukusokolola 13:8). Yesu taafwile inshita ilya mu cituntulu; wene aali e "Mwana wa mpaanga wakwa Lesa" uwapeelwe nge lambo nalimo imyaka 4,000 panuma pa capindama (Yohane 1:29; 1 Abena Korinti 5:7). Mu nshila imo ine ngefyo Yesu aali uwasalwa ukufuma ku kutendeka (1 Petro 1:20), efyo abatetekela baali (Abena Efese 1:4; ishiwi limo line ilya ciGreek pa "abasalwa" lyaboomfiwa mu mavesi aya). Ubwafya bwesu mu kwiluka fyonse ifi ni pamulandu ifwe tekuti twelenganye bwino ifyo Lesa aboomba kunse ya mano ya nshita. 'Icitetekelo' e maka ya kulolesha pa fintu ukufuma mu kumona kwakwa Lesa, ukwabula ukucingililwa ku nshita.

**7.4 "In The Beginning Was The Word",
John 1:1-3
7.4 "Mu Kutendeka Mwali Icebo",
Yohane 1:1-3.**

"Mu kutendeka mwali Icebo, ne Cebo cali pamo na Lesa, ne Cebo cali ni Lesa. Cimo cine cali mu kutendeka pamo na Lesa. Ifintu fyonse fycitilwe kuli wene" (Yohane 1:1-3).

Amavesi aya, ilyo yailukwa bwino bwino, yashininkisha no kutanununa pa kusondwelela ukwasangilwe mu ciputulwa ici icapita. Lelo, amashiwi aya e yamo ayashailukwa apakalamba pa kusambilisha ukuti Yesu eko aali mu mulu intanshi ya kufyalwa kwakwe. Ukwiluka ukwalungama palwa mavesi aya kwashintilila pa kwishiba ifyo "Icebo" cipilibula mu mashiwi aya. Cene mukulolenkana tekuti cisonte ku muntu, pantu umuntu tekuti abe "pamo na Lesa" lelo kabili *ukuba* Lesa pa nshita imo ine. Ishiwi lya ciGreek 'logos' ilyo pano ilyapilibulwa "icebo", iline lyeka talyapilibula 'Yesu'. Lyene ilingi lyapilibulwa nga "icebo", lelo kabili nga:-

Ilyashi	Umulandu
Ukulanshanya	Isambilisho
Ukupekanya	Ukubila
Amano	Ukulanda
Imbila	

"Icebo" cisoswa fye nga "wene" pantu 'logos' lishiwi ilili mu nsoselo ya caume mu ciGreek. Lelo ici tacipilibula ukuti lyene lisonta ku muntu, Yesu. Baibele mu ciGerman (Luther) asosa palwa "das Wort" (icishili icaume nangu icanakashi); Baibele mu ciFrench (Segond) asosa palwa "la parole" nge canakashi, ukulanga ukuti "icebo" tacisonta fye ku muntu umwaume.

"IN THE BEGINNING"

"MU KUTENDEKA"

'Logos' mukushikimika kuti asonta kwi tontonkanyo lya mukati ilyo ilimonekela kunse mu mashiwi no kulanshanya kumbi. Mu kutendeka Lesa alikwete 'Logos' uyu. Uku ukupekanya kumo fye kwashintilile pali Kristu. Ifwe tulangile ifyo Umupashi wakwa Lesa ubiika amatontonkanyo Yakwe ya mukati mu kuboomba, eco pali ukusuntikana pakati ka Mupashi Wakwe ne cebo Cakwe (mona Iciputulwa 2.2). Ilyo Umupashi wakwa Lesa waleboomba ifya kupekanya Kwakwe na bantu no kupuuta mu Cebo calembwa Cakwe ukufuma ku kutendeka, mukucita ifi wene waleelanga amano palwakwa Kristu mu kuboomba kwauko na mu mashiwi yauko.

Kristu aali e 'logos' wakwa Lesa, eico kabili Umupashi wakwa Lesa walelanda ukupekanya kwakwa Lesa palwakwa Kristu mu kuboomba konse kwauko. Ici calondolola umulandu ifyacitiike ifingi ifya mu Cipingo ca Kale fili fipasho fyakwa Kristu. Lelo, cene tekuti cikonkomeshiwe ukucilamo ukuti Kristu mu buntu taali "e cebo"; kwene kwali kupekanya kwakwa Lesa palwe pusukilo ukupitila muli Kristu uko e kwali "e cebo". 'Logos' ("Icebo") ilingi sana aboomfiwa ukukuma ku Mbila nsuma palwakwa Kristu - pamo nga "*icebo* cakwa Kristu" (Abena Kolose 3:16; pashanya Mateo 13:19; Yohane 5:24; Imilimo 19:10; 1 Abena Tesalonika 1:8 na fimbipo). Mona ukuti 'logos' ali *palwakwa* Kristu, ukucila wene umwine. Ilyo Kristu aafyelwe, "icebo" ici capilibukiile mu musango wa mubili wa munofu no mulopa - "icebo cacitilwe umubili wa munofu" (Yohane 1:14). Yesu umwine e wali 'icebo icacitilwe umubili wa munofu' ukucila ukuba "e cebo"; wene umwine aasangwike "icebo" ukupitila mu kufyalwa kwakwe kuli Maria, ukucila pa nshita yonse kunuma.

Eico ukupekanya, nangu imbila, palwakwa Kristu kwali pamo na Lesa mu kutendeka, lelo kwasokolwelwe pambilibili mu muntu Kristu, na mu kubila kwa Mbila nsuma palwa wene mu myaka ya mwanda wa ntanshi. Eco Lesa aasosele icebo Cakwe kuli ifwe ukupitila muli Kristu (Aba Hebere 1:1,2). Inshita ne nshita cene cakonkomeshiwa ukuti Kristu aasosele ifyebo fyakwa Lesa no kucita ifisungusho pa cebo cakwa Lesa ice funde pamulandu wa kusokolola Lesa kuli ifwe (Yohane 2:22; 3:34; 7:16; 10:32,38; 14:10,24).

Paul anakiile ifunde lyakwa Kristu ukubila Imbila nsuma palwa wene "ku nko shonse"; "Ukubila kwakwa Yesu Kristu, ukulingana no kusokolola kwa cankaama, ico icasungilwe inkaama ukufuma ilyo isonde lyatendeka, lelo nomba calengwa ukumoneka...ukwishibikwa ku nko shonse" (Abena Roma 16:25,26 pashanya 1 Abena Korinti 2:7).

Umweo wa pee wacitilwe fye icingacitwa pa muntu ukupitila mu mulimo wakwa Kristu (Yohane 3:16; 6:53); lelo mu kutendeka Lesa alikweete ukupekanya uku kupeela umuntu umweo wa pee, pakwishiba ngefyo Wene aishiibe ilambo lintu Yesu aali no kucita. Ukusokolola ukwapwililika ukwa kupeela kulya kwaishile fye panuma ya kufyalwa no kufwa kwakwa Kristu: "Umweo wa pee, untu Lesa...aalaile intanshi isonde talilatendeka; lelo mu nshita shino asokolola icebo

cakwe (ca mweo) ukupitila mu kubila" (Tito 1:2,3). Ifwe twamona ifyo bakasesema bakwa Lesa basoswa ngo kubako lyonse (Luka 1:70) mu mano yakuti "icebo" cintu bene baasosele eko cali pamo na Lesa ukufuma ku kutendeka.

Imilumbe yakwa Yesu yasokolwele ifingi pa fintu ifi; wene pakucita ifi aafikilishe ubusesemo palwa wene umwine, "Ine nkeesula akanwa kandi mu milumbe; ine nkalanda ifintu ifyo ifyasuungilwe inkaama ukufuma ku kutendeka kwe sonde" (Mateo 13:35). Cene cali ni mu mano aya ayakuti "isonde lyali pamo na Lesa...mu kutendeka", ku "kucitwa umubili wa munofu" pa kufyalwa kwakwa Kristu.

"THE WORD WAS GOD"

"ICEBO CALI NI LESA"

Ifwe nombamba tuli mu cifulo ca kutontontokanya ni mu mano nshi "Icebo cali ni Lesa". Ukupekanya kweesu na matontontokanyo yesu fili ni fwe icine cine. 'Ine naya ku musumba wa London' lili 'lishiwi' nangu ukulanshanya uko ukwalanda ukupekanya kwandi, pantu kwene kuli e kupekanya kwandi. Ukupekanya kwakwa Lesa muli Kristu kuti kwailukwa umusango umo wine. "Ngefyo (umuntu) atontontokanya mu mutima wakwe, efyo wene ali" (Amapinda 23:7), kabili ngefyo Lesa atontontokanya, efyo Wene ali. Eco icebo cakwa Lesa nangu ukutontontokanya kwakwa Lesa *ni* Lesa: "icebo cali ni Lesa". Pamulandu wa ici, kuli ukwampana ukwapalamina nganshi pakati kakwa Lesa ne cebo Cakwe: umusango wa kulingana pamo nga mu Amalumbo 29:8 uli uwaishibikwa: "Ishiwi lyakwa Yehoba lyasunkaanya amatololo; Yehoba asunkaanya amatololo". Amashiwi pamo nga "Imwe tamwaumfwa kuli *Ine*, Yehoba alanda" (Yeremia 25:7) yali ayaishibikwa muli bakasesema. Icline cine Lesa alepilibula ukuti 'Imwe tamwaumfwa ku *cebo Candi* icasoswa kuli bakasesema'. Dabidi aabuulile icebo cakwa Lesa nge nyali no lubuuto lwakwe (Amalumbo 119:105), lelo wene kabili aalangile: "Imwe muli nyali yandi, Mwe Yehoba: kabili Yehoba akabuutisha imfifi yandi" (2 Samwele 22:29), ukulanga ukulingana pakati kakwa Lesa ne cebo Cakwe. Eico, cene calishibikwa, ukuti icebo cakwa Lesa cilacitwa bu muntu nga Wene Umwine, ekutiila cene cisoswa kwati cene cili muntu nangu cene tacili (mona Cakulundapo 5 'Umusango wa Kucita bu Muntu').

Lesu e cine icine (Yohane 3:33; 8:26; 1 Yohane 5:10), eico kabili icebo cakwa Lesu e cine pamo (Yohane 17:17). Mu nshila iyapalana Yesu aikuminisha umwine ne fyebo fyakwe ukupalamina nganshi ukwakuti wene acita icebo cakwe bu muntu: "Wene uyo uwakaana ine, no kukaanapokelela ifyebo fyandi, ali na umo uyo ukapingula wene: icebo candi ico ine nasosa, cimo cine cikapingula wene mu bushiku bwa kupelekesha" (Yohane 12:48). Yesu asosa palwa cebo cakwe kwati cene cili muntu umutuntulu, ekutiila umwine. Ifyebo fyakwe fyacitilwe bu muntu, pantu fyene fyali ifyaampama ukwapalamina nganshi na Yesu.

Mu musango umo wine icebo cakwa Lesu cacitwa bu muntu ngo muntu, ekutiila Lesu Umwine, muli Yohane 1:1-3. Eco ifwe twaebwa pamulandu wa Cebo, "Ifintu fyonse fyacitilwe kuli Wene" (Yohane 1:3). Lelo "*Lesu* aalengele" ifintu fyonse ku cebo Cakwe ce funde (Ukutendeka 1:1). Pamulandu wa ici, Icebo cakwa Lesu cisoswa kwati cene ni Lesu Umwine. Icishinka icatemwikwa ukwishiba ukufuma muli ici cili cakuti ukupitila mu cebo cakwa Lesu ukuba mu mutima wesu, Lesu kuti aisa mupepi sana kuli ifwe.

Cene cashininkishiwa ukufuma mu Ukutendeka 1 ukuti Lesu aali e Kaleenga, ukupitila mu cebo Cakwe, ukucila Kristu umwine eka. Cene cali *cebo* ico e calondololwa nge cilepanga ifintu fyonse, ukucila Kristu umwine eka (Yohane 1:1-3). "Ku cebo cakwa Yehoba imyulu yalipangilwe; no mulalo onse waiko (ekutiila intanda) ku mupu wa mu kanwa kakwe...wene alisosele, na cene calicitilwe" (Amalumbo 33:6,9). Na nomba fye cene cili ni ku cebo Cakwe eko ifintu fyonse ifiliko ifya cifyalilwa fiboombela: "Wene atuma ifunde lyakwe pa calo: icebo cakwe cabutuka bwangu bwangu sana. Wene apeela imfula yabuuta nga masako ya mpaanga...Wene atuma icebo cakwe...na menshi yapongoloka" (Amalumbo 147:15-18).

Icebo cakwa Lesu pakuba amaka Yakwe ya kulenga, Wene aaboomfeshe cene mu kupangwa kwakwa Yesu mwi fumo lyakwa Maria. Icebo, ukupekanya kwakwa Lesu ukubiikwa mu kuboomba ku Mupashi wa Mushilo Wakwe (Luka 1:35), caleetele ukwimitwa kwakwa Kristu. Maria aishiibe ici mu kwasuka kwakwa ku lyashi lyapa kwimita kwakwa ukwaleisa ukwakwa Kristu: "Cene cibe kuli ine ukulingana ne *cebo* cenu" (Luka 1:38).

Ifwe twamona ukuti Icebo/Umupashi wakwa Lesa ulangilila ukupekanya Kwakwe, uko ukwalandilwe monse mu Cipingo ca Kale. Icipimo apo icine ici cifika calangwa mu Imilimo 13:27, umo Yesu asoswa ngo kulingana ne fyebo fyakwe ifya bakasesema ba mu Cipingo ca Kale: "(AbaYuda) tabaishiibe wene, nangu fye mashiwi ya bakasesema". Ilyo Kristu aafyelwe, onse Umupashi/Icebo ca bakasesema camonekeele mu muntu Yesu Kristu. Pesamba lya kupuutwamo, umutumwa Yohane aasansamukiile mufyo ukupekanya kwakwa Lesa palwa mweo wa pee kwamonekeele muli Kristu, untu abasambi baali na maka ya kukumya no kumona mu butuntulu. Wene nomba aishiibe ukuti bene baasendele Icebo cakwa Lesa, ukupekanya Kwakwe konse palwe pusukilo muli Kristu (1 Yohane 1:1-3). Ilyo ifwe tatwingamona Kristu mu butuntulu, ifwe, pamo, kuti twasekelela ukuti ukupitila mu kwiluka kwa cine palwa wene, ifwe kuti twaishiba bwino sana ukupekanya kwakwa Lesa na ifwe na mu kucita ifi ukuba abashininkishiwa ku mweo wa pee (1 Petro 1:8,9). Ifwe tufwile ukuipusha ilipusho fwebene: 'Bushe ine icine cine *nalishiba* Kristu?' Ukusuminisha fye ukuti umuntu umusuma uwitwa Kristu inshita imo eko aali tacili icakumanina. Ukupitila mu kusambilila Baibele na mapepo, mu kutwalilila, cene kuti cacitwa ukwiluka wene bwangu bwangu ngo Mupusushi obe we mwine no kuikuminisha we mwine kuli wene ukupitila mu lubatisho.

Ishiwi ilinono: "Mu kutendeka mwali Icebo" nalimo calanda pa mano ya baYuda ayakuti Torah (amabuuku yasano yakwa Mose) eko yaali intanshi ya kulengwa kwa fintu fyonse. Yohane 1:1-3 alelanda ukuti icintu icacindama ukwishiba cili cakuti amashiwi yalya ayakwa Lesa yaseseme palwakwa Yesu; ukupekanya kwakwa Lesa palwa wene kwaliko intanshi ya kulengwa kwa fintu fyonse (pashanya Luka 1:70).

Digression 22: The Historical Jesus

Cakulundapo 22: Yesu Wa Kale

Ngacakuti, ngefyo bamo batunga, takuli icishininkisho cakuti Yesu wa ku Nasareti eko aali inshita imo, ninshi ukubako kwine kwa Bwina Kristu kuli ukwakosa

ukulondolola. Cene cili kwipusha ifingi nganshi ukwenekela umuntu onse ukutetekela ukuti imintependwa ya bantu ukucila pa myaka 2,000 bashintilisha ifitetekelo fyabo pa muntu umo u ushaliko nakalya, no kukwata icitetekelo ca musango ukalamba muli wene icakuti bene bakoseleshiiwe ukusalanganya icitetekelo cabo muli wene isonde lyonse, ilingi pa busanso bwa kucushiwa ne mfwa. Abena Kristu na baYuda bonse tabakwete ubwafya ukusuminisha ukuti Mohamed alikeele no mweo inshita imo, lintu balekaana ukutunga no kusambilisha kwakwe. Icinge cine ifwe tusuminisha ukuti abantu ba kale abaishibikwa ukucilamo eko baali ukwabula ukupatikisha kwa kufwaya ukufwailisha icishininkisho icakosa. Ilingi ukusambililapo kulacitwa pa fyacitiike ifya kale ifyasuminishiwa konse konse, pamo ngo kuti ubulwi bwakwa Hastings bwacitiike mu mwaka wa 1066, no kusanga icishininkisho ca maka ukukosa ukumoneka.

Icishinka cakuti abantu bamo bakaana sana ukubako kwine kwakwa Yesu wa ku Nasareti icine cine cilesontelela palwa kubalamuka kukalamba, no kukabila ukusanga umwakufisama umwayana pa kukaana ukulolenkana na mano ya kusuminisha bu Mesiya bwakwe. Ici camoneka fye ica cine lintu cene caishibikwa ukuti abaYuda ba ntanshi abene baasuminishe ukuti umuntu uwitwa Yesu eko aali mu myaka ya mwanda wa ntanshi. Ifi ifyalakonkapo ifya fishininkisho fya kale pafya kubako kwakwa Yesu wa ku Nasareti fyalanga ukuti takuli inshila nakalya umo wene engatamfiwa ngo kwelenganya kwa masambililo ya mipepele ya bantu. Ilyashi ilingi ilyakwafwa mu ciputulwa ici lyakolonganikwa ukufuma mwi buuku lyakwa Gary Harbemas, 'Ancient Evidence For The Life Of Jesus' ('Icishininkisho Ca Kale Pa Mweo Wakwa Yesu').

1) Tacitusi aali mwina Roma kalemba wa malyashi ya kale uyo amabuuku yakwe yabili ayaishibikwa palwa myaka ya mwanda wa ntanshi ("Annals" ["Ifyalembwa"] na "Histories" ["Amalyashi Ya Kale"]) yonse yalumbula Yesu no Bwina Kristu. Wene aalembele muli "Annals" (nalimo mu mwaka wa 115 AD): "Tbumba ilyapatilwe pa fya muselu, iliitwa Abena Kristu ku cintubwingi. Kristusi, ukufuma kuli uyo ishina lyakwete intulo, aaculile ukukandwa munshita ya kuteeka kwakwa Tiberiusi ku minwe ya umo uwa balaashi besu, Pontiusi pilato".

Kateeka Tiberiusi aateekele ukufuma mu 14-37 AD, munshita iyi Kristu aipaiwe, ukulingana ne calembwa ici. Tacitusi kabili alondolola ifyo ifitetekelo fye bumba

ili "Fyatobeeke te mu Yudea mweka, intulo ya ntanshi ya (mano aya), lelo fye na mu Roma", kabili wene atwalilila ukulondolola ifyo Abena Kristu baali abaapatwa konse konse, na bengi ukwipaiwa mu Roma. Ifi fyonse fyalingana ne fyalembwa fya mu Cipingo Cipyu palwakwa Yesu, abasambi na batumwa intanshi ukusabankanya ukusambilisha kwabo mu Yudea, na panuma konse konse mwi sonde lya bena Roma, ukulundako na Roma, no kuleshiwa ukukalamba kuli bene.

2) Suetoniusi, umbi umwina Roma kalemba wa malyashi ya kale, aalandile pa kuteeka kwakwa Klaudiasi (41-54 AD): "Pantu abaYuda pa Roma baalengele ifimfulunganya ukutwalilila pa kubelelekwa kwakwa Krestusi, wene (Klaudiusi) aatamfishe bene ukufuma mu musumba". "Krestusi" e kulandwa kumbi kwakwa "Kristu". Muli nkuma, Imilimo 18:2 yalondolola ifyo abaYuda umulume no mukashi abeetwa Akula na Prisca baali no kuya ukufuma mu Roma pamulandu wa kucushiwa kwa baYuda.

Suetoniusi panuma alanda palwa kucushiwa kwa Bena Kristu pa nshita yakwa Nero: "Panuma ya mulilo ukalamba pa Roma...Ukukandwa kwabiikilwe kabili pa Bena Kristu, iciputulwa icalandila icitetekelo ca mipepele icipyu kabili icabulokunakila". Ukusontelela uku ku kubako kwe bumba iliitwa "Abena Kristu" mu myaka ya mwanda wa ntanshi kwalandolola ukuti umuntu uwitwa "Kristu" eko aali mu myaka ya mwanda ulya.

3) Ibuuku lyakwa F.F. Bruce ("Christian Origins" ["Intendekelo Sha Bwina Kristu"] amabuula 29,30) lyatwala amano ku cishinka cakuti kuli ifyakusontelela ku lyashi lya kale ilya ku Kabanga ka Mediterranean ilyalembelwe na kalemba wa malyashi ya kale uwitwa Thallusi nalimo mu mwaka wa 52 AD. Bruce alanga pambi ("The New Testament Documents" ["Impapulo Sha Cipingo Cipyu"], ibuula 113) ukuti kafundisha uwitwa Juliasi Afrikanusi aalandilepo ukufumya muli Thallusi, ukupumya ukulondolola kwakwe palwa mfifi pa kutanikwa kwakwa Yesu ngo kwali ni pamulandu wa mweshi ukufimba pa kasuba. Ici calanda ukuti Thallusi aalembelwe ilyashi palwa kutanikwa kwakwa Yesu uko ukwacitiike imyaka imo intanshi wene talalemba ilyashi lyakwe ilya kale mu 52 AD.

4) Plini, umubomfi wa Buteko bwa bena Roma, alumbula pa nshita itali ukubako kwe bumba ilyaswangana ilya bantu abeetwa Abena Kristu mu kushalikisha kwa

myaka ya mwanda wa ntanshi. Ukusunga kwabo ukwa mulimo wa cibukisho kulesontelelwa na wene: "Bene baali no musango wa kukumana pa bushiku bumo ubwapampamikwa intanshi tabulaaca, ilyo baimbile kuli Yesu ulwimbo lwa kulumbanya mu mavesi ayakonkana" ("Letters of Pliny" ["Amakalata yakwa Plini"], ayaapilibulwa na W. Melmoth, Vol.2, X:96). Bakateeka abena Roma Trajani na Hadriani bonse pamo baalumbwile ubwafya bwa kuboomba na Bena Kristu. Pa fyakusontelela kuli ici, mona "Letters of Pliny" ("amakalata yakwa Plini"), Vol.2, X:97 na Ecclesiastical History (Ilyashi lya kale ilya baKashimika), IV:IX ilyakwa Eusebiusi ifyo fine. Ukubako kwe bumba ili ukutendeka mu myaka ya mwanda wa ntanshi no kushipikisha ukwakupapa munshita ya kucushiwa kuti kwalandu ukuti bene baali ni bakakoonka ba muntu umutuntulu uwa kale uwaliko mu myaka ya mwanda wa ntanshi.

5) Talmudi, ibuuku lya mushilo ilya baYuda, muli Sanhedrin 43 lyasonta ku mfwa yakwa Yesu. Cene casuminishiwa ukuti iciputulwa ici ica Talmudi cafuma ku shinta ya ntanshi iya kulembwa kwe buuku (ekutiila 70-200 AD):

"Pa cungulo ca Cakucilila Yesu (Yesu) aalitaniikwe. Pa nshiku amakumi yane intanshi ukwipaiwa takulaacitwa, kasobela aile no kubilikisha, 'Wene akapoolwa amabwe pantu wene aalacita ubuloshi no kubeleleka Israele ku kuluba. Umuntu onse uwingalanda icintu cimo mu kuwamina wene, lekeni wene ese kuntanshi mu cifulo cakwe'. Lelo apo icintu nangu cimo tacaletelwe kuntanshi mu kuwamina wene wene aalikobeekwe pa cungulo ca Cakucilila".

"Ukukobekwa" kuti kwaba ni nsoselo ya kutanikwa - yene yaboomfiwa nga filya mu Cipingo Cipya (Abena Galatia 3:13; Luka 23:39). Amashiwi aya yalondolola abaYuda ukufwaya Yesu ukupoolwa amabwe (ukulingana na mafunde yakwa Mose, nalimo?), lelo yalumbula ukuti mu cituntulu wene aalikobeekwe. Ukulondolola pali ici kwapeelwa no kulondolola kwa Cipingo Cipya ifyo abaYuda baali no kuboombwa ifunde lya bena Roma pa kuleeta imfwa yakwa Yesu -iyo iyali no kuba ya kukobekwa.

Sanhedrin 43a alondolola kabili ifyo abasambi basano bakwa Yesu baapingwilwe no kutwalwa ku kufwa, libili ukulanga ukuti abaYuda mu fishiilano balitetekela mu kubako kwakwa Yesu wa kale. Sanhedrin 106b alanda no kuti Yesu aali ne myaka

33 ilyo wene aafwile; ukulingana bwino bwino ngefyo cifwaikwa ne Cipingo Cipyu. Maier ("First Easter" ["Ipasaka Lyantanshi"], amabuula 117,118) yalandapo ukufumya muli "Toledoti Yesu" ulupapulo lwa baYuda ulwa myaka ya mwanda wa busaano, ulo ulutunga ukuti abasambi baeseshe ukwiba umubili wakwa Yesu panuma ya mfwa yakwe, lelo umulimi uwitwa Yuda aumfwile palwa kupekanya kwabo kabili aatwele umubili wakwa Yesu kumbi, ukupeela wene ku baYuda panuma.

Jastini Martiri pa kulemba mu mwaka wa 150 AD alemba ukuti abaYuda baatumine inkombe ishaibeela ku kutunga ukuti umubili wakwa Yesu wali ibwa ("Dialogue with Trypho" ["Ukulanshanya na Trifo"], 108), na Tertulliani ("On Spectacles" ["Pa Fipeshamano"], 30) akweete ilyashi ilyapalana ilyo wene aalembela mu mwaka wa 200 AD.

Pakati ka shiko inshinga ishi isha cishininkisho shalanga ukuti abaYuda ba mu myaka ya myanda ya kubalilapo panuma ya kufyalwa kwakwa Yesu baatetekele mu kubako ne mfwa-mbi yakwa Yesu wa kale.

6) Luciani kalemba wa fisela umuGreek, pa kulemba mu myaka ya mwanda wa cibili, apona mu nseko pa Bena Kristu abo "abapepa umuntu ukufika ku bushiku ubu (uyo) uwataniikwe" (Lucian, The Death of Peregrine [Luciani, Imfwa ya Mulendo], 11-13, muli "The Works of Lucian" ["Imilimo yakwa Luciani"], vol.4, iyapilibulwa na Fowler na Fowler).

7) Yosefasi e kalemba wa malyashi ya kale uwaishibikwa nganshi ukucilamo uwa mu myaka ya mwanda wa ntanshi. Mwi buuku lyakwe "Antiquities" ("Ifyakale"), ilyalembelwe mu 90-95 AD, wene alumbula Yakobo, "munyina wakwa Yesu, uyo uwaleitwa Kristu". Wene kabili asosa mu ciputulwa cimbi ce buuku limo line mu musango uyo uwasuminisha bwino bwino icikope cakwa Yesu mu Cipingo Cipyu: "Nomba pali iyi nshita kwali Yesu, umuntu uwa mano...Pantu wene aali umo uyo uwacitile imilimo ya kusungusha...Wene aali ni Kristu...wene aamoneke kuli bene uwa mweo pa bushiku bwalenga shitatu, ngefyo bakasesema ba mushilo baalandile intanshi ifi na fimbi ifintu amakana ikumi ifya cipeshamano palwa wene".

Amashiwi aya yashininkisha nganshi icakuti bamo batunga ukuti yene yali yakulundwamo fye. Ukuti kucili umulandu wa kuboombfya amashiwi aya ku

kwafwilisha ifikansa fyakuti kwali umuntu uwaleitwa Yesu wa ku Nasareti uyo uwaiketele no mweo mu myaka ya mwanda wa ntanshi cilepeelwa ku fyakulandapo ifyalakonkapo:

- Eusebiusi (Ecclesiastical History [Ilyashi lya kale ilya baKashimika], 1:XI) lyalanda pa ciputulwa ici icakwa Yosefasi.

- Bakafundisha abacindikwa basuminisha ukubelenga kwa ntanshi uku ngo kuli ukwa cine, kabili kuti kwalanga ukuti iciputulwa ici calembwa mu musango umo wine nge fyashala fimbi ifya milimo yakwa Yosefasi (Mona ukulemba kwa ba Daniele Rops, "The Silence of Jesus' Contemporaries" ["Ukotalala kwa Banankwe bakwa Yesu"], ibuula 21; J.N.D. Anderson, "Christianity: The Witness of History" ["Ubwina Kristu: Ubunte bwa Fyalembwa fya Kale"], ibuula 20; F.F. Bruce, "The New Testament Documents" ["Impapulo Sha Cipingo Cipya"] amabuula 108,109).

- Takuli cishininkisho mu mashiwi pali ici ukuba icakulundamo fye.

- Kafundisha Sikolomo Painesi atunga ukuti ukulembwa kwa milimo yakwa Yosefasi ukwa mu lulimi lwa Balungwana kwalisangilwe uko ukwali mupepi no kushininkishiwa ukuba e kutuntulu. Amashiwi ayasontelweko pamulu yalasangwa mulya, lelo ukwabula amashiwi ya masambilisho yakushininkisha palwa kubuuka ukufuma ku bafwa na buMesiya bwakwa Yesu ifyo ifyacitilwe mu kwambula ukupeelwe pamulu. Ici camoneka icalolamo, pakumona ukuti Yosefasi aali muYuda. Painesi intanshi acitile ifyakusanga kwakwe ukuba pa lwalala mu fyalembwa mwi pepala lye lyashi "The New York Times", Feb.12 1972, umo wene alanda pa mashiwi ya kulanshanya ayakwa Yosefasi pamulandu wakwa Yesu ukufumya mu kulembwa kwa lulimi lwa Balungwana: "Pa nshita ilya kwali umuntu uwa mano uyo uwaleitwa Yesu. Kabili imicitile yakwe yali isuma kabili wene aishibiikwe ukuba umulungami. Kabili abantu abengi pakati ka baYuda ne nko shimbi baasangwike abasambi bakwe. Pilato aapingwile wene ukutanikwa no kufwa. Kabili abo abaasangwike abasambi bakwe tabaalekele ubusambi bwakwe. Bene baalandile ukuti wene aamoneeke kuli bene inshiku shitatu panuma ya kutanikwa kwakwe no kuti wene aali uwa mweo; mu kulingana, wene nalimo aali e Mesiya ukulingana na uyo bakasesema bashimika ifipeshamano".

Amashiwi aya yalingana busaka busaka na yalya aya mu Cipingo Cipyia.

Digression 23: "I Came Down From Heaven" ***Cakulundapo 23: "Ine Nafumine Ku Mulu"***

"Umukate wakwa Lesa ni wene uyo ufuma ku mulu, no kupeela umweo kwi sonde...Ine nafumine ku mulu" (Yohane 6:33,38).

Amashiwi aya, na yambi pamo nga yene, yaboomfiwa mu kuluba ku kusuminisha amano yaluba ayakuti Yesu eko aali ku Mulu mu butuntulu intanshi ya kufyalwa kwakwe. Lelo, ifishinka ifyalakonkapo, fifwile ukumonwa:

1. Abatetekela muli Lesa patatu basenda amashiwi aya mu cituntulu pa kusuminisha icishinka cabo. Lelo, ifwe nga tuli no kusenda yene mu cituntulu, ninshi ici capilibula ukuti mu musango umo Yesu mu butuntulu aishile alepupuka ukupula mu lwelele. Te Baibele ali tondolo fye palwa ici, lelo insoselo palwakwa Yesu *ukwimitwa* nga kanya mwi fumo lyakwa Maria yacitwa iyabula ubupilibulo. Yohane 6:60 alondolola ukusambilisha pali mana ngo kulanda "ukwakosa ukupokelela" (Ukupilibula kwa Baibele ukwakwa Moffat); ekutiila ifwe tulekabila ukwiluka ukuti yene ni nsoselo ileboomfiwa mu cishibilo.

2. Muli Yohane 6, Yesu alelondolola ifyo mana aali cishibilo cakwe umwine. Mana aatuminwe ukufuma kuli Lesa mu mano yakuti wene ni Lesa e wali na maka yakucita wene pa calo; wene taaishile alepupuka umutuntulu ukufuma ku cipuna ca bufumu cakwa Lesa mu Mulu. Eco ukwisa kwakwa Kristu ukufuma ku Mulu kuli no kwilukwa mu musango umo wine; wene aacitilwe pa calo, ku Mupashi wa Mushilo ukuboomba pe fumo lyakwa Maria (Luka 1:35).

3. Yesu alanda ukuti "umukate uyo ine nkapeela *mubili wandi wa munofu*" (Yohane 6:51). Abatetekela muli Lesa patatu batunga ukuti cene cali e ciputulwa ca 'bu Lesa' bwakwa Yesu ico icaishile ukufuma ku Mulu. Lelo Yesu alanda ukuti wene wali "mubili wa munofu" wakwe e wali umukate uyo uwafumine ku Mulu.

Mu musango umo wine Yesu akuminisha umukate uwafuma ku Mulu ku mwine ngo *Mwana wa muntu*" (Yohane 6:62), te 'Lesu Mwana'.

4. Mu mashiwi aya yamo yene muli Yohane 6 muli ifishininkisho ifingi ifyakuti Yesu taali uwalingana na Lesu. "Tata wa mweo *alituma* ine" (Yohane 6:57) calanga ukuti Yesu na Lesu tabali abalingana pamo; ne cishinka cakuti "Ine naikala no mweo pamulandu wakwa Tata" (Yohane 6:57) tacili e 'kulingana kwa pee' nakalya uko Abatetekela muli Lesu patatu basosa.

5. Cene cifwile ukwipushiwa, Bushe ni nshita nshi kabili ni mu musango nshi Yesu 'aishile' ukufuma ku Mulu? Abatetekela muli Lesu patatu baboomfya amavesi aya muli Yohane 6 ku 'kushininkisha' ukuti Yesu aishile ukufuma ku Mulu pa kufyalwa kwakwe. Lelo Yesu asosa palwa wene umwine nga "wene uyo uwisa ukufuma ku mulu" (vesi 33,50), kwati wene uli musango wa kutwalilila. Ukusosa palwa ca bupe cakwa Lesu cakwa Yesu, Kristu aalandile "Tata *alepeela imwe* umukate" ukufuma ku Mulu (vesi 32 Baibele wakwa Weymouth). Pa nshita Yesu aalesosa amashiwi aya, wene ninshi 'aalisa kale' mu mano yamo, mukuti wene alituminwe kuli Lesu. Pamulandu wa ici, wene kabili aasosele mu mashiwi ya kale: "Ine ndi mukate wa mweo uyo *uwaishile* ukufuma ku Mulu" (vesi 51). Lelo wene kabili asosa pa 'uleisa' ngo mukate ukufuma ku Mulu mu musango wa mfwa yakwe pa capindama: "Umukate uyo ine *nkapeela* mubili wandi wa munofu, uyo ine nkapeela pa mweo we sonde" (vesi 51). Eico ifwe twakwata Yesu alesosa pano palwa kwisa kale ukufuma ku Mulu, ukuba mu nshila ya 'kwisa', kabili ukuba no 'kwisa' mu mfwa yakwe pa capindama. Icishinka ici ceka cilingile ukushininkisha ukuti 'ukwisa' kulesonta kuli Lesu ukuisokolola Umwine, ukucila ukusonta fye ku kufyalwa kwakwa Kristu. Ici mu kusondwelela cileshininkishiwa ne fya mu Cipingo ca Kale ifyakusonta kuli Lesu 'ukwisa' ukukwata fye ukupilibula kumo kwine uku. Eco Lesu aamwene ukucushiwa kwa bantu Bakwe mu Egupti, kabili 'aishile' ku kupususha bene ukupitila muli Mose. Wene alimona ubusha bwesu ku lubembu, kabili 'aisa' nangu aisokolola Umwine, pa kutuma Yesu ngo walingana na Mose ku kutungulula ifwe ukufuma mu busha.

Digression 24: Did Jesus Create The Earth?

Cakulundapo 24: Bushe Yesu Aapangile Icalo?

"Ibeli lya cibumbwa conse; pantu kuli (Yesu) eko ifintu fyonse fyalengelwe ifyo ifili mu mulu, ne fyo ifili mu calo, ifimoneka ne fishimoneka, nangu fyene fibe ifipuna fya bufumu, nangu ubuteeko, nangu abalupaka, nangu amaka; ifintu fyonse fyalengelwe kuli wene, kabili fyalengeelwe wene: kabili wene wa ntanshi pa fintu fyonse, kabili kuli wene eko ifintu fyonse fyaikalila. Kabili wene e mutwe wa mubili, ulukuta: uyo e ntendekelo, ibeli ukufuma ku bafwa..." (Abena Kolose 1:15-18). Ici camoneka cimo pa mashiwi ayo ayengapeela amano yakuti Yesu mu cituntulu aapangile icalo.

1. Ici nga cali ca cine, ninshi amashiwi yambi ayengi sana yapiinkanikwa ayo ayasambilisha ukuti Yesu taaliko intanshi ya kufyalwa kwakwe. Icalembwa mu Ukutendeka cisambilisha bwino bwino ukuti Lesa e wali kalenga. Limbi Yesu nangu Lesa e wali kalenga; ifwe nga twalanda ukuti Yesu e wali kalenga ilyo Ukutendeka kwalanda ukuti ni Lesa e wali, ifwe tulelanda ukuti Yesu aali uwalingana na Lesa mukulolenkana. Mu mano aya cene tacingacitika ukulondolola amavesi ayengi ayo ayalanga ubupusano pakati kakwa Lesa na Yesu (mona Isambililo 8.2 pa fyakulangilila palwa ifi).

2. Yesu aali e "*beli*", ico icalangilila intendekelo. Takuli icishininkisho cakuti Yesu aali "ibeli" lyakwa Lesa intanshi ya kulengwa kwa calo icituntulu. Amashiwi pamo nga 2 Samwele 7:14 na Amalumbo 89:27 yaasobeele ukuti uwa mu bufyashi mu cituntulu ubwakwa Dabidi aali no *kusanguka* ibeli lyakwa Lesa. Wene icine cine taaliko pa nshita amashiwi yalya yaalembelwe, eico kabili nangu ni pa nshita ya kulengwa kwa fintu fyonse fya mu Ukutendeka nakalya. Yesu aasangwike "Umwana wakwa Lesa na Maka" pa kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa (Abena Roma 1:4). Lesa "aimya Yesu libili; ngefyo cene kabili calembwa mu ilumbo lya cibili, Iwe uli Mwana wandi umwaume, *ubushiku ubu* ine nafyala iwe" (Imilimo 13:32,33). Eco Yesu aasangwike ibeli lyakwa Lesa pa kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa. Mona pamo ukuti umwana ukwiminina ku kuboko kwa kulyo cilekuminishiwa ku kuba ibeli (Ukutendeka 48:13-16), kabili Kristu aasansabiikwe ku kuboko kwa kulyo kwakwa Lesa panuma ya kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa (Imilimo 2:32 R.V. amashiwi ya kulondolola; Aba Hebere 1:3).

3. Cene cili ni mu mano aya emo Yesu alelondololwa nge beli ukufuma ku bafwa (Abena Kolose 1:18), amashiwi ayalingana na "ibeli lya cibumbwa conse" nangu ukulengwa kwa fintu fyonse (Abena Kolose 1:15 R.V.). Eico wene asosa palwa wene umwine nga "uwakutendeka ukufyalwa kwa bafwa...intendekelo ya kulenga kwakwa Lesa" (Ukusokolola 1:5; 3:14). Yesu aali e ntendekelo ya kulenga ukupya ukwa baume na banakashi abashifwa, abo ukubuuka kwabo ukufuma ku bafwa no kufyalwa ukwapwililika nga bana baume bakwa Lesa abashifwa kwalengwa icingacitwa ku mfwa no kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa (Abena Efese 2:10; 4:23,24; 2 Abena Korinti 5:17). "Muli Kristu bonse (abatetekela aba cine) bakacitwa aba mweo. Lelo umuntu onse mu kukonkana kwakwe umwine: Kristu e fisabo fya ntanshi, panuma bene abo abali bakwa Kristu pa kwisa kwakwe" (1 Abena Korinti 15:22,23). Aya yali mano fye yamo yene nga muli Kolose 1. Yesu aali e muntu wa ntanshi ukubuka ukufuma ku bafwa no kupeelwa ukukaanafwa, wene aali e wa ntanshi wa kulenga ukupya, na abatetekela aba cine bakakonka umusango wakwe pa kubwela kwakwe.

4. Eico ukulenga ukwasoswapo muli Abena Kolose 1 kusontelela ku kulenga ukupya, ukucila kulya ukwa mu Ukutendeka. Ukupitila mu mulimo wakwa Yesu "ifintu fyonse fyalengelwe...ifipuna fya bufumu...ubuteeko" na fimbipo. Paulo talelanda ukuti Yesu aalengele ifintu fyonse elyo no kupeela ifilangililo fya mimana, impili, ifyuni, na fimbipo. Ifintu fya mu kulenga uku ukupya fisonta ku filambu filya ifyo ifwe tukakwata mu Bufumu bwakwa Lesa. "Ifipuna fya bufumu...ubuteeko" na fimbipo fisonta kufyo abatetekela ababuuka ukufuma ku bafwa bakaba "imfumu na bashimapepo, kabili ifwe tukateeka pa calo" (Ukusokolola 5:10). Ifintu ifi fyalengelwe ifingacitwa ku mulimo wakwa Yesu. "Muli wene ifintu fyonse fyalengelwe *mu myulu*" (Abena Kolose 1:16 R.V.). Muli Abena Efese 2:6 ifwe tubelenga palwa batetekela abo abali *muli* Kristu nga abaikala mu "*fifulo fya mu mulu*". Eco amavesi aya yalesambilisha ukuti icifulo ca bumupashi icasansabikwa ico ifwe twingakwata nomba, pamo na fintu ifwe tukeeshiba kuntanshi, fyonse fyalengwa ifingacitwa kuli Kristu. "Imyulu ne calo" fyaisulamo "ifintu fyonse ifyo ifyaleekabila ukuwikishanya ku mulopa wa capindama (cakwa Kristu)" (Abena Kolose 1:16,20), ukulanga ukuti "ifintu fyonse...mu mulu" fyasonta ku batetekela abo nomba abaikala mu "*fifulo fya mu mulu...muli Kristu Yesu*", ukucila ukusonta ku fintu ifituntulu ifyashinguluka ifwe.

Digression 25: "Before Abraham Was, I am" (Jn.8:58)

Cakulundapo 25: "Intanshi Abrahamu taaliko, Ine Eko Ndi" (Yohane 8:58)

Amashiwi aya ilingi yasendwa mu kuluba ku kusambilisha ukuti Yesu eko aali intanshi Abrahamu taaliko. Lelo, ukufwailisha bwino kusokolola icapusana ukuba e ca cine:

1. Yesu talanda ukuti 'Intanshi Abrahamu taaliko, ine eko *nali*'. Wene aali e walailwe wa mu bufyashi bwakwa Abrahamu; ifwe twacita ubuwelewele amalayo yakwa Lesa nga ifwe twalanda ukuti Yesu mu butuntulu eko aali intanshi ya nshita yakwa Abarahamu.
2. Amashiwi ya muli Yohane 8:58 yali kulashanya kwakwa Yesu na baYuda palwakwa Abrahamu. Ukulingana na bene, Abrahamu aali e muntu umukalamba uwacilisha uwingabako. Yesu alelanda ukuti "Ine eko ndi *nomba*, ngefyo ine naiminina pano, ukucindama ukucila Abrahamu". Ilyo bene baiminine palya, Yesu aali e muntu uwakucindikwa ukucila Abrahamu. Wene alelanda ukuti 'Ine eko ndi *nomba*, ukucindama ukucila Abrahamu ifyo aali'. Cene cili icingacitwa ukwiluka "intanshi" muli Yohane 8:58 mu kusonta kumo ku nshita, mu mano yakuti intanshi Abrahamu taaliko, Kristu eko aali mu kupekanya kwakwa Lesa ukufuma fye ku kutendeka kwe sonde. Cene cali ni pakuti Yesu eko aali "intanshi" yakwa Abrahamu mu mano aya ayakuti wene eko aali "intanshi" yakwe mu musango wa kucindama.
3. Icishininkisho palwa ici cisangwa muli Yohane 8:56: "Shinwe Abrahamu aasekelele ukumona ubushiku bwandi; kabili alimwene bwene, kabili alisansamwiike". Inshita fye ilyo Abrahamu aalembwa ukuseka no kusansamuka yali lintu wene aapelwe icilayo cakuti wene aali no kukwata ulubuto; wene ailwike ukuti mu kupelekesha icilayo cilya calikwete icakusontelega kuli Yesu (Ukutendeka 17:17). Abrahamu "aamwene" kuntanshi kuli Kristu ukupitila mu

filayo ifyacitilwe kuli wene palwakwa Yesu. Wene mu nkaama aalandilepo pe lambo lyakwa Yesu ilya kuntanshi: "Mu lupili lwakwa Yehoba cene *cikamonwa*" (Ukutendeka 22:14). Cene cali ni mu mano aya emo Yesu asosa palwakwa Abrahamu kwati *aamwene* wene. Cene cili ni mu mashiwi aya ayakusosa palwa filayo emo Yesu aali no kulanda ukuti "Intanshi Abrahamu taaliko, ine eko ndi". Wene aishiibe, ngefyo ifwe tulondolwele mu Ciputulwa 3.1, ukuti ifilayo fyakwa Lesa kuli Abrahamu fyaesokolola ukupekanya palwakwa Yesu uko Lesa aishiibe ukufuma ku kutendeka kwe sonde. Ukupekanya kulya, uko ukwaliko "intanshi abrahamu taaliko", kwasokolwelwe kuli Abrahamu mu filayo kuli wene, kabili nomba kwalefikilishiwa mu menso ya baYuda ba mu myaka ya mwanda wa ntanshi, ilyo bene baiminine mu mulongo ukushinguluka Yesu, "icebo (ca cilayo) cacitilwe umubili wa munofu".

4. Ilingi citungwa ukuti Yesu alesonta kwi Shina lya Mushilo ilyo wene alanda ukuti "Ine eko ndi". Ifwe twalondolwele mu Cakulundapo 3 ukuti Yesu kabili icine cine na bantu fye *kuti baasenda* Ishina lyakwa Lesa, ukwabula ici ukupilibula ukuti bene bali ni Lesa Umwine umutuntulu. Lelo, cene kuti cili cakuti Yesu aleboomfya fye amashiwi ya nomba ayakuti 'ukuba'. Ukuboomfya kumo kwine fye ukwa ciGreek kwacitika muli Yohane 9:9 amavesi yanono panuma. Abenamupalamano ba muntu impofu uwaposhiwe baipushenye umo no munankwe ngacakuti wene icine cine aali muntu umo wine ulya uwaleikala no kulomba: "Bamo baalandile, Wene ni uyu: bambi baalandile: Wene ali kwati ni wene: lelo wene aalandile, Ine efyo ndi (wene)". Iwe ukamona ukuti muli A.V. ishiwi "wene" lili mu filembo ifyawililila. Ici capilibula ukuti lyene talisangwa mu kulembwa kwa ciGreek kwa ntanshi, lelo lyalundwamo kuli bakapilibula. Umuntu impofu alelanda ukuti "Ine efyo ndi", pamo fye ngefyo Yesu aalandile ukuti "ine eko ndi" muli Yohane 8:58. Ifwe nga twalanda ukuti icishinka cakuti Yesu aalandile ukuti "Ine eko ndi" cashininkisha ukuti wene ni Lesa icine cine, ninshi ifwe tuli no kusondwelela ukuti umuntu impofu aali ni "Lesa icine cine" pamo. Lelo, cene calinga ukumona ukuti Yahweh, Ishina lya Mushilo, mu cituntulu lipilibula "Ine nkaba untu ine nkaba" (Ukufuma 3:14 R.S.V. amashiwi ya kulondolola; R.V. amashiwi ya kulondolola) ukucila "Ine eko ndi".

Digression 26: Melchizedek

Cakulundapo 26: Melkisedeki

Abasambi ba Baibele abengi balanda 'Amene' icine cine ku mashiwi ya mutumwa Petro lintu aalembela: "Munyinefwe uwatemwiikwa Paulo...mu makalata yakwe yonse...umo umuli ifintu fimo ifyakosa ukwilukwa, ifyo bene abo abashasambilila kabili abashateekanya bacitako ifikansa, ngefyo bene bacita pamo ku malembo yambi, ukuya ku boonaushi bwabo abene" (2 Petro 3:15,16). Ici mu cishinka cakuma ku kulanda kwakwa Paulo pali Melkisedeki uko ukwalembwa muli Aba Hebere; wene umwine aasumiine ukuti wene aile mu kushika, ukusosa palwa fintu ifyo ifingakwaatwa fye ku batetekela abakalamba (Aba Hebere 5:10,11,14). Eico cene tacili icayana ukubiika isambilisho ilyacindama pa kusambilisha kwa mavesi ya musango uyu; nangu amashiwi palwakwa Melkisedeki tayalingile ukumoneka ayacindama mu mano ya abo abacili baleisa mu kusambilila amasambilisho ya ntanshi ya Malembo.

"Melkisedeki uyu, Imfumu ya Salemu (Yerusalemu), shimapepo wakwa Lesa wapulamo, uyo uwakumeenye Abrahamu alebwela ukufuma ku kwipaya imfumu, kabili aapaalile wene" asoswa ngo uli "uwabula wishi, uwabula nyina, uwabula ubufyashi (intulo ya kufyalwa), nangu ukukwata ukutendeka kwa nshiku, nangu impela ya mweo; lelo ukucitwa uwapalana no mwana wakwa Lesa" (Aba Hebere 7:1,3). Ukufuma kuli ici cene cilandwa kuli bamo ukuti Yesu mu butuntulu eko aali intanshi ya kufyalwa kwakwe, kabili eico taakwete bafyashi ba buntunse.

Yesu alikwete Wishi (Lesa) na nyina (Maria) ne ntulo ya kufyalwa (mona Mateo 1, Luka 3 kabili pashanya Yohane 7:27). Eico 'Melkisedeki' tekuti asonte kuli wene umwine. Ukulundapo, Melkisedeki "aacitilwe UWAPALANA no mwana wakwa Lesa" (Aba Hebere 7:3); wene taali Yesu umwine, lelo aakwete ifyapalana fimo na wene ifyo ifileboomfiwa kuli kalemba pa mulimo wa kusambilisha. "Panuma ya cipasho cakwa Melkisedeki kwaima shimapepo umbi", Yesu (Aba Hebere 7:15), uyo uwasontelwe shimapepo "panuma ya musango wakwa Melkisedeki" (Aba Hebere 5:5,6).

Insoselo ya Aba Hebere pali Melkisedeki tekuti fye isendwe mu cituntulu. Melkisedeki nga mu cituntulu taakwete wishi nangu nyina, ninshi umuntu fye uyo wene engaba ni Lesa Umwine; Wene e muntu eka uwabula intendekelo (1 Timote 6:16; Amalumbo 90:2). Lelo ici cakaanwa na Aba Hebere 7:4: "Tontonkanya ubukulu ifyo umuntu uyu aali", na kabili ku cishinka cakuti wene aamwenwe ku bantu (ico Lesa tekuti cibe) kabili aapeele amalambo kuli Lesa. Wene nga aleitwa umuntu, ninshi wene afwile ukukwata abafyashi mu cituntulu. Eico ukuba kwakwe "ukwabula wishi, ukwabula nyina, ukwabula ubufyashi" kufwile ukusonta ku cishinka cakuti ubufyashi bwakwe na bafyashi bakwe tafyalembwa. Abafyashi bakwa Namfumu Estere tabaalembwa, kabili eico intulo yakwe yalondololwa mu nshila iyapalana. Mordekai "aakushishe...Estere, umwana mwanakashi wakwa nalume: pantu wene taakwete wishi nangu nyina...untu Mordekai, ilyo wishi na nyina baafwile, aabulile ngo mwana wakwe umwanakashi" (Estere 2:7).

Ibuuku lya Ukutendeka ilingi liya ukutali pa kulondolola intulo ya lupwa iya bantu bonse abo lyene lilanga kuli ifwe. Lelo Melkisedeki amoneka pa cifulo ukwabula ukulondololwa, ukwabula icalembwa ca bafyashi bakwe, kabili aaluba ukufuma mu lyashi mu kupulikisha ukwalingana. Lelo tekuti kube ukutwishika ukuti wene aali uwalinga umucinshi ukalamba nganshi; no mukalamba Abrahamu aapeele ifyekumi kuli wene, no kupaalwa kuli wene, ukulanga bwino bwino ukucindama kwakwa Melkisedeki pamulu wakwa Abrahamu (Aba Hebere 7:2,7).

Paulo talecita fye ifyangalo fya matontonkanyo na Malembo. Kwali ubwafya ubutuntulu mu myaka ya mwanda wa ntanshi ubo ukulanshanya pali Melkisedeki kwali no kulungika. AbaYuda baalepeelulula:

'Imwe mwe Bena Kristu muleeba ifwe ukuti uyu Yesu kuti nomba aba shimapepo mukalamba wesu, ukupeela amapepo ne milimo yesu kuli Lesa. Lelo shimapepo ali no kukwata intulo ya kufyalwa iyaishibikwa, ukushininkisha ukuti wene afuma ku mutundu wakwa Lebi. Na munshila yonse, imwe mwebene mwasuminisha ukuti Yesu aafumine ku mutundu wakwa Yuda (Aba Hebere 7:14). Icabulanda, kuli ifwe Abrahamu e ntungulushi yesu ikalamba kabili icakumwenako (Yohane 8:33,39), kabili ifwe tatwakacindike uyu Yesu'.

Kuli ico Paulo aleyasuka:

'Lelo ibukisheni Melkisedeki. Icalembwa ca mu Ukutendeka capangwa pa kulanga ukuti shimapepo mukalamba wa musango uyu taakweete intulo ya kufyalwa nakalya; na Mesiya ali no kuba fyonse fibili imfumu na shimapepo, uyo bushimapepo bwakwe buli panuma ya musango wakwa Melkisedeki (Aba Hebere 5:6 pashanya Amalumbo 110:4). Abrahamu aali uwacepako kuli Melkisedeki, eico imwe mulingile ukwalula ishintililo lyenu ukufumya pali Abrahamu ukubiika pali Yesu, no kuleka ukwesha ukucita ilipusho palwa ntulo ya kufyalwa nge cacindama (mona 1 Timote 1:4). Imwe nga mwatontonkanya pafyo Melkisedeki acindama nganshi nge cipasho cakwa Yesu (ekutiila amashiwi ya mweo wakwe yaasontele kuntanshi kuli wene), ninshi imwe mukakwata ukwiluka kukalamba palwa mulimo wakwa Kristu'.

Na ifwe kuti twasenda isambililo lilya kuli fwebene.

STUDY 7: Questions

ISAMBILILO 7: Amepusho

1. Tantika amasesemo yabili aya mu Cipingo ca Kale ayakumine kuli Yesu.
2. Bushe Yesu mu butuntulu eko aali intanshi ya kufyalwa kwakwe?
3. Bushe ni mu mano nshi Yesu engalandwa ukubako intanshi ya kufyalwa kwakwe?
 - a) Nga Malaika
 - b) Nge ciputulwa ca lesa patatu
 - c) Ngo mupashi
 - d) Mu mano fye no kupekanya kwakwa Lesa.
4. Bushe pa mashiwi aya ayalakonkapo ni yesa yali aya cine pali Maria?
 - a) Wene aali mwanakashi uwabula ulubembu, uwapwililila
 - b) Wene aali mwanakashi fye
 - c) Wene aalengelwe ukwimita Yesu ku Mupashi wa Mushilo
 - d) Wene nomba apeela amapepo yesu kuli Yesu.
5. Bushe Yesu aapangile icalo?
6. Bushe iwe cinshi wailuka pali Yohane 1:1-3 "Mu kutendeka mwali icebo?" Bushe cinshi cene *cishilepilibula*?
7. Bushe mulandu nshi iwe watontonkanisha ukuti cene cili icacindama ukuba uwashininkisha palwakwa Yesu nga eko aali mu butuntulu intanshi ya kufyalwa kwakwe?

STUDY 8
ISAMBILILO 8

**THE NATURE OF
JESUS
UMUSANGO WAKWA
YESU**

--

8.1 The Nature Of Jesus: Introduction

8.1 Umusango Wakwa Yesu: Ukulondolola

Cene cifwile ukuba cimo pa masanso ayakulisha mu kutontonkanya kwa bena Kristu ukuti Shikulu Yesu Kristu taapokelela umucinshi no kusansabikwa ukwawamina wene pamulandu wa kucimfya kwakwe pa lubembu, ukupitila mu kukwata kwa mibeele iyapwililila. Isambilisho ilyaikatwa konse konse ilya 'lesa patatu' lyacita Yesu Lesa Umwine. Pa kumona ukuti Lesa tekuti atuunkwe (Yakobo 1:13) kabili ukucita ulubembu tacingacitika, ici capilibula ukuti Kristu icine cine taakweete ukulwa no lubembu. Eico umweo wakwe pa calo wali wa bufi, ukwikala mu kwishiba kwa buntunse, lelo ukwabula ukukwata ukumfwa pafya kufilwa kwa bumupashi no kwa fya mubili ukwa mutundu wa buntunse, pa kumona ukuti wene mu butuntulu taiketwe kuli bwene.

Pa kupitilisha kumbi, amabumba ayaapala baMormoni ne Nte shakwa Yehoba bafilwa ukwishiba bwino icipeshamano cakwa Kristu ukuba Umwana wakwa Lesa uwafyalwa eka. Mu musango uyu, wene taali na kuba malaika nangu umwana wakwa Yosefu uwa cifyalilwa. Cene calandwa kuli bamo ukuti mu nshita ya mweo wakwe, umusango wakwa Kristu wali kwati wakwa Adamu intanshi ya kuwa. Ukufumyako ukubula kwa cishininkisho ca muli Baibele pa mano aya, cene cafilwa ukwishiba ukuti Adamu aapangilwe kuli Lesa ukufuma ku lukungu, ilyo Yesu 'aapangilwe' pa *kufyalwa* kuli Lesa mwi fumo lyakwa Maria. Eco, nangu Yesu taakweete wishi wa buntunse, wene aaimitwe no kufyalwa ukupalana na ifwe mu shila shimbi shonse. Abantu abengi tekuti basuminishe ukuti umuntu uwa musango wesu uwa lubembu kuti akwata imibeele iyapwililila. Cene ici cili e cishinka ico cili icakucilinganya icitetekelo ca cine muli Kristu.

Ukutetekela ukuti Yesu aali wa musango wesu, lelo aali uwabula ulubembu mu mibeele yakwe, *lyonse* ukucimfya amatuunko yakwe, tacili icayanguka. Cene cisenda ukutontonkanya ukukalamba pa fyalembwa fya Mbila nsuma palwa mweo wakwe uwapwililila, ukusuntikana na mashiwi ayengi ya muli Baibele ayo ayakaana ukuti wene taali Lesa, pa kwisa ku kwiluka ukwakosa ne citetekelo muli Kristu wa cine. Cene cili icayangukapo ukutunganya ukuti wene aali Lesa

Umwine, eico kabili aali uwapwililila fye. Lelo amano aya yaceefya ubukulu bwa kucimfya uko Yesu aacimfishe ulubembu no musango wa buntunse.

Wene aakwete umusango wa buntunse; wene aayakeene conse ica kufwaya kweesu ukwa lubembu (Aba Hebere 4:15), lelo wene aacimfishe fyene pa kuipeela ku nshila shakwa Lesa no kufwaya ukwafwa Kwakwe pa kucimfya ulubembu. Ici Lesa aapeele mukuitemenwa, ukufika nokwa kuti "Lesi aali muli Kristu, ukuwikisha isonde ku Mwine" ukupitila mu Mwana Wakwe umwine fye (2 Abena Korinti 5:19).

8.2 Differences Between God And Jesus

8.2 Ubupusano Pakati Kakwa Lesa Na Yesu

Kuli ukulinganya ukwawama ukuli no kushininkishiwa pakati ka yalya amashiwi ayo ayakonkomesha icipimo ico "Lesi aali muli Kristu", na yalya ayalangilila bumuntu bwakwe. Ili ibumba lya mashiwi ilyashalikishako lyalenga cene icishingacitika muli Baibele ukulungika amano yakuti Yesu e Lesi Umwine, "Lesi sana wakwa Lesi sana", ngefyo isambilisho lya Lesi patatu lilanda mu kuluba. (Amashiwi aya "Lesi sana wakwa Lesi sana" lyaboomfiwe pa Cilye ca Nicea mu mwaka wa 325 A.D., apo amano palwakwa Lesi ukuba 'lesi patatu' yaasambilishiwe intanshi; yene yaali ayashaishibikwa ku Bena Kristu ba ntanshi.) Ishiwi 'lesi patatu' talimoneka muli Baibele nakalya. Isambililo 9 likalundapo ukulolekesha mu kucimfya ukwapwililika ukwakwa Kristu pa lubembu, ne ciputulwa cakwa Lesi muli cene. Ifwe ilyo twatendeka amasambililo aya, lekeni ifwe twibukishe ukuti ipusukilo lyashintilila pa kwiluka ukwalungama palwakwa Yesu wa cine (Yohane 3:36; 6:53; 17:3). Ilyo ifwe twaisa ku kwiluka uku ukwa cine palwa kucimfya kwakwe pa lubembu ne mfwa, ifwe kuti twabatishiwa muli wene pa kwaakana ipusukilo ili.

Yamo pa mashiwi ayamwenekesha ayakusosa mu bwipi palwa kwampana pakati kakwa Lesi na Yesu yasangwa muli 1 Timote 2:5: "Kuli Lesi *umo*, na

kawikishanya umo pakati kakwa Lesa na bantu, **umuntu** Kristu Yesu". Ukutontontanya pa mashiwi aya ayalemwenekesha kuletungulula ku kusondwelela ukwalakonkapo:-

- Pa kubako Lesa *umo* eka, cene cili icishingacitika ukuti Yesu kuti aba Lesa; Wishi nga ni Lesa na Yesu ni Lesa pamo, ninshi kuli baLesababili. "Lelo kuli ifwe kuli fye Lesa umo, Shifwe" (1 Abena Korinti 8:6). Eico 'Lesashifwe' e Lesa eka. Eico cene tacingacitika icakuti kuti kwaba icibumbwa icaibeela iciitwa 'Lesamwana', ngefyo isambilisho lya bufi ilya lesa patatu lilanda. Icingo ca Kale mu musango umo wine cilanga Yahweh, Lesa umo, nga Shifwe (pamo nga Esaya 63:16; 64:8).

- Ukulundapo pali Lesa uyu umo, kuli kawikishanya, umuntu Kristu Yesu - "...*na* kawikishanya umo...". Ishiwi lilya "na" lyalangilila ubupusano pakati kakwa Kristu na Lesa.

- Kristu pa kuba "kawikishanya" capilibula ukuti wene e wakuya pakati. Kawikishanya pakati ka muntu wa lubembu na Lesa uwabula ulubembu tekuti abe ni Lesa Umwine uwabula ulubembu; cene cali no kuba umuntu uwabula ulubembu, uwa musango wa cifyalilwa ca buntunse ica lubembu. "*Umuntu* Kristu Yesu" casha ifwe mu kukaanatwishika kwa kulungama palwa kulondolola uku. Nangu wene aalelemba panuma ya kunina kwakwa Yesu ukuya ku mulu, Paulo tasosa palwakwa "Lesakristu Yesu".

Inshita ishingifwe tuleibukishiwako ukuti "Lesate muntu" (Impendwa 23:19; Hosea 11:9); lelo Kristu bwino bwino aali 'mwana wakwa Lesa', ngefyo wene ilingi aleitwa mu Cipingo Cipywa, "*umuntu* Kristu Yesu". Wene aali "Umwana wa Wapulamo" (Luka 1:32). Lesa pa kuba "*E* Wapulamo" calangilila ukuti Wene eka ewakwata ukupulamo ukwakupelekesha; Yesu pa kuba "*e Mwana* wa Wapulamo" calanga ukuti wene tekuti abe Lesa Umwine mu butuntulu. Insoselo fye yakwa Wishi no Mwana iyo iboomfiwe pali Lesa na Yesu, yacita cene icishinka cakuti bene tabali cimo cine. Ilyo umwana kuti akwata ukupalana kumo na wishi, wene tekuti abe muntu umo wine, nangu ukuba ne nshiku nge shakwa wishi.

Mu kukonkana ne ci, kuli ubupusano ubwingi ubwacishinka pakati kakwa Lesa na Yesu, ubo ubwalanga bwino bwino ukuti Yesu taali Lesa umwine:-

LESA	YESU
"Lesa tekuti atuunkwe (Yakobo 1:13).	Kristu "aalituunkilwe mu misango yonse pamo nga ifwe" (Aba Hebere 4:15).
Lesa tekuti afwe - Wene ali wa musango wa kukaanafwa (Amalumbo 90:2; 1 Timote 6:16).	Kristu aalifwile pa nshiku shitatu (Mateo 12:40; 16:21).
Lesa tekuti amonwe ku bantu (1 Timote 6:16; Ukufuma 33:20).	Abantu baamwene Yesu no kwikata wene (1 Yohane 1:1 akonkomesha ici).

Ilyo ifwe twatuunkwa, ifwe tupatikishiwa no kusala pakati ka lubembu no kunakila Lesa. Ilingi ifwe tusala ukukaanakila Lesa; Kristu aakwete ukusala kumo kwine, lelo lyonse aasalile ukuba uwanakila. Eico wene ukucita ulubembu kwali ukwingacitika, nangu wene icine cine taacitile nakalya. Cene tacili cakutontonkanyapo ukuti Lesa ukucita ulubembu kuti kwacitika. Ifwe tulangile ukuti ulubuto lwakwa Dabidi ulwalilwe muli 2 Samwele 7:12-16 icine cine lwali ni Kristu. Vesi 14 asosa palwakwa Kristu ukucita ulubembu ukuba icingacitika: "Wene *nga* acita ubupulumushi, ine nkasalapula wene".

8.3 The Nature Of Jesus

8.3 Umusango Wakwa Yesu

Ishiwi 'umusango' lisonta kufyo mu cifyalilwa, ifwe tuli icine cine. Ifwe tulangile mwi Sambililo 1 ukuti Baibele asosa palwa misango ibili - ulya uwakwa Lesa, na

ulya uwa muntu. Mu musango ulya Lesa tekuti afwe, tekuti atuunkwe na fimbipo. Cene cili cakushininkisha ukuti Kristu taali wa musango wakwa Lesa mu nshita ya mweo wakwe. Eico wene aali wa musango wa buntunse uwapwililika. Ukufuma mu kulondolola kweesu palwa 'umusango' cene cilingile ukuba cakushininkisha ukuti Kristu taakweete imisango ibili pa nshita imo. Cene cali icacindama icakuti Kristu aatuunkilwe pamo nga ifwe (Aba Hebere 4:15), pakuti ukupitila mu kucimfya kwakwe pa matuunko ukwapwililila wene enganoonkela ifwe ukweelwa. Ukufwaya ukwabipa uko ukuli e ntulo ya matuunko yesu kufuma mukati keesu (Marko 7:15-23), ukufuma mukati ka musango wesu uwa buntunse (Yakobo 1:13-15). Eico, cene cali icafwaikwa, ukuti Kristu alingile ukuba uwa musango wa buntunse pakuti wene engeeshiba no kucimfya amatuunko aya.

Aba Hebere 2:14-18 abiika fyonse ifi mu mashiwi ayengi:-

"Ifyo abana (ifwe) bali abakumako ku mubili wa munofu no mulopa (umusango wa buntunse), wene (Kristu) pamo umwine ifyo fine aasendele iciputulwa (ekutiila "aakumineko", R.S.V.) cimo cine (umusango wa cifyalilwa); ukuti ukupitila mu mfwa wene engoonaula...kasebanya...Pantu icine cine wene taasendele pali wene umusango wa Bamalaika; lelo wene aasendele pali wene (umusango wa) ulubuto lwakwa Abrahamu. Eico mu fintu fyonse cene calingile wene ukucitwa uwapalana na bamunyina bakwe, ukuti wene engaba shima pepo mukalamba uwa luse kabili uwa cishinka...ukucita ukuwikishanya pa membu sha bantu. Pantu ico wene umwine aaculile pa kutuunkwa, wene ali na maka ya kwafwilisha bene abo abatuunkwa".

Amashiwi aya yabika ukukoonkomesha kwacipeshamano pa cishinka cakuti Yesu aalikwete umusango wa cifyalilwa ca buntunse: "Wene *pamo umwine ifyo fine*" aakumineko kuli wene (Aba Hebere 2:14). Amashiwi aya yaboomfya amashiwi yatatu yonse ayali no bupilibulo bumo bwine, pakuti fye yafikilishe icishinka. Wene aakumineko "ku musango *umo wine*" uwa cifyalilwa; icalembwa nga calandile ukuti 'wene aakumineko kuli WENE pamo', lelo cene cakoonkomesha ukuti, "wene aakumineko kuli *umo wine*". Aba Hebere 2:16 mu kupalana aboomba pa cishinka cakuti Kristu taakweete umusango wa bamalaika, pa kumona ukuti wene aali e lubuto lwakwa Abrahamu, uyo uwaishile ku kuleeta ipusukilo pali cinkupiti wa batetekela abo abaali no kusanguka ulubuto lwakwa Abrahamu.

Pamulandu wa ici, cene cali icafwaikwa kuli Kristu ukukwata umusango wa cifyalilwa ca buntunse. Mu nshila *yonse* wene aali "no kucitwa uwapalana na bamunyina bakwe" (Aba Hebere 2:17) pakuti Lesa engapeela ifwe ukweeleelwa ukupitila mwi lambo lyakwa Kristu. Eico ukulanda ukuti Yesu taali uwa musango wa buntunse uwapwililika kuli kukaanaishiba kwa fishinte fya lyashi ilisuma ilyakwa Kristu.

Ilyo lyonse abatetekela ababatishiwa bacita ulubembu, bene kuti baisa kuli Lesa, ukuyebelela ulubembu lwabo mwi pepo ukupitila muli Kristu (1 Yohane 1:9); Lesa aishiba ukuti Kristu aalituunkilwe ukucita ulubembu ukulingana ngafintu bene bali, lelo ukuti wene aali uwapwililila, ukucimfya ukutuunkwa kulya kwine kuntu bene bafilwa. Pamulandu wa ici, "Lesa pamulandu wakwa Kristu" kuti aeleela ifwe (Abena Efese 4:32). Eico cene cili icacindama ukwishiba ifyo Kristu aatuunkilwe pamo fye nga ifwe, no kukabila ukukwata umusango wesu uwa cifyalilwa pakuti ici cibe icingacitwa. Aba Hebere 2:14 alanda bwino bwino ukuti Kristu aalikweete umusango wa "mubili wa munofu no mulopa" pa kucita ici icingacitwa. Mu musango "Lesa Mupashi" (Yohane 4:24) kabili nangu Wene aakwata umubili utuntulu, ngo "Mupashi" Wene taakwata umubili wa munofu no mulopa. Kristu pa kukwata umusango wa "mubili wa munofu" capilibula ukuti takwingaba inshila nakalya umo wene aakwatiile umusango wakwa Lesa mu nshita ya mweo wakwe.

Ukwesha kwa bantu kunuma ukusunga icebo cakwa Lesa, ekutiila ukucimfya amatuunko ukwapwililika, konse kwalifililwe. Eico "Lesa pa kutuma Umwana wakwe wine mu cipasho ca mubili wa munofu wa lubembu, kabili kwi lambo pa lubembu, aasekele ulubembu mu mubili wa munofu" (Abena Roma 8:3 A.V. amashiwi ya kulondolola).

"Ulubembu" lusonta ku kunakila kwa cifyalilwa ku kucita ulubembu uko ifwe twakwata mu cifyalilwa. Ifwe twalipeela inshila kale kuli ici, no kutwalilila ukucita ifi, na "amalipilo ya lubembu ni mfwa". Pa kufuma mu bwafya ubu, umuntu aakabiile ubwafwilisho ubwa kunse. Wene umwine aamoneeke uwabula amaka ya busuma ubwapwililila; cene tacali kabili tacili mukati ka mubili wa munofu ukulubula umubili wa munofu. Eico Lesa aacilingenye no kupeela ifwe Umwana Wakwe wine, uyo uwakweete "umubili wa munofu uwa lubembu" uwesu, no kubelelekwa konse ukucita ulubembu kuntu ifwe twakwata. Ukupusanako no

muntu umbi onse, Kristu aacimfishe amatuunko yonse, nangu wene ukufilwa no kucita ulubembu kwali ukwingacitika pamo fye ngefyo ifwe tucita. Abena Roma 8:3 alondolola umusango wakwa Kristu uwa buntunse ngo "mubili wa munofu wa lubembu". Amavesi yanono intanshi, Paulo aasosele pafyo mu mubili wa munofu "tamwaikala icintu icisuma nakalya", kabili ifyo umubili wa munofu mu cifyalilwa ulwiisha ukunakila kuli Lesa (Abena Roma 7:18-23). Mu mashiwi aya cene cili icakupeshamano no kucila pa kubelenga ukuti Kristu aalikwete "umubili wa munofu uwa lubembu" muli Abena Roma 8:3. Cene cali ni pamulandu wa ici, no kucimfya kwakwe pa mubili wa munofu ulya, epo ifwe twakwatila inshila ya kubutuka ukufuma ku mubili wesu wa munofu; Yesu aishiibe bwino palwa lubembu lwa musango wakwe wine. Wene inshita imo aitolwe nga "Kasambilisha Musuma", mu kulanda ukuti wene aali "umusuma" kabili uwa musango uwapwililila. Wene ayaswike: "Bushe mulandu nshi iwe waitila ine umusuma? Takuli umusuma nakalya kano fye umo, ulya ni, Lesa" (Marko 10:17,18). Pa nshita imbi, abantu baatendeke ukushimika ubunte bwa bukulu bwakwa Kristu pamulandu wa kukoonkana kwa fisungusho ifyalumbuka fintu wene aacitile. Yesu taanonkele pali ici "pantu wene aishiibe fyonse, kabili taakabiile ukuti umuntu alingile ukushimika ubunte palwa muntu: pantu wene aishiibe ico icali mu muntu" (Yohane 2:23-25, Baibele wa ciGreek). Pamulandu wa kwishiba kwakwe ukukalamba palwa musango wa muntunse ("wene aishiibe *fyonse*" palwa ici), Kristu taalefwaya abantu ukulumbanya wene umwine mu nsambu shakwe, pa kumona ukuti wene aishiibe ifyo ububi bwa musango wakwe bwaali.

8.4 The Humanity Of Jesus

8.4 Ubuntunse Bwakwa Yesu

Ifyalembwa fya Mbila nsuma fipeela ifilangililo ifingi pafyo Yesu aakweete umusango wa buntunse uwapwililika. Cene calilembwa ukuti wene aalinakile, kabili aali no kwikala panshi ku kunwa amenshi ukufuma mu cishima (Yohane 4:6). "Yesu aalilile ifilamba" pa mfwa yakwa Lasaro (Yohane 11:35). Icalalamba icapulamo, icalembwa ca kucula kwakwe ukwakupelekesha cilingile ukuba

cishininkisho icakumanina palwa buntunse bwakwe: "Nomba umweo wandi wacushiwa", eflyo wene aasuminishe lintu wene aapepele pakuti Lesa apusushe wene ukufuma ku kupula mu mfwa yakwe pa capindama (Yohane 12:27). Wene "aapepele, ukulanda, Mwe Tata, cene nga cili icingacitwa, lekeni ulukombo ulu (ulwa kucula ne mfwa) lupite ukufuma pali ine; lelo te kulingana nefyo ine mfwaya, kano ukulingana nefyo imwe mufwaya" (Mateo 26:39). Ici calangilila ukuti mu nshila shimo 'ukufwaya' kwakwa Kristu, nangu ukukabila kwali ukwapusana ukufuma kuli kulya ukwakwa Lesa.

Munshita ya mweo wakwe onse Kristu aasuminishe ukufwaya kwakwe kuli kulya ukwakwa Lesa mu kuiteyanya ku kweshiwa uku ukwakupelekesha ukwa capindama: "Ine pa lwandi ne mwine tekuti ncite icintu: ukulingana nefyo ine ndeumfwa, ine ndeepingula: no bupingulo bwandi buli ubwalungama; pantu ine nshifwaya ukufwaya kwandi kwine, lelo ukufwaya kwakwa Tata uyo uwatuma ine" (Yohane 5:30). Ubupusano ubu pakati ka kufwaya kwakwa Kristu na kulya ukwakwa Lesa buli e cishininkisho icakumanina icakuti Yesu taali ni Lesa.

Monse mu myeo yesu ifwe twaenekelwa ukukula mu kwishiba kwakwa Lesa, ukusambilila ku kweeshiwa kuntu ifwe tuleepitamo mu mweo uyu. Muli ici, Yesu aali e cilangililo cesu icikalamba. Wene taakweete ukwishiba kwakwa Lesa ukwapwililika ukusanikwa muli wene ukucila ifyo ifwe tukweete. Ukufuma ku bwaice "Yesu aakulile mu mano ne fumbi (ekutiila ukukula kwa bumupashi, pashanya Abena Efese 4:13), no kutemwikwa na Lesa na bantu" (Luka 2:52). "Umwaice aakulile, no kututumuka (ukusanguka) na maka mu mupashi" (Luka 2:40). Amavesi aya yabili yalangilila ukukula kwakwa Kristu ku mubili ngo kuba ukwalingana no kukula kwakwe ukwa bumupashi; umusango wa kukulilamo wacitiike muli wene mu cifyalilwa na muli bumupashi pamo. Nga "Umwana ni Lesa", ngeflyo Icitetekelo ca bena Atanasia cilanda ukukuma kuli 'Lesa patatu', ici nga tacali icingacitwa. Nangu fye pa mpela ya mweo wakwe, Kristu aasumiine ukuti wene taishiibe mu kushikimika inshita ya kwisa kwakwe ukwa cibili, nangu Wishi aishiibe (Marko 13:32).

Ukunakila ku kufwaya kwakwa Lesa cili cintu cimo ico ifwe bonse tuli no kusambilila mukupita kwa nshita. Kristu pamo aali no kupula mu nshila iyi iya kusambilila ukunakila kuli Wishi, ngeflyo umwana mwaume onse ali no kucita.

"Nangu wene aali Mwana, lelo wene aasambilile ukunakila (ekutiila ukunakila kuli Lesa) ku fintu ifyo wene aaculile; na pa *kucitwa* uwapwililila (ekutiila umukulu kuli bumupashi), wene aasangwike e kalenga we pusukilo lya pee" nge cafumine mu kukula kwakwe ukutuntulu kabili ukwapwililika ukwa bumupashi (Aba Hebere 5:8,9). Abena Filipi 2:7,8 (yalandwapo mukutantalisha mu Cakulundapo 27) yalemba inshila iyi imo ine iya kukula kuli bumupashi muli Yesu, ukupwililikila mu mfwa yakwe pa capindama. Wene "umwine *aaicitile* uwabula ukucindama, kabili *aabiikile pali wene* umusango (umusaalula) wa muboomfi...wene *aaceefeshe umwine* kabili *aasangwike* uwanakila ukufika...ku mfwa ya capindama." Insoselo iyaboomfiwa pano yalangilila ifyo Yesu mu kwishiba aile kuntanshi mu kukula kwakwe kwa bumupashi, ukuicita umwine uwanakila ukulundapo lyonse, icakuti mu kupelekesha wene "*aasangwike* uwanakila" ku kukabila kwakwa Lesa ukwakuti wene aalingile ukufwa pa capindama. Eco wene "*aacitilwe* uwapwililila" pa kusuminisha ku macushi yakwe ukwalungama.

Cene cili cakushininkisha ukufuma muli ici ukuti Yesu aali no kuboomba umwine, mu kwishiba pa kuba umulungami; takwali inshila nakalya umwakuti wene aapatikishiwe kuli Lesa ukuba ifi, ico nga calengele wene ukuba icakwangasha fye. Yesu icine cine aatemenwe ifwe, kabili aapeele umweo wakwe pa capindama ukufuma mu kutontonkanya uku. Ukukoonkomesha ukwatwalilila pa kutemwa kwakwa Kristu pali ifwe kuli no kuba ukwabula akantu ngacakuti Lesa aapatikishe wene ukufwa pa capindama (Abena Efese 5:2,25; Ukusokolola 1:5; Abena Galatia 2:20). Yesu nga aali ni Lesa, ninshi wene taali na cakusalapo lelo ukuba fye uwapwililila elyo kabili ukufwa pa capindama. Icakuti Yesu *aalikweete* ifyakusalapo ifi, calenga ifwe ukuba na maka ya kwishiba ukutemwa kwakwe, no kucita ukwampama kwesu na wene.

Cene cali ni pamulandu wa kufwaya kwakwa Kristu ukupeela umweo wakwe mukuitemenwa, eco Lesa aasansamukiile nganshi muli wene: "Eico Tata aatemwa ine, pantu ine ndebiika umweo wandi panshi...Takuli umuntu uwakupoka wene kuli ine nakalya, lelo ine ndebiika wene panshi ne mwine" (Yohane 10:17,18). Lesa pa kuba uwasansamuka nganshi mu kunakila kwakwa Kristu ukwakuitemenwa cili icakosa ukwiluka ngacakuti Yesu aali ni Lesa, ukwikala uwa mweo mu musango wa buntunse nge cishibilo ca musango umo uwa kwampama no muntu wa lubembu (Mateo 3:17; 12:18; 17:5). Ifyalembwa ifi palwa kusansamuka kwakwa Wishi mu

kunakila kwa Mwana, fili cishininkisho icakumanina icakuti Kristu ukukaanakila kuti kwacitika, lelo mu kwishiba aasalile ukuba uwanakila.

CHRIST'S NEED OF SALVATION

UKUKABILA KWAKWA KRISTU UKWE PUSUKILO

Pamulandu wa musango wakwe uwa buntunse, Yesu aumfwile amalwele yanono, ukunaka na fimbipo ngefyo fye ifwe tucita. Eico cene cakonka ukuti wene nga taafwile pa capindama, wene aali no kufwa mu nshila imbi, pamo ngo kupitila mu bukote. Mu kumona ici, Yesu aakabiile ukupusushiwa na Lesa ukufuma ku mfwa. Mu kwishiba ici apakalamba, Yesu "aapeele amapepo no kupaapaata no kulila ukwa maka ne filamba kuli wene (Lesa) ulya uwali na maka ya kupususha wene ukufuma ku mfwa, kabili aumfwilwe pa kupaapaata kwakwe ukwa mucinshi." (Aba Hebere 5:7 A.V. amashiwi yakulondolola). Icishinka cakuti Kristu aali no kupaapaata kuli Lesa ukupususha wene ukufuma ku mfwa cakaanya ukucitika konse ukwa pali wene ukuba ni Lesa umwine. Panuma ya kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa, imfwa tayaakweete "amaka pali wene *libili nakalya*" (Abena Roma 6:9), ukulanga ukuti yene intanshi yalikweete.

Ayengi mu Amalumbo yali mu busesemo palwakwa Yesu; lintu amavesi yamo ukufuma mu Amalumbo yalandwaapo mu Cipingo Cipyapa pamulandu wakwa Kristu, cene cili ca mano ukutunganya ukuti ayengi mu mavesi yambi mu Amalumbo yali pali wene pamo. Kuli inshita ishingiro apo ukukabila kwakwa Kristu ukwe pusukilo kuli Lesa kulekoonkomeshiwa:-

- **Amalumbo 91:11,12** yalandwaapo muli Mateo 4:6 pamulandu wakwa Yesu. Amalumbo 91:16 yasesema pafyo Lesa aali no kupeela Yesu ipusukilo: "Ku mweo utali (ekutiila umweo wa pee) eko ine nkasansamushisha wene, no kulanga wene ipusukilo." - Amalumbo 69:21 yasonta ku kutanikwa kwakwa Kristu (Mateo 27:34); Amalumbo aya yonse yalondolola amatontonkanyo yakwa Kristu pa capindama: "Pususheni ine, Mwe Lesa...Iseni mupeepi no mweo wandi, no kulubula wene...Lekeneni ipusukilo lyenu, Mwe Lesa, libiike ine pa mulu apasansuka" (amavesi 1,18,29).

- **Amalumbo 89** yali kulandwaapo kwa pa cilayo cakwa Lesa kuli Dabidi ukukuma kuli Kristu. Ukukuma kuli Yesu, Amalumbo 89:26 yasesema: "Wene akalilila kuli ine (Lesa), Imwe muli tata, Lesa wandi, kabili icilibwe ce *pusukilo* lyandi".

Amapepo yakwa Kristu kuli Lesa pe pusukilo yaalyumfwiilwe; wene aalyumfwiilwe pamulandu wa bumupashi bwakwe umwine, te pamulandu wa cifulo cakwe muli 'lesa patatu' (Aba Hebere 5:7). Icakuti *Lesa* aabuushishe Yesu ukufuma ku bafwa no kupeela wene ubukata ubwa kukaanafwa cili cikomo icikalamba ca mu Cipingo Cipy:-

- "*Lesa...aimishe Yesu pamulu...Lesa* alisansabika wene no kuboko kwakwe ukwa kulyo ukuba Umwana wa mfumu kabili Kapususha" (Imilimo 5:30,31).

- "*Lesa...aapeela ubukata ku Mwana wakwe Yesu...untu Lesa* emishe ukufuma ku bafwa" (Imilimo 3:13,15).

- "*Lesa* emishe Yesu uyu pamulu" (Imilimo 2:24,32,33).

- Yesu umwine aaishiibe ifi fyonse lintu wene aipwiishe *Lesa* ukupeela wene ubukata (Yohane 17:5 pashanya 13:32; 8:54).

Yesu ngacakuti aali ni Lesa Umwine, ninshi ukukoonkomesha konse uku kuti kwafuma mu cifulo, pa kumona ukuti Lesa tekuti afwe. Yesu taali no kukabila ukupusuka wene nga aali ni Lesa. Icakuti cene cali ni Lesa uyo e wasansabiike Yesu calanga ubukulu bwakwa Lesa pamulu wakwe, no kupaatukana kwakwa Lesa na Yesu. Takuli inshila nakalya umo Kristu aali no kubeela "*Lesa* sana kabili uwa pee (ne) misango...ibili...*Lesa* kabili bumuntu", ngefyo icantanshi ca Fikomo 39 ifya Cilonganino ca Bangeleshi (Church of England) cilondolola. Pa kupilibula fye kwe shiwi, icibumbwa kuti cakwata fye umusango umo. Ifwe twalanga ukuti icishininkisho cili icapwililika icakuti Kristu aali wa musango wesu uwa cifyalilwa.

8.5 The Relationship Of God With Jesus

8.5 Ukwampana Kwakwa Lesa Na Yesu

Ukutontontokanya pafyo Lesa aabuushishe Yesu ukufuma ku bafwa kwatungulula ifwe ku kutontontokanya palwa kwampana pakati kakwa Lesa na Yesu. Bene nga bali "babili abalingana...babili aba pee", ngefyo isambilisho lya lesa patatu lilondolola, ninshi ifwe tuli no kwenekela ukwampana kwabo ukuba kulya ukwa balingana. Ifwe kale tumwene icishininkisho icakumanina ukuti umulandu uyu tauli ifyo. Ukwampana pakati kakwa Lesa na Kristu kuli ukwapalana na kulya ukuli pakati ka mulume no mukashi: "Umutwe wa mwaume onse ni Kristu; no mutwe wa mwanakashi mwaume; no mutwe wakwa Kristu ni Lesa" (1 Abena Korinti 11:3). Ngefyo umulume e mutwe wa mukashi, efyo Lesa e mutwe wakwa Kristu, nangu bene bakweete ukwikatana kumo kwine ukwa kuboomba ngefyo kulingile ukuba pakati ka mulume no mukashi. Eco "Kristu wakwa Lesa" (Abena Korinti 3:23), ngefyo umulume e mwine wa mukashi.

Lesa Tata ilingi alandwa ukuba Lesa wakwa Kristu. Icishinka cakuti Lesa alondololwa nga "Lesa wakwa Shikulu wesu Yesu Kristu kabili Wishi" (1 Petro 1:3; Abena Efese 1:17) nangu panuma fye ya kunina kwakwa Kristu ukuya ku mulu, calanga ukuti uku e kwampana kwabo *nomba*, ngefyo kwene kwali munshita ya mweo wakwa Kristu uwa mfwa. Cene limo limo cilondololwa na abena lesa patatu ukuti Kristu asoswa fye ngo kuba uwaceepako pali Lesa munshita ya mweo wakwe pa calo. Amakalata ya mu Cipingo Cipyaa yaalembelwe imyaka imo panuma Kristu alinina ukuya ku mulu, lelo nanomba Lesa asoswa nga Lesa wakwa Kristu kabili Wishi. Yesu nanomba acita Wishi nga Lesa wakwe.

Ukusokolola, ibuuku lyakupulekesha mu Cipingo Cipyaa, lyalembelwe ukucila imyaka 30 panuma ya kupeela ubukata kuli Kristu no kunina ukuya ku mulu, lelo lyene lisosa palwakwa Lesa nga "Lesa wakwe kabili Wishi (wakwa Kristu)" (Ukusokolola 1:6). Mwi buuku ili, Kristu uwabuushiwa ukufuma ku bafwa no kupeelwa ubukata aapele imbila ku batetekela. Wene asosa palwa "itempele lyakwa Lesa wandi...ishina lyakwa Lesa wandi...umusumba wakwa Lesa wandi" (Ukusokolola 3:12). Ici cashininkisha ukuti Yesu nangu nomba atontontokanya palwakwa Wishi nga Lesa wakwe - kabili eico wene (Yesu) tali Lesa.

Munshita ya mweo wakwe uwa mfwa, Yesu aaloseshe kuli Wishi mu nshila iyapalana. Wene aasosele palwa kunina ukuya ku mulu "kuli Tata, kabili Shinwe; na kuli Lesa wandi, kabili Lesa wenu" (Yohane 20:17). Pa capindama, Yesu aalangile ubuntunse bwakwe umupwilapo: "Lesu wandi, Lesu wandi, bushe mulandu nshi Imwe mwalekelesha ine?" (Mateo 27:46). Amashiwi ya musango uyu tayengacitika ukwiluka nga yasoswa na Lesa Umwine. Icishinka fye cakuti Yesu aapepele kuli Lesa "no kulila ukwa maka ne filamba" icine ceka calangilila umusango wa cine uwa kwampama kwabo (Aba Hebere 5:7; Luka 6:12). Lesu mu kushininkisha tekuti apepe ku Mwine. Nangu nomba, Kristu apepa kuli Lesa pa lubali lwesu (Abena Roma 8:26,27 N.I.V. pashanya 2 Abena Korinti 3:18 R.V. amashiwi yakulondolola).

Ifwe nomba twalangilila ukuti ukwampama kwakwa Kristu na Lesa munshita ya mweo wakwe uwa mfwa takwaali mu cituntulu ukwapusana ukufuma kufyo kwene kuli nomba. Kristu aaloseshe kuli Lesa nga Wishi kabili nga Lesa wakwe, kabili aapepele kuli Wene; icifulo cimo cine eflyo cili nanomba, panuma ya kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa no kunina ukuya ku mulu. Munshita ya mweo wakwe pa calo, Kristu aali mubomfi wakwa Lesa (Imilimo 3:13,26 N.I.V.; Esaya 42:1; 53:11). Umubomfi acita ukufwaya kwakwa shikulu wakwe, kabili mu nshila yonse tali uwalingana na shikulu wakwe (Yohane 13:16). Kristu aakoonkomeshe ukuti amaka ne nsambu fintu wene aakweete fyafumine kuli Lesa, ukucila mu nsambu yakwe umwine: "Ine pa lwandi ne mwine tekuti ncite akantu nakalya...Ine mfwaya...ukufwaya kwakwa Tata uyo uwatuma ine...Umwana tekuti acite akantu pa lwakwe umwine nakalya" (Yohane 5:30,19).

Digression 27: "Being In The Form Of God"

Cakulundapo 27: "Pa Kuba Mu Musango Wakwa Lesa"

"Yesu...pa kuba mu musango wakwa Lesa, taatontonkenye cene ukwiba ukuba uwalingana na Lesa; lelo umwine aaicitile uwabula ukucindama,

kabili aabuulile pali wene umusango wa mubomfi" (Abena Filipi 2:5-11). Amavesi aya yasendwa ukupilibula ukuti Yesu aali ni Lesa, lelo pa kufyalwa kwakwe wene aasangwike umuntu. Ici nga cili ca cine, ninshi ifishinka fyonse ificitilwe mu Masambililo 7 na 8 fifwile pamo ukufumishiwapo mu kulondolola. Cene calangwa ukuti ivesi limo tekuti lisuminishiwe ukupinkana no musango onse uwa kusambilisha kwa Baibele. Cene cili icacindama icakuti aya e mashiwi fye *yeka* ayo ayengaleetwa kuntanshi ku kulondolola kwa kufumyapo 'ukubula kwa kusuntikana' mu kupelulusha kwa abena lesa patatu - ifyo Yesu aipilibwile umwine ukufuma mu kuba Lesa mu Mulu ukuba akanya mwi fumo lyakwa Maria. Ukufwailisha ukwakonkapo kulefwaya ukulangilila ifyo amashiwi aya yapilibula icine cine.

1. Kuli amashiwi ayengi ayali fye ya mankumanya mukati ka mashiwi aya ayo ayapinkana nganshi na mano ya bena lesa patatu:

- a) "Kabili *Lesa* alisansabika pamulu" Yesu "kabili *alipeela* wene ishina" (vesi 9) calanga ukuti Yesu taaisansabiike umwine -Lesa e wacitile cene. Cene cakonka ukuti wene taali mu musango wa kuba uwasansabikwa intanshi Lesa talacita ici kuli wene, pa nshita ya kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa.
- b) Inshila yonse iya kuinasha kwakwa Kristu umwine no kusanabikwa kuli Lesa ukwakonkelepo yali no kuba "ku bukata bwakwa *Wishi Lesa*" (vesi 11). Eico, *Wishi Lesa*, tali uwalingana pamo no Mwana.

2. Ukutantikwa kwa mashiwi aya kufwile ukutontontanyapo bwino bwino. Paulo tatendeke fye ukulanda pali Yesu ukufuma 'mu cakwelenganya fye'. Wene aasontele ku mano yakwa Yesu muli Abena Filipi 1:8. Ukubwelela kuli Abena Filipi 1:27 Paulo atendeka ukusosa palwa kucindama kwa musango wesu uwa *mano*. Ici cacitika mu mavesi ya ntanshi ya chapta 2: "Pa kuba no kumfwana kumo, *amano* yamo...mu kufuuka kwa *mano*...mwilolesha umuntu onse pa fintu fyakwe fine, lelo pa fintu fya bambi pamo. Leken *amano* aya yabe muli imwe, ayo ayaali pamo muli Kristu Yesu..." (Abena Filipi 2:2-5). Eico Paulo aleesosa palwa kucindama kwa kukwata *amano* ayaapala yalya ayakwa Yesu, ayo ayapeelwa ku kuboombela bambi ukwafuuka. Eico amavesi ayo ayakonkapo yalelandapo pa kufuuka kwa mano uko Yesu aalangile, ukucila ukusosa palwa kupilibuka konse ukwa musango wa cifyalilwa.

3. Yesu aali "Mu musango wakwa Lesa". Ifwe tulongile mu Isambililo 8.3 ukuti Yesu aali wa musango wa buntunse uwa cifyalilwa, eico kabili ici tekuti cisonte kuli Kristu ukukwata umusango wa Mupashi. Ukupilibula kwa Baibele wa Cingeleshi N.I.V. palwa mashiwi aya kwaya mu kuluba nganshi pano. Mu kupita, cene ciligile ukumonwa ukuti ukupilibula kumo ukwa ba Baibele ukwa nomba ukwapekanishiwa mu 'kubelenga ukwanaka', kwasakamana ukuwaminisha pamulu wa bupilibulo ubwalungama ubwa Baibele ya ciGreek, no kusakamana ukupeela amashiwi ayapya ukucila ukupilibula kwa mashiwi mu kulembwa kwa mashiwi yamo. Abena Filipi 2:5-8 e cilangililo icawamisha palwa ici. Lelo, uku te kusuusha ukuboomfya yene mu nshila shimbi.

Ukuti "umusango" (mu ciGreek 'morphe') tekuti usonte ku musango wa mubili cashininkishiwa na Abena Filipi 2:7 pa kusosa palwakwa Kristu ukubuula "umusango wa mubomfi". Wene aakweete umusango wakwa Lesa, lelo wene aabulile umusango wa mubomfi. Umusango wa mubili uwa mubomfi tauli uwapusana kuli ulya uwa muntu umbi onse. Ukulingana na mashiwi aya, ifwe mu mutende kuti twalondolola ici nge capilibula ukuti nangu Yesu aali uwapwililila, wene aalikweete amano ayapala Lesa umupwilapo, lelo wene aatemenwe ukubuula imibeele ya mubomfi. Amavesi yamo panuma Paulo akoselesha ifwe ukusanguka "abamusango wa mfwa (yakwa Kristu)" (Abena Filipi 3:10). Ifwe tuli no kwaakana 'morphe', umusango wakwa Kristu untu wene aalangile mu mfwa yakwe. Ici tekuti cipilibule ukuti ifwe tuli no kwaakana umusango wa cifyalilwa untu wene aakweete lilya, pantu ifwe natukwata kale umusango wa buntunse uwa cifyalilwa. Ifwe tatuli na kuipilibula fwebene pa kukwata umusango wa buntunse uwa cifyalilwa, lelo ifwe tulekabila ukupilibula inshila yesu iya kutontonkanya, pakuti ifwe twingakwata 'morphe' nangu icipasho ca matontonkanyo cintu Kristu aakweete mu mfwa yakwe.

Ishiwi Iya ciGreek 'morphe' lyapilibula icipasho, icilengo nangu icapalana. Abantunse basoswa nga abakweete "*umusango* ('morphe') wa buLesa" (2 Timote 3:5). Abena Galatia 4:19 yasosa palwakwa "Kristu (ukuba) *uwapangwa* mu" batetekela. Ico wene aakweete imibeele iyapwililila, inshila iyapwililila iya kutontonkanya ukwapala Lesa, Yesu aali "mu musango wakwa Lesa". Pamulandu wa ici, cene tacali "ukwiba" kuli wene ukutontonkanya nangu ukwishiba ukuti mu

mano aya wene aali umo na Lesa. Baibele wa Cingeleshi N.I.V. apeela ukupilibula ukwapusana palwa mashiwi aya, ukulanda ukuti Yesu taatontonkenye ukulingana na Lesa "icintu cimo icakusompola". Ukupilibula uku nga kwalungama, (uko kabili ukwasuminihiwa na Baibele wa Cingeleshi R.S.V.) ninshi uku mu cituntulu takusuminiishe isambilisho lyakuti Yesu aali ni Lesa. Ukulingana no kupilibula kwa N.I.V., Yesu taasuminiishe nangu inshita inono amano palwa kuba uwalingana na Lesa; wene aaishibe ukuti wene aali uwakunakila kuli Lesa, kabili te kulingana pamo na Wene.

4. Kristu "umwine aaicitile uwabula ukucindama", nangu "aaipongolwele umwine" (R.V.), ukusontelela ku busesemo bwa kutanikwa kwakwe muli Esaya 53:12: "Wene aapongolwele umweo wakwe ku mfwa". Wene "aabuulile pali wene umusango (imibeele) wa mubomfi" ku mibeele yakwe iyapala umubomfi ku balekonka wene (Yohane 13:14), ukulangililwa nganshi ku mfwa yakwe pa capindama (Mateo 20:28). Esaya 52:14 aaseseme palwa macushi yakwa Kristu ukuti pa capindama "icinso cakwe calyonaike sana ukucila umuntu onse, no *musango* wakwe ukucila abana baume ba bantu". Ukuinasha kwakwe uku ukwatwalilila "ukufika ku mfwa, kabili imfwa ya capindama" kwali cintu cimo ico icacitiike munshita ya mweo ne mfwa yakwe, te pa kufyalwa kwakwe. Ifwe tulangile ukutantikwa kwa mashiwi aya ukullosha ku *mano* yakwa Yesu, ukuinasha kwakwe uku ukulelangililwa kuli ifwe nge cilangililo ica kwambula. Eico amavesi aya yafwile ukusosa palwa mweo wakwa Yesu pa calo, mu musango wesu uwa buntunse, na fintu wene aainashishe umwine, nangu aakweete amano ayakonka muli Lesa umupwilapo, pa kutontonkanya pa kukabila kweesu.

5. Kristu nga aali ni Lesa mu mubili kabili elyo aashiile ulya kunuma no kubuula umubili wa buntunse, ngefyo abena lesa patatu beesha ukupilibula amashiwi aya, ninshi Yesu taali "Lesa sana" lintu aali pa calo; lelo abena lesa patatu batetekela ukuti wene aali. Ici conse calangilila ukuitalika uku ukucitwa pa kusuminisha ukulondolola ukwacitwa na bantunse pamo nga lesa patatu.

6. Ica kupelekesha, icishinka icikumine ku mashiwi "*ukuba* mu musango wakwa Lesa". Ishiwi lya ciGreek ilyapilibulwa "*ukuba*" talipilibula '*ukuba* mu cituntulu, ukufuma kuli bu pee na pee'. Imilimo 7:55 yasosa palwakwa Stefani "*ukuba* uwaisulamo Umupashi wa Mushilo". Wene aali uwaisulamo Umupashi wa

Mushilo pa nshita ilya kabili aali filya ukufuma inshita shimo kunuma; lelo wene taali *lyonse* uwaisulamo na uyo. Ifilangililo fimbini fili no kusangwa muli Luka 16:23; Imilimo 2:30; Abena Galatia 2:14. Eico Kristu "pa kuba mu musango wakwa Lesa" capilibula fye ukuti wene aali mu musango wakwa Lesa (mu mano); cene tacilondolola ukuti wene aali mu musango ulya ukufuma ku kutendeka kwa nshita.

STUDY 8: Questions

ISAMBILILO 8: Amepusho

1. Bushe Baibele asambilisha ukuti Lesa ni lesa patatu?
2. Tantika ubupusano butatu pakati kakwa Lesa na Yesu.
3. Bushe ni mu nshila nshi ishi ishalakonkapo emo Yesu aali uwapusana ukufuma kuli ifwe?
 - a) Wene taacitile ulubembu nakalya
 - b) Wene aali mwana uwafyalwa eka kuli Lesa umwine
 - c) Wene ukucita ulubembu tacali icingacitika
 - d) Wene aapatikishiwe kuli Lesa ukuba umulungami.
4. Bushe ni mu nshila nshi ishi ishalakonkapo emo Yesu aali uwapalana na Lesa?
 - a) Wene aalikweete umubili wakwa Lesa mu mweo wakwe pa calo
 - b) Wene aalikweete imibeele iyapwililila ukupala Lesa
 - c) Wene aaishiibe fyonse ukulingana na Lesa
 - d) Wene mu kulolenkana aali uwalingana pamo na Lesa.
5. Bushe ni mu nshila nshi ishi ishalakonkapo emo Yesu aali uwapalana na ifwe?
 - a) Wene aalikweete amatuunko yesu yonse no kuumfwa kweesu konse
 - b) Wene aalicitile ulubembu lintu aali umwana umunono
 - c) Wene aalekabila ipusukilo
 - d) Wene aalikweete umusango wa buntunse uwa cifyalilwa.
6. Bushe mashiwi nshi ayali ya cine pali aya ayalakonkapo?
 - a) Yesu aali wa mubili uwapwililila ne mibeele iyapwililila
 - b) Yesu aali wa mubili wa ulubembu lelo uwa mibeele iyapwililila
 - c) Yesu aali ni Lesa sana kabili umuntu sana pamo
 - d) Yesu aakweete umusango wa mubili wakwa Adamu intanshi wene talaacita ulubembu.
7. Bushe Yesu ukucita ulubembu kwali ukwingacitika?

STUDY 9
ISAMBILILO 9

**THE WORK OF
JESUS
UMULIMO WAKWA
YESU**

9.1 The Victory Of Jesus

9.1 Ukucimfya Kwakwa Yesu

Isambililo ilyapita lyalangilila ifyo Yesu aakweete umusango wa mubili wesu uwa buntunse kabili aalituunkilwe ukucita ulubembu pamo nga ifwe. Ubupusano pakati ka wene na ifwe buli bwakuti wene umupwilapo aacimfishe ulubembu; nangu aakweete *umusango* wa mubili wa cifyalilwa uwa lubembu, wene lyonse aalangiishe *imibeele* iyapwililila. Icipeshamano ca ici cilingile ukukoselesha ifwe lyonse lintu ifwe twatwalilila ukwishiba cene. Kuli ukukonkomesha ukwabwekeshiwapo ukwa mu Cipingo Cipy pa mibeele iyapwililila iyakwa Kristu:-

- Wene "mu nshila shonse aalituunkilwe pamo ngefyo ifwe tuli, lelo ukwabula ulubembu" (Aba Hebere 4:15).

- Wene "taaishiibe ulubembu". "Muli wene tamuli ulubembu" (2 Abena Korinti 5:21; 1 Yohane 3:5).

- "Uyo ushacitile ulubembu, nangu ubufi tabwasangilwe mu kanwa kakwe" (1 Petro 2:22).

- "Uwa mushilo, uwa mutende, uwabula ukukowela, uwa lekana ukufuma ku babembu" (Aba Hebere 7:26).

Ifyalembwa fya Mbila nsuma fyalangilila ifyo abantu banankwe baaishiibe ubusuma ubwapwililila ubwalepongoloka ukufuma ku mibeele yakwe, ukulangwa mu mashiwi na mu micitile yakwe. Umukashi wakwa Pilato aaishiibe ukuti wene aali "muntu uwalungama" (Mateo 27:19), uushalingile ukukaandwa; icita ca bena Roma ico icamweene imibeele yakwa Yesu lintu aakobeekwe pa capindama, calandilepo, "Icine cine uyu aali muntu umulungami" (Luka 23:47). Intanshi mu mweo wakwe, Yesu aeseshe abaYuda ne lipusho ili: "Bushe ninani uwa muli imwe uwanshinina no lubembu?" (Yohane 8:46). Kuli ili takwali ubwasuko.

Pamulandu wa mibeele yakwe iyapwililila, Yesu aali e kusokoloka kwakwa Lesa mu mubili wa munofu (1 Timote 3:16); Wene aaboombele no kusosa ngefyo Lesa aali no kucita ngacakuti Wene aali muntu. Eico wene aali e cipasho cakwa Lesa - "*icipasho* cakwa Lesa ushimoneka" (Abena Kolose 1:15). Pamulandu wa ici, takuli ukukabila ku bantu abakufwa ukumona Lesa mu cituntulu. Ngefyo Yesu aalondolwele, "Wene uyo uwamona ine amona Tata; kabili bushe nishani nomba imwe mulelanda ukuti, Langa ifwe Wiso (mu cituntulu)?" (Yohane 14:9).

Pa kwikala mwi sonde ilya lubembu, no kucushiwa no lubembu mu mubili wesu uwa cifyalilwa, cene cili icakosa kuli ifwe ukwishiba ukupwililika no bukulu bwa kucindama kwa bumupashi ukwakwa Kristu; ukwakuti umuntu uwa musango wa mubili wesu engalinga ukusokolola mu kupwililika ubulungami bwakwa Lesa mu mibeele yakwe. Ukutetekela ici kulefwaya icitetekelo ica cine ukucila fye ukusuminisha amano ya masambililo ya mipepele ayakuti Kristu aali ni Lesa Umwine; cene caishibikwa ukuti amasambilisho ya bufi palwa lesa patatu na 'buMupashi bwakwa Kristu' yali ayaishibikwa nganshi, pa kumona ukuti yene yali ayanaka ukupokelela.

Pamulandu wa kuti wene aakweete umusango wa mubili wesu uwa cifyalilwa, Kristu aali no kufwa. Wene aali wa mu bufyashi bwakwa Adamu ukupitila muli Maria, kabili bonse aba mu bana bakwa Adamu bali no kufwa (1 Abena Korinti 15:22). Bonse aba mu bufyashi bwakwa Adamu baali no kufwa pamulandu wa lubembu lwakwe, ukukaanasakamana ubulungami bwabo abene: "Imfwa yaatekele...ukupitila mu kulufyanya kwa muntu umo (Adamu) abengi bali abafwa...ubupigulo bwaali (pamulandu wa) muntu umo (Adamu) ku kusekwa (ku mfwa)...pa kukaananakila kwa muntu umo abengi *baacitilwe* ababembu", kabili eico baali no kufwa (Abena Roma 5:14-19 pashanya 6:23). Ngo wa mu bufyashi bwakwa Adamu, Kristu '*aacitilwe*' 'umubembu' kabili eico aali no kufwa, ngefyo bonse aba mu bufyashi bwakwa Adamu baapeendelwe nga ababembu abawamina imfwa pamulandu wa lubembu lwakwe. Lesa taapilibwile icipoope ici, Wene aalekele cene ukukuma Kristu pamo. Lesa "*aacitile* wene ukuba ulubembu pali ifwe, uyo ushaishiibe ulubembu" (2 Abena Korinti 5:21).

Ukufumyako Yesu, bonse aba mu bufyashi bwakwa Adamu balingile ukukaandwa uku, pantu ifwe bonse tulacita ulubembu cila muntu. Yesu aali no kufwa pantu

wene aali wa musango wa mubili wesu uwa cifyalilwa, ukwaakana icitiipu ico icaishile pa bufyashi bwakwa Adamu. Lelo, pantu wene umwine taacitile icintu icawamina imfwa "Lesa aabuushishe wene ukufuma ku bafwa, ukukakula wene ukufuma ku bukali bwa mfwa, pantu cene cali icishingacitika imfwa ukusunga ifikakilo fyaiko pali wene" (Imilimo 2:24 N.I.V.). Kristu "aalangilwe ukuba Umwana wakwa Lesa na maka, ukulingana no mupashi wa bumushilo, pa kubuuka ukufuma ku bafwa" (Abena Roma 1:4). Eco cene cali ni pamulandu wa mibeele yakwa Kristu iyapwililila, "umupashi wakwe uwa bumupashi", eco wene aabuushiwe mu bukata ukufuma ku bafwa.

Kristu taafwile pa capindama pamulandu fye wene aali wa musango wa mubili wa buntunse. Wene mu kuitemenwa aapeele umweo wakwe uwapwililila nge ca bupe kuli ifwe; wene aalangile ukutemwa kwakwe pali ifwe pa kufwa "pa membu shesu" (1 Abena Korinti 15:3), ukwishiba ukuti ukupitila mu mfwa yakwe wene aali no kunoonkela ifwe ipusukilo lya kupelekesha ukufuma ku lubembu ne mfwa (Abena Efese 5:2,25; Ukusokolola 1:5; Abena Galatia 2:20). Pantu Yesu aali uwapwililila mu mibeele wene aali na maka ya kucimfya icafumine mu lubembu pa kuba e muntu wa ntanshi ukubuuka ukufuma ku bafwa no kupeelwa umweo ushifwa. Eico abo bonse abaikuminisha abene kuli Kristu ukupitila mu lubatisho ne nshila ya mweo iyapala Kristu balikwata isubilo lya kubuuka ukufuma ku bafwa ne cilambu ifyapalana.

Muli ici e mwalala icishinka ca bukata ica kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa. Cene e "cishininkisho" cakuti ifwe tukabuuka ukufuma ku bafwa no kupingulwa (Imilimo 17:31), kabili nga icine cine ifwe tuli abapalana na wene, tukaakana icilambu cakwe ica mweo ushifwa, "*ukwishiba* (mu kushininkisha) ukuti wene uyo uwaimishe Shikulu Yesu pa mulu akeemya ifwe pa mulu pamo kuli Yesu" (2 Abena Korinti 4:14; 1 Abena Korinti 6:14; Abena Roma 6:3-5). Nga ababembu, ifwe twalinga imfwa ya pee (Abena Roma 6:23). Lelo, pamulandu wa mweo wakwa Kristu uwapwililila, imfwa yakwe iyakunakila no kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa, Lesa ali na maka ya kupeela ifwe *ica bupe* ca mweo wa pee, mu kupwililika ukwalingana ne fipoope Fyakwe fyonse.

Pa kufumya imikofu ya membu shesu, Lesa "apeenda ubulungami" (Abena Roma 4:6) kuli ifwe ukupitila mu citetekelo cesu mu filayo Fyakwe ifye pusukilo. Ifwe

twaishiba ukuti ulubembu luleeta imfwa, eico ifwe icine cine nga twatetekela ukuti Lesa akapususha ifwe ukufuma kuli lwene, ifwe tufwile ukutetekela ukuti Wene akapeenda ifwe kwati ifwe tuli abalungami, nangu ifwe tatuli. Kristu aali uwapwililila; pa kuba *muli* Kristu icine cine, Lesa kuti apeenda ifwe kwati ifwe tuli abapwililila, nangu ifwe fwebene tatuli. Lesa aacitile Kristu "ukuba ulubembu pali ifwe, uyo ushaishiibe ulubembu; ukuti ifwe twingacitwa ubulungami bwakwa Lesa *muli* wene" (2 Abena Korinti 5:21), ekutiila ukuba *muli* Kristu ukupitila mu lubatisho no mweo uwapala Kristu. Eco kuli abo "abali muli Kristu Yesu", wene "acitwa muli ifwe...ubulungami, no kushishiwa, no kulubula" (1 Abena Korinti 1:30,31); eico ivesi ili ilyalakonkapo lyakoselesha ifwe ukulumbanya Kristu pa fintu ifikalamba wene aaboomba: "Mu Mbila nsuma ubulungami ukufuma kuli Lesa bwasokololwa, ubulungami ubo ubuli ku citetekelo" (Abena Korinti 1:17, N.I.V.). Eico ukwiluka ifintu ifi kuli ciputulwa icifwaikwa ica kwishiba Imbila nsuma ya cine.

Ici conse cacitilwe icingacitwa ukupitila mu kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa. Wene aali e "fisabo fya ntanshi" ifya kulobolola konse ukwa bantunse abo abakacitwa abashifwa ukupitila mu kuboomba kwakwe (1 Abena Korinti 15:20), "ibeli" lya lupwa ulupya ulwa bumupashi ulo ulukapeelwa umusango wa mubili wakwa Lesa (Abena Kolose 1:18 pashanya Abena Efese 3:15). Eico ukubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa kwacitile cene icingacitwa kuli Lesa ukupeenda abatetekela muli Kristu kwati bene bali abalungami, ukumona ukuti bene balifimbwa ku bulungami bwakwe. Kristu "aapeelwe pa kulufyanya kweesu, kabili aabuushiwe libili pa kulungamikwa kweesu" (Abena Roma 4:25), ishiwi ilipilibula 'ukuba umulungami'.

Cene cisenda icitetekelo icakwishiba, icakutontonkanya mu fintu ifi pa kuba uwashininkisha icine cine ukuti ifwe kuti twapeendwa kuli Lesa kwati ifwe tuli abapwililila. Kristu kuti aaimika ifwe pa cipuna ca bupingulo "*abaabula akalema* kuntanshi ya cinso ca bukata bwakwe", "abamushilo kabili abashitungwa akabi kabili abashikalipilwa mu cinso cakwe" (Yuda 24; Abena Kolose 1:22 pashanya Abena Efese 5:27). Apo twakwata umusango wesu wa mubili wa lubembu no kutwalilila ukufilwa kwa bumupashi, cene cisenda icitetekelo icakosa pa kutetekela ici icine cine. Ukwimya fye ukuboko pa 'kulongana kwa cintubwingi' nangu mu kucenjela ukucita ukusuminisha ku fyantantikwa fya masambilisho tacili icaampana

no musango uyu uwa citetekelo. Cene cili kwiluka ukwalungama palwa kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa e cilingile ukukoselesha icitetekelo cesu: "Lesa...aabuushishe wene ukufuma ku bafwa...*ukuti* icitetekelo cenu ne subilo (lya kubuuka ukufuma ku bafwa ilyapalana) fingaba muli Lesa" (1 Petro 1:21).

Eico cene cili fye ni ku lubatisho muli Kristu ulwalungama eko ifwe twingabeela "muli Kristu" no kufimbwa ku bulungami bwakwe. Ku lubatisho ifwe twaikuminisha fwebene ku mfwa yakwe no kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa (Abena Roma 6:3-5), ifyo ifili e nshila ya kupokololwa kweesu ukufuma ku membu, ukupitila mukuba 'abalungamikwa', nangu abapeendwa abalungami (Abena Roma 4:25).

Ifintu ifyacipeshamano ifyo ifwe twatontonkanyapo mu ciputulwa ici fili ukutali na maboko yesu kano ifwe nga twalibatishiwa. Pa lubatisho ifwe tuikuminisha fwebene ku mulopa wakwa Kristu uwasuumine pa capindama; abatetekela basamba "imingila yabo no (kucita) yene iyabuuta mu mulopa wa mwana wa mpaanga" (Ukusokolola 7:14). Mu cishibilo, ninshi bene bafwikwa ne mingila iyabuuta, ukwimininako ubulungami bwakwa Kristu ubo ubwapeendwa ('ukupeelwa') kuli bene (Ukusokolola 19:8). Cene cili icingacitika ukulenga ifyakufwala ifi ifyabuuta ukuba ne fiko kumulandu wa lubembu lwesu (Yuda 23); lintu ifwe twacita ici panuma ya lubatisho, ifwe tufwile ukuboomfya kabili umulopa wakwa Kristu pa kusamba fyene ukubuuta ukupitila mu kwipusha Lesa pa kweleelwa ukupitila muli Kristu.

Cene cakonka ukuti panuma ya lubatisho ifwe tucili tulekabila ukutukuta pa kwikalilila mu cifulo ce paalo cintu ifwe twaingilemo pa nshita ilya. Kuli ukukabila kwa kuifwailisha lyonse, ukwa bushiku no bushiku pa mamineti yanono cila bushiku, pamo no kutwalilila amapepo no kufwaya ukweleelwa. Pa kucita ici ifwe lyonse tukaba abashininkisha mu kuinasha kwakuti, pamulandu wa kufimbwa kweesu no bulungami bwakwa Kristu, ifwe icine cine tukaba mu Bufumu bwakwa Lesa. Ifwe tufwile ukufwaya ukusangwa abaikala *muli* Kristu pa bushiku bwa mfwa yesu nangu pa kubwela kwakwa Kristu, "te kukwata ubulungami (bwesu) fwebene...lelo bulya ubo ubuli mukupitila mu citetekelo (muli) Kristu, ubulungami ubo ubuli bwakwa Lesa ku citetekelo" (Abena Filipi 3:9).

Ukukonkomesha ukwabwekeshiwapo pa *citetekelo* ukuleeta ubulungami ubwapeendwa, kwalanga ukuti takuli inshila nakalya umo ifwe twinganoonkela ipusukilo ku milimo yesu; ipusukilo lili pa cikuuku: "Pantu ku cikuuku eko imwe mwapusukila ukupitila mu citetekelo; kabili tacili ca imwe mwebene: cene cili ca bupe cakwa Lesa: tacili ca mu milimo" (Abena Efese 2:8,9). Ngefyo ukulungamikwa no bulungami fili 'fya bupe' (Abena Roma 5:17), efyo, pamo, ipusukilo lili. Eico ukukoseleshiwa kweesu mu kuboomba imilimo yonse iya mulimo wa Bwina Kristu kulingile ukuba kulya ukwa kutasha pafyo Lesa aaboombela ifwe - ukupeenda ifwe nga abalungami ukupitila muli Kristu, na muli ici ukupeela ifwe inshila ya kwi pusukilo. Cene cili ca busanso ukutontonkanya ukuti ifwe nga twaboomba imilimo ninshi tukapusushiwa. Ifwe fye tatwakafikilishe ukunoonka ipusukilo ifwe nga tutontonkanya mu musango uyu; cene cili *ca bupe* cintu ifwe tatwinganoonka, kano fye ukucipokelela ukwa kutemwa mu kutasha ukwashika, uko ukukamonekela mu milimo yesu. Icitetekelo ica cine cifyala imilimo nge cifumamo icituntulu (Yakobo 2:17).

9.2 The Blood Of Jesus

9.2 Umulopa Wakwa Yesu

Cene ilingi sana cilandwa mu Cipingo Cipya ukuti ukulungamikwa kweesu ne pusukilo lyesu fili mukupitila mu mulopa wakwa Yesu (pamo nga 1 Yohane 1:7; Ukusokolola 5:9; 12:11; Abena Roma 5:9). Pa kwishiba ukucindama kwa mulopa wakwa Kristu, ifwe tufwile ukwiluka ukuti cene cili cipoope ca Baibele icakuti "umweo wa munofu onse uwa mubili uli mulopa wa uko" (Ubwina Lebi 17:14). Ukwabula umulopa umubili tekuti wikale no mweo; eico cene cili cishibilo ca mweo. Ici calondolola ukulungama kwa mashiwi yakwa Kristu, "Kano fye imwe mwalya umubili wa munofu wa Mwana wa muntu, no kunwa umulopa wakwe, imwe tamukweete umweo muli imwe" (Yohane 6:53).

Ulubembu luleeta imfwa (Abena Roma 6:23), ekutiila ukupongololwa kwa mulopa, uyo usenda umweo. Pamulandu wa ici abena Israele baaenekelwe

ukupongolola umulopa cila nshita bene baacitile ulubembu, pa kwibukishako bene ukuti ulubembu lwaletete imfwa. "Nalimo ifintu fye fyonse mu mafunde (yakwa Mose) fisangululwa no mulopa; kabili ukwabula ukusuumya kwa mulopa takuli ukweelelwa" (kwa membu - Aba Hebere 9:22). Pamulandu wa ici, Adamu na Efa ukuifimba abene na mabuula ya mukunyu takwasuminishiwe; mukupilibula, Lesa aaipееye umwana wa mpaanga ukupeela impapa ukufimba pa lubembu lwabo (Ukutendeka 3:7,21). Mu kupalana, ilambo lyakwa Abele ilya nama lyalipokeleelwe ukucila ukupeela kwakwa Kaini ukwa filimwa, pantu wene aaishiibe icipoope ici icakuti ukwabula ukusuumya umulopa tekuti kube ukweelelwa no kupalama kuli Lesa ukwasuminishiwa (Ukutendeka 4:3-5).

Ifyacitiike ifi fisonta kuntanshi ku kucindama ukwacilamo ukwa mulopa wakwa Kristu. Ici nokucila calangililwe mu fyalecitika fya Cakucilila, apo abantu bakwa Lesa baali no kubiika umulopa wa mwana wa mpaanga pa ncheshi sha minshi pa kunoonka ipusukilo ukufuma ku mfwa. Umulopa uyu wasontele kuntanshi kuli ulya uwakwa Yesu, uyo ifwe tufwile ukuifimba fwebene. Intanshi ya nshita yakwa Kristu abaYuda baali no kupeela amalambo ya nama pa membu shabo, umwalola amafunde yakwa Lesa ukupitila muli Mose. Lelo, ukusuumya kwa mulopa wa nama uku kwali fye no mulimo wa kusambilisha. Ulubembu luleeta ukukaandwa ku mfwa (Abena Roma 6:23); cene tacali icingacitika icakuti umuntunse kuti aipaya inama nge cakupishishamo pa mfwa yakwe umwine nangu ngo mwiminishi wakwe umwine uwa mpomfu. Inama intu wene aapeele tayaakweete ukwishiba icalungama nangu icilubo; yene tayaali mwiminishi wakwe uwapwililika: "Cene tacili icingacitika icakuti umulopa wa ng'ombe ishilume no wa mbushi wingalinga ukusenda imembu" (Aba Hebere 10:4).

Eico ilipusho lyaima, Bushe mulandu nshi abaYuda baali no kupeela ilambo lya nama ilyo bene baacitile ulubembu? Paulo alanda mu bwipi amasuko ayalekanalekana ku lipusho ili muli Abena Galatia 3:24: "Amafunde yaali ni kasambilisha wesu ukuleeta ifwe kuli Kristu." Inama isho bene baaleipaya nge fyakupeela pa lubembu shali no kuba ishabula akalema - ishabula icilubo (Ukufuma 12:5; Ubwina Lebi 1:3,10 na fimbipo). Ishi shasontele kuntanshi kuli Kristu, "umwana wa mpaanga uwabula icilubo" (1 Petro 1:19). Eico umulopa wa nama shilya *waimininiko* ulya uwakwa Kristu. Shene shapokeleelwe nga malambo pa lubembu ukulingana nefyo shene shasontele kuntanshi kwi lambo lyakwa Kristu

ilyapwililila, lintu Lesa aashiibe ukuti wene ali no kucita. Pa mulandu wa ici, Lesa aali na maka ya kweelela imembu sha bantu Bakwe abo abaikeele intanshi ya nshita yakwa Kristu. Imfwa yakwe yaali "pa kulubula kwa kulufyanya uko ukwali (ukwacitilwe) pesamba lya cipingo cantanshi" (Aba Hebere 9:15), ekutiila amafunde yakwa Mose (Aba Hebere 8:5-9). Amalambo yonse ayaapeelwe pesamba lya mafunde yaasontele kuntanshi kuli Kristu, icakupeela pa lubembu icapwililila, uyo "uwafumishepo ulubembu kwi lambo lwakwe umwine" (Aba Hebere 9:26; 13:11,12; Abena Roma 8:3 [N.I.V.] pashanya 2 Abena Korinti 5:21).

Ifwe twalilondolwele mu Ciputulwa 7.3 ifyo Icingo ca Kale conse, nokucila Amafunde yakwa Mose, casontele kuntanshi kuli Kristu. Pesamba lya Mafunde inshila ya kupalama kuli Lesa yaali kupitila muli Shimapepo Mukalamba; wene aali e kawikishanya pakati kakwa Lesa na bantu pesamba lya Cipingo ica Kale ngefyo Kristu ali pesamba lya Cipingo Icipya (Aba Hebere 9:15). "Amafunde (yacita) abantu bashimapepo bakalamba abo abali ne fyakunaka; lelo icebo ca mulapo...cacita Umwana, uyo uli uwashishiwa umuyayaya" (Aba Hebere 7:28). Pantu bene abene baali ababembu, abantu aba tabaali mu cifulo ca kunoonka ukweelelwa kwa bantu ukwine kwine. Inama shintu bene baalepeela ilambo pa lubembu tashali umwiminishi wa cine uwa babembu. Ico icalefwaikwa cali muntunse uwapwililila, uyo uwali mu nshila yonse umwiminishi wa muntu umubembu, uyo uwali no kucita ilambo ilyakupokelelwa pa lubembu lintu abantu benganoonkelamo pa kuikuminisha abene kwi lambo lilya. Mu nshila iyapalana, Shimapepo Mukalamba aalefwaikwa uyo uwingalilila abantu ba lubembu abo wene aalelandilako, panuma ya kutuunkwa pamo fye nga bene (Aba Hebere 2:14-18).

Yesu alinga ukufwaya uku bwino bwino - "Shimapepo mukalamba uwa musango uyu aasangwike ifwe, untu ali uwa mushilo, uwa mutende, uwabula ukukowela" (Aba Hebere 7:26). Wene talekabila ukutwalilila ukupeela amalambo pa membu shakwe umwine, nangu wene ukukuma ku mfwa kabili nakalya (Aba Hebere 7:23,27). Mu lubuuto lwa ici, Amalembo yalandapo pali Kristu nga shimapepo wesu: "Eico wene kabili ali na maka ya kupususha bene ukufika ku mpela abo abaleisa kuli Lesa muli wene, pa kumona ukuti wene lyonse aaikala no mweo ku kucita ukupaapaata pali bene" (Aba Hebere 7:25). Pantu wene aakweete umusango wa mubili wa buntunse, Kristu, nga Shimapepo Mukalamba wesu uwalinga, "kuti

aakwata icikuuku pa batuutu, na pali bene abali kunse ya nshila; ico *wene umwine pamo* (aali) uwashingulukwa ne *fyakunaka*" (Aba Hebere 5:2). Ici cabweshwa amashiwi ayakumine kuli Kristu, "*wene umwine pamo* ifyo fine" aakumine ku musango wa mubili wesu uwa buntunse (Aba Hebere 2:14).

Ngefyo bashimapepo bakalamba ba bwina Yuda baalelandilako fye abantu bakwa Lesa, Israele, eflyo Kristu ali Shimapepo fye pali Israele wa bumupashi - abo ababatishiwa muli Kristu, panuma ya kwiluka Imbila nsuma ya cine. Wene ni "shimapepo mukalamba pa *ng'anda yakwa Lesa*" (Aba Hebere 10:21), umo umusangwa abo abafyalwa libili ku lubatisho (1 Petro 2:2-5), abali ne subilo lya cine ilya Mbila nsuma (Aba Hebere 3:6). Eico ukwishiba ifisuma fyacipeshamano ifya bushimapepo bwakwa Kristu kulingile ukukoselesha ifwe ukubatishiwa muli wene; ukwabula ici, wene tekuti alelandilako ifwe.

Panuma ya kubatishiwa muli Kristu, ifwe tulingile ukupaamfiwa ukuboomfya nganshi bushimapepo bwakwa Kristu; icine cine, ifwe twalikwata imilimo imo ukukuma kuli ici intu ifwe tufwile ukwimininapo. "Eico muli wene lekeni ifwe tupeepe ilambo lya kutasha kuli Lesa mu kutwalilila" (Aba Hebere 13:15). Ukupekanya kwakwa Lesa ukwa kupeepe Kristu nga shimapepo wesu kwali kwakuti ifwe tulingile ukupeepe Wene ubukata; eico ifwe tulingile lyonse ukuboomfya ukupalama kweesu kuli Lesa ukupitila muli Kristu pakuti tutashe Wene. Aba Hebere 10:21-25 atantika imilimo yesu imo intu ifwe twakwata pa mulandu wakwa Kristu ukuba Shimapepo Mukalamba wesu: "Pa kuba na shimapepo mukalamba pa *ng'anda yakwa Lesa*:"

1. Leken i ifwe tupalame (kuli Lesa) no mutima wa cine mu kushininkisha kutuntulu ukwa citetekelo, ukuba ne mitima iyawamishiwa ukufuma kuli kampingu umubi, ne mibili iyasambwa na menshi ayasanguluka". Ukwiluka bushimapepo bwakwa Kristu kwapilibula ukuti ifwe tulingile ukubatishiwa muli wene ("ukusambwa imibili yesu"), kabili ifwe tulingile ukukaanasuminisha kampingu umubi ukukula mu mano yesu. Ifwe nga twatetekela mu kuwikishanya kwakwa Kristu, ifwe twacitwa ukuba umo na Lesa ('UKUBA-BU-UMO') kwi lambo lyakwe.

2. "Lekeni ifwe twikatishe umulimo wa citetekelo cesu ukwabula ukunaka". Ifwe tatulingile ukupilibuka ukufuma ku masambilisho ya cine ayo ayaleeta ukwiluka kweesu palwa bushimapepo bwakwa Krsitu.

3. "Lekeni ifwe tutontokanye pali umo no mubiye ukukoselesha ukutemwa...te kuleka ukulongana kweesu pamo fwebene". Ifwe mu kutemwa tulingile ukuba abakakilwa capamo na bambi abo abailuka no kusanga ifisuma ukufuma muli bushimapepo bwakwa Kristu; ici nokucila cili mukupitila mu kulongana capamo ku mulimo wa kumokaula umukate, uko ifwe twibukisha ilambo lyakwa Kristu (mona Iciputulwa 11.3.5).

Ukwishiba ifintu ifi kulingile ukwisusha ifwe no kushininkisha ukwafuuka ukwakuti ifwe icine cine tukafika kwi pusukilo, ifwe nga twalibatishiwa no kwikalilila muli Kristu: "*Eico* lekeni ifwe twise *mu kushipa* ku cipuna ca bufumu ica cikuuku, ukuti ifwe twingapokelela uluse, no kusanga icikuuku ca kwafwa mu nshita ya kukabila" (Aba Hebere 4:16).

9.3 Offering For Us And Himself 9.3 Ukupeela Pali Ifwe No Mwine

Shimapepo mukalamba uwa bwina Yuda aali no kucita icakupeela pa membu shakwe intanshi, na panuma ica pali isho isha bantu (Aba Hebere 5:1-3). Ilambo lyakwa Kristu lyakwete umusango uyu umo wine uwa pabili. Nangu wene taakweete imembu umwine, Yesu acili aali wa musango wa mubili wa buntunse, kabili icine cine aalekabila ipusukilo ukufuma ku mfwa. Ipusukilo ili lyapekanishiwe na Lesa pa mulandu we lambo lyakwa Kristu umwine; eco Yesu alifwile ku kunoonka ipusukilo lyakwe umwine, na kabili ukucita ipusukilo lyesu icingacitika pamo. Amashiwi ayengi yasonta kuli ici.

Iciputulwa ici cili kutantikwa kwa mavesi ayo ayashininkisha ukuti ilambo lyakwa Kristu lyali pa fisuma fyakwe umwine ne fyesu fine pamo. Cene cili cakutali

ukucila pa cafwaikwa ukushininkisha icishinka ici; lelo ine natontonkanya ukuti umutwe we lyashi uyu uli uwacindama ukwishiba nga bumuntu bwakwa Shikulu buli no kwilukwa bwino bwino. Pa kupwisha ibuuku ili iwe pa nshita imo kuntanshi kuti wafwaya ukutontonkanya pa fintu ifi pa cipimo icashika, kabili eico ifintu ifi fyonse fyalundwamo.

- Shimapepo Mukalamba "aalingile, pa bantu, kabili ifyo fine pa mwine, ukupeela pa membu...ifyo fine Kristu pamo" aafikilishe icipasho cakwa Shimapepo Mukalamba mu mafunde yakwa Mose mu musango uyu (Aba Hebere 5:3,5). Ishiwi mu ciGreek ilya "ukulinga" mu kushininkisha lyapilibula ukukwata inkongole sha lupiya - ukusonta kuli Shikulu ukushita ukulubuka kwakwe umwine no kweesu pamo. Ici tacipilibula ukuti wene aalikweete imembu umwine shintu wene aali no kulubulwako. Icishinka ici tekuti cikonkomeshiwe sana ukucilapo. Ifwe twalubwilwe no mulopa we lambo - kabili efoo wene aalubwilwe pamo.

- Kristu "taakabiile inshiku shonse, nga balya bashimapepo bakalamba, ukupeela ilambo, intanshi pa membu shakwe umwine, na panuma pali isho isha bantu: pakuti ici *wene aacitile*, umuku umo" (Aba Hebere 7:27). Takuli ukutwishika ukuti Paulo alekonkomesha ukupalana pakati ka kupeela kubili ukwakwa shimapepo na kulya ukwakwa Kristu. Wene acita ifi kabili mu Aba Hebere 9:7 (pashanya vesi 12,25). Ubupusano bwaali muli Kristu ukucita filya umuku umo, lelo Shimapepo Mukalamba ni cila mwakwa. Ubupusano nga bwaali bwakuti Kristu aapeele fye pa bantu, ninshi ici nga calilangililwa bwino. Mona ukuti ilambo lyakwa Kristu lyali pa "membu" shakwe umwine, isho ishali ishapaatuka ukufuma ku sha bantu - "imembu" shakwe tashali shesu shintu wene aasendele, pantu mu cipasho wene aacitile icakupeela pali ifwe icapusana. Pa kumona ukuti Yesu aakweete imibeele iyapwililila, iyabula ulubembu, pano "imembu" e nshila imbi iyakulondolola umusango wa mubili wa buntunse uwa lubembu. Mu kupilibula kwa mashina, icalengele (umusango wa mubili wa lubembu) casoswa nge cafuminemo. Lelo cene cicili cilekabila ukukonkomeshiwa ukuti Shikulu wesu aali uwapwililila, kabili tekuti ashininwe no lubembu.

- Lesa "aaleetele libili Shikulwifwe Yesu ukufuma ku bafwa, kacema mukalamba ulya...ukupitila mu mulopa wa cipingo ca muyayaya" (Aba Hebere 13:20), ekutiila umulopa wakwe umwine. Eco Shikulu wesu aali ni kacema kabili impaanga

iyaipaiwe pamo, mukuti wene aaitungulwile umwine ku kwipaiwa, kabili ukupitila mu mulopa wakwe Lesa aabuushishe wene; mu nshila imo ine iyakuti wene aali icakupeela kabili shimapepo pamo.

- Amashiwi muli Baibele wa Cingeleshi AV ayakulondolola pali Sekaria 9:9 yalinga bwino bwino: "Imfumu yobe (Yesu) yaisa kuli iwe: wene ali uwalungama, no kuipususha umwine (AV 'ukukwata ipusukilo')". Ukupilibula kubili uku ukwingacitika kwalanda ukuti pa kuipususha umwine Shikulu wesu aaleetele ipusukilo kuli ifwe. Ukupitila mwi lambo pa capindama, Yesu aalubwile umusango wa mmubili wakwe umwine *pakuti* wene engafikilisha ukulubuka kweesu. Cene cili icabula amano ukutontontokanya palwa mfwa yakwe kunse ya mashiwi ya kupekanya kwayako - ukwa kupususha ifwe.

- Cene cifwile ukwishibwa ukuti fyonse ifyakusontelela ku kusuumya kwa mulopa ukupitila mu malambo ya nama pesamba lya mafunde fili ifyalingana mu nshila imo ne lambo lyakwa Kristu. Ulufuba, icishibilo cakwa Kristu, lwalelubulwa no mulopa umuku umo mu mwaka umo (Ukufuma 30:10), ukulanga ifyo Kristu aaishishishe umwine ku cakupeela kwakwe umwine. Icine cine conse icakwikalamo caiminineko Kristu, kabili cali no kusangululwa no mulopa (Aba Hebere 9:23). Ifipe ifituntulu ifya mu cakwikalamo tafyacitile ulubembu nakalya, nangu fyene fyalekabila ukusangululwa pamulandu wa kwampana kwine kwafiko no lubembu. Kabili ifyo fine na Shikulu wesu. Shimapepo Mukalamba umwine aali no kutendeka umulimo wakwe pa kukanwa no mulopa, na Kristu pamo aakabiile ilambo lyakwe umwine pa kutendeka umulimo wakwe pali ifwe mu Mulu (Ubwina Lebi 8:23).

Icakuti Yesu aailubwile umwine tacilepilibula ukuti wene aali wa lubembu umwine. Umuntu umwine ukupeela icakupeela pa lubembu tacilangilila lyonse ukuti umuntu uwapeela alicita ulubembu (pamo nga mu Ubwina Lebi 12 umwanakashi aali no kucita ici panuma ya kufyala umwana).

9.4 Jesus As Our Representative

9.4 Yesu Ngo Mwiminishi Wesu

Ifwe tumwene ukuti amalambo ya nama mu kupwililika tayaali ayakwimininako abantu ababembu. Yesu *aali* uwaimininako ifwe, pa kuba mu misango yonse "ukucitwa uwapalana na bamunyina bakwe"

(Aba Hebere 2:17). "Wene aasondele imfwa pa muntu onse" (Aba Hebere 2:9). Ilyo ifwe twacita ulubembu - pamo nga ifwe twakalipa - Lesa kuti aeleela ifwe "pa mulandu wakwa Kristu" (Abena Efese 4:32). Ici cili pamulandu wakuti Lesa kuti apashanya ifwe kuli Kristu, umuntu uwapalana na ifwe uyo uwatuunkilwe ukucita ulubembu - pamo ngo kukalipa - lelo uyo uwacimfishe ukutuunkwa konse. Eico Lesa kuti aeleela ifwe ulubembu lwesu - ulwa bukali -pa mulandu wa kuba kweesu muli Kristu, ukufimbwa no bulungami bwakwe. Eico Kristu pa kuba umwiminishi wesu ali e nshila umo Lesa engalangila ifwe icikuuku Cakwe, munshita imo ine ukusunga ifipoope Fyakwe Umwine ifya bulungami.

Yesu nga aali ni Lesa ukucila ukuba fye uwa musango wa mubili wa buntunse, wene nga taali umwiminishi wesu. Ici cili cilangililo cimbi icakuti amano yamo ayakuluba yatungulula ku kuluba kumbi. Pamulandu wa ici, abasambilila ifya mipepele balipanga inshila ishakobenkana ishingi isha kulondolola imfwa yakwa Kristu. Amano ya bwina Kristu ubwaluba yakuti imembu sha muntu shabiikile wene mu nkongole kuli Lesa isho pa lwakwe umwine wene aafililwe ukulipila. Elyo Kristu aafumishapo inkongole sha cila umo na umo uwatetekela ku mulopa wakwe, uwasuumine pa capindama. Bakashimika abengi mu Mayanda ya Mbila nsuma balondolola cene mu musango uyu: "Cene cali kwati ifwe bonse twabiikilwe mu mulongo ukushintilila ku cibumba, mupepi fye no kulaswa kuli kasebanya. Elyo Yesu aabutukiileko, elyo kasebanya aalashile wene mucifulo ca ifwe, eflyo ifwe nombu tuli abantungwa."

Amasambilisho aya ayakobenkana yali ayabula ukusuminisha ukwakosa ukwa Baibele. Kuli ukupinkana ukwabula ukutwishika ukwakuti Kristu nga aafwile *mucifulo* ca ifwe, ninshi ifwe tatulingile ukufwa. Pantu ifwe tucili twalikwata umusango wa mubili wa buntunse, ifwe tucili tufwile ukufwa; ipusukilo ukufuma ku lubembu ne mfwa mu kupelekesha likasokololwa pa bupingulo (lintu ifwe

tukapeelwa ukukaanafwa). Ifwe tatwapokelele ici pa nshita Kristu aafwile. Imfwa yakwa Kristu yaonawile kasebanya (Aba Hebere 2:14) ukucila kasebanya ukonaula wene.

Baibele asambilisha ukuti ipusukilo lili ilingacitika ukupitila mu mfwa NO kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa, te ku mfwa fye yakwe. Kristu "aafwile pali ifwe" umuku umo. Isambilisho lya kukabushanya kuti lyapilibula ukuti wene aali no kufwa pali cila muntu umo umo uwa muli ifwe.

Kristu nga aalipiile inkongole shesu no mulopa wakwe, ipusukilo lyesu lyasanguka icintu cimo ico ifwe twingenekela nge nsambu yesu. Icishinka cakuti ipusukilo ca bupe, ilyaleetelwe ku luse no kweelela kwakwa Lesa, kuti caluba mu menso ifwe nga twailuka ilambo lyakwa Kristu ngo kulipila inkongole. Cene kabili capanga ukuti Lesa umukali aatembeshiwe ilyo Wene aamwene umulopa utuntulu uwakwa Yesu. Lelo cintu Lesa amona ilyo ifwe twalapila Mwana Wakwe ngo mwiminishi wesu, uyo ifwe tuletukuta ukupashanya, ukucila ifwe ukuisuntikanya fwebene ku mulopa wakwa Kristu ngo muti. Ishamalumbo ne nyimbo ishing' isha 'bena Kristu' shakwata ubwingi bwa kupapa ubwa masambilisho ya bufi mu cifulo ici. Isambilisho lya bufi ilyacilamo lipatikishiwa mu mano ya bantu pa kwimba, ukucila ukusambilisha kwa Baibele, ukwa mano. Ifwe tufwile lyonse ukuba abaibukila ku musango uyu uwa kulufya amano.

Icabusanso, amashiwi ayanaka ayakuti "Kristu aafwile pali ifwe" (Abena Roma 5:8) yalufyanishiwa apakalamba ngo kupilibula ukuti Kristu aafwile mucifulo ca ifwe. Kuli ukusuntikana ukwingi pakati ka Abena Roma 5 na 1 Abena Korinti 15 (pamo nga vesi 12 = 1 Abena Korinti 15:21; vesi 17 = 1 Abena Korinti 15:22). "Kristu aafwile pali *ifwe*" (Abena Roma 5:8) alinganishiwa kuli "Kristu aafwile pa *membu shesu*" (1 Abena Korinti 15:3). Imfwa yakwe yaali ya kupanga inshila umo ifwe twinganookela ukweelelwa kwa *membu shesu*; cene cali ni mu mano aya emo "Kristu aafwile pali ifwe". Ishiwi lyakuti "pa" nangu "pali" talipilibula fye ukuti 'mucifulo ca'; Kristu aafwile "pa *membu shesu*", te 'mucifulo ca' shiko. Pamulandu wa ici, Kristu kuti "aacita ukupaapaata" pali ifwe (Aba Hebere 7:25) - te 'mucifulo ca' ifwe. Kabili ishiwi "pa" talipilibula 'mucifulo ca' mu Aba Hebere 10:12 na Abena Galatia 1:4.

9.5 Jesus And The Law Of Moses

9.5 Yesu Na Mafunde Yakwa Mose

Yesu pa kuba ilambo lyapa lubembu ilyapwililila kabili Shimapepo Mukalamba uwalinga uyo icine cine uwinganoonka ukweelela pali ifwe, umusango wa kale uwa malambo ya nama na bashimapepo bakalamba waalifumishiwepo panuma ya mfwa yakwe (Aba Hebere 10:5-14). "Bushimapepo pa kupilibulwa (ukufuma ku bena Lebi ukuya kuli Kristu), ukupilibula kwa mafunde pamo kuli ukucitwa icafwaikwa" (Aba Hebere 7:12). Kristu "asanguka shimapepo te pa kushintilila pe funde lya kutantika kwa kufyalwa kwakwe (ekutiila pantu fye umuntu aali wa mu bufyashi bwakwa Lebi wene kuti aaba ni shimapepo), lelo pa kushintilila pa maka ya mweo ushingonaulwa", yantu wene aapeelwe pamulandu we lambo lyakwe ilyapwililila (Aba Hebere 7:16 N.I.V.). Eico, "icine cine kuli ukufumyapo kwe funde lya ntanshi (ekutiila amafunde yakwa Mose) pantu lyene lyali ilyabula amaka kabili ilyabula umulimo. Pakuti amafunde tayaacitile icintu ukupwililila nakalya, lelo ukuleeta kwe subilo ilyawama ukucilapo (ukupitila muli Kristu) kwalicitile" (Aba Hebere 7:18,19 A.V. na N.I.V.).

Cene cili cakushininkisha ukufuma kuli ici ukuti amafunde yakwa Mose yalipwa kwi lambo lyakwa Kristu. Ukutetekela muli bushimapepo bwa bantunse nangu ukutwalilila ukupeela amalambo ya nama capilibula ukuti ifwe tatwasuminisha ukupwililika kwa kucimfya kwakwa Kristu. Ifitetekelo fya musango uyu fyapilibula ukuti ifwe tatwasuminisha ilambo lyakwa Kristu nge lyapwililika ukuboomba, no kuti ifwe tutontonkanya ukuti imilimo e ifwaikwa pa kuleeta ukulungama kweesu, ukucila icitetekelo muli Kristu eka. "Umuntu tekuti alungamikwe ku mafunde nakalya mu cinso cakwa Lesa...pantu, abalungami(kwa) bakeekala no mweo ku *citetekelo*" (Abena Galatia 3:11 pashanya Habakuki 2:4). Ukufwaya kweesu ukwakosa nge ceela ukwa kuboomba pa kuba abanakila ku musango wa mafunde yakwa Lesa takwakaleetele ifwe ukulungamikwa; icine cine kabelenga onse uwa mashiwi aya aalifilwa kale ukunakila amafunde ayo.

Ifwe nga tuli no kusunga amafunde yakwa Mose, ifwe tufwile ukweesha ukusunga yonse aya yako. Ukukaananakila mu ciputulwa cimo fye ica yene capilibula ukuti abo abali pesamba lya yako bali abasekwa: "Ifyo bali abengi aba (ekutiila ukushintilila pa) milimo ya mafunde eflyo bali pesamba lya citiipu: pantu cene calilembwa, Alitiipwa umuntu onse uyo ushitwalilila mu fintu *fyonse* ifyo ifyalembwa mwi buuku lya mafunde ukucita fyene" (Abena Galatia 3:10).

Ukubulwa amaka ukwa musango wesu uwa buntunse kwapilibula ukuti ifwe tusanga cene icishingacitika ukusunga bwino bwino amafunde yakwa Mose, lelo pamulandu wa kunakila kwakwa Kristu kuli yene ukwapwililika, ifwe twalikakulwa ukufuma ku mulimo onse uwa kusunga yene. Ipusukilo lyesu lili pamulandu wa ca bupe cakwa Lesa ukupitila muli Kristu, ukucila mu milimo yesu fwebene iya kunakila. "Pantu ico amafunde yaafililwe ukucita, mukuti yene yaali ayabula amaka ukupitila mu mubili wa munofu, Lesa pa kutuma Umwana wakwe mu cipasho ca mubili wa munofu uwa lubembu, kabili pa lubembu (ekutiila icakupeela pa lubembu, mona Baibele wa Cingeleshi N.I.V.), aasekele ulubembu mu mubili wa munofu" (Abena Roma 8:3). Eco "Kristu alilubula ifwe ukufuma ku citiipu ca mafunde, pa kucitwa icitiipu pali ifwe" (Abena Galatia 3:13).

Pamulandu wa ici, ifwe tatuli kabili abafwaikwa ukusunga iciputulwa conse ica mafunde yakwa Mose. Ifwe twamwene mwi Sambililo 3.4 ukuti Icipingo Icipya muli Kristu cabuulile icifulo ca Cipingo ica Kale ica mafunde yakwa Mose (Aba Hebere 8:13). Ku mfwa yakwe, Kristu aafuutile "icakulemba ku minwe ica mafunde ico icali ubulwani kuli ifwe, ico icali icapinkana na ifwe (pa kubulwa amaka ya kusunga amafunde bwino bwino), no kusenda cene ukufumya mu nshila, ukupaampamina cene ku capindama cakwe...Eico mwileka umuntu apingule imwe mu cakulya, nangu mu cakunwa (ifyakupeela), nangu ni mu kucindika kwa mutebeto wa mipepele, nangu kwa mweshi upya, nangu kwa nshiku she sabata: ifyo ifili icinshingwa ca fintu ifikeesa; lelo icituntulu ni Kristu" (Abena Kolose 2:14-17 A.V. na N.I.V.). Ici camoneka fye bwino - pamulandu wa mfwa yakwa Kristu pa capindama, Amafunde yalisendelwe "ukufuma mu nshila" pakuti ifwe twingalinga ukukaana ukupatikisha konse ukubiikwa pali ifwe ukwa kusunga ifiputulwa fya yako, pamo nga imitebeto ne sabata. Pamo nga Amafunde yambi, umulimo wa fintu ifi wali wa kusonta kuntanshi kuli Kristu. Panuma ya mfwa

yakwe, ukucindama kwafiko ukwa fishibilo kwalifikilishiwe, eico kabili takwali ukutwalilila ukukabila ukusunga fyene.

Ulukuta lwa ntanshi ulwa Bena Kristu ulwa mu myaka ya mwanda wa ntanshi lwali pesamba lya kupatikisha ukwatwalilila ukufuma ku baYuda Bankosamitima ukwa kusunga ifiputulwa fya Mafunde. Ukupula monse mu Cipingo Cipyu muli ukubwekeshapo ukusoka ukutaluka ku kulanda uku. Mu cinso ca fyonse ifi, cene cili cacipeshamano icakuti ilelo kuli ifilonganino ifingi ifyo ifikoselesha ukunakila kwa lubali ku Mafunde. Ifwe intanshi tulangile ukuti ukweesha konse ukwa kunoonka ipusukilo ukufuma mu kunakila Amafunde kufwile ukwiminina pa kusunga Amafunde yonse, nga te ifyo ninshi ifwe tuli kale fye abasekwa pa kukaanakila kuli yene (Abena Galatia 3:10).

Muli icintu mukati ka musango wa buntunse ico icishintilila pa mano ya kulungamikwa ku milimo; ifwe twatemwa ukutontonkanya ukuti ifwe *tulecita* icintu cimo ukulola kwi pusukilo lyesu. Pa mulandu uyu, ukupatikisha ukupeela ica pe kumi, ukufwala umusalaba, ukupituluka mu mapepo ayatantikwa, ukwikala mu musango umo pa kupepa na fimbipo fyonse fili fiputulwa ifyaishibikwa ifya mipepele iingi, abena Kristu na bambi fye. Ipusukilo pa kutetekela muli Kristu *epela* lili lisambilisho ilisangwa fye ku Bwina Kristu ubwashintilila pali Baibele.

Ukusokwa ukutaluka ku kusunga iciputulwa conse ica Mafunde yakwa Mose pa kunoonka ipusukilo, kwalilembwa ukupula monse mu Cipingo Cipyu. Bamo baasambiliishe ukuti Abena Kristu balingile ukusembululwa ukulingana na mafunde yakwa Mose, "no kusunga amafunde". Yakobo aasekele nganshi amano aya pa lubali lwa batetekela abacine: "*ifwe* tatwapeele ifunde lya musango uyu" (Imilimo 15:24). Petro aalondolwele abo abaasambiliishe ukukabila kwa kunakila ku Mafunde ngo kubiika "ikoli pa mikoshi ya basambi, ilyo bashifwe nangu ifwe tatwakwete maka ya kusenda. Lelo ifwe twatetekela ukuti ukupitila mu cikuuku cakwa Shikulu Yesu Kristu (ngo kupusanako ku milimo yabo iya kunakila ku mafunde) ifwe tukapusushiwa" (Imilimo 15:10,11). Pesamba lya kuputwamo, Paulo ali uwalingana mu kusosekesha, ukukonkomesha icishinka cimo cine inshita ne nshita: "Umuntu talungamikwa ku milimo ya mafunde, lelo ku citetekelo cakwa Yesu Kristu...ukuti ifwe twingaba abalungamikwa ku citetekelo cakwa Kristu, kabili te ku milimo ya mafunde: pantu ku milimo ya mafunde umubili wa munofu

tawakalungamikwe...umuntu talungamikwa ku mafunde...kuli (Kristu) bonse abo abatetekela balilungamikwa ukufuma ku fintu fyonse, ukufuma kuli ifyo imwe tekuti mulungamikwe ku mafunde yakwa Mose" (Abena Galatia 2:16; 3:11; Imilimo 13:39).

Cene cili cishibilo ca cishinka ica kuluba kwa bwina Kristu ubwaishibikwa icakuti imibombele yabo iingi yashintilila pa fintu fya Mafunde yakwa Mose - nangu kuli ukusambilisha ukwatambalala kabili ukwa maka ukulondolwelwe pamulu ukuti Abena Kristu tabalingile ukusunga Amafunde aya, pa kumona ukuti yene yalifumishiwapo muli Kristu. Ifwe nombamba twalalondolola inshila shaishibikwa umo Amafunde yakwa Mose yali e shintililo lya kuboomba kwa 'bena Kristu':-

PRIESTS BASHIMAPEPO

Ifilonganino fya Katolika na Anglikani fiboomfya apabuuta umusango wa bushimapepo bwa bantunse. BaRomani Katolika bamona Papa ngo kulingana kwabo kwakwa shimapepo mukalamba wa bwina Yuda. Kuli "kawikishanya *umo* pakati kakwa Lesa na bantu, umuntu Kristu Yesu" (1 Timote 2:5). Eico, cene cili icishingacitika, icakuti Papa nangu bashimapepo kuti baba bakawikishanya besu ngefyo bashimapepo baali pesamba lya Cipingo ica Kale. Kristu nombamba e Shimapepo Mukalamba wesu mu Mulu, ukupeela amapepo yesu kuli Lesa.

Takuli icishininkisho nakalya ica muli Baibele icakuti amaka ayaakweetwe ku bakalamba abaapeelwe Umupashi aba mu myaka ya mwanda wa ntanishi - pamo nga Petro - yaapeelwe ku nkulo ishakonkapo nangu kuli Papa mu kushininkisha. Nangu icingacitika ica ici ngacakuti calisuminishiwe, takuli inshila nakalya iya kushininkisha ukuti Papa na bashimapepo abene bali e abo pali bene icakufwala ca bumupashi ica bakalamba ba mu myaka ya mwanda wa ntanishi caponene.

Ifya bupe fya Mupashi pa kufumishiwapo, abatetekela bonse balikwata insambu iyalingana ukukwata Icebo-Umupashi muli Baibele (mona Amasambililo 2.2 na 2.4). Eico bene ni bamunyina bonse, takuli kabili umuntu nakalya ukukwata icifulo icasansabikwa ukucila pali umbi. Icine cine, abatetekela *bonse* abacine bali mwi bumba lya bushimapepo ubupya pa mulandu wa lubatisho lwabo muli Kristu, mu

mano yakuti bene balangisha ulubuuto lwakwa Lesa kwi sonde lya mfifi (1 Petro 2:9). Eico bene bakasanguka bashimapepo-mfumu ba Bufumu, lintu bwene bukapaampamikwa pa calo pa kubwela kwakwa Kristu (Ukusokolola 5:10).

Umusango wa buKatolika uwa kwita bashimapepo babo ukuti 'Father' ('Tata') (ishiwi 'Papa' lipilibula 'tata' pamo) uli mu kupinkana nganshi ku mashiwi yakwa Kristu ayatambalala, "Mwi ita umuntu shinwe pa calo: pantu umo e Shinwe, untu ali mu mulu" (Mateo 23:9). Icine cine, Yesu aasokele ukufuma ku kupeela umuntu munobe onse umucinshi wa musango wa bumupashi uufwaikwa kuli bashimapepo ba nomba: "Imwe mwi itwa Rabi (kasambilisha): pantu umo e Kasambilisha wenu, uyo ni Kristu, na imwe bonse muli bamunyina" (Mateo 23:8).

Imingila ya bukata iifwalwa na bashimapepo, babishopo, na bantu bambi abamapepo yakwata ishintililo mu fyakufwala ifyaibeela ifyafwelwe na bashimapepo na shimapepo mukalamba mu mafunde yakwa Mose. Ifyakufwala ifi fyasontele kuntanshi ku musango uwapwililila uwakwa Kristu, kabili, pamo nga Amafunde yonse, umulimo wafiko nomba walifikilishiwa. Icine cine cene cili cabulanda, icakuti ifyakufwala ifyo ifyapekanishiwe ukulumbanya ubukata bwakwa Kristu, nomba fileboomfiwa ukutwala ubukata bwa bantu pantanshi abo abafwala fyene - bamo muli abo basumina ukuti bene tabasuminisha ukubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa nangu fye ukubako kwakwa Lesa.

Amano ya buKatolika ayakuti Maria ni shimapepo ya kuluba apakalamba. Ukulomba kweesu ni mwi shina lyakwa KRISTU, te lyakwa Maria (Yohane 14:13,14; 15:16; 16:23-26). Kristu e Shimapepo Mukalamba wesu eka, te Maria. Yesu aakalipiile Maria lintu wene aeseshe ukulenga Yesu ukucita ifintu pali bambi (Yohane 2:2-4). Lesa, te Maria, aleita abantu kuli Kristu (Yohane 6:44).

TITHING ICA PE KUMI

Ici, pamo, cali ciputulwa ca Mafunde yakwa Mose (Impendwa 18:21), apo abaYuda baali no kupeela ica pe kumi ca fintu fyabo ku mutundu wa bushimapepo uwakwa Lebi. Pa kumona ukuti nomba takuli bushimapepo bwa bantunse, cene kabili tekuti cibe cakupatikisha ukupeela ica pe kumi ku bakalamba ba cilonganino

conse. Nakabili, amano yamo aya bufi (mu musango uyu ukukuma kuli bashimapepo) yalitungulula kuli yambi (ekutiila ukupela ica pe kumi). Lesa Umwine *takabila* ifyakupeela fyesu, pa kumona ukuti ifintu fyonse Fyakwe (Amalumbo 50:8-13). Ifwe tubweesha fye kuli Lesa ifyo Wene aapeela ifwe (1 Imilandu 29:14). Cene cili icishingacitwa kuli ifwe ukunoonka ipusukilo nge cafuma mu fintu fyakupeela kweesu, pamo nga mu musango wa ndalama. Mu kutasha pa ca bupe cakwa Lesa icikalamba kuli ifwe, ifwe tatulingile ukupeela fye ica pe kumi ca lupiya lwesu, lelo kano imyeo yesu yonse. Paulo aabiikile icilangililo muli ici, ukuboomba mu cishinka ifyo wene aaleebila: "Peeleni imibili yenu nge lambo lya mweo, ilya mushilo, ilya kupokelelwa kuli Lesa, ilyo ilili e mulimo wenu uwa mano" (Abena Roma 12:1).

MEAT

IFYAKULYA

Amafunde ya bwina Yuda yayakeenye ifilyo fimo nge fya busaali - umusango uwapokelelwa ku filonganino fimo ilelo, no kucila inkumba. Pa mulandu wakwa Kristu ukufumyapo kwa Mafunde pa capindama, "Eico mwileka umuntu apingule imwe mu cakulya, nangu ni mu cakunwa" (Abena Kolose 2:14-16). Eco amafunde yakwa Mose palwa fintu ifi yalifumishiwapo, pa kumona ukuti Kristu nomba aaliisa. Cene cali ni kuli wene eko ifyakulya 'fya busaka' fyasontele kuntanshi.

Yesu aalondolwele bwino bwino ukuti takuli icintu ico umuntu alya icingakowesha wene muli bumupashi; cene ni ico icifuma kunse ya mutima e cicita ici (Marko 7:15-23). "Mu kulanda ici, Yesu aalangile ukuti ifyakulya *fyonse* 'fya busaka'" (Marko 7:19 N.I.V.). Petro aasambilishiwe isambililo limo line (Imilimo 10:14,15), pamo nge fyacitilwe Paulo: "Ine naishiba, no kupatikishiwa kuli Shikulu Yesu, ukuti takuli icintu ica busaali palwa ciko" (Abena Roma 14:14). Intanshi, Paulo aalondolwele ukuti ukukaana ifilyo fimo kwali cilangililo ca kubulwa amaka ya bumupashi (Abena Roma 14:2). Imibeele yesu ku fyakulya "taitasha ifwe kuli Lesa" (1 Abena Korinti 8:8). Icakushinina icacilamo pali fyonse cili ca kusoka ukuti abena Kristu abaluba bali no kusambilisha abantu, "ukutaluka ukufuma ku fyakulya, ifyo Lesa aapangile ukupokelelwa no kupeela ukutasha kuli bene abo abatetekela no kwishiba icine" (1 Timote 4:3).

9.6 The Sabbath

9.6 Isabata

Cimo pa fyatwalilila ifyasabankana ukucilamo pakati ka misango ya 'bena Kristu' ba nomba na Mafunde yakwa Mose cilemoneka mu mano yakuti ifwe tufwile ukusunga Isabata. Amabumba yamo yatunga ukuti ifwe tulingile ukusunga Isabata lya bena Yuda ukulingana nge fyalondololwa mu Mafunde; bambi abengi batontokanya ukuti abena Kristu balingile ukukwata ubushiku ubwashininkishiwa ubwa mulungu apa kupepa, ubo bene ilingi balondolola nga pa Mulungu. Icintu ca ntanshi ukulondololwa cili cakuti Isabata lyali e bushiku bwa kushalikisha ubwa mulungu, lintu Lesa aatuushishe panuma ya nshiku mutanda isha kulengwa kwa fintu fyonse (Ukufuma 20:10,11). Pa Mulungu pa kuba e bushiku bwa ntanshi ubwa mulungu, cene cingaba cilubo ukusunga ubushiku ubu nge Sabata. Isabata mu kushininkisha lyali "cishibilo pakati ka ine (Lesa) na bene (Israele), ukuti bene bengeshiba ukuti ine nine Yehoba uyo ushisha bene" (Esekiele 20:12). Mu musango uyu, cene tacapekanishiwa nakalya ukuba icakukaka pa Benafyalo (abashili baYuda).

Ifwe tumwene ukuti ukupitila mu mfwa yakwa Kristu pa capindama, Amafunde yakwa Mose yalifumishiwepo, icakuti nomba takuli ukufwaya ukusunga Isabata nangu, pamo, umutebeto onse, pamo ngo bushiku bwa mfwa yakwa Kristu (Abena Kolose 2:14-17). Abena Kristu ba ntanshi abo abaabwelele ku kusunga ifiputulwa fya Mafunde yakwa Mose, pamo nga Isabata, balondololwa kuli Paulo ngo kubwelela "ku fipoope ifyabula amaka kabili ifya bulanda (Baibele wa Cingeleshi N.I.V.), kuli ifyo imwe mulefwaya ukuba mu busha libili. Imwe musunga inshiku (pamo nga Isabata), ne myeshi, ne nshita, ne myaka (ekutiila imitebeto ya bena Yuda). Ine naumfwa umwenso kuli imwe, epali ine nabiika pali imwe ukuboomba mu kuicusha" (Abena Galatia 4:9-11). Uku e kukula kwa mulandu uwa kweesha ukusunga Isabata nge nshila ya kuya kwi pusukilo. Cene cili apabuuta icakuti ukusunga Isabata tacili na mulimo kwi pusukilo: "Umuntu umo acindika ubushiku bumo pamulu wa bumbi (ekutiila mu kucindama kwa bumupashi): umbi acindika

inshiku shonse ukulinganya. Leken i umuntu onse abe uwashininkisha bwino mu mano yakwe umwine. Wene untu asunga (A.V. amashiwi ya kulondolola) ubushiku, acindika bwene kuli Shikulu; na wene untu ashisunga ubushiku, ni kuli Shikulu wene ashicindika bwene" (Abena Roma 14:5,6).

Pamulandu wa ici, cene cili cakwiluka ukuti ifwe tatubelenga palwa batetekela ba ntanshi ukusunga Isabata. Icin cine, cene calembwa ukuti bene baakumene pa "bushiku bwa *ntanshi* ubwa mulungu", ekutiila pa Mulungu: "Pa bushiku bwa ntanshi ubwa mulungu, lintu abasambi baishile capamo ku kumokaula umukate..." (Imilimo 20:7). Icakuti ici cali musango uwali konse konse calangililwa na Paulo pa kupanda amano ku batetekela ba pa Korinti ukubuula umusangulo "pa bushiku bwa ntanshi ubwa mulungu" (1 Abena Korinti 16:2), ekutiila pa kukumana kwabo lyonse pa bushiku bulya. Abatetekela bonse balondololwa nga abali bashimapapo (1 Petro 2:9) - abo abaali abaakakulwa ukufuma ku kusunga Isabata (Mateo 12:5).

Ifwe nga tuli no kusunga Isabata, ifwe tufwile ukucita ifi bwino bwino; ifwe tulatingile intanshi ukuti cene cili ca busanso ukusunga Amafunde yakwa Mose lubali, pantu muli ici mukafuma ukusekwa kweesu (Abena Galatia 3:10; Yakobo 2:10). Ipusukilo lili mu kupitila mu kusunga amafunde yakwa Kristu ukucila yalya ayakwa Mose. Abena Israele tabaasuminishiwe ukucita umilimo onse pe Sabata: "Uyo onse aacita umulimo mulya akepaiwa". Bene kabili baapeelwe ifunde: "Imwe mwikakosha umulilo monse mu fifulo fyenu ifyakwikalamo pa bushiku bwe sabata", eico kabili bene baaleshiwe ukupekanya ifyakulya pa bushiku bulya (Ukufuma 35:2,3; 16:23). Umuntu umo uyo uwakolonganike ifimuti pe Sabata, nalimo mukuti akoshe umulilo, aalikaandilwe ne mfwa pa kucita ifyo (Impendwa 15:32-36).

Eico ifilonganino filya ifisambilisha ukuti ukusunga Isabata kuli icakukaka pa ba mu mabumba yabo filingile ukukaanda ne mfwa abo aba mu mabumba lintu bene batoba Isabata. Takulingile ukuba ukwipika kwa fyakulya nangu ukuboomfya kwa mulilo mu musango onse - pamo nga ukwensha imyotoka, ukuboomfya umusango wa kukafya mu mayanda na fimbipo. AbaYuda bankosamitima ilelo babiika icilangililo ca musango wa mibeele iyenekelwa pe Sabata: bene bekala mu mayanda akasuba konse ukufumyako fye pa mulandu wa fya mipepele, kabili

abene tabaibiika mu kwipika, ukwenda na fimbipo. Abengi muli abo 'abena Kristu' abatunga ukusunga Isabata bapelebela fye pa mbilibili kuli ici.

Cene ilingi cilondololwa ukuti ukusunga kwe Sabata kwali limo pa mafunde ikumi ayapeelwe kuli Mose, no kuti, munshita Amafunde yambi ayakwa Mose yalifumishiwepo, umulimo walishala uwa kusunga amafunde yonse ikumi. BaKaloleela ba pa Bushiku bwa Cinelubali ('Seventh Day Adventists') babiika ukulekanya pakati ka mafunde ayasanguluka ('moral law') ya mafunde ikumi na ayo ayaleitwa amafunde ya mitebeto ('ceremonial law'), yantu bene batetekela ukuti yalifumishiwepo kuli Kristu. Ukulekanya uku takusambilishiwa mu Malembo. Ifwe intanshi tulangile ukuti Icipingo ica Kale cisonta ku Mafunde yakwa Mose, ico icapokelwe icifulo ku Cipingo Icipya pa capindama. Cene kuli calangwa ukuti amafunde ikumi, ukubikapo na yalya ayakumine kwi Sabata, yaali ciputulwa ca Cipingo ica Kale ico icafumishiwepo kuli Kristu:-

- Lesa "aalandile kuli imwe (Israele) icipingo cakwe, cintu wene aapeele ifunde kuli imwe (Israele) ukucita, kabili e mafunde ikumi; kabili wene aalembela yene pa fipaampa fibili ifya mabwe" (Amalango 4:13). Nakabili cene cilingile ukumonwa ukuti icipingo ici, icashintilila pa mafunde ikumi, cacitilwe pakati kakwa Lesa na *Israele*, te Benafyalo ba nshiku shino.

- Mose aaninine Ulupili lwa Horebu ku kupoka ifipaampa fya mabwe pali ifyo Lesa aalembela amafunde ikumi. Mose panuma aalandilepo palwa ici, "Yehoba Lesa wesu aacitile icipingo na ifwe mu Horebu" (Amalango 5:2), ekutiila ukupitila muli yalya amafunde ikumi.

- Pa nshita iyi, Lesa "aalembela pa fipaampa amashiwi ya cipingo, amafunde ikumi" (Ukufuma 34:28). Icipingo ici cimo cine calundilepo amashiwi ayaleitwa 'amafunde ya mitebeto' (Ukufuma 34:27). Ifwe nga twalondolola ukuti ukusunga icipingo icacitilwe mu mafunde ikumi cili icafwaikwa, ifwe kabili tufwile ukusunga amashiwi yonse aya Mafunde yonse, pa kumona ukuti aya yonse yali ciputulwa ca cipingo cimo cine. Cene mu kushininkisha cili icishingacitika ukucita ici.

- Aba Hebere 9:4 asosa palwa "fipaampa fya cipingo". Amafunde ikumi yaalembelwe pa fipaampa fya mabwe, ifyakwete "icipingo (ica kale)".

- Paulo asonta ku cipingo ici nge "calembelwe no kushilwa mu mabwe", ekutiila pa fipaampa fya mabwe. Wene aita cene "ukuboomba kwa mfwa...ukuboomba kwa kusekwa...ico icafumishiwapo" (2 Abena Korinti 3:7-11). Icipingo icaampana na mafunde ikumi icine cine tekuti cipeele isubilo lye pusukilo nakalya.

- Kristu aafuutile "icakulemba ku minwe ica mafunde ico icali ubulwani kuli ifwe" (Abena Kolose 2:14) pa capindama. Ici casonta ku cakulemba ku minwe icakwa Lesa ica mafunde ikumi pa fipaampa fya mabwe. Ifyo fine Paulo asosa palwa "mafunde...ukuba ayafwa...ukukota kwa *filembo*" (Abena Roma 7:6), nalimo ukusonta ku filembo fya mafunde ikumi ifyo ifyalembelwe pa fipaampa fya mabwe.

- Limo fye pa mafunde ikumi lyalangwa nga "amafunde" muli Abena Roma 7:8: "Amafunde...yaalandile, Iwe wilakumbwa". Amavesi ayapita muli Abena Roma 7:1-7 yakonkomesha ifyo "amafunde" yaafumishiwapo ku mfwa yakwa Kristu; eico "amafunde" yakumbinkanya amafunde ikumi.

Ici conse calenga cene ukumoneka ukuti Icipingo ica Kale na "amafunde" fyakumbinkenye amafunde ikumi. Apo fyene fyalifumishiwapo ku Cipingo Icipya, eico amafunde ikumi yalifumishiwapo. Lelo, amafunde pabula pa mafunde ikumi yalipaampamikwa libili, muli bumupashi, mu Cipingo Cipyia. Amafunde 3,5,6,7,8 na 9 kuti yaasangwa muli 1 Timote 1 eka, na amafunde 1,2 na 10 muli 1 Abena Korinti 5. Lelo ifunde ilyalenga 4 ilyakuma kwi Sabata talyabwekeshiwapo nakalya mu Cipingo Cipyia nge cakufwaikwa pali ifwe.

Ukutantika kwa mashiwi ukwalakonkapo kwalundapo ifyo amafunde yambi yalya pabula yaapaampamikwa mu Cipingo Cipyia:-

Ilya 1 - Abena Efese 4:6; 1 Yohane 5:21; Mateo 4:10

Ilya 2 - 1 Abena Korinti 10:14; Abena Roma 1:25

Ilya 3 - Yakobo 5:12; Mateo 5:34,35

Ilya 5 - Abena Efese 6:1,2; Abena Kolose 3:20

Ilya 6 - 1 Yohane 3:15; Mateo 5:21
 Ilya 7 - Aba Hebere 13:4; Mateo 5:27,28
 Ilya 8 - Abena Roma 2:21; Abena Efese 4:28
 Ilya 9 - Abena Kolose 3:9; Abena Efese 4:25; 2 Timote 3:3
 Ilya 10 - Abena Efese 5:3; Abena Kolose 3:5.

Cene cili icatetekelwa monse monse mu bwina Kristu bwaluba ukuti Yesu aipaiwe pa capindama. Lelo, ishiwi lya ciGreek 'stauros', ilyo ilingi ilipilibulwa 'icapindama' muli baBaibele wa Cingeleshi, mu cituntulu lipilibula umusongole nangu umulando. Icinine cine, icishibilo ca musalaba limbi calikwata intulo sha busenshi. Cene cili icalinga icakuti Kristu aafwile ne minwe na maboko ifyaimishiwa mu mulu pamulu wa mutwe wakwe, ukucila ukutambalika mu musango wa musalaba, pa kumona ukuti iminwe iyaimishiwa mu mulu ili cishibilo ca filayo fyakwa Lesa ukuba ifyashininkishiwa (Esekiele 20:5,6,15; 36:7; 47:14), kabili pamo nge pepo ilya maka (Inyimbo sha Bulanda 2:19; 1 Timote 2:8; 2 Imilandu 6:12,13; Amalumbo 28:2), lintu Kristu aabikilemo pa capindama (Aba Hebere 5:7). Wene aalandile ukuti ngafintu insoka ya mukuba yaimishiwe mu mulu pa *mulando* lintu abena Israele baali mu matololo, efyo wene aali no kwimishiwa mu mulu pa cintubwingi mu nshita yakwe iya kufwa; eco wene aakuminiishe 'icapindama' ku *mulando* (Yohane 3:14).

Icilonganino ca Romani Katolika cakambatika icishinka ca nkaama ikalamba ku capindama. Ici mu cituntulu tacikweete ukusuminisha kwa Baibele; cene calenga umusalaba ukusanguka umuti, icishibilo icituntulu icakuti Lesa ali na ifwe. Abantu batontonkanya ukuti mu kufwala umusalaba nangu ukucita lyonse icishibilo ca capindama, Lesa akaba na bene. Ici cili ca cishibilo fye; amaka ayatuntulu aya capindama yali mu kupitila mu kwampana kweesu ne mfwa yakwa Kristu ku citetekelo no lubatisho, ukucila ukwibukisha umusango utuntulu wa capindama. Cene cili icayangukapo, icine cine, ukucita ica panuma ukucila ica ntanshi.

Digression 29: Was Jesus Born On December 25?

Cakulundapo 29: Bushe Yesu aafyelwe pa 25 December?

Icilubo cimbi icikalamba ica bwina Kristu ubwaishibikwa cikumine ku bushiku bwa kufyalwa kwakwa Yesu. Abacemi balisendeme mu mpanga pamo ne mikuni yabo pa nshita ya kufyalwa kwakwa Kristu (Luka 2:8); bene tabaali na kucita ici pa nshita ya Christmas, munshita ya mpepo. Kristu aaikeele no mweo pa myaka amakumi yatatu ne myaka itatu na hafu wa mwaka na panuma aalifwile pa nshita ya mutebeto wa Cakucilila, ico icili pa nshita ya Easter. Eico wene afwile ukufyalwa imyeshi mutanda lubali lumbi lwa Easter - ekutiila mupepi na September/October.

25 December intanshi bwaali bushiku bwa mutebeto wa basenshi mu calo ca Bulaya intanshi ya bwina Kristu. Imilimo ya Batumwa yalemba ifyo Abena Kristu ba cine baaleecushiwa bubi bubi ku basenshi pamulandu wa fitetekelo fyabo. Inshita ne nshita abatumwa baasokele ukuti pamulandu wa ici, Abena Kristu bamo bali no kupokelela ifitetekelo fya basenshi, ku kupeela bene amaka ya kucita imipepele yabo iyawama ukucilapo ku basenshi abashingulwike bene (pamo nga Imilimo 20:30; 1 Yohane 2:18; 2 Abena Tesalonika 2:3; 2 Petro 2:1-3). Ukupokelela kwa 25 December ngo kusefya kwa bena Kristu kuli cilangililo icikalamba ca ici. Ifimuti fya Christmas, akanyang'uni na fimbipo fyonse kuti fyashininkishiwa ukuya kunuma ku kusefya kwa basenshi ukwalecitwa pa 25 December.

Ukufuma kuli ici cene cakonka ukuti Abena Kristu ba cine tabalingile ukusefya ukufyalwa kwakwa Kristu pa 25 December. Mu kuboomba, abatetekela ba cine bali no kubomfya nganshi inshiku sha kutuusha, pamo nga Christmas, ku kulongana capamo mwi senge konse konse ukwingacitika.

STUDY 9: Questions

ISAMBILILO 9: Amepusho

1. Bushe mulandu nshi imfwa yakwa Yesu, ukucila iya muntu umbi onse, yaali iyalefwaikwa pe pusukilo lyesu?
2. Bushe mulandu nshi amalambo ya nama mu Mafunde yakwa Mose tayaali ayalinga ukufumyapo ulubembu?
3. Bushe Yesu aali mwiminishi wesu nangu impyani yesu lintu wene aafwile?
4. Bushe pa mashiwi ayalakonkapo lishiwi nshi lili ilya cine?
 - a) Kristu aafwile mu cifulo ca ifwe ukufwa
 - b) Kristu aaiminineko ifwe, pakuti Lesa engeleela ifwe ukupitila muli wene
 - c) Kristu aali uwapalana na ifwe lelo temininako ifwe
 - d) Imfwa yakwa Kristu yaapilibwile ukuti Lesa takalinge libili umuntunse onse ukuba uwa mulandu pa lubembu.
5. Bushe Yesu alisangile icisuma ukufuma mu mfwa yakwe umwine?
6. Bushe lintu Kristu aafwile pa capindama, wene
 - a) Aapwishishe amafunde ayacepako ya Mafunde yakwa Mose lelo te mafunde 10
 - b) Aapwishishe yonse Amafunde yakwa Mose ukukumbinkanya na mafunde ikumi
 - c) Aapwishishe Amafunde yakwa Mose ukufumyako aya mitebeto ya bena Yuda
 - d) Taakweete mulimo pa cifulo ca Mafunde yakwa Mose?
7. Bushe ifwe tulingile ukusunga Isabata nomba?
8. Londolola pa kwasuko bobbe ku lipusho 7.

STUDY 10
ISAMBILILO 10

**BAPTISM INTO
JESUS
ULUBATISHO MULI
YESU**

--

10.1 The Vital Importance Of Baptism

10.1 Ubukulu Bwa Kucindama Kwa Lubatisho

Imiku iingi mu Masambililo yantanshi ifwe natulumbula ubukulu bwa kucindama kwa lubatisho; lwene e lutampulo lwa ntanshi ulwa kunakila ku lyashi lya Mbila nsuma. Aba Hebere 6:2 asosa palwa lubatisho nga limo pa masambilisho ayacindamisha. Ifwe twashiile ukulanda pali lwene ukufika pa nshita ino iya panuma pantu ulubatisho ulwa cine kuti lwacitika fye panuma ya kwikata kwa fishinka ififwaikwa ifyo ifyapanga Imbila nsuma. Ifwe nomba twapwisha isambililo lyesu palwa ifi; iwe nga ulefwaya ukusanguka uwaampama icine cine ne subilo likalamba lintu Baibele apeela ukupitila muli Yesu Kristu, ninshi ulubatisho luli icafwaikwa icapwililika.

"Ipusukilo lili lya baYuda" (Yohane 4:22) mu mano yakuti ifilayo ukukuma kwi pusukilo fyacitilwe kuli Abrahamu na ku lubuto lwakwe epela. Ifwe kuti twakwata fye ifilayo filya ifyacitilwe kuli ifwe nga ifwe twasanguka *mu* Lubuto, pa kuba ababatishiwa *muli* Kristu (Abena Galatia 3:22-29).

Eico Yesu aapeele ifunde bwino bwino kuli bakakonka bakwe: "Imwe kabiye ni mwi sonde monse, no kubila imbila nsuma (iyo ili mu filayo kuli Abrahamu - Abena Galatia 3:8) ku cibumbwa conse. Wene uyo ukatetekela *kabili* abatishiwa akapusushiwa" (Marko 16:16). Ukutontontanya pe shiwi ili ilyakuti "*kabili*" kwasokolola ukuti ukutetekela kwa Mbila nsuma kweka tekuti kupusushe ifwe; ulubatisho taluli icakulundapo icakusalapo fye mu mweo wa Bwina Kristu, lwene luli icikulu icakubalilapo icifwaikwa pe pusukilo. Ici tacili kulanda ukuti umulimo wa lubatisho weka ukapususha ifwe; wene ufwile wakonkwa ne nshita ya mweo yonse iya kutwalilila ukunakila ku Cebo cakwa Lesa. Yesu aakonkomeshe ici: "Icine cine, icine cine, ine ndelanda kuli imwe, Kano fye umuntu aba uwafyalwa ku menshi na ku mupashi, wene tekuti engile mu bufumu bwakwa Lesa" (Yohane 3:5).

Uku ukufyalwa "ku (mu ciGreek 'ukufuma mu') menshi" kwasontelela ku muntu ukwisa pamulu ukufuma mu menshi ya lubatisho; panuma ya ici, wene afwile

ukuba uwafyalwa libili ku mupashi. Ici cili musango uwatwalilila: "Ukufyalwa libili...ku Cebo cakwa Lesa" (1 Petro 1:23). Eco cene cili kupitila mu kutwalilila kweesu ukwasuka ku Cebo ca Mupashi eflyo ifwe tusanguka abafyalwa ku mupashi (mona Isambililo 2.2).

Ifwe tuli "ababatishiwa muli Kristu" (Abena Galatia 3:27), mwi shina lyakwe (Imilimo 19:5; 8:16; Mateo 28:19). Mona ukuti ifwe tubatishiwa muli *Kristu* - te mu Christadelphians nangu mu kabungwe konse aka bantunse. Eico ukwabula ulubatishe ifwe tatuli "muli Kristu", kabili tatuli abafimbwa ku mulimo wakwe uwa kupususha (Imilimo 4:12). Petro apikula umulumbwe uwa maka ukushunguluka icishinka ici: wene apalanya araka mu nshita yakwa Nowa kuli Kristu, ukulanga ukuti ngefyo araka aapuswishe Nowa no lupwa lwakwe ukufuma ku bupingulo bulya ubwaishile pa babembu, eflyo ulubatishe muli Kristu lukapususha abatetekela ukufuma ku mfwa ya pee (1 Petro 3:21). Nowa ukwingila muli araka kwapashaniwa ku kwingila kweesu muli Kristu ukupitila mu lubatisho. Abo bonse abaali kunse ya araka balyonawilwe ku lyeshi; ukwiminina mupepi na araka nangu ukuba cibusa wakwa Nowa tacali cakwafwa. Inshila fye iye pusukilo ili, kabili yaali, kuba mukati kakwa Kristu/araka. Cene cashininkishiwa ukuti ukwisa kwa cibili, kuntu ilyeshi lyali icipasho (Luka 17:26,27), kuli mupepi pali ifwe (mona appendix 3). Eico ukwingila muli Kristu/araka pa lubatisho kuli ca kufwaikwa icacilamo. Amashiwi ya bantunse icine cine yalafilwa ukusenda umusango wa kufwaikwa uku; icipasho ca muli Baibele ica kwingila muli araka mu nshita yakwa Nowa cili ica maka ukucilapo.

Abena Kristu bantanshi baanakiile ifunde lyakwa Kristu ukuya monse mwi sonde ukubila Imbila nsuma no kubatisha; ibuuku lya Imilimo lili e calembwa ca ici. Icishininkisho ca bukulu bwa kucindama kwa lubatisho cili no kusangwa mu nshila intu icalembwa ici cilekonkomesha ifyo *ilyo line* abantu baabatishiwe panuma ya kupokelela Imbila nsuma (pamo nga Imilimo 8:12, 36-39; 9:18; 10:47; 16:15). Ukukonkomesha uku kuli ukwailukwa lintu cene caishibikwa ukuti ukwabula ulubatishe ukusambilila kweesu palwa Mbila nsuma kuli mu kuicusha; ulubatishe luli lutampulo ulukalamba ulufwaikwa ukupitapo pa musebo wa kuya kwi pusukilo. Mu milandu imo icalembwa icapuutwamo cimoneka ukulangilila nganshi ifyo, nangu kube imilandu ya buntunse iingi iya kukokosha ulubatishe, ne fyayafya

ifingi mu kuboomba umulimo uyu, cene cili icacindama icakuti abantu balingile ukucita amaka yonse ukucimfya fyonse ifi, ku bwafwilisho bwakwa Lesa.

Kasunga wa cifungo pa Filipi mukupumikisha aaposelwe mu bwafya bwa mu mweo wakwe ku cinkukuma cikalamba ico icatobele umupwilapo icifungo cakwe icaikashiwe nganshi. Abafungwa baalikwete inshita iyalinga ukufyuka - icintu cimo icali no kulya umweo wakwe. Icitetekelo cakwe mu Mbila nsuma elyo casangwike icampomfu, icakuti "muli ora umo wine uwa bushiku (wene) alibatishiwe...apo pene" (Imilimo 16:33). Nga umuntu umo alikwete icakuleseshamo pa kukokosha ulubatiso ninshi ni wene. Icinkukuma icabipisha mu calo ca Greece pa myaka 3,000, ibumba lya bantu abafungwa mupepi no kucita ukufyuka mu cifungo ukwakupapa ukushatala akubako, no kutiinya kwa kuipaya pa bulekelesha bwa ncito kuleepeela pamulu wa mutwe wakwe, lelo wene aamwene bwino bwino ico icali umulimo umo uwacindamisha ukucitwa mu mweo wakwe onse no buyo bwa pee. Eco wene aacimfishe ubwafya bwa nshita ilya ubwe sonde lyakwe ilyashingulukako (ekutiila icinkukuma), ifyakupamfya fya ncito yakwe iya nshiku shonse no kucilinganishiwa kwa mwenso ukukalamba ifyo wene aisangilemo umwine - pakuti abatishiwe. Abengi abasambi ba lubatiso abashingashinga kuti basenda ukukoselesha kwa cine ukufuma ku muntu ulya. Icakuti wene aacitile umulimo wa citetekelo uwa musango ulya cili cishininkisho icakumanina icakuti wene aalikweete kale ukwishiba ukwalondololwa palwa Mbila nsuma, pakumona ukuti icitetekelo ca mpomfu ica musango ulya cisa fye ukufuma mu kumfwa Icebo cakwa Lesa (Abena Roma 10:17 pashanya Imilimo 17:11).

Imilimo 8:26-40 yalemba ifyo mushika wa calo ca Ethiopia aalesambilila Baibele wakwe lintu aaninine mwi celeta ukupula mu ciswebebe. Wene aakumenye Filipi, uyo uwalondolwele apakalamba Imbila nsuma kuli wene, ukubikapo ififwaikwa palwa lubatiso. Ukusosa kwa buntunse, cene cifwile ukumoneka icishingacitika ukunakila ifunde lya kubatishiwa mu ciswebebe cilya icabula amenshi. Lelo Lesa tengapeela ifunde lintu Wene aishiba ukuti abantu bamo tekuti banakile. "Ilyo bene baile mu nshila yabo, bene baishile ku menshi yamo", ekutiila pa cishiba, apo ulubatiso lwali icingacitwa (Imilimo 8:36). Icacitiike ici cayasuka ku kulondolola ukwabula ishintililo ukwakuti ulubatiso lwa kwibisha lwapekanishiwe fye ukucitwa mu ncende umo umwali amenshi ayengi, ayengasangwa ukwabula

ubwafya. Lesa lyonse ali no kupekanya inshila iyalolamo umo umwakunakila amafunde Yakwe.

Umutumwa Paulo aapokelele icimonwa icakupapa ukufuma kuli Kristu ico icasopele kampingu wakwe icakuti mu kwangufyanya wene "apo pene...aimine kabili alibatishiwe" (Imilimo 9:18). Nakabili, cene cifwile ukuba icakutuunka kuli wene ukukokosha ulubatisho lwakwe, ukutontonkanya palwa cifulo cakwe mu bantu icacindama ne ncito iya pamulu iyapekanishiwe pali wene mu buYuda. Lelo ulutanda ulu ulwaleima ulwe sonde lya baYuda aacitile ukupingula ukwalungama kabili ukwa nshita ilya ine ukubatishiwa no kusuula inshila ya mweo wakwe iyantanshi. Wene panuma aatontonkenye palwa kusala kwakwe ukubatishiwa: "Ifyo ifintu ifyali bunonshi kuli ine, ine napendele filya kulufya pali Kristu...Ine nasuminisha ukulufya kwa fintu fyonse (ekutiila ifintu ifyo wene inshita imo aamwene ngo "kunonka" kuli wene), kabili mpenda fyene amafi fye, ukuti ine ningakwata Kristu...ukulaba ifintu filya ifyo ifili kunuma (e "fintu" fya mweo wakwe uwantanshi uwa buYuda), no kulola ku fintu filya ifyo ifili kuntanshi, ine njipatikisha ukuya pa cifulo ca cilambu" (Abena Filipi 3:7,8;13,14).

Iyi ni nsoselo yakwa kabutuka wa lubilo ukuituninkisha kuntanshi ku kuputula intambo ya kupwisha ulubilo. Ukushininkisha kwa matontonkanyo ukwa musango uyu no kutulukusha kwa mubili kulingile ukumoneka mu misango ya myeo yesu panuma ya lubatisho. Cene cifwile ukwilukwa ukuti ulubatisho e ntendekelo ya lubilo ukulola ku Bufumu bwakwa Lesa; lwene taluli cishibilo fye ca kuba uwapilibula ifilonganino ne fitetekelo, nangu lwene ukuba umwinshi uwabula imilimo uwakwingila mu mweo wa kutuusha uwakukonka ukwanaka ku fipoope finono ifishatantikwa bwino bwino ifya bwina Kristu. Ulubatisho lukuminisha ifwe ku kutanikwa no kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa mu mano ya kutwalilila (Abena Roma 6:3-5) - inshita ishaisulamo ukupimpa ukwashininkishiwa mu nshila yonse.

Pamo ngo wanaka, umwaume umukote uwacimfya muli bumupashi, Paulo aali no kwibukisha: "Ine nshakeene ukunakila ku cimonwa ca mu mulu" (Imilimo 26:19). Ngefyo cali ca cine kuli Paulo, efyo cene cili kuli bonse abo ababatishiwa bwino bwino: ulubatisho luli e kupingula uko umuntu takalanguluke nakalya. Mu myeo yesu yonse ifwe tuli no kuba abaibukila ukuti ifwe twacitile ukusala ukwalungama.

Te kwingi ukupingula kwa buntunse ifwe twingaba abashininkisha umusango uyu. Ilipusho lili no kwasukwa mukushininkisha: 'Bushe mulandu nshi ine nshingabatishiwa?'

10.2 How Should We Be Baptized

10.2 Bushe Ifwe Tulingile Ukubatishiwa Shani?

Kuli amano ayaikatwa ku bengi ayakuti ulubatiso kuti lwacitwa, nokucila pa tunya, pa kusaansa amenshi pa mpumi shabo (ekutiila 'ukubacita abena Kristu'). Ici cili mu kupinkana nganshi ku fifwaikwa muli Baibele pa lubatiso.

Ishiwi lya ciGreek 'baptizo', ilyo ilyapilibulwa 'ukubatisha' muli Baibele wa Cingeshi 'baptize', *talipilibula* ukusaansa; lyene lipilibula ukusamba no kwibisha mu menshi ukwapwilika (mona ukulondolola mu mabuuku ayeetwa concordances ayakwa Robert Young na James Strong). Ishiwi ili liboomfiwa mu ciGreek cakale ukukuma ku fyombo ukwibila no 'kubatishiwa' (ekutiila ukwibishiwa) mu menshi. Lyene kabili liboomfiwa ku kusontelela ku ciputulwa ca nsalu iilepilibulwa ilangi ukufuma ku musango umo ukuya kuli umbi pa 'kubatisha', nangu ukutubika yene mwi langi. Pa kupilibula umusango wa nsalu, cene cashininkishiwa ukuti yene yaali no kwibishiwa pesamba lya menshi ye langi, ukucila ukubuula ilangi ukusaansa pa nsalu. Icakuti ukwibisha icine cine kuli e musango uwalungama uwa lubatiso kwalangililwa ku mavesi ayalakonkapo:-

- "Yohane pamo aalebatisha mu Aenoni mupepi na Salimu, pantu kwali amenshi ayengi kulya: kabili bene baishile, no kubatishiwa" (Yohane 3:23). Ici calanga ukuti "amenshi ayengi" yaalefwaikwa pa lubatiso; lwene nga lwacitilwe pa kusaansa amatoni yanono aya menshi, ninshi imbeketi fye imo iya menshi yaali no kukumana pa bantu imyanda. Abantu baishile ku cifulo ici pa mbali ya Mumana Yordani ku lubatiso, ukucila Yohane ukuya aleshinguluka kuli bene ne botolo lya menshi.

- Yesu, pamo, alibatishiwe kuli Yohane mu Mumana Yordani: "Yesu, lintu wene aabatishiwe, aile pamulu ilyo line ukufuma mu menshi" (Mateo 3:13-16). Ulubatisho lwakwe icine cine lwali lwa kwibisha - wene "aile pamulu...*ukufuma* mu menshi" panuma ya lubatisho. Umo pa milandu iyalengele Yesu ukubatishiwa wali ni pa kubiika icilangililo, icakuti takuli umuntu uwingatunga ukukonka Yesu bwino ukwabula ukukopa icilangililo ca lubatisho lwa kwibisha.

- Mu musango uwapalana, Filipi na mushika wa calo ca Ethiopia "baileikilila bonse *mu* menshi...kabili wene aabatishe wene. Kabili ilyo bene baishile pamulu *ukufuma* mu menshi..." (Imilimo 8:38,39). Ibukisha ukuti mushika aalombele ulubatisho lintu wene aamwene icishiba: "Mona, pano pali amenshi: bushe cinshi calesha ine ukubatishiwa?" (Imilimo 8:36). Cene mupepi cili cakushininkisha ukuti umuntu ulya tekuti atoole ubulendo bwa mu ciswebembe ukwabula nangu fye amenshi yamo pamo na nkwe, pamo nga mwi botolo. Eico ulubatisho nga lwali lwa kusaansa, lwene nga lwacitilwe ukwabula ukukabila kwa cishiba.

- Ulubatisho e kushiikwa (Abena Kolose 2:12), uko ukwalangilila ukufimba ukwapwililika.

- Ulubatisho luleitwa 'ukusamba' kwa membu (Imilimo 22:16). Icishinka ca kupilibuka kwa cine capashaniwa ku 'kusamba' mu Ukusokolola 1:5; Tito 3:5; 2 Petro 2:22; Aba Hebere 10:22 na yambipo. Insoselo iyi iya kusamba ili iya mulimo nganshi ku lubatisho lwa kutubika ukucila ku kusaansa.

Kuli ukulangilila ukwingi mu Cipingo ca Kale ukuti ukupalama kuli Lesa ukwasuminishiwa kwali kupitila mu musango umo uwa kusamba. Bashimapepo baali no kusamba ukwapwililika muli baafwa uwitwa 'umusambilo' intanshi bene tabalaisa mupepi na Lesa mu mulimo (Ubwina Lebi 8:6; Ukufuma 40:32). Abena Israele baali no kusamba pa kuiwamya abene ukufuma ku fyausaali fimo (pamo nga Amalango 23:11), ifyo ifyaiminineko ulubembu.

Umuntu uwitwa Naamani aali Mwinafyalo uwa fibashi uyo uwafwaile ukuposhiwa kuli Lesa wakwa Israele. Mu musango ulya wene aimininako umuntunse uwaumwa ku lubembu, mu cituntulu alepita mu mfwa ya mweo pamulandu wa

lubembu. Ukupola kwakwe kwali kwa kuitubika mu Mumana Yordani. Intanshi aasangile umulimo uwanaka uyu ukukosa ukusuminisha, pa kutontonkanya ukuti Lesa aali no kufwaya wene ukucita umulimo umo ukalamba, nangu ukuitubika umwine mu mumana ukalamba kabili uwaishibikwa, pamo nga Abana. Mukupalana, ifwe kuti twasanga cene icakosa ukutetekela ukuti umulimo uwayanguka umusango uyu kuti mukupelekesha waletapo ipusukilo lyesu. Cene cili icawamapo ukutontonkanya ukuti imilimo yesu no kwampana kwa cintubwingi ne bumba ilikalamba, icilonganino icaishibikwa (pashanya umumana Abana) kuti fyapususha ifwe, ukucila umulimo uyu uwayanguka uwa kwampana ne subilo lya cine lyakwa Israele. Panuma ya kuitubika mu Yordani umubili wa munofu uwakwa Naamani "wabwelele ukupalana no mubili wa munofu uwa mwana umunono, kabili wene aali uwabusaka" (2 Ishamfumu 5:9-14).

Nomba kulingile ukuba icifulo icinono ica kutwishika ukuti 'ulubatisho' lusontelela ku kutubika mu menshi ukwapwililika panuma ya kubalilapo ukwiluka ilyashi ilituntulu lya Mbila nsuma. Ukulondolola uku ukwa lubatisho ukwashintilila pali Baibele takusontelela ku cifulo ca muntu uyo icine cine alebatisha mu cituntulu. Ulubatisho pa kuba kwibisha mu menshi panuma ya kutetekela kwa Mbila nsuma, cene mwi sambilisho cili icingacitika umuntu ukuibatisha umwine. Lelo, pantu ulubatisho luli fye lubatisho pamulandu wa masambilisho ayalungama yantu umuntu aikata pa nshita ya kwibisha, cene mukushininkisha cili cakupandwa amano ukubatishiwa kuli umbi uwatetekela amasambilisho aya cine, uyo intanshi ya fyonse engafwailisha icipimo ca kwishiba kuntu umuntu akwata intanshi ya kwibisha wene mu cituntulu.

Eico kuli ulutambi pakati ka Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) ulwa kukwata ukulanshanya ukwashika no musambi onse uwa lubatisho intanshi ya kwibisha ukutuntulu. Ukutantika kwa mepusho aya musango nga yalya ayasangwa pa mpela ya cila Isambililo mwi buuku ili kuti kwapanga ishintililo pa kulanshanya kwa musango uyu. Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) baleenda bamailoshi amakana ku kwafwilisha umuntu umo fye ukubatishiwa; uyu e musango wa cipeshamano ca muntu umo fye ukwisa kwi pusukilo lya cine lya mweo wa pee, icakuti ifwe icantanshi tatwasakamana impendwa ya balepilibuka. Imibeele isuma ukucila ubwingi e cikulu ca musango wesu.

10.3 The Meaning Of Baptism

10.3 Umwalola Ulubatisho

Umo pa milandu ya lubatisho lwa kwibisha uli wakuti ukuya pesamba lya menshi cishibilo ca kuya kweesu mu nshiishi - ukwampana kweesu ne mfwa yakwa Kristu, no kulanga 'imfwa' yesu ku mweo wesu wa kale uwa lubembu no butuutu. Ukufuma mu menshi kwasuntikanya ifwe no kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa, ukukuminisha ifwe kwi subilo lya kubuuka ukufuma ku bafwa ukuya ku mweo wa pee pa kubwela kwakwe, pamo no kwikala umweo upya nomba, ukucimfya kwa bumupashi pa lubembu pa mulandu wa kucimfya kwakwa Kristu ukwacitilwe ku mfwa yakwe no kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa.

"Ifyo abengi aba ifwe baabatishiwe muli Yesu Kristu baabatishiwe mu mfwa yakwe. Eico ifwe twalishiikwa pamo na wene ku lubatisho mu mfwa yakwe: ukuti nga ifyo Kristu aabuushiwe ukufuma ku bafwa ku bukata bwakwa Tata, ifyo fine ifwe pamo tulingile ukwenda (ekutiila ukwikala no mweo ubushiku no bushiku) mu bupya bwa mweo. Pantu ifwe nga twalimbwa capamo mu cipasho ca mfwa yakwe (ku lubatisho), ifwe tukaba pamo mu cipasho ca kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa" (Abena Roma 6:3-5).

Pamulandu wakuti ipusukilo lyalicitwa icingacitika ukupitila fye mu mfwa yakwa Kristu no kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa, cene cili cikankaala icakuti ifwe tuikuminishe fwebene ne fintu ifi ifwe nga tuli no kupusushiwa. Ukufwa no kubuuka na Yesu ukufuma ku bafwa mu cishibilo, ico ulubatisho lupeela, kuli e nshila fye ya kucita ici. Cene cilingile ukumonwa ukuti ukusaansa takufikilisha icishibilo ici. Pa lubatisho, "umuntu wesu umukote (inshila ya mweo) alitanikwa" pamo na Kristu pa capindama (Abena Roma 6:6); Lesa "aabuushishe ifwe capamo na Kristu ukufuma ku bafwa" pa lubatisho (Abena Efese 2:5). Lelo, ifwe tucili twalikwata umusango wacifyalilwa uwa buntunse panuma ya lubatisho, kabili eico inshila ya mweo iya mubili wa munofu ikatwalilila ukulaimya umutwe waiko. Eico 'ukutanikwa' kwa mubili wa munofu wesu kuli musango uwatwalilila uyo *utendeka* fye pa lubatisho, eco Yesu aebele abatetekela ukusenda icapindama cakwe cila

bushiku no kukonka wene, ngefyo cene caali, mu mulongo ukulola ku Kalbale (Luka 9:23; 14:27). Lintu umweo wa kutanikwa kwa cine na Kristu tauli uwayanguka, kuli ukutuusha no buseko ukupitila mukuba pamo uwakumbinkaniwa ku kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa.

Kristu aaleetele "umutende ukupitila mu mulopa wa capindama cakwe" (Abena Kolose 1:20) - "umutende wakwa Lesa, uyo upita pa kwiluka konse" (Abena Filipi 4:7). Ukukuma kuli uyu, Yesu aalaile, "Ine nasha umutende kuli imwe, umutende wandi ine napeela kuli imwe: te ifyo isonde lipeela (umutende), ine napeela kuli imwe" (Yohane 14:27). Umutende uyu no buseko bwa cine ubwa bumupashi wacishapo ukulinganya ukucila pa bukali no bwafya bwa kuikuminisha apabuuta fwebene kuli Kristu uwataniikwe: "Pantu ifyo amacushi yakwa Kristu yafula muli ifwe, eflyo ukutuusha kweesu pamo kwafula muli Kristu" (2 Abena Korinti 1:5).

Kabili kuli ubuntungwa ubo ubwisa ukufuma ku kwishiba ukuti buifwe ubwacifyalilwa icine cine bwalifwa, kabili eico Yesu aleikala na ifwe mu kuboomba nganshi ukupula mu fyakweeshiwa fyesu fyonse. Umutumwa mukalamba Paulo aali no kusosa ukufuma mu kwishiba ukwingi palwa ici ukupita monse mu myaka iingi iya fyacitiike fya mweo wakwe: "Ine natanikwa pamo na Kristu, lelo ine naikala no mweo; lelo te ine, lelo Kristu aikala no mweo muli ine: kabili umweo untu ine nomba naikala mu mubili wa munofu, ine naikala no mweo ku citetekelo ca Mwana wakwa Lesa" (Abena Galatia 2:20).

"Ulubatisho kabili nomba lupususha ifwe...pa kubuuka kwakwa Yesu Kristu ukufuma ku bafwa" (1 Petro 3:21) pantu ukwampana kweesu ku kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa ukuya ku mweo wa pee kwapeela ifwe inshila ya cintu ici pa kubwela kwakwe. Cene cili kupitila mu kwaakana mu kubuuka uku ukufuma ku bafwa, panuma, emo ifwe mukupelekesha tukapusukila. Yesu aalandile ici mu musango uwanaka nganshi: "Pantu ine naikala no mweo, imwe mukekala no mweo pamo" (Yohane 14:19). Paulo ifyo fine: "Ifwe twawikishiwe kuli Lesa ku mfwa ya Mwana wakwe...ifwe tukapusushiwa ku mweo wakwe" (ukubuuka ukufuma ku bafwa; Abena Roma 5:10).

Inshita ne nshita cene cilakonkomeshiwa ukuti ku kuikuminisha fwebene ku mfwa yakwa Kristu na macushi yakwe mu lubatisho, ne nshila yesu iya mweo

iyakonkapo, ifwe icine cine tukaakana mu kubuuka kwakwe ukwa bukata ukufuma ku bafwa:-

- "Ifwe nga tuli abafwa pamo na (Kristu), ifwe pamo tutekela no mweo pamo na wene; ifwe nga twacula, ifwe pamo tukateeka pamo na wene" (2 Timote 2:11,12).

- "Lyonse ukusenda mu mubili ukufwa kwakwa Shikulu Yesu, ukuti umweo wakwa Yesu wingamoneka mu mubili wesu pamo...ukwishiba ukuti wene uyo uwaimishe Shikulu Yesu pamulu akeemya ifwe pamo pamulu kuli Yesu" (2 Abena Korinti 4:10,11,14).

- Paulo ayakeene mwi "senge Iya macushi (yakwa Kristu), ukucitwa uwalingana ku mfwa yakwe (ku kuboomba kwakwe ukwayafya ukwa mweo); nga mu nshila yonse ine ningafika ku kubuuka ukufuma ku bafwa ukuya ku mweo wa pee nge fyacitiike kuli Kristu" (Abena Filipi 3:10,11 pashanya Abena Galatia 6:14).

10.4 Baptism And Salvation

10.4 Ulubatisho Ne Pusukilo

Ulubatisho ukukuminisha ifwe ku mfwa yakwa Kristu capilibula ukuti cene cili fye kupitila mu lubatisho emo ifwe twingakwatila ukufika ku kwelelwa. Ifwe "twaashikilwe pamo na (Kristu) mu lubatisho, umo kabili ifwe twaimishiiwe pamo na wene ukupitila mu...kuboomba kwakwa Lesa, uyo uwaimya wene ukufuma ku bafwa. Na imwe, pa kuba abafwa mu membu shenu...wene aabuusha ukufuma ku bafwa capamo na wene, pa kwelela imwe ukulufyanya konse" (Abena Kolose 2:12,13). Ifwe "twalisambilwe...mwi shina lyakwa Shikulu Yesu" (1 Abena Korinti 6:11) - ekutiila ulubatisho mwi shina lyakwa Yesu luli e nshila umo imemba shesu shisambwa. Ici cacitilwe mu cishibilo kunuma mu Impendwa 19:13, uko abo abashili na menshi ya kusangulula baali no kufwa. Ifwe twalangilile mwi Sambililo 10.2 ifyo ulubatisho luli e kusamba kwa membu (pashanya Imilimo 22:16). Eico ukulondololwa kwa batetekela ngo kusambwa ukufuma ku membu shabo mu

mulopa wakwa Kristu kusontelela kuli bene ukucita ici mu musango wa lubatisho (Ukusokolola 1:5; 7:14; Tito 3:5 [N.I.V.] kwasosa palwa ici ngo "kusamba kwa kufyalwa libili", ukusontelela kuli ifwe "ukufyalwa kwa ku menshi" pa lubatisho [Yohane 3:5]).

Mu lubuuto lwa conse ici, cene cili cakwilukwa ukuti ubwasuko bwakwa Petro ku lipusho, "Bushe ifwe cinshi tuli no kucita?" (pa kupusushiwa) bwaali bwakuti, "Lapileni, no kubatishiwa umuntu onse uwa muli imwe mwi shina lyakwa Yesu Kristu *pa* kwelelwa kwa membu" (Imilimo 2:37,38). Ulubatisho mwi shina lyakwa Kristu luli *pa* kwelelwa kwa membu; ukwabula lwene tekuti kube ukwelelwa kwa lubembu nakalya, kabili eico ushabatishiwa afwile ukupokelela amalipilo ya lubembu - imfwa (Abena Roma 6:23). Takuli ipusukilo nakalya kano fye mwi shina lyakwa Yesu (Imilimo 4:12), kabili ifwe kuti twayakana fye ishina lilya pa kubatishiwa muli lyene. Icishinka ici capilibula ukuti imipepele ishili ya Bwina Kristu tekuti mu nshila yonse itungulule kwi pusukilo nakalya. Uwatetekela muli Baibele uwa cine tekuti asuminishe ukuti yene ilacita; icishinka cakuti buKatolika no kuboomba ukwashinguluka isonde apakalamba basuminisha ici, kuli kulangilila ukwa bulanda pa mibeele yabo ku Malembo ya Mushilo.

Ukubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa ukuya ku mweo wa pee kwali cishibilo ca kucimfya kwakwe umwine pa lubembu. Pa lubatisho ifwe tuikuminisha fwebene kuli ici, kabili eico ifwe tusoswa ngo kuba ababuuka pamo na Kristu ukufuma ku bafwa, ulubembu ukukaanakwata libili amaka pali ifwe, ngefyo lwene talwakwete libili pali wene nakalya. Eico ukupitila mu lubatisho ifwe tuli "abakakulwa ukufuma ku lubembu...ulubembu talwakakwate amaka pali imwe" panuma ya lubatisho (Abena Roma 6:18,14). Lelo, panuma ya lubatisho ifwe tucili tulacita ulubembu (1 Yohane 1:8,9); ulubembu lucili mu cifulo ca kuteeka ifwe ubusha libili ifwe nga twapilibuka ukufuma kuli Kristu. Eico ifwe ino nshita tuleakana mu mfwa yakwa Kristu na macushi, nangu ulubatisho lulangilila ifyo ifwe pamo twaampama no kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa, kuntu ifwe twakwata isubilo lya kwakana pa kubwela kwakwe.

Ni mu kwenekela fye emo ifwe twabeela abakakulwa ukufuma ku lubembu. "Wene uyo uwatetekela no kubatishiwa *akapusushiwa*" (Marko 16:16) pa kwisa kwacibili kwakwa Kristu. Ipusukilo lyakupelekesha talicitika apo pene panuma ya lubatisho,

lelo panuma ya cipuna ca bupingulo (1 Abena Korinti 3:15) Icine cine, takuli kukabila kwe sambilisho lya bupingulo ifwe nga tupokelela ipusukilo pa lubatisho, nangu ifwe ukulinga ukufwa. "Wene uyo uwashipikisha ukufika ku mpela *akapusushiwa*" (Mateo 10:22).

Nangu fye panuma ya lubatisho lwakwe, Paulo (na Abena Kristu bonse) baali no kutulukusha ukuya kwi pusukilo (Abena Filipi 3:10-13; 1 Abena Korinti 9:27); wene aasosele palwe *subilo* lya mweo wa pee (Tito 1:2; 3:7; 1 Abena Tesalonika 5:8; Abena Roma 8:24) na palwa ifwe ukuba "*impyani* she pusukilo" (Aba Hebere 1:14). Pa cipuna ca bupingulo, abalungami bakengila *mu* mweo wa pee (Mateo 25:46). Amano yakwa Paulo ayakupapa, ayaputwamo yabengeshima monse ukupula muli Abena Roma 13:11 - wene alondolola ukuti panuma ya lubatisho ifwe kuti twaishiba ukuti cila bushiku ubo ifwe twikala no kushipikisha buli bushiku bumo ukupalaminako ku kwisa kwacibili kwakwa Kristu, pakuti ifwe twingasekelela ukuti "nomba ipusukilo lyesu lili ilyapalaminako ukucila lintu ifwe twatetekelele". Eico ipusukilo lyesu talilakwatwa nomba. Ipusukilo lili ne fyakukonka; ifwe tukapusushiwa ifwe *nga* twaikatisha icitetekelo ca cine (Aba Hebere 3:12-14), ifwe *nga* twaibukisha amasambilisho yatuntulu ayo ayapanga Imbila nsuma (1 Timote 4:16; 1 Abena Korinti 15:1,2), kabili ifwe *nga* twacita ifintu filya ifyo ifyalingana ne subilo likalamba ilya musango uyu (2 Petro 1:10).

Ishiwi lya ciGreek ilyapilibulwa "ukupusushiwa" eico limo limo libomfiwa mu nsoselo ya kutwalilila, ukulanga ukuti ipusukilo lili musango wa kutwalilila untu ulecitika mukati keesu ku muladu wa kunakila kweesu ku Mbila nsuma. Eco abatetekela basoswa nga "*abalepusushiwa*" ku kwasuka kwabo ku Mbila nsuma (1 Abena Korinti 1:18 R.S.V.; ifilangililo fimbi palwa cikomo ici ica kutwalilila fili mu Imilimo 2:47 na 2 Abena Korinti 2:15). Ishiwi lya ciGreek ilya "kupusushiwa" liboomfiwa fye mu nsoselo ya kale ukukuma kwi pusukilo likalamba ilyo Kristu aacitile icingacitika pa capindama, kabili ilyo ifwe twingaikuminishako fwebene pa lubatisho (2 Timote 1:9; Tito 3:5).

Conse ici calangililwa ku kuboomba kwakwa Lesa na Israele wa cifyalilwa, uko ukwapanga ishinte lya kwampana Kwakwe na Israele wa bumupashi, ekutiila abatetekela. Israele aashiile Egupti, ukwimininako isonde lya mubili wa munofu ne mipepele ya bufi ifyo ifwe tukumako intanshi ya lubatisho. Bene baapitile ukupula muli Bemba wa Kashika kabili elyo baendele ukupula mu matololo ya Sinai

ukufika mu calo calailwe, umo bene baapaampamikwe bwino bwino ngo Bufumu bwakwa Lesa. Ukwabuka kwabo kwa Bemba wa Kashika e cishibilo ca lubatisho lwesu (1 Abena Korinti 10:1,2); ulwendo lwa mu matololo ulwa mweo wesu wa nomba, na Kanani wa Bufumu bwakwa Lesa. Yuda 5 alondolola ifyo abengi ba muli bene baonawilwe munshita ya lwendo lwa mu matololo: "Shikulu, ukupususha abantu ukufuma mu calo ca Egupti, panuma aonawile bene abo abashatetekele". Eico abena Israele "baalipusushiwe" ukufuma mu Egupti, ngefyo abo bonse ababatishiwa "baalipusushiwa" ukufuma ku lubembu. Nga umuntu umo uwa muli balya abena Israele aali no kwipushiwa ukuti, "Bushe iwe walipusushiwa?" ukwasuka kwakwe kuti kwaba kwakuti, "Ee", lelo ici tacingapilibula ukuti wene *mukupelekesha* akapusushiwa.

Mu nshila imo ine ngefyo abena Israele mu mitima yabo baapilibwike ukuya ku Egupti (Imilimo 7:39) no kubwelela ku mweo wa kusekesha umubili wa munofu ne sambilisho lya bufi, eflyo balya abo "abapusushiwa" ukufuma ku lubembu ku lubatisho mu kupalana bengawa ukufuma mu cifulo icapaalwa muli ico bene baiminina. Icingacitika ca kucita kweesu cimo cine nga Israele wa cifyalilwa mu matololo calangililwa sana muli 1 Abena Korinti 10:1-12, Aba Hebere 4:1,2 na Abena Roma 11:17-21. Kuli ifilangililo ifingi mu Malembo palwa balya abo inshita imo "baalipusushiwe" ukufuma ku lubembu ku lubatisho, panuma ukuwila mu cifulo ico icapilibwile ukuti bene bakasekwa pa kubwela kwakwa Kristu (pamo nga Aba Hebere 3:12-14; 6:4-6; 10:20-29). Isambilisho lya bakashimika ba 'mbila nsuma' abapiimpa ilyakuti 'nga wapusushiwa limo ninshi wapusushiwa lyonse' lyasokololwa ngefo lyene lili ku mashiwi ya musango uyu - ukutontonkanya kwa kuluba ukwapwililika ukwa kusekesha umubili wa munofu.

Pamo nge fintu fyonse, amano ayalungama ayakulinganya yalekabilwa mu kufwaya ukushininkisha kufika ku cipimo nshi ifwe "twapusushiwa" ku lubatisho. Umulimo wa lubatisho taulingile ukumonwa ngo kupeela ifwe *ishuko* lye pusukilo - icingacitika icawama palwa liko ukucila ukubulwa ulubatisho. Pa kusanguka "muli Kristu" ku lubatisho, ifwe twapusushiwa mu kwenekela; ifwe icine cine twakwata isubilo lya *cishinka* ilya kuba mu Bufumu bwakwa Lesa ifwe nga twatwalilila ukwikala muli Kristu ngefyo ifwe tuba lintu ifwe twima ukufuma mu menshi ya lubatisho. Pa nshita yonse panuma ya lubatisho lwesu ifwe tulingile ukuba na maka ya kukwata icitetekelo icafuuka icakuti ifwe icine cine tukapokelelwa mu Bufumu pa kubwela kwakwa Kristu. Ifwe tekuti tube

abashininkisha *mukusondwelela*, pantu ifwe kuti twawa ukufumako ubushiku ubwakonkapo; ifwe tatwaishiba ifyakuntanshi fyesu ifya bumupashi mu mweo uyu.

Ifwe tufwile ukucita conse ico ifwe twingacita pa kusunga kampingu musuma untu ifwe tukwata na Lesa pa lubatisho. Ulubatisho luli e "mulapo wakwa kampingu musuma" (1 Petro 3:21, iciGreek); umusambi wa lubatisho alapa (ukulaya) ukusunga kapingu ulya uwasanguluka na Lesa.

Ilyo ulubatisho luli ulwacindama apakalamba mu kupeela ifwe inshila ya kuya kwi pusukilo likalamba ilyo ilisangwa muli Kristu, ifwe tufwile ukuba abateekanya ukukaanakwata ukutontontokanya ukuti ku mulimo umo nangu "ukuboomba" kwa lubatisho lweka ifwe tukapusushiwa. Ifwe tulangile kale ifyo umweo wa kutwalilila mwi senge lya kutanikwa kwakwa Kristu uli icafwaikwa: "Kano fye umuntu afyalwa ku menshi *na* ku Mupashi, wene tekuti engile mu Bufumu bwakwa Lesa" (Yohane 3:5). Ukupalanya kwa ici na 1 Petro 1:23 kwalanga ukuti ukufyalwa kwa ku Mupashi uko ukucitika panuma ya lubatisho kufwile ukusonta ku kulengwa kweesu libili panono panono ku Mupashi/Icebo. Ipusukilo talili ku mulandu fye wa lubatisho: lyene ni pamulandu wa cikuuku (Abena Efese 2:8), icitetekelo (Abena Roma 1:5) ne subilo (Abena Roma 8:24), pakati ka fintu fimbi. Limo limo ifikansa filomfwikwa ifyakuti ipusukilo lili pa citetekelo epela, kabili eico "umulimo" ngo lubatisho taluli icafwaikwa. Lelo, Yakobo 2:17-24 alanga cene apabuuta ukuti ukutontontokanya kwa musango uyu kwacita ukulekanya kwa bufi pakati ka citetekelo ne milimo; icitetekelo ca cine, pamo nga mu Mbila nsuma, calangililwa ukuba icitetekelo ca mpomfu ku milimo intu ifuma muli cene, pamo nga ulubatisho. "Ku milimo umuntu alalungamikwa, kabili te ku citetekelo ceka" (Yakobo 2:24). Mu milandu iingi iya lubatisho, uwatetekela aipwishe fintu wene afwile "ukucita" pa kupusushiwa; ubwasuko lyonse kwasanshishemo ulubatisho (Imilimo 2:37; 9:6; 10:6; 16:30). Eico 'ukucita' 'umulimo' wa lubatisho kuli cilangililo icafwaikwa ica citetekelo cesu ca Mbila nsuma ye pusukilo. Umulimo wa kupususha ifwe mukupelekesha walicitwa na Lesa na Kristu, lelo ifwe tulekabila ukucita "imilimo iyawamina ubulapilo" ne citetekelo ca uyu (Imilimo 26:20 pashanya Marko 16:15,16).

Ifwe intanshi tulangile ukuti insoselo ya kusambwa kwa membu isontelela kuli Lesa ukwelela ifwe pa mulandu wa lubatisho lwesu muli Kristu. Mu mashiwi yamo ifwe tusoswa ngo kusambwa imembu shesu pa citetekelo cesu no bulapilo (Imilimo 22:16; Ukusokolola 7:14; Yeremia 4:14; Esaya 1:16); Muli yambi Lesa alemoneka nga umo u usamba imembu shesu (Esekiele 16:9; Amalumbo 51:2,7; 1 Abena Korinti 6:11). Ici calanga bwino bwino ifyo ifwe nga twacita iciputulwa cesu mu kubatishiwa, elyo Lesa alesamba imembu shesu. Eco ukuboomba, nangu, 'umulimo' wa lubatisho uli lutampulo ulukalamba mu kwikata kwa Mbila nsuma ya cikuuku ('uluse ulwabula ukuboombela'), ico icapeelwa kuli ifwe mu Cebo Cakwe.

Digression 30: Re-baptism

Cakulundapo 30: Ulubatisho libili

Abantu bamo bomfwa ukucimfiwa nganshi ukubatishiwa panuma ya kukwata kale ico bene baatontonkenye ukuti cali 'lubatisho' mu musango umo, limo pa kusaanswa amenshi nga akanya, nangu pa kwibisha mu menshi ukwapwililika mu cilonganino cimbi. Lelo, itanshi ya lubatisho kufwile ukuba ubulapilo ne citetekelo icalungama ica Mbila nsuma ya cine (Imilimo 2:38; Marko 16:15,16). Ulubatisho luli fye ulubatisho pa mulandu wa fintu ifi ukuba mu musango uwatantikwa intanshi ya kwibisha mu menshi. Mateo 28:19,20 akuminisha ulubatisho ku kuufwa intanshi ukulondololwa kwa masambililo yakwa Kristu. Umwana umunono tali na maka ya kulapila nangu ukwiluka Imbila nsuma; mu mulandu onse, ukusaansa takuli lubatisho. Umuntu pa kusamba nga atolokela mu cishiba ca kusambamo kuti aibila mu menshi, lelo ici te lubatisho, pantu umuntu uyu mu kwishiba taleasuka ku Mbila nsuma ya cine. Cimo cine palwa abo abaibishiwa lintu baatetekela isambilisho lya bufi; bene baalibishiwa lelo te kubatishiwa.

Kuli fye "icitetekelo cimo", ekutiila ukutantika kumo ukwa masambilisho ayo ayapanga Imbila nsuma ya cine, kabili eico "ulubatisho lumu" fye - ulubatisho ulu ulucitika panuma ya kutetekela "icitetekelo cimo". "Kuli umubili umo (ekutiila

ulukuta lumo ulwa cine)...kabili ngafintu imwe mwaitwa mwi subilo limo ilya bwite bwenu. Shikulu umo, icitetekelo cimo, ulubatiso lumo, Lesa umo" (Abena Efese 4:4-6). Takuli amasubilo yabili, ngefyo catetekelwa kuli balya abo abalanda ukuti cene tacili mulandu nangu ifwe twatetekela ukuti icilambu cesu cikaba mu Mulu, nangu pa calo. Kuli fye "Lesa umo" - eico Yesu te Lesa. Cene cakonka ukuti nga, lintu ifwe twatetekele, ifwe twafililwe ukwiluka amasambilisho yatuntulu pamo nga Ubufumu bwakwa Lesa, umusango wakwa Lesa na Yesu, na fimbipo, ninshi 'ulubatiso' lwesu ulwa ntanshi talwali lwa cine.

Yohane kabatisha aabishe abantu, ukweba bene ukulapila, no kusambilisha bene ifintu ifyacishinka pali Yesu (Marko 1:4; Luka 1:77). Lelo, ici tacali icakumanina. Imilimo 19:1-5 yalemba ukuti bamo abo Yohane aabatishe baali no kubatishiwa libili pamulandu wabo uwa kwikata lubali isambilisho lyacishinka. Pamo nga balya abo Yohane aabatishe, ifwe kuti twaumfwa ukuti pa kwibisha kweesu kwa ntanshi ifwe tatwacitile ubulapilo bwa mpomfu no kutendeka ukupya. Ici kuti cili ca cine, lelo cene tacifumyapo ukukabila ukupokelela "ulubatiso (lwa cine) lumo" ulo ulwingacitika fye panuma ya kwikata ifintu fyonse ifya "citetekelo cimo".

Digression 31: The Level Of Knowledge Required Before Baptism

Cakulundapo 31: Icipimo Ca Kwishiba Ukufwaikwa Intanshi Ya Lubatiso

Bakabelenga abengi balipililikwa kuli abo abali mu filonganino fya 'Bakashimika ba mbila nsuma' abalondolola ukuti isambilisho talili ilyacindama pe pusukilo, no kuti ukuyebelela fye pa kanwa ukuti 'Ine natetekela ukuti Yesu Kristu Mwana wakwa Lesa' cili e cantanshi icifwaikwa pe pusukilo. Pamulu fye ici caumfwika ica mano pamulandu wa musango untu ukupilibuka kwalembelwamo mu Imilimo, kabili mu nshita imo ine ukulomba amano ya 'kutemwa' no 'kushipikisha' ifyo ifili e musango wa nkulo yesu. Isambililo ili lyapeela ukufwailisha ukwacilapo ukwalondololwa palwa kucindama kwe sambilisho.

WHY SO QUICK?

BUSHE MULANDU NSHI UKWANGUFYANYA IFI?

Tekuti kube ukutwishika ukuti ukwangufyanya ukubelenga Imilimo kupeela amano yakuti imbatisho ishingi shacitilwe no kusambilisha ukunono nganshi mu fishinte fya Mbila nsuma, no kuyebelela fye ukwipi palwa citetekelo muli Kristu ngo Mwana wakwa Lesa. Ukulanda fye amashiwi yane 'Ine natetekela muli Kristu' icine cine kuli icabula ubupilibulo nge nshila ya kuya kwi pusukilo - na 'Bakashimika ba mbila nsuma' abengi bali no kusuminisha ukuti kufwile ukuba ukwishiba kumbi kumo nangu ukwiluka mu mano ya muntu untu alelanda amashiwi ayo pakuti yene yabe ayapilibula cimo. Icishinka ici tacilingile ukuba icakosa ukushininkisha. Kanshi, cene cili icakosa, ukulondolola ukuti amashiwi ayo ayalemba ukuyebelela palwa citetekelo muli Kristu ngo Mwana wakwa Lesa yashininkisha ukuti ukulanda amashiwi ayo e conse ico icilekabilwa. Cene mupepi cili mano ayaishibikwa ukuti ukulanda fye amashiwi ayanono, ukufumyako amano ya muntu yambi ne citetekelo, tekuti kubiike umuntu pa musebo wa kuya kwi pusukilo. Ifishinka ifyalakonkapo kuti fyaba fya kwafwa mu kulondolola ukuyebelela uku ukumoneka ngo kwa mukwangufyanya:

- Icalembwa mu Imilimo - ngo mwingi mu Malembo - cili icakondenkana nganshi icafwaikwa. Cene cicita umulimo uwakusansamusha ukubelenga mu kubilikisha insoselo shimo ishalembwa mu Imilimo no kumona inshita cene casenda ukucita ifi; cene cili cishinka icalinga icakuti shene shalingile ukusenda inshita ikalamba ukucilapo mu cituntulu, ukulundapo ne fingi ifyo ifishalembwa. Ifilangililo ifinono:

Ukuicingilila kwakwa Paulo mu Yerusalemu kusenda bamineti bane ukubelenga (Imilimo 22); kulya ukwa kuntanshi yakwa Felikisi mineti umo; kuntanshi yakwa Agripa bamineti bane; ukulanda kwakwa Petro pa Pentekoste kusenda fye bamineti bane; kulya ukwa kuli Korneliasi bamineti batatu; ukusosa kwakwa Shikulu panuma ya kuliisha abantu 5,000 (Yohane 6) bamineti mutanda; ukusambilisha kwa pa lupili bamineti 18. Ukubila kwakwa Petro mu Imilimo 3:12-26 kusenda nalimo bamineti babili ukubelenga mu kubilikisha; lelo mu cituntulu cene casendele inshita itali iyalinga pakuti ilyashi pa fyali mu kubila kwakwe lisendwe ukuya kuli "bashimapepo, bamushika be tempele na baSaduke" na bene pakuti bese pa ncende (Imilimo 4:1).

Eco icishinka cakuti 'isambililo' ilitali pa basambi ba lubatisho talilumbwilwe tacili cishininkisho cakuti lyene talyacitiike. Ukutaalika mu kwikala tondolo kuli cakatwishika nganshi mu mulandu uyu.

- Ukukwata kwa "ca bupe (ca cisungusho) ca kwishiba...icakulinga kwa mipashi (amano)" kwapeele amaka kuli bakabila bantanshi ukubelenga bwino bwino amano ya abo bene baalebilako, na muli ici ukucita ukwipusha kwe sambilisho ukwapwililika, ngefyo ifwe tulekabila, icishalefwaikwa.

- Kuli umulandu wa kutetekela ukuti ulubatisho lwa cinkupiti ulwa baYuda mu Yerusalemu pa kutendeka kwa Bwina Kristu lwali mulandu uwaibeela. Takuli icishininkisho cakuti inshila sha musango ulya no bwingi bwa mbatisho fyacitilwe panuma mu myaka ya mwanda wa ntanshi. Ukupilibuka nga kwalitwalilile pa cipimo cilya ninshi onse Yerusalemu nga aasangwike Umwina Kristu mukati ka myaka fye inono. Abantu aba pa kuba abaYuda cene nga capilibwile ukuti bene baali no kwishiba ukwalinga palwa Cipingo ca Kale ne nshila yakwa Lesa. Ukushika kwa kalata wakwa Paulo ku Aba Hebere no wakwa Petro (ku baYuda pamo) yalanga ukuti bakabelenga bayako baali na maka ya kwikata ifyakusontelela ifingi fya Cipingo ca Kale fintu yene yacita. Cene cakupapa icakuti Paulo alondolola fintu wene alanda pali Melkisedeki ngo mukaka wa cebo, ukulanguluka ukuti wene tekuti atwalilile ukulondolola ifingi pali wene pamulandu wa buteku bwabo ubwa bumupashi (Aba Hebere 5:11,12). Cilya calangilila icipimo cabo ica kwishiba pa nshita ya kupilibuka kwabo, ngafintu Paulo apeela bene umulandu wa kukaanakula sana ukufuma pa nshita ilya. Cene camoneka ukuti amakalata yalya intanshi yaleembelwe ku ba lukuta lwa pa Yerusalemu, abengi muli abo baalibatishiwe mu nshiku shantanshi ishalembwa pa kutendeka kwa Imilimo.

- Ifwe tulesubila ukulanga ukuti ukubila ishina lyakwa Kristu no kuyebelela ukushininkisha lilya ngefyo calondololwa mu Imilimo cali icalingana no kwiluka icikulu ce sambilisho ilyalondololwa nganshi.

- Cene kuti camoneka ukufuma muli 1 Abena Korinti 1:17 ukuti Paulo (na batumwa bambi?) baboombele mu kuipekanya ne bumba ilya maka ilya bakafundisha abaakonkelepo na bakabatisha, icakuti wene aasendele fye inshita inono iyalinga muli cila cifulo umo wene aabilile.

THE NAME OF JESUS

ISHINA LYAKWA YESU

Ishina lyakwa Lesa lyakumbinkanya ukusambilisha ukwingi pali Wene ne nshila Shakwe - Ishina lyakwa Lesa no kwiitwa Kwakwe filangilila umusango Wakwe no kuboomba Kwakwe. Ishina lyakwa Yesu Kristu pamo talili ishina fye lelo mashiwi ye sambilisho.

Icitetekelo mwi shina lyakwa Yesu caendela pamo no kubatishiwa (Yohane 3:5,18,23). Abena Galatia 3:26,27 acita icitetekelo muli Kristu icasuntikana mu kukobenkana no lubatisho muli wene: "Imwe muli bana bakwa Lesa ku citetekelo muli Kristu Yesu. PANTU ifyo abengi muli imwe baabatishiwa muli Kristu balifwala Kristu. Ifilangililo fimbi palwa kusuntikana uku pakati ka citetekelo no lubatisho fili no kusangwa mu Imilimo 19:4; 10:42; pashanya 48; 2:37,38; Luka 24:47. Apolo "aishiibe" ulubatisho lwakwa Yohane (Imilimo 18:25), ukulanga ukuti ulubatisho taluli mulimo fye, lelo lwasanshamo ukwishiba ukusambilisha kwacishinka.

"Filipi...aabilile Kristu kuli bene" (Imilimo 8:5) caumfwika kwati wene aalandile ukuti "Tetekeleni pali Yesu"; lelo "Kristu" alondololwa mu Imilimo 8:12: "Ilyo bene baatetekele Filipi aleebila ifintu ifikumine Ubufumu bwakwa Lesa ne shina lyakwa Yesu Kristu, bene balibatishiwe". Mona ukuti ishiwi lyakuti "ifintu" lili mu fingi; te mashiwi fye ayanono pali Kristu; kabili 'ukubila Kristu' pamo kwakumbinkenye isambilisho lya lubatisho. Yohane 6:40 aeba ifwe ukuti kwene kuli kufwaya kwakwa Lesa "ukuti umuntu onse uyo uwamona (uwailuka) Umwana, no kutetekela pali wene, engakwata umweo wa muyayaya"; lintu panuma Yesu alanda ukuti "Umuntu onse nga acita ukufwaya (kwakwa Lesa), wene akeeshiba palwe sambilisho" (Yohane 7:17). Eco ukwishiba isambilisho kuli cimo cine ngo 'kumona' Umwana. Amashiwi yakwa Kristu "Iwe walisunga icebo candi, kabili tawakaana ishina lyandi" (Ukusokolola 3:8) yalanga pamo ukuti icebo cakwa Kristu calingana ne Shina Lyakwe. Kristu pesamba lya kuputwamo alandapo pali Esaya 42:4, "Ifishi fikalolela amafunde yakwe (ayakwa Kristu)" pamo nga "Abenafyalo bakatetekela mwi shina lyakwe" (Mateo 12:21), nakabili ukulinganya ishina Lyakwe ku Mbila nsuma pali wene. Kalata wacibili no wacitatu ayakwa Yohane yakwata ifyakusontelela kuli bakabila bakweendauka "Abo iwe

nga wabaleta kuntanshi pa lwendo lwabo panuma ya musango wa bulesa, iwe ukacita bwino, pantu ni pamulandu we shina lyakwe bene bailiile kunse" (3 Yohane 6,7). Ici camoneka icilesonta kunuma ku mulimo wakwa Marko 16:15,16, ukuya mwi sonde monse no kubila Imbila nsuma; eco ishina lyakwa Kristu ne Mbila nsuma Yakwe fyalinganishiwa. Eico muli Baibele 'ukutetekela muli Kristu' kwakumbinkanya ukubatishiwa: "Imwe bonse muli bana bakwa Lesa ku citetekelo muli Kristu Yesu. *Pakuti* (ekutiila pantu) ifyo abengi muli imwe babatishiwa muli Kristu balifwala Kristu" (Abena Galatia 3:26,27). Paulo asosa kwati ukukwata kwabo ukwa citetekelo muli Kristu mu cifyalilwa kwakumbinkenye ukulangisha kwabo ukwa citetekelo cilya mu lubatisho. Eco ukutetekela pali Kristu kuli musango wa kwiluka ukukonkwapo no kunakila, ukucila ukwangufyanya kwa kuyebelela pa kanwa ukuti 'Ine natetekela muli Kristu'. Ici calangwa na Yohane 6:35: "Wene uyo uwaisa kuli ine takomfwe insala nakalya; na wene uyo uwatetekela pali ine takomfwe icilaka nakalya", ico icalinganya ukutetekela pali Kristu no KWISA kuli wene - ukulanga ukuti icitetekelo cili musango uwatwalilila.

Eico ukubila "Kristu" kwasanshishemo ukukonkana kwa masambilisho. Eco Luka 9:11 alondolola Kristu ukubila Imbila nsuma ya Bufumu bwakwa Lesa (pashanya Mateo 4:23), lintu ilyashi ilyalingana muli Marko 6:34 lyasonta kuli Wene ukusambilisha bene "ifintu ifingi". Imbila nsuma yakumbinkanya "ifintu ifingi" -te mashiwi fye ayanono pali Kristu ayo ayengacitwa muli mineti umo. Eco ifwe tubelenga amashiwi pamo nga, "Ilyo bene baabilile imbila nsuma ku musumba ulya, no kusambilisha abengi" (Imilimo 14:21), ukulinganya ukubila no kusambilisha. Insoselo ya musango uyu tekuti ibe iyafwaikwa ngacakuti Imbila nsuma yaali mashiwi fye ayanono ayanaka. Ukubila kwakwa Paulo pa Berea mwafumine abantu ukufwailisha mu Malembo cila bushiku (ne mpapulo sha Cipingo ca Kale isha mu masunagoge?) ukushininkisha fintu Paulo aasambilishe bene (Imilimo 17:11). Eico Imbila nsuma iyasambilishiwe na Paulo yaashintilile ukupula monse pa Cipingo ca Kale, kabili cene cali ni pamulandu wa musango wa bantu uwa kusambilila Baibele panuma ya kuumfwa wene epo bene baatetekeele - "Eico abengi muli bene baatetekeele" (Imilimo 17:12). Lintu ifwe tuleboomba na bantu abo abakwete ukwishiba ukunono palwa Baibele kabili ilingi tabafwailisha muli Baibele cila bushiku panuma ya kulanshanya, cene te cakupapa icakuti inshita sha kusambilisha shili ishitali nganshi ukucila mu myaka ya mwanda wantanshi. "Uyo onse uwatetekela ukuti Yesu e Kristu afyalwa kuli Lesa" (1 Yohane 5:1)

calingana bwino bwino na mavesi pamo nga "Ku kufwaya Kwakwe umwine Wene aafyele ifwe ne cebo ca cine" (Yakobo 1:18), "Ukufyalwa libili...ku cebo cakwa Lesa...icebo ico ku mbila nsuma cabililwe kuli imwe" (1 Petro 1:23,25). Ici calanga ukuti ukutetekela ukuti Kristu Mwana wakwa Lesa e cilangililo ca cishinka cakuti umuntu ailuka Imbila nsuma intu ili mu cebo cakwa Lesa.

THE KING OF THE KINGDOM IMFUMU YA BUFUMU

Ukukonkomesha pa 'kutetekela muli Kristu' kwasanguka icalolamo lintu cene caishibikwa ukuti ishina 'Kristu' kuti lyabelengwa nge lyalingana no Bufumu bwakwa Kristu mu mashiwi yambi. Eco Shikulu wesu aebele abaFarise ukuti bene tabalekabila ukuya baleshinguluka ukufwaya Mesiya ukwisa, pantu wene aali naiminina kale mukati kabo. Wene alanga ici mu mashiwi "...Ubufumu bwakwa Lesa buli pakati (A.V. amashiwi yakulondolola) kenu" (Luka 17:21), ukulanga ukuti "Ubufumu" buli no kulinganishiwa ne mfumu ya Bufumu. Eico ukubila kwakwa Yohane ukuti Ubufumu bwakwa Lesa bwaali mupepi kwasontelela ku kusobela kwa kusokololwa kwakwa Kristu. Ilibwe ukutoba icimpashanya cakwa Nebukadnesari lyaiminako Ubufumu bwakwa Lesa (Daniele 2:44); Lyene libwe/Ubufumu ubo e "bukatobaula no konaula yonse aya (yambi) amabufumu", ukulanga ukuti ilibwe e Bufumu bwakwa Lesa lintu lyene lyauma icimpashanya, pamo na panuma ya konaulwa kwaciko. Mu musango umo wine umulumbe wakwa Esekiele uwa mwangashi walondolola "umo uwanakilila" uwa misambo waputulwa no kulimbwa, icakuti wene wasangwike icimuti icikalamba, "na mwisamba lyaciko mukekala ifyuni fyonse ifya mapindo yonse" (Esekiele 17:22,23). Ici cifwile ukusonta kuli Kristu, "icilimbwa icanakilila" cakwa Esaya 53:2; lelo ukwabulo kutwishika kuli ifyasuntikana no mulumbe Wakwe uwa luseke lwa lubanga, umo Ubufumu bwakwa Lesa bwapashaniwa ku luseke ulunono ulo ulwakulile ukuba icimuti icikalamba, ico mwisamba lyaciko ifyuni fya misango yonse fyaishile ku kwikalamo. Ukusuntikana uku pakati ka cebo ca Bufumu na Yesu Umwine kwalanga ukuti Wene aaimwene Umwine nge cebo ca mweo ica Bufumu. Mu lubuuto lwa ici cene cili cakwishiba ukuti 'ukutetekela muli Kristu' no kutetekela mu Mbila nsuma iyapwililika iya Bufumu bwakwa Lesa fili ifyalingana.

WHAT IS THE GOSPEL?

BUSHE IMBILA NSUMA CINSHI?

Ifwe nomba twaisa ku kulanda mu mashiwi ayengi pa fyacitilwe nge sambilisho lituntulu pakati ka batetekela ba mu myaka ya mwanda wantanshi. Cene cifwile ukwishibikwa ukuti kwali ukutantika kwe sambilisho mu nshita sha Cipingo Cipyu uko ukwali ukwalingana na "Amashiwi palwa Citetekelo" cesu ("Statement of Faith"). Umbi umulandu uwacindama ukusenda mu mano wali kubako kwa bamunyina abaali ne ca bupe ca kusesema - 'ukulanda icishinka' ukwa kusokolola ukwalungatana ukufuma kuli Lesa pesamba lya kuputwamo. Kuli umulandu wa kutetekela ukuti mukupita kwa nshita fimo pa fyakulanda ifi ifyaputwamo fyalilundilwe ku kutantika kwe sambilisho uku.

A BODY OF DOCTRINE UKUTANTIKA KWE SAMBILISHO

Paulo aali no kulanda ukuti balya pa lukuta lwa Roma mu kweshako "ukufuma mu mutima baalinakiile ku musango ulya uwe sambilisho ilyo ilyapeelwe kuli imwe" (Abena Roma 6:17) intanshi ya lubatisho lwabo. Ishiwi lya ciGreek ilya "musango" limo line ilyapilibulwa "icilangililo" kabili "icakumwenako" - kwati lyene lyasontele ku kutantika kwa kusambilisha uko ukwasendelwe kumbi. Icacusontelela cakwa Paulo kuli ici calanga ukucindama kwa kutantika ukwalondololwa ukwa kusambilisha ukuli no kwilukwa intanshi ya lubatisho, pamo nokuti kwene takwali mashiwi fye ayanono ayepi ayo ayaalumbwilwe intanshi ya lubatisho. Bamo mukati ka lukuta kuti balikweete "umusango wa bulesa, lelo bakaana amaka yabuko" (2 Timote 3:5), nalimo ukulanda ukuti bene kuti baikata amasambilisho yatuntulu palwa citetekelo lelo te kwishiba amaka ya mpomfu aya Cine mu myeo yabo ya cila bushiku. Paulo aali no kwibukishako abena Galatia ukuti "Yesu Kristu mu cishinka alibiikwa kuntanshi, uwataniikwe pakati keenu" (Abena Galatia 3:1). Ishiwi lya ciGreek ilya "kubiikwa kutanshi" mu cituntulu lyapilibula 'ukulangililwa mu mashiwi ayalembwa', kwati ukusambilisha kwantanshi ukwa bena Galatia kwali kupitila mu musango umo uwalembwa uwe buuku lya kusambilisha.

Pa kulondolola isambilisho lya kubuuka ukufuma ku bafwa, Paulo aali no kulanda "Ine napeele kuli imwe... cilya ico ine napokelele pamo, icakuti Kristu aalifwile..."

(1 Abena Korinti 15:3), ukulanga ifyo wene aapokelele ukusokolola pa fintu ifi, kabili aapeele kwene kuli bene nge sambilisho ku kupokelelwa nge cituntulu. 2 Petro 2:21,22 aponena bwino bwino mu cifulo pano: "Cene nga cali icawamapo kuli bene ukukaana ukwishiba inshila ya bulungami ukucila...ukupilibuka ukufuma kwi funde lya mushilo ilyaapeelwe kuli bene. Lelo...inkumba nkota iyo iyaasambilwe (mu lubatisho) (yabwelela) ku kuikulunganya mu matipa yayako". Pano "inshila" ne "funde lya mushilo" ilyo "ilyaapeelwe" kuli bene fyalinganishiwa no kusamba kwa lubatisho, kwati inshila ne funde fyalishibiikwe intanshi ya lubatisho. Ifwe tulangile ukuti takwali fye ifunde limo ilyakwilukwa intanshi ya lubatisho; eico "ifunde" mwi shiwi limo kuti lyalanda ukuti kwali ukutantika kwa kusambilisha ukwalondololwa bwino bwino sana uko ukwali no kwilukwa intanshi ya lubatisho. Kuli amashiwi ayengi ayo ayasosa palwa 'kupokelela' ukusambilisha pe sambilisho ne "Mbila nsuma": Abena Galatia 1:9,12; Abena Filipi 4:9; Abena Kolose 2:6; 1 Abena Tesalonika 1:6; 2:13; 4:1. Ici cashininkisha ukuti 'Imbila nsuma' yaakweete ukutantika kwa fyakusambilisha ukwashininkishiwa uko 'ukwapokelelwe' intanshi na batumwa na panuma na balya kuli abo bene baabilile.

"THE FAITH"

"ICITETEKELO"

Yuda pamo asosa palwa "citetekelo ico inshita imo (mukapeleko) capeelwe ku bamushilo" (Yuda 3). Eco "icitetekelo" cili icalingana no "musango we sambilisho" uyo uwapeelwe kuli bene intanshi ya lubatisho, kabili cene calingile ukuba e shiwi limbi mu nsoselo ya mu myaka ya mwanda wantanshi ilyo ilyasontele ku kutantika kwe sambilisho uku. Ukukoselesha kwakwa Paulo "ukwikatisha icilayo ca citetekelo" (Aba Hebere 10:23) nalimo kulesontelela kunuma ku cilayo cabo ca palwalala ica kutetekela mu "citetekelo" intanshi ya lubatisho lwabo. Ukusunga "icebo ca cishinka" (Tito 1:9) intanshi kwali no kusontelela ku kwikata aya 'Amashiwi palwa citetekelo' yantu bene baasambilishiiwe intanshi. "Icitetekelo cituntulu" (Tito 1:4) calanga ifyo ukutantika kwe sambilisho uku kwayakeenwe na batetekela bonse; kwali fye "icitetekelo cimo" (Abena Efese 4:5). "Icitetekelo" ne shina lyakwa Kristu fili ifyasuntikana mu Imilimo 3:16. Ifwe natumona ukuti ishina lyakwa Kristu lili lishina limbi pa kusambilisha kumo kwine ukuli mu "citetekelo". Monse mu misango ya kuboomba (1 Timote 6:10) ne sambilisho pamo (1 Timote 4:1) Paulo aasokele ukuti bamo "bakapaatuka ukufuma ku

citetekelo". Ulutampulo lwantanshi mu kuluba uku lwali no kuba pa kulanda ukuti "icitetekelo" cali icishingacitika ukulondolola.

MATTERS OF PRACTICE

IMISANGO YA KUBOOMBA

Imisango ya kuboomba yaali pamo iciputulwa ca kutantika kwe sambilisho uku. "Icitetekelo muli Kristu" cakumbikenye ukupelulula palwa "bulungami, ukuteeko mutima no bupingulo ubukeesa" (Imilimo 24:24,25). Paulo alanda pa fyakusambilisha palwa kumokaula umukate ngefyo wene acita palwa kusambilisha ukukumine ku kubuuka ukufuma ku bafwa: "Ine napokelele kuli Shikulu cilya ico ine pamo napeele kuli imwe" (1 Abena Korinti 11:23). Kwamoneka ukubako ibumba lya fintu ifi ifyakuboomba, ifyo Paulo aatanunwine panuma ukukumbinkanya ukusambilisha pa cifulo ca nkashi mu lukuta: "Imwe...sungeni ifipoope ngefyo ine napeele fyene kuli imwe. Lelo ine kuli nafwaya imwe ukwishiba ukuti...umutwe wa mwanakashi mwaume..." (1 Abena Korinti 11:2,3). Ici calangilila ukuti ukulondolola kwa fintu ifi kulingile ukuba intanshi ya lubatisho, kabili fyali ciputulwa ca kutantika kwe sambilisho ilyakonkomeshiwe mu myaka ya mwanda wantanshi. Ishiwi lya ciGreek ilya "ifipoope" kabili lyapilibulwa "ulutambi" muli 2 Abena Tesalonika 3:6 na 2:15: "Talukeeni...ukufuma kuli munyina onse uyo uweenda...ukukaanakoonka panuma ya lutambi luntu wene aapokelele kuli ifwe...iminineni abakosa, no kwikata intambi isho imwe mwasambilila, nangu kwi shiwi (lya kusesema, ilyaputwamo), nangu kuli kalata wesu". Ifi fyalanga ubukulu bwa kucindama kwa kwikatilila ku kutantika kwa kusambilisha, no kukabila ukulekana ukufuma kuli balya abo abakaana ukunakila kwene: "Ukwikatisha icebo cacishinka (ukulondolola kumbi palwa kutantika kwe sambilisho kumo kwine uku) ngefyo wene aasambilishiiwe, ukuti wene engaba na maka kwi sambilisho lituntulu ukukoselesha pamo no kushininkisha ku bafikaansa" (Tito 1:9)

Ifwe twaishiba ukuti kwali "bakasesema babufi" mu nkuta shantanshi, ukutunga ukukwata ifyakusokolola ukufuma kuli Lesa pe sambilisho ilyo ilyalingile ukulundwa ku kutantika kwa kusambilisha ukwasuminishiwa. Eco Paulo akonkomesha ifyo ifili "ifyebo fyacishinka" ifya kusokolola ukwaputwamo ukwe sambilisho (Tito 1:9; 3:8; 2 Timote 2:11; 1 Timote 4:9), ifyo ifili "ifyawamina

ukupokelelwa konse" (1 Timote 1:15; 4:9) - ekutiila ukuya mu kutantika kwe sambilisho ilyakwata "icitetekelo". Uyu e mulandu Yohane aasokele ukukaana "Ukutetekela...umupashi onse" uwatungile ukuputwamo (1 Yohane 4:1).

SPECIFIC DETAILS

AMASHIWI AYASHININKISHIWA

Ifyalakonkapo fili filangililo fimo apabuuta palwa ifyo amasambilisho yambi ukucila pa 'kutetekela muli Kristu' fye yaalesambilishiwa nge ciputulwa ca Mbila nsuma ituntulu iyo iyaali no kwilukwa intanshi ya lubatisho:

- "Lesi akapingula inkaama sha bantu muli Yesu Kristu ukulingana ne Mbila nsuma yandi" (ekutiila intu Paulo aabilile; Abena Roma 2:16). Eico isambilisho palwa cipuna ca bupingulo no kukumako lyalondololwa ukuba 'icipoope cantanshi' - mona pamo Imilimo 24:25; Aba Hebere 6:1,2.

- Amano yakuti ukusembululwa kwali icafwaikwa pe pusukilo yaalondolwelwe na Paulo nge "Mbila nsuma imbi" (Abena Galatia 1:6). Eco ukwishiba ukuti ifwe tatulingile ukusunga Amafunde yakwa Mose, pamo nge Sabata, cili ciputulwa ca kwiluka Imbila nsuma ya cine.

- "Imbila nsuma ya Bufumu" taili fye pali Kristu lelo pamo pa Bufumu bwakwe ubuleisa; Esaya 52:7 (pashanya abena Roma 10:15) alondolola kabila wa Mbila nsuma ukusosa palwa nshita ilyo cene kuti calandwa kuli Sione ukuti "Lesi obe aleteeka" - ekutiila mu Bufumu.

- Ukwiluka ukwalungama ukwa 'fishinka ifyawama ukucilapo' palwa musango wakwa Kristu kwali musango we senge (2 Yohane 7-10); pamulandu wa ici Imbila nsuma yaasanshishemo "ifintu", ifingi, pali Kristu (Imilimo 8:12). Nakabili, ukulanda fye ukuti ifwe twatetekela muli Kristu tacili icakumanina.

- Ukucindama kwa filayo pa Bufumu kuli ciputulwa icikulu ica Mbila nsuma; cene cali kupitila mu filayo emo Imbila nsuma yaabililwe kuli Abrahamu (Abena Galatia 3:8) na Israele (Aba Hebere 4:2). Eco Paulo aasosele palwa kubila kwakwe pa filayo ifyacitilwe kuli Dabidi nge "cebo ce pusukilo ili" (Imilimo 13:23,26). Eico

fyene fyali ciputulwa icikulu ica mbila ye pusukilo. Eco wene alanda "Ifwe twalanga (ishiyi limo line mumbi lyapilibulwa 'ukubila') kuli imwe ilyashi ilisuma (Imbila nsuma) palwa cilayo icacitilwe kuli batata" (Imilimo 13:32 R.V.). Mu kupalana Abena Roma 1:1-4: "Imbila nsuma yakwa Lesa...ukukuma ku Mwana Wakwe Yesu Kristu, uyo uwacitilwe ku lubuto lwakwa Dabidi".

- Ukwiluka ifilayo kulefwaya ukwishiba kumo pa lyashi lya kale lyakwa Israele. Isambililo palwa kubila kwakwa Paulo pa Antioke mu Imilimo 13 lyalanga wene ukulondolola ilyashi lya kale lyakwa Israele no kukonkomesha ukwaibeela pa filayo, ukukonkomesha ifyo fyene fyafikilishiwe muli Yesu. Eco ukubila kwakwe kwashintilile pa lyashi lya kale lyakwa Israele, kabili kwali kuntu ifwe twingeeta 'ukulondolola', ukusondwelela no kusoka kwa fingafumamo pa bupingulo pa kukaana ukwasuka ku cebo cintu wene aalebila (Imilimo 13:40,41). Icili mu kubila kweesu cilingile ukuba icapalana.

CONCLUSIONS

IFYAKUSONDWELELA

Ukucindama kwa ici conse tekuti kukonkomeshiwe ukucilapo. "Uibake we mwine ne sambilisho; twalilila muli fyene: pantu mu kucita ici iwe ukaipususha we mwine, pamo na bene abo abaleumfwa iwe" (1 Timote 4:13-16). Ifyatantikwa fya masambilisho ayacindama pamo nga ayo ayapeelwe muli Appendix 1 we buuku ili ukwabulo kutwishika tafili ifyaputwamo, lelo mu mano yakwa kalemba we buuku ili cene camoneka ukuba e kwipifya ukwalinga ukwa fintu ifyashininkishiwa ifingi ifyalumbulwa mu mashiwi ya Baibele ayo ayasosa palwa fintu ifyo ifili ciputulwa ca "citetekelo", "intambi" na fimbipo. Mu kusubila isambililo ili lyalanga ukuti kuli ukukabila ukwine kwine ukwa kutantika kwe sambilisho uko ifwe bonse twasuminisha kabili tatuli abakokola ukushininkisha icishinka cesu kuli kwene. Ifili mu kutantika kwe sambilisho uku filingile ukukwata ukusambilisha kweesu ukwa basambi ba lubatisho, kabili cene cili fye icalinga kuli bene ukufwailisha inshila ya kulanshaanya intanshi ya kwibisha kwabo ukuti bene beluke bwino ifyo bene basambilishiwa. Ilingi abatetekela baalikoseleshiwe ukulambatila ku "citetekelo" mu nshita sha bwafya. "Icakukuulapo cakwa Lesa caiminina ndi". Ukubeeleshanya ne fipoope fyantanshi, ne nshila ya kupapa intu ukupekanya kutuntulu ukwakwa Lesa kwaikata pamo, kulingile ukuba icakukoselesha kuli ifwe

icine ceka. Mu kubila fye kweesu ukwa nshiku shonse nangu ukusambilila libili ukwa fintu ifi emo icisuma ici na mano ayashika ayakushininkisha fingaba fyesu, icakuti pamo nga Paulo mu nshita yakwe ya mfifi no kupelelwa ifwe twingalanda ukuti "Ine napwisha umulimo wandi, ine nasunga icitetekelo ...Ine ninjishiba untu ine natetekela, no kushininkisha ukuti wene ali na maka ya kusunga cilya ico ine nabiika kuli wene (umweo wesu, icesu conse) ukufika ku bushiku bulya" (2 Timote 4:7; 1:12).

**FOOTNOTE: CONFESSING THE LORD JESUS
ISHIWI ILINONO: UKUSUMINISHA SHIKULU YESU**

"Iwe nga ukasuminisha Shikulu Yesu na kanwa kobe, kabili iwe ukatetekela mu mutima obe ukuti Lesa aalibuusha wene ukufuma ku bafwa, iwe ukapusushiwa" (Abena Roma 10:9).

Ifishinka ifyalakonkapo fyakabila ukucitwa:

- Ifwe tulangile ukuti 'Shikulu Yesu' nalimo lishiwi ilipalene na konse ukutantika kwe sambilisho ukukwete "ifintu ifikumine ku Bufumu bwakwa Lesa ne shina lyakwa Yesu Kristu", ukubiikapo no lubatisho (Imilimo 8:5 pashanya vesi 12). 'Ukusuminisha' kuntu Paulo asosapo kuti fye kwaba pa lubatisho. Wene kuti mu musango uyu alesonta kuli Marko 16:16 "Wene uyo uwatetekela (pashanya ukusuminisha na kanwa) no kubatishiwa (pashanya ukwima na Kristu ukufuma ku bafwa) akapusushiwa".

- Ukwiluka ukubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa kwalundamo ukwishiba palwa kusambilisha kwa Baibele pa musango wa muntunse na ku mbo.

- Abena Roma 10:8,9 yamoneka ukulingana na vesi 13: "Pantu uyo onse ukeeta pa (mwine) ishina lyakwa Shikulu akapusushiwa". Paulo alondololwa ngo wabatishiwa kabili eco ukwita pali wene umwine ishina lyakwa Shikulu (Imilimo 22:16); ulubatisho fye e lupeela ifwe umwinshi wa kwingila mwi shina lyakwa Shikulu (Mateo 28:19).

- Panuma ya kukonkomesha ukucindama kwa lubatisho amachapta ayanono kunuma muli Abena Roma 6, cene cili icishingacitika ukuti Paulo nomba kuti asambilisha ukuti lwene lwali ulushalefwaikwa pe pusukilo muli chapta 10.

- Abena Roma 10:9 atangililwa na vesi 6-8: "Wilanda mu mutima obe, Bushe ninani akaniina ukuya ku Mulu...Bushe ninani akeekila ukuya umwashika?...Lelo cinshi cene calanda? Icebo cili mupepi na iwe, kabili mu kanwa kobe, na mu mutima obe: ekutiila, icebo ca citetekelo, cintu ifwe tubila". Eico "Icebo ca citetekelo (ici)" e cilya icali no kusuminishiwa, kabili calingana na "Shikulu Yesu" muli vesi 9. Ifwe tumwene ukuti "icitetekelo" calondolola konse ukutantika kwe sambilisho ilyo ilyakweete Imbila nsuma. Paulo alelandapo ukufuma mu Amalango 30:11-14: "Ifunde ili lintu ine napeela kuli iwe ubushiku ubu...lyene talili mu Mulu...nangu lyene talili ukucila pali bamba ('umwashika')...lelo icebo cili mupepi sana na iwe". Wene amoneka ukwilula "icebo...ifunde ili" ngo kusonta kuli Kristu. Mu nshila imo ine iyakuti Israele nga aasungile icebo wene aali no kupaalwa (Amalango 30:16), eflyo Israele mupya nga atetekela mu cebo ca pali Kristu wene ali no kupusushiwa. Eico ukusuminisha Kristu na kanwa kwalingana no kusuminisha ku kusambilisha pali Kristu uku. "Iwe nga ukoomfwa kwi shiwi lyakwa Yehoba" (Amalango 30:10) yalinganishiwa muli Abena Roma 10:9: "Iwe nga ukasuminisha Shikulu Yesu na kanwa kobe". Ukulingana uku nakabili kwalanga ukuti "Shikulu Yesu" lishina ilyalanda mu bwipi ukusambilisha kutuntulu ukwa cebo cakwa Lesa.

Digression 32: The Thief On The Cross ***Cakulundapo 32: Umupuupu Pa Capindama***

Umuppupu "aalandile kuli Yesu, Shikulu, mukebukishe ine lintu imwe mukeesa mu Bufumu bwenu. Na Yesu aalandile kuli wene, Ilelo iwe uleba na ine mu paradise" (Luka 23:42,43). Amavesi aya yasendwa ukupilibula ukuti ulubatisho taluli ulwafwaikwa pe pusukilo, no kuti ifwe tuya ku Mulu ilyo line

fye panuma ya mfwa. Ukufumyako icishininkisho cimbi conse icapusanako, ukubelenga ukwakulolekesha palwa mashiwi aya kwasokolola ifyakonkapo ifi:

1. Ifunde lya kubatishiwa mu mfwa yakwa Kristu no kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa lyapeelwe *panuma* ya kubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa (Marko 16:15,16). Umupuupu ulya acili aaleikala pesamba lya Mafunde yakwa Mose lintu Kristu aasosele kuli wene.

2. Ulubabatisho lwa cine ni mu mfwa no kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa. Pa kumona ukuti lintu Yesu aasosele ku mupuupu ifintu filya fyali tafilacitika, eco ulubatiso muli Kristu talwali icingacitika.

3. Ulubatiso cishibilo ca kufwa kweesu pamo na Kristu (Abena Roma 6:3-5). Umupuupu e muntu fye eka uyo uwacitile ici mu cituntulu.

4. Cene cili icingacitika icakuti umupuupu aali umo pali balya abo ababatishiwe kuli Yohane kabatisha. Abengi aba mu bapilibwiike bakwe intanshi baali ba misango ya mfifi (Mateo 21:32). Ukulanda ukuti umupuupu taali uwabatishiwa e kutaalika ukufuma mu kwikala tondolo; ukushili amano yasuma umwakufisama ukufuma kwi funde lya kubatishiwa. Cimo cine, ilyashi lili tondolo pa mashiwi 'umweo' na 'umulu'.

5. Umupuupu aipwishe Yesu ukwibukisha wene lyonse, lintu Yesu akabwela "mu" Bufumu bwakwe (R.S.V.). Eico umupuupu taali umutuutu ne Mbila nsuma ya Bufumu bwakwa Lesa intu Yesu aaleebila (Mateo 4:23). Wene aaishiibe ukuti kukaba ubushiku bwa bupingulo pa kupaampamikwa kwa Bufumu bulya, eico kabili wene aaiipwishe Yesu, untu wene aaishiibe ukuti aali no kubuuka ukufuma ku bafwa mukupelekesha ukuba kapingula pa bushiku bulya, ukwibukisha wene lyonse. Umupuupu icine cine taali mutuutu; wene aaishiibe ukuti ipusukilo mu bushiku bwa kubuuka ukufuma ku bafwa no bupingulo likasoswa ukufuma ku milomo yakwa Kristu.

6. Yesu aayaswike ukuti umupuupu *akaba* pamo na wene mu "Paradise". Ishiwi ili ilya ciGreek lyonse lisonta ku nshita iyapwililila pa *calo*. Lyene liboomfiwa palwe

Bala Iya Edeni ilikabweshiwa ilyo ilikamoneka mu Bufumu bwakwa Lesa ubwa kuntanshi pa calo (Ukusokolola 2:7). Munshita ya Bufumu bwakwa Lesa, isonde likabwelela mu musango wa kupalana na paradise we Bala Iya Edeni (Esaya 51:3; Esekiele 36:35), pamulandu wa citiipu ukufumishiwapo (Ukusokolola 22:3). Icipingo ca Kale ica ciGreek (Septuagint) ciboomfya ishiwi limo line ilya ciGreek pali "paradise" palwa nshita iya mabala pa calo muli Lukala milandu 2:5; Nehemia 2:8; Ulwimbo lwa nyimbo 4:13; Ukutendeka 13:10. 'Paradise' akuminishiwa fye no Mulu ukupitila mu kuboomfya kwakwe mu fishimi pamo nge cakwa Milton icakuti 'Paradise Aaluba' (Milton's 'Paradise Lost'). Icilayo cakwa Yesu ica cifulo ca mupuupu mu paradise cali ni pa kwasuka ku kufwaya kwakwe ukuba mu Bufumu bwakwa Kristu. Ifwe tulangile mwi Sambililo 5 ukuti Ubufumu bukaba pa calo; eico 'paradise' akaba palya pamo.

7. Inshila intu vesi 43 ilingi apilibwilwamo icita wene ukumoneka kwati Kristu no mupuupu baali no kuba capamo ubushiku bulya bwine mu 'paradise'. Lelo ukwabulo kutwishika Ubufumu bucili tabulapaampamikwa pa calo. Bene tabaile ku Bufumu ubushiku bulya. Yesu aile ku nshiishi (Imilimo 2:32); ngefyo wene aaseseme, wene aali "inshiku shitatu akasuba no bushiku mukati ka mushili" (Mateo 12:40 pashanya 16:21) panuma ya mfwa yakwe pa capindama. Nangu fye panuma ya kubuuka ukufuma ku bafwa wene aalandile "Wikumya ine; pantu ine *nshilati* ninikwe ukuya kuli Tata" (Yohane 20:17). Eico Yesu taile ku Mulu ubushiku wene aafwile.

Lelo Yesu amoneka ukulaya umupuupu "*Ilelo* iwe uleba na ine mu paradise". Ubwasuko ku kumoneka kwa kupinkana uku buli no kusangwa mu cishinka cakuti mu kulembwa kwantanshi kwa Baibele ukwa ciYuda ne ciGreek, tamuli filembo fya kwimika amashiwi (punctuation) nangu fye ifilembo ifikalamba (capital letters). Cene kuti cacitika ukulemba libili ifilembo fya kwimika amashiwi pakuti ifwe tubelenge ukuti "Yesu aalandile kuli wene, Icine cine ine nalanda kuli iwe *ilelo*, iwe *ukaba* na ine mu paradise" (Luka 23:43). Ukupilibula kwa Baibele ukwakwa Rotherham mu cituntulu kwabiika icilembo ca kwimika (,) panuma ye shiwi "*ilelo*". Ici caingila mu mashiwi busaka busaka. Umupuupu aalelomba kuli Yesu ukwibukisha wene lyonse pa bushiku bwa bupingulo; wene aaishiibe ukuti wene aali uwakumako, kabili akamoneka kulya. Lelo Yesu aapeele wene icilayo cakupapa - 'Ine kuti naeba iwe *nomba line* fye! Iwe tauli no kulolela ukufika ku

nshita ilya pa kusanga ukupingula kwandi pali iwe - iwe *ukaba* na ine mu Bufumu!'.

8. Ukufuma mu fishinka ifyamonwa pamulu, cene kuti cacitika ukutantika amasambilisho yantu umupuupu aailwike mu cishinka:

- Ubufumu bwakwa Lesa - Ukwisa kwacibili ukwakwa Kristu - Ukubuuka ukufuma ku bafwa no bupingulo - Ukukumako - Ipusukilo ukupitila mu citetekelo muli Kristu - Ukubuuka kwakwa Kristu ukufuma ku bafwa - Ukupwililila kwakwa Kristu ("umuntu uyu taacitapo cintu mukulufyanya") - Ukukabila ukukonka Kristu (wene aaitile wene "Shikulu") - Ulubembu lwa muntu ("Ifwe icine cine calinga")

Eico cene tacilolelemo ukuboomfya umuntu uyu nge cakufisamamo pa kutontonkanya ukuti umuntu onse kuti apusushiwa nga wene alanga ukukabila panono mu bwina Kristu; kufwile ukuba umusango we shintililo lye sambilisho lintu wene aakweete. Ukwabula ici, wene nga taali na maka ya kwima ukufika ku kusaansuka kwa citetekelo cintu wene aakweete. Kristu taapeele ipusukilo nakalya ku mupuupu umbi, uyo imibeele yakwe yaali yakuti, "Iwe nga uli Kristu, uipusushe we mwine na ifwe". Pano e pali umuntu uyo alelanda ukuti, 'Nga muli icintu cimo mu mulimo uyu uwakwa Yesu, ine nshimweene umulandu uwingalenga ine ukukaanakwata icintu cimo'. Cene cali ni pamulandu wakuti wene aabililwe ukwiluka kwe sambilisho kuntu umupuupu wacibili aakweete eco wene taali na maka ya kusanga ipusukilo lya cine pa mpela ya nshiku shakwe, ukufumyako ukukabila kwa muli yesu ukwa mukupita.

Digression 33: A Sample Baptism Service

Cakulundapo 33: Icilangililo Ca Kuboomba Pa Lubatisho

Pa kulanga ifyo ulubatisho lwingacitwa bwino bwino, icalakonkapo cili kutantika kwa kuboomba pa lubatisho fintu kwacitilwe na Bamunyina muli Kristu

(Christadelphians) ba pa Hartlepool, mu calo ca England pa Chibelushi icungulo mu November, 1990. Lelo, cene cifwile ukumonwa ukuti ulubatiso mu cituntulu luli kwibisha mu menshi panuma ya kulapila no kutetekela kwa Mbila nsuma. 'Ukuboomba' kuli fye cakulundapo mu kuitemenwa ukulanga umusango uwalinga uwa kucindama kwa nshita iyi. Ukutantika kwa milimo kwali ifi:-

Ipepo Iya kwisula
 Ukubelenga Abena Roma 6
 Ukulanda ukwipi pa lubatiso (ukulembelwe pesamba;
 amashina aya cine nayapilibulwa)
 Ipepo
 Ukwibisha kwa muntu mu cishiba ca kusambamo
 Ipepo

BAPTISM ADDRESS UKULANDA PA LUBATISHO

Tekuti kube ukutwishika ukuti ubushiku buno buli e bushiku ubwacindamisha mu mweo wakwa Dave; mu nshita fye inono wene aalaaya pesamba Iya menshi no kwima ukwapwililika "muli Kristu", ulubuto lwakwa Abrahamu, ukukwata ifilayo filya ifya bukata ifyo ifyapanga Imbila nsuma iyacitilwe kuli wene.

Ukwanguka ukwacilamo ukwa mulimo uyu kuli kwaba kwakulufya, lelo Dave na ifwe bonse pano twatetekela bwino bwino ukuti ukwibisha uku mu menshi kulekuminisha wene ne mfwa no kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa, ngefyo ifwe tubelengele muli Abena Roma chapta 6 amavesi 3-5:-

"Bushe imwe tamwaishiba, ukuti ifyo abengi muli ifwe baabatishiwe muli Yesu Kristu baabatishiwe mu mfwa yakwe? Eico ifwe twaashikilwe pamo na wene pa lubatiso mu mfwa yakwe: ukuti ngefyo Kristu aaimishiwe pamulu ukufuma ku bafwa ku bukata bwakwa Wishi, kabili efyo ifwe pamo tulingile ukwenda mu bupya bwa mweo. Pantu ifwe nga twalimbwa capamo mu kupalana kwa mfwa yakwe, ifwe pamo tukaba mu kupalana kwa kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa".

Pa nshita inono lekeni ifwe tweshe ukwelenganya pa kumoneka kwa kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa, pantu ifwe twamona ukuti lintu Dave aleisa pamulu ukufuma mu menshi wene alekuminishiwa no kwima pamulu kwakwa Yesu ukufuma ku mfwa.

Ifwe kuti twaelenganya ubupya no kukutumana kwa mwela wa bushiku, no kumfwa kwa bukata ukwa mweo upya mukati kakwa Yesu. Wene aali na maka ya kumona ulubuuto lwa mu Yerusalemu lulebengeshima ukutali; abantu mulya tabaishibe nakalya palwa cintu cakusungusha icalectitika mupepi fye na bene - ukuti umuntu aaleima ukufuma ku bafwa ukuya ku bupya bwa mweo.

Kabili eco ilyo Dave aleima ukufuma mu menshi, isonde ilishingulwike ifwe talikwete ukwishiba kwa cintu cabukata ico icilecitika; conse ico bene bengamona, bene nga basakamana ukumona, libumba linono lya baume na banakashi ukuya ku cishiba ca kusambamo no muntu umo ukwibisha umbi. Lelo ngefyo baMalaika baasekelele pa kubuuka kwakwa Yesu ukufuma ku bafwa, efyo cili nomba, ukwabula ukumoneka kuli ifwe, baMalaika balasekelele pa mubembu umo uyo uwalapila.

Ifwe natubelenga muli Abena Roma 6 ukuti ifwe tulingile "*ukwenda* mu bupya bwa mweo" - ubuseko buntu Dave alekwata nomba bulingile ukuya pamo na wene lintu wene akulaenda ukuya kuntanshi ukupula mu mweo. Ngefyo ifwe tubelengele, wene takabe umusha wa lubembu nakalya, lelo wakwa Lesa, ukucita ukufwaya Kwakwe ngefyo kwene kwasokololwa muli Baibele. Cene cili cakutuunka ukutontokanya ukuti ifwe tulingile ukufwaya ubuntungwa pali fwebene, lelo pa kuiboombela fwebene ifwe tatuli abantungwa, ifwe tuli abasha ba lubembu. Dave nomba alepilibula bashikulu, ukuboombela Lesa. Pa nshita shimo cene cimoneka ukuti ifyakumoneka ngo kukaanya fintu ukwikala mu mweo upya kubiika pali ifwe fili ifikalamba ifyakufilwa ukusenda, na ifwe tulatuunkwa ukwesha ukuba abantungwa ukufuma kuli fyene. Lelo ifwe nga twacita ici, ifwe tatwakabe abantungwa, ifwe tukulaboombela ulubembu nakabili.

Paulo alondolola muli 1 Abena Korinti 10:1,2, ukuti ukupita kweesu ukupula mu menshi kwapala ukupita kwakwa Israele ukupula mu menshi yakwa Bemba wa Kashika. Umusango umo uwa mulumbe kuti wapangwa ukufuma kuli ici, na

masambililo ayengi kuli ifwe. Abena Israele baali abasha mu Egupti, ukwikala umweo uwabula icintu, ukubombesha mu busha bwabo no kubombela ifilubi fya mu Egupti. Ukupitila mu kwishiba imikalile ya mweo wabo bene baalilile kuli Lesa ukusanga inshila imo iyakufyukilamo, nangu bene nalimo tabaali na mano pafyo Wene aali no kwasuka bene.

Mu kwasuka Lesa aatumine Mose ukutungulula bene ukufuma mu Egupti, ukupula muli Bemba wa Kashika kabili panuma ukupula mu matololo, ukwingila mu Calo Calailwe. Abena Israele mu Egupti baali nga Dave na bonse abeesa ku lubatisho; nomba Dave aatungululwa, ngefyo cene cali, ku mbali sha Bemba wa Kashika. Lintu wene alepita ukupula mu menshi, wene apo pene taabe mu Calo Calailwe ica Bufumu, wene alesuntikana na ifwe fwebashala, mu kwenda ukupula mu matololo. Lesa aatungulwile Abena Israele ukupula mu matololo kuli Malaika, uyo uwali lyonse pamo na bene akasuba no bushiku. Ifyo fine, pamo, onse uwa muli ifwe alikwata Malaika, ukucita inkambi ukushinguluka ifwe, ukutungulula ifwe ukupula mu myeo yesu ukuya kwi pusukilo (Amalumbo 34:7; Aba Hebere 1:14).

Abena Israele baalishiwe mana cila bushiku, untu Yesu aailwile muli Yohane 6 nge Cebo cakwa Lesa. Bene nga tabaaliile wene bene nga baalifwile bwangu mu matololo yalya - takwali icakulya cimbi kulya ku kulya. Pa mulandu uyu ifwe tekuti tutashe kuli iwe na maka ayalinga palwa fyatantikwa ukubelenga ifiitwa "Bible Companion" ("Cibusa wakwa Baibele"), muli ifyo iwe wingabelenga Baibele cila bushiku, ukusenda icituntulu conse ca mashiwi lintu iwe ulebelengamo. Cene cili cikalamba ukusha inshita mu kubomba kweesu kwa nshiku shonse, nokucisha pa nshita imo ine cila bushiku, iya kubelenga amachapta yalya no kutontankanya pali yene.

Mu kupita, Abena Israele baebelwe ukukaanaesha ukulonganika mana wa nshiku ishingi mu bushiku fye bumo, lelo ukucita amaka ukuya no kulonganika wene cila bushiku. Ukulya kweesu Icebo kulekabila ukuba cila bushiku. Ngafintu ifwe tatwingalaba fye pa kulya icakulya cesu ca cifyalilwa, efyo ifwe tulingile mu mulosha ukucita amaka cila bushiku ukulya Icebo cakwa Lesa; icine cine, Yobo aalandile ukuti wene aabiikile umutengo pa fyebo fyakwa Lesa "*ukucila* pa cakulya candi icifwaikwa".

Kabili Abena Israele baanwene amenshi ukufuma mu mulonga uyo uwafumine mu cilibwe icauminwe; 1 Abena Korinti 10 aeba ifwe ukuti ici caimininako "Kristu".

Eco ifwe tulingile ukunwa mu cilangililo cakwa Yesu, cintu ifwe twingacita mu kuboomba kwa cibukisho cila mulungu. Ukusosa palwa kukumana, cene cilingile ukuba kufwaya kweesu mu cifyalilwa ukukumana na bambi abo abayakana Isubilo lyesu. Umulendo mu matololo ya cine cine ali no kutelokela pe shuko lyonse ilya kukumanya umulendo umbi ukulanshanya amafya ayengacitika ayo ayengalaala kuntanshi, ukwakana amano. Ifyo fine ifwe mu matololo ya mweo mwi sonde ili ilibi tulingile ukucita amaka yonse ukusunga ukusuntikana na cila umo umo. Ilingi ukukumana kwa musango uyu takuli ukwingacitika mu mubili wa munofu ukulingana ngefyo ifwe twingatemwa, lelo ifwe tulingile ukubuula ishuko lyonse ukusunga ukwikatana mu kulemba kwa makalata, ukubelenga amabuuku yesu, na fimbipo.

Ifwe natusosa pa milimo ya mweo upya, lelo cene kuti caba cilubo ukupeela ukumoneka kwakuti ifwe nga twacita ifintu fimo, pamo nga ukubelenga kwa Baibele ukwa nshiku shonse, ninshi Lesa akalambula ifwe. Cene cili kutemwa kwakwa Lesa, ukufwaya Kwakwe, ukupeela ifwe Ubufumu nge ca bupe, te pamo nga amalipilo pa milimo yesu isuma (Abena Roma 6:23). Cene kuti caba cilubo kuli ifwe ukutontonkanya ukuti ulubatishe luli mano ayasuma pantu nomba ifwe twakwata ishuko ilyalinga ilya kwingila mu Bufumu. Ukutemwa kwakwa Lesa ne Cine, ukucimfya kwakwa Kristu, fyacita cene conse icituntulu nganshi ukucila cilya. Lesa icine cine *alefwaya* Dave na ifwe bonse pano ukuba mu Bufumu. Icishinka ici cili ica bukata icakuti ifwe tulingile ukuibukishako fwebene inshita ne nshita ukuti cene icine cine cili ca cine no kuti mu lubuuto lwaciko ifwe tulingile ukulacita umusango umo uwa kwasuka ku kutemwa kwakwa Lesa.

Lintu Abena Israele baishile ukufuma muli Bemba wa Kashika kwali ukusekelela ukukalamba; Mose aimbile ulwimbo lwakwe na bantu bonse balisekelele. Amalumbo 105:35-41 yalangilila ici bwino, ukulanga ifyo Lesa aapeele ifintu fyonse ifyo ifyalefwaikwa pa lwendo lwabo:-

"Kabili (Yehoba) aaliile ifimena fyonse mu calo cabo (Egupti), no kumina ifisabo fya mushili wabo. Wene kabili aumine ibeli lyonse mu calo cabo, ukutendeka kwa

maka yabo yonse. Wene aaletele bene (Abena Israele) kunse pamo na silfere na golde; kabili takwali umuntu umubusu nakalya pakati ka mitundu yabo. Egupti aalisansamwike lintu bene baile; pantu umwenso wa pali bene waponene pali bene. Wene aayanshile ikumbi ku kuba icakufimba; no mulilo ukupeela ulubuuto mu bushiku. Abantu baalombele, na Wene aaletele inkwale, no kwikusha bene no mukate wa ku mulu. Wene aiswile icilibwe, na menshi yaafumfumukile kunse; yene yaabutukile mu fifulo ifyauma ngo mumana".

Ubuseko bulya e buseko bwesu, bamunyina bobo ne nkashi shobe abakuntanshi, abo abali pano ku kuba inte pa lubatisho lobe. Cene cili e buseko bwakwa Lesa, ubwakwa Yesu no bwa baMalaika abo abalemona ifwe apakalamba pa nshita iyi. Ifwe bonse umo umo twingasunga Isubilo ili no kusekelela uku "ukwaiminina ukufika ku mpela", ukuti ifwe twingeendela capamo mu Bufumu.

Ifwe nomba twalapanga inshila yesu ukutentemukila ku miputule ya kucinja ifyakufwala, na panuma twingile mu cishiba ca kusambamo...

STUDY 10: questions

ISAMBILILO 10: Amepusho

1. Bushe ifwe kuti twapusushiwa ukwabula ulubatisho?
2. Bushe ishiwi 'ulubatisho' cinshi lipilibula?
 - a) Icilayo
 - b) Ukusaansa
 - c) Ukutetekela
 - d) Ukwabika/ukwibisha.
3. Bushe ubupilibulo bwa lubatisho cinshi ngefyo calondololwa muli Abena Roma 6:3-5?
4. Bushe ni nshita nshi ifwe tulingile ukubatishiwa?
 - a) Panuma ya kusambilila Imbila nsuma ya cine no kulapila
 - b) Nga akanya akanono
 - c) Panuma ya kutemwa Baibele
 - d) Lintu ifwe twafwaya ukwingila mu cilonganino.
5. Bushe ifwe cinshi tubatishiwamo?
 - a) Icilonganino ico icabatisha ifwe
 - b) Icebo cakwa Lesa
 - c) Kristu
 - d) Umupashi wa Mushilo.
6. Bushe pa fyalakonkapo cinshi cicitika panuma ya lubatisho?
 - a) Ifwe tuba iciputulwa ca lubuto lwakwa Abrahamu
 - b) Ifwe tatwakacite ulubembu libili nakalya
 - c) Ifwe icine cine tulapusushiwa ukupusukila limo
 - d) Imembu shesu shaelelwa.
7. Bushe ulubatisho lweka lukapususha ifwe?

8. Bushe ifwe tukapokelela ifya bupe fya cisungusho ifya Mupashi wa Mushilo panuma ya lubatisho?

STUDY 11
ISAMBILILO 11

LIFE IN CHRIST
UMWEO MULI
KRISTU

11.1 Introduction

11.1 Ukulondolola

Ulubatisho lupeela ifwe isubilo ilyashininkishiwa ilya kukwata umweo wa pee mu Bufumu. Lintu ifwe twalundapo ukutetekela no kwishiba icishinka ce subilo ili, elyo cene calundapo ukushininkishiwa ukuti kuli imilimo imo pali ifwe. Ifi fyashinguluka pa kwikala umweo uyo uwalinga pa muntu u ukwete isubilo lya kupeelwa umusango wa mubili wakwa Lesa (2 Petro 1:4), ilya kwakana Ishina Lyakwe mu cituntulu (Ukusokolola 3:12) ukupitila mu kucitwa abapwililila mu nshila yonse.

Ifwe twalondolwele mwi Sambililo 10.3 ukuti panuma ya lubatisho ifwe tuipeela ku mweo wa kutwalilila ukutanika imifwaile ibi iya musango wa mubili wesu (Abena Roma 6:6). Kano fye ifwe twafwaya ukweshu ukucita ici, ulubatisho lwesu luli ulwabula ubupilibulo. Lwene lulingile ukucitika fye lintu umuntu aipekanya ukusuminisha imilimo ya mweo upya iyo ilingile ukukonkapo.

Mu lubatisho ifwe tufwa ku nshila iyi ikote, iya mweo wa cifyalilwa, na mu cipasho tubuushiwa pamo na Kristu ukufuma ku bafwa. "Imwe nomba nga mwabuushiwa pamo na Kristu ukufuma ku bafwa (mu lubatisho), fwayeni ifintu filya ifyo ifili mu mulu, umo Kristu aikala ku kuboko kwa kulyo kwakwa Lesa. Mubiike ukutemwa kwenu pa fintu fya mu mulu, te pa fintu fya pa calo. Pantu imwe mwalifwa...Eico mukaane...ubulalelale, ubusaali...ulunkumbwa" (Abena Kolose 3:1-5). Panuma ya lubatisho ifwe tuipeela fwebene ku mweo wa kumona ifintu ukufimwena mu menso yakwa Lesa ku Mulu, ukutontokanya palwa fintu fya ku Mulu (ekutiila ifya bumupashi), ukukabushanya ukukabila kweesu kwe sonde no kukabila kweesu ukwa kucimfya imifwaile yesu iya mubili wa munofu na pa kucita ifi ukwingila mu Bufumu bwakwa Lesa.

Imibeele ya musango wa mubili wa buntunse ili ya kulanga ukucincila kwa kunakila kuli Lesa mu kufumpuka no kutendeka. Ilingi Lesa asoka ukufuma kuli ici. Ukulingana na mafunde yakwa Lesa, Wene alanda "ayo umuntu nga aacita, wene kabili akeekala no mweo muli yene" (Esekiele 20:21). Ifwe nga twaibukila

amafunde yakwa Lesa, no kutendeka ukunakila yene mu lubatisho, ifwe tulingile ukuipeela ukwikala inshita ya mweo yonse mu kunakila kuli yene.

11.2 Holiness

11.2 Umushilo

"Wa mushilo, wa mushilo, wa mushilo, Yehoba" (Esaya 6:3). Ukukonkomesha kutatu ukwa vesi uyu kuli kumo pe bumba lya mashiwi ayo ayakonkomesha umushilo wakwa Lesa. 'Umushilo' mu cituntulu upilibula 'ukupaatuka' - fyonse fibili ukupaatuka *ukufuma* ku fintu ifishili fya mushilo, no kupaatuka *ukuya* ku fintu fya bumupashi. Ifwe twaipushiwa ukuba "abapashanya Lesa", nga abana Bakwe abanono (Abena Efese 5:1). Eico "ngafintu wene uyo uwaita imwe ali wa mushilo, eflyo beni imwe aba mushilo mu musango onse uwa mibeele (ekutiila inshila ya kwikalilamo iya mweo); pantu cene calilembwa, Imwe mube aba mushilo; pantu ine ndi wa mushilo " (1 Petro 1:15,16; Ubwina Lebi 11:44).

Abena Israele wa cifyalilwa baaitilwe ukufuma mu Egupti ku lubatisho lwabo lwa Bemba wa Kashika ukuba "uluko lwa mushilo" (Ukufuma 19:6). Panuma ya lubatisho lwesu, abali muli Israele wa bumupashi ifyo fine bapokelela "ubwite bwa mushilo" (2 Timote 1:9). Panuma ya lubatisho ifwe "tusanguka ababoomfi ku...mushilo" (Abena Roma 6:19,22 na mashiwi yonse).

Ifyo umushilo uli ciputulwa cituntulu ca kubapo kwine kwakwa Lesa, eflyo cene cifwile ukuba ukusakamana kutuntulu ukwa bonse balya abo abeesha ukuba "abapashanya Lesa". Ifwe nga twacita ici, ifwe "tukaba abakumako ku mushilo wakwe" lintu ifwe tukapeelwa umusango wa mubili Wakwe (Aba Hebere 12:10; 2 Petro 1:4). Eico ukwabula umushilo mu mweo uyu, uwatetekela tekuti "amone Shikulu" (Aba Hebere 12:14) - ekutiila wene takakwate amaka ya kumona Lesa mu cituntulu no kwampana na wene pa mulingo uwakwishibana mu Bufumu ngacakuti wene talangisha umushilo mu mweo uyu.

Ukupeelwa isubilo likalamba lya musango uyu kwapilibula ukuti ifwe tulingile ukuba abapaatuka ukufuma kwi sonde ilyashinguluka ifwe ilyo ilishakwata isubilo ili, ukuba abapaatululwa *ukuya* kuli bu pee na pee bwa kwaakana umusango wa mubili wakwa Lesa. Eico 'ukupaatuka' kweesu takulingile ukuba icintu cimo ico ifwe tutontonkanya ukuti cilepatikishiwa pali ifwe; pamulandu wa kupaatuka kweesu *ukuya* ku bwite ubu ubwasansuka ne subilo, cene cilingile ukuba fye ca cifyalilwa icakuti ifwe tuleyumfwa abapaatuka *ukufuma* ku fintu fye sonde, ilyo ilitungululwa ne fipoope fya munofu wa mubili.

Ifwe nombamba twalalanda pa fintu fimo ifyo ifwe tulingile ukuyumfwa abapaatululwa *ukufumako*, elyo kabili mwi Sambililo 11.3 ifwe tukasambilila ifyo ifwe tuli abapaatululwa *ukuyako* mu misango ya kuboomba.

THE USE OF FORCE UKUBOOMFYA AMAKA

Ifwe twikala mwi sonde ilitungululwa no lubembu. Ifwe twamwene mwi Sambililo 6.1 ukuti amabuteeko ya bantunse kuti yaitwa 'kasebanya' pantu yene yapangwa ukushinguluka ukukabila kwa mubili wa munofu, 'kasebanya' wa muli Baibele.

Imbila iyabwekeshiwapo iya Baibele ili yakuti, mu nshita iipi, ulubembu no lubuto lwa nsoka fimoneka ukucimfya, lelo panuma ya kucula kwa nshita inono mu nshila ishingi, ulubuto lwa mwanakashi lukalungamikwa mu kupelekesha. Pa mulandu uyu uwatetekela lyonse apeeelwa ifunde lya "Kukaana ukukanya ububi" (Mateo 5:39; Abena Roma 12:17; 1 Abena Tesalonika 5:15; 1 Petro 3:9).

Ifwe tumwene ukuti ububi mu kupelekesha busuminishiwa no kuleetwa na Lesa (Esaya 45:7; Amose 3:6 pashanya Isambililo 6.1). Eico ukukaanya ububi ku maka kuli kuulwa na Lesa. Pa mulandu uyu Yesu aapeele ifwe ifunde ukukaana ukukaanya amaka ya bubi: "Lelo uyo onse uukooma iwe pe saya lyobe lya kukulyo, pilibula kuli wene na limbi pamo. Kabili umuntu onse nga akatwala iwe ku cilye ca mafunde, no kupoka ikooti lyobe, leka wene akwate ne laya lyobe pamo" (Mateo 5:39,40). Kristu e cilangililo muli ici: "Ine *napeele* inuma yandi ku booma..." (Esaya 50:6).

Amashiwi yakwa Kristu yalinganya ukutwala ku cilye ca mafunde ne milimo ye sonde ilyo ilitaalika uwatetekela. Ukucita ici cili cilangililo icikalamba ica kukaanya ububi, kabili tekuti cicitwe no muntu onse uyo uwakwata icitetekelo icakosa mu cilayo cakwa Lesa icakuti "icilandushi cili candi; ine nkalandula, Shikulu alanda" (Abena Roma 12:19). "Iwe wilanda ukuti, ine nkalandula ububi; lelo loleela kuli Yehoba, na wene akapususha iwe" (Amapinda 20:22 pashanya Amalango 32:35). Pa mulandu uyu Paulo aakalipiile nganshi Abena Korinti pa kusenda bambi ku cilye ca mafunde (1 Abena Korinti 6:1-7).

Mu kumona kwa bukulu bwe Subilo Iyesu, ifwe tatulingile ukuba abasakamikwa ne fyakutitikisha fya mweo wa nomba: "Onse uwa muli imwe *apama*, pa kukwata umulandu kuli umbi, ukuya ku cilye ca mafunde...Bushe imwe tamwaishiba ukuti abamushilo bakapingula isonde?" (1 Abena Korinti 6:1,2). Eico ukusenda bambi ku cilye ca mafunde, nangu cene cibe ni pa mulandu wa mpanga nangu ni mu malyashi ya kulekana kwa fyupo, filingile ukuba ifishili fyakutontonkanyapo ku watetekela wa cine.

Pa kucimfya amaka ya bubi, kabili (mu nshita shimo) pa kusunga abantu ababi mu buteeko, amaka ya bashilika na bapolisi yalaboomfiwa ku mabuteeko ya bantunse. Ifi fili misango iyapangwa iya kukaanya ububi, eico kabili uwatetekela wa cine talingile ukukwata iciputulwa muli fyene. "Bene bonse abo abasenda ulupanga bakafwa no lupanga" (Mateo 26:52). Ici cili kubwekeshapo icipoope ca Mushilo icantanshi sana: "Uyo onse uwasuumya umulopa wa muntu (ku mufulo), ku muntu eko umulopa wakwe ukasuumiwa: pantu mu cipasho cakwa Lesa emo wene aapangile umuntu" (Ukutendeka 9:6). Eico ulufyengo lonse ku muntu munensu mu kwishiba luli lufyengo kuli Lesa, kano Wene nga asuminisha lwene.

Pesamba lya mulingo wa Bwina Kristu, ifwe twaebwa ukuti, "Mutemwe abalwani benu, mupaale bene abo abatiipa imwe, mucite icisuma kuli bene abo abapata imwe, kabili mupepe pali bene abo ababoomfya imwe mu kusuulwa no kucusha imwe" (Mateo 5:44; Luke 6:27). Abashilika na bapolisi baboomba imilimo mu kupinkana ukwalungatana ne fipoope ifi kabili eico uwatetekela uwa cine ali no kutaluka ukufuma ku kwampana konse na yene. Nangu fye ukwabula ukuibiika mu kucita ulufyengo mu kulungatana, ukuboomba mukati ka tubungwe utu nangu ukuba mu mulimo uwasuntikana na twene, mu cishinka cili icishifwaikwa; kabili,

umulimo onse uyo uwasanshamo ukucita umulapo wa kuipeela ku maka ya musango uyu, yaibila ifwe ubuntungwa bwesu ubwa kampingu wa kunakila amafunde yakwa Lesa. Eico abatetekela aba cine lyonse bali no kuba ni bakampingu wa kukaana ku milimo ya bashilika na bapolisi mu musango onse, nangu lyonse balafwaya ukuboomba incito imbi mu nshita sha bwafya bwa calo cabo iyo ili ne fintu ifya kwafwa umuntu munabo.

POLITICS

AMASHIWI YA BUTEEKO

Ukwiluka bwino, ne citetekelo icakosa, palwa kwisa kwa Bufumu bwakwa Lesa capilibula ukuti ifwe tuli no kwishiba ukuti ubuteeko bwa buntunse tabuli na maka ya kuleeta ubusuma ubwapwililila. Eico konse ukuibiika mu mashiwi ya buteeko bwa buntunse kuli ukwapusana ne subilo lya Bufumu. Yesu aaseseme ukuti ifintu fikabipa ukufuma mu kubipa ukuya mu kubipa ukwacilapo mu "nshiku sha kupelekesha" intanshi fye ya kwisa kwakwe (Luka 21:9-11, 25-27). Cene tacili icingacitwa ukutetekela amashiwi yakwe kabili pa nshita imo ine ukweshu ukuwamya umusango we sonde ukupitila mu mashiwi ya buteeko bwa buntunse nangu utubungwe twa kwafwilisha. Umulumbe wa Umwina Samaria musuma ulangilila ifyo Abena Kristu balingile ukwafwilisha isonde ilyashingulukako - ukucita icisuma ku bantu bonse ngefyo inshita ingasuminisha (Abena Galatia 6:10).

Icalembwa palwa batetekela bantanshi calanga bene ukuba abaipeela ku kwikala umweo wa bumupashi mu kwenekela kwa kubwela kwakwa Kristu, icikalamba ukulanga ukusakamana kwabo pe sonde ilyashingulukako ukupitila mu kubila kuli bene. Takuli icalembwa palwa bene ukulanda pa mafya ya mikalile, ubunonshi nangu amashiwi ya buteeko palwe sonde ilyashingulwike bene.

"Cene tacili mu muntu uyo uwenda ukutungulula intampulo shakwe" (Yeremia 10:23); ukwishiba ububi butuntulu no kuluba kwa musango wa buntunse capilibula ukuti ifwe tukeshiba ukuti ubutungulushi bwa bantunse buli ubushalinga pa bantu bakwa Lesa. Eico ukusala kuli ukushalingana no kwiluka kwa cine palwa ici. "Uwapulamo ateeke mu bufumu bwa bantu, no kupeela bwene kuli onse untu wene atemwa" (Daniele 4:32). Eco bakateeka ba buntunse mu kupelekesha bapeelwa

amaka yabo kuli Lesa (Abena Roma 13:1); eico ukusala mu musango wa kuteeka uwakuisalila kuti kwasanshamo ukusala kwa kukaanya umuntu uyo Lesa asalile ukuba mu maka ya kuteeka. Eco cene calilembwa ukuti Lesa *aapeelee* inko shimo mu kutungulula kwakwa Nebukadnesari imfumu ya Babiloni (Yeremia 27:5,6).

Pamulandu wa kwishiba kweesu ukuti Lesa apeela inko mu minwe ya bakateeka bashiko, ifwe tulingile ukuba abacenjela sana ukuba abekalacalo abawama, ukwikala mu mafunde ya calo ico ifwe twikalamo, kano yene nga yapinkana na mafunde yakwa Kristu. "Lekenii umweo onse ube uwanakila ku maka ayaasansuka ukucilapo...amaka ayo ayalipo yasontwa kuli Lesa...pa mulandu uyu imwe mupeelee umutuulo (imisoono) pamo...eico mupeelee kuli bonse amalipilo: umutuulo kuli uyo umutuulo uli no kulipilwa...umucinshi kuli uyo umucinshi" uli no kulipilwa (Abena Roma 13:1-7).

Eico ukuibiika kwa beetwa utubungwe twa bena Kristu mu misango ya kutaalika ku mashiwi ya buteeko no kukaana umusoono cili kulangilila kwa kusuula kwabo ku mufulo ukwa fipoope fituntulu ifi ifya Baibele. Lelo, icilangililo cakwa Petro ica kutwalilila ukubila Kristu ilyo alesiwa ku Buteeko ukucita ici, cili kulangilila kwa ifyo ifwe twinganakila fye amafunde ya buntunse lintu yene tayapinkene na mafunde yakwa Kristu: "Nga cene cili icalungama mu cinso cakwa Lesa ukumfwila kuli imwe ukucila kuli Lesa, imwe mupingule" (Imilimo 4:17-20; 5:28,29).

Imibeele ya Bamunyina muli Kristu (Christadelphian) pa mulimo wa kupatikishiwa uwa bashilika mu myaka ya nombaa ili cilangililo cimbi ica ici.

WORLDLY PLEASURES AMALIILA YE SONDE

Pamulandu wa kubulwa kwaliko ukwa kwampana kwa cine na Lesa ne subilo lya mpomfu pa fyakuntanshi, isonde lyalipanga imisango iishingapeendwa iya kufwailamo amaliila. Balya abo abafwaya ukusekesha umubili wa munofu balingile ukutalukwa kuli balya abo abeesha ukukuula amano ya bumupashi. "Umubili wa munofu ukuumbwa ukukaana Umupashi, no Mupashi ukukaana

umubili wa munofu" (Abena Galatia 5:17). Pamulandu wa kupinkana uku ukutuntulu, cene cili icishingacitika ukulondolola ukuti ifwe mu mano yatuntulu kuti twapeela inshila ku mubili wa munofu kabili no kuitunga ukulakonka Umupashi. Isonde lyapangwa ukushinguluka "ulunkuumbwa lwa mubili wa munofu, no lunkuumbwa lwa menso, na mataki ya mweo" (1 Yohane 2:16). "Eico uyo onse ukaba cibusa we sonde ali mulwani wakwa Lesa" (Yakobo 4:4). Ukukwata bacibusa abe sonde, ukutamba amafilimu na fimbipo e kuba "cibusa we sonde". Ukufwaya kwe sonde kukapita bwangu, na balya abo abaikuminisha kwi sonde mu mweo uyu bakapita pamo na lyene (1 Yohane 2:15-17). "Isonde (ekutiila abantu) ilya bashipepa" likoonaulwa pa kwisa kwa cibili (2 Petro 2:5), pa kumona ukuti "isonde lyonse lyalaala mu bubifi" (1 Yohane 5:19). Ifwe nga tuli no kutaluka ukufuma ku bonaushi bulya, ifwe tufwile ukuba "abashili be sonde" (Yohane 17:16 pashanya Ukusokolola 18:4).

Inshila she sonde ishingi ishakusansamusha umubili wa munofu shabiikamo ukucita ifi pa mutengo wa bumi bwa mubili: ukupeepa fwaka, ukunwa imiti ikola no kunwa sana ubwalwa fili filangililo fya ici. Ubumi bwesu ubwa mubili, ulupiya lwesu, na fyonse ifyo ifwe twakwata icine cine fyakwa Lesa. Eico ifwe tatuli abantungwa ukuboomfya ifintu ifi ngefyo fye ifwe twafwaya, lelo tufwile ukucita nga bakasunga ba fintu Lesa aapeela ifwe. Ifwe tukepushiwa ukupeela ilyashi palwa kusunga kweesu kwafiko pa cipuna ca bupingulo (Luka 19:12-26). Imisango pamo nga ukupeepa fwaka no kunwa ubwalwa ili koonaula kwa fyonse fibili indalama no bumi. "Bushe imwe tamwaishiba ukuti imwe muli itempele lyakwa Lesa, no kuti Umupashi wakwa Lesa waikala muli imwe? Umuntu onse nga akowesha itempele lyakwa Lesa, Lesa akoonaula wene...umubili wenu e tempele lya Mupashi wa Mushilo uyo uli muli imwe...imwe tamuli benu mwebene...imwe mwalishitwa no mutengo: eico mupeele Lesa ubukata mu mubili wenu"(1 Abena Korinti 3:16,17; 6:19,20). Eico ukoonaula umubili ukupitila mu misango pamo nga ukupeepa fwaka kuli mulandu ukalamba.

Lelo, cene cili icaishibikwa ukuti ngacakuti imisango pamo nga iyi yaapangilwe intanshi ya kupilibuka, cene tekuti cibe icingacitika ukutoba yene mu nshita imo ifye. Icintu icakwenekelwa cili kwishiba kwa bubi bwa musango uyu, no kuboomba ukwingacitika pa kulesha wene. Ifyakupamfya mu mweo uyu filingile

ukucimfiwa lyonse mu kubutukila ku Cebo cakwa Lesa ne pepo, ukucila ukuboomfya umusango onse uwa muti wa buntunse uwa kutuusha.

11.3 Practical Christian Life

11.3 Umweo Wa Kwikala Kwa Bwina Kristu

BIBLE STUDY

UKUSAMBILILA BAIBELE

Panuma ya lubatisho, ifwe tulingile ukuleeta "ifisabo fya mushilo", ukwikala umweo uutungululwa no Mupashi ukucila umubili wa munofu (Abena Roma 6:22; 8:1; Abena Galatia 5:16-25). Cene cili kupitila mu Cebo cakwa Lesa ukwikala muli ifwe epo ifwe tuleeta ifisabo fya mupashi (Yohane 15:7,8). Ifwe natumona ukuti ifwe tutungululwa no Mupashi mu mano yakuti Umupashi wakwa Lesa uli mu Cebo Cakwe. Ukupula monse mu myeo yesu ifwe tufwile ukupalama ku Cebo cilya ukupitila mu kubelenga Baibele lyonse no kusambilila.

Ukusambilila kwa Cebo mano mano kuleenga umuntu ukwishiba ukukabila kwa lubatisho, eico no kucita umulimo ulya. Umusango wa kuleka Icebo ukupatikisha imicitile yesu no kutungulula imyeo yesu ulingile ukutwalilila; ulubatisho luli fye e lutampulo lwa ntanshi mu nshita ya mweo onse uwa kunakila ku Cebo cakwa Lesa. Kuli ubusanso bwine bwine sana ubwa kubeeshanya na Baibele na masambilisho yatuntulu aya Mbila nsuma, ukutungulula ifwe mu cifulo umo Icebo tacilepatikisha ifwe libili nakalya: ifwe kuti twabelenga ifyebo kabili fyene tafikweete umulimo wa kuboomba pali ifwe (mona Appendix 2). Pa mulandu uyu cene cili ca mano ukulanda ipepo ilipi intanshi ya cila kubelenga kwa Malembo: "Imwe isuleni amenso yandi, ukuti ine ningamona ifintu ifyakupapa ukufuma mu mafunde yenu" (Amalumbo 119:18).

Icebo cakwa Lesa cilingile ukuba cakulya cesu ca nshiku shonse -icine cine, ukushintilila pali cene, no kukabila cene ukwa cifyalilwa, kulingile fye ukuba ukalamba ukucila pa mulosha wa nsuuna ya cakulya ca mubili: "Ine nacindika ifyebo fya mu kanwa kakwe *ukucila* icakulya candi icifwaikwa" kwali e kutontonkanya kwakwa Yobo (Yobo 23:12). Yeremia mu kupalana: "Ifyebo fyenu fyalisangilwe, kabili ine naliile fyene: ne cebo cali kuli ine e buseko no kusekelela kwa mutima wandi" (Yeremia 15:16). Eico ukupanga inshita cila bushiku iya kubelenga Baibele lyonse kuli cintu icikulu ica kukuula mu kutantika kweesu ukwa mweo wa cila bushiku. Ukusambilila Baibele pali bamineti 30 ukwabula ukucilinganya nge cintu ca ntanshi mu lucelo kuli no kulenga ifwe ukutendeka imilimo ya cila bushiku mu mano ayasuma. Imisango ya ifi iya kupanga icitetekelo ikaba iyalinga ukufina kwaiko muli golde mu bushiku bwa bupingulo.

Pa kataluka ukufuma ku mibeele ya cifyalilwa iya kubelenga fye ifiputulwa filya ifya Malembo ayo mu cifyalilwa ayawama kuli ifwe, Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) balipanga ukutantika kwa kubelenga ukwitwa "The Bible Companion" ("Cibusa wakwa Baibele") mu kabuuku (akengasangwa ukufuma kuli bakasabankanya be buuku ili). Ici cipeela impendwa ya machapta ayakubelenga cila bushiku, icilenga Icipingo Cipya ukubelengwa imiku ibili ne Cipingo ca Kale umuku umo mu kupita kwa mwaka. Lintu ifwe tubelenga amachapta ubushiku no bushiku, ifwe tukwata ukukoseleshiwa ukufuma mu mano yakuti amakana ya batetekela bambi balebelenga amachapta yamo yene. Eico ilyo lyonse ifwe tukumana, ifwe apo pene tulakwata ukwikatana; amachapta yantu ifwe nombamba line twacilabelenga yalingile ukupanga ishintililo lya kulanshanya kweesu.

PRAYER IPEPO

Ukuboomba kumbi ukukalamba ukulingile ukukusha ni kulya ukwe pepo. Panuma ya kwibukishako ifwe ukuti kuli "kawikishanya umo pakati kakwa Lesa na bantu, umuntu Yesu; uyo uwaippee umwine icakufuta pali ifwe bonse", Paulo akonkomesha icituntulu icafuma mu kwiluka umulimo wakwa Kristu: "*Eico* ine ndefwaya ukuti abaume bapepe konse konse...ukwabula icipyu no kutwishika" (1 Timote 2:5-8). "Pantu ifwe tatwakwata shima pepo mukalamba uyo ushingee katwa ne fyakunaka fyesu; lelo mu misango yonse aatuunkilwe ukupalana ngefyo ifwe

tuli, lelo ukwabula ulubembu. *Eico lekeni ifwe* twise no kupama ku cipuna ca bufumu ica cikuuku, ukuti ifwe twingakwata uluse, no kusanga icikuuku ca kwafwa mu nshita ya kukabila" (Aba Hebere 4:15,16).

Ukwishiba icine cine ukuti Kristu ni Shimapepo Mukalamba wesu ku kupeela amapepo yesu mu maka kuli Lesa, kulingile ukukoselesha ifwe lyonse ukupepa mu citetekelo. Lelo, ipapo talilingile ukuba fye 'ukutantika kwa fifwaikwa' ukwa kupeela kuli Lesa; ukupeela ukutootela pa fyakulya intanshi ya filyo, pa kusungwa umutende pa nyendo na fimbipo kulingile ukupanga iciputulwa icacindama ica mapepo yesu.

Ukubiika fye amaafya yesu kuntanshi yakwa Shikulu mwi pepo kulingile, ukwine kweka, ukupeela amano ayakalamba aya mutende..."Mu fintu fyonse (takuli icintu icacepesha ukupepelwapo) mwi pepo...no kupeela ukutootela lekeni ukwipusha kwenu kube ukwaishibikwa kuli Lesa. No mutende wakwa Lesa, uyo uwapita pa kwiluka konse, ukasunga imitima yenu na mano yenu" (Abena Filipi 4:6,7).

Amapepo yesu nga yali ayalingana no kufwaya kwakwa Lesa, icine cine yali no kwasukwa (1 Yohane 5:14). Ifwe kuti twaishiba ukufwaya kwakwa Lesa ukupitila mu kusambilila kweesu kwa Cebo Cakwe, ico icisokolola Umupashi/amano Yakwe kuli ifwe. Eico ukusambilila kweesu kwa Baibele kulingile ukusambilisha ifwe ifya kupepa ne fintu ifya kupepelapo pamo, na mu kucita ifi ukulenga amapepo yesu ukuba aya maka. Eico "Nga...ifyebo fyandi fyaikala muli imwe, imwe mukeepushe ico imwe mulefwaya, na cene cikacitilwa imwe" (Yohane 15:7).

Kuli ifilangililo ifingi ifye pepo mu Malembo (Amalumbo 119:164; Daniele 6:10). Ulucelo ne cungulo, pamo na mapepo ayanono ayepi aya kupeela ukutootela munshita ya kasuba cilingile ukumonwa nge cinono fye.

PREACHING UKUBILA

Cimo pa matuunko ayakalamba ico iciima ukufuma mu kwishiba Lesa wa cine cili ca kusanguka uwakaso muli bumupashi. Ifwe kuti twaba abaikuta ku kwampana kweesu fwebene na Lesa, ukulubila mu kusambilila kweesu fwebene ukwa Baibele

na bumupashi, icakuti ifwe kuti twalekelesha ukwaakana ifintu ifi na bambi - abatetekela banensu ne sonde ilyashinguluka ifwe. Icebo cakwa Lesa ne Mbila nsuma ya cine intu isangwa muli cene, capalanishiwa ku lubuuto nangu inyali iileaka mu mfifi (Amalumbo 119:105; Amapinda 4:18). Yesu aasontelelele ukuti umuntu nangu umo uyo uwakwata ulubuuto lwa musango uyu tabiika lwene pesamba lya mbeketi, lelo alangisha lwene pa lwalala (Mateo 5:15). "Imwe muli lubuuto lwe sonde" pa mulandu wa kubatishiwa muli Kristu, "ulubuuto lwe sonde" (Mateo 5:14; Yohane 8:12). "Umusumba uyo uwabiikwa pa lupili tekuti ufiswe", Kristu aakonkenyepo (Mateo 5:14).

Ifwe icine cine nga twaikala umweo uwalingana ne Mbila nsuma ya cine iyo intu ifwe twailuka, 'umushilo' wesu ukashininkishiwa kuli balya abo ifwe twikala nabo. Ifwe tatwakakwate amaka ya kulufyanya ukumoneka kwa cishinka cakuti ifwe tuli 'abapaatululwa ukuya' kwi subilo lya Bufumu, kabili 'abapaatululwa ukufuma' ku nshila shabo she sonde.

Mu nshila ya kucenjela ifwe tulingile ukufwaya ukwaakana ukwishiba kweesu kwa Cine na bonse abo ifwe twaisa mu kukumana nabo: ukupilibula ukulanshanya ukulola ku fintu fya bumupashi; ukulanda pe sambilisho na bali mukati ka filonganino fimbi; ukusabankanya utubuuku, no kubiika fye ifilangililo finono mu musango wa mapepala ya malyashi na maredio ayali mupepi, fyonse fili ni nshila umo ifwe twingaleka ulubuuto lwesu lubalike. Ifwe tatulingile ukutontonkanya ukuti ifwe kuti twasha umulimo wa kucita ubunte ku batetekela bambi; ifwe umo umo twalikwata umulimo wa cila muntu. Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) balikwata imiboombele ya kubila ukukalamba, ukwapekanishiwa ukwacepako mu kulinganya ku mabumba yambi. Ifwe umo umo, cila muntu, tuboomba cintu ifwe twingacita, ilingi ukufuma mu matumba yesu fwebene.

Imo pa nshila ishawama nganshi isha kubila ili kupitila mu kulondolola icitetekelo cesu ku ndupwa shesu na kuli abo ifwe apo pene twakumana nabo. Balya abali na benamwabo abashili mu citetekelo balingile ukulondolola bwino bwino icitetekelo cabo kuli bene, nangu ilyo ici cacitwa cene cili icabula amano ukutwalilila fye amashiwi nangu ukupatikisha ku maka pali bene. Abapilibuka ku maka te abo Lesa afwaya. Umulimo wesu uli wa kucita ubunte ku Cine ukwabula ukusakamana

ukwacilamo pamulandu wa bwingi bwa kwasuka kuli cene. Ifwe twakwata umulimo ukalamba uwa kucita ubunte ubu (Esekiele 3:17-21); Kristu nga aisa mu nshita ya mweo wesu "abaume babili bakaba mu mpanga; umo akasendwa, na umbi akashala" (Luka 17:36). Cene kuti caba ceni icine cine ifwe nga tatwasosele ku ndupwa shesu na banensu ba ku ncito pamulandu wa kwisa kwa cibili kwakwa Shikulu wesu lintu ici cacitika.

ECCLESIAL LIFE UMWEO MU LUKUTA

Ukufika pano mwi Sambililo ili ifwe tusosele palwa milimo yesu cila muntu iya bumupashi. Lelo, ifwe twalikwata umulimo wa kukumana capamo na bambi abo abaakana isubilo lyesu. Nakabili, ici cilingile ukuba cintu cimo ico ifwe mu cifyalilwa tukabila ukucita. Ifwe tulatingile ukuti panuma ya lubatisho ifwe twingila mu lwendo lwa matololo ukuya ku Bufumu. Cene cili mu cifyalilwa fye icakuti ifwe tulingile ukufwaya ukwikatana pamo na baleendo banensu. Ifwe tuleikala mu nshiku sha kupelekesha intanshi ya kwisa kwakwa Kristu; pa kucimfya ifyakweshwa ifyayafya ifyo ificuusha ifwe mu nshita ishi, ifwe tulekabila ukwampana mwi senge na balya abo abali mu cifulo cimo cine: "Te kusuula ukulongana capamo ukwa ifwebene...lelo ukukoselesha umo na umbi: no kucilamo ngefyo imwe mwamona ubushiku (bwa kwisa kwa cibili) bulepalama" (Aba Hebere 10:25 pashanya Malaki 3:16). Eico abatetekela balingile ukucita amaka yonse ukwikatana pamo na cila umo umo ukupitila mu makalata no kweenda mu kukumana na cila umo umo mu kwaakana ukusambilila Baibele, umulimo wa kumokaula umukate, ne milimo ya kubila.

Ifwe umo umo 'twaliitwa ukufuma' mwi sonde ukuya kwi subilo ilikalamba lya Bufumu. Ishiwi 'uwamushilo' lipilibula 'umuntu uwaitwa ukufumamo', kabili kuti lyasonta ku batetekela bonse aba cine ukucila ku batetekela abaishibikwa abanono fye abaakale. Ishiwi ilyo ilyapilibulwa muli Baibele wa Cingeleshi 'icilonganino' mu ciGreek ni 'ekelesia', ilipilibula 'ukulongana kwa abo abaitwa ukufumamo', ekutiila abatetekela. Eico 'icilonganino' cisonta kwi bumba lya batetekela, ukucila

icikuulwa icituntulu umo bene bakumanina. Pa kufumyapo ukukaanailuka mu kuboombwa kwe shiwi ili, Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) batemwa ukusonta ku 'filonganino' fyabo nga 'amaekelesia'.

Konse konse ukuli impendwa ya batetekela mu musumba umo nangu incende, cene cili ca mano icakuti bene basange icifulo ca kukumaninapo umwa kukumanina lyonse. Ici kuti caba ni mu ng'anda ya watetekela nangu mu cikuulwa ca kwashima. Amaekelesia ya Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) isonde lyonse yakumanina mu fifulo pamo nga ifikuulwa fya cintubwingi, imiputule ya mahotela iyakulonganamo, ifikuulwa fya kuikuulila abene nangu mu mayanda ya bantu. Umulimo wa ekelesia uli wa kukuula abali mukati kakwe ukupitila mu kusambilila kwa Baibele capamo, na kabili ukucita ubunte capamo kwi sonde pa kuleka ulubuuto lwabo lubalike ukupitila mu kubila. Umusango wa kupekanya kwa kuboomba kwa ekelesia wa Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) kuti waba nge cintu cimo icapala ici:-

PA MULUNGU 11 koloko Umulimo wa Kumokaula Umukate.

6 koloko (icungulo) umulimo wa kubila ku cintubwingi.

PALI CITATU 8 koloko (icungulo) Ukusambilila Baibele.

Ekelesia ali ciputulwa ca lupwa lwakwa Lesa. Mu bantu bonse abaikala pamo, onse mukati kabo alekabila ukuba uwasakamana no kunakila kuli bambi; Kristu umwine aali e cilangililo icakulisha muli ici. Nangu wene aakweete ubukulu bwa bumupashi ubwashininkishiwa, wene aaboombele ngo "muboomfi wa bonse", ukusamba amakasa ya basambi ilyo bene baaleetalikana pakati kabo abene ukuti ninani uyo uwaali umukalamba ukucilamo pakati kabo. Yesu aita ifwe ukukonka icilangililo cakwe muli ici (Yohane 13:14,15; Mateo 20:25-28).

Nomba apo ifya bupe fya Mupashi wa Mushilo fyalifumishiwapo, takuli icifulo ca 'bakalamba' ngefyo caliko mu lukuta lwantanshi; "Pantu umo e Shikulu wenu, uyo ni Kristu; na imwe bonse muli bamunyina" (Mateo 23:8). Eico Bamunyina muli Kristu (Christadelphians) basonta kuli umo na umbi nga 'munyina' nangu 'inkashi', ukuba mu musango wa kwiitwa pe shina lya ntanshi ukwabula ukumona pa fifulo fyabo ifyalekanalekana mu mweo we sonde. Apo ici calandwa, cene cileshininkishiwa ukuti kulingile ukuba umucinshi pa batetekela abo abaishiba Lesa wa cine pa myaka iingi, nangu abo abakula bwangu bwangu mu fintu fya bumupashi ukupitila mu kuipeela kwabo ku Cebo cakwa Lesa. Ukupanda amano ukwa batetekela ba musango uyu kuli no kucindikwa apakalamba kuli abo abalefwaya ukukonka Icebo cakwa Lesa. Lelo, bene bali no kusenda fye ukupanda amano kwa batetekela bambi ngacakuti kwene kuli e kulangisha ukwalungama kwa Cebo cakwa Lesa.

Ukusambilisha uko ukupeelwa muli ekelesia icine cine kulingile ukushintilila pa Cebo cakwa Lesa. Eico abo abacita ukusosa ku cintubwingi mukati ka ekelesia balangisha Lesa, ukusosa pa lubali Lwakwe. Pantu Lesa mwaume, cene cakonka ukuti bamunyina beka e balingile ukuboomba umulimo wa kusambilisha kwa cintubwingi ukufuma mu Cebo cakwa Lesa. 1 Abena Korinti 14:34 tekuti abe uwamwenekesha ukucilapo: "Leken abanakashi benu bekale tondolo mu nkuta: pantu cene cili icishasuminishiwa kuli bene ukusosa". 1 Timote 2:11-15 alondola umulandu wa ici ukubwelela kunuma ku fyacitiike mwi bala lya Edeni; pantu Efa aasambilishe Adamu ukucita ulubembu, umwanakashi nomba talingile ukusambilisha umwaume. Icishinka cakuti Lesa aapangile Adamu intanshi yakwa Efa cili cishibilo cakuti "umutwe wa mwanakashi mwaume" (1 Abena Korinti 11:3), eico kabili umwaume alingile muli bumupashi ukutungulula umwanakashi ukucila ukufipilibula.

Pamulandu wa fintu fyonse ifi, "Leken umwanakashi asambilile tondolo no kunakila konse. Lelo ine nshisuminisha umwanakashi ukusambilisha, nangu ukupoka amaka pa mwaume, lelo ukuba tondolo. Pantu Adamu aapangilwe intanshi, elyo Efa. Kabili Adamu taabeepelwe, lelo umwanakashi pa kubeepwa aali mu kulufyanya. Nangu cili ifi umwanakashi akapusushiwa mu (iciGreek 'ukupitila') kufyala abana, ngacakuti bene batwalilila mu citetekelo no luse no mushilo pamo no kuteekanya" (1 Timote 2:11-15).

Ukufuma muli ici cene camoneka bwino ukuti Baibele talondolola imilimo imo iyalekana iya baume ne ya banakashi abatetekela. Abanakashi ukupeelwa ifunde mu nshita shimo "ukuupwa, ukufyala abana, ukutungulula ing'anda" (1 Timote 5:14), calanga ukuti incende yabo iya kuboomba kwa bumupashi ili ni mu ng'anda. Eico umulimo wa ku cintubwingi muli ekelesia washiilwa ku mwaume. Ici cili mu kupinkana nganshi ku masambilisho ya buntunse palwa kulinganya abaume na banakashi, uko umwanakashi uwaipela ku ncito kuti aitunga ukulingana no mulume wakwe mu nshila yonse, ukufuma ku kutungulula imipekanishe ya pa ng'anda ukufika ku fyakufwala fya baume na banakashi ifyalingana. Ukufyala kwa bana kwamoneka ukupeelwa ku bucushi, ubo ubumoneka ngo bufwaikwa pa kusunga icipimo cimo ica mano ya kulanguluka mwi sonde ililolesha fye pa fyuma kabili ilyaitemwa. Abatetekela ba cine bali no kotaluka ukufuma ku mupashi uyu uwa nkulo iyi, lelo, pamo nga lyonse, icipimo cilefwaikwa.

Umulume tafwile ukutitikisha cene pa mukashi, lelo ukutemwa wene ngefyo Kristu aatemenwe ifwe (Abena Efese 5:25).

"Mwe balume, ikaleni na bene ukulingana no kwishiba (ekutiila ukusunga umukashi mano mano, ukulingana no kwishiba kwenu kwa Cebo cakwa Lesa), ukupeela umucinshi ku mukashi, nga ku cipe icanakapo, kabili nga abali impyani capamo sha cikuuku ca mweo" (1 Petro 3:7).

Mu musango wa bumupashi, ulubatisho muli Kristu lucita umwaume no mwanakashi ukulingana (Abena Galatia 3:27,28 pashanya 1 Abena Korinti 11:11). Lelo, ici tacilufyanya icipoope icalungama icakuti 'umwaume e mutwe wa mwanakashi' (1 Abena Korinti 11:3) mu kuboomba na mu fintu fya bumupashi, mukati ka lupwa na muli ekelesia pamo.

Mu kulanga ukwishiba kwa cipoope ici, umwanakashi uwatetekela alingile ukufwala icakufimba ku mutwe lintu munyina alesambilisha ukufuma mu Cebo cakwa Lesa. Ici mu kuboomba capilibula ukuti icisote nangu icitambala cilingile ukufwalwa mu kukumana konse kwa ekelesia. Ubupusano mu milimo pakati ka mwaume no mwanakashi bulingile ukukonkomeshiwa mu nshila intu abaume na banakashi basungilamo imishishi yabo (1 Abena Korinti 11:14,15). "Umwanaakashi onse u ulepepa...no mutwe wakwe uwabulo kufimbwa asaalula umutwe wakwe

(ekutiila umulume wakwe vesi 3): pantu cilya conse cili cimo kwati wene ali uwabeywa. Pantu nga umwanakashi tafimbilwe, lekeni wene kabili abe uwaputulwa imishishi: lelo nga cene cili ca nsoni ku mwanakashi ukuba uwaputulwa imishishi nangu uwabeywa, lekeni wene abe uwafimbwa...pa mulandu uyu umwanakashi afwile ukukwata icakufimba, mu cishibilo cakuti wene ali pesamba lya maka ya mulume wakwe" (1 Abena Korinti 11:5,6,10 A.V. amashiwi ya kulondolola).

Ukukwata umutwe "uwabulo kufimbwa" cili "*kwati* wene ali uwabeywa", ukulanga ukuti umutwe uwabulo kufimbwa tauli mutwe uwabula imishishi. Eico umutwe "uwafimbwa" tauli umo ulya ukwete imishishi, lelo umo ulya untu ukwete icakufimba icituntulu mu kwishiba icili pali wene. Ukwabula icakufimba ku mutwe umwanakashi tekuti ashintilile pa cakufimba cakwe ca cifyalilwa ica mishishi; ukucita ici cili kwati wene takwete mishishi mu cinso cakwa Lesa. Cene cili cilubo ku mwaume ukukwata icakufimba ku mutwe (1 Abena Korinti 11:7); ici tacisonta ku kukwata imishishi, lelo ukukwata icakufimba ku mutwe icashininkishiwa. Mu lutambi ulwashingulukako ulwa nshita sha Cipingo Cipy, inshita fye ilyo umwanakashi aabeyele umutwe wakwe shali ngacakuti wene aasokolwelwe nga cilende nangu umucende, nangu ngacakuti wene aaleloosha ukuluba kwa mulume wakwe. Umwanakashi pa kuba uwabeywa kuti calanga ukuti wene alilufya nangu ukukaana umulume wakwe - ekutiila Kristu, mu cipasho.

Umwanakashi emininako ekelesia, elyo umwaume emininako Kristu. Ngafintu ifwe mu kwishiba tulingile ukupingula ukufimbwa kwa membu shesu kuli Kristu, efyo umwanakashi mu kwishiba afwile ukupingula ukufimba ku mutwe wakwe. Ukutetekela mu cakufimba cakwe ca cifyalilwa ica mishishi kwalingana no kutetekela mu bulungami bwesu fwebene ukupususha ifwe ukupusana kuli bulya ubwakwa Kristu.

Ukumona ukuti imishishi iitali ukucilapo iya mwanakashi "e bukata (ubwapeelwa na Lesa) kuli wene: pantu imishishi yakwe yapeelwa kuli wene nge cifimbo ('insalu ya cifyalilwa' efyo iciGreek calondolola [1 Abena Korinti 11:15 A.V. amashiwi ya kulondolola]), umwanakashi alingile ukukusha imishishi yakwe mu musango uyo uwakulangisha nganshi ubupusano ukufuma ku mwaume. Ubupusano pakati ka misungile ya mishishi ya mwaume no mwanakashi bulingile

ukuboomfiwa ku mwanakashi nge nshila ya kulangisha nganshi umulimo wakwe uwapaatuka.

Mu milandu iyi iya mwanakashi ukukwata imishishi iitali no kufwala icakufimba ku mutwe, ifwe tufwile ukuba abacenjela ukukaanalenga ukucita kwa fintu ifi ukuba fye fyacipaale. Inkashi nga alikwata umusango wa cine uwa bumupashi kabili uwakunakila (pashanya 1 Petro 3:5), wene ali no kunakila kuli bamunyina ngefyo abatetekela bali kuli Kristu, no kusansamuka ukulanga ukunakila kulya mu nshila yonse, ukulundapo ukufwala kwa cakufimba ku mutwe. Ngacakuti umulandu wa mafunde aya wailukwa, pamo nga amafunde yakwa Lesa yonse, ninshi takwakabe ukushingashinga pa kukonka yene.

Kuli umulimo lyonse uwa bankashi mukati ka ekelesia - ukusambilisha abaice pa Mulungu (Sunday School), ne mipili ya milimo imbi iyo ishisankanyamo ukusambilisha kwa cintubwingi nangu ukusosa ku cintubwingi, pamo nga ukusunga icipao. Abanakashi abakulu kuli bumupashi kuti baakoseleshiwa ukutungulula ukukumana kwa kusambilisha bankashi abaceepeleko (Tito 2:3,4 pashanya Miriamu ukutungulula abanakashi bakwa Israele, Ukufuma 15:20).

THE BREAKING OF BREAD UKUMOKAULA UMUKATE

Ukwendela pamo ne pepo no kubelenga Baibele, ukunakila kwi funde lyakwa Kristu ilya kumokaula umukate no kunwa umwangashi mu kwibukisha ilambo lyakwe kuli cikalamba. "Citeni ici mu kwibukisha ine", Yesu aakonkomeeshe (Luka 22:19). Cene cali kufwaya kwakwe ukuti abakonka wene balingile ilingi ukucita ici ukufika ku kwisa kwakwe kwa cibili, lintu Yesu akaakana umukate no mwangashi na bene libili (1 Abena Korinti 11:26; Luka 22:16-18).

Umukate wimininako umubili wakwa Kristu uyo uwapeelwe pa capindama, no mwangashi mulopa wakwe (1 Abena Korinti 11:23-27). Abatetekela bantanshi bamoneka nga baasungile umulimo uyu ilingi (Imilimo 2:42,46), nalimo umuku umo mu mulungu umo (Imilimo 20:7). Ifwe icine cine nga twalitemwa Kristu, ifwe tuli no kusunga amafunde yakwe (Yohane 15:11-14). Ifwe nga twalikwata fwebene ukwampana kwa cine na wene, ifwe tuli no kufwaya ukwibukisha ilambo lwakwe ngafintu wene akonkomesha, na mu kucita ici ukuikoselesha fwebene pa

kwibukisha kwe pusukilo lilya ilikalamba lintu wene aaboombele. Inshita ya kwikala tondolo mu kwibukisha amacushi yakwe pa capindama ikalenga ifyakweshiwa fyesu fwebene ukumoneka utunono lintu fyapashaniwa kuli filya ifyakwa Shikulu wesu.

Ukumokaula umukate mu cituntulu mulimo wa *kwibukisha*; takuli icintu nangu cimo icankaama icicitika ukufuma mu kucita wene. Wene walingana no mutebeto wa Cakucilila pesamba lya mafunde yakwa Mose (Luka 22:15; 1 Abena Korinti 5:7,8). Iyi yaali ni nshila ya kwibukisha ukupokololwa ukukalamba ukufuma mu Egupti kuntu Lesa aaboombele ukupitila muli Mose pali Bemba wa Kashika. Umulimo wa kumokaula umukate usenda ifwe ukuya kunuma kwi pusukilo lyesu ukufuma ku lubembu ukupitila muli Kristu, ilyacitilwe icingacitika pa capindama kabili kuli ilyo ifwe twasangwike abakumako pa lubatisho. Eico ukusunga ifunde ili kulingile ukuba cintu cimo ico ifwe mu cifyalilwa tulefwaya ukucita.

Mu cituntulu ukulya umukate no kunwa umwangashi kulenga ukutemwa kwakwa Kristu pali ifwe, ne fintu fyonse ifikumine kwi pusukilo lyesu, ukuba ifya cine sana umuku na umbi. Eico ukumokaula umukate nalimo umuku umo mu mulungu umo uli cishibilo ca musango wa bumupashi uwa bumi. Umuntu umo nga tekuti acite cene na batetekela banankwe aba Cine, cene cilingile ukucitwa na wene eka. Takuli umwakufisama ukulingile ukusuminishiwa ukulesha ifwe ukusunga ifunde ili. Ifwe tulingile ukucita amaka yonse ukusunga umukate no mwangashi mupepi na ifwe ifya pa mulimo uyu, nangu mu nshita ishayafya nangu fye ukubulwa kwa ifi takulingile ukukaanya ifwe ukwibukisha Kristu mu nshila iyasontwa ngefyo ifwe twingacita na maka yonse. Yesu aaboomfeshe "ifisabo fya mwangashi" (Luka 22:18), eico na ifwe tulingile ukuboomfya umwangashi wa kashika.

Ukubuula ifishibilo fya macushi yakwa Kristu ne lambo lyakwe e mucinshi uwasansukisha untu umwaume nangu umwanakashi engakwata. Ukukuma kuli fyene ukwabula amano ukusonta kufyo fyene fyaimininako cili mupepi no kupoonta, pa kumona ukuti "ilyo lyonse imwe mulya umukate uyu, no kunwa ulukombo ulu, imwe mulanga imfwa yakwa Shikulu...Eico uyo onse ukalya umukate uyu, no kunwa ulukombo ulu ulwakwa Shikulu, ukwabula ukulinga, akaba no mulandu wa mubili no mulopa wakwa Shikulu" (1 Abena Korinti 11:26,27). Eico umulimo wa kumokaula umukate ulingile ukucitwa pa nshita ne

cifulo apo apashili na kuba ifyakupumfyanya ne fyakucilinganya mu kwenda kwa matontontonyo ya muntu. Ici kuti calundamo ukucita wene ulucelo sana nangu ubushiku sana, mu muputule wa tulo nangu mu cifulo cimbi icalinga. Ifwe kabili twasokwa, "Leken i umuntu aipime umwine, kabili *efyo* (mu mupashi ulya uwafuuka uwa kuipima) lekeni alyeko umukate ulya, no kunwako ulukombo lulya" (1 Abena Korinti 11:28). Eico ifwe tulingile ukupampamika amano yesu pe lambo lyakwa Kristu, nalimo pa kulolesha mu fyalembwa fya Mbila nsuma palwa kutanikwa kwakwe, intanshi ifwe tatulabuula ifishibilo ifi. Mu kucita ici bwino bwino, ifwe mu kushininkisha tukapima kampingu wesu fwebene ukulola kuli Kristu, pamo.

Ukutantika kwa mulimo ukwalinga pa kumokaula umukate kuli ifi:-

1. Ipepo - ukulomba amapaalo yakwa Lesa pa kukumana uku; Ukwisula Kwakwe amenso yesu ku Cebo Cakwe; ukwibukisha ukukabila kwa batetekela bambi; ukutasha Wene pa kutemwa Kwakwe, nokucila ngefyo kwalangwa muli Kristu, no kupepa ukukumine ku fintu fimbi ifyashininkishiwa.
2. Ukubelenga amalembo ya muli Baibele aya bushiku ubu ngefyo calangililwa muli "Bible Companion" ("Cibusa wakwa Baibele").
3. Ukutontontonyo pa masambililo ayo ayali no kusambililwa ukufuma muli yene, nangu ukubelenga 'icakukoselesha' - ukusambilila kwa Baibele pali yalya machapta uko ukutungulula ifwe ukulola ku kuboomba kwa mulimo wesu - uwa kwibukisha Kristu.
4. Ukubelenga 1 Abena Korinti 11:23-29.
5. Inshita ya kwikala tondolo iya kuipima.
6. Ipepo pa mukate.
7. Ukumokola umukate no kulya iciputulwa icinono cauko.
8. Ipepo pa mwangashi.

9. Ukunwa umwangashi panono.

10. Ipepo lya kusondwelela.

Umulimo onse ulingile ukusenda fye ukucila pali ora umo.

11.4 Marriage

11.4 Icupo

Ifwe twalatendeka iciputulwa ici pa kulanda pa cifulo ca balya abo abali abashimbe pa nshita ya lubatisho. Ifwe natulanda mwi Sambililo 5.3 pa kukabila ukuupana fye na batetekela ababatishiwa. Kuli amashiwi ayanono, ayasuntikana ne filangililo fyakwa Yesu, Paulo na bambi, ayo ayakoselesha balya abo abali abashimbe limo ukutontontokanya pa kusalapo kwa kwikalilila ubushimbe pa kuipeela abene bwino bwino ku mulimo wakwa Shikulu (1 Abena Korinti 7:7-9, 32-38 pashanya 2 Timote 2:4; Mateo 19:11,12,29; Lukala milandu 9:9). "Lelo nangu iwe waupa, iwe taucitile ulubembu" (1 Abena Korinti 7:28). Abatumwa abengi baali abaupa (1 Abena Korinti 9:5), kabili icupo ngafintu Lesa aapekenye capekanishiwa ukuleeta ifisuma ifingi ku mubili na muli bumupashi. "Icupo cili icacindama muli fyonse, kabili (ukuboomfya) umusengele ukukaana ukukoweshiwa (Aba Hebere 13:4). "Cene tacili icisuma icakuti...umwaume alingile ukuba eka", kano wene nga kuti asunga icipimo ica pamulu ica kuipeela ku fintu fya bumupashi, kabili eico Lesa aatendeka icupo (Ukutendeka 2:18-24). Eico, "Uyo onse uwasanga umukashi asanga icintu icisuma, no kukwata ipaalo lyakwa Yehoba...umwanakashi wa mano afuma kuli Yehoba" (Amapinda 18:22; 19:14).

Ifwe twapeelwa amashiwi mu bwipi ayalinganishiwa palwa cifulo ca cupo muli 1 Abena Korinti 7:1,2: "Cene cili icisuma ku mwaume ukukaana ukukumya umwanakashi. Lelo, pa kataluka ukufuma ku bulalelale, lekeni umwaume onse

akwate umwanakashi wakwe umwine, kabili lekeni umwanakashi onse akwate umulume wakwe umwine" (pashanya vesi 9).

Ukulanda kwa mavesi aya kuli kwakuti ukuibiika mu kufwaya kwa kulala pamo kunse ya cupo ninshi bulalelale. Ifyakusokwa ukufuma ku bulalelale (ukulala pamo pakati ka bantu abashaupana), ubucende (ukulala pamo apo apali umuntu umu nangu bonse babili balikwata umukashi wakwe nangu umulume wakwe) no musango onse uwakuilekelesha fili ifingi monse mu Cipingo Cipy; mupepi fye amakalata yonse yalikwata fyene. Ifyalakonkapo fili fye fimo pali ifi: Imilimo 15:20; Abena Roma 1:29; 1 Abena Korinti 6:9-18; 10:8; 2 Abena Korinti 12:21; Abena Galatia 5:19; Abena Efese 5:3; Abena Kolose 3:5; 1 Abena Tesalonika 4:3; Yuda 7; 1 Petro 4:3; Ukusokolola 2:21.

Mu lubuuto lwa kukonkomesha konse uku ukwabwekeshiwapo, ukupupukila mu cinso ca kufwaya kwakwa Lesa ukwalondololwa bwino bwino uli mulandu icine cine. Lintu imembu sha mu kunaka kwa nshita inono, ngacakuti shalapilwa, Lesa alatemwa ukwelela, (pamo nga ubucende bwakwa Dabidi na Batisheba), ukwikala mu nshila ya mweo uyo uli ilingi kucita ifintu ifi kuti kwaleta fye ukusekwa. Paulo ilingi aalangilile ici: "Ubucende, ubulalelale...ne fya musango uyu: pali ifyo ine naeba imwe intanshi (ya cipuna ca bupingulo), ngafintu ine naebele imwe mu nshita ya kale, ukuti bene abo abacita (mu kutwalilila) ifintu fya musango uyu tabakapyane Ubufumu bwakwa Lesa" (Abena Galatia 5:19,21), eico "Butukeni ukufuma ku bulalelale (pashanya 2 Timote 2:22). Ulubembu lonse luntu umuntu acita luli kunse ya mubili, lelo wene uyo uwacita ubulalelale acita ulubembu ukulwa no mubili wakwe umwine" (1 Abena Korinti 6:18).

Cene cilesanguka icakusuminisha mupepi fye mwi sonde lyonse ukuti abalumendo na bakashana abalefwaya ukuupana kuti baikala capamo intanshi ya cupo, ukuilemena ukwampana kwa kulala pamo ukwapwililika. Umusango wa kuboombfya amashiwi yakuti 'icupo ce funde lya cikaaya' pa kulondolola ici uli kuboombfya amashiwi mu cilubo ukwapwililika.

Icupo ku watetekela cifwile ukuba cupo ukulingana no kulondolola kwakwa Lesa pali cene; ifwe tekuti tuleke ukulondolola kwa cupo ukwalengwa ne sonde ilisekesha umubili wa munofu ilyashinguluka ifwe ukukwata ukupulamo pamulu

wa mashiwi yakwa Lesa ayakumine ku cupo - panuma ya fyonse, icupo catendekwe na Lesa ukucila umuntu. Muli Baibele, icupo cilepangwa fye ne fintu fitatu:-

1. Umusango umo uwa kusefya icupo, nangu uceepe shani. Icalembwa palwakwa Boasi ukuupa Ruti muli Ruti 3:9-4:13 calanga ukuti icupo tacili kwampana uko ukwakusensenukilamo fye; kufwile ukuba inshita iyashininkishiwa lintu umuntu asanguka uwaupa nangu uwaupwa icine cine. Kristu apashaniwa kuli shibwinga na batetekela kuli nabwinga, untu wene 'akooa' pa kwisa kwakwe kwa cibili. Kukaba "umulalilo wa cupo ca Mwana wa mpaanga" ukusefya ici (Ukusokolola 19:7-9). Ukwampana pakati ka mulume no mukashi kuli cishibilo ca kulya ukuli pakati kakwa Kristu na batetekela (Abena Efese 5:25-30); ngafintu kukaba inshita iyashininkishiwa iya cupo pakati keesu, efyo kulingile ukuba ubwinga pakati ka batetekela ubo

ubutendeka icupo cabo, icishibilo ca kwampana kwakwa Kristu na ifwebene pa cipuna ca bupingulo.

2. Icupo cakwa Lesa na Israele calundilemo ukwingila mu cipingo ca bumupashi ica kumfwana ica kuitetekela bonse babili (Esekiele 16:8), kabili ici cilingile ukumoneka mu cupo ca batetekela pamo.

3. Ukulala pamo cili icifwaikwa pa kufikilisha icupo (Amalango 21:13; Ukutendeka 24:67; 29:21; 1 Ishamfumu 11:2). Pamulandu wa ici, 1 Abena Korinti 6:15,16 alondolola umulandu ukulala pamo kunse ya cupo kuli cilubo nganshi. Ukulala pamo cishibilo, mu musango wa mubili, icakuti Lesa asuntikanya capamo abaupana babili (Ukutendeka 2:24). Eico ukuba abasuntikana ngo "mubili umo" mu kwampana kwa nshita inono kuli e kboomfya bubibubi kwa mibili intu Lesa aapeela ifwe. Wene alipekanya yene pa kuba na maka ya kufikilisha mu musango wa mubili ico Wene asuntikanya capamo mu cupo. Ukufuma muli ici cene cakonka ukuti abantu babili 'abaleikala capamo' intanshi ya cupo mu cituntulu baleikala mu lubembu. Kano bene bafikilisha bwino bwino ukwampana kwabo mu kuba abaupana bwino bwino - nangu balekana - takuli inshila ya kubatisha bene.

Ubwafya bwima mu ntambi shimo mu fiputulwa fye sonde ifilekula panono panono mu bunonshi umo umushaba ukwishiba kwa kusefya icupo nangu

icipangano ca bantu bafye. Abantu babili kuti baikala capamo pa myaka iingi ukwabula ifintu ifi, ukuimona abene ukuti balyupana. Kwene kuli e kupanda amano kwakwa kalemba wa ili ibuuku ukuti mu misango iyi abo abaleboomba umulimo wa lubatisho balingile ukulondolola icishinka ku musambi wa lubatisho, no kuleka wene no mwinamwakwe ukulemba umusango umo uwa cipangano ca cupo. Panuma ukwampana kulingile ukulembeshiwa ku buteko bwa cikaaya bwangu bwangu.

Abo ababatishiwa, lintu abenamwabo tabali, tabalingile ukuleka bene (1 Abena Korinti 7:13-15), lelo ukucila bacite amaka yonse ukutemwa bene, eco kabili ku misango ya mweo wabo ukulanga ukuti bene balikwata icitetekelo ca mpomfu muli Lesa wa cine, ukucila ukucinja fye imipepele. 1 Petro 3:1-6 akoselesha abo abali mu cifulo ici ukuti ukucita ici kuti, ukwine kweka, kwaba ni nshila ya kupilibula abenamwabo abashatetekela.

Ifipoope ifiteeka icupo fyalangililwa mu mashiwi yakwa Lesa ukukuma kuli cene: "umwaume (akasha) wishi na nyina, kabili akalambatila ku mukashi wakwe: na bene bakaba umubili wa munofu umo" (Ukutendeka 2:24). Ukutulukusha uku ukwa kwikatana pakati ka mwaume no mukashi mu misango iingi iingacitika kuli cipasho ca kutwalilila kwa kuboomba kweesu ukwa kwikatana na Kristu, ukupitila mu kucimfya ulubembu lutuntulu no kuitemwa kwa misango ya mubili wesu. Ukutulukusha uku kulelwisha ifwebene ukucila ukulwisha Kristu nangu abenamwesu. Ifyo ifwe tukaboombesha muli ici, eflyo no kusansamuka ukucilapo no kufikilisha ukucilapo ukwa kwampana kweesu kukaba.

Lelo, ifwe twikala mwi sonde lituntulu ilya lubembu no kufilwa, ilya kubulwa amaka ya kwima bwino bwino pamulu ukufika pa fipimo ifikalamba ifya mushilo ifyo ifyabiikwa pali ifwe muli Baibele, na mu cilangililo ca kutemwa kwakwa Lesa no kwakwa Kristu. Icipimo icalinga icabiikwa mu Ukutendeka 2:24 cili ca mwaume umo no mwanakashi umo, ukwikala capamo mu kwikatana ukwapwililika ukufika ku mfwa.

Abatetekela bafwile ukuba abaiteyanya ukusuminisha ukuti limo limo icipimo ici tacakasangwe mu myeo yabo abene na muli ilya iya batetekela bambi pamo. Abalume na bakashi kuti batalikana no kulufya ukwikatana kulya ukwa mano

kuntu bene balingile ukukwata; cene mu mubili kuti caba icishingacitika ukufikilisha icupo; umwaume kuti alikwata abakashi abengi, abo aabuulile intanshi ya lubatisho lwakwe, nga aleikala mu bantu umo impali shasuminishiwa. Mu musango uyu wene alingile ukwikala na bakashi, lelo te kubuula na bambi. Eico umutumwa Paulo, ukucenjela kwa kusankanya uluse lwa buntunse no kwikatilila kwa cishinka ku fipoope fya Mushilo, aapandile amano ukuti ukulekana kwali ukwingacitika mu nshita ishayafya isha musango wa kukaanalingana: "Mwileka umukashi afume ku mulume wakwe: *lelo kabili nga* umwanakashi afumako, lekeni umwanakashi ekalilile umushimbe" (1 Abena Korinti 7:10,11).

Ukubiika uku ukwa cipimo icapwililila, lelo ukufwaya ukusuminisha icipimo icaceepako ngacakuti cene tacitobele icipoope cituntulu ica Mushilo (pamo nge cakuti ubucende cilubo), kuli fye cintu icaishibikwa mu Malembo. Ukupanda amano kwakwa Paulo muli 1 Abena Korinti 7:10,11 kwapalana na 1 Abena Korinti 7:27,28: "...Bushe iwe uli uwakakulwa ukufuma ku mukashi? wifwaya umukashi (ekutiila ikalilila umushimbe). *Lelo kabili nga* iwe waupa, iwe taucitile ulubembu". Lelo, ukulekana mu cupo mu kuitemenwa *cili* kuutoba kwa cipoope cakwa Lesa ukwapampamikwa ukuti umwaume no mwanakashi balingile ukwishiba ukuti Wene alisuntikanya bene ngo mubili wa munofu umo, nangu fye mu fintu fyakuboomba bene basanga ici icakosa ukucita. Amashiwi yakwa Kristu yali pa mbilibili nganshi:

"Ukufuma ku kutendeka kwa kulengwa kwa fintu fyonse Lesa aapangile bene umwaume no mwanakashi. Pa mulandu uyu umwaume akasha wishi na nyina, no kulambatila ku mukashi wakwe; kabili bene babili bakaba umubili wa munofu umo: eico nomba (Yesu akonkomesha) bene tabali babili libili nakalya lelo umubili wa munofu umo. Eico ico Lesa asuntikanya capamo, mwileka umuntu aputule nakalya (mu kulekana mu cupo)...uyo onse uukaleka umukashi wakwe no kuupa umbi, acita ubucende kuli wene. Kabili nga umwanakashi akaleka umulume wakwe, no kuupwa kuli umbi, wene acita ubucende" Marko 10:6-12).

Mu ncende iyi yonse iya kwampana kwa kulala pamo, umubili wa munofu e minwe ya kusuba pa kucita ifyakufisamamo ifingasuminishiwa pa kulungamika ukuilekelesha kwa mifwaile ya cifyalilwa. Balya abo abaisanga abene mu nshita ya kutuunkwa ukwaibeela bakasanga fye amaka no kushipa kwa bumupashi uko bene

balekabila ukufuma mu kupituluka kwa kutontankanya pa mavesi ayalandilwepo mu ciputulwa ici. Abantu bamo bafwaya ukulungamika ukulala pamo kwa baume beka beka no kulala pamo kwa banakashi beka beka nge mifwaile ya cifyalilwa, iyalungama. Lelo, takuli kutwishika ukuti imicitile ya musango uyu mu cituntulu ili ya muselu mu cinso cakwa Lesa.

Icipoope cituntulu ca Ukutendeka 2:24 casokolola ulubembu lwa kulala pamo kwa baume beka beka; cene cili kufwaya kwakwa Lesa ukuti umwaume no mwanakashi balingile ukuupana no kulambatila kuli cila umo na umbi. Lesa aapangile umwanakashi ukuba e kafwa wakwa Adamu, ukucila umwaume umbi. Ukwampana kwa kulala pamo pakati ka baume kuli ukwabwekeshiwapo ukusekwa muli Baibele. Ulu lwali lumo pa membu isho Sodomu aonawililwepo (Ukutendeka amachapta 18,19); umutumwa Paulo acita cene ukumoneka nganshi ukuti ukutwalilila mu milimo ya musango uyu kukaleeta icipyu cakwa Lesa, no kupatululwa ukufuma ku Bufumu (Abena Roma 1:18-32; 1 Abena Korinti 6:9,10).

Icishinka ca kusangwa mu fintu fya musango uyu ku nshita imo tacilingile ukulenga ifwe ukutontankanya ukuti ifwe tuli ukutali no kwafwa kwakwa Lesa. *Kuli* ukwelela kuli Lesa, ukwakuti Wene alingile ukupeelwa akatiina ka kutemwa kuli abo abasanga ukwelela Kwakwe (Amalumbo 130:4). Ekelesia wa pa Korinti aalikwete icananiko cakwe icalinga ica baalapila abaleangala: "Bamo muli imwe baali umusango uyu: lelo imwe mwalisambwa (mu lubatisho), lelo imwe mwalishishiwa, lelo imwe mwalilungamikwa (pa kuba ababatishiwa) mwi shina lyakwa Shikulu Yesu" (1 Abena Korinti 6:9-11).

Ukuilishanya ukuti umuntu umo takwata icikonkelelo ca ku wapangwa uwapusana kuli kupeela Lesa umulandu wakuti Wene wa lufyengo pa kukaanya ifwe ukulala pamo kwa baume beka beka, lelo ukupanga ifwe na maka yalya ayacilamo aye tuunko. Lesa taakaleke ifwe ukutuunkwa pamulu wa ico ifwe mu kulinga twingashipikisha ukwabula ukucita inshila ya kufyukilamo (1 Abena Korinti 10:13). Ukupitila mu kuilekelesha ukwacilamo ukwa musango onse uwa mubili wa munofu, umuntu kuti afika pa nshita apo ici caba fye mu cifyalilwa eflyo umuntu aba. Eco, cakolwa nangu uwakuunkuma ku miti ikola tekuti ekale ukwabula ukunwa lyonse imiti imo; lelo wene alefwaikwa ukucinja imimonekele ya mano

yakwe, na mu kwafwiwa ne cipatala ukubwelela mu nshila ituntulu iya kwikala, iyalingana.

Abalala pamo abaume beke beka bafwile ukupita mu nshila imo ine. Lesa akasuminisha amaka ya bantu muli ici; nga bene umupwilapo baipeela abene ku kuilekelesha kwa mifwaile yabo ya cifyalilwa, Lesa akacita bene ngafintu Wene aacitile Israele wa kale:

"Pa mulandu uyu Lesa aapeele bene ku kutemwa kwa musebanya: pantu nangu abanakashi baacinjishe ukuboomba kwa cifyalilwa ukuya kuli kulya ukwapusana ne cifyalilwa: ifyo fine pamo abaume, pa kusha ukuboomba kwa cifyalilwa ukwa mwanakashi, baapiile mu lunkumbwa lwabo umuntu ukulola kuli umbi; abaume na baume ukuboomba cilya ico icili icishalinga, no kupokelela muli bene abene (ekutiila mu mibili yabo) icilambu cilya ica cilubo cabo ico icali icalinga" (Abena Roma 1:26,27).

Kano fye uwapofula mu kuitemenwa ewingafilwa ukumona muli ici ubusesemo ubwashininkishiwa palwa bulwele bwantandabwanga (AIDS), no kuseepa ukukalamba ukwa malwele yambi ayambukila ukupitila mu kulala pamo yantu isonde Iyesu ilyakowela lileseepa nomba.

11.5 Fellowship

11.5 Isenge

Amashiwi ya ciGreek ayapilibulwa 'isenge' nangu 'ukwikatana' mu cituntulu yalondolola umusango wa kukwata icintu cimo cine bonse: ukwikata-cimo. 'Ukwikatana' kwakuma kwi shiwi lya 'ukuumfwana'. Mu musango wa kwishiba no kuboomba inshila shakwa Lesa, ifwe twalikwata isenge na Wene kabili na bonse abo abalecita cimo cine ukupitila mu kuba muli "Kristu". Cene cili icayanguka ukusuula imilimo intu ifwe twakwata iya kuba ne senge na bambi: "ukucita icisuma no kuumfwana (ekutiila ukuba ne senge) mwilaba" (Aba Hebere 13:16). Abena

Filipi 1:5 asosa palwe "senge mu Mbila nsuma" lyesu; eico ishintililo lye senge lyesu lili masambilisho ayo ayakwata Imbila nsuma ya cine. Pa mulandu uyu isenge lintu abatetekela ba cine basansamukilamo lili ilikalamba sana ukucila mu kabungwe kambi konse nangu mu cilonganino. Pamulandu we senge ili bene baleenda intaamfu ishikalamba ku kuba na umo na umbi ku kupempula abatetekela abaikala beka, kabili balingile ukuboomfya kusuma ukwa kuumfwana kwa mu posti no kwa mu telefoni uko konse ukwingacitika. Paulo asosa palwe "senge lya Mupashi" (Abena Filipi 2:1), ekutiila isenge ilyo ilyashintilila ukushinguluka ukukonka kweesu kwa Mupashi/amano yakwa Lesa ukwaishibikwa, ngefyo lyasokololwa mu Mupashi/Icebo Cakwe.

Cimo pa fyakulangilila ifyakulisha palwe senge lyesu cili kupitila mu kusunga umulimo wa kumokaula umukate capamo. Abatetekela bantanshi "baatwaliliile mu cishinka mwi sambilisho lya batumwa na mwi senge (mu) kumokaula umukate, na mu mapepo...ukumokaula umukate...ne nsansa no mutima umo" (Imilimo 2:42,46). Apo ifishibilo fimininako icishinte ca pakati ce subilo lyesu, ukwaakana fyene capamo kulingile ukukaka ifwe capamo mu "mutima umo". "Ulukombo lwe paalo luntu ifwe tupaala, bushe lwene taluli e kwikatana (ukwaakana) kwa mulopa wakwa Kristu? Umukate untu ifwe tumokaula, bushe wene tauli e kwikatana kwa mubili wakwa Kristu? Pantu ifwe mu kuba abengi tuli umukate umo, kabili umubili umo: pantu ifwe bonse tuli baakalya ba mukate ulya umo", ekutiila Kristu (1 Abena Korinti 10:16,17). Eico ifwe twakwata umulimo wa kwaakana ifishibilo fye lambo lyakwa Kristu na balya bonse abo abasanga ifisuma ukufuma mu mulimo wakwe, abo abali "baakalya ba mukate ulya umo". Beka fye balya abo ababatishiwa bwino bwino muli Kristu, panuma ya kwishiba icine, e bali mu cifulo ici, kabili cene cili kutuumfya kwa fishibilo ukwaakana fyene no muntu onse uushili wa musango uyu.

Yohane aibukisha ifyo wene ayakeene Imbila nsuma ya mweo wa pee na bambi "ukuti imwe pamo mwingakwata isenge na ifwe: kabili icine cine isenge lyesu lili na Shifwe, kabili no Mwana Wakwe Yesu Kristu" (1 Yohane 1:2,3). Ici calanga ukuti isenge lyashintilila ukushinguluka ukwiluka ukwaishibikwa ukwa Mbila nsuma ya cine, no kuti ici cileeta ifwe mwi senge na batetekela bambi aba cine, na kabili na Lesa na Yesu pamo pa cipimo ca muntu no muntu. Ifyo ifwe twaboomfya nganshi Imbila nsuma mu myeo yesu, ukucimfya imibeele yesu iya lubembu,

nefyo ifwe twakula mu kushika nganshi mu kwiluka kweesu kwa Cebo cakwa Lesa, efyo isenge lyesu mu kushika nganshi likaba na Lesa na Kristu.

Isenge lyesu na Lesa na Kristu na batetekela bambi talishintilila fye pa kusuminisha kweesu ukwaishibikwa ku fyacine fya masambilisho ifyo ifyakwata "icitetekelo cimo". Inshila yesu iya mweo ifwile ukuba iyalingana ne fipoope ifyo ifyalangililwa muli fyene. "Lesa lubuuto, na muli wene tamuli imfifi nakalya. Ifwe nga tulanda ukuti ifwe twalikwata isenge na Wene, kabili twenda mu mfifi, ifwe tulabeepa, kabili tatucita icine: lelo ifwe nga twenda mu lubuuto, ngafintu Wene ali mu lubuuto, ifwe twalikwata isenge umo na umbi, no mulopa wakwa Yesu Kristu Umwana Wakwe usangulula ifwe ukufuma ku lubembu lonse" (1 Yohane 1:5-7).

'Ukwenda mu mfifi' cifwile ukusonta ku nshila ya mweo iyo lyonse kabili pa cintubwingi ili iyapusana no lubuuto lwa Cebo cakwa Lesa (Amalumbo 119:105; Amapinda 4:18); cene tacisonta ku membu shesu isha nshita shimo shimo isha kunaka, pantu vesi ikonkelepo yatwalilila, "Ifwe nga tulanda ukuti ifwe tatwakwata ulubembu, ifwe tulaibeepa fwebene, kabili icine (ekutiila Icebo cakwa Lesa - Yohane 17:17; 3:21; Abena Efese 5:13) tacili muli ifwe" (1 Yohane 1:8).

Ukufuma muli ici cene cilingile ukushininkishiwa ukuti isenge lilapwa lintu uwatetekela atendeka ukukwata amasambilisho, nangu ukwikala inshila ya mweo, ifyo ifili pa mbilibili ifyapusana no kusambilisha kwa Baibele ukwatambalala: "Mwikwata isenge ne milimo iyabula ifisabo iya mfifi, lelo ukucila ukukalipila yene" (Abena Efese 5:11). Amaka yonse yalingile ukucitwa aya kubwisha bene panuma ya musango wakwa kacema musuma ukufwaya impaanga iyaluba (Luka 15:1-7). Munyina nangu inkashi nga atwalilila mu kusambilisha kwa bufi nangu mu musango wa kuluba ukukalamba, cene cilafwaikwa ukuwaminisha ukuputuka kwe senge uko ukwacitika (Mateo 18:15-17). Ici mu kuboomba cicitwa ukupitila mu kulanshanya na balya abali no mulimo muli ekelesia, no kusabankanya icishinka mwi buuku lya malyashi ya Bamunyina muli Kristu (Christadelphian magazine). Lelo, cene tekuti cikonkomeshiwe na maka ukucilapo ukuti umusango uyu ulingile ukucitwa fye mu milandu iyashininkishiwa iya kukwata isambilisho lya bufi nangu ukutwalilila mu nshila ya mweo iishili ya bumupashi. Umuntu afwile ukushininkisha ukuti kuli fye utunono utwaishibikwa pakati keesu, pa

mulandu wa kuluba ukufuma ku kusambilisha kutuntulu kwa Baibele, elyo ukuputuka kwe senge kwingaba ukwafwaikwa.

Yamo pa mashiwi ayamwenekesha palwe senge yasangwa muli 2 Abena Korinti 6:14-18: "Imwe mwiba abalingana ukukakilwa capamo kwi koli na bashatetekela: pantu bushe lisenge nshi lintu ubulungami bukwete no kushilungama? kabili bushe kwikatana nshi kuntu ulubuuto lukwete ne mfifi...eico iseni kunse ukufuma pakati kabo, no kuba imwe abapaatuka, Shikulu alanda...na ine nkapokelela imwe, kabili nkaba Wishi kuli imwe, na imwe mukaba abana bandi abaume na bana bandi abanakashi, Shikulu Wamaka yonse alanda".

Ifwe natulanga ifyo Icebo cakwa Lesa cili ulubuuto. Amavesi aya yalondolola umulandu ifwe tatulingile ukuba ne senge ne filonganino ifyo ifisambilisha amasambilisho ya bufi, umulandu ifwe tatulingile ukuupana na balya abo abashaishiba Icine, kabili tulingile ukutaluka ukufuma ku nshila she sonde. Pa mulandu wa kupaatuka kweesu ukufuma kwi sonde ifwe twalikwata umucinshi wa cipeshamano uwa kusanguka abana bakwa Lesa abene bene abaume na banakashi, iciputulwa ca lupwa lwe sonde lyonse ulwa bambi abo abakwata ukwampana uku kumo kwine - bamunyina besu ne nkashi shesu. Kuli fye "umubili umo", ekutiila ulukuta lumu ulwa cine (Abena Efese 1:23), ulo ulwashintilila pali balya abo abakwata isubilo ili limo-Lesa umo, ulubatiso lumu ne "citetekelo cimo", ekutiila ibumba limo ilya cine ilya masambilisho ilyo ilyapanga icitetekelo cimo (Abena Efese 4:4-6). Cene tacili icingacitika ukuba iciputulwa ca "umubili umo" uyu kabili no kuba ne senge no tubungwe tumbi utwa mipepele uto utushakwata icitetekelo ca cine. Pa kumona ukuti ulubuuto talwakwata isenge ne mfifi, ifwe twailanga fwebene ukuba mu mfifi ngacakuti ifwe twasala ukuba ne senge ne mfifi.

Ifwe icine cine nga twaishiba umusango onse uwa cine ce sambilisho icasokololwa mu Malembo, ifwe tukamona ukuti balya abo abatetekela isambilisho lya bufi mwi shina lya bwina Kristu tabakwata isenge nakalya na Lesa ukucila pa bashipepa.

Iwe nga ulakonka amasambililo aya bwino bwino, cene cili no kushininkishiwa pali nomba ukuti tekuti kube icifulo ca lubali lumu mu kwampana kweesu na Lesa. Ifwe tuli muli Kristu ku lubatiso muli wene, nangu kunse yakwe. Ifwe tuli mu lubuuto pa mulandu wa kwikata kweesu kwe sambilisho lya cine no kuboomba

kwa kunakila kuli lyene, nangu mu mfifi. Umuntu umo tekuti anyante ulukasa lumu mu nkambi shibili.

Ukwishiba kweesu kwa fintu ifi kupeela ifwe icipimo cimo ica kukuma kuli Lesa. Ifwe nomba tatwenda mu misebo nangu ukwendauka mu myeo yesu kwati bantu bambi fye abe sonde. Lesa alelolesha nganshi ukumona ukwasuka kweesu. Wene, pamo na Shikulu Yesu na bonse abatetekela aba cine mupepi kuti 'bafwaya' iwe ukucita ukupingula kwalungama. Lelo ngafintu Lesa, Kristu na ifwebene tucita fyonse ifyo ifwe twingacita pa kwafwa iwe - kabili nga ni mu nshila yakwa Lesa ukufika na ku kupeela Umwana Wakwe umo fye ukufwa pali ifwe - mu kupelekesha ipusukilo lyobe lyashintilila pa kupingula kobe we mwine ukwa kuitemenwa ukwikata sana Ipusukilo likalamba ilyo ilyapeelwa kuli iwe.

STUDY 11: Questions

ISAMBILILO 11: Amepusho

1. Bushe musango nshi wa kucinja uko ukulingile ukucitika mu mweo wa muntu ukushinguluka inshita ya lubatisho?
2. Bushe 'umushilo' cinshi upilibula?
 - a) Ukukaanakwata ukuumfwana na bashatetekela
 - b) Ukuba uwapaatuka *ukufuma* ku lubembu no *kuya* ku fintu fyakwa Lesa
 - c) Ukuya ku cilonganino
 - d) Ukucita icisuma kuli bambi.
3. Bushe ni ncito sha musango nshi ishishalinga ku Mwina Kristu wa cine?
4. Bushe amashiwi 'uwa mushilo' na 'ekelesia' cinshi yapilibula?
5. Bushe mashiwi nshi pali aya ayalakonkapo yali ya cine pamulandu wa kumokaula umukate?
 - a) Ifwe tulingile ukucita cene nangu cila mulungu
 - b) Ifwe tulingile ukucita cene umuku umo mu mwaka pa nshita ya Cakucilila
 - c) Umukate no mwangashi fipilibukila mu mubili utuntulu no mulopa wakwa Yesu
 - d) Umukate no mwangashi fimininako umubili no mulopa wakwa Yesu.
6. Bushe mashiwi nshi pali aya ayalakonkapo yali ya cine pamulandu wa cupo?
 - a) Ifwe tulingile ukuupana fye na batetekela ba cine
 - b) Ukulekana mu cupo kwalisuminishiwa ku batetekela
 - c) Abatetekela abaupana abo abakwete abenamwabo abashatetekela balingile ukwesha ukwikala na bene
 - d) Mu cupo, umwaume emininako Kristu no mwanakashi emininako abatetekela.
7. Bushe abanakashi balingile ukusambilisha mukati ka ekelesia?
8. Bushe iwe nga walibatishiwa panuma ya kwishiba icine, uli no kutwalilila ukuba ne senge ne filonganino ifyo ifishisambilisha icine cituntulu?

APPENDIX 1: A SUMMARY OF BASIC BIBLE DOCTRINES

APPENDIX 1: AMASHIWI MU BWIPI AYA MASAMBILISHO YATUNTULU AYA MULI BAIBELE

1. GOD

1. LESA

- 1.1 Kuli umuntu umutuntulu uwitwa Lesa
- 1.2 uyo uwakwata icifulo icashininkishiwa mu Mulu
- 1.3 uwakwata ukubako mu mubili utuntulu, icine cine,
- 1.4 untu ifwe twakwatako icipasho Cakwe.
- 1.5 BaMalaika e nkombe Shakwe
- 1.6 abo abashingacita ulubembu,
- 1.7 abaakwatako umusango wa mubili wakwa Lesa.
- 1.8 Kuli umusango umo fye uwa kubako uwasambilishiwa muli Baibele - ukubako mu musango wa mubili. Lesa na BaMalaika baikala mu musango wa mubili.
- 1.9 Isubilo lya Bwina Kristu lili lya kupeelwa umusango wa mubili wakwa Lesa mu musango wa mubili pa kubwela kwakwa Kristu.

2. THE SPIRIT OF GOD

2. UMUPASHI WAKWA LESA

- 2.1 Umupashi wakwa Lesa usontelela ku maka, umupu na mano Yakwe,
- 2.2 ukupitila muli wene emo Wene aboombela ifintu fyonse
- 2.3 kabili emo abeelako konse konse.
- 2.4 Umupashi wa Mushilo usonta ku maka aya ayaboomfiwa ku kuboomba ukufikilisha kwa fintu.
- 2.5 Pa nshita ishalekanalekana ku kale, abantu baalekwata ifya bupe fyacisungusho ifya Mupashi.
- 2.6 Ifi nomba fyalifumishiwapo,
- 2.7 amaka yakwa Lesa nomba yalesokololwa kuli ifwe ukupitila mu cebo Cakwe.
- 2.8 Umupashi wa Mushilo taupatikisha abantu ukuba aba bumupashi ukupusana no kufwaya kwabo abene.

2.9 Baibele aapuutilwemo ku Mupashi wakwa Lesa mu kupwililika.

2.10 Baibele e maka yesu yeka mu kwampana kweesu na Lesa.

3. THE PROMISES OF GOD

3. IFILAYO FYAKWA LESA

3.1 Imbila nsuma yaabililwe mu musango wa filayo ifyacitilwe kuli bawishi ba bwina Yuda.

3.2 Ulubuto lwa mwanakashi mu Ukutendeka 3:15 lusonta kuli Kristu na balungami, abo abali kabili abaali 'abacenwa' pa nshita inono ku lubembu, ulubuto lwa nsoka.

3.3 Mu kufikilisha kwa filayo fyakwa Lesa, icalo ca mushili tacakoonaulwe nakalya.

3.4 Ulubuto lwakwa Abrahamu na Dabidi lwali ni Kristu;

3.5 ifwe kuti twaba muli Kristu pa kutetekela no lubatisho,

3.6 pakuti ifilayo ifi fyakwata ukwampana na batetekela ba cine.

4. GOD AND DEATH

4. LESA NE MFWA

4.1 Ku cifyalilwa umuntu wa kufwa, uwanaka ku lubembu, kabili

4.2 uwatiipwa nge cafuma mu lubembu lwakwa Adamu.

4.3 Kristu alikwete umusango uyu uwa cifyalilwa ca buntunse.

4.4 Umweo usonta kuli 'ifwe', umubili wesu, ukutontokanya nangu umuntu.

4.5 Umupashi usonta ku maka yesu ya mweo/umupu ne mibeele yesu.

4.6 Umuntu tekuti abeko ngo mupashi ukwabula umubili.

4.7 Imfwa ili musango wa kukaanaishiba.

4.8 Pa kubwela kwakwa Kristu kukaba ukubuuka kwa mubili ukufuma ku bafwa ukwa balya fye abo abaishiba Imbila nsuma ya cine.

4.9 Ukwishiba no kwiluka kwa cebo cakwa Lesa e fikaba ishintililo lya bupingulo.

4.10 Ukupeela ukwapwililika ukwa kukaanafwa kukacitika pa cipuna ca bupingulo.

4.11 Ukukandwa kwa babifi abali abakumako kukaba ni mfwa ya pee. 4.12 'Ku mbo' kusontelela ku nshiishi.

4.13 'Gehenna' yali ni ncende kunse ya Yerusalemu uko ifisooso ne ntlamisoka fyaleocewa.

5. THE KINGDOM OF GOD

5. UBUFUMU BWAKWA LESA

- 5.1 Abantu bwakwa Israele baali e Bufumu bwakwa Lesa ku kale.
- 5.2 Ubu nomba bwalipwa, lelo bukapampamikwa libili pa kubwela kwakwa Kristu,
- 5.3 mu musango wa Bufumu bwe sonde lyonse pa calo, ukuteekwa na Kristu pa lubali lwakwa Lesa.
- 5.4 Imyaka ya ntanshi 1000 (nangu 'millennium') iya Bufumu ubu ikamona abatetekela ba cine aba nkulo shonse ukuteeka abantu fye abakufwa abo abakaba aba mweo pa kubwela kwakwa Kristu.
- 5.5 Eico Ubufumu nomba tabulapampamikwa mu kuteeka.
- 5.6 Ifwe tupusushiwa ku cikuuku ukupitila mu citetekelo cesu, ukucila ku milimo yesu.

6. GOD AND EVIL

6. LESA NO BUBI

- 6.1 'Kasebanya' nge shiwi cipilibula 'kashinina wa bufi' nangu 'uwa lwambo'.
- 6.2 'Satana' nge shiwi cipilibula 'umulwani',
- 6.3 kabili kuti casonta ku bantu abasuma na babi pamo.
- 6.4 Mu cipasho, kasebanya na satana kuti fyasonta ku lubembu no mubili wa munofu.
- 6.5 Insoka mu Edeni yali ni nama icine cine;
- 6.6 icalembwa ca mu Ukutendeka palwa kulengwa no kuwa kwa muntu cili no kwilukwa mu cituntulu ukucila mu musango wa cishibilo.
- 6.7 'Ifiwa' nge mipashi ya lubembu, imipashi ya bafwa nangu amaka ya lubembu tafyabako.
- 6.8 Kristu 'ukufumya ifiwa' kuti cailukwa nge ciputulwa ca nsoselo intu mu kuboomba ilepilibula ukuti wene aaposeshe amalwele.
- 6.9 Lusifa tasonta kuli Malaika uwaponene.
- 6.10 Lesa e wa maka yonse; Wene taayakana amaka Yakwe ne cibumbwa conse ica lubembu ico icitaalika ku nshila Shakwe.
- 6.11 Ifyakweshwa mu mweo uyu ifya watetekela mu kupelekesha fifuma kuli Lesa ukucila ukuba mu fifuma ku 'kushama' nangu ku cibumbwa ca lubembu icitwa kasebanya.

7. JESUS CHRIST**7. YESU KRISTU**

- 7.1 'Lesa patatu' ngefyo cailukwa mu bwina Kristu lili lisambilisho ilyo ilishisambilishiwa muli Baibele.
- 7.2 Kristu aafyelwe kuli nacisungu Maria
- 7.3 uyo uwali mwanakashi fye uwa musango wa mubili wa buntunse uwa cifyalilwa.
- 7.4 Yesu aalikwete umusango wa mubili wa buntunse uwa cifyalilwa,
- 7.5 lelo aakwete imibeele iyabula ulubembu, iyapwililila,
- 7.6 nangu Lesa taapatikishe Yesu ukukaana ukucita ulubembu; Yesu aafwile nge cakupeela pa lubembu icapwililila mu kufwaya kwakwe umwine.
- 7.7 Yesu aabushiwe ukufuma ku bafwa panuma ya mfwa yakwe pa capindama.
- 7.8 Yesu taaliko mu butuntulu intanshi ya kufyalwa kwakwe;
- 7.9 nangu wene aali mu mano/kupekanya kwakwa Lesa ukufuma ku kutendeka.
- 7.10 Yesu aafwile nge lambo pa membu shesu
- 7.11 mu kunoonka ipusukilo pali ifwe na pali wene umwine.
- 7.12 Yesu aafwile ngo mwiminishi wesu,
- 7.13 te wakupyanishapo ngafintu catetekelwa mu bwingi bwa bena Kristu.
- 7.14 Amafunde yakwa Mose yaapwile pa mfwa yakwa Kristu,
- 7.15 eico ifwe tatulingile ukusunga yene nomba, ukulundapo ne Sabata.

8. BAPTISM**8. ULUBATISHO**

- 8.1 Ukwabula ulubatisho, tekuti kube isubilo lye pusukilo;
- 8.2 icitetekelo no lubatisho fisuminisha ifwe ukwaakana ifilayo fyakwa Abrahamu,
- 8.3 kabili cili ni pa kwelela kwa membu shesu.
- 8.4 Ulubatisho luli lwa kwibisha mu menshi ukwapwililika
- 8.5 ukwa muntu umukalamba uyo uwaishiba Imbila nsuma.
- 8.6 Balya abo abaibishiwa ukwabula ukwishiba ukwapwililika ukwa Mbila nsuma ya cine bafwile ukubatishiwa libili, bwino bwino.
- 8.7 Ukwiluka Imbila nsuma ya cine e kulefwaikwa pa lubatisho ukuba ulwa mpomfu.

9. LIFE IN CHRIST**9. UMWEO MULI KRISTU**

- 9.1 Panuma ya lubatisho, uwatetekela afwile ukucita amaka ayalinga ukuba uwapaatuka ukufuma ku nshila she sonde ili ilya lubembu,
- 9.2 no kukusha imibeele iyapala Kristu.
- 9.3 Ukuibiika mu ncito na mu maliila ifyo ifitungulula ifwe ku kutoba amafunde yakwa Lesa, pamo nga ukuboomfya amaka no kunwa sana ubwalwa, fili ifishalingana no mweo wa cine uwa Bwina Kristu.
- 9.4 Abatetekela ababatishiwa balikwata umulimo wa kukumana no kuba ne senge na umo na umbi, lyonse na konse uko ukwingaba icingacitika mu buntunse.
- 9.5 Abatetekela ababatishiwa balingile ilingi ukumokaula umukate no kunwa umwangashi mu kwibukisha ilambo lyakwa Kristu.
- 9.6 Ipepo no kubelenga Baibele ilingi fili icafwaikwa pa batetekela ababatishiwa.
- 9.7 Uwatetekela uwabatishiwa akwata fye isenge na balya abo abaikata isambilisho lya cine na mu cituntulu besha ukuboomba kwaliko.
- 9.8 Eico balya abo abaleka ukutetekela nangu ukuboomba kwa Cine baleka ukuba ne senge no mubili wa batetekela aba cine.

Mona: Icalembwa icituntulu ica 'Amashiwi palwa Citetekelo cimo' ('Statement of the one Faith') ico icileboomfiwa ukucila pa myaka 100 cilesangwa ukufuma kuli ba kasabankanya be buuku ili.

Carelinks, PO Box 152, Menai NSW 2234 AUSTRALIA
www.carelinks.net email: info@carelinks.net

APPENDIX 2: OUR ATTITUDE TO LEARNING BIBLE TRUTH APPENDIX 2: IMIBEELE YESU KU KUSAMBILILA ICINE CA MULI BAIBELE

Cene cili fye icingacitika ukusambilila amasambilisho yatuntulu yonse aya muli Baibele lelo kabili ukuba uwakufilwa ukwishiba icine ca mbila ya yako. Icishinka ici kuti caba cabulanda sana kuli balya abo ababoomfya ibuuku nge li pa kusambilisha bambi abo panuma bamoneka ukufilwa ukwikata ifipoope ifisambilishiwamo.

Kwali ukwasuka ukwa mpomfu nganshi ku kubila kwa Mbila nsuma mu myaka ya mwanda wantanshi. Abantu "baasekelele *ne nsansa*" Imbila nsuma *eico* kabili balibatishiwe (Imilimo 2:41). Ukwabula ukwasuka kwa ku mutima ukwa mbila - "icitetekelo ica kutemwa", ngafintu Robert Roberts ilingi alondolola cene - tamuli cintu mu lubatisho. Balya abo abapokelela lwene pamulandu fye wa kupatikisha ukufuma ku benamwabo nangu abafyashi babo tekuti bekalilile mu nshila. Pa kumona ukuti ifwe tusansamukila mu kuleeta abantu kwi pusukilo ukucila mu mpendwa ya mbatisho, cene cili icalinga ukusenda inshita mu kubila kweesu kwa Mbila nsuma pa kushininkisha ukuti abasambi besu baisa ku lubatisho ne mibeele iyalungama.

Balya pa Berea "baapokelele icebo na mano yonse ayakuiteyanya, kabili baalefwailisha mu Malembo cila bushiku" pa kushininkisha fintu Paulo aalebila (Imilimo 17:11). Ibuuku ili - nangu fye ifyalembwa fyonse fya bantunse - lili kwesha fye ukulanga bwino bwino ukusambilisha kwa Baibele. Pakuti kube ukwasuka kwa cine ku Mbila nsuma, kufwile kube amano ayasakamana ku Cebo, ukufwaya mu cine ukufwailisha mu Malembo pa cipimo ca muntu umwine. Ici cili cintu cimo ico kabila wa Mbila nsuma tekuti acite mu kuitemenwa; ifwe kuti twacebusha fye amano ukusonta ku mashiwi ayalinga ayali muli Baibele. Abatetekela pa Roma "baanakiile *ukufuma ku mutima* umusango ulya uwe sambilisho ilyo ilyapeelwe" kuli bene, intanshi bene tabalabatishiwa (Abena Roma 6:17).

Balya abo muli bunkosa-mitima batwalilila mu nshila sha mubili wa munofu tabakakwate amaka nakalya ayakwikata bwino bwino imbila ya cine iya Mbila nsuma; bene bakafika fye pa kukwata "umusango wa bulesa, lelo

ukukaana amaka ya buko...ukusambilila lyonse, kabili ukufilwa ukuba na maka ya kwisa ku kwishiba kwa cine" (2 Timote 3:1-7). Ifwe tatwakeeluke nakalya fintu ifwe tatufwaya ukwiluka. Ifwe nga tatukwete ukutemwa kwine kwine ukwa bulungami, no kutemwa kwa cine ukwa kuleta imyeo yesu pesamba lya kutungulula kwakwa Lesa, ifwe tatwakakwate amaka ya "kwisa ku kwishiba kwa cine", nangu ifwe tubelenga lyonse Baibele; ukusambilila kweesu kukaba fye mulimo wa kusambilila.

Kuli ifilangililo ifingi palwa bantu ukubelenga Amalembo, lelo mu nshila imo te kubelenga yene. Ubu e bulwele ubo ifwe bonse tuliko abanaka. AbaYuda pa nshita yakwa Kristu baamoneke ukukwata ukupimpa pa cebo cakwa Lesa; bene baatetekele mu fyalembwa fya Cipingo ca Kale nge fyaputwamo (Yohane 5:45; Imilimo 6:11); bene baaishibe ukuti ukupitila mu kusambilila Amalembo aya bene kuti bakwata isubilo lya mweo wa pee (Yohane 5:39), kabili cila mulungu bene baalebelenga yene pa cintubwingi (Imilimo 15:21). Mu kulundapo, bamo muli bene baalesambilila nganshi amashiwi aya mu mulungu. Lelo, bene baafililwe umupwilapo ukwikata icishinka cituntulu ica Malembo aya, icakuti yene yaasontele kuntanshi kuli Kristu. Yesu aebele bene pa mbilibili: "Fwailisheni mu Malembo...pantu imwe nga mwatetekela Mose, imwe kuti mwatetekela ine: pantu wene aalembela palwa ine. Lelo imwe nga tamutetekela ifyalembwa fyakwe, bushe imwe kuti mwatetekela shani ifyebo fandi? (Imwe) tamuumfwa Mose na bakasesema" (Yohane 5:39,46,47; Luka 16:29-31).

Ifwe kuti twaelenganya ukufulwa kwa baYuda: 'Lelo ifwe *tulabelenga* Baibele! Ifwe *twalitetekela* wene!' Lelo, pamulandu wa mibeele yabo iya kwisalila amano, bene mu cishinka tabaacitile - baalebelenga, lelo bene tabaaleiluka; bene baalelolesha, lelo bene tabaalemona. Icin cine takuli abapofula nganshi ukulingana na balya abo abashifwaya ukumona. Pa nshita shonse mu kukula kweesu kwa bumupashi ifwe tufwile ukuba abaicingilila ukufuma kuli ici.

APPENDIX 3: THE NEARNESS OF CHRIST'S RETURN

APPENDIX 3: UKUPALAMA KWA KUBWELA KWAKWA KRISTU

Amashiwi yakwa Kristu muli Mateo 24:36 yabiika cene pa mbilibili ukuti ifwe tatwakeshibe nakalya inshita bwino bwino iya kubwela kwakwe kwa cibili: "Palwa bushiku bulya na ora ulya takuli umuntu uwaishiba, iyoo, nangu ni bamalaika ba mu mulu, lelo Tata eka" (pashanya Imilimo 1:7). Lelo, lintu abasambi baipwishe Yesu, "Bushe cinshi cikaba icishibilo ca kwisa kwenu?" (Mateo 24:3), wene taebele bene ukuti ilipusho lyabo talyali ilishingaasukwa. Wene icine cine aapeele bene ifishibilo ifyali no kumoneka mwi sonde ukutangilila fye ukubwela kwakwe. Yesu tekuti apeelee ifi kano wene nga aafwaile inkulo intu ileikala intanshi fye ya kwisa kwakwe ukuba na maka ya kwishiba bwino ukuti bene icine cine baleikala mu "nshiku sha kupelekesha". Kuli umulandu wa kusubila no kutetekela ukuti ifwe tuli muli shilya fye inshiku sha kupelekesha.

THE SIGNS OF CHRIST'S COMING IFISHIBILO FYA KWISA KWAKWA KRISTU

Muli Mateo 24 na Luka 21, Yesu aasosele palwa nshita lintu

- 1) Kukaba bakasesema ba bufi ukuitunga ukuba Kristu
- 2) Ubulwi ne misoka fikeesula mwi sonde
- 3) "Kabili kukaba ifipoowe, ne fikuko, ne finkukuma"
- 4) Kukaba ukuluba ukufuma ku cine
- 5) Imitima ya bantu ikapomponteka muli bene ku mwenso pamulandu wa musango wa fintu ukutiinya pa calo ca mushili; "ukusakamikwa palwa ifyo ifileisa mwi sonde" (Luka 21:26 N.I.V.).

Cene cili ca cine ukuti isonde inshiku shonse lili llyashingulukwa ne cipimo icilekula lyonse ica mafya ya musango uyu. Yesu icine cine aali uwaibukila palwa ici; eico cene cili icalinga ukwelenganya ukuti wene aalesosa palwa nshita lintu amafya aya yakaba ayakalamba icakuti yene yakatiinya icalo ca mushili ukonaika. Tekuti kube ukutwishika, kuli kamona we sonde onse uutontonkanya, ukuti ifi icine cine efili umusango ulipo. Ukwenekele kwa cipeshamano ukwa musango wa buntunse uwa cifyalilwa no kukaana kwauko

ukusuminisha inshita yesu, kwalenga cene ukukosa pali ifwe ukwishiba icituntulu ca ici.

Icalakonkapo cili ciputulwa fye ca cishininkisho icilipo ico icalangilila ifyo amashiwi yakwa Yesu yalepokelela ukufikilishiwa nomba:

1) Mupepi fye mu calo conse icikalamba muli ibumba ilyakosa ilya babufi na bafisungusho abo abatungulula abantu panuma yabo.

2) Ifishinka ifyalakonkapo fyalangilila ifyo ubwafya bwa bulwi mu kupeshamano bulekula - nangu fye ukuboombela pamo kwa bantunse ukucila ku kale kulecincintila bwene:

Imyaka ya mwanda Abafwa mu bulwi Impendwa ya mbuli shikalamba
(Imintependwa)

17	3.3	?
18	5.0	?
19	5.5	?
1900-1945	40.5	19
1945-1975	50.7	119

(Intulo: Isukulu lya Masambililo Palwa Fikansa, ilya pe Sukulu likalamba lya Landani [Institute Of Conflict Studies, University Of London])

3) Amafya ayakalamba palwa cipoowe ne cikuko yalishibikwa bwino bwino kuli ifwe bonse. Ubulwele bwa A.I.D.S. buli nomba e cikuko icakulisha mwi sonde lyonse ico icaishibikwa. Cene ciletiinya ukuceefya nganshi ubwingi bwa bantu mwi sonde mu nshita iitali. Ukufumyako amashiwi yakwa Yesu muli Mateo 24 na Luka 21, kuli amashiwi yambi ayengi ayo ayakuminisha ifinkukuma ku kubwela kwakwa Kristu: Esaya 2:19-22; Esekiele 38:20; Yoele 3:16; Hagai 2:7; Sekaria 14:3,4. Umusango wa finkukuma uwapalanako mu nshiku ishi ifilecitika mu fifulo ifyabula ukwenekelwa pamo no kulufya kwa mweo ukushabala akubako uko ukulefumamo, kuti walanga ukuti ifwe twatendeka ukumona ukufikilishiwa kwa cishibilo ca finkukuma pamo.

Ifishinka ukukuma ku finkukuma, ifyacitwa ne Ciputulwa ca Mukati ica Buteeko bwa Amerika (U.S. Government Department of the Interior), fileshininkisha pamo:

Umwaka Impendwa Ya Finkukuma Ifyalembwa

1948	620
1949	1152
1950	2023
1964	5154
1965	6686
1976	7180

4) Ukuceefyako kwa kukonkomesha pa kucindama kwa kukonka Baibele bwino bwino pa kupokelela isambilisho lya cine kwaleta ukuluba ukufuma ku cine ca Baibele. Isambilisho palwa kwikatana kwa buntunse mu nshila shonse ilyo nomba ilileingila mu bantu lyalenga umusango uyu ukwendesha.

5) Ukufula kwa kufulumuka ukulemonwa monse mu bantu ba nomba e cishininkisho icakumanina palwa mwenso wa bantu pa fyakuntanshi. Abafyakusangasanga, abafyabunonshi na bafyampanga bonse basumina ukuti isonde tekuti litwalilile ngafintu lyene lili nomba. Ukupwa no kukowela kwa fyapacalo, ukukowesha umwela, bamba no mwapela umwela pamulu wa calo, ukubikapo no kutiinya kwa fikuko no bonaushi bwa fyanso ifikali fyonse fisonta ku bonaushi ubuleisa ubwe sonde ililipo. Lelo, Lesa alilaya ukuti ici tacakacitike nakalya (mona Cakulundapo 9). Pa kusunga icilayo cilya, Lesa afwile bwangu bwangu ukutuma Yesu ukucinja nganshi icalo ca mushili ici ukupitila mu kupampamika Ubufumu bwakwa Lesa pali cene.

THE REVIVAL OF ISRAEL

UKUBAPO LIBILI KWAKWA ISRAELE

Yesu aapwishishishe ukutantika kwakwe ukwa fishibilo na mashiwi ayashipa: "Elyo imwe mukamona Umwana wa muntu aleisa mwi kumbi na maka no bukata ubukalamba" (Luka 21:27). Ivesi ilyakonkapo lilepeela fye ukukoselesha kuli balya abo ababatishiwa kabili abaleikala muli kampingu musuma kuntanshi yakwa Lesa: "Lintu ifintu ifi fyatendeka ukwisa mu kupita (ekutiila nomba!), elyo lolesheni pamulu, no kwimya pamulu imitwe yenu; pantu ukulubuka kwenu kwapalama" (Luka 21:28).

Elyo Yesu aabikilepo icakulunda pa masesimo aya palwa kwisa kwakwe kwa cibili, mu musango wa mulumbe pamulandu wa cimuti ca mukunyu: "Moneni icimuti ca mukunyu, ne fimuti fyonse; lintu nomba fyene fyalemba, imwe mwamona no kwishiba pa lwenu mwebene ukuti amainsa nomba yali mupepi. Ifyo fine imwe, lintu imwe mwamona ifintu ifi fyaisa mu kupita, imwe mwishibe ukuti Ubufumu bwakwa Lesa (eico kabili ukwisa kwakwa Kristu ukwa cibili) buli mupepi. Icine cine ine nalanda kuli imwe, inkulo iyi tayakapite fisuke fyonse fifikilishiwe" (Luka 21:29-32). Ukupitila mu kumona kweesu kwa kubalula kwa fimena, ifwe twakwata amano ya kwishiba mu lusuba ukuti amainsa nangu ukucinja kwa nshita kuleisa; kabili eico lintu "icimuti ca mukunyu" catendeka ukubalula, ifwe tulingile ukukwata ukwibukila kumo kwine ukwakuti inkulo yesu ikamona ukwisa kwa cibili. Icimuti ca mukunyu e cishibilo muli Baibele pa luko lwakwa Israele (Yoele 1:7; Hosea 9:10; Yeremia 24:2 pashanya Esekiele 36:8). Eico icishibilo ici icaibeela palwa kubwela kwakwa Kristu cisontelela ku kubapo libili ('ukubalula') kwakwa Israele mu nshila imo. Ifilecitika ifyacipeshamano ifikumine ku kukula kwakwa Israele ukufuma pa nshita ya kupampamikwa kwakwe ngo luko mu 1948 icine cine fifwile ukuba fyakushininkisha mu mashiwi aya.

A FUTURE INVASION OF ISRAEL UKUCANDILILWA KWAKWA ISRAELE UKWA KUNTANSI

Amasesemo ya muli Baibele ayengi yalondolola ukucandililwa ukukalanba ukwakwa Israele uko ukukacitika ukushinguluka inshita ya kubwela kwakwa Kristu. Amalumbo 83 yalondolola inko ishashinguluka Israele ukusanguka abaikatana pamo pa kulwa na wene, ukulanda ukuti "Iseni, kabili lekeni ifwe tuputule bene ukufuma mukuba uluko, ukuti ishina lyakwa Israele lingaba ilishili lyakwibukishiwa libili nakalya...Lekeni ifwe tuipeele fwebene amayanda yakwa Lesa nge fikwatwa" (Amalumbo 83:4,5,12). Mona ukuti ukucandililwa uku ukwakwa Israele ku nshiku sha kuntanshi kuli no kwisa lintu Abena Israele bali uluko. Eico ukubapo kwabo libili ngo luko ukulipo kuli cakubangilila icifwaikwa ica kucandililwa uku ukukalamba ukwa luko ukwa kupelekesha. Abasambi ba Baibele baaletunganya ukubapo libili kwakwa Israele ngo luko imyaka iingi intanshi kwene takulacitika (mona, pamo nga, ibuuku lyakwa John Thomas, *'Elpis Israel' ['Isubilo lyakwa Israele']*, ilyalembelwe intanshi mu 1848. Ukulembwa libili kwa mulimo uyu kulesangwa ukufuma kuli bakasabankanya be buuku ili). Imibeele ya

bakacandilila Israele intu yalondololwa mu Amalumbo 83 ili iyalingana bwino bwino ne mibeele ya benamupalamano bakwa Israele Abalungwana ba lelo. Bene batwalilila ukulanga ulupato lwabo ulushipwa pali Israele, ukufwaya Yerusalemu ukuba kuli bene abene ngo musumba wa Islamu, uwa mushilo. Amalumbo yatwalilila ukulondolola ifyo ulupato lwabo lukaputulwa pa kucilinganya kwakwa Lesa ukwa cipeshamano, ne cikafumamo cakuti Ubufumu Bwakwe bukapampamikwa isonde lyonse (Amalumbo 83:13-18).

Amasesemo yambi ayengi yalondolola ukukonkana uku kumo kwine ukwa fikacitika: Ukucandililwa kwakwa Israele ku balwani bakwe Abalungwana, inko sha ku kapinda ka Kuso na bambi, ukukaleta ukucilinganya kwakwa Lesa ukupitila mu kubwela kwakwa Kristu ku kupampamika Ubufumu (pamo nga Esekiele amachapta 38-40; Daniele 11:40-45). Ukusambilila ukwashika palwa masesemo nga aya kwacita iciputulwa icacindama ica kukula kweesu kwa bumupashi bwangu fye panuma ya lubatisho. Sekaria 14:2-4 lili pakati ka ayo ayamwenekesha: "Ine nakolonganya inko shonse ku kulwa na Yerusalemu mu bulwi; no musumba ukapokwa (pashanya Luka 21:24), na mayanda yakonaulwa, na banakashi bakaceendwa...elyo Yehoba akaya kuntanshi, no kulwa ne nko shilya, ngafintu wene aalwile mu bushiku bwa bulwi (ekutiila Wene mu cisungusho akacilinganya imicitile ye sonde ngafintu Wene acita kunuma). Kabili amakasa yakwe yakeminina mu bushiku bulya pa lupili lwa Miolifi, ulu ululi kuntanshi ya Yerusalemu ku kabanga".

Ukucandililwa kwakwa Israele uku ukukalamba kuti kwacitika pa nshita yonse nomba, pa kumona ulubilo lwa kufula kwa micitile ya bulwi ne milimo ya kuteeka. Cene te cisuma ukutontonkanya ukuti ifwe tukulolela ukufika ku kucandilila pa kwasuka ku Mbila nsuma, ukusenda mu mano amashiwi yakwa Paulo: "lintu bene bakalanda, Umutende no kwikala bwino; elyo ubonaushi bwa kupumikisha bwaisa pali bene..." (1 Abena Tesalonika 5:1-3). Ifwe tatwakakwate amaka ya kushininkisha bwino bwino ilyo Kristu akabwela; ifwe twaishiba fye ukuti kwene kuli ukwakuminishiwa no kucandililwa kwakwa Israele ukufuma ku kapinda ka kuso, no kucandilila uku kwamoneka ukwapala ukucitika bwangu. Cene kuti caba cakuti kukaba ukucandililwa kwakwa Israele kumbi intanshi ya kulya ukwasoswa mu masesemo ayo ifwe twalandapo; lelo abasambi ba Baibele bali no kutwalilila ukulolekesha bwino bwino pa cifulo cakwa Israele. Ifwe twaishiba ukuti mu kupelekesha Lesa akacilinganya ukupitila mu makasa yakwa Kristu ukwiminina pa lupili lwa Miolifi. Cene cali ni pa lupili ulu fye epo Kristu aafumine pa kunina ukuya ku Mulu, kabili pali lwene epo wene akabwelela. "Uyu Yesu umo wine, untu

asendwa pa mulu ukufuma kuli imwe ukuya mu Mulu, ifyo fine akeesa mu musango uwapalana ngafintu imwe mwamona wene ukuya mu Mulu", baMalaika baebele abasambi lintu bene baiminine pa lupili lulya, ukulolesha mu mulu pa kunina kwakwa Shikulu wabo ukuya mu mulu (Imilimo 1:9-12).

Ifwe tufwile ukuba abalinganya mu kwishiba kweesu palwa kupalama kwa kubwela kwakwa Kristu. Amasesemo ukukuma ku fyakucitika mwi sonde ukushinguluka ukubwela kwakwe fyapeelwa ukucila pa kupampamika icitetekelo ca balya abo abaipeela kale abene kuli Kristu ukupitila mu lubatisho. Lelo, ukupalana ukwashininkishiwa pakati kafiko no musango we sonde ililipo icine cine kufwile ukuba icacilapo ku kwita balya abo abacili tabalasenda ulutampulo lulya, no kutuninkisha icitetekelo cesu pamo mu cishinka ca cebo cakwa Lesa icaputwamo. Ifwe tatufwile ukukoseleshiwa mu kunakila kuli Lesa ku mano ya mwenso wa kupalama kwa kwisa kwa cibili. Balya fye abo mu cishinka "*abatemwa* ukumoneka kwakwe" (2 Timote 4:8) e bakapokelela icilambu. Lelo ubwafya bwa cifulo cesu, ukwikala pa milomo fye ya nshita no buyo bwa bantunse ngafintu ifwe twaishiba bwene, tabulingile ukuleka ukupatikisha pali ifwe cila bushiku buntu ifwe twaikala.

APPENDIX 4: THE JUSTICE OF GOD

APPENDIX 4: UBUPINGUSHI BWAKWA LESA

Ukusambilisha abasambi ba Baibele kwasokolola ukuti impendwa ya mepusho ayapalana ilingi yalacitika apo isambililo talilati lipwililike. Aya yonse yalolesha ukushinguluka pa bupingushi bwakwa Lesa. Ifilangililo fyalundapo ifi:

'Cene tacili icalungama icakuti te muntu onse uwaitwa na Lesa ku kwishiba Imbila nsuma'.

'Bushe mulandu nshi Lesa aasuminishe Adamu na Efa ukucita ulubembu, na mu kucita ici ukuleta ukucula no bwafya mu myeo ya mintependwa amakana aya bufyashi bwabo?'

'Bushe mulandu nshi Lesa aasalile fye Israele nga abantu Bakwe mu Cipingo ca Kale, ukucila ukupeela umuntu onse ishuko?'

Amafya ya musango uyu yali no kucitika kuli ifwe bonse, mu nshita fye yonse iya kwampana na Lesa intu ifwe tulimo. Ukusanga ifintu ifi ukukosa ukusuminisha tacili icine ceka e mulandu wa kukokosha ukwasuka kweesu ku bwite bwakwa Lesa. Ulubali luno ulwa kubwela kwakwa Kristu, ifwe tatwakafike nakalya ku cifulo ca kwishiba ukwapwililika ukukumine fyene. Imyaka amakana yabili kunuma, umuntu umo "aalilile, no kalanda ne filamba, Shikulu, ine natetekela; imwe afweni ukushitetekela kwandi" (Marko 9:24). Ifwe bonse twalikhwata umusango uyu uwalekana; iciputulwa cesu cimo ukutetekela, lelo iciputulwa cimbi icalembwapo 'ukushitetekela' cilekabila sana ubwafwilisho bwakwa Shikulu ku kucitalalika. Mu nshiku nangu imilungu intanshi ya lubatisho, ici ciba e nkuntu-mutima iyaishibikwa nganshi iyumfwika, kabili pa cipimo cimo cene cili no kutwalilila inshiku shesu shonse.

'Ukushitetekela' kweesu ilingi kukasenda umusango wa mepusho kuli Lesa aya musango wa aya ayalembelwe pamulu. Icintu icituntulu ica kwishiba cakuti cene tacili ca kutontonkanyapo ukuti ifwe tulingile ukupeela Lesa umulandu uwa kuba uwa lufyengo nangu uushalungama. Ifwe nga twacita ici, ifwe tulepingula Lesa Wa maka yonse mu musango wa kwishiba *kweesu*. Ifwe tulelanda ukuti *ifwe* nga twali Lesa, ifwe kuti twacitila mu nshila iyapusana kuli ifyo Lesa aboomba. Cene cili

cimo pa filubo ifyakulisha ifya buntunse ukufilwa ukwishiba ubukulu bwa lubembu lwa muntu, no kulungama kwakwa Lesa ukwapwililika. Lesa nga tali uwalungama mu kupwililika, ninshi takuli ilibwe lya kushintililapo ilyasanguluka mu kubako konse. Eico *tekuti* kube amano ya cine palwa kulungama nangu ukuluba. Eico amano yonse palwa mipepele ('ukukaka libili') na Lesa kuti yaba ayabula icintu. Ngafintu abana bengalondolola fye mu kwishiba no kutontonkanya kwabo kutuntulu ukwacimpelesha ukupusana na bakalamba, efyo abana bakwa Lesa bacita na Wishi. Lelo ukucila pali ici; ngafintu imbwa ili ku muntu, efyo umuntu ali kuli Lesa. Yeremia aipwishe inshila shakwa Lesa, lelo ni mu kutulukusha ukwiluka ukwashika ukwacilapo ukwakwa Lesa untu wene aasuminishe ukuba uwalungama uwapwililika: "Imwe muli balungami, Mwe Yehoba, lintu ine naipusha kuli imwe: lelo lekeni ine nondolole umulandu kuli imwe" (Yeremia 12:1 A.V. amashiwi ya kulondolola, pashanya Amalumbo 89:19,34,39,52).

Ukulanda ukuti Lesa kuti aba uwa lufyengo calanga ukuti ifwe twalikwata insambu shimo, shintu mu musango umo Lesa aletoba. Icishinka cakuti Lesa aali e Kalenga wesu kabili ali lyonse e Kapeela wesu capilibula ukuti ifwe *tatwakwata* insambu nakalya. Ifwe twikala *lyonse* mu luse Lwakwe, te lintu fye ifwe twacita ulubembu. 'Insambu sha Bantunse' kuli mano ya buntunse, ayapangwa na bantunse ku kuilungamika abene. Ifwe twaishile mwi sonde ili ukwabula icintu, kabili ifwe tukafumamo ukwabula icintu. Fyonse ifyo ifwe tuli kabili ifyo twakwata fili ca bupe icituntulu, icapeelwa pa nshita iipi pa kumona ifyo ifwe tuli no kwasuka kuli cene. Lesa nga aita ifwe ku kwampama na Wene ukwapalamina ukucilapo, ifwe tulingile ukwasuka no buseko. Ukukaana ukucita ici pantu bambi tabaitwa kuli uku, kuli e kucena Lesa mu nshila imo iyabukali iyacilamo pa shingacitwa.

Ifwe bonse tuli nama mu cifyalilwa (Lukala milandu 3:18-20). Ifwe kuti twalanda, 'Bushe mulandu nshi umuntu aasalilwa ukukwata ukwampama na Lesa, ukucila inama imbi yonse?' Ukulondolola ukwalingana ifwe tekuti tube na maka ya kwishiba nangu fye ifwe twingeebwa. Icine cimo cine palwa calembwa ca kulenga kwa fintu fyonse mu Ukutendeka. Ukulondolola kwa fyakusangasanga pafyo Lesa aalengele ifintu no kutantika fyene mu cipeshamano ca muyayaya ica kupangwa kweesu ukwa fyonse konse konse kuli ukutali sana ne cingacitwa ku kwishiba kwa buntunse ukwa fyakusangasanga. Eico Lesa alangilila imilimo Yakwe iya kulenga

kwa fintu fyonse mu nsoselo intu uwapalana no mwaice fye e wingasuminisha. Icline cimo cine palwa mafya ya mibeele intu ifwe tutantiike pa kutendeka kwa appendix uyu. Ibuuku ili lyalondolola ukusambilisha kwa Baibele ukukumine ku milandu iyi. Amano yesu mu cifyalilwa tayanakila ku cebo cakwa Lesa; ifwe tuli no kucimona icakosa pa kusuminisha fimo pa fintu ifi mu nshila intu Baibele alandilamo fyene. Lelo ifwe tulekabila ukwishiba ukuti ubwafya buli *bwesu*, te bwakwa Lesa. Ifwe apakalamba twabulwa ukwishiba kwa ifwebene uko ukufwaikwa pa kusuminisha ukuti ukutontontokanya kweesu mu cituntulu kuli kwa kuluba no kulufyanya. Ifwe tufwile ukwisa mu kusuminisha ku cishinka cakuti ifwe tuli abalemana nganshi mu matontontokanyo ukupashanya kuli Lesa. Inshila yesu iya kutontontokanya taili fye lutampulo lumu ukuya panshi ukufuma ku yakwa Lesa; yene mu cituntulu ili musango we tontontokanyo *uwapusana* ku Wakwe. Pa mulandu uyu ifwe twaipushiwa ukusenda amano yakwa Kristu, ukusambilila ukufuma mu cebo cakwa Lesa pa kwishiba inshila Yakwe iya kutontontokanya, no kwesha ukucita yene e yesu fwebene.

Ifwe bonse tuli no kusuminisha ukuti kuli ifintu ifingi palwa kulenga kwakwa Lesa ukwa fintu fyonse ifyo ifyamoneka ifisuma sana; mu kushininkisha kuli amano yamo palwa bulungami ubo ububengeshima ukufuma kuli kalenga wesu, kabili bumonekela mu kulenga Kwakwe ukwa fintu fyonse. Ubwafya ni ubu, kuli ifintu fimbi mu kwishiba kweesu kwa buntunse ifyo ifyamoneka ifya bubi kabili ifyapusana. Cene ni ici e cilenga ukufulungana kumo palwa bupingushi bwakwa Lesa. Ica bulanda, panuma abengi baya mu kutwishika ukulungika kwakwa Lesa, no kutwishika fye nga Wene eko ali. Lelo bushe cene tacili icawama sana ukucilapo ukulanda ukuti ifwe twatetekela ukuti Lesa mu cituntulu ali musuma kabili uwalungama, ngafintu Wene aitunga mu cebo Cakwe, lelo *ifwe* twalikwata ubwafya pa *kwiluka* icifulo ca bubi mu kulenga Kwakwe kwa fintu fyonse?

"Ifintu ifya nkaama fyakwa Yehoba Lesa wesu: lelo ifintu filya ifyo ifyasokololwa fyesu" (Amalango 29:29). Imbila nsuma ileitwa "cilya ico icingeshibikwa palwakwa Lesa" (Abena Roma 1:19), ukulanga ukuti kuli ifingi fimbi ifyo ifishingeshibikwa pali nomba. Kuli ifipoope fimo ifya cine ifyo ifwe twingamona bwino bwino mu cebo cakwa Lesa; kabili kuli ifiputulwa fimbi ifingi ifya musango wakwa Lesa untu ifi fitungululako. Lelo kuli fimbi "ifintu ifya nkaama" ifishingependwa pa nshila shakwa Lesa, ifyo ifwe tatukwete ukufikako mu mweo

uyu. Eco Paulo aalandile ukuti mu mano yamo wene aaishibe Kristu na Lesa, ngefyo ifwe twingacita (2 Timote 1:12; 2 Abena Korinti 5:16; Abena Galatia 4:9; Aba Hebere 10:30; 1 Yohane 2:13), nokucila ukupitila mu kwishiba umwine ukutemwa kwakwa Lesa no kwasuka kuli kwene (1 Yohane 4:7,8); lelo mu mano yambi wene "aaishibe lubali" fye (1 Abena Korinti 13:9,12), ukufuluka ukubwela kwakwa Kristu, "pakuti ine (elyo) ningeshiba wene, na maka ya kubuuka kwakwe ukufuma ku bafwa (Abena Filipi 3:10).

Lintu ifwe mu kukulilako tuleipeela ku bulungami bwakwa Lesa ukupitila mu kusambilila kwa cebo Cakwe, ifwe mu kukulilako twakulafuluka ukwisa kwa Bufumu Bwakwe, ilyo mu kupelekesha imisango Yakwe iya bulungami ikasokololwa bwino bwino, mu nshila iyo abantu Bakwe bonse bakeluka no kutemwa mu buseko. Inshita ilya ikamona ubwasuko bwa kupelekesha palwa filonda ifyo nomba ificusha abana bakwa Lesa - mu matontonkanyo, mu mibeele na mu mubili: "pantu nomba ifwe tumona ukupula mu cilola, umwafiita; lelo panuma impumi ne mpumi: nomba ifwe twaishiba mu ciputulwa; lelo panuma ifwe tukeshiba, pamo fye ngefyo ifwe twaishibikwa" (1 Abena Korinti 13:12,13).

Carelinks, PO Box 152, Menai NSW 2234 AUSTRALIA
www.carelinks.net email: info@carelinks.net